Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Vocabularius utriusque juris.

https://hdl.handle.net/1874/457032

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

a clemente. v. Sed decretū qđ magister gratianus circa annū dñi M.c.et.x. opilauit diuiditur in tres partes. Prima dicitur distinctiones quia distincta p̄ cētū ⁊ vnā partes. quelibet habet vnū vel plures canones qui vlterius subdiuiduntur in pagraphos ⁊ versiculos. Sed secūda pars decreti nomiat causę quia cōtinet in se. xxxvi. causas a quib⁹ nomē accipit que vlterius subdiuidūt in questiones. Et hec in canones. qui vltra i pagraphos et versiculos subdiuidi possūt Tractatus autem de pēnitentia inponit̄ i causa. xxxiii. in. q. iii. Et habet. vii. distinctiones q̄rū quelibet hēt cāones plures cū pagr̄phis ⁊ versiculis suis. Tercia et vltima ps decreti nūcupat̄ de cōsecratione. Et habz sub se quīq; distinctiones cū canonibus vel capitulis paragr̄phis vel versiculis. Ꝑ dēctum dat cētum distinctiones et vnā. Trigīta causas ⁊ fer addit tibi mirtas. Distinguit septem pēnitentia. cōsecra quīq; Auctorem quarū tibi declaro gratianū. Et i dictis quatuor libris satis patet modus allegandi qui i fundamētis alumnor̄ iuris poni cōsueuit q̄re h̄ supersedeo

¶ Jus vero ciuile Diuiditur in quatuor libros pricipales scz. ff. C. insti. ⁊ auten. Quibus additur collatō decima seu liber feudorū. Primus ergo liber iuris ciuilis est. ff. q̄ cōtinet leges ⁊ statuta romanorum. Et diuiditur in tres libros principales scz. ff. vet⁹ quod habet libros principales. xxiiii. infortiatum quod habet libros ptiales. xiiii. ⁊. ff. nouum qđ habet libros ptiales. xii. Quib⁹ connumeratis sunt libri partiales quīquaginta. ff. veteris infortiati. et. noui. Et vocatur. ff. etiam pādecta vel liber pandectarum vide supra de. d. Secūdus liber iuris ciuil vocatur. Coder qui cōtinet statuta sanctiones ⁊ precepta imperatorū. Et fuit tēde iustiniai ipatoris tres. Codices scz. Coder gregorianus. Hermogenian⁹ ⁊. Theodosian⁹ ꝺ q̄bus. C. extrauagantibus diu⁹ iustinianus aīm suū ad imp̄iales cōstitutiones dirigēs vnū. C. fieri fecit quē suo felici nomine intitulauit. Codicē iustinianū vt in rubrica phemio. C. Et diuiditur iste liber in. xii. libros ptiales. Quorū nouē primos doctores legere solent. Sed vltimi tres qui lōge post primos nouem cōpositi sunt raro legi cōsueuerūt. In quorū allegationib⁹ hoc est speciale q̄ ad. ti. ⁊ ad. l. cū. §. additur numerus libri vide'licet lib. xii. ti. tē. C. de. manu. ⁊. mili. l. Et cetera. li. xi. Et. C. de dignita. l. si. vt ppositi. xii. Tercius liber principalis dicit̄ autēticū vel autenticorū. Et sunt quedā excerpta quasi predictorū librorū sūmula. Et diuiditur iste liber in. xi. collationes. Quarū quelibet subdiuiditur in titulos et tituli nō in leges sed in paragraphos. Et differūt autenticū et autentica quia autenticū vo'umē est per se. Sed autentica ē lex vna vel. §. in corporatus. li. Codicis et antiquo iuri super additus. Et allegatur sic. C. de. epis. ⁊ cle. autenti. generaliter. C. de sacrosanc. eccle. antētica multomagis. Sed in autentico sīpliciter allegatur titulus ⁊. §. vt in autentico vt iudices sine quo ꝑ suff. §. tali. sufficit. vel tali Item. x. collatio intitulatur liber feudorum Et habet duos libros partiales quorū quilibet subdiuidit̄ in. ti. ⁊. ti. i. c. ⁊. §. §. Quart⁹ liber principalis legū dicitur institutiones vel instituta. Et ille diuiditur in quatuor libros ptiales. Et est introductorius in ius ciuile et canonicū maxime quo ad declarationem terminorū in vtroq; iure vsitatorum qui tāq; hostiū in domū prebet introitū i sapientiā iuris Quare cōsulitur ōmibus quasi modo gentis iuris alumnis lac iuris cōcupiscentibus per institutionū documenta sua primordialia capescere nutrimēta vt tali doctrina primitus informati securius mereantur inherere sanctōni iustiniani imperatoris xp̄iānissimi. Nullus ergo p̄sumptuose sine institutōnū doctrina iuris maxime ciuilis sublimitatē tēptet ascendere ne corruat

er alto q̄ satagit volare sine pennis. Et hec de nominibus diuisionibusq; librorū p̄incipaliū iuris vtriusq; sufficiant. Quor⁹ modum allegandi in singulis cū exemplis suis vide in fūdamēto iuris. Et nota q̄ ius ciuile tripliciter se habet ad ius naturale ⁊ tres opationes circa ipsū et eius materiā exercet Aliter tamen ⁊ aliter. Nam ius ciuile p̄mo addit super naturalē determiatōne p̄ogruos modos vt est videre in delictis. Verbig Jus naturale et eius rectitudo dictat delicta puniri isti de obli. que ex delic. nas. i p̄ncipio ff. de furtis. l. i. Et ita omnia p̄cepta decalogi sūt a iure naturali super illis p̄incipiis fūdata que ponit iurisc̄onsultus de iusti. et iu. ff. e. ti. l. iusticia. §. i. Et in phemio decretaliū scz honeste viuere. alterū nō ledere. ius suum cuiq; tribuere. Sed o rectitudo natural' vult neminī subtrahi qđ suū est. Et ius legale distinguit actus ab illa rectitudīe diuinātes scz actū furandi. fenerandi. rapiendi. ⁊c Et vltra hoc ostendit quomō vnus illorū actuū plus deuiet a rectitudine nature. Et secūm illud maiores sine minores penas statuit. Tertio declarat. Nā iure naturali rectū est neminī cū alterius iniuria vel detrimēto locupletari. Non tamē habetur de eodē iure. si sit possibilis euentus in quo quis locupletari possit cū alterius factura sine tamē eius iniuria sicut in p̄scriptionibus ⁊ inuisa ptionibus. De ista triplici opatōne loquitur l. ius ciuile. ff. de iusticia ⁊ iur.

¶ Justum est Quod ex p̄cepto vel superioris ordinatioē alicui cōcessū est. Et sic iustū est illud qđ ordinatur iure. l. iuste. ff. de acq̄ pos. Sed iusticia est habitus seu virtus superioris ad p̄cipiēdum bonum subditorum. Quare ⁊c.

Ralende sūt Certi dies mēsis a kalon grece qđ est voco latine vt notatur in. l. qui ante kalendas ⁊ in. l. qui. cū. ff. de ver. obli. quia p̄missio talis Promitto ante kalendas duplicit̄ accipi potest scz ante inceptas et ante finitas. Et i dubio iterpretatio debet fieri cōtra stipulatorem. l. veteribus. ff. de. pac. l. quicquid a strigēde. ff. d. ver. obli. Ergo per inde ē ac si p̄misisset ante kalendas finitas. Et tūc bñ sequitur quisquis p̄misit ante kalendas sit illi similis qui p̄misit kalendis. Et allegan̄ isti. ter. cū ratione p̄missa in argumētū ad testes cōcordandos. quor⁹ aliqui dicūt ante guerram alii post vt qui direūt post intelligantur post inceptam ⁊ qui ante intelligātur ante guerrā finitam. Et hoc fuit dictum angeli et immole in. l. Si quis peremptorie super p̄ima. glo. Et doct. l. ii. §. penulti. ⁊. l. iii. §. cū quid. ff. si cer. pet. ⁊ p. bar in. l. i. C. d vsufruc et. l. isulā. §. penulti. ff. solut. matri per. Jaco. buīg in. l. Sed ⁊ si possessiom. §. Item si' iur auero. ff. de iureiur. ymmola in. l iter stipulantem. §. i. ff. de. ver. obli. Innocen. in. c. cū cōtingat de. offi. dele. i. c. cū tu. ⁊ glo. magistralis in. c. In nostra de. testi. Et aliqui direūt q̄ testes tales ideo cōcordāt nē puniantur de falso non vt pbent vt per. doct. in legibus allega. Alii dicunt q̄ cōcordant vt pbent vt per glo. ⁊ docto. c. Cum tu. Sunt ergo kalende p̄ima dies in quolibet mense. Etiā dicte a colo quia antiqui colebāt primū diem mēsis ⁊ sic dicūtur quasi colende. Vel dicūtur a verbo greco Kalo ides voco quia romani habebant p̄cones quos p̄ima die mēsis mittebant p̄ terram dicentes. Vocat vos senator ad nūdinas p̄parate vos. De h° est glo. notabilis i. l. Cū hisertus. ff. de ver. sign. que etiam declarat nonas et ydus de quibus vide in fine. p̄mi libri cōpoti cirometralis ⁊ i aliis.

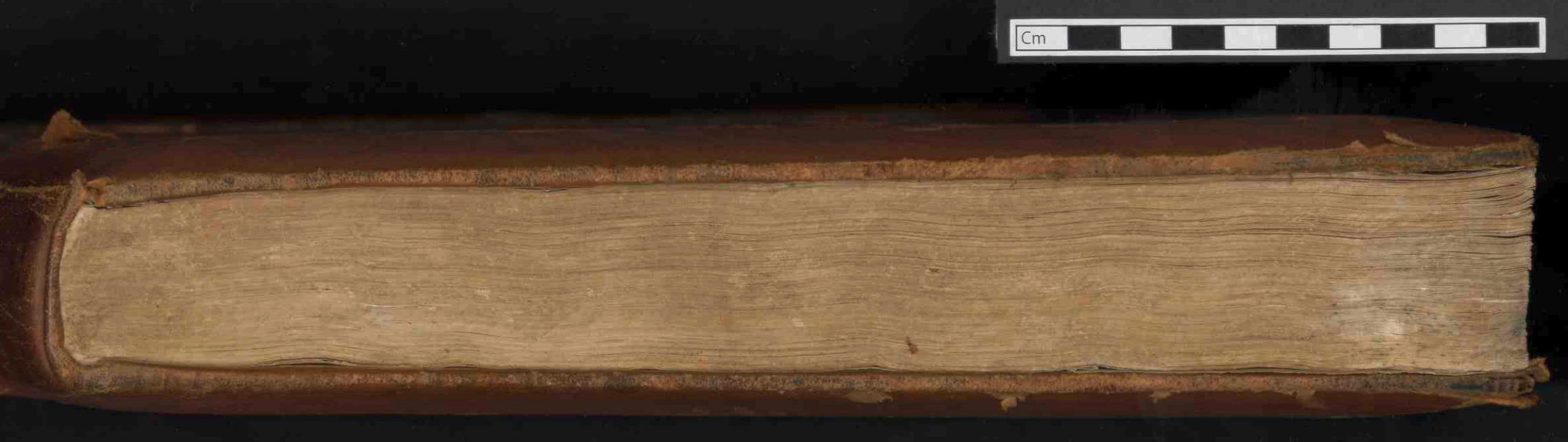
L. fol.
754

RARIORA

Cm

Cm

Cm

Cm

Jus positivum et Interpretes

Folio nº. 754.

761. **Vocabularius** juris utriusque. [Leuven, Joh. van Westfalen c. 1475]. 2o.

L. 2o. 754

Type 2. — HMT 49 (87) e. — CA* 1750. — C II² 6357. — MMW II 173. — Zie over het type de aanteek. bij MMW II 173. — Bl. 1—9 en 163, 164 ontbreken.

Vocabularius juris utriusque

(Lovanii,
Joa. de Westphalia
circ. 1475.)

Fol 1–9 u. 163, 164 ausbrechen.

fieret. De hac materia uide notat. azo in. sũ. e. ti.

¶ Actio rei vxorie vl' vxoratice sublata ẽ in cuius locum surrogata est actio exstipulatu que datur marito vel eĩ? patri vt dos tradatur. Si enĩ a dacione dos incipiet hec actio locũ nõ haberet licet quidã dicant cõtrariũ vt. dicit azo. in sũ. e. ti.

¶ Actio seruiana dño fũdi vel dom? competit ad prosequendas res conductoris pro mercede dom? q̃si res pignoratas q̃uis nõ cõuentõne pignorent. tamẽ iuris cõstitutõne obligantur tacite pro locatõne iure pignoris. in vrbanis p̃diis inuecta ⁊ illata i rusticis vero p̃diis fructus tm̃.

¶ Actio quasi seruiana que et'ã ypothecaria dicitur p̃toria est per quã rem mobilem vel inmobilem tibi pignori obligatam quã possidet aliquis siue sit debitor siue ali? poteris ab eo reuocare seu petere ⁊ est actio i rem vtilis. ⁊ datur creditori ad p̃sequendũ pign? ypothecarie. i. rem mobilem obligatam

¶ Actio serui corrupti cõpetit non solum aduersus eum cuius hortatu vel cõsilio seruus corrupt? vel deteriorat? est. Sed ẽtiã cõtra eũ noua lex dat': Qui sollicitauit seruũ licet bonos mores eius corrũpere nõ potuerit. Hec autẽ actio i duplũ habet redẽptatõem sc̃z quanti deterior at? est seruus. quanti vt res fuerit a suo solicitato aspor tata ⁊ tenetur qui corrumpit siue ex bono malum siue ex malo deterioẽ fecerit: De h° in. l. siquis seruo alieno suaserit. C. de. fur. vbi casus de hoc

¶ Actio stricti iuris require supra actionũ vero quedam. Et de exceptiom i. c. cũ venerabilis.

¶ Actio subsidiaria dicitur quia insupsidium ⁊ auxiliũ alterius que in efficar facta ẽ datur vt si tutor pupilli alienauerit vel male ãministrauerit. et ipse tutor ⁊ eĩ? heres ñ sũt soluendo. i. nõ sufficientes ad soluẽdũ pupillo. datur actio contra illum i quem res eĩ? alienate sunt.

¶ Actio tutele subsidiaria cõpetit pupillo quãdo nec tutor nec heres soluere habet cõtra eũ cui iura sunt a pupillo vt cauc̃ionem exigat a tutore de idemptitate pupillii q̃ vel nullam vel parum ydoneã admisit caucionem

¶ Actio tutele directa datur aduersus tutorem ipsi pupillo i quantũ q̃uenit si tutor i rebus pubillarib? dampnũ dedit dolo vel culpa ipsi pupillo

¶ Actio tutele cõtraria competit tutori aduersus pupillũ si in rem eĩ? aliquid de suo impendit vel pro eo fideiussit aut rem ꝑpriam impignorauit vel obligauit pro pupillo

¶ Actio venditi cõpẽtit venditori ad petẽdũ p̃cium ⁊ vsuras ex pte more. Et si quid speciali pacto cõprehenditur pro vt is sibi pacisc̃itur vel inter partes cõuentum est. Et hui? contraria est actio empti quã vide supra.

¶ Actio i bonorũ raptorũ de rebus mobilibus ui surreptis dat' ei cui res mobiles p violenciam sunt ablate ⁊ cõpetit restitutio infra annũ ad quadruplũ ita q̃ in q̃druplo contineatur rei restitutio et hec est uis ablatiua

¶ Actio ypothecaria uide supra. actio q̃ si seruiana Et hec actio aduocat nudã possessionẽ. ff. de. euic. l. si cũ venditor. §. i. dicitur tamẽ iudiciũ petitoriũ etc̃. Et tãtũ de actiomb?.

¶ Ad pontur ꝑ iurta. ff: de seruí. verba p̃di. Quidã hiberi? de hac dictione notatur archi ð rescrip. Si gr̃ose. li. vi. ⁊. lxxviii. di. p̃sbiter. Et quomodo differant ad ⁊ i uiõ. .ff. de. iniur. l. Item apud labionẽ. §. cũ. vi ciũ quod notat pro statutis dicẽtibus. q̃ aliquod fiat ad domũ vl' i domo

¶ Accipere ⁊ capere differũt. Nam qui capit rẽ suã facit. sed qui accipit nõ facit suã.

DOMEIN-ARCHIEF
TE
UTRECHT.

Et qualiter intelligitur verbū accipit uide. .ff.de.acqui.re.do.l.in laqueū in.glo.i.et. ii.⁊:ff.de fur.l.qui vos in. glo.ii:⁊.l. natu rali.§.tu⁊batio vbi dicit qui accipit furtū cōmittit

Accola est qui colit terrā non ꝓpr̄iā vñ: Accola nō ꝓpr̄iā ꝓpr̄iam colit incola terrā Et dicitur ab ad ⁊ colo quasi qui aduenīēs colit terrā

Acephalus.i.sine capite ab a qđ est sine ⁊ cephas caput

Accercitus est collentus vocatus vel cir ca se situs

Accoliti grece dicuntur ce⁊opherarii vl̄ accedentes latine a de⁊portandis cereis quā do legendm est euangeliū aut sacrificium offerendū tunc eni accendunt luminaria.⁊ p⁊tant licet sol eodē tēp⁊e rutilet: Ad sig nū tamē leticie ad demonstrādū vt typho luis co⁊po⁊alis ostendatur illa lux de q̄ ioh .i.c. Erat lux vera que illuminat ōnem hoī uem vementem in hunc mundum.i mūdo erat et mund⁹ eum non cognouit ⁊ mūd⁹ p ipsū factus est in ꝓpr̄ia venit ⁊ sui eū nō receperunt. Quotquot autem receperūt eū dedit eis potestatem filios dei fieri hiis qui credunt in nomine eius vt inquit.ter.in.c. cleros ad finē xxi.di.

Acrimonia ē ꝓpr̄ie austeritas sc̄m legis tas ē pena q̄ infligit sacrilegis sicut icarcera tio. vel exilii relegatio.C.de sacro sāc:ecc. .l: placet q̄ ē canonisata:xvi. q.i.c. placet sub.§.nouaꝝ.vbi etiā dicit de h°.

Accomode.i.multū ꝯmode de.elec.vbi piculum:li.vi.

Accusator est ille qui aliq̄n̄ cōtra iudicē accusat ⁊ criminalem sibi mouet questionē Et dicitur accusator quasi ad causato⁊ q⁊ ad causam vo⁊at eum quē appellat vt in.c. forus de ver.sig.post mediū .Et ibidem di citur etiā delato⁊ accusato⁊ denūciato⁊ ⁊ iq sito⁊ possūt elegi o⁊dinari ⁊ eis p̄bende ꝯfe⁊ ri. Et accusatio testimoniū ⁊ o⁊do patri passu ambulant vt.ii.q.vii.c:ipsi apostoli in.glo.super verbo esse· Et admittitur ad ac cusaudum qui ī peccato mo⁊tali est. Nemo tñ sine accusacione dampnari debet.

Accurate.i.diligenter studiose curialiter vel cōposite

Adempta legata dicimus illa que testa to⁊ adimit a legatario cui p⁊imo legaue⁊it mutata p⁊ima sua voluntate.

Aderacio dicitur quasi eris pumcio vl̄ aderata p̄dia dicibāt̄ ex q̄b⁹ es puniebat̄ vt hēt̄ ex.l.i.C.de.comi.re.mili ⁊.C. de cola dona ⁊ rele.aut.transla seu adera .l.i.li.x.

Adlethe sc̄m accur dicūtur qui sine mer cede gracia virtutum pugnabant vt.ff.ō infami.l. adlethas et.C.de adle .in .p⁊in.li. :x.

Admodū est idem quod valde. Et ponit glo· cōcordancias de iuriur.c. romam. ver. nos itaq̄ in cle.⁊ ·de.cen.c.grauis de co⁊p: vi.c.i:

Aduena dicitur eo q̄ aliunde aduenīat sc̄m. ysi.li.x·ethimologyaꝝ

admittere est recipere vt si dicatur iste est admittend⁹.i.recipiendus·vel est incitare ad cureudum.inde admissarius idē̄ velo⁊

Adoptiu⁹ filius est quē aliquis adoptat vel accipit datū a patre. Et econtra pater adoptiu⁹ est qui filiū adoptat.isti.de.ado .§.i.⁊.ii. Et sūt dampnati heretici qui dire runt x⁊istū non ꝓpr̄iū sed adoptiuum fili ū dei.xxiiii.q.iii.quidā verbo nosiam ⁊ i.c quadā de cele.mis.

Adoptio ē grauita quedam electō.qua quis aliquem sibi elegit in filium.⁊ hoc fa ciunt plerūq̄ hiioui filios habere non pūt ad ipso⁊ū solacium.Et talis qui sic recipit̄ in filiū dicit̄ adoptiuus qui a patre legitti mo sic ei datur. Et ille qui eum sic adoptat dicitur adoptiuus pater.Et que sit diffren cia inter adoptionem ⁊ arrogatōem uide ī fra arrogare

Aduocatus est qui alio nomine quasi

legatus seu patron? vocatur qui in forensi b? seu extraneis negociis preeminētibus p̄ bet litigantibus suum patrocinīū cui? p̄cīū honeraria vocatur sub antiquo nomiē·Et ī de venit verbū aduocare quod est postulare p̄ opponente ꝛ desiderīū ei? cor̄ā iudice ex ponere ꝛ patrocinīū ī causa prestare. Et ad uocat? nō potest esse notarius ī eadem cau sa.vt notat in.l.vniuersas.C.de curio.li.x.

¶ Aduocatus fisci dicitur qui patrocinīū p̄stat ī causa fisci

¶ Addict? .i.cōuict? vl̄ sētēciat?

¶ Adeo id ē itm̄ media cor̄repta vt de cor̄ep tis.Cū adeo scripta se ap.ꝛ.uide.i

¶ Adultus dicitur qui.xxv.annos comple uit vel qui a xiiii.annis vsq; ad.xxv.proce dit Nam adolere in vno significato ē cresce re in alio cr̄emare vel vr̄ere.ꝛ adolescens di citur tribus modis vt no.archidia.xxvi.q. .vi.alligantur:

¶ Adeo datus est nomē dauit qui dat? fu it a deo ad liberationē israhel

¶ Ad quid ideſt quare de censi peruenit

¶ Adulter dicitur qui nupcias violat

¶ Adulterīñ dicitur quasi ad alterius tho rum accessus.vl̄ ad alter? quia er adulterio ab vno conceptus ad vlterius hereditatem nascitur.ꝛ scd̄m ludovi.de roma p̄ adulte rio statute sunt quatuor pene ō iure hodier no.Prima est sepacio thori. Scd̄a est pena detrusionis ī monasteriū:vt ibi lacrimis la uet peccatū quod est pudor fateri. Tercia ē q̄ cindūtur in pannis et capillis ātē ꝛ ret°. Quarta est excōmunicacio que est maior oī pena ī iure canonico licet pena adulterii de iure ciuili sit pena capitis vt in.l.i.ff.ad. l. iuli de adulte.coherend. Sed paduue ē pe na.lx.ducatorū.ꝛ hoc in viro sed ī muliere est pena detrusionis in clauſtrū vt.no.in.l. mancipia.C.de seruis fugitiuis

¶ Adulterinus est de adulterio conceptus seu genit?.vñ adulterina moneta vl̄ sigil'ū dicit falsa moneta vel falsū sigilū ad ist̄ar vere vl̄ veri facta seu factū

¶ Afficere tria significat.vnde.afficit.ifor mat.punit.cupit.hec tria signat.Item dicit affectus nō sufficit nisi sequat effectus vbi er necessitate op? est facto vt.c.vlt.de spō ꝛ de eo qui mit.in.pos.c.i.

¶ Affatim.i.generaliter vel habundanter ꝛ sic ē media breuis.sed media lōga.i. facū de.vnde si dicas affatim tuuc significabis habunde Affatim dicens facunde significa bis vt habetur in.c.vnico.de.reli.do.li.vi. ꝛ.xxiii.di.c.p̄terea

¶ Affinis ē qui habet consauguineā alteri us in vxorem vel ecōtra que habet cōsāgui neum alteri? ī maritū

¶ Affinitas est p̄ximitas psonarum er coi tu p̄uenīs omni carēs pē tela.ꝛ hoc ō iure canonico.ꝛ sic cōtrahit affinitas tam p̄ coy tum legittimum q̄ per formicariū.Similit dicit.goff. Affinitas est attinencia psonaꝝ er copula proueniens. Nam quādo uir car naliter cōiūgitur vxori omnes cōsāguinei vxoris afficiūtur affines viro ꝛ ecōtra:Sꝫ inter cognatos vtriusq; nulla nascitur atti nencia de cōsang.ꝛ.affi.c.quod sup̄ his.et impedit matrimoniū cōtrahendū ꝛ dirimit iam cōtractum. Dicuntur autē affines qua si ad alterius fines accedeutes.vel er eo q̄ due cognationes que inter se diuerse sūt p̄ nuptias vel coytū copulantur.ꝛ alter ad al terius cognationis finem accedit scd̄z hosti Sed scd̄m leges affinitas ē regularitas p̄so narū er nupciis cōiūctaꝝ oīni carens pente la.vt.C:denup.l.liberi ꝛ tam̄ scd̄m glo.l.ꝫ trahitur etiam affinitas per cōcubinam vt xxxv.q.iii:c.de.in.cest.ꝛ ibi.no.ꝛ.ff.de.cō cu.l.i.Etiam per coytū ī cestuosū vl̄ for̄mi cariū.vt in.c.discrecioni ꝛ in.c.tue de eo q̄ cogno.ꝫsang.vr.sue ꝛ.xxxv.q.ii.nec eam Alii tamē reputant absurdum.q̄ tale vicu lum legittimum or̄iatur er coitu dampnato cum ex nupciis p̄ueniat.ff.de.gra. l.non facile. §.affines ꝛ. §.sciendum Or̄itur tam̄

publice honestatis iustitia scd'm goff. in. ti de eo qui cog. ꝓsang. vx. sue Vbi dicit etiam q affinitas p fornicariũ coitum contracta nõ dirimi tmatrimoniũ sed exactionẽ debiti interdicit vt in dicto. c. discretionem

Affidare ẽ fidẽ dare

Affirmacio exponit quandoq; p negatiuã vt in .c. veniens de. testi. vbi dicitur in ore duorũ vel triũ scz ꝛ nõ paucorũ. quãdoq; econuerso vt di. i. ius naturale. vbi. dicitur transire per agꝝ alienum non tuum ꝓbas ẽ iure aũt nature omnia sunt cõmunia. c. q° iure. viii. di.

Affictus penes vulgare lũbardorum ꝛ cbiistannorũ scd'm pe:de. samp. ꝛ abbatem dicitur census qui datur ratione ꝓdiorum put videtur velle vvilhel. in .spe. de. lo. ꝛ. con. §. sequitur in prin. inde affictare ꝛ ẽ locare ad fictum ꝛ ad firmam vt in. c: pisanis de testi. spoli

Agazo dicitur custos equorum. ꝛ idem dicitur equitus ꝓprie tñ agazo dicitur custos vel pastor asinorũ. iuxta istud greciste. Azinoꝝ pastor agazo. ꝛ habetur i. l. agazo ff. si quis pau:se. di.

Agentes in rebus sunt illi quibus cura exiccionum mandatur ꝛ erant olim plures diuise diuisi per diuersos numeros et quilibet numerus habebat ꝓprium. C. de offi. magis off. l. i. ꝛ tales dicebãt principes

Agere est generale ad omnia que fiunt tam re q̃ꝫ verbis. tam inter viuos q̃ꝫ in vltima voluntate. Nam faciens testamentum dicitur agere sicut ꝛ emens vendens locãs ꝛc. Sed gerere comprehẽdit tñ illud quod fit re ꝛ non verbis ꝛ sic faciens testamentũ nõ dicitur gerere ff. de: ver' obli. l. verba ꝙ traxerũt vel gesserũt

Ager appellat' area vl' cãp? i rure vl' locus scz vacu? qui sñ villa est. vt i. l. ager' ff ỡ ver. sig' Sed ager cũ edifi° apellat' fũd? vl' ꝓdiũ vrbanũ ꝛ ager nud? vl' area nuda sñ edificatõ dicit' rusticũ ꝓdiñ vl' ager rustic?

Ager vectigalis require. i. vectigal'

Ager emphiteoticus require i fra emphiteoca

Agon ẽ certamen. ide agonista ꝛ agoniculus ꝛ est ille qui pugnat vel certat. vt. ff. de. mu. ꝛ. ho. l. fi. §. magistro. goff.

Agonete sũt principes iudi. vt. ff. de palli septicia vbi. no. accur. in. glo.

Agricola dicitur quasi agꝝ vel agros colens. ꝛ est nomen cõmune ad omnes agricolas. Sed nomina specialia agricolarꝝ sũt illa. quia agricolarũ quidam sunt asscripticii quidam censiti. alii perpetui. aliqui colomi condicionales. alii inquilini. alii origenarii alii simpliciter colomi nũcupantur ỡ quib? oib? . i. locis suis dicet'

Agricole ꝛ censiti put quidam dicũt sũt duo nomina substantiua per endiadim talem figuram copulata vt sit sensus de. agricolis ꝛ censitis. i. de agricolis censitis quasi censualib? ꝛ habetur simile. ff: ỡ tutelis. l. i. vbi dicitur q̃ tutela ẽ ius ꝛ potestas ꝛ exponitur. i. violenta potestas ita exponatur agricole ꝛ censiti. i. agricole. censuales. vñ uersus. Vteris andiade si dixeris arma virumq;. i. armatum virũ scd'm grecistam. Dicuntur autem censiti quasi censibus asscripti. Et cõstituũtur eo modo quo ꝛ asscripticii Verumtñ inter censitum ꝛ asscripticiũ ẽ differẽcia sed nõ certa. Quidam dicunt q̃ censitus sit ille qui nascitur exasscripticio. Alii dicunt q̃ illa sit differẽcia quia censitus est ille qui rei certe ãnuatim ꝓstande obligat? est. asscripticius autem est obligatus ad rem incertam puta ad terciã vel ad quartã ptẽ fructuũ. ex fundo proueniẽciũ. Aliquãdo tamẽ etiã censitus capitur large vt etiam asscripticiũ comprehendat. quandoq; ꝓprie ꝛ stricte. Quidam tamẽ dicunt q̃ hii nõ possunt testari inter suos cum aliemis tñ dimittuntur. io. an. autẽ dicit q̃ possũt testari int' suos sed nõ iter alienos: Possũt enim it' eos qui sunt de familia scd'm. io. ꝛ. accur.

Agricole ꝑpetuí vocabãť illí quí valídi erant ín coꝛꝓoꝛe míſeramq; ıerciam ſimulã tes ꝛ ea que veris míſeris erãt aſſignata ad ſuſtẽtatõem ex publico ꝓcipienda dímínu entes quos ꝑditoꝛ ſtudioſus etiã díligens detegens ad ꝑpetuum coꝛonatũ redegit ſí erant líberí: Sí vero ſeꝛuí quí talía fígebãt dñs eís carebat ꝛ ꝑditorí aſſignabãtur lícet quídam dícant ꝙ hoc ſít correctũ per autẽtí cam de queſtoꝛe. Alíí tamẽ dícunt ꝙ nõ De alíís ſpẽb? ꝛ díffrencíís agricolarũ ıueíes loco ſuo ín fra. aſſcríptící? ꝛ colon?

Agrímeſſoꝛ ẽ quí agros menſurat ꝛ me títur ꝛ fínes per debítam mẽſurã díſtínguít Díctus quaſí agros metens et alíbí vocať líbꝛípens. Qui ſí doloſe falſum fecerít vel fí nes male díſtínxerít tenetur actione ı factũ uíde de hoc de ꝓeſcríp. c. quía. ıudícante ín: glo.

Aggeres míli non rũpẽdís dícuntur qꝛ ín egípto non pluít ſed mílus egꝛeditur ꝛ ı undat agros vnde quí rumpít íbí aggeres íncurrít crímen quaſí leſe maieſtatís. Et pe na eíus eſt vt ín eodem loco vbı rupat ag geres ꝛ vſurpauerít valles nílí fluentís flu mínís de ꝓꝓꝛíís ꝛ vetuſtís vſíbus ı. xíí: cu bítoꝛũ flamma ꝓburatur ꝛ conſcíí ꝛ partící pes ſceleris deꝓoꝛtantur ꝛ eoꝛum bona pub lícantur

Agapen. í. ſtípa. vt dí. xlíí. ſí quís. Etí am agapa dícítur cõuíuíũ pauperum ín eo dem ſígnífícato. vt. ín. c. ſí quís ꝑall'.

Ago omís grece ẽ labor latíne quía quí la borat agít. Vnde xꝛ̃us dícítur fuíſſe ı ago ne índe agrí ꝛ fundí agonetící quí dabanť certantíbus ín agoue vl̃ cũ agone. í. laboꝛe ad fertílítatẽ ſunt ꝓductí vt. C. de. fun. ꝓꝛío abus. l. fí. lí. xí.

Agnatí dícuntur quí per vírílís ſeꝛ? lí neam̃ ſunt cõíũctí ı cõſanguímtate ídeo ſíc dícti ꝙ accedunt ꝛ quaſí naſcuntur ꝓ natís dũ ſcꝫ deſunt admittuntur cognatí. vnde ꝓgnatí ꝓñíter vocãtuꝛ omnes ſíue ꝓ vírílẽ ſexũ vl̃ femíneũ ı cognatione ſũt cõíũctí hº de veteꝛí íure Hodíe vero ıter agnatos ꝛ ꝓgnatos pua ẽ díffereẽcía ꝓ íura autẽticoꝝ.

Agnomínatõ ídẽ ẽ quod agnomẽ qñq; etíã dícítur fedus ꝓíugale

Albũ ꝓtoꝛís eſt quedam tabula de alba ta que ponebatur ín curte vel turrí ꝓetoꝛís ín loco ꝓñí ín quo ſcꝛíbebantur ꝛ ponebãť nomína vocatorum ad íudícíum. ꝛ ad cuí? ínſtancíam quílibet cítatus eſſet. Et íbí etíã ꝓꝛoponebantur ſtatuta ꝛ edícta ꝓetoꝛís ín gꝛoſſa lítera íta ꝙ ãb ommíbus legí poſſẽt Et erat certa pena contra íllũ quí delebat íſ tud album quod modo eſt ſublatũ. de hoc ín. cle. í. de íude. ín: auten. de lítígioſ. §. õnẽ colľ. vííí. ín ſpe de do ꝛ cõtu. §. reſtat ı. pꝛí ꝛ de cítatís. §. ſequítur. ver. ꝛ nota. Et dícít ꝙ loco huí? modí ſunt modo quaterní. ꝛ quí coꝛrumpebat vel delebat puníebatur ín. l. aureís per edictũ de albo coꝛrup. C. lí. xí. Eſt albũ ꝓetoꝛís tríplex vnum eſt quo ſcꝛí buntur edícta ꝓetoꝛís vel leꝛ cíuílís vt ı. l. ſí quís. ff. de. íur. om. íu. Alíud eſt ín qº ſcꝛí buntuꝛ cítacíones vt ín. §. omnem ꝑall. ín auten. de líti. coll. víí. Tercíum eſt ín quo ſcꝛíbũtur nomína decurionum. vt. ff. de al bo ſcꝛbẽ. ꝓ totũ. ty

Albergarie ſunt cenſ? ſeu pactõnes que debentur ꝓꝛo ꝓmeſtíombus. de hoc ꝓ. glo. c ꝑtería de. íu. patro

Allegare ẽ argumentarí ad ꝓꝛobacioẽs vel cõclnſíones ad cõmunẽ íudícem ꝓ com modo ſue cauſe ꝛ ꝓꝓꝛíe pertínet ad ad uocatos.

Allodíũ ẽ curía vel ꝑdíũ vꝛbanũ

Albagaría ſunt ꝓcuratoꝛes quas certe vílle debent dñís ſuís ad eum vementíbus de recríp. ad audíencíam

Alímentoꝛum appellatíone contínentur calcíamenta veſtímenta ꝛ habítatío vt ín. l legatís. ꝛ. l. fí. ff. de. alí. ꝛ. cí. lega

Alba eſt veſtís ſacra vel nomẽ opídí ín lumbardía vnde dícítur vꝛbs alba veſtítur

presbiter alba. scd'm io. an. in. de. ne: i agno ō. stat. mota.

Alluuio est latens incrementum veluti cū paulatim aquis abluendo arenā ex fundo meo vel vicim mei infundū tuū aliquid ita accrescit vt facile modus non possit app̄ hēdi qua hora sit ablatū vel hec augm̄tatō facta. Sz itrusatio ē patēs icremētū

Aleator est qui ludit in alea Etiā ille qui quasi scolam illam tenet ꝛ s talis clericus fuerit repellitur a promocione vt de excess p̄la. c. inter dilectos

Aligemigena quasi aliene regioms vel aliena gente natus vel gem̄tus. scd'm yside .li:x.

Allibrati dicūtur qui descripti sunt i. li ciuiū vel cōmunitatis alicuiꝰ ciuitatis

Altricatōnes sūt certaina verboꝝ scd'm io. an. in p̄he. cle.

Alias hec dictio sign̄ificat cōdictionali ter qñq; alterationē vt p̄mittis dare fundū alias. x. nomē pene. ff. de iure i. l. alias vbi re. perempta iuratur alias nō. i. si nō sit pē pta. scd'o alias pom̄tur p alio loco. l. adeo: . §: insula. ver. q si toto alpheo naturali de relicto flumine flumē alias fluere cepit. i. i loco alio. ff. de acquiren. redo Tercio. i. alia vice vel alio tempore. vt in. l. diem. ff. de ar bi. vbi dicitur alias est agitatum. i. alia vice vel alia questione. Quarto. i. q alio ca su vt in. l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. vbi mulier in testamento testis esse ñ potest. alias potest. i. i alio casu q̄z testamen ti. Quinto alias. i. alio modo: l. i. §. illud tamē. ff. de aqua. plu. arcen. Et breuiter hec dictio alias sign̄ificat alteracionem diuersi mode sed in casu particulari eo modo tātū scd'm quem subiecta materia declarat alias applicata casui sign̄ificat alterationem eiꝰ quod ē in oratōne p̄cedēti.

Alpheus dicitur venter fluuioꝝ vel vas in quo lauantur pedes scd'm. glo. i. c. dudū de sepul. in. cle.

Alius alia aliud denotat diuersitatem ꝛ implicat. l. quidam relegatꝰ. ff. de re dubi. Etiam alius: i. contrarius. xi. q. iii. c. ii. xi di quis nesciat. Vbi dicitur nullꝰ alius q̄z pe trus predicasse in ytalia galia hyspania. et ceteris p̄uinciis. Item alius ꝛ alter sunt p̄ cedentibus iplicatiue qualitatis p̄ecedēciū vt. l. si donatōem C. de his que. ui: me. cau fi. licet. glo. ibi velit q̄ iplicet qualitatē con tractus. Aliter est denotatiuū q̄litatis. non autem substancie. ff. de verboꝝ obliga. l· si. quis cum aliter. C: de. testi. l. etiam. ꝛ quod ibi notat glo. Et etiam denotat diuersitatē non in substancia sed in qualitate vt notat do. fran. in· l. si certos numeros: ff. de. ver. .obli.

Alioquim dicitur vel sign̄ificat cōdicio naliter cōiūctiue ꝛ aduersatiue. Condiciona liter vt p̄mitto fundū dare alioquin centū nomine pene. ff. de. damp. in. fec. l. si finita. §. ex dampno. Coniunctiue capitur i. l. dāp ni. §. penl'. ff. de· camp. in. fec. Aduersatiue · in. l. fluminum. §. idem seruiꝰ. e. ti. sign̄i ficat ergo triplicīter scd'm q̄ subiecta mate ria declarat

Alumpnus ē qui alit aliquem vel qui al itur ab eo vel est filius ex cōcubina vt in· l alumpnꝰ· C. que res: pig. obli. possit ꝛ ibi glo. Et sunt quinq̄ nomina que sign̄ificant indifferenter actionēm ꝛ passionē. vñ. Vospes zelotiphus putua vector alumpnꝰ. Actum siue pati sub eodem nomine signāt

Alienare est p̄prie rem aliquam i dominī um alterius transferre. inde alienatio ꝛ est omnis pactio per quam transfertur dñiniū de. reb. ecc. nō alie. c. nulli. C. de. fur. l. i. Itē alienatio sumitur dupliciter. Vno modo p̄ dictione sign̄ificante translatōnē rei vl̄ iuris vt i. l. alienationis. ff. de. ver. sig. Ali omodo sumit̄ alienatio p̄o ipso facto qꝰ rei vl̄ iuris fit translatio. Tale enim factū quo fit translatio est alienatio. Et hoc factū alienatio sign̄ificat. Nam factis q̄ñq; sicut

verbis declaratur voluntas in.l.de quib? ff.de.legi. Diuersimode ergo significat p̃o ut eius medio ꝛ circonstanciis adiacẽtib? infertur. Verbi gracia.testato: legauit stichũ quem si alienauit necessitate legatũ nõ extinguitur.si alienauit voluntate legatum extinguit.l.fidei p̃missa §.si rem ff.dele.iii Rõ quia quando testato: ex necessitate alienauit non videtur per hoc voluntatem mutasse.Secus quãdo ex mera voluntate alienauit legatum.tunc enĩ velle videtur ꝙ alius q̃ legatarius id habeat finaliter verbũ alienatio vel alienare significat quod eius impositõ vel aliud p̃babile mediũ declarat significare.Et factum alienationis reuocationem dispositionis significat si volũtate alienantis est reuocabilis et ipsum factum ex se vel ex quauis circũstancia hoc p̃obat

¶ Alienare causa mutaudi iudicium dicit̃ qui credens se ab aliquo cõuemendum reali actione vel personali que in iure scripta sit alienat rẽ dolo malo causa iudicii futuri mutandi.i.uitandi.in qua actione alienat̃ tenetur actione in factum ex hoc edicto contra ipsũ p̃posita.ꝛ intencione p̃bata ad iter esse p̃dempnetur saluis mĩchilomi? p̃stis acciombus aduersus nouos possessores q: solam possessionem alienans tenetur hac actione.Quicunq; ergo metuens contrauersiã rem dolo in alium transfert vt iudicium mutet ꝛ euitet dicitur alienare causa iudicii mutandi vt.i.ti.de.alie. inde.mu. cau:fac Et nota ꝙ noĩne alienationis p̃tinẽt̃ q̃stiones seruitutum predialiũ ꝛ vsucapio. Vix est enĩ vt non videatur alienare qui patitur vsucapi.l.alienatõnis verbo.ff.de.ver.sig

¶ Alternatiua est p̃iũctio alternatiue sigificans sc̃z q̃n̄ sigificat alterum ỏ. p̃iũctis eẽ seu oz̃õnẽ fcãz p hãc p̃iũctõnẽ ĩ alt̃o verificari.Et q̃nq; variatur significatum vel ex p̃iũctionis natura subiecta materia seu q̃uis alia circonstantia.verbi gracia lego stichũ vel pamphilum significat vtrumq; esse in obligatione sed alter tam̃ in solutione vt alter soluẽdo debitor liberetur.ff.de.ver. obli.l.si duo in.fi .Et effectus alternatiue ẽ ꝙ vterq; est ĩ obligatione quia vno modo tuo alter qui supest remanet in obligatioẽ Est autẽ alternatiua quadrupler. Quedã rerũ in qua electio est debitoris.l. plerũq; §.fi.ff.de.iur. doti.ꝛ. l.arbitraria .§: sceuola. ff. de.eo .quod. cer.lo. fa.c.in alt̃natiuis de re.iur.li:vi.Scd̃a est locoz̃ respectu solutionis fiende. quia ꝛ in illa iterũ debitoris est electio añ lit.cont.vt in. §.scepbola.p̃all̃.Tercia locoz̃ quantum adiudiciũ inchoandum in quo loco debeat cõuemĩ ĩ qua electio est actoris. §. predicto Quarta alternatiua est p̃sonarũ quãdo stipulatio est appolita de soluendo.in illa iterũ ẽ electio debitoris vt in. §.itẽ iulian?.l ·arbitraria.p̃all̃.Alii dicunt ꝙ alt̃natiua legis signficat vt eã lex ratio vl̃ subiecta materia significare declarat. Sed alternatiua hois significat vt p̃ferentẽ significare verba vel le vel subiecta materia vel queuis alia p̃babilis p̃iectura p̃cludẽs declarat.Et de istis alternatis seu.Aut. vel require loco suo

¶ Amita ẽ soz̃or patris

¶ Amita magna ẽ soz̃or aui

¶ Amitin? ẽ qui ex ea generatur sc̃z amite filius vt.xxxv.q.v.c. vlt

¶ Ambagies est dubia locucio vel effugatio sermonis extra p̃positũ

¶ Ambiguum est ubi opiniones sunt ꝛ iura varia videntur de sen.ex inter alia de iudi.c.i.li.vi.Et ius ambiguũ est per sũmũ pontificem declarandum.c per venerabilẽ. .§.rationib? qui.fil.sit legit̃ ꝛ de rescrip.sup litteris de offi.del̃:sup de causa poss. pastoralis de preben.q: sepe.li.vi.scd̃m archi. Et de ẽplici ambiguitate sc̃z iuris facti ꝛ p̃sone notatur.xxxiii.di.c·fi .scd̃m to an. ĩ p̃bede.super verbo ãbiguitatis

¶ Ambasiato: est legatus p̃incipis ĩ arduis negociis. ꝛ ambasiata ẽ huiusmoi lega°

cõciliorum vel pncipũ in cauſis ſuis

Anathema vnomodo eſt ſubſtantiuũ et eſt dampnatõ eterne mortis ꝛ non niſi pro mortali crimie debet in pom Et in illis qui aliter non paciũtur corrigi. xi :q. iii. Nemo eporum in fi. Vel eſt excoicatio ſeu ſupna maledictio. Et dicitur ab ana. i. ſurſũ ꝛ thema figura quia olĩ ipnimebatur figura frõtibus dampnatorũ. De hoc. not. io. an. de. iudi. cum nõ ab homine. vbi poſt excõmuĩcatõnem icorrigibilis anathematis mucrõe feritur. i. punitur. i. ſolemni excõmunicatõne cum. xii. epis cãdelas in terram picienti bus ꝛ pculcãtibus vt in. c. dẽt xi. q. iii. Et. anathema tale vel maledictõ ſolebz fieri p prelatos. Vel dicitur ab ana quod ẽ rectuz ꝛ themus diuiſio quaſi recta diuiſio dampnatorũ a deo ꝛ plebe. Aliomodo anathema eſt adiectiuũ oĩs generis ideclinabile ꝛ dicitur excoicatus maledict? ſeperat? vel dãpnatus. vñ. Qui frangit rapit ac vrit ferit ẽ anathema. ſfrãgit ſcz ecẽas. rapit res alieãs vrit etiam eccleſias. ferit pſonas eccleſiaſticas: ide anathematizere: i. dampnare vl excommunicare maledicere vl ſeparare vt ſupra.

Anathematiſatus dicitur q tanqz impi? a. deo ſeperat? eſt ꝛ pomitur p excõmunicatõ vt: xx· q̃rta. q. iii. certũ ẽ.

Annalis actio eſt que certo tempore fínenda eſt.

Annona ſcd'm azo. dicitur ſalariũ quod cuiqz pro capite ſuo remunerationis cauſa datur vñ ẽ titul? . C. de ãno ꝛ. capi. admiſ. l capite ſcd'm. azo. i. capitõne. Sicut enim ſecundũ eum capitio dicitur tributum quod datur p capite. ita hĩc capicio vel capite pomitur p eo quo datur magiſtrantib? cauſa ſalarii pro remunerando labore. Et dicitur capicio de capite quia ẽ preciũ debitũ capiti. i. dignitati. Et erant hec pcia que ſigulorum ·magiſtratuum deſcriptionibus cartis ligabantur

Annone militares dicũtur quas milites ſingulis diebus cõſequebantur vt. C. de ãno mili: l. vlt. vbi dicit q ipſi ãonas ꝛ capicia ſigulis pſequebãt dieb?

Annone ciuiles ſunt que publice dabãt iudicantibus ciuib? vel õmbz tẽpore neceſſitatis per ſingulos dies vt. C. de ãno ꝛ tribu: l. ii. li. x. Etiam aunona eſt ſeges vl frumẽtũ vm? anni

Annotatio ſacra eſt cõſcriptõ bonorum vel eorum cõuocatio ſeu conſignatõ veluti cum aliquis cuiuſcũqz criminis re? ſi abſẽtat ſe vocatus ad iudiciũ pacietur bonorũ annotationem vt ſi infra annum venerit ꝛ ſe purgauerit bona ſua recipit. Si autẽ nõ venerit tunc fiſco applicentur. Et qualiter fiat annotacio pomt ſpe. in. ti. de. act. §. fi. ver ſed qualiter Dicens q preſes ſiue iudex venit cum tabellione ad domũ accuſati ꝛ inquiret quot dom? quot ꝑdia ruſtica quot iugera terre habeat in bonis ei? . Et omnia bona illi? qui non venit citatus pomt i bãno fiſci niſi venerit infra annum. ff. de req reis. l. i. §. i. Ab hac tamen ſentencia cõdicionali poterit appellari de appel. ꝓteria. Et deſcribuntur bona que tamẽ fiſc? de facto non occupat. niſi poſt annũ. Poſt hoc itezũ per edicta requiritur accuſatus. ꝛ citãs mittit littras ſuas iudicii vel rectori loci i quo deget accuſatus vt per illum citato in notescat ſe accuſatum vel citatum. Et bona eius eſſe annotata . Inde venit verbum annotare vel econtra ab hoc verbo ipſũ nomẽ

Annotacio ſacra dicitur reſcriptũ illud quod impotor propio motu mentis indulget alicui conſtituens ſcd'm preces eius ſeu illius aliquid fieri vel non fieri C. de. diuor reſcrip. l. fi. ꝛ. ibi. in· gloſa. Et notat. cardinalis ſabore. in. c. ſup litteris de. reſcrip. di ferenciam inter annotationẽ ꝛ pragmaticã ſanctionem;

Anima nota ioh· an. c. vnico. §. ſcire de ſacra: vnc.

Ante ſigm̃ficat ante rem factam ſed bñ inchoatam. ff. ſi. cer. petatur. l. ii. §: item mutuum vbi de hoc ⁊ ff. de: ver. obli. l. qui añ ⁊. l. eũ qui ita. §. queſitã.

Annus quot dies ⁊ menſes habeat. nota glo ī. c. ſi ꝑpter. de re ſcrip. li. vi. ⁊. c. cum ſit de. elec. Nam annꝰ cõtinet. cccl xv. dies vt in. l. cum heres. §. ſtichꝰ. ii. ff. de. ſta: libe. Et quando annus īceptus ꝑ cõpleto habeatur uide inno. in. c. generalem de. eta. ⁊ q̃li et archi. in. c. ſi annum. de iudi. li. vi. ⁊. i. l. cum biſertus. ff. de. ver. ſig. Item quidam computant annum ab incarnatioue domini vt xxxiii. di. In nomine domim̃ in p̃incipio. Alii a natiuitate domini. De hoc. glo. in §. forma. ii. q. vi. ⁊. in. ſpe. de iſtru. editõne in p̃incipio in p̃ima columpna

Annus iubileus dicitur annus remiſſionis quia eo anno debita remittebantur Serui hebrei dimittebantur liberi et õnia reuertebantur in p̃iſtinum ſtatũ et eſt annus q̃nq̃geſimꝰ vt in. c. ī iubileo de. pem. di. i.

Annus vel annuatim ex ꝑp̃rio ſigm̃ficato ſigm̃ficat multiplicatõem ſimpliciter ſiue indeterminate Sed q̃n applicat caſibus ſigm̃ficat diuerſimode ꝑut er diuerſificatõne materie cõcluditur ꝑferentem itelleriſſe Vt pacto ſeu ſtipulatõne ꝑmittis. x. Ticia annua vel annuatim ſigm̃ficat multiplicationem ꝑpetuam quia ſigm̃ficat ꝑmiſſã ſũmam deberi ei cui p̃omittitur eius hered̃i ⁊ heredis heredi et ſic inifinitum. Ideo dicit̃ in. l. ſtipulatio. ff. de. ver. obli. q ſtipulatio annua eſt ꝑpetua. Et nota q annuũ legatũ p̃o p̃imo anno eſt pur. ⁊ ꝑ aliis annis ẽ condicionale quia p̃o quolibet anno debetur legatario ſi tunc viuit. Si vero mortuus eſt tunc nõ debetur. nec ſi deportatꝰ eſt quia talis ciuiliter mortuus eſt ⁊ non habz ius capiendi ex teſtamento quod eſt ciuile l. cum in ſingulos. ff. de. an. lega. vbi dicit̃ q ꝑ ſingulos ius inſpicitur. Sed ibi ꝑmitto tibi. x. annua vt ſis p̃ocurator meus in paralamento ſigm̃ficatur multiplicacio tẽ palis er cauſa que oppomitur de eſſendo ꝑ curatorem quia morte finietur. Sic ⁊ obligatio que ex hoc inducitur. De hoc uide. l. annua. §. fi. ⁊ totũ ti. ff. de. an: legat

Angaria penultima longa eſt iiuſta exactio vel cõpulſio. Nam angarie dicuntur perſonalia obſequia ꝑp̃riis ſũptibꝰ p̃ſtita c. Non minꝰ de emu. eccle. Sunt ergo quedam ꝑſonales p̃eſtatõnes que a vulgo dicuntur capitiones. Sed per ãgarie penultima longa uide. i. de. per.

Anſa eſt nodꝰ curſilis ⁊ facilis ad ſoluẽdum ita factus q ſi recte trahitur caput fili oĩno ſolutus eſt vt. no. bern. in. c. cũ oli de. ver. ſig. vbi dicitur in ter. dum anſam ſoluimus nodũ dicimus ligauiſſe

Antapoca ſiue antipoca ſiue. antepoca quod idem eſt ſcd̃m aliq nos. Et ſcd̃m. azo in. ſum. de. fid. inſtru. ver. de antapocis vocatur cyrographum quod facit debitor creditori ī quo confitetur ſe ſoluiſſe tm̃: Et ſic eſt de ſolutis. Et fit a debitore in hũc modũ Confiteor me tm̃ vſurarũ nomine vel pẽſionis ſoluiſſe. Et datur creditori Et ſic nõ dicitur ab anthi quod eſt contra. ꝓ ab ante ſecundũ. ioh. quia fit ante apocã. vel ab anti quod ẽ ad quia eſt inducta ad ſecuritatem creditoris. Et fit etiam ante apocam. Qui enim alieno nomine poſſedit ⁊ penſionẽ ſoluit vel qui creditori vſuras repſentauit ſi q̃n dicat ſe ſuo nomine poſſidiſſe et ita demum factum vel p̃eſcriptõne liberatum ꝓtendit ius agentis facit vacillare miſi dominus vel creditõ vſuras vel penſiones p̃teriti temporis ſibi ſolutas cõpbet. probat aũt ꝑ antipocã. debitoris. C. de fide iſtru. l. plures vbi. glo. dat tres modos dicendi vel vt ali. dicũt aut antapoca ẽ ſcriptura quã fcit debitor obligando ſe ⁊ ī qua fateť ſe debere. Et fit cõtra appocam dicendo. Confiteor me debere ⁊c̃. Et ſic dicitur ab anthi qd̃ eſt cõtra

Apoca autem scd'm omnes est scriptura creditoris cõfitentis sibi a debitore solutũ Et sic apoca est de receptis ꝛ fit a creditore puta cõfiteor me recepisse tm̃. ff. de. condi. l. fi. §. ticius. ff: de. fur. l· qui. tabulas. §. apoca. ꝛ de. accep· l. acceptilatio. §. i. Plane autem cõsulitur creditori vel domino vt dando apocam debitori vel colono vt exẽplar retineat cum subscriptione debitoris vel coloñ. Vel creditor det colono apocam ꝛ recipiat ab eo anthicopã scd'm. azo. Dicunt g° tercii vt ia. q creditor scribat duas apocas ꝛ dat eas debitori vt vnam sibi retineat ꝛ in alia se subscribat et reddat eã creditori. Quod non placet accur. vt in. glo. p̃all'. l. plures. Item. hosti. ff. instru §. quid sit ãthipoca vbi addit versum Apoca sit dantis antipoca suscipientis. Alii tamen dicunt q apocas ꝛ ãthipocas hodie generaliter vocamus omnia documẽta ꝛ signa que solent fieri siue i scriptis sint cõfecta siue i trũculis virgaꝫ quas quidam dicas vocant. Hodie frequenter fieri solent inter supiores ꝛ iferiores dispensatores in domib? dominorũ siue diuitũ. Et etiam inter creditores qui retinent sibi famã ꝛ debitores qui recipiunt ibi minorem quãtitatẽ virge vel dice in signum solutionis faciende. Differt tamẽ cyrographũ ab anthipoca vel apoca quia cyrographum dicit' cũ duo pacientes faciũt duas scripturas et sub eadem forma verborũ cõficiũt ꝛ mutuo tradunt

Animaduersio dicitur pena quia animaduertere ẽ punire· vnde dicitur animaduertẽd' est in facinorosos homines. Item animaduersio dicitur cuiuslibet operis certa determinatio secũdum quam quis pro mercede sua suscipit certum op? ꝛ determinatũ suis impensis faciendam vt terram colendam vel domum construendam. Etiam animaduersio ẽ consideratio quis punitẽdus sit et qua pena. Qualiter ꝛ quomodo i parochis ꝛ circũstãciis cõuerset'. Hic etiã significtõ verbi animaduertere considerari potest suo modo

Anceps ẽ aliquid seu aliquis huc ꝛ illuc fluctuans. ꝛ dubius an istud vel illud rapiat ꝛ anxius in quam partem declinet. scd'm ysi. li. x. ethimologiaꝫ

Anthidotum ponitur ꝑ contra dono vl ꝑ contra dato: Et solet dici quod datur cõtra venenum ꝛ sic ponitur ꝑ medicina vt i ceterũ de iura calump· ide anthidotari? ꝛ est liber in medicinis de iuriur. c. i. in. de. vbi. glo.

Anthidorũ ẽ. etiam cõtraria donatio ita exponit glo. sup. ver. anthidora in. l. Sed ꝛ si lege §. cõsuluit i. fi. ff. de. pe. heredi. ꝛ. vii q. ii. illud ꝛ desta. Cum in officiis

Antistes dict? ẽ sacerdos eo q ante stat c. Cleros. xxi. di. Cõmuniter tamẽ sumit' ꝑ episcopo scd'm. glo. in. de. dudum de sepul

Antithesis est figura que ponit casum pro casu. nc̃: di. ix. c. ego solus cis scriptorũ i. scriptoribus vbi ponitur genitiuis ꝑ dativo.

Amministrator rerũ publicarum est qui tẽpalia gerit. Sed magistratus quia iuris dictionem exercet scd'm. azo. C. de. admiss rei. pub. li. xi. in rubrica.

Apparitores dicuntur qui citant partes ꝛ eas apparere faciunt i iudicio. hoc momẽ inde trahentes. Vel dicuntur ideo apparitores quasi apparatores quia ipsi apparẽt in iudicio. Item dicũtur catholicam quasi cõmuniter ꝛ vulgariter seruientes vt bedelli adiudicium. Item dicuntur officiales secundũ. azo. Vel scd'm. ysi. apparitor dicit' ille eo q apparat et videatur vt p̃sto sit ad obsequium vel aliquid audiens teneat· Et nota q regulariter scd'm leges añ. lit. cont. contra absentem non ꝓcedatur ad diffiniti uam sententiã nisi excepto vno casu cõtra apparitores. i. nũcios generales dũ ipsi deliquerũt i officio suo. Sec? si aliter deligrẽt vt no: in glo. sum. iii. q. ix. Et de apparitore

habetur in.c:tua:de.homi.q: glo.magna i c.veritatis de.do.q.contu

Apes vel apis est auis volatilis de con se.dis.v. Nunq; de.deci.nuncius. Et habet apium in genitio plurali vt.insti. de.re.di ui. §.apium.natura.q.hoc quando i nomi atio habet apes licet scd'm allerã.habet um in genitio.tamen apis habet in noiat'uo Vñuersus. Vm tibi donat apis.sed apes dat iũ genitiuo.

Aper ẽ sũmitas honoris vel distictionis nota: Nam quod i summo distat a pecu? vel infimis. Et hec summitas recipit tẽpo ralia.vt i.c.solite de maio.q.obe.Etiam su mitur p littera vt dixit xp̃s.minim? aper nõ peribit Item sumitur pro subtilitate dũ dicimus de apicibus iur.non disputãdũ ff manda.l.si fideiussor. §.quedam

Appellatio scd'm·azo.ẽ a.minore iudice per inuocatõem maioris iudicis p̃tertu ini quitatis pme late sentencie rescisio :ff .de mio.l:prefecti Item est de minore iudice ad maiorem prouocatio scd'm̃ sũmistas de cõ sue.c.ii.li.vi.in.glosa.iiii. Vel aliter scd'm hosti.Appellatio est iurisdictionis prioris iudicis per inuocationem superioris iudicis rite facta suspensio q hec diffinitõ scd'm eã cõpetit tam scd'm le.q̃ scd'm cau.Ad hoc de offi·del'.c.pastoralis. §.pteria. Vel sic ap pellatio ẽ ab audiẽcia minoris iudicis ad maiorem ppter grauamen illatum vel con minatũ prouocatõ .de.appel.vt debitus et c.cum cessante.Et si extra iudiciũ appellat tunc est superioris inuocatõ seu ptectio ab i iuria vl' grauamine irrogando.c.cum sit ro mana·e.ti.de.app.rela.q.recu.Et appelltõ q recusatõ sunt paria ô.app.sup.eo.ii.rñso Et hoc quo ad mõz.Sicut non admittitur frustratoria appellatõ ita nec recusatõ·Dif ferunt tñ quia recuso si non grauor.non tñ appello a iudice in quẽ cõsensi misi grauer. qẽ.vt de.offi.del'.c.si cõtra in.glo.fi.li. vi Et nota aliquos casus i quibz nõ appellat vnde.Appellare vetant.scelus.excellencia. pacta.Cõtẽptus partis.q.interdicto facta. Arbitrium res que perit.est si longi? acta Scelus quia in notorio delicto nõ appellat' c.cũ sit romana. §. preteria.de.app.q.c.cõ suluit:e:ti. Item excellencia iudicis vetat. appellari quia a papa principe senatu con sulto p̃fecto pretorio non appellat' scd'm.goff in summa. Pacta quia si paciscantur par tes ne appellat non poterunt appellare.ff.a quibus.app.non licet.l.i.Contemptus par tis quia contumax non auditur appellans xxiiii.q.iii.de illicita. misi veniat adhuc iu dice sedente p tribunali ·ff.de.in inte·resti l.vl. Vel misi esset contumax in exhibendo l·creditor §.missus ff.e.ti.Interdictõ facta quia quando inhibetur a papa appellatio. appellari non potest misi exp̃essa causa pro babili q ꝓbata coram eodẽ iudice a quo ap pellatur.Arbitriũ quia ab arbitrio non ap pellatur.C.de arbi.l.i:Sed petitur reducti o.l.penult.C. ti q in.sum.goff.Res que pe rit nam si res ex dilatõne pateret detrimẽ tum sic q esset periturа non admitteret ap pellatõ in causa.Si longi? acta. nam ãn? datur a iure ad,psequendũ appellationẽ et defendiũ ad appellandũ a tẽpore sen tencie vel mocionis de.app.romana:li. vi.ô testi significauerunt.ii.q.vi.anteriorum

Appellare est a minore iudice ad maio rem ꝓuocare. Et licet scd'm leges regulariť solummodo appelletur a sentencia q sic in iudicio tamen scd'm.cãn·appellatur etiam extra iudicium.ii.q.vi.omnis oppressus et tunc passim.i.sine assignatõne g̃uamis ad mittitur seu pmittitur quis appellare.c.cũ sit romana. §.si.vero.e.ti. Secus si appel latur in iudicio.c.vt debitus.e.ti.Et est in ductum appellare scd'm leges vt iniquitas vel inpicia iudicantiũ corrigatur licit non nunq; bene latas sentencias superior i pei? reformet de.app.cũ speciali. §.porro.vbi dicit' appellatõnis remediũ nõ ad defẽsõnẽ

iniquitatis sed ad p̄sidiū innocencie istitutum: vel ideo vt homines op̄ssi relcuent. ii.q.vi.ad romanam. ii. Et quis possit appellare a quo ad quē qñ qualiter quociēs infra quod tempus ꝛ a qua sentencia. vide ii.q.vi.p.totum ꝛ.goff.i sūma

Apostoli scd'm.hosti.dicuntur l'ttere testimoniales.quia testificant de appellatōne et scd'm eundē ꝛ speculatorē in.iiii.parte i trac.li.§.sequitur.ver.apostoli Ibi vide qd sint apostoli vñ dicant ꝛ de q̄druplici eorum spē et eorum formis. Nam alii sunt apostoli conuencionales scilcet qū ps admittit appellationē siue in iudicio iudice refutante siue tacente. vel extra iudicium vt c.sepe.ii.requir.ꝛ oblate.de.app Alii sunt testimoniales testificantes de appellatione facta vt supra Alii dimissorii p quos apparet ꝙ iuder detulit appellatōm Alii refutatorii p quos apparet ꝙ iuder non defert appellationi. Alii reuerendi vel reuerenciales sc3 quādo ob reuerenciā superioris appellationi defertur vt.c.i.de.app.li.vi.in.glo. Et cui? expensis apostoli sint tradēdi ꝓñius seruatur ꝙ in expensis appellantis licet icōtrariū facit.cle.q̄uis de appel.dū dicit oblatos.ꝛ ibi bona.glo.de hoc. Sed de apostolis xp̄i quando fuerūt cōsecrati uide.dixxi.c.in nouo testamento in.glo.ii.in.fi ꝛ: c.vnico.de.reliqui.ꝛ.vene.sancto.li.vi.

Apolides dicuntur qui sunt sine cuita te ab a qd' ē sine ꝛ polis ciuitas

Apostata scd'm hosti.ē temerarie cedēs a statu fidei obediencie vl' religionis q̄ꝫ quis processus est.xxvi.q:vii.ñ obseruetis. vbi de apostasia. Et dicitur quasi retro stās ab apos quod est retro et stat? Vl' dicitur ab apos quod est aptus ꝛ stans q̄si apte stans ad regnum dei p anthifrasim quia non est aptus regno mittēs manū ad aratrū dei et respiciens retro. c.magne de vo. ꝛ.voti.redēp. Et monach? nō apostotat qui de vno ordine transfert se ad aliū. sed qui ad secu lū redit pōst pfessionem.c.ex pte de temp ꝛ qua or. in glo.

Apocrisarii sicut nuncii domini pape q̄ si secretarii vt di.xvi.c.septuagīta Nam crisis dicitur secretum aurū vel iudiciū.c.significasti de.elec.in.glo.i.vnde. Aurum secretum dat iudiciū. tibi.crisis.

Apocrifa vel apocrifum dicitur occultū vel secretum ab apes.i.de ꝛ crisis secretum inde dicit' apocrifus. i. liber secret? ꝛ occultus cui? auctor ignoratur vel de cui? veritate dubitatur nō tamē ab ecclesia recipit' sed repbatur quasi diceres non in ecclesia sed remote ꝛ longe ab ecclesia sit legend? vnde dicitur apocrifa grece.i.secreta latine Et quia in cameris solent virgines abscondi ꝛ includi.scd'm.goff. Hinc est ꝙ virgo i hebreo alma. in greco apocrifa ꝛ latine dicitur secreta de apocrifis.xvi.di.canones qui vbi glo.dicit ꝙ sapiēcia salomonis lib ihesu xp̄isti filii syraph qui dicit' ecclesiastes liber thobie machabeorū ꝛ iob.ꝛc apocrifi dicūtur ꝛ tamē legūtur sed forte generalit' non.

Apoteca ē archa vel loc? i quo aliquid ponitur custodiendi causa. vel in quo publice ꝛ cōmuniter merces venduntꝛ speciāliter medicinales. Qui loc? et alio nomine stacio vocatur. inde apotecarius i.stacionarius qui stat ad vendendum marime medicinas.

Applumbatio est diuersarū materiarū ꝓsolidacō vt auri argēti auricalci plumbi stāgni ꝛ c.ꝛ earū materiarū cōiunctio dicit' applombatura.

Appulsus pecoris ad aquam est ius ducendi pecus vel gregem ad aquam fōtis alieni vel riuum ad aquādū

Aqua cotidiana ꝛ estiuia aqua pluuia arcenda ꝛ aqua de castello educenda require. i. interdictum de illis

Aqueductus est ius ducendi aquam p fundū vel agrū alienū ad irrigandū agrū

mem vel alterius iure seruitutis cõstitute
Aliter dicitur ꝑuilegium quod datur illis q
ꝑficiuntur ad custodiam formarum p quas
ducitur vel p quoꝝ fines formarũ metatus
transseũt ⁊ quomõ purgant formã vel duc
tus aquarũ.l.i.C. de aqueduc. li:xi·⁊.l.de
creuim? e.ti.l.ii

Aquehaust? est ius hauriendi aquam ⁊
portandi pagꝝ fundum seu ꝑdiũ alterius
racione seruitutis. Et differunt Nam aque
duct? fit ī fistulis ⁊ meatib? terraneis. Eꝫ
aquehaustus fit p animalia portando vt·l
si prius. §.i.⁊.ii.ff.de aqua. plu:ar. vbi di
citur q̄ non debet ille cui debetur seruitus
aqueductus lapidib? sed fistulis ordinare
quia vsus domini plus icõmodat.ff.ō. cõ
trahẽ.emp.l.si aqueduct?

Aquilie actio require supra. Actio legis
aquilie

Aquiliana stipulatio est ꝑmissio que no
uat omnem cõtractum. Dicitur autẽ hoc no
mine ab inuentore hoc statuente qui voca
batur aquilius. Et habet firi hoc modo. Si
dicã sic debitori meo Quecũq; michi debes
exq̄cunq; causa illa michi ꝑmittes animo no
uãdi ⁊ dicat michi ꝑmitto tunc postea p ac
ceptilatõem tolletur obligatõ Ad cui? evi
denciam nota q̄ sic habet firi acceptilatio ⁊
aquiliana stipulatio ⁊ est quidam circuit?
sicut quandoq; quod quis p se imediate fa
cere non potest facit p alium. ita ⁊ hic. Dñ
supponendum est q̄ si michi tenearis in cen
tũ libris quas tibi mutuaui hec est obliga
tõ naturalis ⁊ recõtracto modo imediate p
ciuilem obligatõem que verbis cõtrahitur
tolli nõ potest quia ciuilis ratõ ciuilia iura
tollere põt. naturalia vero non tũc si fiet q̄
ila naturalis recõtracta ī ciuilem mutabit
p nouatõnem vt dicẽdo sic Iste quod ego
mutuaui tibi ꝑmittis si tu dicas promitto
tũc obligatio illa ꝑma efficit ciuilis ⁊ ver
bis cõtrahitur. p aquilianam stipulacionẽ
⁊ nouationem .post si te dicente michi sit
id quod ego ꝑmisi tibi acceptum ne habes
acceptũq; fezes Respondeam acceptũ habeo
acceptũq; fero. i. teneo p me ꝑpagato. Isto
modo enim tollitur obligatõ p acceptilatõ
nem. Et sic patet qualiter habet firi aquilia
stipulatio et acceptilatio de qua visum est
supra acceptilatio

Ara est altare si prima producitur vel
stabulum porcorum si prima corripitur. vñ
vers?. Est ara porcorum brevis. et non ara
deorum

Aratanum ẽ qd̄ idẽ aratrum ⁊ ascendẽdo
dicitur scissũ

Ars quandoq; dicitur cura animarum
vt. v. q. iii. quia epi. de eta ⁊ qua. cũ sit ars
artiũ cura aiarũ. ⁊ rationem dꝫ ibi. glo. i
Item scd̄m archi. ars dicitur art? dampna
tus vt in. c. vnica de. vi. ⁊. ho. di. li. vi. ibi.
si per annũ artem istam ignominiosam facit
ad hoc quod de vsu dicitur. xliii. di. sicut.
bii. Interdum etiam vsure arte inq̄sitia er
auro aurum nascitur. Etiam balistarii dicũ
tur exercere artem desagit. c. i. Et magi di
cunt exercere artem de conse. di. v. ne tales
Et qualiter nimiũ inherentes artib? sophis
ticis etiã liberalib? redarguũtur habes in
c. nonne ⁊ legim?: xxxvii. di. vbi quatuor.
genera hominũ redarguũtur vel reꝑhẽdũt
Primo dyaletici qui cotidie ī sua garrilita
te torquẽt. Scd̄o phisici qui oculos trãs ce
lum leuant. Tercio versificatores. Quarto
cupidi auari qui diuicias p phas ⁊ nephas
accquirunt Etiam ibi reꝑhendũtur a beato
ieronimo qui filios ⁊ nepotes faciunt lege
gere commedias ⁊ poetica carmina per que
adturpia cõuertũtur: qui pumẽdi sũt sicut
elii qui cecidit de sella supinus ⁊ mortuus
ẽ quia filios non correxit vt in. c. licet elii ō
sy. Sunt autem quatuor artes pauperta
tis scꝫ grammatica que est principium
sed sensus claudit hostium. Dyaletica que
verum ⁊ falsum instruit sed sepe seu sepi?
ī persona ridiculum facit. Arismetrica que

docet numerū ꝑ nūmorum nescit cōpositū. Et geometria que mensurā terre narrat sed nummo priuato erulat ꝛ sūt q̄tuor sciencie p ceteris discende scilicet theologia que est anime pabulū. leges que sunt egenis remedium. Decreta sublimatio humilium. Et phisica morbi subsidiū vnū Esurit ars decreta tument lex lucra ministrat. Pontificat moyses thalamos medicina subintrat. Dz galie n? opes ꝛ sanctio iustiniana Ex aliis palea as ex istis collige grana.

¶ Arbiter est qui etiam ꝓmissarius appellaf Et est ille qui ex cōpmisso. i. ex ꝓsensu partiū. ꝛ ex litigantiū electione de causa ꝓgnoscit qui nullam habet iurisdictionē ꝓpriam seu delegatam. ff. de arbit. l. i. Sed elect? ē a partibus discordantibus ad earū litē sua sententia dirimendam· Et ergo ab ipso non appellatur cum ipso iure non teneat sētēcia ei?. sed metu pene statur ei Et quod non tenet rescindi non potest. hoc verū in arbitro ꝓmissario sec? in arbit. iur. xi. q. i. per ꝛ enit C· d iud. l. vl: d. off. delf. Suspitōnis d app. cū speciali ꝛ cle. i. e· ti. in glo. i. et. c. ab arbit. de off: dele. li. vi. uer. glo. Item arbiter poīt q̄nq; p̄testē vt in geñ. c. iii. Accidit vt ioseph operis quippiā absque arbitrio nō faceret Et est drña inter arbitrū ꝛ arbitratorē et amicabilē ꝓpositorem Nā arbiter et arbitrator possūt elegi cū pena sed differēter Quia arbif dicitur iudex per ꝓsensū litigāciū elect? qui iudicis partes suscipit et finē controuersiis sua sentencia se pollicetur impositurū. ff. de arbit. l. si de meis. §. recepisse Et a sentencia talis non potest appellari. ff. d. arbit. l. diē ꝓferri. §. stare ꝛ. l. i. C e. ti. Sed arbitrator est ī quē aliqui ꝓmittūt tali forma vt possit coguoscere et eciā iudicare alte et basse et qui eciā dici possit arcabil' ꝓpositor ꝛ a sentēcia tal' etiā nō appl' laf: Sed si fuerit lata conf ius cōstitutōnis irrita ē ipso iure C. q̄ ꝓpuo. est ne. l. ii. Sed si lata est ꝓtra ius litigatoris valz redigitur tñ ad arbitriū boni iuri. l. si societatē· l. si societati. ff. ꝓ socio. debet enī arbiter obseruare iuris ordinē tāq; iudex ordinarius et sentēcia eius siue iusta siue iiusta sp est tenēda si pena fuerit apposita ii· q. vii· a iudicibus Sed arbitrator nō tenetur seruare iudiciarū ordinem. Sed si ꝓfert iiustā sentēciā remittitur ad audiencia superioris vl' ad arbitriū boni iuri. Et amicabilis ꝓpositor est sine pena qui tēptz ꝛ experiť an litigatores paciāť ꝓtrouersiā suo ꝓcilio vel auctoritate discuti. §. quod si quis in preallega. l. si de meis Alias differencias multas uide per doct. plē in. c. q̄ta vallis de. iuriur. Et arbiter esse potest qui non ꝓhibetur a iure vt liber hō paterfamilias etiā filiusfamilias ꝛ libert? sed non seruus. Arbitrorum duo sunt genera sc; ꝓmissarii qui proprie dicuntur arbitri qui eliguntur vt iudices vt uidelicet procedant seruato insubstancialib? ordine iudiciario. Et dantur ad cognoscēdū ꝛ diffiniendū vt si petis a me domū ꝛ ego denego ꝛ fiet ꝓmissio in aliquem ille est verus arbiter quia eligiť vt cognoscat ꝛ diffineat c? sit dom?. Sed'i sūt arbitratores qui nō eliguntur vt iudices a ptibus vel super re litigiosa ꝑ vt cōponendo vel diuidendo inter partes tm̄ diffiniant. vt si duo socii res societatis diuidere velint ad arbitrium petri petrus erit arbitrator. ar. ff. ꝓ socio. l. si societatem.

¶ Arbitriū est actus ceterarū psonarū exequencium ꝓmissum sc'm. azo. Nam arbiter exequitur veritatem inquirendo vt iudex. xxx. q. v. iudicantem. Nam actor vult. vt obtineat ꝛ re? vt absoluatur vel actor ad amplificandam causā reus ad diminuendam eā. Sūt ergo in actu arbitrii tres psone sc; arbiter actus ꝛ reus Ideo alii dicunt. arbitriū est act? triū personarum sup ciuili questione in quasi iuditio contendēciū Vel sc'm hosti. Arbitrium ē potestas alieno volūtarie tradita ꝛ recepta ad ꝓnūciād'

ī lite pro ut arbitrio suo visum fuerit aliqñ certa pena vallata ꝙ certis terminis limita ta. Sed cōpmissum est potestas arbitris da ta quorum arbitrū ē sētēcia arbitralis que etiam laudum dicitur. Et arbitriū seu arbi tratus suo ꝓpr̄io sigm̄ficato sigm̄ficat liber tatem arbitrandi ꝙ voluntatē ratione regu latam. Et vbi actus ponit̄ in arbitrio seu ar bitratu sigm̄ficat p modū cōditionis vt ꝙ actus valeat si arbitrio decernatur. Et hº di uers mode scd'm diuersitatē materie subiec te: verbi gracia. Promitto tibi equum arbi tratu ticii ticio non arbitrāte quia nō vult vel non potest arbitrare nulla est ꝓmissio nec recurrit̄ ad arbitriū boni iuri .l. si quis arbitratu .ff. de. ver. obli. Racō quia cōtra hens de arbitrio illi? tm̄ intellerit quia hec verba inportant. vbi autem stat per illum cui promittitur condicio statim deficit nec promissor de cetero er illa promissione po test obligari vt. l. si quis ꝑall'. Ecōtrario si p ꝓmissorem steterit cōdicō stati habebi tur ꝓ inpleta .ar. l. iure ciuili .ff. de condi. ꝙ demōst. vt ꝓmissio sit efficax siue i'le arbitre tur siue nō. Sed boni iuri arbitriū ad qd' tunc recurrit̄. Et hoc ideo ne sit in potesta te debitoris se liberare a ꝓmissione

¶ Arbitriū tutele. i. actō tutele ē q dat' pu pillo et eius heredi cōtra tutorē ꝙ ei? hered' finita tutela vt raciones sui act? efficiat et pupillo reddat. de hoc supra actio tutele

¶ Arbores furtim cedere est scindē vl' isci dere arbores inscio et inuito dnō. Et ꝙpetit cōtra ipsū dāpnū dantē ad duplū dāpni da ti. Ecia ꝙpetit huic actio legis acquilie de qbus supra loco suo

¶ Archicancellari? require infra cancella rius

¶ Archiepiscopus est princeps epi'scoporū xxi. di. cleros

¶ Archisinagogus est princeps sinagoge

¶ Archidiiaconus dicit̄ princeps diacono rū qui imperat subdiiaconi'bus et leuitis vel est oculus epi ad cōspiciendū corrigen dū ꝙ emēdādū p epatū exceptis arduis. Et debet audire iurgia singulorum et habere iuram ꝙ sollicitudinē in ecclesiis ꝙ ō clericis vt in. c. ad hoc de. off. archid. inde venit ar chidiaconat?. et qñ fit per electionē tunc ē dignitas. Si vero habitus sit p collacōnē non est dignitas vt nota. ī. c. decernim? de iudiciis

¶ Archipresbiter quasi princeps presbitero rū qui tñ subest archidiiacono cuius misse riū ꝙ officiū cū officio archidiiacono poni tur. xxv. di. plectis

¶ Archimandrita ē pastor ouiū. vñ Archi mādta sit ouiū tibi pastor. Et ponit̄ ꝓ epo i. q. vii. Dispēsacōes quasi princeps ouiū ab archi. i. princeps et mandros grece ouis latine

¶ Archinūpublicū idest armariū publicū scz vbi libri ponūt̄ seu instrumenta seu ac ta. Et habetur C. de fi. instru. iu auten. ad hec ꝙ no. xxx. q. i. puenit. Et diriuat' ab ar cha. Dicit enī ieronimus ī ꝓlogo hester se ipsū librū leuasse de archinis hebreorum

¶ Archarius ē qui suscipit aurū ꝙ argentū publicum a possessionibus scd'm accur ī gl C. de pon. l. i. li. x. vel dr̄ custos arche vel q facit archas. Et fuerūt tres arche in trib? tēporibus. Tēpibus tres esse tribus cogno uimus archas. Prima noe moysi fuit altera tercia cristi. Lege careus sublege manens a lege soluta Hanc pelagus tulit hāc moy ses hāc spiritus sanctus

¶ Archiatri dicūt̄ sūmi medici ab archos .i. princeps scd'm accur. C. de comi. ꝙ arch. li. xii. ī rubrica

¶ Archa est fundus nudus vbi nō est edi ficium. C. de solu. l. qui res. §. archa

¶ Arcus est pons lapideus. Nec appellati one arcus venit pons ligne? de. ff. aq̄ plu. ar. l. supra iter

¶ Architect? seu architector ē princeps arti ficum vt fuit zorobabel vel principalis edi

ficator vel domorũ tector

Arenga est apta ꝛ concors verborũ sentẽ cia que ponit post salutationẽ ī priuilegiis arduoꝝ negociorũ

Areopagus est villa virtutis vel est vi cus in athenis. vbi fuit olim summum stu dium.

Arreptitius. i. possessus a demone

Argentarii sunt quasi campsores vel ar gentarie mense exercitores qui singulorum solebant rationes. i: calculos ꝛ instrumenta conficere scribentes accepta ꝛ data ita ꝙ ex scriptis eorũ que erant cõmunia doceatur et sciatur quantũ datum sit ꝛ quantum accep tum qui alias dicũtur nummularii vt infra de. N.

Argentifodine aurifodine sulphurifodiẽ lapifodine arenefodine sunt loca in quibus huiꝰmoi res ꝛ metalla fodiũt.

Argutus est seu dicitur scd̃m. ysi de. qui cito inuenit argumẽtũ ī loquendo. i. subtilis et astutus

Argumentum est ratõ rei dubie faciens fidem. de here. cum in eriũcto. Et diciturq̃ si arguens mentem vel quasi argute inuentũ vt. no. berna. in c. forus. de. ver. sig Et nota probationem naturalem. Nam argumẽtis res plerũq; noscitur ꝛ cõprobatur. fa. l. i. §: idem cornelio. ff. de. quest. et argumentis ẽ ꝓbandũ quod liquido ꝓbari nõ potest. ff. de re. mili. l. nõ oñes. §. ab arboris. Et sunt multiplicia argumenta in iure vnum a con trario sensu quod valet. ff. de: offi. eius: cui mã. est iuris. l. i. § . huius. xxv. di. q̃lis. Alid argumentum ab illusione vocabili. ꝛ hº valet negatiue. ff. si. cer. pet. l. ii. §. appella ta et: insti. de. testamentis. §. primo. Terci. um argumentũ ab auctoritate. ff. si. cer. pet l. ii Quartum argumentũ ab absurdo. C. de temp in. inte. resti. l. fi. ff: de. bo. lib. l. nam. absurdum de. iurtur: quẽadmodũ. de. boi. c. ii. li. vi Quintum argumentũ a forcior. s. sic. Si id quod magis videtur inesse nõ iẽ nec id quod minus ꝛ ecõtra. C. de. sacrosãc eccle. autent. multomagis et c. cũ marthe. § ceterum. de cele. miss. Sextum argmentũ a. minori. vt si id quod minus videtur iesse ī est ꝛ id quod magis· c. si ī laicis :xxxviii. di Septimum argumentum a sufficienti ꝑciũ enumeratione. ff. de. li. ꝛ. post.. l. filius a pa tre. §. i. i. glo. ff: de. test. l. curem. Similiter ar gumentum a sufficienti diuisione valet. c. si uir et mulier de cogspirt. Octauũ argume tum a superiori ad inferius valet affirmati ue non loquendo tamen in genere ꝛ specie Nouum argumentum a priuacõne ad habi tum valet. l. qui põt. ff. de. re. iudi. l. manu missiones de. iusti. ꝛ. iu· ꝛ. l. decem. ff: de. ver obli: vbi per. bar. Decimũ a toto ad ptẽ va let uegatiue. de. offi· dele: prudenciã in. glo verbi circa formam ꝛ sic de aliis

Armentum est magnorũ animaliũ vt. equorum ꝛ boum. grex vero minor vt por corũ caprarum ꝛ ouiũ licet etiã large suma tur ꝑ maioribus. ff. de. abi. l. i. in. fi. ꝛ. cle. i de. deci. Nam armenta ꝓprie dicũtur peco ra gregis. inde armentarius id est armento rum custos.

Armetarium vel armetorium est locus vbi arma ponuntur

Arma sunt defensoria. Et nomine armo rum veniunt fustes lapides ferrũ ꝛ oñe il lud quod manu et arcu mittitur prout. no. bn. in. c. sicut dignum ỽ homi. Et sic tela cõ ꝑhẽdũt licet arma ꝓprie sint quibus defen dimur· Et sic thela q̃bꝰ impugnamꝰ inst. de. pub. iudi. §. ler cornelie ꝛ no ī de. ne. in agro de sta. mo. ī glo. super uer. arma et l. ar morũ . ff. ỽ ver. signi. Et nota ꝙ insultꝰ ar morum punit licet arma non extrahãt ac si extracta fuissent . l· iii. §. armis. ver. qui ac cusari. ff. ỽ. vi. ꝛ vi. ar. Itẽ expilãs aliquẽ ca pillis vel trahens barbã nõ tñ sanguis er eat tenet pena x. librarũ parti applicãdaꝝ ꝛ. xx fisco vt ẽ ter ꝛ in. c. i. §. si quis alium ỽ pa. te. in vsu feu. hoc scd̃m ludouicũ de ro

ma in singularibus suis

Arenatores dicũt qui in arenis deiecta et colapsa solent extrahẽ

Arra dicit in emptõe et vẽditõe id qđ da t in testimoniũ vl signũ vẽditõis et ẽ ita ꝺ iure ꝙ si ille q̃ dedit arram peniteat de cõtractu in ito ammittit arram. Si vero venditor peniteat duplicatã aram debet refũdere scz restituere quod recepit et tm̃ de suo. Est autem arrarũ dacio argumentũ emptõis et vẽditionis contracte et quod datũ ẽ sub nomine arrarũ ꝓcio datur

Arre sponsalie vl sponsalicie scđm hosti in. sũ. de spon. et. ma. §. vnde dicantur. ver sed quia arre dicunt donaria data iter spõsum et sponsam in signũ matrimonii ptrahẽdi et remunerandi consenciẽtẽ. et fit hoc per verba affirmatiua scz do tibi arras istas vt cum filio meo contrahas Et hee arre dicuntur subannuli quia fiunt per inmissionem ãuuli. iuxta illud. Annulo suo subarrauit me vt patet per eũdem in. §. quot sunt species

Arrestare est aliquem vel bona sua p mãdatũ iudicis impedire ne moueãt a loco donec ꝙquerẽti respõdeat

Arrogare est aliquẽ qui sui iuris ẽ in filium recipere. inde arrogatus filius dicit ille qui sic assumit in filium. Et sic arrogator est pater qui accipit aliquẽ hoc modo in filiũ. Et est drã inter arrogatõem et adoptionem. quia ille adoptat qui nõ ẽ sui iuris sz alteri? potestati subiectus vt sup̃ visũ ẽ adopcio. Sed arrogat ille qui primo sui iuris est et p arrogatõem transit in potestatẽ patis scz arrogatoris. vñ versus. Arrogo qui suus est sz habz meus esse necesse. Patris adopto suũ sz patris pmanz idẽ. De hoc de cõsãg. le. c. vnico in glo. i. Itẽ arrogare in alia significatõe. i. qđ asscribere. Vnde dicitur arrogans quasi õm̃a sibi asscribens ide arrogancia. i. supbia. Differunt tamen quia supbia ẽ inanis gloria de eo quod quis hz vt sunt p̃ hi legiste et alii sufficiẽtes in arte sua. Sed arrogancia est inanis gloria de eo quod quis non habet et cũ quis credit ea se scire que tamen nescit

Articulus est ps intencionis cõtinens illud quod actor. pbare intendit facit. c. veniens. ii. de. testi. et. glo: in. c. pñciũ. §. testes. eti. li. vi. Et articuli dicuntur capitula in iudicio probauda. e. ti. p tuas. Et qñq̃ dicũtur intenciones et qñq̃ asserciones. c. ex pte a in fi. de. testi. et. vi. q. vl. actor. et. no: pan. in. c. cum dilectus de. fid instru

As dicit tota hereditas vel quitãt in duodecim partes diuidi potest In asse autem ptinent certe partes scz quarum xii quelibz habet ꝓpriũ vocabulũ. Sũt enim ista nomina duodecim parciũ assis. vncia sescũs et ẽ vncia cũ semi vncia sextans q̃drãs tres vncias significat. Triens sũt quatuor vncie. Quicũs qñq̃ semis. sepcũs bes dodrans dextans dentis as De quibus oib? require loco suo. Et insti. de here insti. §. hereditas et in. glo. verbi Triens As tũ alit in põdeib? . i. qđ vnum

Assolatus. i. ad terram redactus et inuenit in natam ꝓpriã

Assercio scđm a3o. in sum ꝺ assercione tollenda. erat quoddam vanũ et friuolũ iudiciũ quorũdã qui dicebãt assertores eo ꝙ asserebant eũ liberum qui erat fa?

Astafiscalis est vendicõ que fit a fisco sub astatõne. Qñq̃ autem fiebat astacio dicebat p p̃conẽ qui plus dederat ifra mensẽ ille rẽ habebit licet ergo infra mensem alit venderet tm̃ admittebat adiectio infra certum tempus vt. C: de fi. instru. Juris asto fiscalis et de adictõnibus. l. i. et. l. eꝺo li. xii Si autem cũ ipso emptore cõductum esset vt posset dare plus offerenti esset pactum in diẽ adiectionis vt ibidem in. glo. l. si tempora

Astruere est affirmare asserere vel assimilare

Assisterium est locꝰ vel domꝰ scimoialium sicut monasterium monachoꝝ ī quo seruiunt deo vt est ter. in auten. nouo iure C. de cus. de. Item. assisteria est illa que ꝑtinet assisterio. quia ipsa cure allarū assistit ꝓxime paliter. Et scd'm quosdā. azo. videtur exponere assister as. i. feminarū debiliū instatrices in sum. C. de. epis. et. cle. §. nūc de orpha notrimis. Vel assisteria. i. recluſa ab assistēdo quia cotidie assistit orāti. Item assisterium apud grecos est locus in q° vnus sacerdos quādoq; accoliti quādoq; mulieres que assistere dicuntur sunt manentes vt: xxvii. q. ii. si quis rapuerit ī. glo.

Assistrix. i. ancilla domino assistēs ad seruiendum.

Asscripticius glebe dicitur ille qui sic ascriptus est glebe fundo siue solo terre et astrictus ꝑ scripturam in qua promittit domino soli se nunq; a solo discedere. Et ex illa. scriptura asscripticius cōstituitur. Sed tñ ꝑ eam solum non ꝓbatur. ymmo scd'm azo. et hosti. aliquando scriptura ē necessaria ī q̄ ꝓ fiteatur se eē asscripticiū et a gleba quā colit nec volens recedere permittitur nec inuitꝰ pōt compelli ad recedendū nec sine gleba. potest alienari. Et sic idem sūt: asscripticius et parciarius. inter asscripticios glebe et origenarios colonos quidam hanc dicunt eē. drīciam quia asscripticii sic inherēt glebe vt sine gleba nō trāsferent. Sed coloni origenarii nō sic inherēt ꝑdiis qui q̄ñq; sic ꝑdiis dñs fūdi possit eos mutare et transferre ab vno ꝑdio ad aliud. Item if seruos et asscripticios scd'm. azo. et hosti. pene nulla est drīcia. C. de ag̃. et. cen. l. ue diucius. li. xi. Ideo autē dicitur notanter pene. quia seruus potest vendi sine peculio sed asscripticius nunq̄ sine solo. Item asscripticii. in ꝑdiis ꝙbus asscripti fuct cōtra dūi volūtatem ordinari possit et matrimoniū cōtrahere vt in. autē de sanctiss: epi. § asscripticius. colī. ix. Sz ui vero nō. C. 8. epis. et. de. l. iubemꝰ. insti. de iur. ꝑsonarum. §. i. et ibi glo. in verbo aut ꝙ uo. licet scd'm canones si cōtrahāt matrimonium tenet. Et asscripticii quia tenetur colere terram dicūtur coloni. Et quia asscripti. siue deputati sunt ad hec facienda ex ꝑditione sua dicunt asscripticii: Et quia ex suo origie vl patꝝ vl auoꝝ suorum ita adherēt glebe vt vendi sine gleba non possūt. Nec gleba sine illis. Ideo dicūt origenarii requirere ſnpza. Agricola. et. i. Colonꝰ

Assignare fit nudis verbis testamento vel codicillis. ff. de ver: sig. l. assignare et. ff. de. assig. liber. l. i. §. assignare. Et nota. io. ā in. c. appo. de. app. lib. vi. in. glo. fi.

Assignatiuus liber require infra libertꝰ

Assecla idē seruus eo quod sequatur alicuem causa lucri secūdum. ysi de. li. x. ethiō logyarum

Assessor dicitur quasi assidens iudici in cognitione causarū suū ꝑbens consiliū iudici q̄ alio nomine dicitur offic. iudicis et consiliarius. Item dicitur domesticus iudicis. de hoc uide. azo. in. sū. C: e. ti. Qui uidetur ponere diffrenciā iter assessorē et domesticū iudicis et causallū et accur. de. domes. et ꝑtec in rubeica. li. xii.

Assidei sunt iudei q̄ semp cultui diuino insidebant.

Assellare ē opus nature facere vt dicitur dum assellaret emisit itestina.

Attauus ē pater abaui. Et attauia ē mater abauie.

Atnepos et atneptis ē filius vel filia ab nepotis vl abneptis. vñ. Est auꝰ ē ꝓauus abauꝰ attauꝰ tritauusq;. Et sic inde venit nepos ꝓo ab. at. tri. suscipit hec vox

Attritus ē afflictꝰ cōsumptꝰ exhaustꝰ ibesillꝰ vl fessꝰ

Atilianus tutor dicitur scd'm. azo. in. sū. insti. e. ti. quia olim ex lege atilia rome committebatur datio tutoris ꝓtori vrbano et. maiori ꝑti tribunoꝝ plebis in ꝓuinciias ꝓsidentibus eorum ex lege iulia et ticia

Atrox. i. imisericors vel crudelis quasi. acris sit moribus scd'm. ysi. li. x.

Atriarii sunt qui siue custodes atrii q id' dicũtur etiam atriẽses

Attestaciones sunt dcã testium vel testi monia iuris ordine in scriptis redacta.

Atollitus media breuis est eleuatus vel q̃si quodã pauore ꝓcuss?

Atqui ponitur pro certe vel atqñ pro sed certe. insti. de fiduciaria tu crica mediũ. ff. ꝯ. offi. preto. l. barbarius. ver. atquin. verũ est.

Auarus appellatur cecus q ambicios⁹ c. quorũdã de. elec. li. vi. quia excecatur ei? anim? vt agenda ẽ nõ videat. q a ꝓhibitis nõ decliẽt. lvii. di. iuꝝ. q. c. sicut hii. Et dr̃ã inter auarũ largũ q ꝓdigum habetur de cõ sue. er pte

Auctoritas q consẽsus tutoꝝ q curatorũ reꝛe. i. tutor q curator

Auctoitas prestanda notatur scd'm azo. in sum ·C. de auctoi. ꝑstan. Auctoritatem prestare est cũ quis dicat se appbare id qd' agitur hoc ẽ auctorem fieri. Prestare aucto ritatem põt quilibet tutor in reb? minoris ad quem spectat peiculũ admistrationis. Et sic auctoritas videtur id' quod ꝯsensus leg itimorum tutorũ q curatorũ. Et dr̃aꝫ inter auctoritatem et potestatẽ vide p hosti· i sũ· de sac̃. vuc. §. refert aũt Jtẽ de auctoritate doctorum scõrũ hẽt' di. xv. c. vlt. q glo. in ·c sicut veterum. di. ir. vbi dicit' q inter istos tres. Augustinũ. Jeronimum q. gregoriũ Augustino magis credẽdũ i disputatõib? Jeronimo in bistoriis q trãslationibus. Et gregorio in moralibus quia nõ õnes i om nib? sed certi ꝓ certa q̃c̃. C. de vete. iu eũcli l. i. ver· quia nõ

Auctorisare est cingulo militem aut or dinibus clericum decorare vel ordinare

Audar dicitur qui meruit q sumit' ꝓprie ꝓ arrogãte. Et ita dicũt' audaces facientes contra ius in auten. de admis. tute circa pñ ci. coll'. vii. Qñqꝫ tamen in bona pte. viii. q i. audacter i pñci. xxxii. q. v. si pãulus. ver. caue queso

Audacia idem est quod temeritas q accipitur in malo. c. ii. de. cen. li. vi. di. iiii. facte sunt. Et no. arch: c. ii. ꝑall'. i. glo. ii.

Auditoriũ est forus causarũ vel loc? in quo cause audiũtur sed tñ recte possunt dici auditoriũ magistrorũ vbi disputãt q nõ ma gistri forus ꝯ iudicis cũ sit in curia pape vo cetur q dicitur ab audiẽdo.

Audiencia licet etiam aliter capitur ꝓpr̃ie tamẽ magis dicit' esse facultas q potestas loquendi coram superiore alicui concessa ꝓ ut dicimus data ẽ illi audiencia vl' denega ta ẽ ei cõmunis audiencia. Et denegatur au diencia i quatuor casibus vt est. glo. i. ver audiencia. xxxiii. di. i noie dñi·

Auditor in curia pape vocatur qui vice iudicis alicuius causam vel causas audit

Auditor camere pape dicitur qui audit negocia sup thesauro pape q sup biis q ad camerã pape ptinẽt

Auditor cõtradictarũ dicitur in curia ꝑ pe qui audit impetrantes rescripta ad lites vel aliter ad ius commune ptinentes g̃cias

Aucipiũ dicitur locus apt? ad capiẽdũ aues vel rethe vel virga fiscata vel tuguri ũ ad hoc ꝑpatum.

Auscultare est obedire attẽdere q audi re mandatum cũ effectu vt in. c. illud dema io. q. obe. in. glo.

Auspiciũ iuris idem est quod erordiũ li tis scd'm. ber. in. c. pastoralis de causa. poss. q ꝓpr̃ie in. glo. i. Sed scd'z albertum q alios auspicium. i. auguriũ quasi auis garriũ vt xxvi. q: iiii. c: i: Quia sicut ille qui se cõmit tit augurio. i. diuinatõm que fit in gerritu auium dubi? est ita ille dubi? est q̃ se com mittit liti. Quare dixit dñs bertho in li. i. C de: bo. pos. scd'm tabulas. q melior ler que sit in corpore iuris est illa cauete a litigãdo saltem pro vobis qnia dubi? ẽ litis euẽt?

ꝓ alijs autem litigare ſepe iocundum et lucroſum eſt

Aurū coronancium dicebatur quod conferebatur ad coronatōnes ꝓncipū vel qđ coronarū faciendarū nomine ꝑſtabatur. q. i templo pendentes a tito ⁊ veſpeſiano ſub late ſunt·. Alii dicūt coronatorū ē illud qđ dabatur athlitbis ꝑut. no. a30. đ auro coronat. C. x. li.

Aurum publicū eſt quod pertinet ad erariū fiſci. C. de: au. pub. per: ſe. i. detectoꝝib⁹ li. x.

Auia ē mater parentum. Et auus ē paſ parentum.

Auunculus ē pater matris ⁊ auunculus magn⁹ ē frater auie. inde ꝑauuncul⁹ fraſ ꝑauie. ⁊ abauūcul⁹ fraſ abauie.

Auruſper ē inſpector momentorū vel horarū quo primo aliquid ſit inchoandū. Et dicitur ab auis ⁊ inſpicio. ita dicit·glo. in. l nul⁹ auruſper. C. de. male. et. math. Sed verius eſt aure inſpector ab aura ⁊ inſpicio Nam augur dicitur que garritu auiū ꝓnoſticare ꝑſumit·Et ariol⁹ qui aris. i. altaribꝫ demonum deſeruit vt eſt. glo. in. l. nemo. e. ti. verbi de incantatoribus vatib⁹ caldeis ⁊ magis omnib⁹ q̄ maleficis dicitur. Sile at omnib⁹ ꝑpetuo diuinandi curioſitas etenim publicum capitis ferit gladio vltore ꝑſtratus. Et dic t ibi. glo. q̄ cremabitur vel. dentibus ferarū dabitur dilacerandus. Ꝫ iniuriarū non teneatur qui aliquē dixit furē in diuinando. ff. de. iuriur. l. item apud labionem. §. ſi quis aſtrologus. Nā dicit ibi ter. ſi quis aſtrologus vel qui aliquā illicitā diuinationem pollicetur ꝓculus aliquē furem dixiſſet qui non erat iniuriarum agi cum eo non poteſt. Racio. glo. ibidē quia ū dolo ꝑ artis ſue cauſa facit.

Autenticū eſt liber iuris ciuilis excep⁹ quaſi quedā ſūmula ex illis legatib⁹ libris cōtinens. ix. collatōnes vt nouem ptes principales Sed autentica autentice eſt lex vel: § incorpatus in. li. C. ⁊. go. ſēp allegat autē C. ti. tali vl̄ tali vt. C đ. epiſ. ⁊. cle. autētica generaliter ⁊ ſic additur. ty ſed nō additur numerut. coll.

Aut quandoq̄ ponitur diſiūctiue vt q̄n altro poſito neceſſe eſt altenum tolli vt cum dicitur dies aut nor. Quādoq̄ Etiā ponit copulatiue ꝑ ⁊. Nam quādoq̄ ſumus i materia in qua requiritur vtrūq̄ extremorum per talē diſiūctinam cōiūctorū. vt i. c. ſi p⁹ preſtitū de cōfeſ. li. vi: De hac dcōne habes iu auten. ſi quādo. C. de. conſti. pe. l: cū qui dem. ff. de. ver. ſigm. ⁊. cle. ſepe. e. ti. ii. q. v. ommib⁹ in. glo. ii. xx. q. i. monachus ⁊. c· cū virum de regularibus ⁊. l. vlt. ff. đ. vel. ſigm. Sed autē aduerſatur iu facto ⁊ iure. ff. de. nego: geſt ſi autem ⁊ qualiter accipiatur autem vide. p. bert. ⁊. doct. in. l. hoc āpli ns. §. de biis. ff·de. damp. infec

Auellere eſt auferre violenter vel extirpare.

Aurifodia eſt loc⁹ vbi foditur aurū. Ꝫ auriuicina eſt locus in i q° fabricat auru

Aurifex eſt qui operatur aliquit đ auro ſicut aurifaber

Auricularius eſt cōſiliarius vel ſecretarius cui ſolēt ſecreta dñi ꝓmitti

Auraria ſecreta nemoris dicta ſunt eo. q̄ ibi frequentant aues. ſcd̄m. yſide. xvii. li ethimologiarū. c. vi. Inde venit ipenſa cō auaria: C. de: fun. ꝓio. li. i. ti. li. xi

Auxiliū iuris ſuffragiū ⁊ bñficiū iuris. prout dicit cōtra hec ꝓdita ſūt iuris auxilia Et tm̄ de A

Balluta ē publica vtilitas vel vas lute. C đ metall li. xi. ſcd̄m·accur

Baburt⁹ vel babol⁹. idē ē qđ ſtult⁹ vel ebes ⁊ babigor idem

Batulare idem eſt qđ portare

Ballivus eſt officium domini temporal

Bannū ſcd̄z vulgare gallicoꝝ ⁊ li đoꝝ

videt esse edictū pnblicū iurta illd qd dicit io.ā.c.qd clericis ꝺ.fo.ꝯpe.q ꝑco parisiē sis nūciat baunū nomīe episcopi a rege

¶ Bannire scd'm vvlgariū videt idem esse qd pscribere

¶ Bauitoriū est locꝰ causarum alias panditorum

¶ Bastāgarii scd'm qꝰsdā dicūt qi be'tie āgaie eo q rusticos āgaiabāt .i.angebāt adquitā bestiā prestādam: vt C.de muri.l.qd ꝛd pñs li.xi.Et scd'm acur. bastangarii sūt de domo principis quasi bestangarii prio mō vl quasi festatores aialiū scꝺo mō

¶ Bariana idest filius colūbe ita dictꝰ fuit sanctus petrus di.ix:ita dominus et matthei xvi.

¶ Bellū iustū quid sit innuit xxii:q.ii.Justū videlicz illd qd fit ꝑcepto prīcipis ꝺ rebꝰ rcpetēdis vel ꝓpter iniuriā repellādam Sūt aūt septē genera bellorū Primū est bellū romanorū cōtra infideles ꝺ here ercōicamus .ii.Et dicit romanū quia romana eccla est caput fidei xxiiii.q.i.hec est fides: Secūdū est iudiciale quod fit auctoritate iudicis habentis merū imperiū ꝺ.sen.ex.c.dilecto.li.vi.ff.ꝺ rei.ven.l.qui restituere .Tertiū est ꝑ sūptuosū qd faciunt inobedictes iudici ꝺ pe.di.vi·ad fi.Quartum est licitum qd fit auctoritate iuris quo ad illum cui cōcedi tur de restitu.spoliato.Olim de sen.ex.si vero C.vnde vi.l.Quintum temerarium contra illos qui se iuste defēdūt .Sextum volūtarium quo moderni prīcipes vtunt c.noli xxiiii.q.i.Septimū est iustum et necessariū quod fit se q sua defēdēdo .Et in iusto bello morientes salui fiunt ceteris paribꝰ xxiii.q v·oim rerum rex hoicidium q.e.q.viii.omī timore .Sz q sine iussu pncipis bellū dicit tenet l.iulia.maiest:ff.ad le.iu.maiest.l.iii.q in autent.ꝺ armis coll' vi.Et in auctēt ꝺ man.pñ.coll'.iii.Necessitate tñ inminēte sufficit licencia mgrī officiorum scd'm host C ꝺ fab l.fi.li.xi. De bello viꝺ arch.in.rosario xxiii.q.ii.c.iustum vbi ponit hec septem genera

¶ Beneficium iuris est id qd a iure cōcedi tur vel indulget .Et horum beneficiorum iuris quedam sunt ordinaria.queda extraordinaria vt illa q ex spāli ꝓuilegio q̄busdā specialiter indulgēt sicut beneficium restitutōnis inītegrum eccle vel minori xxv annorum concessum

¶ Beneficium epistole diui adriani require.i.epistola

¶ Beneficium noue constitutionis de fide ius.require.i.fideiussor.

¶ Beneficium noue ꝯstitutōis ꝺ duobꝰ reis stipulādi vel ꝓmittendi est p quod subvenit duobꝰ reis debendi vel dīmictēdi vt p ipsū postulare possunt se nō insolidum.ſ p pte posse ꝓuenirī nisi se obligauerint q huic bñficio renunciet q hoc adiecta noua cōstitutōe in actione de duobꝰ reis ꝓmittendi vel stipulandi quia vt dicit azo. in sum C.e. ti.Olim effectꝰ duorꝫ reorꝫ ꝓmissionis hic fuit vt si duo vl plures eādem pecuniā ꝓmiserunt aut stipulati fuerunt ipso iure īsingulis insolidū debebat et singuli debebāt Poterat ergo ab vno eorꝫ insolidum peti quia vnusq̄sq; eorꝫ insolidum eāt obligatus

¶ Beneficium cedendarum actōnum reqre .i.cedendarum actio Quo autem renunciet hiis instrumentis q bñficiis reqre renunciatio q ꝺ hoc ī spe.ti.ꝺ renun. §.fitis percium ver.sed nota

¶ Beneficium feudorum friderici q bñfim femine hec duo reqre ī li.feu.

¶ Benefim ecclāstici dat rōne officii.ꝺ ꝑ bē.cum secundū apostolum lxxxi·di.Si qs ammodo .Et ergo bñficium tale non ꝓfert ercoicato .c.cum bone ꝺ eta.q quali.quia officiari non potest nec fructus percipit fm goff.ꝺ cle.ercō.misi.§.si tñ queris

¶ Bephotrophis secūdum azo.ī sum C.ꝺ epis·q cle.§.nūc ꝺ orphāotrophis est idem qꝰ gubnator infantium pauperum q orpha

norum.

¶ Bepotrophium est domus in qua aluunt pauperes infantes ꝺ hoc vide C.ꝺ epiſ. et cle. & orphanot. et po.

¶ Begardus & begvina vel begutta sunt viri & mulieres tercii ordinis. Et dicit io. ā q begvinarum genus pmitiosum est nec ꝺ facili alios q religiosos admittunt a qui bus ōmꝺ modis est cauendū .xviii.q .ii. diffinim & c.pmictosā de hiis cle.i.ꝺ reli: doi. vbi osti. idē dicit. Et vide cle. ad nrāz ꝺ heret. vbi dāpnat secta taliū begardorū & begvinarum. Item. c. cum ex ex ꝺ excess. p la. li. vi. et cle. cum ex eo ꝺ sent. excōi.

¶ Biarcha vel biarchas dicit princeps xl. militū a bis xx. & archos pnceps dict& vt col ligit C.ꝺ offi. & questo. vbi. apparet q biar cha ē maior dignitate q centbrarcha cui ē po testas centenarii quia dux cētū militū

¶ Bigam& scdm hosti: dicit qui diuersis tēporib& & successiue duas legittimas habu it vxores: Sed large & interptative dicit q ptrarit cū vidua vel corrupta vl q duas vxores habuit añ baptismū vel vnā ante baptismum & aliā post vl q castitatē pmissā violauit vt subdiacon& vel monachus q ptrarit de fcō cū ꝺ iūe nō possit vl q vnā de iūe alterā de fcō vel q de fcō duas ducit vx ores vel qui vxorem adulterā postea sciēter ognoscit. Nā nō pōt pmouei ad sacros cui& vxor adulterata est eciā si eā virginē dure rit dū post adulteriū eam cōgnouit alias se cus xxxiiii.di. si cui& vxorē. Scdm quosdā aūt indistincte bigam& cēset eciā si ignorāt ognoscat eā sicut qui publicā peitēciā egit. Dicit aūt bigam& scdm inno. iur vulgare puicialiū q si bis gamus. i. stultus vel fatu us quia ibi stult& dicit gamus. Vel dicit a bis qꝺ est binū & gama quod est mulier quasi bamo bine mulieris vel bim ogugii. Et licet bigam& ad sacerdociū pmoueri nō possit c.i.ꝺ biga. quia phibēt bigami non ppter culpā sed ppter sacramti defectū c. su per & c. debitum. e. t i. Tñ de necessitate big amus ordiat in subdyaconū xxxiiii. di. sub dyaconus. Et bigam& non est ille qui o ra bit cum vidua si est incōgnita .c. debitū pal li. Nec ē bigam& otrahēs cū vmca & ūgine de cle. oiuga. c. sane.

¶ Bigamia tripler est. vna videlicz qñ qs duas vel plures habet vxores. Alia cum qs cōtrahit cum corrupta. Tercia qui castitatē pmissā p votum solēne uiolat vel qui sciēt ognoscat vxorē adulterā et cum talibus nō dispēsat. & qui tales ordinat puatur officio & potestate ordinādi. Et similiter ordiatus tali ordine priuatur. vt notatur. eo. ti. c. ii.

¶ Besse sunt due ptes assis et otinent octo vncias nec dicit ad respectum tocius cum nec duplicatus reddit suum totum & alias dicit bes.

¶ Bipharia idest bis nupta

¶ Bisextus habet dies cclxvi. vt no. in. l. cum bisextus ff. de ver. sigi. vbi glo. de nou is kalendis ꝛc. Et vnde dicat nota beruar. in. c. que sunt de ver. sig. & no. ff. ꝺ sta: libe. in. l. cum heres. §. stichus.

¶ Boeti legistarū adiutores eorū sunt qui rōnes publicas discuciunt Et inde boecius nomen accepit. Boete enī grece latīe dicit adiutor scdm accur. C. de ta. stri. et poe. li. .x.

¶ Bolida vel bolidis ē massa plūbi q mit tūt naute ad mare ad expeiēdū pfūditatē. vñ Per bolidā plūbi dic massā significaī Per quam naute solent maris explorare profū dum.

¶ Bona eor qui sibi ipsis mortē istituūt seu infligunt scdm azo: in sum. C: de bonis mor. sibi ostituen Si hoc faciunt er inpacīē cia vel ob pudorem heris aliem tunc nō au ferūt bona heredibus. Si autem faciunt er osciencia delicti scilicet si aliquis infligit si biipsi mortem ideo quia erat delictum vel crimen ob quod non erant bona publicāda puta furtū hoicidium vel huiusmodi tunc

tunc auferũtur bona heredibus. Item si eãt crimẽ cuius accusatio poterat ichoari post mortem vt repetundarum peculatus et lese maiestatis tunc etiã auferunt bona heredibus. Si aũt accusa° nõ poteit ichoare post mortem nõ auferũt sibi bona nisi adiudicauerit sibi mortẽ p? q̃z fuerit in scelẽ dep̃ hensus .ff. de bonis eorũ qui ante sentẽciã mortem sibi cõstituunt

¶ Bona libertorũ patron? succedit in bonis libti in tercia pte addita locupletate hereditatis liberti vel ab vno ex heredibus 7 nõ relictis filiis a liberto vl̃ etiam relictis sed ingr̃atis vt nõ possit arguere testamẽta suorũ parentum in officiosa. locuples aũt hereditas vocatur si est maior centum aureis. vt dicit azo. in sum. C. de bo. liber et iũe pat°

¶ Bona materna 7 matrim gnis sũt illa que ex matre vel auia debẽtur filiifamilias vel etiã emancipatis deferũtur. Et q̃nq̃z p nepotibus puta res auie ipsorum

¶ Bona ciuitatis abusiue publica dcã sunt Sola enĩ publica sunt q̃ ppli romani sunt vt. l. bona ff. ꝺ ver. sigl.

¶ Bona dicunt sic a beando eo q̃ beant. i. beatos faciunt vel p̃sunt. Nam beare idẽ est q̃ p̃desse 7 qd̃ p̃dest beat. l. bonorũ. ff. ꝺ ver sigm. Sumitur autem hec dictio p̃ õm bono vtili delcabili 7 hõesto spũali vel tpali vt p̃mo de amma In iure aũt hec dictio bona in plurali 7 neutraliter sigificat res nrãs que in dnio nrõ sunt vel quasi dcã. l. bonorũ 7 ipsas res ex suo p̃po sigificato coit̃ accepto significat deducto ere alieno. Q̃nq̃z autem non deducto sigificare coucluditur. Verbi grã Testator legat alicui q̃nar tam ptem bonorum 7 ibi bona dicuntur deducto ere alieno l. cum autem: ff: dele. ii. Nã sensus est q̃ p heredem deducto omni ere alieno ꝺ hereditate legatarius habet in bonis que supsunt id ẽ quotam sibi legatam 7 sine onere creditoris vt in. l: p̃al̃. Sed ibi testator herede instituto legat titio oĩa bõa vel p fidei cõmissum vult restitui signif cat es alienũ nõ de luci ymmo transire ad legatarium vel fideicommissarium. Et ita idem sigmficat q̃ hereditas. l. namq̃. §. fi· cum. l: sequẽte. ff. ad trebell. §finaliter ergo hec dictio boua sigmficat latissime õne qd̃ quouis modo potest p̃desse. Et p̃ ut̃ in iure recipit̃ in coi sigificato sigmficat que sunt in nrõ dominio vel quasi deducto ere alieno. Etiam sigmficat hereditatem q̃ p̃babile medium cũ ꝺmodus ꝺ declarat. Et sic bonorũ appõ aut si e ciuilis Ciuiliter enim sigmficat sicut lex 7 eius sigificatum se adaptat 7 in bonis annumerãtur si quidem in actiom b? petitõmbus p̃secutõmbus. l. bonorũ. ff. de. ver. sig.

¶ Bonorum possessor dicitur ille qui ꝺ iure p̃toio altri succedit quia bonorũ possessio a pretore sunt iuuente et est differencia int̃ bonorum possessorem 7 heredem quia bonorum possessor ẽ de iure pretorio succedit. isti de. bo. pos. §. i. 7. ff. e. ti. per. totum et est nomen iuris vt notat. ber. de. cau. pos. 7 p̃prie i. glo. iiii. 7. ff. de. ver. sigm. l. hereditas Aliud est possessor bonorũ due dictiones nõ nomen cõpositum sigmficans factum et non ius ꝑ heres succedit ꝺ iure ciuili

¶ Bonorũ possessio ponitur pro vna dictione scd̃m. azo: 7 sigmficat ius recipiendi p̃ sequendiq̃z 7 retinendi illud quod in bonis illius erat cui succidit de iure pretorio 7 differt a petitione hereditatis que est de iure ciuili. vt. insti. 7. ff. prealle. Item est ius qd̃ p̃ sequimur 7 in hoc differt ab actione hereditatis petitõne. Et quando ponitur pro vna dictione vt bonorum possessio sigmficat ꝺ ius si autem dici ur possessio bonorũ tũc sigmficat factum. Diuiditur autem bonorum possessio quia alia est ordinaria alia est extraordinaria. Alii diuidunt bonorũ possess one in has duas species scz bonorũ possessionẽ scd̃m tabulas testamẽti quam pretor dat liberis a patre in testamẽto inuste preteritis 7 bonorum possessionẽ cõtra tabulas testa

menti vt infra dicetur

¶ Bonorũ possessiones extra ordinarie sũt due scz ex testamento scd'm tabulas ⁊ contra tabulas Et quatuor ab ĩ testato scilicz bonorum possessio vnd liberi. bonorum possessio vnde cognati. bonorum possessio vnde agnati. ⁊. bonorum possessio vnde vir et vxor Quarũ dscripões subiciẽtur.

¶ Bonorum possessio extra ordinaria dicitur duobus modis. Vel quia non est stabilita certa parte edicti. scz ex testamento tãtũ vl' ab intestato tãtũ sed vt vaga qñq; ex testamento .quãdoq; ab intestato defertur. Et cõpetit tantũ qui vocantur ex nouis legib9 vt ecce mater aliis testamẽto ĩstitutis postea in puerperio decessit ⁊ filium quẽ gestabat in vtero preterit. Presumitur enĩ filius h̃ institutus ⁊ habet bonorũ possessionem scd'm tabulas ⁊ septimam partem extraordinariã Cuius bonum ẽ exemplum scd'm legem cornelíam tam ex testamẽto q̃ ab intestato que fingit eum qui moritur in captiuitate decessisse ipsa hora captiuitatis. Et ideo quilibz põt ei vna lege cornelia ex testamento ⁊ ab intestato succedere vt insti. de bono. succ. § sunt etiam. Dicitur autẽ extraordinaria possessio quia ius non tribuit vt carbonua. et que datur ventri ⁊ que dat' gracia litis agnoscende. vnde ⁊ extraordinaria datur sine cognitõne que in ordinariis quia omne ius tribuit quantũ est. Item bonorum possessio alit' diuiditur: quia alia dicitur bonorũ possessio edictalis vt que ex edicto pretoris mortui decernitur. Alia vero bonorum possessio decretalis que a viuo pretore decerit'. Vel quia hodie non est necessarium eam decerni vel dari. Dicitur enĩ decretalis a iudicis pñcia qui in eius cognitione exigitur q̃ scd'm azo: posset et illud dici vnam esse bonorũ possessionem edictalem ⁊ eandem appellari decretalem vel iudicialẽ ex eo q̃ accipit efficaciam ex p̃sencia iudicis. Nec est diffrẽcia inter decretum et decretalẽ liz quidã dicũt. cõtrariũ.

¶ Bonorũ possessio scd'm tabulas est ordinaria ex testamento. Et dicitur esse ex testamento scd'm. azo. nõ quia iuuatur ex volũtate defuncti sed quia non habz locum nisi exñte testamento et datur scriptis heredib9 ⁊ eis deficientibus vocantur substituti. Et ĩ de substitutis deficientibus vocãtur substituti eis Petuntur autẽ ex originalibus tabulis tantũ nõ ex exemplo Item si fiat questio de tabulis debet p̃bari cuiuscũq; intencio p septem testes et non per duos tm̃ scd'm. azo licet quidam direrunt contrarium. Si autẽ testor non facit testamentum in scriptis sed in verbis vel in nuncupatione rerum vel hominũ datur bonorũ possessor scd'z nũccupatiuuũ testamentum

¶ Bonorum possessio contra tabulas quã pretor liberis pollicetur scd'm. spe. ĩ tractatu de libello ti. de. testa. §. sequitur videre vbi dicit. Est ⁊ alia bonorum possessio contra. tabulas que datur filio vel nepoti pterito contra testamentum patris vel aui qui filium vel nepotem in testamento suo vel vita preterit et alium in tabulis si filio vl' nepoti legauit ipse tamen legatum non agnouit. Et scd'm. azo. in. sũ. e. ti. defertur liberis naturalibus ⁊ legittimis tm̃ puta adoptiuis. Item natis ⁊ nascituris. Item emãcipatis. precipue ⁊ hiis qui erant in potestate defũcti ⁊ datur ex illis ex quib9 potuit aut here ditas aut bonorum possessio peti de iure cõmuni. Datur aũt a patre naturali. ⁊ in adoptõne non habet locũ hec bonorũ possessio nisi instituant' ab eo heredes ⁊ alius eis cõmittat edictum. Item alia ẽ bonorum possessio contra tabulas scd'm vuilhel. iu: spe. ibi dem que datur patri vel matri auo vel proauo si sint p̃teriti ex testamẽto filii vel nepotis emãcipati gratis et sine pecunia cũ quo non ẽ factum pactum. ne pater vl' auus inquietaret sua iudicia nec receptũ ẽ ab eo q̃ tum satis ẽ qui etiã nec miles nec in milicia

deceſſit. Item ſcd'm eũndem ibidẽ. Eſt ꝙ ali a bonorũ poſſeſſio cõtra tabulas que datur patrono p̃terito contra teſtamentũ liberti ſi ſit maior centenario ad recipiendũ per pat° num terciã ptem ſibi debitam ð iure ꝙ dat patrono ſi ſit p̃teritus oĩno. Vel etiã ſi ſit: ſibi minus tercia pte legatum et tunc datur p ſupplemento vſq; ad terciam ptem ꝙ dif fert in hoc ſcd'm. azo. a bonorum poſſeſſore que datur liberis quia tunc h° demum dat ſi hereditas liberti ſit addita ſaltem ex vno ex heredibus. Sed illa que datur liberis ſa tis eſt q; quis potuit eſſe heres licet nõ potu it petere ſcd'm tabulas bonorũ poſſeſſionẽ. Item notandũ q; querela inofficioſi teſtam ti fere hoc idem operatur quod bonorũ poſ ſeſſio cõtra tabulas quia teſtamentũ reſcin dit de facto. Sed ſpeculator de iure ciſſũ et irritum eſt Sed in hoc differunt quia bono rum poſſeſſiones omnes prętorie actiones. ſunt vel edicta p̃toria. Querela autem inof ficioſi teſtamenti ciuilis eſt. Et premiſſe bo norum poſſeſſiones ordinarie ſũt ꝙ cõpetũt ex teſtamẽto Alie bonorum poſſeſſioẽs com petũt ab inteſtato.

¶ Bonorũ poſſeſſio vnde liberi ſcd'm vvil in. ſpe. vbi. ſupra. §. viſo datur filio emanci pato quãdo pater decedit ab inteſtato ꝙ eſt ordinaria ꝙ eam non habent liberi in linea matna. l. quociens. ff. de ſuis ꝙ legit heredi bus.

¶ Bonorum poſſeſſio vnde agnati vel vñ legittimi ordinaria eſt. Et ſcd'z vvihel. ibiđ datur primis cognatis cõiũctis per virilem ſexum poſt liberos ab inteſtato. Et nota q; bonorũ poſſeſſio vnde legittimi ũ ẽ caput ſpeciale ſed generale concurrens cum aliis ſpecialibus bonorum poſſeſſionib; ſcz cũ. vnde liberi vnde agnati vnde cognati vl̃ er lege ꝙ ſenatuſcõſulto.

¶ Bonorũ poſſeſſio vnde cognati ſimilit ordinaria eſt Et ſcd'm vvil. datur hiis ab in teſtato qui p femineum ſexum cõiũcti ſunt vt ſi neq; liberi neq; legittimi exiſtãt p̃rii. cognati ſuccedũt.

¶ Bonorũ poſſeſſio vnde vir ꝙ. vxor ſimi liter ordinaria eſt Et datur viro mulieꝛe ab inteſteto decedente agnatis vel cognatis. non exiſtentibus vel ecõtra dat mulieri vi ro ab inteſtato ðcedẽte agnatis ꝙ cognatis non exiſtentibus. Et hec omnes ordinarie. q̃uor bonorum poſſeſſiones cõpetunt ab i teſtato. Alie vero que ſequuntur ſunt extra ordinarie.

¶ Bonorum poſſeſſio extraordinaria eſt q; nomine caret ſcd'm vvil. ibidẽ ꝙ ꝯpetit hiis qui ex lege ꝙ ſẽatuſcõſulto ꝙ ꝯſtitutõnib; principium tam ex teſtamento q̃ ab inteſta to veniunt ſcz vt cũ aliquis vult ſuccedere patri ſuo quem ab inteſtato deceſſiſſe iue nit cũ ab hoſtibus redit vl̃ cũ a captiuitate fuerit emancipatus ꝙ ſic in re ciuili i cogna tis in ſucceſſione iuris p; liminii petit ſibi hanc bonorũ poſſeſſionem ꝯcedi.

¶ Bonorũ poſſeſſio ex lege cornelia eodẽ modo datur filio emancpato ꝙ iure ciuili i cognito cũ vult ſuccedere patri decedẽti ab iteſtato aput hoſtes in captiuitate

¶ Bnorum poſſeſſio extraordiãria ſeptĩa datur vno. modo patrono volenti ſuccede re liberto ab inteſtato decedenti ſine liberis Alio modo filio volenti ſuccedere in bonis ma tris vel econuerſo. Et dat alio modo in fanti vel curatori eius volenti ſuccedere ex teſtamẽto q; mris teſtamẽtũ narrãe ñ potuit p̃uẽtus morte cum i puerperio deceſſit ꝙ ali os filios coheredes iſtituit Datur autẽ hec bonorum poſſeſſio filio adoptiuo vl̃ arrog̃ to volẽti ſuccedere patri adoptiuo vl̃ arro gatori ab inteſtato decedẽti. Omẽs autẽ bo norum poſſeſſioens p̃miſſe ius tribuunt f ꝙ ſequuntur ius nõ tribuunt licz facti ſunt

¶ Bonorum poſſeſſio carboniana ẽ illa p. quam filius in pubes volẽs ſuccedere in bo nis patris ab inteſtato tanq̃ p̃rimino: vl̃ rũpere teſtamẽtũ p ꝑtra tabulas vel dicere

ipsum nullū ipso iure cum fuerit ꝑteritus ⁊ cū obiciatur sibi cōtrouersia bonoꝝ et filia tōis vel mouetur sibi questio stat⁹ puta q si seruus petit per carboianū possessor instituī per cōtrauersiam motā de bois et filia tōnem ⁊ questōnem status vsq; ad tempora pubertatis sue deferri. Et datur solum cogi tōne. luminaria require ifra carboianū.

¶ Bonorū possessio nomine ventris datur mulieri pregnati in bois mariti in quibus scd'm dignitatem suam sibi et familie sue alimēta cōstituuntur.

¶ Bonorum possessio ex edicto diui adria m̄ tollendo datur alicui volenti succedere in bois alicuius ex testamēto in quo institut⁹ vel iscriptus ex eo q ostēdit testam̄tū nō cācellatū nec abolitū nec ī aliqua ꝑte sua abrasū scd'm albertū. Et dat volenti succedē ab ī testato scd'm goff. qd ꝓbat scda pars rubrice que dicit ō scripto herede. Sed rō. goff. dicit cōtra i sūma. Hoc tñ notandū q scd'm vvil. de bonoꝝ possessione q bonoꝝ possesſōnes olim fuerūt vtiles sed hodie sunt iutiles ꝑterq; in quib; casibus Primus qñ viuo testatore postum⁹ ꝑteritus decessit quasi videatur testamentum ruptum iuris solēnitate. cū nichilōin⁹ heres scriptus ex isto testamento petit bonoꝝ possessiones vt in. l. postumus. ff. de. in·iust·rup. ⁊. irri. testamento. Scd's est in. l. filius. e. ti. Tercius insti. q̄b⁹ modis testamenta infirmātur: §. ii Quart⁹ in. l. heres. ff. decre. ab ordi: faciēdis Quit⁹ in. l. equissimum. §: ii. e. ti. ⁊. l. filius. C. de ī offi. testa.

¶ Bonoꝝ possessio. ex testamento militis ī milicia decedētis non datur patri vel auo vel ꝓauo vel ecōtra contra tabulas vt. C. de. testa. mili. l. ne quidem ⁊. l. milites

¶ Bona vacare. est ipsa dominum non habere:·

¶ Bone fidei possessor. est qui credit se aliquam rē iuste retinere Sz male fidei possessor est qui iniuste scit se aliquā rē possidere

¶ Bonefidei emptor dicitur qui ignorauit rem alienam esse. vel putauit venditorē habere ius vendendi scz esse procuratorem vl tutorem. ff. de. ver. sig. l. bonefidei

¶ Bos corrupeta ē bos qui facile corrupetit. i. cornib⁹ pūgit.

¶ Boues non cōtinentur sub appellatōne iumentorum sed pecudum vel armentorum ff. de: ver: sig. l. boues vnde si lego armētū continentur boues. ff. de. lega. iii. l. seruus §. armento. Sed si lego iumenta nō cōtinēt l. legatis. §. iumentis. e. ti. ⁊. ff. ō. edili. edic l. ediles.

¶ Berriles dicuntur vasa sicut in alpibus solent haberi

¶ Balbus est balbuciens vel titubans qui verba non explicat sed frangit a balbando dictus.

¶ Blesus dicitur qui litteras ipe:fecte profert.

¶ Beneficium sumitur latissime ꝓ ōi liberalitate. Vnd⁹ late pro liberalitate pricipis Et sic sūptum signficat large et stricte. Large vt contineat beneficium stricte sumptū ⁊ cum hoc. rescriptum ⁊ ꝓuilegium. Stricte dicitur benficium. pricipis concessio facta. a principe de aliqua re vel iure quod est pricipis ꝓcedentis. Et per hoc differt a rescripto vel ꝓuilegio: Et licet ita stricte sumatur. tamē eius interpretatio latissima est. l. fi. ff. de. consti. princi. c. cum delicti. in. fi. ō dona et ō. ver: sig. olim signficato sūpto ex natura pricipis cuius est esse liberalem in biis q sua sunt verbi gracia. priceps alicui cōcedit domū aliquam delatā ipsi pricipi cū integ° ei⁹ statu. Hec verba sumū't latissime scz cū biis que insunt ⁊ adiacentibus ⁊ ōm iure. suo l. si quādo cū ibi notatis C. ō. bo. vacā. li. x. Sed pone priceps cōcedit domum non apponendo cū integro eius statu certe sola domus concessa videtur quia verbū dom⁹ ad illa non pōt extendi viz curiā viridariū ⁊ adiacencia falex si quādo. ꝑal'. misi aliū ō

sumereť scia q; p̃ceps de ill' ītellixerit. Nã sola liberalitas non est sufficiẽs significatũ nisi aliud significatũ cõcurrat quia alias sequeretur q; cõcedẽdo vnã rem videreť aliã concedere.

¶ Breuiter notat. io. kal. in cõmẽto su osu p decre. cũ dilectos de. cau. pos. ꝛ ppꝛie ·Et. io. an. de·testam̃. c. i. li. vi

¶ Breuiolqua hec dictio significat substitutõnem que breuibus verbis ꝓtinet substitutõnem cumulatõnem seu multiplicatõem Etiam breuiloqua est illa substitutio qua. substitutionis vn̄; persone ad aliam fit repetitio. Item breuiloqua illas tot et eodem modo significat substitutõnes vt significãt eius verba vel queuis aliũde supta significata . Et dicitur breuiloqua idest breuibus verbis fit ꝛ breuibus verbis cõphendit plures substitutõnes vt. no. accur. ꝛ. bar. ff. de vul. ꝛ pu. substi. De hoc vide infra Substitutõ breuiloqua.

¶ Brocartica materia dicitur que ẽ ꝓtrariarũ opinionum roibus inuoluta.

¶ Brutus dicitur quasi obrutus quia sẽsu caret· Et est sine ratõne ꝛ prudẽcia scd'z. ysi vñ. brutire idẽ ifatuari

¶ Bubulus est magn; ꝛ siluestris bos sed bucul; ẽ paru; bos

¶ Bucus ẽ garrul; qui ceteꝛos oꝛis loquacitate non sẽsu suprat scd'm. ysi.

¶ Bulla est sigillum pape vel littra quam dat papa vel oꝛnamentum regale

¶ Caducũ legatũ scd'm. azo. in sũma C. de cadu. tollẽ. ẽ quod defecit post mortẽ testatoꝛis quacũq; rõne. Et quia quibusdã modis ꝛ rationibus iniquis et. olim legata fiebant quãdoq; caduca. Ideo lex ponit vnã rubricã ff. cadu. tollẽ Et differunt ꝓ non scriptũ quasi caducũ ꝛ vere caducum. vñ legatum ꝓ nõ scriptum ẽ quãdo legatur alicui dampno in metallũ vel non. existenti in rerũ natura puta non nato. quasi caducũ est quãdo nõ õmno cadit. Sed vere caducũ ẽ seu dicit quãdo legatarius nixit p; mortem testatoꝛis ꝛ supuenit ei cõdictõ ꝓpter quam efficitur incapax legati. Sz i alio casu legatur illi qui ẽ i rerũ natura sz moꝛitur ante mortem testatoꝛis Primum accrescit sine onere secũda duo cũ onere

¶ Calcitꝛosus equus est qui solet calce ferire idẽ pedibus retro se putere

¶ Calculatoꝛ scd'm. ysi. dicitur a calculis. i. lapillis minutis quos antiqui in manibus. habuerunt cõponendo numeros

¶ Calumpnia scd'z host. in. sũma: ẽ cũ quis ex certa sciencia iniuste agit vel resistit. ff. ad turpi. l. i. §. calumpniari. Vel ẽ petitio iniusta ex certa stiẽcia in iudicio facta ꝛ iuste petitioni iniusta responcio. vel ẽ falsi crimis ipositio.

¶ Calamitas ẽ infelicitas vl' miseria q; euacuat omni bono vel pena vel laboꝛ immensus.

¶ Calumpniatoꝛ ẽ qui scient' alicui falsa crimina imponit verandi occasione vel scd'm. ysiõ. Calumpniatoꝛ a calumpniando idem frustrando vl' decipiendo dictus ẽ. Et inde dicitur iuramentum calumpnie sz vitand' Et ẽ assercio veꝛe petitionis vl' repulsionis scd'm. goff. cum quis iurat se bona fide ꝛ ñ calumpniando animo causam mouisse vl' q; venerit ad reluctandum ,putãs se bona iustitia uti: C. de. iura. calump. l·ii. §·i: ꝛ habet quicq; capittula vt. c. i. e. ti. vbi versus dicit de hº in. glo. Et qui calumpniose accusat debet officio ꝛ beneficio priuari ꝛ i exilium deportari. c. i. preallegato

¶ Calumpniari scd'm. azo. in summa. C. ō calump. ẽ falsa crimina scienter intentare ꝛ alicui opponere vel inponere. Et ex eo q; ꝙs nõ ꝓbauit crimen calumpniari videtur licz ter. videatur sonare incõtrariũ q; talis non sit calumpniatus. ii. q. iii. §. notãdũ. ii. vbi dicitur calumpniari ẽ falsa crimina intẽtare

seu intendere. Preuaricari vero crimina ab scondere. Tergiuersari in vniuersū ab accusatione desistere Sed non vtiq; qui nō ꝓbat quod intendit calumpniari ꝓtinus videtur similis. ter. i. l. i. ff. ad senatusco. turpilianū

¶ Cancellarius nomen accipit a cācellādo Concellare ē eni lineā ducere vel dampnare Vnde littera vel scriptura que dampnat cū linea per mediū ducta dicitur cancellata. Et inde dicitur cancellarius cuius officiū ē rescripta vel responsa imperatoris ⁊ mandata inspicere et mala scripta cancellare ⁊ bñ scripta cum signaculo suo signare ⁊ sigillū eis impⁿmere. Inde etiam venit archicācellari? quasi pñceps cācellarie scd'm. azo. in. sūma Differūt tamē. cācellare et subpunctare. qr cancellare est littram linea per mediū ducta dampnare. sed suppunctare est litteras punctis suppositis dāpnare

¶ Callidítas requíre infra dol? mal?. Est enī calidítas dolus adhíbítus tacendo vt. notatur ff. de. do. ma. l. i. ī. glo. Inde calid? idest fallax vel astut.?

¶ Calligatus idest miserrimus. Jñ caligatus miles dicit' qui habet ferreas ocreas vl' calígas de corco Etiā idem ē quod ifirmus vel obscurus has exposiciones facit. glo. in l. a caligato. C. de: nup.

¶ Canonica est ius quod prouenit er electōne ⁊ receptōne in fratrem vel est ius pcipiē di fructū prebende siue reddítus. c. relatum de. prebē.

¶ Canonica monicio est quādo interuenit citatō cum tribus citacionib? vel vna pēptoria tres cōtinens de qua in. c. cōstitucionis de. cen. ex. cōm. li. vi°

¶ Canonica porcio a canone deputata ecclesie prochiali de relictis prochiano defuncto illi ecclsie vbi elegit sepulturam. cum alibi q̄ in prochiali elegerit eam. Et est scd'm varias cōsuetudines alia ⁊ alia. Nā alicui medietas. alicui. tercia. alicui quarta datur de. sepul. c. certificari.

¶ Canon grece est regula latine. iiii. di. canon. Et in vna signíficatione est id quod ī. concilio generali vel prouinciali statutur ⁊ sic capitur de. consti. c. canonum statuta. Jn alia signíficatione videtur esse id quod ab emphitoca ỽ re emphiteotica soluitur ⁊ sic uidet sumi. ab. azo. in. sūma. C. ỽ. ture emphi. ver. Ex hoc autem cōtaractu. Etiam dícitur illud quod soluitur ꝓ pedagio vl' vectiga. li. ff. depubli. et. vec. Et nota quod qñ papa vult condere canones possunt epi contradícere q̄ non conuemant cōsuetudiń regionis eorum. di. iiii. Erit autē ler ⁊ nota in c. sequenti. in. ver. iudicem. vbí queritur ā. sententia pape prevaleat sentencie epōrum Et q̄ non quía orbis maior est vrbe xciii. di legímus post medium et ibí. glo. q̄ statutū cōcilii p̄iudicat statuto pape. ar: cōtra ibíd

¶ Canon largicionariū titulorum est sūma tributi ⁊ prestatur de regulari prestatione a ꝓuincialibus fisco Et dicuntur tituli qui er specialibus titulis idest litteris breuib? cauta leguñ. vt. C. de. iur. fisci. le. penultima Et. C. de annulo ⁊. tribu. l. iii. §. acceptioēs ⁊. l. i. de canone largi. ti. li. x. scd'm: accur.

¶ Canon frumentarius vrbis romane est. certus numerus mensurarū frumenti qui sigulis annis metebatur rome. l. i ⁊. ii. e. ti. li. xi. quod erat etiam de oleo. Et cōtra hoc nō licebat alicui beneficiū vel indulgenciā aut preuilegium impetrare ⁊ impetratum nō valuit vt ibidem dicitur. Jtem canonum qui dā ē late smē q̄d' ferēde. Et pri? exp̄it' p verbum sit innodatus vl' eoipso. Scd's per verbum innodetur. vt est. glo. i. c. quicūq; debet: li. vi. Jtem canon habet sub se quatuor. species. xxv. q. iii. si quis dogmata.

¶ Canonica patet supra de preben. quere infra de prebē.

¶ Capere est ita accipere q̄ id quod capis: tuū fiat. vnd' aliud est capere ⁊ aliud accipere. quía capere ē cū effectu quod secū remānsurum est. Jdeo nō videtur quis capere q̄d'

erit restitutur?. Et accipere si qs ñ sic accipiat vt habeat. ⁊ sic accipere potest illd q d' non fit tuum accipiendo rubrica prima .C li.x.et.ff.de.ver.sig.l.aliud ẽ capere

Capiendis.idest distrahẽdis pignoribꝰ tributorum require infra. Pignus ⁊ tributa

Captio idest decepcio. Inde capciosum et est deceptorium vel deceptiosum aut doloſum vt.no.io.an. de.offi.del'.si duo .li. vi.in.glo.t.i fine

Capcio causa mortis alias captio.scd'm azo. est quãdo per mortem alicuí? occasio capiendi obuenit alicui exceptis hiis capiẽdi figuris ⁊ causis q certis et ꝓpriis nominibus nuncupantur hereditas legatũ ⁊ fiđi cõmissum.quia scz talis capcio vel capio ñ incidit in naturã acceptionis hereditatis legati vel fideicommissi. Et causa mortis capio scd'm.azo.in.sũ.C.de.dona.cau. mor. Est cum post mortem alicuius aliquid dat' alicui causa condicionis implẽde vel aliq d prouenít ad aliquem mortis.occasione nec tamen aliquo certo translationis vel acceptionis nomine nũcupatur. Verbi gracia fundum tibi cõmisi vt ticio dares cum tu. post mortem meam deberes fundum dare ticio dedisti sticho qui forte est heres ⁊ sti ch? tunc causa mortis capit cũ fund? ei donatur causa mortis quia donatio merã obtinet voluntatem vel libertatem ⁊ ñ empta vel ꝓdcõnatã

Capicio require ē.annona.

Capitacio ciuium censib? eximẽda capitacio.idest census capitis vñ dicebãt ciues romani p excellenciam exempti.et quidam oriẽtales ꝓuincie.l.vnica.C.e.ti.li.xi. Quidam tamen dicunt q̃ loquitur illa lex ī plebe cuiuslibet vrbis capicioſe per hoc quod. dicit ⁊ accipitur.

Capite censit? dicitur qui dat censũ p. capite.C.in qui.cau.colo. capi.cen .domi. accu.possũt.li.xi.

Capitalis inimicus quis dicatur uide. accur.ff.de.arbi.l.licet.auten.in.glo:iii. et ff.de.testi.l.iii. §.ii.in.glo.et.bar.ff.ꝺ.gsti l.i. §.si quis dicatur

Capittulum vno modo est loc? vbi res capitales firmantur. Scd'o significat lectionem Tercio distinctionem vt iste liber habz quiq; capittula. Quarto significat cõgregationem multorũ ⁊ precipue virorũ ecclesiasticorum.⁊ nota.ioh.an.in.c.capittulum de rescriptis

Captiui ⁊ postliminium reuersi require i.postliminium.

Capitis diminucio est status commutatio vt quãdo liber efficitur seruus. Et ẽ triplex diminucio capitis scz maxima media ⁊ mima. Minima capitis diminucio est q̃n quis nec ciuitatem in qua morat̃ nec lib. tatem amittit:sed tamen patitur ꝓtra se status ꝓmutatõnem vel minoracionẽ circa familiam vt qui iuris sui est alieno iuri icipit esse subiect?. veluti p arrogacionẽ aut cum quis emancipatur qui primo erat in aliena potestate. Et debet intelligi p̃dicta p̃scriptõ cum ꝓmutatur status hominis facto eius ī teruemente vel inꝺempnãdo vel emancipãdo vel arrogando vel adoptando vel etiã inreuocando ex ingratitudine vnde licz patre alicuí? mortuo mutetur eius status.qr sui iuris est factus non ideo capite diminutus est. Et status hic ponitur scd'm.azo .p: ciuitate ⁊ libertate vel ciuitate tãtũ vel patria potestate seu ꝑpria potestate aut media. Tria enī sunt que habz homo scilitet ciuitas libertas et familia et secũdũ hec tria sũt tres capitis diminutones. Media capitis diminutio ẽ cum salua libertate ciuitas amittitur vt cum quis deportatur seu relegat' ad. exilium per quiquenniũ vel bannitur Maxima capitis diminutio est cũ ciuitas amittit' nec libertas retinetur. vt cum ꝺportatur q̃s in insulam et seruus efficitur aut in metallũ dampnatur. ⁊ sic etiam bannitur in op? metalli vel si maior.xx.ãnis patit' se venũdari

ad precium pticipandum vel si manumiss? in seruitutem ex ingratitudine reuocetur. Pena autem dampnandi in metallū hodie locū non habet.

¶ Capsarii dicūtur. qui ī balneis vestamē ta suscipiunt custodienda Vel aliter sūt illi qui portant aliis libros ad scolas:

¶ Carbonanū require ē. bonorum possess sic carbonana Vnde scd'm. azo dicit' a car bonio inuentore vel auctore. Et dat' solum nato ꝛ non nascituro in quo differt ab edic to de ventre in possessionem mittendo qđ subuenit nascituro.

¶ Carbonum appellatione quid cōtineat'. uide. ff. de. ver. sig:l. carbonū vbi appella tōne materiati non continetur materia vt appellatione librorum non carte. ff. de. lega iii. l. librorū. §. q. tñ. Nec ecōtra appellatio ne mater'e cōtinetur materiatum. l. seruus e. ti. Et sic non cōtinentur ligna ad coquen dum vel calefaciendū quia. non sunt carbo nes.

¶ Cardularii iudices dicibantur olim illi qui ab imperatore habebant potestatem iu dicandi et illos solum qui corā eis eligebāt litigare ꝛ poterant eligere sine ꝯsensu ꝓpri oꝛ iudicum. sicut traditur ī. glo. l. i. ff ō iu diciis..

¶ Carthophilacium est armariū vel locus in quo carte reseruantur. Et dicitur a carta quod est instrumentum vel scriptura ꝛ phi lare cōseruare quasi ꝛc̄. vt notatur. c. i. ō ꝓ ba ꝛ. c. ii. xc. di..

¶ Carta seu istrumentū seu rescriptū dicit' falsa seu falsū bñ. xiiii. modis vt nota. in. c. in memoria di. xix. in. glo. verbi falsa. Prio er dicto vel tacito. Scd'o scripto. Tercio fac to. Quarto sine testibus. quito psubscriptō nes variis manibus notatas. sexto p alienū sigillum dū ppriū habeat vt ibi

¶ Carecter ppie est signaculum quoddam quo aliud insigñitur vt ordinat' in aliquē finem. sicut carectere insigmitur denari? ad vsum ꝯmutatōne: Et milites carectere isig nuntur quasi ad miliciam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. ad fruicio nem glorie ꝛ ad hoc insigmtur signaculo ḡ cie. apocha. vii. Nolite nocere terre et mari quoadusq; signemus. Scd'o anima fidelis deputatur ad recipiendum vel tradendum aliis que pertinent ad cultū dei ꝛ ad hoc in sigmtur caractere sacramentali idest signo indelibili anime impresso

¶ Carena dicitur a carencia hominū vel ci bariorum. Nam per. xl. dies ieiunant ī pane ꝛ aqua ꝛ includuntur in aliquo secreto loco iuxta ecclesiam vbi non habent ꝓsorciū hoi num vt. notat. ber. in. c. accusasti. de. accu. Et simile. no. glo. in. c. ii. de. spon.

¶ Carrucarii scisorii et atriarii idem sunt videlicz serui vl' custodes atrii

¶ Cardinales dicti sunt a cardine quia sic hostium regitur a cardine sic per eos regit' ecclesia vniuersalis. xxviiii. di. presbiteri Di cuntur etiā quandoque cardinales idest pri cipales quia per eos debet officium ī ecclsia regi.

¶ Carnificare est carnes facere scz mactare Inde carnifex qui carnes facit ꝛ vendit de. app. significante. Etiam homicide solent di ci carnifices vt est. glo. iiii. in. cle. i. de. ui. ꝛ. ho. clei.

¶ Casselle sunt granaria in quibus fructus cōponitur. ff. de. iudi. l. i. Et dicit' quasi cel lule granariorum alias ḡnorum

¶ Castellus scd'm albertum vl' castellū scdz alios dicitur scd'm. spe. receptaculum quod aquam publicā suscipit que ducit' ad aliqđ predium irrigandum. require infra ō aqua cas. edu.

¶ Cassitare est minutatim vel minime stil lare

¶ Castrense peculium require. i. peculium

¶ Cathedra scd'm hugonem est grecum et ponitur pro excella sede iudicis presidētis. Et dicit' a chatos idest sedes ꝛ edra sponda

quasi spōsata sedes. Et ponitur etiam pro se de doctoris. ita dicit glo. in cle. dudū de. sepul: Et allegz ibi grecismū. Vnde. Rex solium doctor cathedram iudex q3 tribunal.

¶ Cathedraticum est qđ soluitur annuatim epō a suis clericis sue diocesi in signū subiectionis vel obedientie ⁊ etiam sustentationis. Et ē duorum solidoz3 vt x. q. iii. placuit ⁊ ō officio ordi. ꝓcurrente. Et dicitur cathedraticum quia soluitur ad honorem cathedre epālis. x. q. iii. c. i. Et non debet exigi ultra antiquū morem. e. q. nec numerus. Per qđ colligitur q3 potest currere ꝓscriptio in quātitate cathedratici. c. oli. de censi. S3 totaleter nō ꝓscribitur quī soluatur scđm notata. io. theu: xvi. q. vii. quicūq3. Et vid archi. c. i. de ꝓben. li. vi. vbi ptrarium allegz goff. ⁊ hug. xiiii. q. ii. in prin.

¶ Cathezizare est imbuere docere seu instruere vel benedicere. Inde cathecismus Nam ante baptismū instrui debent baptisā di in fide et ꝓcipue adulti de conse. di. iiii. añ xx. Ita nota glo. in c. p cathecismū de congna. spiri. li. vi.

¶ Cathecuminus instructus dicit vel qui baptisaī ꝓpoīt medio tpe symbolū dei discens. xlviii. di. §. i. ⁊ c. qm̄ multa. Vel dicit audiens eo q3 doctrinā añ valuas ecclesie audiat cum suscipere velit baptismū.

¶ Castrametor. idest pono figo vel diuido castra.

¶ Cathomus est flagellū ex virgis factū i modum scobe. Et tali vtūt religiosi i capitulis:

¶ Caucio hec dcō er ꝓprio significato significat nudā ꝓmissionē ex qua inducit firma obligatio. C. de ver: sig. l. sanctimus. vt quis tenetur cauere ō euictione de uiciis et morbis. Et intellige nudā a fideiussoribus ⁊ pignoribus sed nō a stipulatōe. Nam astrictus cauē dēt stipulatōe cauē vt obligaº sit firma. l. penl. §. docē. ff. ne quis in ius voca. se. iu. eximat ⁊ de cle. nō. resi. relatum

Quandoq3 significat cum pignoribus vel fideiussoibus qñ hoc aliud verbū ei adiūctū declarat vt mandaui ꝓcuratoī vt recipiat ydoneā cautionē a debitore alias non darz dilationem. ibi caucio intelligit cum fide iussoibus vel pignoibus. l. si mandato. §. si. ff. mandati. Racio significati sumit er ūº ydoneam quod apponit vt addat ⁊ forciorē cautōnē exprimat qualis non esset p stipulatōnē solam. Itē ꝓtor ibi iubet ꝓ collatōe bonorū facienda recte cauerī vt l. i. §. iubet ff. de colla. bono significat cū fideiussoibus vel pignoribus vt. §. cauei. e. l. Et hoc rōe uerbi recte. Oñq3 significat cum fideiussoī bus ⁊ nō cum pignoibus qñ caucio de ꝓcuratore exigit. l. i. ff. de ꝓcura. p. l. ꝓtoīe. ff ō ꝓto. stipu. Et hec est caucio ꝓtoīa requirēs fideiussores ex l. positiua ꝓtoris prealt. que est facta ꝓpter honestatem iudicii. vt enī puisio legis aliquid opet ⁊ nō inutilis sit. l. si añ ff: de le. i. tunc er iusta causa qū debitor bona dilapidat iudex facere debet q3 caueat creditoī

¶ Cautio est gñale nomē oim securitatū quociens quis securus redditur ō eo quod sibi ꝓmittitur. vnde. Cautio ꝑuata cum t̄ no teste notā Hº iº ē nacta quod cautio publice facta. Et diuidit ī multas. spēs q2 alia est cautio ypothecaria. alia cyrogr̄phia. Et possūt dici satisdationes. Etiam cautio dicitur carta in qua scribitur cōputatō. vt luce xvi. Accipe cautōnē tuā ⁊c

¶ Cautō rati dāda est cum ō mandato dubitatur C. de ꝓcrea. l. i. Et dicitur illa secuītas que requirit a ꝓcuratōe actoīs ꝓ dnō cuius nomīe agit q3 ratū hēbit ōne illđ qđ in iuditō p illū factū fuerit. vnde cauere ō rato vel satisdare est ꝓcuratorem actoris ꝓmittere velle pseuerare vsque ad finē litis

¶ Caucio fideiussoria est qñ interuenit fiō iussor pncipali obligatōe. Et dicit satisdaº ⁊ hec sunt multe vt de lit. ꝓsequēda iudicio sisti iudicatū solui ⁊ de rato.

Cautio fidei ꝓprie interuẽtu. Dicit̃ que fit ꝑ fidem ꝑstitam sine solenmitate iuramẽ ti

Cautõ iuratoria ẽ qñ ꝯpmissio iuramen to firmatur vt qñ iuro solenniter me debere aliquid vel impleturum ꝓmitto.

Cautio nudo pacto est cum aliquis fidẽ tantã habz de iure ꝙ cõtentus sit nuda ꝓ missione mea. Et hoc ꝓprie dicit̃ pollicita vel pollicita cõuẽcio. vñ vere et ꝓprie dicit̃ satisdatio et satisfactio dici potest: Sed sa tisdatio ꝓprie ẽ cũ duo paciscentes duas scripturas sub eadem forma verborũ inter se ꝯficiunt ⁊ mutuo tradunt et pollicitatõ ⁊ satisdatõ cautele dici possũt ꝓprie loquẽdo

Cautõ pignoratitia siue ypothecaria est cum pignus traditur aut ỹpotheca suppor ta tur. ⁊ dicitur etiã satisdatõ.

Cautõ de euictõe dicit̃ qñ secuitas ꝑstã da est vel ꝑstita emptori a venditore sit ea ꝯdcõne vt si ab eo euicat̃ venditor ei resti tuat extimatõnẽ rei in duplũ vel in simplũ ꝓut inter eos prius conuentum est

Cautõnum autem alie multe possunt esse species ꝓut ad diuersas materias applicãt̃ vñ spe. in tractatu libelli. tl. de pignoribus §. sequitur vbi quasdã alias spẽs cautõnũ ꝓsequitur.

Cautõ de dampno infecto est que ꝑstat̃ cum tua domus ruinosa ruinã miat̃ domui mee. vel etiã ꝑstat̃ scdm quosdam cũ timeo ꝙ aliquis mihi insidiet̃ possũ agẽ vt mihi prestet cautionẽ ne me offẽdat.

Caucio de ope moliendo quam prestat. ille quãdoz cui nũciat̃ opus nouũ scz ꝙ ip sum op9 demoliatur si cõstiterit eum iniuste edificasse.

Caucio de vsufructu in qua de duobus cauetur scz ꝙ vsufructuarius re non male vtatur et ꝙ etiam usufructu finito restituat qd̃ ex re ipa supertat.

Cautio q̃ heres cauet ipsi legatario cũ heres dat fideiussores legatario de legato ꝓtẽdo

Caucio qua legatarius cauet heredi est illa qua legatarius satisdat heredi vt si falcidia locum habeat ꝙ amplius nomine legẽ ti recepit quam racio. legis falcidie patitur id heredi restituat..

Caucio arrogatorum qua arrogator sti pulatur suo publico ꝙz restituat arrogato que ab eo habuit vel eis ad quos pũtura sint ⁊ ꝙ dabit sibi quartam ꝑtem de bonis suis si eũ sine causa mancipaueit seu exhere dauerit.

Caucio qua cauetur ei cui restitutio fiei debẽt per quam rogatus restituere bona alicui9 si sine liberis decessit quitquid post mortẽ de hereditate extabit cogit̃ cauere illi cui dẽt fieri restitutio ꝙ seruabit ei quartã ꝑtem.

Caucio muciana a mutio iurisconsulto dcã ẽ et habet fiei in ultimis voluntatibus Et cõmuniter scdm doctores non in cõtractibus ⁊ fit in ꝯdcõmb9 negatiuis puta sic dicendo. Si ticius capitolium non ascende rit si seruũ non manu miserit lego ei x. l. mutiane cautõnis. ff. de ꝯdic. ⁊ demonstra.

Cautela ẽ diminutim a cautõe ⁊ tñ qñꝙz suphabũdantiam iportat vt cum dicitur habundans cautela non nocet. l. testamenta i fi. C. de testa. qñꝙz que ꝓpter cautelam fiũt not. archi. l. di. presbiteros inde cautelosus idest ꝓuidus circumspect9 vel plenus cautelis.

Caupo quid sit patet infra i dictõne stabularii in fi.

Catul9 id ẽ sapiẽs media ꝓducta. Sz media breuis est am̃al. vnde. Est aial catul9 fruitut rõe catul9.

Cauillatio est qñ ab euidenter veris trã situr ad euidenter falsa ꝑ quãdam verborũ inuolutõnem vel sob distriã. c. vñrabilis ꝺ iudi.

Causa idest er quo aliquid ꝓducitur vt pater est causa filii. et ꝯtract9 causa obliga

tionis.l.⁊ an eadem.§.actoũes.ff.ꝺ except. rei iudi. Item causa ẽ finis ex quo impulsio ꝺat faciende dispõm ⁊ ita sumitur in .ti.ꝺ condic:⁊ demonstra.⁊ causis et modis eaꝝ Ubi patet ꝙ causa differt a modo q̃ ẽ de futũo ⁊ a condcõne g etiam est de futũo ⁊ suspendit. Etiam a demonstratõne g tm̃ declarat rem vel psonam. verbi gracia. Patron⁹ potest ꝓpellere libertam vt nubat ne impediat matrimonium vt ciuitates repleantur Iste finis vt ciuitates repleantur est causa condẽde legis. ideo dicitur ꝙ cessante causa cessat ⁊ lex vt.l.adire.§.quãuis.ff.ꝺ iure patrona. Et vtimur ꝑmiscue illis verbis cessante causa lagis vel cessante rõe legis: Differunt tam̃ causa ⁊ ratio quia ratio est ocul⁹ cordis discernẽs rem p mediũ. Sed causa est ꝙ in facto accidit vel nõ accidit p qđ rõ discernit q̃d iuris. Dicit ecia causa efficiens in :l.conditor legis iu ꝓtractibus cõtrahendis. Causa materialis in legib⁹ est. materia ꝺ qua in illis dispomtur. Et causa formalis est modus tractandi et forma contrahendi vel disponendi que additur contractui vel dispositiom. Dicitur etiam causa instrumentalis vt est instrumentũ artificis. Et breuiter quitquid ad esse alicui⁹ rei concurrit causa dicitur aliter et aliter tamen. Et sigmficatur causa per dcõnem si vt dicendo dono vl̃ lego illi si negotia mea gesserit. l. demonstratio. §. i. ff. ꝺ condic. et demonstra. Item p dcõnẽ quia instī. de le. § longe magis. Et p dcõnem qm̃ nam expoītur p quia. Item sigmficatur causa in dictioibus illatiuis vt dicendo. Titius negotia mea gessit ideo vel idcirco sibi lego Itẽ in dcõue cũ vt dicendo cũ ticius negotia mea gesserit lego sibi ⁊c. Etiam in dcõne si siue vt siue ticius negocia mea gesserit siue aduocatus fuerit ⁊c. Item in ꝑpõe pro vt lego vineas p alimentis l.fi. §. i. ff. ꝺ ali:⁊ ciba. lega. vnde sensus est ꝙ ex causa alimẽtorum lego vineas Item sigmficatur causa p dcõez nom̃ vt dicẽdo lego vxori .xl. nomine dotis l. cũ quidem vxori. ff. de le. ii..

¶ Causa dicitur a casu quo venit Nam cã est materia et origo negocii nedũ discussiomis examine patefacta quẽ dum ꝓponitur causa est cun discutitur iudicũ. cum diffinitur iustícia :c. forus de ver. sig. vbi bern dicit in glo Causa est res in dicendo posita cũ interpositõne certarum psonarum sez actoris rei iudicis ⁊ testis. Et dicitur a casu qz casualiter occurrit ꝓeter hominũ volũtatẽ Et differũt cã et actio. Nã causa est negocium vel contractus ex quo quis mouetur ad petendum vel litigandum vt est venditio vl̃ locatio rei ex qua orit̃ oblig̃° ⁊ ẽ cã prima obligationis que obligatio parit actionem cum obligatio mater sit actionis. Et est duplex causa scilicet proxima et remota que differunt in actione reali ⁊ psonali. Nã in psonali remota est ipsũ factũ ꝓxima est ipsa obligatio ⁊ in psonali non sufficit exprẽmere causam ꝓximam dicendo ago ꝓtra te quia obligaris michi in x. Sed oportet exp̃mere causam remotam vt dicendo :queio te qz mutuaui tibi x. In reali ꝓxima causa ẽ dominũ sed remota est ex qua ꝓseqtur q̃s dominũ. Et non est necesse exp̃mere remo vt dicendo ago contra te quia emi domũ a bernardo sed sufficit exp̃mere ꝓximam causam dicendo ago contra te. quia sum dñs domus illius vt hec notantur in glo. ⁊ p doctor. c. dilecti filii de iudi. De diuersis speciebus causarũ uide bonam glo. xi. q. i. in sũ. Est enī quedam causa spiritualis vel ānexa spirituali vt illa que fit de iure patro. Quedam ciuilis vt cũ agitur sup rei vendicatõe in causa pecuniaria. Quedam criminalis ut cum agitur directe de crimine. Quedã mixta vt cũ agit̃ de crimine ciuiliter vt de adulteris ad sepatõnẽ thori Jn hiis tribz vltis casibus iuratur de calũpnia. in primo non iurat̃ dẽ calumpnia sed tantum de veritate dicenda.

¶ Cause crimiales dicũtur in quibus agit ad uindctã3 siue ad penã Et hoc etiam dicit qñ3 agi crimialit qñ agit ad vidcã3 publicã. Qũq3 dicit agi ciuiliter qñ agitur ad penã p modũ inquisitõis denũciatõis vel ad interesse pties p viã accusatõis.

¶ Causa mima est duorũ aureorũ vel decẽ aureorũ vel quiãginta solidorũ vel illa ꝫ non sufficit ad sũptos iudiciales

¶ Causa autem argumento sc3 naturalis rõis constat aut pbatõne testiũ vel tabularũ ꝛ instrumentorũ. c. forus ꝺ ver: signifi. facit enim pbationem ꝓfessio vt ibidem notatur in glo. i.

¶ Cause fauorabiles sunt quatuor sc3 de libertate mrimoio dote et testamẽto. c. duobus de re iudi. ꝛ de causa notat pau. in. cle. dudũ de sepul. sup verbo causam ꝛ io. an. in .c. cũ dilecti ꝺ accu.

¶ Causor. aris idest ꝓqueror:

¶ Cedendarũ actõnum beneficiũ est p qd postulare possũ fideiussores ·Et alii qui obligati sunt in vna obligatõne sibi cedi ĩ alia contra fideiussores ꝛ alios quibus sunt obligati alioquĩ misi cedatur eis possũt recusare solutiones. vt instĩ. de satisda. §. sinaũt. et ·C. ꝺ solu. l. stichũ vel panphilum. §. penul. ☞ de hoc vide in spe. ti. de renũci. §. fin tis ver. p? tremo dicendũ. ☞ de bñficiis. et alii srequire ibidem §. parum ante ver. ꝛ nota et uide infra renuncciatio ·

¶ Ceda idẽ est qd carta. inde cedula idest carta parua.

¶ Cedete bonis ab vñũsitate bonorũ suorũ recedẽ ꝛ eis abrenũctiare veluti qñ aliqs oneratus debitis vel obligatus est plurib? nõ habens vnde soluat vel satisfaciat oib? creditoribus abrenũciat bonis suis vniuerꝭ cedens illis uide infra Cessio. Etiam cedere est vendẽ. l. si dubitetur. ff. ꝺ fide instrum. Et hoc nota p statutis. Et cedẽs bonis nõ liberatur etiã a ciuili obligatione. l. qui bonis. ff. de cessione bonorũ. vbi notat accur. licet ꝓtrarium tenuerit glo. ꝛ male in. l. vbi cũq3. ff. de fideiuss. Item nõ additur debitor fisci vel rei publice volẽs cedẽ bonis feceuꝭ bar. in l. is ꝙ bonus. ff. de cessi. bono. q3uis videatur tenẽ oppositũ in. l. iii. iuncta glo. C: de ces. bo. Et bñficio cessionis renũctiare non potest scd'm bar. in: l. alia. §. eleganter. ff. de solu. matri: licet cinus videatur tenere ꝓtrarium in. l: i. C. qui bo. ce. pos. Et bonis cedi põt non tm ĩ iure sed etiam cõtra ius ꝛ sufficit p nũctiũ ꝛ p epistolã id declarari l. fina. ff. de cessi. bo.

¶ Cedẽ actiom est ius actionis michi ꝓpetẽtis in aliũ transferre ꝛ ipsu quasi in locũ meum ponere ita vt dicta actione possit vti adversus eos ꝓtra quos actio talis poterat intentari.

¶ Cedere diem est incipere diem debiti vt si michi ꝑmiseris centũ si tici? factus fuerit consul vel epũs vel si nauis ex azia venerit cũ hec cõdicões extiterit tunc dicitur dies obligatiõis cedere. vel diem cedere debiti est pecuniã incipere deberi. vt si debeas michi centũ in festo iohis baptiste aduemẽte festo dicitur venire dies debiti: l. cedẽ diem. ff. de ver. sig.

¶ Celicole dicũtur illi qui celũ vl planetas celi. idest solem lunam et stellas quasi deum colunt. Et hi licet xp̃iani sunt vel non tñ ñ sunt tenendi in plena veneratõne xp̃ianorũ sed nec ceterorũ hereticorũ penas pati dẽt3 scd'm leges vt. codice de iudeis ꝛ celi. l. celicolarum ꝛ quasi p totũ titulum.

¶ Cella a cellando idest occultando dicit. e ꝑuilegium de ver. sig. in glo. v.

¶ Celeps dicitur ille qui non vult ꝓtrahẽ mrimoniũ. Et hic scd'm azonem. forte orbi dicebatur quia sine mrimonio ꝛ sine libeis erat. Et illi olim non poterant causa mortis donare q? hodie p leges corrigitur vt patet C. de infirmãdis penis celibatus ꝛ orbitat? Dicitur autem celebs quasi celo beat? quia talis est scd'm ysidẽ: qualia sunt lumina in

celo que absq; ꝓnubiis suut.

¶ Celibatus venit ide ꝙ ē status vel mod? ꝑmanendi seu viuēdi sine ꝯiugio. Vnde ꝑut dicunt theologi celibatus ioh̄anis id ē virginitas vel castitas nō preferebatur cō iugio abrahe.

¶ Cementarii dicūtur opatores inurorū idē qđ lathomi quia cemento calcis et are ne vtūtur:

¶ Cenaculū est locus aptus ad cenādū vl ꝓmedēdū quo quis magis de die q̄ de noc te solet residere causa refrigerii.

¶ Cenotaphyū est inane sepulchrū idest monumētū sine corpore qđ constat ad me moriam defuncti. hunc autem locū placet esse religiosum sicut in ea re testis est virgi lius Sed duo fratres anthemius et seuer? contra scripserunt quorum sententia ꝓ re valet.

¶ Cenobiū ē locus religiosorum. Et dicit a cēnō idest ꝯñe quia ibi omnia debent eē cōmunia c. cū dl'ectus de consue.

¶ Censere est iudicare iudicium constituē precipere vt notat io: an. in glo. verbi cense mus in cle. i. de cōces. ꝑben. ff. de ver. sig. l. censeri. Inde nomen censoris sūptum est. ꝑdia etiam dicuntur censeri quia censum prebent Etiam censeri est i censura cōscribi vt. C. in q̄ cau. ping. ꝓtra. l. i.

¶ Censores a censu eris. idest pecuniē sūt dicti quia censū etiam tollūt. Cum enī auc tus esset census in vrbe romana adeo vt cō sules nō sufficerēt constituti sunt censores ꝙ cēsoris nomē videt esse tractuz. Q̄ ceātū aliquid censuisse dicimus. l. censeri. ꝑalle. Item censor est iuder *Inde censura. idest iudicium Et ꝓ censuram ecclesiasticam sig nificatur interdictum suspensio ꝙ excoīca° .c. querenti. de ver. sig. Etiam censores rōa nos ꝓcuratores dicimus.

¶ Censite dicūtur qui censentur. idest cē sum prebent require supra agricole ꝙ cēsiti et iufra colonus.

¶ Census tributum et pensio publica idē sunt vt. C. qui cau. ping. contra. l. i. Et. C. si ꝓpter pensionem publicam. l. si accipitur. Vnde census idem ē quod pensio que sol uitur de ꝓuentibus.

¶ Censitor est qui recipit ꝑñatōnes collec torum colonꝝ ꝙ pignoris iure venditis ꝓe dium si census nō soluitur vt. ff. de censi. l. forma. §. illa ꝙ: l. cum possessori · §. cum ꝓ pecunia.

¶ Cessio est iuris ꝙ actōnis translatio. nā ꝓ cessionem iura ꝙ actiones in eum cui cessi transferuntur. quia sicut in venditōne vl quolibet titulo alienatōnis rei corpalis ne cessria est traditio quantū ad dominii trās latōnem. Ita ad translatōnem rei incorpa lis scilicz iuris ꝙ actione vtimur cessione q reputatur ꝓ traditōne. Item cessio scdm ysidē. li. vi. ethimoloyarum ꝓprie est rei concessio sicut est illud rud. cedere iure ꝓ pinquitatis Nam cedere dicimus quasi cō cedere: Et ea que ꝓpria sunt. Nam aliena non ꝓcedimus sed bene restituimus. Cedē eciam ꝓprie dicitur qui contra veritatem alteri consentit. vt cicero cessit emilisse auc toritatem viri. idest pocius paruit. Et est sciendum q̄ in istrumentis cessionis dicit q̄ cedens eum cui cedit constituit ꝓcurato rem in rem suam: Ad cuius euidētiam no tandum. Si cum ticio ex mutuo vel aliter contraristi tibi ꝯpetit contra eum actio di rcā ꝙ pſōal' qz cū eo i tua pſona cōtraristi Tibi etiam cōpetit actio vtilis qua vtiliter et cum effectu debitum ipsum tq̄ rem tuā pſequeris. Si autem michi iura ꝙ actiōes coutra debitorem tuum ex causa venditio vel ex alia ꝯmisetis transfertur in me vtil' actio q̄ vti possū ad ipsū debitu tuū tanq̄ meum exequendo. Directa vero et pſoal' remanet apud te cum a te per cessionem nō poterint separi. Etiam si velis adeo tibi adheret. ff. ꝓ socio. l. iii. Et sic patz q̄ in di rcā actione ꝙ pſonali sum ꝓcurator tu? qz

aliter non poteram vti licet eni directa nõ possit cedi .potest tñ mandari eius exercitium . Et nota q cessio actõnum ꝑsumitur simulata ex tribus que no: accur.in.l.i.et penul.C:mandati.et ibi doctor et.c.fi.ō alie.mu.iudi.cau.fac.Item ser sunt cause ꝓpt quas episcopus potest cedendi licentiã postulare scilicz ꝓscietia crimims.debilitas corporis.defectus sciencie·malicia plebis.grae scandalum.ꝛ irregularitas ꝑsõe de crimine misi cum prídẽ circa pñ.ꝛ p totũ titulum vnde.Crimen debilitas defectus plebs mala cogit .Cedere ꝑlatum simul addas scandala fratrum .Adde ꝑdictis si quis sit irregularis:c.i:de renũc.glo.ii.

¶ Cessionarius dicitur ille in quem trãsfusa est obligatio vel nomen ꝛ debet certiorare debitorem q nomen eius in ipsum transfusum sit ipsum notificando vel ostendendo instrumento ꝛ legendo.Et copiam si velit habere dando vt in.l.nomẽ que res pig.obli.poss.C.alias alteri soluere posset debitor non credens se obligatum cessionario. l.i:§.i.ff.de no.oper.nunc ꝛ:l.i.C.de obli. ꝛ actiõi.per bart.

¶ Cenodoria ẽ vana et mũdi gloria.

¶ Centenarii dicuntur duces vel magistri centum militum quorum potestas dicitur centena.

¶ Centurio idem .

¶ Ceso. omis est puer scissus ab vtero matris.

¶ Cerimonia est ritus sacrificandi. Dicũt eni cerimonie sacrificia ꝛ solennitates iudeorũ que cereis exercebantur ꝛ sic in veteri testamento pccã purgabantur.

¶ Cerimonialia ꝑcepta sunt que ad cultũ dei ptinent . de qnibus ratio reddi non potest scd'm io.theu. di.vi. §.hiis ita respõdetur quia ad litterã fuerunt mandata vt nõ arabis in boue et azino .Non indues vestẽ lino lanaq; contertam ·Et non seres agrum diuerso semine.Sũt enim tres duplicitates ꝓhibite scz in corde.in ore.et opere.

¶ Cesar primo fuit nomen propriuũ iulii impatoris a quo postea omnes impatores dicti sunt cesares.

¶ Certum dicitur non dubium vnde ꝓcurator debet esse certus .ff.de ꝓcura.l·ii. Itẽ arbiter certus debet esse.ff.de arbi.l. item si vnus . §·si in duos .Similiter tutor debet esse certus.ff.de testa .tute.l.tutor incertus et.l.duo sunt ticii.vt tenet vbe:tns de bobio .c.i.de ꝓcura.li:vi.in glo.

¶ Certiconditio competit ex omñ obligatõne. et ex omñ causa ex qua aliquid certum ꝛ determinatum petitur siue ex contractu sive ex causa legati siue suo nomine siue obligetur hereditario·Et sunt due certicondicitõnes ·vna generalis in omñ contractu vbi certum petitur .Alia specialis in contractu mutui.Et licet nulla ler hoc manifeste dicat potest tñ elici ex tertu instí.quibus mo.re. cõtra.obli. §.i.ĩ fi.ibi ex eo cõtractu scz mutui nascitur certi conditio quasi ꝑ nomẽ eo demonstret specialitatem in mutuo Etiã in simili licet soluz vna bonorum possessio nominetur·cõmuniter tñ sunt due.vna generalis ·alia specialis. Posset etiam ꝓbari ex rubrica.ff.de·re.cre:et si cer.pet.ꝛ de cõdic Que rubrica habet tres ptes .vbi in secunda tangitur certi conditio spetialis.et ẽ glo. instí. §.ꝑall.similis glo.i.l.certicõdicio dcõ in prin.ff.si cer.pe.Et licet in.l.i.in pñ·ff.ꝺ triticaria ꝛc.Contrarium notauit katho de saris in .l.i.C. qui admit.ad.bo.poss:super rubrica . Nam bene datur aliqua bonorũ possessio in generali sed nulla generalis at sic de certicondicione sicut ꝑ aristotilẽ dat aial in genere .nullum tamen repitur aial generale quod in ommbus ptícipet anima lib? Et.nota q ĩ libello non ꝓcedit certi cõditõ gñalis quia non instruitur aduersari? an debeat contendere an liti cedere vt dicẽdo te conuenio quia certum michi teneris.

¶ Ceterum nota.io.cal.in cõmento decre.

vestra ¶ de cohabi. cle. et mu. ⁊ pau. in cõmẽto decre. nobis de iure patro.

¶ Cetera hec dictio habet importare vt in contractu ea que veniunt que sunt de natura ipsius contractus hoc est de consuetudine vt no: in. l. si duo patron̄. §. si quis iurauerit: ff. de iureiur. ⁊ p hoc inferunt docto. q̄ si in pthocollis alicuius notarii inuenīatur. hec verba ⁊ cetera q̄ intelligantur ea venisse ī contractu que de natura vel de cõsuetudie eius sunt. vt dicit bal. q̄ p verbū cetera nunquā intelligitur vt veniat ꝓmissio cum pena. Ratio quia pēa dicitur esse ꝗt extrinsicum ab ipso cõtractu ideo non intelligitur veīre nisi expresse appareat ar er his que notan in. l. sciendum. ff. de ver. obli. ⁊. l. ii. C. de fal: si tamen secūdūm bal. contractus esset conceptus ad ꝯsilium sapientis ⁊ ī ipso verbum repietur ⁊ cetēa bñ tunc posset appon̄ pena in hoc ꝯtractu. et hoc opatur appositio illa vt cõsilium sapientis dicz istum contractum iuxta notata in. l. apte. ff de ver. obliga. Et nota q̄ dictio ⁊ cetera duplici modo scripta repitur. ⁊ scd̄z hoc dupliciter ꝓfertur. Uno modo ponitur idetermi nate in fine orōnis sic q̄ non regitur ab aliquo verbo et tunc debet scribi breuiter vt sic ⁊c̄. Scd̄o modo ponitur determīate sic q̄ refertur ad verbū in orōne positum a q° regitur ⁊ debet scribi longe ꝓ duabus dcōmibus vt sic ⁊c̄. Sic etiam ꝓfertur breuiter ⁊ longius. Et vtroque modo sigificat ꝓput verba p̄cedentia vel aliud medium sign̄ificare declarat. Nam breuite: ⁊c̄ sign̄ificat illud qd̄ deficit et supplet verba deficientia vt in. l. gallus. ver. credēdū. ff. de li. ec. postu. vbi testato: dicens. Si me viuo nepos decedat tūc qui ꝓnepote ⁊c̄ credeudum est gallum denotasse idem de ꝓnepote. Et sic dictio ⁊c̄. supplet ibi verba scd̄m que ꝓnepos potest substitui que sunt in p̃nci. illius. l. vt gallus introduxit. Item si p̄cedit instrumētū extensum locationis vn̄i? dom? facte vn̄i et sequitur instrumentum abbreuiatum emptōn̄is alterius dom? facte eidē Dictio ⁊c̄. sign̄ificat clausulas in p̄cedenti positas que huic locatōn̄i sunt applicabiles quia p̄cedentia declarant sequencia. l. si seruus plurium. ff. del̄. i. Item quia. ī habentibus symblium facilior est transit?. l: in rem. §. Item quecūque. ff. de rei vēndi. Cōtct? autē ēptōis ⁊ locatōis sunt similes l. i. ff. locati. Et est sciendū q̄ notarius qñ notam positam breuiter. in ꝓthocollo redigere vult ad instrumentum publicū tūc sign̄ificata p dictionem ⁊c̄ debet extēse scribere quia scit quid actum est ⁊ quid p hāc dcōnem intellexerit tanquam testis ibi cōtentorum quia dispōnem contrahentiū recepit. ergo mortuo p̄mo notario post ꝓthocollū antequam redigeret illud in publicū instrumentum. Secuudus notarius non debet sign̄ificata p dictionem ⁊c̄. in ꝓthocollo positam extēdē nisi quantum ibi sūt extensa. l. contractus C. de fi. instru. Sed talis nota ꝓthocolli legenda est ptibus coram testibus ⁊ illis exponentibus verbū ⁊c̄. Debet notarius secūdus sup hoc requisitus expositionem illorum redigere in publicum instrumentū extensum. alias iudex debet arbitrari ex p̄cedentibus ⁊ sequentibus ⁊ coniecturari quid p verbum ⁊c̄ sign̄ificetur. ar: l. si seruus plurium. §. i. ff. dele. i. ⁊. l. voluntatis. C. de fidei cōmiss. Scd̄o sumitur ⁊c̄ ꝓput longe ponitur ⁊ sign̄ificat alia preter enumerata sunt. l. item queritē. §. exercitu. ff. locati. vbi dicitur q̄ milites de domo fenestras et cetera sustulerūt. Itē ibi heres qui compulsus addit sicut ceteris cōmodis caret ita hoc cōmodo q̄ nō pōt ō trahere quartam. l. namque. §. qui cōpulsus. ff. ad. tre: vbi dictio ⁊c̄ regitur a verb̄ sustulerunt et caret.

¶ Circinatores dicuntur qui circueūt vel circūdant patrias a nūdinis ad nūdinas ō ferentes res venales Et dicunt̄ alio nomīe

circũmeatores

¶ Circũferanus ſecm yſide.li.x.dicitur q ad modum rote circũfertur

¶ Circũſeptus eſt circundatus vel vndiqꝫ cinctus.vt no.in phe.cle.

¶ Circũducere litterã ẽ eã circũducta linea dampnare et ſic differt a cãcellare et ſuppũc tare.

¶ Cimiterium eſt locus ſolenniter per epiſ copum benedictus ȝ conſecra.di.i.nemo et dicitur a cymos .ideſt dulce ꝛ ſteron ſtatio quaſi dulcis ſtatio :

¶ Cirographum eſt cum duo paciſcentes duas ſcripturas ſub eadem forma verborũ inter ſe conficiunt ꝛ mutuo ſibi tradũt vł dicitur inſtrumentũ ſeu illa lrã in qua debitor confitetur ſe eſſe obligatum creditori Idem quod anthapoca ꝛ cyrogꝑpha dũ vel iunt nomen ſiue corpus vemiſſe videtur .l. ſeruũ filii.§.eũ qui cyrogꝑphũ.ff.de legꝫ.i.

¶ Circũſtantia alicuius loci intelligitur p xxx.pedes vt dicit bart.i.l.item apud labeo nem .§.conuicium.ff.de iniuriis .

¶ Ciliarcha eſt princeps ſuper mille homi nes.

¶ Cilium eſt parua pellicula in oculo q di citur lacrimale.

¶ Cimiliarcha eſt cuſtos ſacrorum vaſorũ ꝛ aliarum rerum ſacre eccleſie vt dicit glo. in.l.iubemus .C.de ſacroſanc.eccle.

¶ Circa ẽ ſignificatõis reſtrictiue nõ autẽ ã pliatiẽ vt i.l.rutilia polla.ff.ȝ contrahen: emp.Et hoc nota pro ſtatutis.Et quid dic tio circa opatur i teſte vide bart.in.l.celſꝰ .ff.ȝ vſucapi .Et circa ptinet ad tempꝰ cir cũ ad locum circiter ad numerũ.

¶ Citatio eſt in ius vocatio vel inuitatio. vt cum quis de aliquo cõqueritur et queri monia ſua corã iudice depoſita.iudex emiſ ſo citationis edicto ad eius inſtantiam vo cat vel inuitat illum ad ſe in quem agere deſiderat qui conqueſtus eſt.Si vero i edic to iudex vel pretor addiciat hanc clauſulam ſi in die preſcripto non veneris quaſi con tumax condempnaberis vel reputaberis tũc edictum olim dicebatur pemptorium. Ho die autem ſufficit q dicatur .Citamus talẽ pemt.Et eſt quadrupler modus citandi ſe cũdum gvuil.de modo lau.Primus p nũc tium litteris citatoriis.Secũdus p pconẽ. Tertius p edictum cle.i.de iudi .Quartus fit ex iuris diſpoſitione.Item quedam cita tio fit ad monitionem iudicis.c.cõſuluit ȝ offi:dele.Item quedam eſt verbalis quedã realis vel actualis ducendo ad iudicẽ.Itẽ citatõis ſunt tres actus .Primus eſt ipoſi tio cum iuder inponit nuncio vt citeꝰ reꝰ Secñdus manifeſtatio cum nũctius denũc tiat citato vt veniat.Tercius relatio cũ nũc tius refert iudici talem in tali loco citaſſe. Additur etiam quartus ſcilicet comparitio citati ꝛ quando citatus teneatur comparere et ſi non comparet mulctetur no.p doc.i.c. pterea de dilac.Et de illis actibus in.c.fi.ȝ feriis .Et nota q citatio eſt de iure natura li .vt in cle.paſtoralis de re.iudi.Et citatꝰ ad locum morboſum ſeu vbi aer eſt peſtilẽ cialis vel corruptus non tenetur ire cum ſa luti hominum ſit ratio adhibenda.l:recuſa re.§.ſi quis in vno loco:ff.ad treb.ꝛ ibi p doc.Nec citatus pemptorie poteſt dici con tumax ante libelli oblationem.l.ſi finita §. ſi plures.ff. de damp:infect.

¶ Ciuitas dicitur qſi ciuium vnitas ꝛ mu rorum ambitu terminatur de ſen.ex.ſi ciui tas cuius appellatõne etiam ꝯprehendũtur burgenſis .ff.de.ver:ſig:l.ii :Itẽ ciuitatis appellatione ꝯprehenduntur mille paſſus a muro ciuitatis vt ff.e.ti.l.mille ꝛ.ff.ȝ:pe .l.q liquide.§.ſi ita legitur .Item ꝯprehẽ dũtur orti ar.ff.ȝ pcura.l.ꝑſes Itẽ ciuitatis nomie non ꝯꝑhendũtur dẏo.nec econtra. vocatur autem ꝓprie ciuitas que habꝫ epiſ copũ vt.lxxxv.di.in illis

¶ Ciuilis actio require ſupra.actio

¶ Ciuile debitũ vide i.glo.i.c.fi.de ſolu.

Et qūz ciuile idem est quod vrbanū et ele gans. vt in.glo.i.legis ciuile est.C.de fur. Sic inciuile idest inurbanum vel indecens .l.īciuile.ff.ō legib?.vbi dicit.īciuile est respondere lege tota nō pspecta

¶Ciuis est natus in ciuitate.l.ciues.ff.de app.vbi glo .Sed quid de natis in coītatu dicitur iu autentico quibus. mo .naturales effici sui. §.si vero neque ciues colī.vii et ibi p io.de bell viso mouetur questio de rege concedente ꝓuilegium ciuitatibus ꝛ ciuibus regm

¶Cisterna est locus in quo congregantur aque pluuiales et ibi collecte vsui reseruāt alii ponunt cistella pro eodem.

¶Clam possidere.idest occulte dossidere

¶Clamis est vestis militum .purpura regum.stola sacerdotum .toga aduocatorū. birrus rusticorum vl custodum.cuculla monachorum. vt.C.de vesti.clo.et aura .l.xi. et.C.qui mili.non pos.l:si clarissimi ꝓut no.azo.in sum:C.de offi.pfec.pto. Apud impatorem erant in triplici gradu quia alii erant maiores ꝛ hii vacabantur illustres sicut pfectus pretorio orientis .Item affrice itē vrbis romane. Alii erant miōres et hii vocabantur clarissimi puta presides . Alii medii et iter illos erant spectabiles vt ꝓcōsules ꝛ pfectus egipti qui etiam dicūt angustiales .

¶Clamdestinum coniugium. est despecta personarum presentia vel iuris solennitate vel denunctiatione non premissa sine sacerdotis bñdictione occultum matrimoniū.

¶Clamdestina electio dicitur que in cameris per occulta quem ticula fit vel illa quā canonici inter se secretam tenent .

¶Classis idest nauis inde classitus idē numerus classatorum.idest nauium ad bellandum.Et qui censetur vel voluerit se huic ministerio deputare dicebatur incensitus. vt. C:de classi.li.xi.

¶Cliens dicit ille cuius causā aduocat? tuetur ꝛ defendet inde clientulus diminutiuū ꝛ idem est scd'm ysi : Veldicitur quasi colens a colendis patronis Vnde solent puersi aduocati dicē suis clienticulis si vez respondebis causam pdes. Sed non dicūt si falsum respondes regnū dei pdis ꝛ cum in in iusta sentencia dampnationem acquires.

¶Clerica dicitur corona clericorū rasa vt notat iohā.an.de.vita.et.ho:cleri.c.cleīci

¶Clēos grece ē sors latie vl hēditas Sūt ergo dicti cleīci qz ō sorte dnī sūt.xxi.dis. cleros vbi ponūtnr nomina ōmū graduū in ecclesia cristi deseruiencium ꝛ appellatione clericorum etiam intellgūtur monachi licet non econtra quia sunt etiam electi i sortem dnī quod clericus significat .xii. q.i. Duo sunt genera.Et hoc maxime in cauſ fauorabilibus sed in odiosis secus.vt no· in.i.de iura.calūp :vbi etiam appellatōne clerici non ventt monach? quia ibi postea specificat.vide.c.cum secundū appostolū: de preben.ꝛ.c.cleros pa le.

¶Clerimonia idem est quod hereditas diuina .

¶Cloaca dicitur locus conca? vbi sordes coufluunt ex quocunque vili loco vel effluunt de viis et plateis.hel vbi stertoza recipiuntur scilicet latrina .ff.de clo.vbi· ter. in.l.i. §.cloaca .Cloaca est locus cauus per coluuies quedā fuit .Et poīt ꝓtoz ibi duo inter dicta et cloacis .Primum est phibitorium quo phibetur vicinis facere vim quo minus cloaca.purgetnr reficiatur.Scd'm ē restitutorium .vnde flauius mela scribit cō petere interdictū hoc vt in vicini edes veniat ꝛ rescindat pauimenta purgande cloace gracia.Et si quis velit ꝓuatam cloacam facere vt exitū habeat in publicam cloacam non esse inpediendum ponpomus putat. et vtrūque interdictorum est ad salubertatē ciuitatum. Nam celum pestilens et inmūdicie cloacarum ruinas minantur vt ibi dicit

Est ergo dupler cloaca priuata et publica. Et appellatione cloace tube ꝛ fistola cōtinē tur hec ex.l.i. ꝑalle.ff.de cloacis.

¶ Coactio est dupler absoluta ꝛ cōditiōa lis. Coactio absoluta est cui resisti nō pōt cum quis violenter trahitur ad aliquid faciendum quo casu quis ōmino excusatur.l. di.ꝑsbrōs.i.q.i·constat. Conditionalis coactio est que metum crutiatus vel aliquid graue minatur que si excusat a tāto nō tam̄ a toto.c.sacris de hiis qui vi me.ve.causa fi.in.glo.verbī attenuet scd'm goff.i.sum. eodem titulo et etiam in.c.cum dilectus. e.ti.vide bart.bzix:in.glo.verbi inuita di. v.ad eius vero vbi bene distinguuit. Et coacta volūtas est ꝑ volūtas ē.xv.q.i. Metto ·ff.quod me:cau.l.si mulier. §.Si metu.

¶ Cocus venit appellatione artifitis quia cocū esse est ars.l.si quis vendito: §.i.ꝛ ii: ff.de edi.edic.ymmo cocus impatoris habet dignitatem ad quod. bal.alle.tex:in.l. .i. Quis cocorum in vsibus feu. Dec ludo uicus de roma in suis singularibus

¶ Codicilli dicūt codices pui.idest libelli in quibus cū aliquis impeditur aliqua necessitate ne faciat testamentū de rebus suis dispom̄: in vltima voluntate: Et scd'm azo ī sum.C.ō codicillis. In hoc differūt a testamento eo q̄ codicillis directa hereditas nec dari nec adimi potest ne confundat' ius testamentoꝝ ꝛ codicillorū. Nec in hiis pōt hereditas scribi. Nec cōditio heredi istituto potest adici nec substitui in eis directe pōt sed ꝑ fideicōmissū cum ī eis hereditas directe relinquitur Et plura alia que notāt azo.et hosti.in sum.ti.testa. Et vuil.in spec. ty.de instrumentorū edictione. §.viso.

¶ Codicillus dicitur ab auctoē qui hoc genus scripture instituit. Et est scriptura vel lrā in qua testatoꝛ voluntatem figuram suā nulla indigens solennitate sed solū testatoris voluntate qualicūq̄ ꝓnūctiatione exꝑssa cuius benefitio subuenitur voluntatib9 defunctorum ꝓpteꝛ deficientem solennitatem verborū legalium vel necessitatem verborū solenniū. Et sicut codicillus fit vice testamenti sic epistola fit vice codicilloꝝ. Et nota q̄ illa clausula si nō valet iure testamēti valeat tñ iure codicilloꝝ scd'm accurin auctent.ex causa.C.de cōdicillis.nō habet locū qñ testamētū deficit vicio testatoris vt quia exheredauit vel ꝑtenit filiū Sz bene operatur qñ testamentum non habet viciū intrinsicū.scilicet ꝑteritōnē vl' exheredationem sed habet defectum extrinsecum puta minoꝛ numerus testiū ꝛc̄ Et ex modernis doct.guuil.de cumo:tenet cū glo.in.l.fi.C. de codicillis licet dyu9 et alii tenēt ꝓtrariū in:l.patronus. §.si paganus.ff.de iniusto rupto testamento. Hoc ponit bal.de pusio ī quodam consilio.

¶ Codex ē liber qualibet qui continet in se diuersos libꝛos ꝓtiales ꝛ hoc generaliꝰ Sz ꝓprie est liber qui ꝓtinet diuerꝛsa ꝑcepta imperatoꝛū Vnde ante tempus iustiniani erāt tres codices scilicz gꝛegoꝛianus.hermogenian9 ꝛ theodosianus.et multe cōstitutōes extra illos deuagantes. Preterea duo pene milia libꝛoꝝ et trecies centena milia versuum. Videns ergo iustinianus tantū legum multitudinem voluit circa hoc adhibeꝛe ꝛe medium salubre.primo direxit animū suū ad ipiales cōstitutōes.ꝛ ō istis trib9 codicib9 extrauagātib9 fecit fieri vnū codicē quē suo felici noīe nūccupauit codicem iustiniani: Deinde dixit animū ad inmēsa veteris iuris volumina ꝛ de illis duobus pene milibus librorū et trecies cētenis milibus versuum fecit fieri librū digestoꝝ seu pandectaz quem diuisit in quiq̄ginta libros ꝓtiales·et in tres integrales.scilicet ff.vetus infoꝛcia tum et·ff.nouū Postea ꝓ iuueibus ꝛ legū tyronib9 fecit librū istitutōm scz mediocrē eruditōnem ꝑ quem quasi ꝑ pontem iuuēs ad legū subtiliora et altiora pueꝛirent.

¶ Coetanei sunt homines paris etatis.secū

dū ysidē·

¶ Cognatio legalis ſcd'm hoſti.e.titulo. Eſt quedam ꝓmitas ꝓueniens ex adoptione vel arrogatōne.vt notatur in rubrica eiuſdem ti.

¶ Cognatō ſpiritualis eſt ꝓpinquitas vel attinentia que ꝓuenit ex ſacramenti datōe vel ad ſacramentū recipiendū a teſtatōne vel tencōne. Vnde ex cognatōne ſpirituali que in baptiſmo ꝯtrahitur nouem ꝓpinq tates naſcuntur. Prima filiatio inter ſacerdotem baptiſantem ⁊ baptiſatū. Scd'a cō paternitas inter ſacerdotem ⁊ patrem baptiſati Tercia cōmatrītas īt eūdē ⁊ matrē baptiſati. Qrta īt filios ſacdotis ⁊ baptiſatū ſcz fraternitat .xxx.q.i. homines ⁊ q.iii .ita diligere .Quinta filiatio inter babtiſatum et ſuſcipientem de baptiſmo :Sexta filiatō inter eundem et vxrē ſuſcipientis .Septima fraternitas eſt inter baptiſatū. et filios ſuſcipientis . Octaua cōpaternitas inter ſuſcipientem et patrem ſuſceptī . Nona cōmaternitas inter eundē et matrem pueri vt. xxx .q. iii.p tutū.

¶ Cognatio conſāguinee vxoris.eſt coꝯtus cōſanguinea vxoris.

¶ Cognati re.ſ.agnati Et habetur poſt agnatos quia ꝯgnati p femineū ſerū. Sed agnati p maſculinū coniūcti ſunt hoc tamē hodie modicum curatur Sed an agnatus ꝓſumat' ſcire factū cognati vide legē octaui gradus.ff. vnde cognati ⁊.c·quoſdam de p̄ſūp p doct.

¶ Cognoſcere inſtrumenta :eſt ea relegere diſtīguere et ꝓferre accepta et data.

¶ Cohortalis eſt appitor qui obnoxius eſt cohorti.l.ſi cohortalis.C.e.ti.li.xii.

¶ Colonus ē qui p̄dium habꝫ agri colēdi cauſa . Differt autem colonus ab inquilino quia hic in rure iſte autem in ciuitate morat̄ Et habet plures ſpecies agricolarū ſecūdum.azo. quia alii vocantur coloni conditionales alii coloni inquilini alii originarii. alii coloni ſimplicit' nuncupati ⁊c̄ de quib9 infra patebit

¶ Coloni conditionales dicuntur quaſi ex ſua condicione prædium vel agrum colere debentes: et ſcd'm Jo.ſic ꝓſtituūtur q̄ p̄mo i ſcīptis vl' ſñ ſcīptis ꝑpetuo iure colōs ſe eē i fūdo pmittāt vt poſtea p.xxx.ānos i fūdo permaneant .Et licet quidam putant hos eſſe aſſcriptitios cōditōnales tñ ſcd'm io:male putant quia colonus temporis tranſcurſu poteſt liberari aſſcripticius vero minime vt C.de agri ⁊ cen .l:cū ſanxim⁹.li.xi. require ſ̄.aſſcripticius.

¶ Coloni dominici dicebantur qui colebāt agros impatoris vt.C·de p̄e.⁊ a.rē.li.xi.

¶ Coloni illiricem alias ⁊ melius illiritiani de illirico·ideſt de ſchlaphonia dicuntur et habetur in.l.querebatur.C.vnde ui.vbi dicitur inter illiricianam aduocacionem glo. i.inter aduocatos de illirico .C.de colo.illiri.li.xi.

¶ Colonus inquilin9 licet ſcd'm quoſdam inter colonos ꝯditionales ⁊ inquilīones nīl ſit differentia ꝓ quibus videtur facere.l. diffinimus.C.de agri.et cenſi.li.xi.Tamen ſcd'm io.hec eſt differentia quia inquilin9 minus aſtrictus ē q̄ꝫ colonus ꝯditionalis. vnde inquilinus bene poteſt i alia ꝑte cui9 libet ſuburbii domū conducere ⁊ inhabitare Sed ꝯdicionalis colonus non audet cū ſua familia recedere a fundo quem colit nec alibi habitare.

¶ Colonus originarius ſcd'm io.dicitur coloni conditōnalis fili9 ex eo q̄ originaliter conditioni colonarie ſubiectus ē. Nec refert ſecūdum io.ſiue in ſolo fuerit nat9 ſiue ext' ſolum. quia tanq̄ originarius ad terrā illā reducendus quam pater ſuus ſuſcepit colēdam

¶ Coloni baleſtini ſunt de baleſtina ꝓuincia dicti.

¶ Coloni partiarii .ſcd'm quoſdam dicūt illi qui terram colunt pro ꝑte dimidia vl'

tercia secũdum sterilitatem seu fertilitatem terrarũ . Et scd'm io. nullũ ius habẽt statim fructibus a solo sepatis. Et ille dicit' ꝓpe parciarius qui ꝓducit rem rustícã ꝑ cõmu m dãpno ꝛ cõmodo. Et ꝓpetit ꝓ eũ actõ ꝑ socio.

¶ Colonus simpliciter scd'm io. dicitur qui sub certa annua mercede in pecunia nume rata p̃dia colẽda accipit. Nã secũdũ eũ nõ esset locatio sine pecunia ·ff. depositi. l. i: §. si quis seruum .

¶ Colonus ꝑprie dicitur qui rem rustícã conducit nummis . et ꝓpetit contra eũ actio prescriptis verbis siue in factum .

¶ Colonus ad nummũ conductus . est ille cui statim cum fructus fuerint a solo sepati vt vsufructuari? itelligit scd'm io . ff. ð fur. . l. si apes

¶ Colon? supfitiari? ẽ qui aream cõducit ea conditione . vt sibi liceat in ea edificare et domũ tollere cũ voluerit.

¶ Colom parcionarii sunt bui totum agꝝ suis expensis colunt ꝛ ex fructibus prestant dnõ fundi quãtũ ꝓuenit.

¶ Colom platim habetur. C. e. ti. li. xi.

¶ Collatores dicuntur a conferendo quia conferunt in fiscũ siue ordinaria sit collacio sibi extraordinaria.

¶ Collacio secũdũ azo. in sum. C. de colla. dicitur quasi in coĩ latio . Nam qd' erat ꝑ prium dicitur ibi medium ꝛ ꝓfert idest coĩ subicitur: Et secũdum eũ non est aliud q̃ꝫ coĩcatio q̃ res quõdam nõ sua vel non here ditaria iam est sua vel hereditaria vel ẽ cõ fusio siue coadunatio rerũ confercẽtis ĩ res ꝓmunes seu cũ rebus cõmunibus diuiden dis vt no. in. l. si sor. C. de colla . Item se cũdũ vulgosium in rubrica . C. e: ti. collatio est tripler vna quam faciũt scolares dispu tando et de iure disceptando· Alia quam fa cimus bibendo et cõmedendo . Tercia que fit res coadunando . Et ista hic descripta ẽ et in ty. de coll.

¶ Collatio instrumentorũ est qñ duo istru menta inspiciuntur et examinãt' sil' vtrũ in vno ita sit sicut ĩ altero . vel vt videatur p modũ et formam scripture effectus eius

¶ Collactaneus . idem quod consugens sꝫ collectaneus id est ꝓdormiens a lacte p̃m? scd'? autem a lecto nomen habet .

¶ Collega secũdũ ysiderum. dicitur a col legatione societatis vl' ꝓpleru amicicie et ẽ idem q̃ sodalis in offitio alterius paris po testatis ·

¶ Collegarius etiam est vnus ex talibus so ciis

¶ Collegiati dicũtur aliqui qui sunt de ali quo corpe. idest ꝓgregatione vl' artifitõ ho minum veluti pistorũ. fabrorũ. monachorũ ꝛ quorũdam aliorũ collegium habentium qui etiam dicũtur carthopatri . quia eorum nomina scribebantur ĩ cartha vel matricula patere. vt. . C. de colle. li· xi. in rubrica. Scri bebantur autem ꝑ eo vt patrie fierent incor pati. vel dicebantur corpalites ementes car thã idest locũ cuiꝫ ꝑ cartam assignatũ vt ĩ eius locum surrogentur . et patrie fiant in corpati scd'm accur. ibidem in. l. vnica

¶ Collegium est congregacio quã ad mi? tres facere possunt. Nam duo faciunt ꝓgre gacionem. collegium tres. populum. x. Tur bam. xxv. ḡregem quandoqꝫ porci vel. x. oues. vt. nota ꝑ. bñnhabendum de: elec. c. i. Et collegia licita et approbata in hiis in quib? habent iurisdcõnem: Et quo ad ea que ad ẽos collegiatos ptinent possunt facere sta tuta. vt. notatur. ĩ. glo. fi. leg. C. de iur. om: iu. Et expressus. C. de consti· pecu. l. ii. in. fi per bertolũ in. l. omnes populi. ff. de. iusti· ꝛ iu Item collegio non approbato non reli quitur ia. testamento· l. collegium· C. de hẽ dibus. insti. et de licito. vel illicito in. l. i . . C. de. sacrosanc. eccle. de· exces. prela. c. cũ ð lectio et per. bert. ff. de. coll. elicitis.

¶ Collaterales dicuntur qui se attingunt vel attinent transuersaliter siue per lineam

collaťalē nō p liucā rectā aſcēdētē vl̄ deſcē dentem vt cōſanguinei ꝛ cōſimiles dicunť etiam collaterales generaliť omnes equali ter quaſi lateribus cōfidentes

¶ Collobium eſt toga vel veſtis ſine maī cis.

¶ Collectiua dict'o dicitur que ſignificat collectiue ex ſua ipoſicione. quandoq; etiā ex ſignificato ſumpto aliunde ex quauis ali a materie ſubiecte ſignificatione. Verbi gr̄ cia ibi ōnes ferunt lapidem vel trabē ſignī ficat collectiue. l. ita vulneratus. ff. ad. l. ac quil. Sed ibi ōnes ſtudent auaricie ſignifi cat diſtributiue. Ratio quia in primo exem plo ex vnitate lapidis ſumitur ſignificatū verbi. ſed in ſcd'o exēplo ſenſus eſt ꝙ quili bet hō ſtudet auaricie. Similiter hic ōnes hoīes aut ſunt liberi aut ſerui. inſti. de iure perſona. ſcd'm materiam ſubiectā. nō patiť ſenſum collectiuū quia falſum eſt ꝙ ōnes homines ſunt liberi vel ſerui quia aliqua. liberi ſunt ꝛ aliqui ſerui. Sed in. l. ſi neceſſi ria. §. ſi annua. ff. de pignora. ac ſumitur dictio vnaquecq; collectiue vbi ſi. ſtipulat? ſū. triginta michi ſolui ānua bina trina die i. quolibet anno in trib? annis īm ſolui decē ꝛ pignus accepi. Deinde. pactum ē appoſi tum ꝙ michi vnaquaq; die pecunia ñ ſolu ta eſſet michi vendere pignus liceret. Dicit ter. ꝙ pecunia non ſoluta vno termino ſcili cet p'imo vel ſcd'o non licet vendere pign? ſed ōmbus terminis p̄teritis. Et ſic illa ver ba vnaquaq; die ſignificāt collectiue ſciliz oīm terminorū ſimul Dicitur ergo collecti ua dictio que ſignificat collectiue p modū ciuſdem corporis vt ſunt turba do īn? grex peculium colegium hereditas ciuitas vnī ſitas cōmune ꝛc̄. Item dictio quiſq; ē collec tiua ibi. ticius ꝛ ſeruus p quarta parte quiſ q; ecꝫ me heredem fecerit heredes michi ſū pto l. h° articulo. ff. de. here. inſtitu. quia re fertur ad vtrūq;. Collectiue dicitur tamē ex ſubiecta materia ſcz inſtitutionis ſumitur quandoq; ſignificatum diſtributōmis. De hoc in. l. fi. C. de impub: ꝛ. al'. ſubſtitu. ꝛ. l. ſi filiabus. §. i. ff. de. le. i. ꝛ. l. ſi fuerit. ff. de rebus dubiis. hoc ponit. bartho. ī. l. h° arti culo p̄alle.

¶ Colluctuacio fit dū aliqui ſimul luctāť pugnis vel calcibus vel verius quādo pug nantes non ſtant certo loco. ff. ad. l. acqui. l. qua actionem. §. ſi quis in colluctatione in. glo.

¶ Colluſio ſcd'm bernhardum in. glo. in: c. audimus. de. collu. detegen. ꝛ. c. cum clerici de cenſ. ē inter actorem ꝛ reum latēs ꝛ frau dulenta cōuencio p quam alter in iudicō ſe ſeparari permittit. qua inter veniente ſcd'm hoſti. in. ſū. aliquando delicta remanēt īpu nita vel etiam cōmittuntur. Et ſcd'um. azo. fit per procuratorem ꝛ aduocatum cauſarū ꝙ ſe in lite ſuperari pociuntur ꝛ fit per p̄cipa les perſonas in ſimilibus tam in ciuili ꝙ in ſpūali vt ī dicto. c. audiuimus. In ciuilib? auten ſcd'm. azo. fit impune. vt quando ꝺs per colluſionem paritur ſeruum vel libertū ingenū pnunciari. Et hoc ideo ne p tales ꝺ generes īquinaretur. amplíſſim? ordo ſena torum:

¶ Cōmentarius eſt ille qui cauſas cōmēta batur vel ſcripſit.

¶ Commentor. aris eſt ꝓponere vl̄ fingere ſeu gloſare

¶ Cōmentum ſignificat deceptionē vel oc cultum ſeu malicioſū tractatū dereſti. ī. īte: c. i. li. vi. xxxvii. di. c. ii. deteſti. cogen. c. ſe cundo:

¶ Comes orientis ſcd'z. azo. ī. ſū. e. ti. forte erat procurator rex ceſaris q̄s hēbat in orīēte

¶ Comes palatinus dicitur qui curā gere bat precipuam vt miſſorū notariorū et iu dicum negligenciam argueret ꝛ a puīciali bus tributa erigeret ꝛ conſueta depoſcerz ita ꝙ non in puincialibus ſed precipue iuſ ſus ē vt iudicib? ꝛ eor officialib? p̄cepto īmineret ꝛ ſupeſſet. C: de. offi. comi. ſacrū

largicionum. Et de. offi. rectoris prouincie

¶ Comes rerū priuatarum scd'z. azo. erat forte ꝓcurator cesaris in priuatis rebus et scd'm eum etiam fuit illustris. Alii dicunt q' priuati comodi. ⁊ fiscalium rerū habuit ad mīistratiōnē vt eas cōseruaret et i eis negociaretur.

¶ Comes sacrarū largicionum scd'um azo erat ille per quem p̄nceps sua stipendia largiebatur. Et hic forte erat ꝓcurator reipublice qui grece legista nuncupatur et illustris erat. Alii dicunt q' p hunc impator libertatem suam et magnificenciā exercebat ⁊ largitudinem agebat

¶ Comes sacri patrimonii. erat qui imperatoris ꝓcurauit patrimoniū qui i h° differt a comite rerum priuatarum quia hic tenet custodiam rerum priuatarum ⁊ exercet negociatōnem circa mobilia. Sed illa patrimonium et inmobilia ꝓcurat. Et hec diffrēcia p̄sumitur er verbis C. de. offi. comi. re. priua. ⁊. ff. de. offi. ꝓcu. ces. l. i:

¶ Comites cōsistoriani sunt qui cōsistorii milites dici meruerūt qui etiam spectabilibus ꝓcōsulibus equipabantur. C. de. coī consisto. li: xii. l. i. Vel. etiam consistoriani dicebantur qui p̄erant castris p̄ncipis ordinandis. Et erant plures. Et eligebantur decani de cōsistorianis ⁊ memisterianis. vt C. ti p̄alle. Alio modo cōsistoriani dicebā castrenciarii ⁊ apud nos hodie castellani vocantur licet apud alios vocentur ōnes quibus ꝓmissum est de certis redditibus. vt in castro aliquo ꝓ defensioē et custodia cōmorentur. ⁊ de comi. rei. mili. Et qui p uincias regunt ⁊c. uide. C: li ·xii. cum suis ty.

¶ Comitarienses milites alias cōitatēses dicuntur milites stipendiarii a coītatu dicti q' militant non soli: sed in. comitatu

¶ Comentarienses dicitur custos in carcere positorum: ff. de. ori. iuris· ⁊: C. de custo reo· l. ad cōmentariensem vbi talis pumt tali pena cū socio suo. qua pumtus fuisset aufugiens ex negligencia eor̄ misi ex necessitate ꝓcul ab officio egerit tunc adiutor eius pari pena ꝓstringitur.

¶ Cōmenda est custdia ecclsie alicui ꝓmissa. c. nemo deinceps ō. elec. li. vi. vbi bona glo. de cōmendis cum multis questiomb? in. c. dudū de. elec.

¶ Cōmendare est deponere. ff. de. ver. sig l. cōmendare. ff. de. posi. l. lucius. et. xrii: q ii. ne quis arbitretur· Etiam capicur ꝓ laudare vt in. glo· p̄alle.

¶ Comodatū est alicui? vel certe rei ad aliquem specialem vsum gratuita facta concessio. Et differt a precario per vsum specialem. Item quia p̄carium non pōt reuocari misi tempore expleto. Sed comodatum nō pōt reuocari misi expleto vsu ad quem dat. Item. comodatum solum i mobilibus reptur precarium vero etiam immobilibus. insti. quibus mo. re cōtrahi. obli. §. itē is cui res. ver. comodata autem res. Et dicit facta concessio non autem translatio q' is qui comodat dominiū possidet ⁊ ꝓprietatem retinet. ff. e. ti. l. rei comodate. Dicitur gratuita quia nulla merces interuenire debet alias si merces interueniret tūc res trā siret in locationem vl' in ꝓtractū i noiatū do vt facias isti. locati. §. i. ⁊ mādat. §. vlt·

¶ Comodare est rem ad vsū alicuius q̄· diu velit cōcedere..

¶ Comodatarius ē ille cui res aliqua dat vtenda videlicet ipsū comodatū.

¶ Comodati actio require supra. Actio comodati.

¶ Comodum scd'm. ysid. li. v. est illud qd' est nostri iuris. ⁊ etiam ad alios temporaliter translatum est comodo temporis quā diu apud eos sit vnde comodū dicit etiā alio nomine. comodatum.

¶ Commercium scd'm. ysid. li. v. ē diriua tū a mercibus quas res venales nūcupa? Vnde mercat? dicitur cetus multor̄ qui

res emere vel vendere solent. Et ē ꝓmerciū quasi ꝓmutacio mercium. Etiam dicit copula dicēdo carnale ꝓmerciū.

¶ Commestor vel cōmessor. idem est qđ gulosus.

¶ Commīnatōnes sunt mine per iudicem impōsite nec tamen habent auctoritatē rei iudicate scđm. azo.

¶ Cōmunidiuidundo scđum. ysi. li: v. ē inter eos quib? res communis est que actionib? vel postulationibus licet arbitro dari cuius arbitratu res diuidantur require supra actio ꝓnidiuido

¶ Cōmunia prediorū require. i. p̄diū

¶ Cōmunia ō vsucapionib? require infra vsucapio.

¶ Cōmunia ō successionibus requir. i. successio et invenies.

¶ Commeatus dicit licenciatus vel recōmendatio seu remuneratio ipsis licēciatis tempore licenciature facta vt ī epistola alexandri magni et aristotilis legitur. Et est quod vulgo dicitur conductus liber. idest transitus a comeando descendens vt vbi dicitur optimis nos susceperunt cōmeatibus:

¶ Comedia idest villana locucio vt. ī glo C. nō. li. bi. metro. lo. sua ad dextra transferre in rubric. li. xi. Item est dignitas. Sz scđm donatum ē rusticana laus sive cātilena camos: idest villa q odus cāt?

¶ Commēdaticie littere sūt dimissorie quib? clericus dimittitur q ab soluitur a potestate sui epi in quibus phibetur de vita et ordinibus illius testimoniū.

¶ Compatiuus capitur interdum ꝓ positiuo vt lacius idest late: c. auaricie de elect. li. vi. similiter: c. licet ꝓpe finem. de. accu. ibi pocius et. c. Et si pignoratōnes ō iuiur ibi districtius idest districte. Sicut interdū positiuus capitur pro cōpatiuo vt. m. pō crvii. Bonum est cōfidere in domino quā in homine. Bonum est spare in domino q̄ē ibi bonum idest melius

¶ Compendiosa hec dictio significat substitutōnem que sub cōdicione mortis alia multa cōplectitur tempa seu longum tēp? quod dicitur per puberē etatem Et dicitur ideo cōpendiosa quia sub verborū cōpendio plura cōplectitur tempora et quādoq̄ plures substitutiones facit lex meui?. §. duorū ibi orotionis cōpendio. ff. dele. ii. q l. p̄cibus. C. de impu. q. aliis substitu. Et hoc ꝓut adaptatur illud significatum qr. ꝓtest ad. alia adaptari. et aliter significet ꝓout verbum cui adaptaretur significare dictaret uide infra substitutio compendiosa.

¶ Compilator scđm. ysi. li. r. est ille qui alienа dicta suis pmiscet. Et sic solent pigmētarii. in pictura diuersa mixta cōfundere. D° scelere ꝓdā accusabat hercules muntuanus iste voces cum quasdā versus hoim transferens suis pmiscuisset. Et cū cōpilator ab emulis diceretur ille respondit magnarum virium esse clauam a manu hercul extorquere.

¶ Concubina sumitur duob? modis Primo dicitur illa quam quis cognoscit forī cario affectu et talis non impedit ordinis ꝓmocionem. Scđo dicitur illa quā aliqs ꝓgnoscit vxoraticio sive maritali affectu. et talis impedit ꝓmouendum ad sacros ordines. xxxiii: di. si quis de laicis de p̄sumpc. illud de. clam. despon. ꝓ totū. Item cōcubina scđm. azo. in. sū. e. ti cōstituitur sola intencione anī. Et ab eo quādoq̄ qui nō potest vxorem ducere vt ecce p̄eses mulierē oriundam de ꝓuincia non duceret vxorem tamen potest habere cōcubinam Potest autem scđm leges vt ipse. azo. dicit eas solas habere mulieres sine motu crimis in quibus stupꝝ non cōmittitur sicut in uirgine vidua et minore. xxv. annis. in quibz stuprū cōmittitur

¶ Conclaue dicitur cella. vl thala? secret?

ad quē per multas claues venitnr uiō glo. in verbo cōclaue. l. quod claue. ff. ō. damp infec

¶ Concessio facta alicui de eliqua re respicit psonam qui fit non autem ipsā rē adeo q̄ finitur morte ipsius cui facta est nec ad heredes eius transmittitur nisi in ipsa concessione fiat mencio de heridibus. l. cum seruus. §. si quis. ff. dele. i.

¶ Confinita dicuntur que adeo sunt ꝓxima vt nullus sit paries inter ea: vnde ꝓdia vrbana que cōsueuerunt parietib? distingui ꝓꝓie non dicuntur confinia. sed pocius dicuntur vicia. Predia vero rustica possūt dici confinia. quia solo partis finalis termino sunt distincta

¶ Confirmatio est iuris ꝓfus habiti coꝛro boꝛacio vt. colligitur de. fi. instru. c. inter dilectos. Alio modo est sacramētoꝝ mīistracio scz i fronte crismatis assignatio. Et. fit cōfirmatio primo mō dicta hiis verbis Confirmamus te sicut rite possides vel sic sine prauitate facta est electō vel sicut pui de facta est.

¶ Cōfirmare est alicui iuri vel facto firmitatem prestare.

¶ Comectura ē verisimilis ratio suspicionem inducens non de necessitate personā vincens.

¶ Coniunctio quādoq; poīt ꝓ disiūctōne vt cum dicitur michi heredi ꝙ meo. ff. de verbo sigm. l. ꝯiuncti. et disiunctio q̄nq; ꝓ ꝯiunctione. vt. ff. e. ti. l. sepe.

¶ Condicio est dispositionis suspensio ex euentu in certo futuro ei oppositio in qūē euentum eius dispositionis facta est collacio. ff. si: cer. pe. l. itaq; verbi gracia. ꝓmitto. vel lego. si ticius fuerit consul hec dispositio est cōdicionalis ex incerto appositio si ticius. Et per hoc dispositionis vel legati fit suspencio et eueniente casu. quo ticius fit consul purificatur ꝛ non plus suspēdit̄ insti. de. ver. obli. §. ex cōdicionali. ꝛ. ff. de condic. et. demonst. per totum. Potest autē capi condicō dupliciter. Vno mō ꝓ tēpis suspensione quod solet apponi in cōtractibus ā vltimis voluntatibus de quo i. ti. ꝓ alle. de. cōdic. ꝛ demonst. et. in. ti. de. condic institutionum. Scdo. modo quādo aliqd̄ solutum est. Et illud intendimus repetere ꝛ appellatur condicio quasi soluti repeticō de ista tractatur in. ti. de. condic. cau. data et ti. sequentibus et de sui natura non solet dari domino quia repeticō ꝓsuppoīt dominium esse translatum: l. fi. ff. de vsufructu. Quemadmodū capiat. Et hec cōdicō pñi paliter est dupler. Vna generalis ꝯcurrēs cū quacūq; actione ꝛ er qua certum petitur l: certi cōdicō. ff. si. cer. peta. Alia est que dicitur in multa membra. scz in ꝯdcōnem ob causam. ob turpem causam īdebiti siue causa fructiua. ꝛc̄ de quibus omnibus infra dicetur: Et nota q̄ cōdicō differt a mō et a cāsa ꝛ a demonstracione. Et scd̄m. glo. in rubrica. ff. de condic: ꝛ demonst. Condicio est legati cuius de futuro defectus seu ꝯfirmatio pendet suspencio. ꝛ ibi legati poītur exemplariter. Et sic non restringit qñ ꝯuenīat aliis a legato quia exempla nō restringunt regulam. l. damp. infec. stipulatio ff. de. damp. infec. Bar. sic diffinit. Cōdicō est quidam euentus futurus ī quem dispositio suspenditur. Et intelligitur de euētu in facto vel iure. l. multum interest ō ꝯdic et. demōst. Siue ꝯdicionis affirmatiue vl̄ negatiue. l. in testamento: e. ti. Et dicit futurus quia de preterito et p̄senti ꝓꝓie nō est cōdicō quia. non suspēdit. l. cū ad p̄sens cum duabus sequentibus. ff. si. cer. pet. Baldus vero sic diffinit. est adiectō quedam p quam dispositum habet in sui esse pendēciam existenciam vel defectum. Et hec generalis est ad omnem cōdicionem inductiuā et extinctiuam de preterito presenti vl̄ futuro. Petrus de besucio sic dicit Condicō est verborum adiectio in futurum ꝛnspēdēciū

scdm quam disponens vnlt dispositum regulari . Significatur autem condicio p dictionem si vt in exemplo lego si tici? fuerit consul. Item p aduerbiū cū vt dicendo cum ticius consul. fuerit. Sed est diffrēcia inter si et cum. non quo ad cōdicionē faciendam sed quo ad modū significandi. q? dictio si significat pncipaliter cōdicionem vel suspencionē q p ?ns tempus q dilatiō ms dispositioms in euentū futuz Et quia ille est incertus : ideo cōsecutiue suspencionem significat. l. si ticio. ff. quādo dies. legcedis. q. l. qui pmisit. ff. de. cōdic: q demōst Item dictō nisi significat cōdicōnem vt vēdo tibi librum p decē. ita q vendicō valeat q perficiatur nisi alius cōdicōnem melioē infra mensem faciat. l. ii. cum ibi notatis. ff. de in diem adiec. Item dictio alioquin cōdicōnem facit vt promittis michi scribere libz infra mensem alioquī. x. nomine pene. Nam sensus est si non scripceris nē. l. si finito. §. ex hoc edicto. ff. de. damp. in. fec. Idem i dictione alias quia eodē modo exponitur. idest si nō scripseris · Item in dictione siue dicendo pmitto siue nauis ex. azia venerit siue ticius cōsulfuerit. : Et qui illarū dictōnum disiūctiuaz prior fuerit purificat dispositionem. l. si ita quis stipuletur. ff· de. ver: obli. Idem in alternatiua aut vt dicendo. relinquas pdia ppinquis · aut libertis. l. cum pater . §. penult. ff. dele. ii · Nam sensus est si non sint ppinqui veniant lib ti. q hoc ex significato sumpto er maiori affectione ppinquoz quib? testator primo relīquere voluit vt patet er ordine scripture. Idem in aduerbiis q? diu vt ibi pmito vel lego singulis annis. x. q? diu res meas vel heredis mei gesseris. Nam sensus est si gesserit habeas · x. l. pat . §. fi. de. condic q. demouf. Item in dictiombus quoad . donec. quousq? quia idem significant. Itē in dictione dum . dicendo lego vxori dū cū filio meo erit. l. qui cōcubinam . §. vxori. ff de. leg. iii . Idem in dicōne quandocūq? vt uir legat vxoī qñcūq; filios habueīt. l. cum vir · ff. de. condic. et. de. monf. Idem. de qñ vt lego pupillo qñ nupserit. l. pupillo . ff. dele. ii · Idem de vbi. dicēdo lego filio vbi nupserit. l. si ita scriptū. §. i. ff. dele. ii. Idē de q̄tenus. vt lego q̄ten? heres me? erit. quia sensus ē si i toto vel in parte. l. stichū ff. dele. i. Idem de postq̄. q ad. vt lego ad tempus liberorū. l. si uir vxoi. ff. de. cōdic q demouf. Idē de ppositione cū. vt. ancilla cū liberis libera. esto intelligendo q ancilla libera non scit nisi cum liberis. l. si ita fuerit. ff. de manumiss. testa. Idem de in vt lego ticio in disciplina: l. nec solū. §. si in habitacione. ff. quando. di. le · ce. Idem in nomine vt pmitto tibi partum agnetis vel fructus fonditalis. l. interdum. ff. de. ver. obli. q. l. i. in. fi. de. cōdic. et demouf · Et dependet di positioex incerto futuro euentu scilicet si pareat vel fructus crescat: Item ibi pmitto centū nomine dotis. ideſt si matrimonū sequatur. l. si stipulationē. ff. de iure. dociū quia dos sine. matrimonio esse non potest ergo sic intelligitur. Idem ō donatione causa mortis. l. si mortis causa. ff. de dona. cau. mor . Et hoc ex natura huius cōtractus qui pcedit er cōmuni modo sic agendi Idem i pnomine vt vestē que mea erit lego. l: nup. dele. iii. Idem de quisquis vt quisquis michi heres erit sit heres filio meo. l. qui liberis. § . hec verba. ff. de. vul. sub sti. Idem de quisq; vt ticiū q seyum p quanta parte quisq; heredē me fecit ipsū instituo . l . hoc articulo . ff . de here. instu. Idem de qui. vt qui prius ascēderit capitolium. l. si fuerit: ff: de re dubiis: Idem de quicūq; vt quicūq; pfessus fuerit nē. l. b° edicto . ff. de iure fisc. Et hoc ex significato non tantū pnois sed verbi futuri tēporis. l: scda de. here: instī: ff. similiter ibi emo pisces qui capientur emptio est cōdcōnalis Idem in pticipio vt acceptis centū a ticio

inſtituo eum heredem: l. ad teſtatore. ff. ō condic. ⁊ de mouſ. Nam licet acceptis ſit ꝑteriti temporis tamē ſignificat ibi futuꝝ ſcz ſi accepero ceutū ⁊c̄ Idem ibi lego ſti chū futurū meū ar. l. ſthicū ōle. i: Idem in gerundio vt ſum inſtitutus adeundo repu diante ticio. l. ſi. tu ex parte. ff. de acqui he re. Idem iſupino. vt lego vel promitto eū tibus ſpaciatum in dei dominico. ⁊ ſic de. ſimilbus.

¶ Condicio multiplex eſt Nam quedā eſt condicio certi que cumpetit ex omni cauſa ⁊ omni obligatioē ex qua aliquid certū petitur ſiue ex certo cōtractu ſiue icerto ſiue ex. l. acquilia agatur ſiue ſuo nomine ſiue hereditario obligetur. vnde manifeſtum ē q̄ iſta cōdicio cōcurrit cū actioue mādati depoſiti et ceteris vbi quid certū petitur. Et ideo ſcdz diuerſitatem cauſarū nunc re nunc verbis nunc litteris nunc cōſenſu con trahitur. Nunc etiam ex cōtractu. nunc ex quaſi cōtractu. nūc ex delicto competit in mutuata tamen pecunia ſola illa cōpetit.

¶ Condicio ex lege ſcdm azo. e. ti. locū ha bet qnādo ſeu quociens ex noua lege ſur git obligatio nec in eadem lege cautū eſt quo genere actionū erpiatur que pro vari etate cauſarñ nunc ex cōtractu nunc ex de bito naſcitur et ſic ñ ſtatuitur vel cauetur l. qua actione agatur.

¶ Condicio furtiua cōpetit domino rei ꝓ tra furem eiuſq; ſucceſſores ad ipſam rem ꝓſequendam vel eſtimationem eius quā ti plurimi fuerit poſtq̄ ablata fuit eo q̄ fur ſēp ē ⁊ fuit in mora

¶ Condicio indebiti competit ei qui per errorem indebitam pecuniam ſoluit alicui credens ei ſe teneri cum non teneatur vel cum a ꝓcuratore ſuo ſoluta eſſet ipo igno rante. eſt ergo cōdicio indebiti ſcdm. azo. in. ſū. e. ti. poſtq̄ ſoluta idebita repetuntur ſiue per ignorāciam facti etiā non ꝓbabilē vt quia quis errauit in facto ſuo ſiue per ignorāciam iuris talia indebita ſoluatur quia ignorācia iuris nō debet alicui noce re in dampno vitando

¶ Condicio liberationis competit ei qui qd̄ oīno non debuit ꝓmiſit.

¶ Condicio ob cauſam datorū ſcdm. azo. e. ti. cōpetit ⁊ locū habet vbicūq; duo con tractus innoīnati interueniunt ſciliz do vt des facio vt facias. In illo autem ꝓtractu innominato ſcz do vt des dat̄ actio de do lo. Et ꝓut alii dicunt tunc cōpetit ad rem petendam que ob cauſam honeſtam vtpo te in cauſā futurā vl̄ preteritam data ē cau ſa nō ſecuta. Poteſt enī ꝓdici cauſa non ſe cuta ſi penituerit dantē re integra. Si ve ro dediſti. r. vt bonoīā irem aliquid qd̄ irogaui ad pfectionem erpīmā habes cō dicionem ita tñ vt preſtetur michi indēpti tas quia aut ex obligatioē que retrahi t̄ et non cōſenſu perficitur hec cōdicio mīmū ē quia res ad aliquem perfecta ſine conſen ſu vtriuſq; contra eundem aſſenſum petit̄ ⁊ repetitur.

¶ Condico ob turpem cauſā ē ꝑ quā repe timus ea que dedim? alteri cauſa nō ſecu ta ob quam data ſunt ſi turpitudo tantū ex parte accipientis verſetur. alioqui ſi ex parte dantis ⁊ accipientis repeti non pōt. quia in pari cauſa turpitudinis pocior eſt cōdicio poſſidētis. de. re. iur. li. vi. Et ſcdz azo. e. ti. ponitur. exemplū. Ego dedi tibi vt ſacrilegium non faceres. Ab hoc enī ō buiſti abſtinere nullo tibi dato. Et ideo eti am cauſa ſecuta poſſum petere quod tibi. dedi.

¶ Condicio ob cauſam hanc cōdicionem parit res apud aliū cōſtituta ſiue ab iicio ſiue iam ſiue poſtea ꝓuenit ad eum ex iuſ ta cauſa. Poſtea ad inſtanciam rediit vt ci rographū apud creditorem poſt ōbiti ſolu tionem recipit. Sed hanc cōdicōnē ob cau ſam putant quidam ex cōtractu prouenire quia non cōpetit niſi alii eōtract? p̄cedāt

Alii ex quasi cõtractu credunt descendere ad similitudinem cõdicionis indebiti quia que ob causam cõdicit actori primũ ꝓtractũ dissoluit

¶ Cõdicio sine causa cõpetit quando ali qd primo ex iusta causa est apud alterũ ꝛ postea per aliquem effectum esse nõ debet verbi gracia mutuasti michi centum feci tibi instrumentũ in quo cõfessus sũ me tibi teneri soluo tibi modo instrumẽtum oblig torium est apud te sine causa per quam repetam ipsũ. Competit ergo ꝯdicio sine causa finita cã ex qua res ad aliquem puenit ex cõtractu qui iam finitus ẽ. Vnde videtur descendere: Nec inde ꝙ suspirauit ad huc causam subsistendi habere. Item si sine causa pones te res est quam non habes per cõtractum. Et ita nec ex ꝓtractu nec ex maleficio es obligatus michi. Etiam locũ habet vbicũq; sine causa aliquid est apud te quod mea interest me habere

¶ Condicio. triticaria generalis est de aliis rebus omnibus cõpetens ꝓterq; de pecunia numerata siue soli mobiles siue immobiles sint. Ideoq; fũdus et vsufructus ꝛ cetere seruitutes predioꝝ per ipsam recte petuntur. Rem autem suã nemo petit hac actione nisi ex certis causis vt ex causa furti. vel rapine cum itaq; sit generalis hec cõdicio. et cõdicio certi ī multis aliis cõpetũt

¶ Condiciones generales sẽp ī pactionib? induduntur. et intelliguntur vtpote. Si dus voluerit. Si res ī eodem statu pmanserit et similia vt nota. glo. verbi intelligẽda ff. rescrep. c. ii. ꝛ. c. quemadmodũ de. iuriur cum similibus. Et nota ꝙ cõdcõ in legatis non retrotrahitur scd'm bartho. in. l. i. §. fini. ff. ad. syleyanum. Et. pro sua opinione facit. ter. in. l. filiefamilias. ff. ex quibus cau. in possessionem eatur. Baldus tamẽ ꝯtra et dicit ꝙ iste casus §. serui est specialis ergo in cõtrarium est ius cõmune. Et ꝓ ista opinione facit lex si filius. ff. de: ver. ob

li. Sed isti legi posset respõderi ꝙ loquat in contractibus secus in vltimis voluntatibus vt in dicta. l. si filiefamilias

¶ Condicionalis stipulatio require. infra stipulatio. Et ponuntur tales versus de ꝯdicione. Si ius dicetur si res pietate timetur Si per transf. detur si soluens certus habetur: Si res furetur res siue duplando legetur. Si non debetur ꝑ ꝓ debito numeretur Si quid soluetur non casibus hiis repetetur.

¶ Condicere est rem suam in iudicio petere personam pulsando vel inquietando et ipsam dicendo obligatam sibi esse ad aliquid dandum vel faciendum. Vnde dicit indebiti cõdcõ. Et tractum est hoc verbũ a veteri obseruacione quia olim erant in vsu solemnia verba que oportebat actorẽ cum litigabat coram iudice cõdicere idest simul dicere quando litigaret vt si caderet a sillaba caderet a tota causa. Et quia in personalib? actionibus hoc obseruatur ideo personales actões dicebant condiciões. Deinde prefata solemnitas ī desuetudinẽ transiit hoc nomẽ tamẽ adhuc remansit vt personales actiones adhuc dicantur cõdiciones. Quãuis non sit necesse hanc solẽpnitatem obseruare et hec verba cõdicere. Ex hoc datur itelligi ꝙ cõdicio nõ ẽ aliud nisi personalis actio. Et cõdicere apud ãti quo erat talem formam verborũ vt cõdicionẽ. indebiti vel cõdicionem ob causam datorũ vel similem formã verborũ tãq; nomen actionis exprimere quod hodie sublatum ẽ verũ ꝙ hodie res ꝑprie non cõditit nisi a fure qui nemo cõdicit rem suam nisi a fure. §. Idem iulian? ī. le. Si duo patroni. ff. de. iuriur. Aliter etiã sumitur cõdicõ in. ti. de: cõdic. appo: Et differunt cõdictio facti ꝛ cõdictio iuris intestamẽtis vnde ꝯdiciones facti dicuntur que opponũt a testatore siue sunt cõdicionales siue potestatiue. Et vocant facti quia habẽt volũtatẽ

testatoris que est facti quia ōnes potencie aime scz volitiua. appetitiua cōcupiscibilis sunt facti vt in.l.bonefidei.ff:de.acquiredo. Et ō his nota in.l.multū.interest. ff. de .cōdic.ꝛ.demonst. vbi illa dicitur facti . si nauis ex azia venerit.si ticius consul factꝰ fuerit: Et illa est iuris.si quis se filiūfamilias existiēt cū paterfamilias sit. Et ibi hoc interest quia ī cōdicione facti nō sufficit vera existencia nisi cōcurrant opinio et sciencia heredis vt adire possit.secus ī cōdicionibus iuris vbi sufficit existencia et purificatio sine opinione et sciēcia. Ex qͦ infertur ꝙ micius agitur cū lege quā cum homine. l.cesus ·ff.de:arbi.l.multū.interest ꝑalle.

¶ Conducere dicitur ille qui rem aliquā ab aliquo data mercede vel ꝓmisso accipit vtendam. vnde. Cōducit qui dz qui locat accipit illud:

¶ Conducti actio cōpetit ei qui cōdurit . a locante vel locatore fuudum vel ꝑdium aut domum competit ei ad hoc ꝙ liceat sibi vti vel habitare in re cōducta. Item eidem cōpetit actio cōtra locatorem actio ꝓtraria si aliquis expēsas necessarias ibidē fecit aut vtiles. require s. Actio.

¶ Confestim intelligitur cum prius vel ꝙ prius poterit.l.ii. §.penult.ff.ad.trabel

¶ Confessio est dupler iudicialis et pencialis. Et ad hoc ꝙ confessio iudicialis preiudicet debet habere hec ser. vnō. Maior sponte sciens cōtra se ius sit ꝛ hostis. Nec natura neget fauor aut lis ius vel repugnet. Vide hoc cū.alle.singulorū ī.glo c.nos in quēꝙ.ii.q.i.in verbo cōfessū.ꝛ ō confes.c.ex parte.glo.i.ꝛ ī.sū.hosti.e.ti. §: qualiter. Et cōfessio iudicialis ē certa ꝛ clara assercio idest respōsio eius de quo queritur in iure coram legittimo iudice facta. Et fit in iure tripliciter scz ori facti euidencia ꝛ interꝑtatiue scz cōtumacia .c.nullus dubitet de.p̄ sump. Et preiudicat dū fit in iure idest in iudicio coram iudice cōpetēte ꝛ aduersario presente quod intelligitur p dictionem hostis. supra positam . Itē fiat p litis.cōte· Nec sit cōtra naturam ut eum occidisse qui viuit nec de religiosa. nec in causa fauorabili scd'm.bern.in:glo .preall Et confessio facta in pemtencia sacerdoti nō facit fidem coram iudice seculari. C. de episco .audi·l.archigerūtis ꝛ ibi per.doct. sicut nec p̄iudicat confessio extra iudicium facta nisi causa adiciatur vt cōfiteor me ō bere tibi centum ex causa mutui. C. de non nu·pec.l.generaliter.glo. notabilis. iii.q. ix.c·testes. §:de bis.

¶ Confessoria actio. require supra actio confessoria.

¶ Confiscarii est fisco applicari vel ī fiscū induci. vnō fiscꝰ idest regius saccꝰ ī quem reducunt bona dāpnorū et proscriptorū. vnde dicitur facta ex oīm bonoꝝ ꝓfiscatōe Et casus in quibus possunt bona alicuius cōfiscari post mortem suā. vide.glo.p.doc in.l.fi. C. ad.l. iul.maiestatis. et qualiter formabitur sentencia est.glo.insti·de·here que ab in testato. §.per cōtrarium .Casus autem in quibus possit quis incarcerari. no.bert.in .l.i.de custo.et exhibi.reo.C.

¶ Conniuere est oculos claudere ꝛ intdū ponitur pro dissimilare vel ꝙ paꝝ dormire vt cum dicitur cōniuentibus oculis. Oñqꝫ consentire vt cōniuens cōsentiens dicitur vnde. Qui michi cōniuet oculis signū m̄. prebet.

¶ Compensatio scd'm:azo:in·sū. e.ti. est ō biti et crediti ad inuicem idest ab vtraqꝫ parte inter se scz cōtrahētes cōtribucio. Dicit enī cōpensacio quasi cōmunis pēsacio ac si aparte dicat ler non est nisi ī pōderibus ꝛ quātitatibus ꝓpēsandis. Vel est ōbiti ad debitū hinc inde facta deductio. vt debeo· tibi . lr.tu michi centū dū peto a te cētum tu deducis.lr.ꝛ non recipit per mutacionē spei ad quantitatē.ff.dele.l. i. sed si certus

ꝛ.l.ſi cõuenerit ii.i.pñ.ff:de.pĩg. act.vt depoſui pecuĩã in ſacculo i centũ ducatis depoſitarius michi totidẽ comodauit.ꝛ ñ poteſt tenere ſaculũ me petẽte licꝫ.bar. pe ꝛ cinus cõtra facit:C.depoſiti.ꝛ.C.cõmo. l.ſi.

Cõparare ꝛ emere differunt:vt nota.in l.illam.ff.de cõtrahẽ.emp.ꝛ vendi ꝛ.l.illa C.de.re.permuta.

Compilare leges ſiue cõponere.ẽ leges ab aliis ſcriptas in vnum volumen redigere..

Compita dicũtur loca vbi plures vie ꝯ uenũt ſimul.vt.xii.q.ii.de viro .in pñci. ibi per arrupta itinera ꝛ cõpita.

Competẽter nota glo.xxiiii.q. iii.votũ ꝛ vide quod nota.de.ver.ſig.c:fi.li.vi. ſuper verbo ꝓtẽpſerit.

Compmiſſarius dicitur cui ſĩpliciť vel ad temp9 cõmittitur vt eligat vice eorum qui ꝯpmittunt vt de electi quia ppť. Nec eſt ꝑ omnia idem arbiter et cõpromiſſari9 ad eligendũ datus.vt ibidem.c.ſicut cum per formam ibidem de re:iudi. cũ ab vno. li.vi.

Compmittere eſt cauſã executoriã vel executiuam ad dictamẽ arbitrorũ dare.Et ſcd'm dictamẽ recte ratõms ꝑ vtraꝫ parte appoſita explicare ab ipſis.

Conchilia a concha dicunť .ide conchilaris legens cõchas vel conchilia.C.ð murile.l.ſi accipitur li.xi.

Conicere eſt ppendere vl̃ ꝑſumere.

Conſequẽs ideſt cõforme inſti. ð dona §.ẽ ꝛ aliud.

Conſequẽcia littrarũ dicitur cõſequẽs ordo ſcripture ſcꝫ quando ſcribitur ſine titello vel titellis ideſt ſine oĩ abbreuiatioẽ Et dicitur tenor littraꝫ.ſed tenorẽ dicim9 pocius textum litterarum q̃uis titellis ſcribatur.

Conſẽſus ꝛ auctoritas tutor require ſ. auctoritas preſtãda.Et cõſẽſ9 ẽ q̃drupler ſcꝫ negligencie .cõſilii.coopationis.ꝛ:auctoritatis aut ꝑallegatõms vl̃ defẽcionis.Et primo et ſcd'o cõſenciens min9 pumť quã faciẽs tercio equaliter. quarto vero plus. Vnde.Conſenſus ſpernit ſuadet iubet atq̃ tuetur. Hic minus ille min9 luit hic eq̃ liter hic plus. De.hoc.glo.optima in .c.i. de.offi.dele.ſup.verbo.pari.pena.

Cõſiliari dicuntur eo q̃ alter alteri ſuũ prebeat cõſilium

Cõſilium eſt tractatus cõſiliũ. Et cõſilium a grauibus ꝛ erptis eſt requirendũ.i. q.i. eſtote Et qui fraudulẽter dat cõſiliũ tenetur de dolo et cõtra eũ agi poteſt.Et dicitur a con .ideſt ſimul ꝛ ſales ſaliũ quia ꝛ non eſt precipitãdũ conciliũ.l.di :põderet ibi.Nos enĩ tempe indigem9 vt aliquid maturius agam9 non ꝑcipitem9 concilia ꝛ opera noſtra neq̃ eorũ ordinẽ corrumpamus.

Concilium eſt cõuẽtus aliquorũ tractãciũ arduas cauſas totã xpianitatem cõcernentes.Et dicitur a verbo cõtinor:aris idẽ cõuocari vel a cõmuni intencione dictũ ẽ. eo q̃ exiſtentes in cõcilio in vim dirigant omnem mẽtis in tuitũ vel dicitur quaſi cõcidiũ in l.tranſiunte.xv.di.c.i. vbi etiam ſynodus cetus et conuẽtus exponitur. Et ibi de quatuor conciliis.Et in quibus dãpnati ſunt hereticí de fide.katho.ꝛ ſũ trim. p peram ſencientes:

Conſiſtoriam require.ſ conſulites.

Cõſiſtoriũ idem eſt quod pretoriũ vel ẽ bunal ſcꝫ loc9 ĩ q° i9 redditur er more Et eſt vulgare ytalicorũ ſeu lũbardorum.cle. paſtoralis. de.re.iudici.ii:q.vi.antteriorũ de.app.ex inſinuacõne.Et dicitur a cõſiſtois.heſter. v.in .pñ ſedebat ſup ſoliũ .ideſt in cõſiſtorio palacii.

Conſtitucio ſpeciali vocabulo dicitur ĩ patoris vel alterius pricipis qui cõſtitutõnem facere poteſt Et deſcribitur ſic.eſt ius relatum in ſcriptis redactũ. Vel ſcdꝫ. goff

eſt ius ſcr ptū dī.i. § cū.itaq;. Dicitur aūt cōſtitutio quaſi cōmune ſtatutū. Nā papa cū fratribus ſuis cardinalibus et ceteri p̄ lati cū capittulis ꝛ canonicis ſuis cōſtituci ones faciunt de ſen:ex inter alia Et de biis que fiunt a p̄ēl:per totum. Item legatus. Synodus ꝓuicialis. Synodus eꝑalis pn̄ ceps cū proceribus p̄fectus pretorio popu lus romanus collegiū approbatū capittu lum facere poſſūt cōſtituciones ſcd'm. goff in:ſūma.e.ti. §.nāq; papa. Et ſūt quatuor virtutes cōſtitutionū .vnde: Quatuor ex verbis virtutes collige legis. Permittit pu nit impat atq; vetat. Nam permittit vt uir fortis petat p̄miū· Punit celera et delicta. Impat ꝛ precipit vt ſtatuta canonica ſer uēt̄ur. vt clerici regulare ꝓpoſitū ꝛ honeſ tū debitum deferentes ꝓtinēter ꝛ caſte ſtu deant viuere. Prohibet clericos ſecularib? miſteri negociis. Et cōſtitutio cōſulit que virtus pōt cōprehēdi ſub prima Nā qui ꝓ ſulit ſatis pmittit

Conſtitutor dicitur qui ꝓ alio ſolutu rū ꝓmittit vel aliqua facturū ꝛ alterius in ſe tranſfert vel ſuſcipit obligacionē

Conſtituere pōt quilibet qui ſe pro alio obligaturū promittit vl̄ obligat. ſcd'z. azo in.ſū.de.cōſti.

Conſpiracio eſt quedā fraudulenta ꝓfe deracio facta in preiudiciū alicui? ꝑſone vel dignitatis. xxii.q.ii. ſi quis laÿcus ꝛ ē palea: Et dicitur a ſimul ſpirando quādo ſcz plures ſpirant flant et tendūt in vnū ꝛ fit ſine iuramento a ſpiritu ſu pbie ꝛ electi oms ꝛ omnis talis eſt illicita ſcd'm. glo. i.c Exhibita de.iudi. Eſt tamē quādoq; licita iuſta et approbata vt ſi canonici cōſpirēt de non obediēdo. prelato excōmunicato vl̄ dē nō eligendo indignū. In dubio tn̄ p̄ſu mitur illicita uide. xi.q.iii.c.cōiurationum ꝛ.c. ſequēti cōſpiratōm. Nam cōiuratio eſt plurium in vnū iuratio.

Cōſobrini dicunt̄ duorū ſocioꝝ filii q̄ſi cōſorine dicit. l. cōſobrinoꝝ. Cvnde legit in.glo.i. Etiā poſſūt dici ex duobus fratri bus nati. licet ꝓprie dicantur fratres cōſā guinei vl̄ patrueles. inſti. de.gra. §. q̄to. ꝛ §. plerūq;

Conſortes eiuſdem litis dicunt illi qui ſil̄ agere vel cōuenire poſſūt

Cōſul olim dicebatur ſenat? magiſtra tus. vt. ff. de.zenatis· ꝛ inſti. de:iu. na. gē. ꝛ ciui. Hodie tamē cōſul ſumitur a cōſulē do quia reipublice cōſulit. Exactis enī a. romana ciuitate regibus cōſtituti ſunt cō ſules vt reipublice ꝓſulēt dicti

Conſularis dicitur vxor cōſulis quia fe mine nupte p̄clariſſimis iuris p̄clariſſima rū perſonarū numero et noīe cēſent̄ ſeu cō tinent̄ vt. ff. de ſena. l. feie nupte vbi dicit. glo femine choruſcant radiis maritoꝝ. iau ten. de cōſulibus. §. hoc itaq; col̄ iiii.

Conſultus. i deſt interrogatus ſic. ff. de pac. l. Item quia. Vnde. Cōſulo te quero tibi cōſulo cōſiliū do: Conſultor poſcit qd̄ conſultus bene noſcit.

Conſultatio· dicitur in qua alicui papa de iure reſpondet· Et nota q; cōſultus pōt vendere cōſiliū ſuū ꝛ aduocatus iuſtū pa trocinū. Non tamē ideo iudex ſētenciam vendere poteſt. c. non. ſane. xiiii. q. v. licet cōtrariū videatur dicere. glo. in. c. nō licet xi. q. iii. dicens. Si doctor ſine reuolucioē decretaliū pōt cōſulere tūc gratis debet fa cere. ꝙ iſta. glo. non recipitur hodie a doc toribus: quia ſic doctor ſubtilis ꝛ memori oſus minoris eſſet reputationis q̄ groſſus et obliuioſus vt patet ſed hec eſſet incōue niens vt. notatur in:c. In nomine domini de. teſti.

Conteſtatio litis. ſcd'um. hoſti. e. ti. ē fū damentū iudicii p petitionē de iure ꝓpoſi tam ꝛ cōgruā reſpōſionem ad eā ſecutam aīmo cōteſtandi litē facta narratio. Quo. obmiſſo manibus verantur laboribus et. expēſis litigantes vl̄ ē actoris narratō ꝛ rei

reſpõſio in iudicio facta ·Vel ſcd'm.goff·ẽ bincinde apud iudicem negocii pricipalis facta narracõ. Per pricipales vero ꝑsonas ñ per aduocatos míſi forte pricipales adeo fuerint indiſcreti vt eorũ defectus de licẽ cia iudicis ꝓ alios ſuppleat. Et litis.ꝓteſ ta.ppetuat iuriſdcõnẽ de offi. dele.relatũ. Et debet p̃cedere receptionẽ teſtiũ míſi.nc· .c·qm̃ vt lite nõ ꝓteſt.

¶ Conteſtari litem patet er dictis.

¶ Conſumptũ vel cõſũptõ.eſt raſio vide licet quando dictõ vel ſillaba abradítur et alía inſcribítur.

¶ Coutignatio dicítur lignorũ vel tigno rũ vel aliarũ rerũ ꝓiũctio:Et qñq̃ dicítur tegmẽ vnde due edes dicũtur eſſe ſub vna ꝓtignatione hoc eſt ſub vno et eodem teg mine.

¶ Conſuetudo dicítur ius quoddam mo ribus ideſt aſſíduis actibus inſtitutũ qd' ꝑ lege ſuſcípitur cum lex deficit vt.í.di:cõ ſuetudo . Que enī ī ſcíptis redacta eſt vo catur ler ſíue conſtitutio.que autem ī ſcríp tís non ẽ retínet nomen ſuũ cõſuetudo:di í.§.cum.ergo. Vel eſt oſus rõna'is cõpetẽ ti tempore cõfírmatus nullo actu cõtrarío ínterruptus frequentí actu ſeu cõtradícto río ıudicio: Vel cuius non extat memoría introductus vſuq̃ cõmuní vtẽciũ appꝛoba tus.c.fi:de .cõſue.Et ſi debet p̃iudicare iu rí ꝓmuní vel ſpeciali requíritur q̃ ſít nõ er ronea nõ cõtra ius díuínũ:Rõnalis p̃ſcíp tibil' pꝛeſcípta ſcíente populo introducta quía maíor pars populí vtítur et qua vtẽs ıntendít ſíbí ius acquírere q̃ etiam ratío ꝛ verítas ſemp excludũt.díſ. viíí.c.veritate vbí dícitur.nemo cõſuetudínem ratíoní ꝛ verítatí pꝛeponat. Nã domín' díxít·ego . ſum veritas non ego cõſuetudo eadẽ.díſ.c ſí .ꝓſuetudínẽ.ꝛ.c.qui ꝓtẽpta

¶ Conſãgínitas eſt attinencía ꝑſonarũ ex eo ꝓuenıens q̃ vna deſcendít ab alía vel ã be ab eadẽ. Vel eſt vículũ ꝑſonarũ ab eo dẽ ſtípite deſcendẽtiũ carnalí ꝓpagíne ꝓ tractum. Vel eſt cõuẽcio vní' perſone ad aliam pꝛouẽíens er parentela.Et dicítur ꝓ ſanguínitas q̃ſí ſãguínís vnítas.

¶ Conſeruatoꝛ eſt iuder datus ad defẽdẽ dum aliquos contra maífeſtas ííurías iu dícíalí índagíne non vtens.ð.offi.ðle.ſta tuim'.lí.vi.Et nõ ſũt míſi epíſcopi vl' eoꝝ ſupeꝛíoꝛes aut abbates vel dígnítates aut ꝑſonatus in chathedralibus eccleſíís opti nentes.ð:offí.dele.c.vlt.lí.vi.vbí ponítur dꝛã ínteꝛ ꝓſeꝛuatoꝛem et delegatum:

¶ Conſenſu dícitur obligatío contrahí ve lut ín emptíone. locatíone ꝓductíone.peꝛ mutatíone mandatí ꝑ ſocío ꝛ ſímilib'. Jn quíbus dícitur ídeo obligatío ꝓtrahí con ſenſu quía abſq̃ eo q̃ res ín p̃ſentí datur bíncinde naſcítur :et eꝛít actío ꝛ obligatío vtílís et efficax ad agendũ .

¶ Complexus vel copulatío dícit' pluríũ ín ídem ín vnítate ſeꝛmonís coníũctío .Et fít ab homine vel a lege.ab hoīne fít tripli cíteꝛ vt.l.triplící.ff.de.veꝛ.ſíg. Nam aut ẽ complexus vel copulatío noīm tm̃ ſcz veꝛ bís.quãdo vnũ nomẽ ſequít' alíud īmedía te cũ copula vl' ſíne veꝛbí grã dícẽdo tycío et ſeyo fundũ lego ꝑ equís portíonıbus.l. reconíunctí.í.rñſo.de le.iíí.ibí íſtí non ſũt reconíunctí Sed veꝛbís tm̃ quía vnũ ſeq̃ tur alíud ínmedíate cum copula ꝛ ídem eſ ſet ſí ſíne copula quía tunc ītellígítur.l.tri plící pꝛea'l.in.§.fide:aut ſcd'm rẽ tm̃ qñ p rem tm̃ fít ꝓplexus.vt tycío lego fundũ et eũdem fundũ meuío lego.l.p̃all.recõíũctí ín pñ. Aut teꝛcío re et verbís ſímul ꝓplectẽ do res et nomína vt tycío et ſeyo lego fũ dũ ſempꝛonií vbí tycíus ꝛ ſeyus ſunt ꝓíũc tí veꝛbís ꝑpteꝛ veꝛbũ ꝓplerũ et re quía ea dem re copulantur. Et ſíc q̃ teſtatoꝛ cenſe tur cuílíbet in ſolídum legaſſe eam rem pꝛo batur vt. §: ſí eadem res .inſtí.dele. Et er cõplexo p̃dictís modís facto habeť hec dꝛã quía ex ꝓplexo re tm̃ vl' re ꝛ verbís ſí vn'

coniunctorũ deficit vel quia repudiat vel alias non admittitur impetuũ vel interi alitez nõ in totũ admittitur iure nõ decrescendi. l. si sepatim. ff. ꝺ condic. et demonst. Nam non potest partem agnoscẽ et partẽ repudiare. l. neminem. dele. ii. et. l. vnica. § sinautem ad deficientis psonam C. ꝺ cadu toll. ꝛ res in solidum cuiꝙ assignatur dcã l. vnica. §. si vero. Sed in cõiũctis verbis tm̃ si vnus cõiũctorũ repudiat vel alias ꝺficit alter admittitur ad partem deficientis iure accrescẽdi. Et cũ onere imposito socio deficiente vt. l: plane. §. si cõiunctim. ff. de le. i. et. l. vnica. §. ne autẽ hoc de. cadu. toll. ꝓalle. Item si socius interim non admittit sed spes est ꝙ admittatur alter interez ad hãc partem non admittitur l: si duobus in pñ. dele. i. Sũt et alie drẽ ex compleru vel coniũctione puenientes de quibus in tractatu de: verz. signi. qui. incipit verbũ. finaliterz ergo ꝓplerus vel ꝓuinctio significat diuersi modꝰ vel ꝙ ius aliud significatum significare declarat.

¶ Conuinctio autẽ legalis dicit que lege inducitur et significat id quod ipsa ler vl alia ex suis vel alterius legis aut verbis ã aliter quocũꝙ modo significare debeat.

¶ Contractus est duorũ vel plurium in idem cõsensus. Et ponit quãdo ꝙ pro omni pacto cõuẽcione vel quasi cõtractu. vt si quis gessit alterius negocia vel tutelam. De hoc vide. archi. in: §. cõtrahentes. c. romana. de fo. com. li. vi. in. glo. verbi litis. Ideoꝙ dicimus ꝙ paciscendo diuersas in vnũ trahimus voluntates. vnde empciones conductiones et similes cuntractꝰ dicimus que animo obligatõis ex cõtractu nascũtur. Et nota ꝙ etiã aliqne obligatões dicũt oriri. ex quasi contractu in quibus fingitur tacite consensus interessisse. dato ꝙ nõ interesserit expresse vtpote heres adeũdo hẽditatẽ obligatur creditoribus hereditariis legata riis ꝛ in pluribus aliis casibus de quibus infra.

¶ Contrahenda emptio scdm azo. e. ti. cõ trahitur solo consẽsu.

¶ Contractus etiam est nomen iuris quã do nascitur obligatio. Et ẽ nomẽ facti qñ nõ nascitur obligatio. l. labio. §. coutractũ ff. de verz. sig. ꝛ ibi p bar. sicut in simili dicimus de testamento. l. tabularũ. ff. quemadmodũ testa: appe Et scdm alios in autẽ: sacramecta puberũ. C. si aduersus vendi. Et in suo generali nomine ꝓtractꝰ ꝓlatus cõtinet tam innõiatos ꝙ innoiatos ꝓtractꝰ vt est glo. sup verbo in suo nomine in. l. in teligenciũ. ff. de pactis. Et hoc valet ꝑ statutis. bal. notat triplicem esse cõtractũ. scz ꝑpriũm. inꝑpriũ inꝑprissimũ. Primus est qñ vltro citꝰ ꝙ ꝓhẽciũ eruꝙ pterit obliga°. §. contractũ i: l: labeo ꝓal. vt in emptõne locat'one. ꝛc. Secũdus scz inꝑprius est qñ solũ vna pars obligatur vt in donatõe solũ donans ad tradendũ ꝛ aliquando de euictione vt nota. in. l. accu. ff. ꝺ dona. cãmor. Et in mutuo solũmodo recipiens obligatur ad tãtũdem restituendũ. ff. si cer. peta. l. ii. Et i stipulatõne quando solummõ vna pars obligatur. Nam tunc nõ est ꝑpe cõtractus. Et ita itelligitur. glo. insti. de diui. stipu §. ꝙuẽtionales que ẽ sup verbo cõtrahendarũ. Tercius scz inꝑpissimus ẽ qñ er nulla pte oritur obligatio sed pocꝰ dissoluitur obligatio facta vt ẽ transactio facta nudo pacto ex qua nõ agitur ante cõpletũ condictioms. De hoc salicetus in. l: sine apud acta. C. de transactio. vt etiã est liberatio ꝑ acceptilationẽ. institu. qui: modo. tolli. ob. §. i. ꝛ in. l. vbi pactũ. C. de transactio ꝑ bart: Et ergo si statutũ facit mẽtionẽ de contractu intelligitur de ꝑprio tm̃ quia verba statutorũ sunt ꝑpe intelligenda. l. i. §. si igitur qui nauem. ff. de exercitoria ac misi diceret omnem ꝓtractũ. vt in. glo. i. §. contractũ prealle. Itẽ contractꝰ appellatõe

intelligitur de validis nõ de inualidis vt ī auten. sacramenta puberum p̃al·et ꝓtinet instrumentũ .ff.de duo .re.l·eamdem .Jtẽ continetur donatio. C.q̃ me causa l.si doã tionem Et gnãliter omne illud er quo nascitur obligatio appellatione contractus intelligitur.l.si labeo.ff.dele.ii.

¶ Contumar a ꝓtẽpnendo dicitur Et scdz ·ysi.est qui cum parere debet in iuditio nõ ꝓparet.Et dicitur qñq̃ vere qñz ficte vel p̃sumptiue Vere ꝓtumar dicitur qui exp̃sse dicit iudici vel eius seruiẽti scz nuncio ipsum citanti q̃ nõ ꝓparebit coram ipso vel qui dum ꝓparet illicenciatus recedit. §icte vero ꝓtumar est qui citatur nõ tam̃. veit vel latitat aut facit.q̃ citatio ad ipsum nõ veniat. aut eum nõ apprehendat. vl̃ q̃ vocem iudicis audire negligit· sed isto vltio casu pocius dicitur vere ꝓtumar .

¶ Contumacia est erga iudicem vl̃ p̃latũ cõmissa iobediencia .Et est multipler. Aliqñ enim cõmittitur in nõ veniẽdo: aliquãdo in nõ respõdẽdo. Aliquãdo ī latẽdo absẽtãdo vel ꝓcurãdo ne ad citatum veiat citacio. Aliquãdo nõ restituẽdo. Aliquãdo ī nõ emẽdãdo delictum. Aliquãdo ī nõ exhibẽdo.vide goff. ō sẽ.exc. §. Excoicatio fieri habet ī sum.Et gouil.ī spe.ti.de.cõtu .§.i·uer.et nota vbi distiguit duplicẽ cõtumaciam. Primo scz veram ꝛ p̃sumptam Secundo triplicem scz veram euidẽtem et p̃esumptam .vt in glo.notabili in cle.vi ca de dol:ꝛ cõtuma.que est glo.fi.Et p in noc.in.c.querela de ꝓcura.barth.in.l.fin. ff.de in iteg.resti.ꝛ in.l:ex cõsẽsu . §.ii.ff. de app.Cynus ꝛ petrus post iacobum but in l.properandum. §.sinautem reus.C. de iudiciis .

¶ Cõtinue vel cõtinuo nõ semp notat id est statim sed recipit interuallum.ff.ō:ver obli :l.stipulatus sum ꝛ.ff.ō. solu .l.ticia. xvi.q.iii.voluimus.Et p bart.l. celsus. ff. de vsucap vbi ꝓbatis extremis ꝓbat mediũ

Etiam qualiter ꝓtinue intelligitur potit.b. in l.si quis ita ff .de cõdic.et demõst .Nam qui tenetur cum aliquo ꝓtinue morari nõ tenetur quolibet momẽto cũ eo morari fcit hoc ad questionem Si testes debeant p̃bare q̃ ticius r.ãms ꝓtinue possedit fũdum sufficit deponere q̃ uiderũt eum omni ãno colligere fructus vel arare .ꝛc licet nõ ꝓtinue steterũt in ꝓspectu ticii et fundi Tamẽ ꝓtinue per decem ãnos vidisse intelligãt

¶ Cõtradictor quãdo dicatur legittimus ad ꝓcradicendum alicui actui de mittendo aliquid in possessionem uide bar. in l.a duo pio . § .super rebus ff .de re iudicata ꝛ innocẽ .in.c.cum super de rer:iudi.ꝛ spe.ī.ti de act: §.supest

¶ Copulatiua oratio dicitur in qua pluã copulantur vt ī õmbus veif cetur Et ideo ad verificationem ipsius oim concursus exigitur ex p̃prio significato.Sed hũc concursum qũq̃ diuersimode sigificat put diuersa materia vel alius quiuis modus significandi sigmificare declarat. verbi gratia ibi lego stichũ vel pamphilum sigmficat vtrumq̃ esse in stipulatõne vel dispositiõe l.inter stipulantem . §:sed stipulante .ff .ō ver.obli.l.scire debemus in p̃n.e.ti.ꝛ .l.q° cies dele.ii

¶ Copulatiua etiam q̃ñq̃ sigmficat cõcursum alterius tm̃ put ex sigmficandi modo concluditur .Et ad veritatem copulatie requiritur vtramq̃ partem esse veram.ff.de condic.iustitu.l.si heredi ꝛ.l:si is qui.ff.ō re.du.

¶ Conuicium dicitur quasi ꝓuociũ a concitatione vel concentu idest collectiõe vocũ scz q̃ñ in vnum plures voces ꝓferũtur .Et iuriam esse labio ayt.ff. ō :iniu· l. apō labeonem §. ꝓuicium

¶ Conuenire est simul in vnũ locũ venire Etiam dicitur ꝓuenire qđ alicui cõpetit se cũdũ cõdicõnem suam vt istud cõuenit illi Jtem cõuenire capitur q̃ñz p cõuẽtiõe.idẽ

pacto ex cõſẽſu de aliquo faciẽdo .Cõuemi re eciam qñz ſumitur ꝑ alium i iudiciũ uo care vl̃ facere euocare Item eſt placẽ Ꝑñ cõoemire inter aliquos eſt cõplacẽ iter illos vt cõuemt inter te et me vt des michi hoc Cõuenire michi eſt cõgruẽ mĩchi vl̃ adeſſe michi qđ me decet et honeſtũ eſt

¶ Cõuemẽ me eſt alloqui me ſup aliquo facto

¶ Cõtu berium eſt matrimoñ cõtractũ et ꝓprie ſeruorum

¶ Coram notat pau. in cõmento ꝺ cõfeſ. e er parte ꝺ elec. vt circa li. vi. Et intelligitur iia ot ꝑſẽtes intelligant ff. dc arbitri. l. diẽ §. forum

¶ Cornicularii dicũtur illi qui gerebãt cor nua vl̃ aciem in bello vel qui i aures iudi cum vota ptulerũt ſua

¶ Cornupeta require ſupra bos

¶ Corona que eciam clerica dicit. Eſt ſig num regm ⁊ pfectionis cum ſit circularis ca rens angulo in ſignũ carentie ſordiũ quia vbi angulus ibi ſordes Se igitur et alios virtutibus regere et a ſordibus mundare debent qui coronas gerũt et ſic in deo reg nabũt rii. q. ii. duo ſũt Et quomodo raſũa tonſura corona differant ⁊ quid ſignifitẽt uide glo. in ver tonſura ui in cle. ii. ꝺ uita ⁊ honeſ. cle: Et dr̃ãz ĩter dyadema coronam et ſertum uide in cle. vica de iureiur. Et no ꝙ rex romanorũ coronatur triplici corona. Prĩo ferrea ab archiepiſcopo colonieſi aqſ gram et ſignificat fortitudinem qua vincẽ debet rebelles ⁊ infideles conculcare Scđo argentea ab arcdiepiſcopo mediolanenſi in uilla modeceñ. que ſignificat mũdiciam et claritatem quam talis pñceps habere debz Et hodie vt in plurimũ datur in mediolaõ in eccleſia ſancti ambroſii. vbi henricus de quo loquit cle. ⁊ ſigiſmũdus nouiſſie fuit coronatus. Tercio corouatur corona de pu ro auro a papa in eccleſia ſaniti petri ad al tart ſancti mauricii Et quia aueum eſt me tallis ommbus excellencius ſigificat impa torem oibus aliis regibus ⁊ oñcipibus iu potẽcia et iuſticia excellẽcioreẽ eſſe debẽ vt i glo. cle. vice ꝺ iureiur

¶ Corpe viciati dicũtur qui ſũt mutilati ĩ mẽbris vel debilitati licz ꝺbilitatus ꝓpe ſit qui mẽbrum habz ſz iefficax vt oculum cecum manum aridam crus cõtractum ⁊c. ſic mutilatus ꝓprie dicitur qui carz aliq° mẽbro

¶ Corporati ideſt collegiati require ſupra collegiati

¶ Corporatus vrbis romaue dicitur qui in ãquo corpe ⁊ ꝑcipue vrbis ſcribit ſicut qđlibz mẽbrũ hominis dicitur corpatũ vl̃ ciuis factus vẽl incola vt C. li. xi. de ꝓuile. corpa vt ro:

¶ Corrogare eſt quaſi ſimul rogare vel ſi mul colligere vel adunare.

¶ Corpus qñqꝫ dicitur collegiũ iiue vniũ ſitas cuius caput eſt ꝑlatus c. nouit ꝺ his que fiũt a ꝑlato .Et tale corpus poteſt hr̃e vnum ſigillum ꝺ exceſ. ꝑla. dilecta Dicitur etiam cõgregatio cuiuſcũz ciuitatis vel vil le vel caſtri habere corpus .Item quelibet congregatio pro iuſticia facienda .vt con gregatio ſcabinorũ vel tocius vniuerſita tis .Item ſocietas cauſa religionis cui pui ſum eſt vnum corpus habere debet inſtar reipublice .Et res cões ideſt actorem ſiue ſi dicũ cõz ꝑ quem agere poteſt. ff. qđ cuiuſ que vniuerſitetis nomine agitur .l. i .Item epiſcopus cum capitulo ſuo facit vnum cor pus cuius ipſe caput ẽ ſed cũ clero ciuitatis vel dyoceſis non dicitur facere vnum cor pus ſic nec abbatiſſa cũ cleicis ſuis licet ſit caput vnũ corpus facit

¶ Coepiſcopi hii remoti ſunt ab eccleſia vt lxvii. di. §. ꝓſbri vero. Et poterant con ſtitui in villis vel caſtris. Epiſcopi vẽo nõ niſi in ciuitatibus conferebant tameu mio res ordines

¶ Corp? etiam vnũ dicit qđ vno claudit

ſp̃ũ. vt animal. Etiam dicitur qđ hẽt ptes integrales ſiue ſibi coherentes vt dom⁹ vł quod habet partes diſtantes vt grex populus collegiũ ſcd̃m bernar. de. exceſſi. prela. li. vi.

¶ Corruptela eſt puerſa conſuetudo ſacris canonibus inimica de conſue. cum venerabilis de vita et honeſt. clei. cũ decorẽ. ꝛc.

¶ Cortriuia dicit̃ mor⁹ frei vel ſcd̃m alios illud qđ come equi imponitur vt curuetur C. nulli licere in fre. ꝛ equis ſellis ꝛc̃. l. ſi li. xi. ſcd̃m accur:

¶ Craſſature dicũtur que fiunt a latronibus in itinere dum crudeliter contra trãſeũtes craſſantur ꝺ pe. di. i. a craſſaturis Et c̃ſ ſatores ſunt qui p̃ de cauſa aliquid faciunt ꝛ primi latronibus habentur. ꝛ sũt ad malũ mitentes vt eſt ter. iuncta dlo. i l. capitalium §. craſſatores. ff. de pe. ꝛ dicitur a craſſo raris. alias graſſor.

¶ Creditor ẽ qui alienam fidem ſequitur mutuatam pecuniam numerando. Generaliter vero creditor dicitur qui ex cauſa qua cũq; alienam fidem ſequitur: Et dicit̃ ideo creditor quia credit debitori:

¶ Creta eſt limus vel gleba l: ſi crete. ff. de fur. et in glo. magna. l. i. C. de ſer. fugi.

¶ Craſſari eſt quaſi crudeliter gradi. ii: re ſ. vl't: Ceſſet indignatio que craſſatur i populo fcit xxiii. q. ii. militare. ff. ꝺ. pe. l. Capitalium ad mediũ: Et nota io. an: incle. i. de pe. in ver. craſſantibus:

¶ Crimen eſt pcm̃ querela. ideſt accuſatõne ꝛ dampnatione digniſſimũ:

¶ Criminum capitales erant carceris cuſtodes qui etiam ſtratores dicũtur a ſternẽdo q⁹ dampnatos pũgebant

¶ Crimen eccleſiaſticũ eſt qđ ptinet ad iuriſdcõnem eccl̃e vt hẽſis ſacrilegium. ſymonia p̃iurĩ vſura adulteriũ xvi. q. ii. in ſum lxxvii: di: c. i. Et de for. compe. cũ ſit gnãle vbi de hoc p doc:

¶ Crimen mere eccleſiaſticũ eſt quod principaliter ortum a canonibus ſumpſit: Et ſolum coram iudicibus eccleſiaſticis cognoſci habeat de cui⁹ cognitõne iudices ſeculares ſe nullatenus ineromittere poſſũt. vt ẽ crim̃ hereſis: Sed crimen mere ciuile p oppoſitũ eſt delictum legibus ciuilibus phibitũ alias in ſe non peccatum. vt in ciuitate ire de nocte poſt ſonũ campane vł ſimile: Crimẽ vero mixtum eſt qđ ſpectat ad forũ vtrũq; vt eſt ſacrilegiũ quod ſpectat ad forũ eccleſiaſticũ: Et poteſt etiam iudex ſecularis de pena e⁹ cognoſcẽ ꝛ ſacrilegium puniẽ. ſcd̃q; glo. in verbo adimimus in. c. felicis de pe. li. vi. ꝛ de hoc eſt glo. i ſum. xi. q. i

¶ Crimen leſe maieſtatis eſt vbicũq; quis contra vrbem aliquid molitur aut qui profugit ad hoſtes vel ip̃os iuuat qualicũq; cauſa ſeu armis conſilio vel pecunia vł qui ſubiectas p̃uincias mittitur facere rebelles. vel ſeditiones aut bella mouet in ciuitate. vel p̃latum magiſtratũ vel p̃ncipẽ occidit. vel qui cõtra latus eius militat. vel arma ferit et occupat contra rempublicam: Et id̃ dicitur crimen p̃duellionis idẽ hoſtile. Nã p̃duelliones dicũtur hoſtes: Secus ſi p̃mittit hoc crimen nõ p̃tra rem publicam quia tũc non dicitur p̃duellionis. ſed ſimpliciter leſe maieſtatis: Et nota q⁹ non ſubditus crimẽ leſe maieſtatis nõ p̃mittit vt i §. rurſ⁹ i de. paſtoralis de re. iudi: vbi rex ſicilie robtus non comõ ſubfuit henrico impatori. q⁹ crimen leſe maieſtatis in eum cõmiſerit:

¶ Crimen hereſis i multis p̃uenit cum crimine maieſtatis ꝛ h⁹ modi ſcd̃m. cano. eſt p̃prie leſe maieſtatis. quia ledit rempublicam impatorem etiam diuinũ et celeſtem:

¶ Crimen ſacrilegii. ſcd̃m aso. ꝛ ſcd̃m. le. it p̃prie q̃n ſacrũ de ſacro auferetur. Ac etiã ſcd̃m eũ: Si quis non ſacrum de ſacro recipit. vel ſacrum ꝺ nõ ſacro: Sed ſcd̃m. l. tũc ſacrilegiũ non eſt. quia q̃n res p̃fane auferũtur de ſacro tunc actio furti locum habz: Hoſti. tam̃ dicit q⁹ ſi accipit̃ ſacrũ de ſacro

vel sacrū de nō sacro semp sacrilegium fit. vt xvii.q:iiii.quisquis.uer:sim:Et sic secū dū leges requirūtur duo vt fiat sacrilegiū Primo vt auferatur res sacra :Secundo ō loco sacro quorum alterū sufficit sc̄m ca no:Sz pone statutū est vt faciens sacrilegi um sic puniaturquero an iutelligatur secū dū ius ciuile vel canonicum. Solutio si sta tutū sit a ciuitate itelligitur secūdū leges l. ōnes populi.ff.ō iusti.ꝛ iu.si fit per epm̄ intelligitur secūdum cano :Dns katho pu tat ꝙ etiam primo casu intelligitur secūdū can̄.quia dispomit ī rebus ecclesiasticis.er go dēt itelligi sc̄m materiam subiectam.l i.C.de edic.succes.vbi est casus a cōtrario ꝙ ḡdus ꝓputantur secūdum leges exceptis causis matrimonialibus:Querit idem dns katho: Sacerdos dixit missam in domo lai ci dimisit ibi calicem qui subtract? ē an cō petit actio furti an sacrilegii:Nō sacrilegii quia de iure ciuili nō est sacrilegium rē sa cram de loco non sacro asportare:Nec actō furti quia calix est res sacra que in nullius bonis est. Dicit fulgosius cōpetere actōez furti. quia talis est in domo dei cuius loco dns dominus intentare pōt actionem furti ꝛ forte quilibet hoc posset :ff.ō iusti.et iu.in l.i.§.huius studii:Et etiam in verbo sacer dotes. sed de iure canonico intentatur cri men sacrilegii.

¶ Crimen peculatus secū dum azo.e.ti.'o cum habet ꝓ pecunia publice recepta vel ī tercepta.vel quocūq; modo cōtaminata vt si in aurum vel argentū vel in es publicū aliquis ferrū vel simile aliquid induca:id est adiciat:Idem est in sacra re vt in vasis ecclesie: Idem ēst in religiosis.vt in orna mentis sepulchris:ꝛc̄:

¶ Crimen stellionatus sc̄m azo.e.ti.dici tur a quodā animali reptili quod dicitur, stellio et est quasi simile serpenti stellioātū quasi diuersis coloribus pictum sicut celū stellis. Et cōmittit hoc crimen qui in varie tatē animi rem aliquam alteri pignori obli gatam siue pignoratam alī postea obligat Et dicitur a stellione quia sicut ille vermis est varius in coloribus sic ille qui cōmittit hoc crimen est varius in ore ꝛ īcōstās i mē te: Deinde tam crim illd̄ locū habet gnāliť quādo deficiente in crimiṁbus alia specia li actione equū est aliter subuenire contra deliquentem.sicut enim in peculiaribus actō datur de dolo in subsidium ita in crimib? quibuscumq; vbi titulus deficit crimims crimen stellionatus obicitur vt si quis ven didit tibi massam electri ꝓ argento vel simi le vt auricalcum ꝓauro:

¶ Crimen fraudati cens? ꝓmittitur cū qs furatur publicam pecuniam sibi accomoda tam :

¶ Crimen fraudate annone est cū portito res furantur victualia a re publica ad exc̄ citum missi:

¶ Crimen piaculare ē quod morte expiat

¶ Crimen cōcussionis ꝓmittit qui ꝓtextu officii sibi cōcessi extorquz ꝓminādo aliq̄d ab inuito:Et tali crimine punitur quis pe quadrupli .i.q.vii.sanximus in fi.ꝛ tā lai cus q; clericus punitur ꝓena cōtussionis xx iii.q.i.militare.Cuius ꝓtrarium tenet glo. in verbo quadruplū dis.xviii.§.porro:

¶ Criminū alia sunt priuata vt illa quoꝝ executio idest accusatio vel denūtiatio ptiz tantum ad illos quibus inferuntur vt fur ta dampna illaā et iniurie :Alia sunt publi ca .quorum executio datur cuilibet de popu lo :Quoniam ad publicam vtilitatem spec tat ne malefícia maneant impunita. vt sūt homicidia patricidia adulteria crimen lese maiestatis :Item sunt quedam crimina er cepta sz ad quorū accusationem et testifi cationem etiam laici contra clericos admit tūtur si bono zelo ꝓcedant:Et sunt ista.cri mē symonie hēr ꝛ lese maiestatis ꝛ sac̄legiū de quib? nide concor. in.glo ī.sū.ii.q. vii: vbi additur crimē dilapidationis :ꝛc.Cū

p:manconella de. accu: Et nota q crimẽ di citur quinq; modis. Primo sumitu: pro q° libet peccato siue mo:tale siue ve'iale sit. Secũ do pro crimine irrogante infamiam. quod est accusatione et dãpnatione dignũ Ter:io pro peccato quod euenit ex delibera tione siue mo:tale siue ve'iale sit quod nõ de'etu: nisi p pen:enciam. Quarto quod semel ꝓmissũ sufficit ad ꝓdempnationẽ nõ tamen infamat. Quinto quod irrogat ppe tuam iufamiam ·vt nota.xxv: dis'.c.vnũ o:ariũ. §.nunc.aũt. q. lxxxi. di: apostolus vnde. Si quilibet est peccato: non tamẽ q libet est crimino'us.

Crisma fit ex duobus liquo:ibus scz o leo per quod puritas mentis et mito: cõsci encie. Et ex balsamo p qd' odo: fame figu ratur vt est:ter:in.c:cũ vemissent.de sacra : vnc.

Curriculus est riuus directus cooptus vt est.glo·in.l.supra iter. ff.de aqua.plu. ar vbi dicitur q ille cui debetur seruit? a que ducẽde per riuum potest face:e cu:rcu lum.idest de apto riuo cooptũ

Cubicu'arii dicũtur serui qui cubiculũ domini sui ꝓcurant.

Curato: dicitur qui curã alicuius gerit defendendo ipsũ a preto:e scd'm leges legi time datus. Vel scd'z alios est ille qui res adolescẽtis adminis'trat: Datur autẽ scd'm eos curato: pricipaliter rebus et secũdario persone Tuto: ve:o primo q pricipalit' dat psõe et secũdario reb? vl' primomõ Et hec est differẽcia vna inter tutorẽ q curato:em: Alia est diffrẽcia quia tuto: datur pupill' infra :xiiii :annum existentibus. Sed cu rato: datur eisdem vlte:ius ad. xxv:annũ in masculis ab etate.xiiii. Et in femi'is ab etate.xii.

Curia media bre:is est locus vbi :eddi tur ius vel habitatio pncipis :Sed media longa ast me:etrix vñ :Curia ius curat me re:rix est dcã curia:

Curialis dicit' ille qui est de offitio curie vel iudicis obnoxiua idest obligatus et ad ulatur pncipibus di.xxxvii.nonne: Vnde curiales dicimus omnes qui quacũq; con ditione obligati sunt cu:ie alicuius publice potestatis siue milites siue aduocati sint si ue iudices siue officiales siue histriones q breuite: quoscũq; siue habentes officiũ ho nestũ siue iuhonestum:

Curiositas sumitur p subtilitate nimia cu:a exquisita de renũcti.c.i.li.vi: Nã curi osi de hiis que non multum expediũt sepe disceptant de :e.iu di.abbate saẽ li.vi: Q.t tamen faciendũ non est vt in c.i.pall: et.c. ii.ꝺ he:e.li:vi.q·C.d.sum.tri.q fi.ka.l.ne mo:

Custodia et exhibitõ reo:ũ vt dicit a:o scd'm legistas est custodia que fit in carce ribus publicis et etiam ꝓhibet carce:es p uatos ot patet ff.et·C.de pua.carce.mihi:

Cupe.sũt vasa facta causa po:tãdi fruc tus:

Culleus vel culcipe? est idem quod sac cus in quo po:tatur triticũ q maxime de co rio qui sup:apomitur equo: Vl' dicitur sac cus co:eus in quo ponũtur inte:ficiẽtes pa rentes.l.vnica.C.ꝺ hiis qui pa:vel li.occi: vbi dicitur insutus culleo cum cane q gal lo ga'linatio vipe:a et symea:

Cum accipitu: inte:dũ p et ff.dele.i.l.ti cio. §.nichil :Et de ve:.obli:l.quodcũz §.ñ solũ: Etiam inte:dum accipitur p si et pri cipaliter notat tempus et nõ ꝓdictionẽ ni si in ꝓsequentiam.l.centesimus in fi.ff.de. ve:.obli.Etiam facit adiunctum vide:i ac cesso:iũ uõ pncipale sicut ꝓiũctio q. l.si fñ dũ ff.ꝺe fun.instru: Et nota q ꝺcõ cũ repe ritur in duabus ptibus o:atõis: Vnomõ est ꝓpositio q ꝓstruitu: cũ ablatiuo :Alio modo est adue:biũ tempois: Primo modo signficat duplicite: scz acceſſo:ie et pncipa liť: Accesſo:e ibi lego se:uũ cũ veste equũ cum capistro fundum cum eius instrumẽto

l.i.ff.de ꝓcu.le.l.si cui fundū.ff de fun.in
strūc.et instru:Idem in ꝓtractu vt depono
seruū cum veste l.i. §.que deꝓsita ff.depo
siti :Et ibi nota p glo.ꝛ doc. Et est efect?
q̄ non debet depositarius restituere acces
sorium sine pncipal: Et si seru? moritur
sine culpa ꝺ positarii vestis p se peti potest
alias locupletaretur depositarius sine cau
sa cum iactura aliena quod esset iniquū
de re.iur.locupletari li.vi:Pncipalitez autē
scd'o modo ꝯiungit qñ res ꝯiūgit quarum
vna non est alteri accessoria vel cum psoās
ꝯiūgit ut patrem aut matrem l:iii:et iiii.ff
ꝺ pecu le. §.si quis insti:de le.et licet ītez fi
lium et patrem aut matrem nō sit equa pn
cipalitas quo ad honorem debitū et reuez̄
tiam que debentur parentibus a liberis et
nō econtra:Est tamen pncipalitas equalis
intez eos quo ad effectum iuris:Nā extincto
legato in patre vel matre nō sequitur ergo
q̄ in liberis extinctū sit quia anima que pn
cipalius est in psona est a deo et nō a patre
vel matre:Item ex cōmuni mō loquēdi dic
tio cum sīgnificat accessionem honoris ītez
psonas vt dicendo veni mecum signficat
te mihi accedē associādo accessoꝛie sec? ī dcō
ne et dicēdo ego et tu eamus.quia sīgificat
vtrūq̄ pncipalem: Sed ibi dns vobiscū nō
potest signficare q̄ dns accedat vobis qz
hoc nō patitur summa et immutabilis ma
iestas:Et non refert si ꝑponatur accessoꝛiū
sic dicendo depono capistrum cum equo.le
go instrumentum cun fundo.ar.l. ꝑposteꝛi
C.de testa:misi essent alie ꝯiecture ex q̄bus
concludeꝛetur voluntas testantis legantis
vel ꝯtrahentis: Item dictio cū posita circa
numerum nō ꝯcludit:verbi gracia Testatoꝛ
deposuit apud seyū cc.et legando dicit seyo
ccc.cū cc.que apud eū deposui lego nō ꝯclu
dūt.cc. cū ccc.l.si is qui cc.in pn .ff.de re-
dub: Sed cū put est aduerbium signficat
tempus et dilationem q̄ñq̄ et conditionē.
qñq̄ etiam acceleꝛatōnē tempus et dila:ōnē
signficat ibi ꝓmitto cū tycius moꝛietur
l.nam e. si.ff de condic:et demonst:Temp?
et ꝯditōnē signif cat ibi lego tycio impubeī
cū xiiii.annoꝛū eīt.l.si tytio.ff.qñ di .le.ce
facit lex qui ꝓmisit de ꝯdic.et demōst:Item
signficat tempus et nō cōditōnē ibi lego
tycio cum ipse moꝛietur l.heꝛes meus ī pn
ci de cōdic.et demōst:Idē in l.er his verb.
C.qñ.di.le.ce.C ñq̄ nec tempus nec dila°
nem signficat vt ibi ꝓmittis x.cū petieꝛo
vbi statim cu petieꝛit soluere tenetur:Qñq̄
etiam nichil signficat et frustꝛatoꝛie poit
vt ibi lego cū heꝛes adieꝛit heꝛeditatem .l.
ii.ff:ꝺ veꝛ signi:Bart.predcā ponit et in l.
gallus §.i:ff.ꝺ li.ꝛ postu.vbi ponit drāz it
ꝛ et cū:ꝛ nota in l.stichū qui meus.ff.ꝺle.
i.an inducit ꝯdcōnē vel ꝺmōstratōnē:De
hoc ter.singularis in.l.si ita fuerit §.fi.ff.
ꝺ manumiss.testa:Et qñ inducit copulā in
l.illi cū:ff.ꝺ vsufruc.legato:Et qñ est ꝯiūc
tio nō fatiens ꝯdcōnē in.l.ꝺmōstratō ff.ꝺ
condic.et ꝺmonst:Et qñ est aduerbiū tunc
iungitur verbo futuri tēporis ꝛ pncipalitez
notat tēpus ꝛ in ꝯsequenciam ꝯdcōnē.vt
notat bart.in.l.i.ff.de.condic.ꝛ ꝺmōst

Almatica est vestis qua modo vtuntur ōnes dia coni er cōsuetudine in so lemnitatibus vt lxxvi di ꝛ ieiunio :Antiquitus tñ sū cōcessiōe pape nec epi scopis nec dyaconis licebat hec vestis: di. xxiii.c. ōnis filius:

Damnū est diminutō vel ademptio pa trimonii :Et dicitur a demo vel diminuo se cūdū hosti.ff.de dam.infec.l.iii.Etiam bñ q̄ dānū est lucrū cessans ꝺ quo an veniat in ꝯdemnatōnem notatur in.c.conquest? ꝺ vsuris :Et diuiditur damnum sicut actō quia alia est de damno dato alia de damno infecto:Et actio de damno dato ꝯpetit er l.

acquilia .requiꝛe ẽ. actio legis acq̃lie: ℞uo autem in hac actione requirũtur ſcilicet q̄ damnum datũ ſit ꝛ q̄ culpa dãtis p̄ceſſerit Et aliud eſt damnoꝛũ reſtauratõ ꝛ expẽſa rum ſatiſfactõ. vt de iniuriis ꝛ dam. dato. c. in noſtra . ℞atur autem alicui damnum in pſona hominis puta ſi ſeꝛuus caſtretur vel ſimile. Et etiam in beſtiis vel aliis reb? ℞e qua mateꝛia uide hoſtí: ℣ iuiuꝫ. ꝛ dam da: ℞ec quelibet actio iniuriaꝛũ eſt p̄toꝛia quia actio damni dati ciuilis ẽ put patꝫ p legiſtas ꝛ hoſtí. vbi ſupra:

℞amnũ infectũ ſcd̄ꝫ ſpe. ℣ noui op nũc ci. in tractatu libelloꝛũ §. nunc dicamus. di citur ſi edificiũ alicuius ruinam minaꝫ edi fitio vel p̄dio alteꝛius vicim . tunc enĩ edi ficiũ iſtius vel p̄dii dominus a domino edi fitĩ ruinam minantis peteꝛe poteſt . q̄ ſibi cauſatur nomine damni infecti. que ſtipu latio ꝓtinebit totum inteꝛeſſe illius vicim ff. e: ti. l. ſtipulatõne ꝛ. l ·ſed ꝛ ſi ꝓdcõe ꝛ l. damni infecti: Et damnum pateis q̄ñ reb? tuis aliquid decreſcit nõ q̄ñ accreſcit. Quã do autem lucrum amittis damnũ non pate ris: Etiam quoddam damnũ ſiue inteꝛeſſe eſt circa rem vt ſi ſubtraxiſti m̃ iſtrumenta quibus poſſeſſio firmatur teneris michi ad damnũ quod ꝓtingit ꝓpteꝛ inſtrumentoꝛũ ablationem . ꝛ quoddam damnũ eſt extra rem: ℞ifferũt etiam damnũ ꝛ iactũa vt vi nota. io. an. in nouella de elec. q² ſepe li. vi. Et nota q̄ qui occaſionem damni dat dam num dediſſe videtur . ff. de . re . iudicata . l. is qui damnũ et c. ſi culpa ℣ iniuriis. et dam. da . Et ideo tenetur ſi dat opam rei il licite ꝛ etiam ſi licite dum non adhibet dili gentiam quam poteſt:

℞amas in iure ciuili q̄ñꝫ eſt nomẽ ad ſectiuũ õnis generis idem valens q̄ dãna tus. vt in. l. dãnas eſto: ff. de vſu. ꝛ vſu fr uct. ꝛ l. ſi plurib? . ff. ℣ ie: ii. i. m̃ſo ꝛ §. ſi ita legatũ alias in multis legibus nõ eẽt ſtruc tus ꝓgruitas:

℞atio inſolutũ eſt datio p̄ ſolutõe ꝛ ſa tiſfactione: Et ẽ vna ſpecies ꝓtract? inoia ti ſcꝫ do vt facias . verbi gr̃ã cũ petr? debe ret iohãm centũ agit̃ inteꝛ ipõs vt petr? det ei inſolutum ideſt p̄ ſolutione ꝛ ſatiſ factione eiuſd̄ vnam domũ:

℞apifeꝛ dicitur feꝛens dapes et eſt no men officii magne dignitatis in curia impa toꝛis. vnde inteꝛ p̄ceꝛes eligẽtes impatoꝛẽ cõputantur:

℞apſilis eſt ille qui liberaliteꝛ ſue mẽſe dapes ꝓmunicat:

℞ata vel datũ eſt caracteꝛiſatõ in fine p̄ſtitutõ nũ vel l̃ꝛãrũ inſcripta ex qua cog noſci poteſt quo anno menſe vel die inſtru mentũ vel quelibet l̃ꝛã emanauit ꝛ a quo tpe obliget cõſtitutõ vel p̄ſit gr̃ã i ſcꝛiptis facta vide de hoc io. an: in fi. li. vi: ſup dã:

℞are in aꝛte notariatus dupliciteꝛ capi tuꝫ ſcꝫ p̄pꝛie et imp̄pe. ℙrop̃e q̄ñ res data tranſit in dominũ accipientis vt in inſtrum̃ tis in quibus agitur de reꝛũ alienatõne et dominii tr̃ãſlatione in quibus tranſfeꝛtur dominũ ſi tradens etat d̃ñs alias nõ: ℙũ dare p̄p̃e eſt accipientis facere aliteꝛ enĩ nõ datur niſi ſic detur q̄ in ipſũ cui datur ſtati dominũ tranſferaꝫ: Imp̄p̃e capitur i iſtru mentis emphiteoſ ꝛ feudi ꝛ locatõis vbi ille q̄ locat vel cõꝛedit licet dare dicatur. nõ tñ dominiũ tranſfeꝛt: Et eſt dr̃ã int̃ daẽ donare et tradeꝛe: Nam tradeꝛe dicit̃ qui ſolũ poſſeſſionẽ tranſfeꝛt ꝛ nõ dominũ ℞e hoc nota xxiii. q. vi. §. vlt:

℞ebet et oꝓoꝛtet aliq̄ñ dicũt neceſſitatẽ aliq̄ñ honeſtatem. vide io. an. in c. fi: de iu ra. calũ. ſup veꝛbo partem illam. et nota in c. itẽ leꝛim? i veꝛbo dẽt ℣ iudi. Et nota q̄ veꝛbñ debet in p̄p̃a ſignificatioẽ imꝓoꝛtat neceſſitatem . vt eſt . glo. in . cle: attenden tes in veꝛbo debeant de ſta . ꝛegu. Sed ho neſtatem ſignificat. xxv: q: vii. c. i. vbi equi tate ſuadente veꝛba poſſũt imp̄paꝛi . C. de piꝫ. l. iii . c. intelleꝛimus p̄alle. ff: loca. i. l. ſi

vno ii rñso ⁊ l.q̄ rome: § :fi.ff.ꝺ.ver.obli. ꝺ baptíſmo c.maiores ver.certū: Item de bere eſt de alio habere ergo quod non eſt nec eſſe poteſt nulli debetur. Et ſic nec obli gatōnem nec actōnem parit cū actō ſit ius ꝓſequendi in iuditio quod nobis debetur ſecūdū glo.in regula nemo li.vi:

¶ Ꝺebitū eſt quod aliquis alteri ex natu rali vel ciuili obligatōne tenetur. Et debitū intelligitur remitti in redditōne cyrogr̄ bi vel inſtrumenti nō autem ſic in redditōne pignoris: Item debitū eſt quod exigitur ab inuito .xiiii.q.i.quod debetur ff.de ver ſig.debitor ⁊ eſt glo.in cle.i.ꝺ deci: Et debi tū ciuile poteſt capi duobus modis: Ꝺno modo efficaciter ⁊ ꝓpr̄e prout eſt in cyrogra pho poſt bienniū vel in obligatōe ciuili re ſultante ex ſententia l.iulianus ff.de cōdic. ideb iti· Ꝺcꝺo modo improp̄e ⁊ ineffica citer.prout eſt in omni debito regulariť cui obſtat exceptio vel etiam pone exemplū ſe cūdū glo.in l.i.ff.de cōdic.inde ſcz in cyro gr̄pho ante bienniū:

¶ Ꝺebitor eſt qui accipit pecuniam a cre ditore: Item ſecm marcellū dicitur qui nac tus eſt exceptionem iuſtam nec a naturali equitate abhorrentem ideſt diſcrepantē ſe cūdū accur.in.l.marcellus ff.ꝺ.re.iur:

¶ Ꝺebitores ciuitatū ſūt qui tenentur ci uitati ſed in exactione debiti fiſcus p̄cedit vt: C.e.ti.l.ii.li.vi:

¶ Ꝺebiti viam venire eſt debitum poſſe petere:

¶ Ꝺecanus nomen dignitatis eſt: Et dici tur a decas ideſt decem ⁊ canos canonic? quaſi ad minus ſupra decem canonicos cō ſtitutus ſecūdum greciſmū. licet qñq; ſit ſi ne ſumma: Etiam decanatus eſt ſocietas x. virorū ſecm hug: ⁊ accur.ibidem in rubri ca de de.C.li.xii.

¶ Ꝺecima ſecūc̄ hoſti.in ſumma de deci. §.i.eſt ōmium bonor̄ mobiliū licite gſitor̄ pars decima deo data diuina conſtitutione debita vt colligitur de decimis c.i.⁊ c.pro chianus.c.nō eſt.c.tua nobis.§.verum.c. cum non ſit in homine: Et eſt danda de ōi bus bonis iuſte acquiſitis e.ti.ex tranſmiſ ſa ⁊ c.cōmiſſum ſcz de lana feno ⁊ piſcariis nullis deductis expenſis c.paſtoralis e. ti. ⁊ c.cū homines.etiam de molendino ad uen tum c.ex tranſmiſſa p̄alle: Item de apibus ⁊ omni fructu c.nūcius e.ti.et tenentur de cime in ſignū vlis dominii nec ſūt retinēꝺ quia clerici mali ſed ſolueꝛe ꝯpelli debent p̄ eccleſiam appel.re.c.tua nobis ii.in fine Ꝺe hoc vide glo.in verbo p̄moniti in cle. ii.de iudi.q dicit videť expediēs eccleſiis q̄ faciant monitōnem generalem fulminā tem excōicatōnis ſententiam in nō ſoluen tes decimas.ymmo cōtra p̄tinaces inuoca ri poteſt brachium ſeculare c.poſtulaſti ꝺ. homi.⁊ notat lud.de roma in ſingularib? ſuis .q̄ ſacerdoti petenti decimas nō poť. obici ꝯpenſatio.⁊ dicit q̄ glo.ſingularis ē quam legiſte ignorant xvi.q.i.c.decie. Et eſt ratio quia fiſco petenti tributa nō poť obici ꝯpenſatio l.iii.et iiii·C.de ꝯpen.⁊.l. auferatur.§.qui ꝯpenſationem ff. de iure fiſci.ergo multomagis nec ī decimis.que deo debēt̄ur.vt ſupra:

¶ Ꝺecimarum tres ſunt ſpecies ſecm hoſ ti.in·ſum.ſcz quedam pſoāles que debent̄ ex ope pſonali vt ex artifitio ſcientia mili tia negotiatōne etc̄: Quedam p̄ꝺiales que ꝓueniunt ex p̄ꝺiis.vt vinū blada fructus arborū ⁊c̄: Tales enim dāde ſūt illi eccleſ e i cui? prochia ſcita ſunt p̄ꝺia de deci.ad ap li ce: Etiam decimas p̄ꝺiales tenentur ſolue iudei c.de terris e.ti. Item debent ſolui de diuerſis ſeminibus vnius agri ñ tm̄ ꝺ vno ſi fuerint ſucceſſiue ſeminata c.ex parte ca nonicorū.e.ti: Etiam ciſtercienſes et alii q̄ ſimili gaudent p̄uilegio dare tenentur deci mas de terris de nouo acquiſitis licet eas ꝓpriis manibus excolant c.nup. e.ti. Que dam ſunt decime mixte ſecm hoſt. ibidem

Et possunt dici hec de quibus dubitat vtr sint ꝑdiales vel psonales vt ō agnis et fetibus aliorū animalium que sunt in pascuis ꝛ gregatim pascuntur:

¶ Declinare sententiam est paulatim illā infirmare: Et ideo nisi sentencia declinet rei iudicate stabitur:

¶ Decretum secm̄ spe. dicitur multis modis vt in ti. ō primo et secūdo decreto §. dicitur ergo Qñq; dicitur sentencia diffinitiua. vt. ff. de. re. iudi. l. decreta vel interlocutoria ff. ō assess. l. i. in fi. Qñ ꝙ dicitur ido quod papa cōstituit seu statuit de consilio cardinalium nulla facta cōsultatōne: Et tūc in scriptis redigitur vt de rescrip. pñti. ꝛ xx di. decreta. ꝛ c. sequenti. Qñ ꝙ est cōsequēs cōseusus eligentiū in scriptis redactus vt ii. q. i. legū ō elect. inno tuit: Qñ ꝫ est illud qđ capitulū vl ordo vl vniūsitas vl maior ps ordinauit vt. ff. q cu iusq; vniuer. no. l planet ꝗsi p totū Qū ꝫ ē iudicis auctoritas in alienationibus rerū ꝑcipue minorū inter posita vt. C. ō ꝑdi. minorū l. interposita et p totū: Qñ ꝫ decretū dicitur auctoritas pncipis in rescriptis bñficialibus interposita. vt de rescrip. c. gratia li. vi. Et secūdū azo. illud decretum est confirmatorium gratie. quia ex hoc pnceps insinuat suā voluntatē que ē seruāda: Etiam secm̄ eum ligat ignorantes: Est etiam quoddam decretum ōcurionū quod in inuitos sup muneribus reipublice tribui potest. exceptis qui liberalium studiorū laboribus insunt et qui medendi causa funguntur. C. de decre. decuri l. exceptis. lib. x. Qñq; decretum est iussus iudicis quo. mandat bona alicuius ꝓpter eius cōtumaciam possideri: Et illud diuiditur in primū et secundum decretū: Decretū ꝑm est ꝑm? iussus iudicis quo mandat bona ꝓpter cōtumaciam in ꝑnā cōtumacis detineri: Vel sic describitur. ꝑmum decretum est alicui? rei phibite regulariter vel pmisse regulariter in certo casu facta ꝑma ꝓhibitio vel pmissio referēdo singula singulis: Secundum decretū eodē modo ōscribit nisi q; ibi ponit secunda ꝓhibitio vel pmissio: Et taliter dicitur ꝑmū rescriptum secūdi. qñ ꝫ interponitur ꝑmū ōcretum ꝛ non secm̄ quia in aliq; bus nō est opus secō. vt nota in c. Qm̄ frequenter §. in aliis. vt lit. nō ꝓtes. in glo. super verbo constituetur: Et illud decretum hēt locum in actione reali vel psonali. licet diuersiōde vt in dicto. §. ꝛ. § sequē. Et ipo mit ātē litē ꝛ post ꝛ quocienscūꝫ aliquo contumace exīsteute adhuc nō ita liquet ō causa q; diffinitiua sentencia valeat terminari vt in dicto. c. qm̄ ꝑallegato:

¶ Decretum secūdum est iussus secundus iudicis quo licet bona alicuius ꝓpter cōtumatiam possideri que prius ō primo ōcreto detinebantur. vt ō eo qui mit: in pos. c. i. in glo. vlt. Et habet locū secm̄ quosdam in actionibus psonalibus tm̄ quia secꝫ bene nari: iu glo. ver. supra i realibus solū lapso? anm̄ constituit missū ex primo decreto veꝝ possessorem nec ē opus secō: Secm̄ alios tñ habet locū tam in realibus q; in psonalibus: De hoc plene nota ben. in c. ꝓtingit de do. et ꝓtu. in glo. vlt. Vel sic secm̄ lud. de ro. est ꝑma iudicis aggūatio pumitiua ꝓtumacie Et sic suo modo diffinitur secūd decretum: Et secundum nō potest interpoī misi contra latitantem: Et latitatio est debitoris abscōsio fraudulenta in damnū creditoris l. fulcimus §: si quis possidet ff. er q cau. in pos. eat quod est verū misi periculū sit in mora tunc enim interponitur secūdum ō cretum contra non latitantem dēbitorē: Et so. an in c. ꝯsultatōnibus de offi. dele. in nouella ꝛ bal. sit dicit i c. i. de mi. ꝛ. va q. ꝓtu: est in vsibus feu. Sed vtrū secñdum decretum sit sententia interlocutoria vel diffinitiua effectus est magnus: vt in c. cū cessante de. app. ꝛ l. quod iussit ff. de app. vbi pbart. ꝛ C. de epis. audi. l. ii. p bal. ꝛ. l. si fita §. si forte ff. de dam. infec. vbi per dynū et

varie loquũtur: Sed iud. de roma dicit q̃ scd̃m decretum est sẽtẽcia interlocutoria al le. glosam singularẽ in l. pñti §. cũ autẽ in verbo admodũ C. de hiis qui ad eccle. ꝓfu q̃ ꝓbat rationibus: Nam sẽtẽcia diffinitia nõ potest dari cõtra minorẽ vt i. l. cũ q̃ mi nores C. si aduer. rẽ iudi: Sed secũ dum de cretum patitur minor l. si minor: C. de. bo. auc. iudi poss̃. ergo nõ ẽ diffinitiua sẽtẽcia sed interlocutoria: Preterea diffinitiua nõ fertur lit. nõ cont. l. fi. §. illud C. de tẽp. ap. q̃ l. ꝓbatam cũ similibus: Sed secundũ de cretum sic vt in l. cũ ꝓponas C. de bo. auc. iudi. possi. Ex hoc g̃ iustificatur dictũ sign lare innoc. i. c. dilecto de ver. sig. vbi dult q̃ qñ iudici cõstaret secũdum decretum iẽ positum esse iniustum potest illud reuocare Quod etiam tẽt bart. in l. nõ videt̃. § i. ff. de iudi. licz canoniste ꝓmum̃ repbent ꝓba tum dictum innoc. q̃ male Dec lud. de rõa in suis singularibus. Et nota q̃ secũdum i noc. q̃ hosti. differunt decretum auctoritas consensus iudicum vel collaudatio: Nã de cretum est sententia qua iuder contractum iustum futurum fore decernit auctoritatẽ suam interponendo vel inmittendum de clarando ẽ. Sed auctoritas est assẽs̃ auc toritabilis qui ꝓpe.it sibi er publico offi° iudicis vel legittima administratõe vt tu tori q̃ curatori: Consensus autem siue col laudatio ẽ multorũ voluntas ad quos res ptinet simul iuncta no. io. an. i glo. magã in fi. c. i. de reb. eccle nõ alie. li. vi. et i bi vi de iura de hoc:

¶ Decretalis epistola est in qua papa ad ꝓsultationem alicuius respondit de rescrip .c. i. siue. solus siue ꝑ consilio fratrum vt ꝑ elec. bone memorie magũtiñ: Vnde decre tum statuit decretalisq̃ respondit. sed canõ est constitutio ecclesiastica vel statutum in consilio generali editum: Constitutõũ alia ciuilis que dicit̃ decretum forẽse vel ciuile: Alia ecclesiastica que dici.ur canon

Et constitutõ dicitur dupliciter: Vno mõ coiter et sic ꝓprehendit omnes decretales leges et decreta: Alio mõ stricte et sic ꝓsti tutiones dicunt̃ pñcipum leges et populi romani. edicta pretorum vel etiam iudicũ Quia dicitur iuder citaẽ ẽbus edictis: Et de drã horum nominũ decretalis epistola decretum canon dogma mandatũ interdic tum q̃ sanctio ẽ glo. i. sum. dis. iii: Item no archi. xix. dis. sup glo. summe in fine q̃ de cretalis epistola aut diffimt aut impat aut ꝓhibet aut ꝑcatur aut indulget Et sic quo illorum modorum necessitatem inferat po nit ibi:

¶ Decurio dicitur qui decimã ptem de bo nis ducit vel qui est sup x. milites cõstitu tus in curia dominorum vl̃ pñcipum. sicut centurio super centum qui alias etiã voca tus est centenarius. Et vtuntur illo voca bulo theologi quia dicit̃ i. li. macha beorꝝ q̃ iudas ꝓstituit duces ꝑ tribunos et cẽ turiones: Beda tñ dicit sup illud. luce. xx iii: et mar. xv. Joseph nobilis decurio q̃ ꝺ curio vocatur ideo quia est de ordine curie q̃ offitio curie adminístrat Qui etiam scd̃z cum dicitur curialis a ꝓcurando quia ꝓcu rat munera ciuilia q̃ curialia. Vnde de hꝰ ff. ꝺ. decuri. q̃ fili. eo. Quidam autem dicũt decuriões appellari er eo q̃ cũ ciuitates et municipia ꝓstruebant̃ cuiusq̃ loci gracia cõ silii decima pars hominũ i ipsa colligebat̃ vt ff de ver. sigm. l. si. pupillus. Etiam qui dam dicunt decuriones esse er eo q̃ cũ colo nie ducerentur decima pars eorũ qui duce bantur consilium publicum constituebant q̃ decuriones vrbis romane a muneribus excusantur vt C. e. ti li. xi.

¶ Decusare idest ornare vñ dicitur ille ꝺ cusate loquitur idest ornate:

¶ Deditícia libertas scd̃m a3o. in sum. e. ti. hodie sublata est. sed olim eorũ dicebat̃ deditícia libertas qui sic sequebantur vt toto tpe vite sue seruili iugo detinerentur

poſt mortam vero eripereníur in libertatẽ vt colligitur in:l·vnica C. de la .lí.to l. vt inſti. de ſucceſ.liber. §. vlt: ꝛ.l. vnica. C. de la.lí.toll:

¶ Dediticíi liberti olím erant et dicebanť hii qui ſe debebant timore rõne et deſtrũcti one ſua talem libertatem ꝓſequebãtur: Et dícebantuir liberti forte ꝓpter ſpem liber tatis. vnde verius liberti dícebantur quía fere liberi erant licet ſeruire cogerent: Ho díe vero non ſunt. et ſic hoc nomeu dediticii michil ſignificat per ſe vel adiũctĩe. ſicut ſy mera. Nec illa libtas eſt vnq̃ in vſu frequẽ tata ꝑ vt hec omnia ponit azo. in ſum. C. ꝺ dedi. lí. toll: Erant autem hii peſſime condi tionis quía toto tpe vite ſue eraut ſerui et in morte liberi vt dictum eſt vt inſti. de lib tinis §. libertinorũ auten: Et dicũt doct. ꝙ tales non erant ſerui ſed coacti ad ſeruien dũ ꝛ erant inducti ex l. eliaſcentia que etiã multa alia ſcz mala inducit. vt in glo. inſti ti. ꝑalle.

¶ Defalcare eſt aliquid ab aliquo iure de bito inſolutum ꝙputare: Vel de iure aliter dicitur defalcare ad modum legis falcidie iurta notata inſtitu. de. l. falcidia ſuper ru brica:

¶ Deductio eſt defalcatio vel ſepatio qz deducere ſepare dicitur:

¶ Defenſor eſt ille qui ſine mandato cau tione ꝓſtita de iudicato ſolui aliũ defendit vel eius defenſionĩ ſe offert vt ff. de ꝓcura l. ſi ꝓcurator §. fi. ꝛ l. ſi defẽſor cũ ibi nota tis. ꝛ inſti. de. bo. poſ ꝙta q. ita poſſet. ꝺ ci ꝓcurator ꝛ §. aliis: Et vide ibi. pecu. i qui bus cauſis interueniat vel nõ:

¶ Defẽſores ciuitatũ ſecũdum azo. iu ſũ. e. ti. ſunt hii qui in ommibus tanq̃ patres pocius q̃ vt iudices ſe habere debẽt vt ita nemimis ſui vtantur officio. C. e. ti·l. iii. ꝛ i aucteu. vt iudices ſine quoq° ſuffra. §. eos Conſtituitur autem defẽſor ciuitatis decre to eũ remuneratio ſine elcõe poſſeſſionũ i il la ciuitate conſiſtẽtiũ. vt in autẽ. e. ti §. nos ergo in decreto col. ii. Eſt autem offitium defẽſoris huius ꝓbẽ auctoritatem qñ agit apud eum ex volũtate pertium vt adoptio emãcipa° mauumiſſio teſtamẽtorũ vt i au ctẽ. e. ti. §. ſed neq̃ ꝓpos: Item dõationis i ſinuatio i contẽtioſa autem i iuriditõe hẽt cõditionem vſque ad ccc ãnos. vt in auten ꝑall:

¶ Defẽdere eſt vicem dni ſubire vel illd facere quod faceret dñs in lo. ꝑal. §. ꝛ iudi care ꝛ olim vſq3 ad xl. ãnos potuit. vt C. e. ti. l. i.

¶ Deferre aliquem. eſt eum accuſare: Sz deferre alicui eſt grates et reuerentias ſibi facere vt. ff. ꝺ accu·l. libel: Et ſic dicim? ꝺo plus deferẽdũ eſt q̃ homi de ſen. ercoi. c. re latũ x i. q. iii. quiſq̃s metu. ꝛ c. iulian? Dif ferũt tñ deferre et accuſare i hoc qz defer.e fit reo abſente ſed aciuſare fit reo pñte:

¶ Deferre iuramentum. eſt aliquẽ artare vel aſtringere ad iurandũ: Et qñz deferť a iure qñz a iudice et qñz a parteqñz etiã de'atũ a parte pti refertur. De õnib? bris not. C. de iureiur. l. i: Poteſt autem ipſum ꝺ ferre maior xv ãnis etiam minor ipſũ ꝺfer re nõ ꝓhibetur dum ſaltem cõditio ſua nõ peior fiat: Sed ſi ledatur reſtituitur·ff. de iurei nñ·l. nam poſtea §. ſed ſi minor: Etiã paterfamilias vel filius familias C. ꝺ iure iuř. l. uec filius. Item liber nõ ſeruus ff. e. ti. l. multomagis alias quãtomagis in fine Item cõpos mentis nõ ꝓdigus nec cõſimi les. vt l. tutor §. ꝓdigus e. ti. ꝛ ff. de rebus que ad nup. p. Si autem ad miniſtrationẽ adiit tanquam ꝓcurator licet ei iuramẽtũ deferri tribus caſib? ſcz ſi ſpeciale mãdatũ hẽat. ſi i rẽ ſuam ſit datus: Si generalem ꝛ liberam habeat adminiſtrationẽ vt ff. ꝺ iu reiuř. l. iuſiurandum §. ſi tibi ꝛ l. ſequẽ: Et epiſcopus habent hanc adminiſtrationẽ q° ad ea q̃ alienari poſſũt: Cui autem deferat dicendũ ẽ ſecũdum boſti. ꝙ a pte pti ꝺferť

quod vocatur secūdum eundem iudiciū vo lūtariū vel extraiudiciale: Verū alicꝫ ē nccā riū ⁊ iudiciale scz qñ iuder ꝑti ꝺfert vt C de iureiuꝝ. l. iii. §boē fiꝺi. viꝺ ꝺ hac materia hosti. ti. ꝺ. iureiur. sub. §. ꝺ iuramēto asserto rio quasi ꝑ totum:

¶ Defect⁹ hui⁹ dcōmis significatū clarū ē ⁊ significat quod īpositio significare dictat scz defcm realē Sz ꝺfcūs mōi vl̄ ꝯditōis ꝑ ꝯpleīto hēt ꝑ put er natūa ꝯditōis vel modi vel quouis alio mō significādi infertur. vl̄ significare cōcluditur vt dicēdo ꝑmitto īstituo vel lego tibi .x. si capitoliū ascēderis infra mēsem. Et ꝑ testat quo mīn⁹ ascendas parendo ꝯditōm ⁊ ñ vis ymmo recusas exp̄sse si mēꝫ labit ꝯditō vere ē defectiua: Et hic ꝺfect⁹ sigificat dispositōnem defectiuā l. q heredl §. fi. ⁊ ꝑ totū ff. ꝺ cōdi ⁊ demō. Si autem legatario volēte implē. heres impedit tūc defect⁹ iste significat impleīetū cōditōis. ⁊ ꝑ hoc purificatōnē dispositōis l. iure ciuili ꝺ cōdi. ⁊ demōst: Sz ā terci⁹ impedit impleri tūc si iuste significat impletam l. ⁊ius si e. ti. si terci⁹ iniuste impedit ⁊ est solucdo habet ꝑ defectiua l. inꝺ neratius. ff. ad l. acquiliā: Si iste tercius ñ ē soluendo habetur ꝑ impleta ar. l. fi. ff. de eo ꝑ quem factū est ī pñ:

¶ Defūctio est a debito liberatio. ide defūctus idest liberatus. Sc'ꝺ defūctus idē est qꝺ mortu⁹ vt capit C. ne de sta. defūc. l postq̄ ⁊ ꝑ totū Et forte dicit ideo mortu⁹ defūct⁹ qz libat⁹ a miseia condcōis humane

¶ Defūctorie ⁊ ꝑfūctorie idem sonāt qꝺ trāsitorie vel cursorie

¶ Degꝺare est deponere de ordie vt lxxxi distic. Qualiter autem habz fieri degradatio nota de pe. c. degradatio li. vi. Nam deponere est simplici verbo suspendere degradare autem cum solemnitate:

¶ Delator idē est qꝺ accusator vl̄ qui bōa aliqua tanq̄ vacantia fisco denunciat. i. manifestat vt v. q vi. delatori aut ꝗna coꝑuletur aut ꝯuicto caput amputetur ⁊ scq̄tur: Delatores autem sunt qui inuidia ꝑdunt alios:

¶ Delegat⁹ ē cui cā cōmittit terminānda vl̄ erequenda uices delegantis repsentās ⁊ ī iurisdcōe michil ꝑp̄ū habens vt ff. ꝺ offi. eius cui man. ē iuri. l. i. in fi. ⁊ l. iii. ff. ꝺ le iii. de. offi. dele. Saē quia ⁊ c. cū oli ⁊ host in sum. e. ti. Vl̄ sic. delegat⁹ est is cui a sūmo pontifice vl̄ ordinario vl̄ delegato pīcipis causa ꝯmittitur: Item inde venit sub delegat⁹ qui dicit respectu ꝺlegati: Itē is cui p̄ncipiū cause vel mediū ꝯmittitur ⁊ sic iuder ꝑpe dici nō pōt ot. e. ti. c. sup questionū. §. porro delegatus: Delegat⁹ tamen ꝑpe delegare potest p̄ncipiū mediū ⁊ finē: §. intētiomis c. sup questionū ꝑal. vl̄ secūꝺ spe. e. ti. in p̄ñ: Est is qui ex alteri⁹ ꝯmissiōe recipit ac⁹ caē iudicialē cogitōnē: Nā ⁊ ſ ꝺ delegatus delegatus ē cui p aliquem habē tem iurisdcōnē demāꝺat in iuditō aliquid vel extra iudiciū faciēdū nō iure ꝑpo sz de iue mādātis. Et differt a surrogato ⁊ ꝯfuator. Nam surrogatus habz iurisdctōnem iure ꝑpo ⁊ merū imperiū sicut iuder p̄ncipalis cui surrogatur: Sed ꝯseruator nullā habet iuditialem cognitionem sed tm̄ ptā tem sup notoriis ⁊ manifestis c. statuimus de offi. dele. li. vi. iuder autem delegat⁹ habet iurisdcōnē in ecclesiasticis nō ꝑpā fa supiore ꝯmissam. vide goff. in sūma: Et delegat⁹ ī cā sibi delegata maior ē ordinario de offi. deleg. sane ii. ⁊ ꝺ offi. ordi. pastoralis. q ni talis vices gerit delegantis et poꝑ ꝯpellere episcopū rebellem p sententiā suspensiōis vel interdicti vt c. Sane ꝑal:

¶ Delegare plura significat Prio ē aliquē iudicem loco sui ⁊ auctoritate sui iudicatu nū cōstituē vel substituere vt l. p̄cipim⁹ C. de app. circa mediū ⁊ l. scz in fi. Qñz autē in locum suū vel vice sui aliū reū creditorē dare vel cui iusserit creditor: Et hoc modo

inter delegatū ⁊ eū cui fit delegatio oportꝫ inuenire stipulatōnem vel lit. ꝓtest. hiis enī modis fit hec delegatō vide l. delegare ff. ō nouationi ⁊ azo. in. sum. e. ti. de noua Delegare enī possum. idest vice mea debitorē meū dare creditori ⁊ ex delegatōe liberor ego a creditore meo ⁊ extinguitur ipsa obligatio qua tenebar vt q̄ tibi sū obligatus ⁊ aliū habeo debitorem michi obligatum. ⁊ istū tibi assigno vt debitū ab eo recipias te ⁊ ipso volentibus hec est delega° quedam:

¶ Deliberare est factū diligenter tractare vel in mente reuoluē vel cū amicis suis explorare. an expediat sibi illud admittere ō quo queritur puta hēditatem agnoscē vel adire vt l. si aristo. in p̄n ff. de iure deliber. Datur autem deliberandi tēpus hēdibus institutis vt l. si plures ff. de iure deli. Itē tutoribus vt l. ait pretor ff. e. ti. Et curatoribus eorū: Itē hēdibus ab intestato venientibus vt l. si quis heres suus. ff. e. ti: Datur autē ad hoc tempus ab imperatore vsq̄ ad annum: Sed ab aliis iudicib⁹ vsq̄ ad octo vel nouem menses et non vltra vt C. de iure: deli. l. fina: §. sed quia. ſ nō minus tribus diebꝰ ff. e: ti. l. i. ī. fi. Est aūt effectus ō liberationis quia ītermī bona nō debent minui. nisi causa cognita. vt. ff. e. ti l. ait. ꝓtor. Huiusmodi autem deliberatio hodie non est necessaria si quis inuentarium sc̄m leges facere voluerit vt dicta. l. fi. §. sed quia De hac materia uide. azo. ī sūma. ti. de. iure delibe.

¶ Deliberatio est puida cause circūspectō cū qua ratio totū agit et furor sibi nō vendicat ri. q. iii. i'la p̄positorū ⁊ c. sequēti q⁹ etiam indiscussi hoim calores possunt refrenari: Et in sententiis ferēdis maxime est necessaria ii. q. vi: anteriorum. xi. q. iii: cum apud:

¶ Delictum dicitur quasi derelictum: Et nota ꝑt supra tetigi in verbo ꝓtractus q⁹ sicut actiōnū quedā ꝓueniūt ex ꝓtractu vel quasi cōtractu. Ita actionū quedam ꝓueiunt ex delicto alie vero ex quasi delicto: Ex delicto ꝓueniunt actiones vbi delictū pſōe vere ⁊ directe ꝓp̄henditur vt est videre in furto rapina homicidio: Ex quasi delicto vbi pſone delictum vere et directe nō ꝓpre hendītur sz interp̄tatiue vel iuris fictōe vt si iuder p̄ imperitiam suā male iudicauerit tenetur parti quam lesit. ex quasi delicto: Itē tenēs ī domo vel officio aliquē p̄auū hoiēz qui damnū dedit michi teneris ex q̄si delicto eo q⁹ in culpa sis vtendo malorū hominū ope: Et est delictū desertio bonī: Sz peccatū p̄u⁹ actus: Sed crimē ē peccatum graue accusatione ⁊ dānatione dignissimū Hec est dr̄a scd̄m augus. lxxxi. i. dis. c. i. Et nota de pe. di. i. si peccatū: Et p̄ io. an. in regula peccatū: Et dr̄a inter delictum ⁊ peccatū ē bōa g m. l. i. C. si. aduer. delic. vbi dicit acur: Delictū ē genus gnālissimum siue vertat er animo siue non: Crimen vero genus subalternum: Continet enī sub se furtum adulterium ⁊ alia que er animo ꝓueiunt. idest er cōsciētia:

¶ Demens est qui nescit vel qui nō potest exp̄mere quid velit aut nolit c. pastoralis. de. cle. egro li. vi. vbi bonus ter. ⁊ glo ibi sup eo verbo remittit:

¶ Demoliri est dissipare vel destruē. mat. vi. thesaurisate vob̄ thesauros in celo vbi tinea nō demolitur:

¶ Denunciare est crimen alicuius superiori nunciare ita q⁹ p̄epō de augeat denunciatōnem vt in si ff. depositi l. i. ī p̄n: Hosti autem ī sū. ti. de accu. rubricare denunc §. i dicit: Denunciatō est crimīis alic⁹ apud iudicē sine iuscriptōne legittime facta delatio ad pēntentiam agēdam vel alī legittimā penam imponendam vel etiam ad vtr⁹q⁹ ⁊ §. sequenti ipse distinguit quādam denunciatōnem dicens q⁹ quedam est denūciatō p̄mālis ⁊ euuāgelica. Et ad illā q̄libz

admittitur: Quedam vero iudicialis et canonica ꝛ ad illam non quilibet admittitur vide ibi de illa ꝛ in reportatis .io.an.c.nouit de iud.ꝛ goff.in sum.ti.de accu.dicit ꝙ mãdatum euangelicum si pccauerit ii.q.i.nõ extẽdit̃ nisi ad illos qui in magistratu sũt positi siue cleici sit siue laici ar.xxxiii.q.iiii.duo ista nomina xviii.q.iiii.de presbiterorũ: Quo ad alios autem est cõsilium: Et hoc est verum in peccato ꝑmisso: Nam in cõmittendo õmbus est p̃ceptum xxii.q.v.hoc videtur: .Et dicit goff.se approbare dictum io.an.ꝛ ꝙ quilibet admittatur ad denunciandum dum bono zelo denũciet.d.sen.ꝛ re.iudi.cum .i.ꝛ a.sed licz infames et irregulares nõ tñ admittũtur criminosi q̃ sua crimina nõ correxerint p̃sumitur ꝙ malo zelo deuuncient aliena: Distiguit tamẽ dicens denũciationem de peccato commisso esse euuangelicam. Sed ꝑmittendo canonicã ad quam quilibz admittitur.vt d ꝑgnatione spiritu.tua. Et sufficit qualiscũz noticia vt in c.hoc videtur p̃al: Nec turpitudo propria obsistit de spõ .preterea nec impedit iuramẽtum p̃cedẽs xiii. dis.nerui: Et nota ꝙ nem sequitur iste denuuciat? est excoicat? publice ꝛ nedũ in iudicialibus sz etiam in extraiudicialibus euitari ꝛ a legittimis actibus remoueri debz g° est excoicat? quia forte excoicatus nõ ẽ vt si post appellatõez legittimã sentencia lata sit in eũ.nõ tamen fuit vt debuit ꝓsecutus appellatõnem eandem infra tempus ab homine vel iure statutum ad ipsam ꝓsequendam c.licz de senten.ex.li.vi:

¶ Denicꝫ nota archidia .xiiii.dis.denicꝫ:

¶ Deplano altquid dicit̃ fieri quod iudex sine figura et strepitu iudiciario. facit de cuius verbi significato habes hodie plene de verbo signi.in cle.Sepe.in ꝓcilio .vien. de quo etiam archid. d elec.c.indemnitatibus li.vi. sup verbo strepitu ꝛ figura: Et de accu.c.Sicut olim ibi statuũtur persone ydonee simplicit̃ ꝛ de plano absq; ulla iuris dictione sollicite inuestigantes ꝛc̃: Dicitur ergo iudex aliquid facẽ de plano quando scz nõ ẽ in ꝓsistorio vt scz residẽs i loco q° iudicare ꝓsuevit aliqualiter instructus sine iuris solemnitate aliquid facit statuit aut determinat:

¶ Deportare est aliquẽ perpetuo exilio dãnare sz relegare ad tempus. vt.ff.de inter. l.relegatorum §.drã:

¶ Depositũ scdm hosti.e.ti.est qd̃ custodiendum alicui vl̃ alicuius fidei datum ẽ vel creditum in quo debz qui recipit maximã diligentiam habere quia in depposito cõtrahitur re obligatio.insti.qui mo.re cõtra obli. §.penult. Et dicitur d positum inter clericos commodatum vero inter vulgaẽs: Rei autem deposite sicut et cõmodate dominiũ retinemus vt ff.cõmodati l.rei cõmodate. Et dicitur scdm hosti.a de ꝛ positũ sic ꝙ prepositõ de augeat: Vel dicitur a de idest deorsũ positũ alias seorsũ positũ scilicet a deponẽte vt ostendatur totũ fidei eius ꝓmissũ apud quem ponitur quo ad custodiam ꝛ videtur sepã custodia a deponẽte: Est g° aliud pono aliud depono vt ff.e.l.i. Quid sit actio depositi directa ꝛ cõtraria reqre ẽ actio depositi:

¶ Depositarius est apud quem res ãqua deponitur custodienda. ita sumitur in auc. §. sz ꝛ etiam depositi: Et differt a sequestro quia depositarius ad hoc p̃cise tenetur vt depositori rẽ restituat T̃etur etiam maxiãz diligẽtiam adhibẽ sz sequester neuꝫ litigãtiũ tẽtur p̃cise rẽ restituẽ sz indeterminate illi qui vicerit:

¶ Delictum dicitur illud quod carz possessoẽ vl̃ quod in nulli? ẽ possessioẽ vt insti. d re. diuisi. §.hoc amplius circa.fi.

¶ Derogaẽ ẽ dinuẽ vl̃ in parte tollẽ vl̃ dẽbere vt ff.d ver.sigi.l.drogator Et differt ab abrogatoẽ ibidẽ require supra abrogare:

¶ Pesidē ē discordaē:

¶ Desertores dicūtur clerici qui ppie ecclesie ministris destitutis ad a'iā vicio fuge se transferunt vel cōfugerūt vt.xxi.q.ii placuit et hoc secm cañ. Sed secz leges ō sertores dicūtur milites vicio fuge suā militiam deserentes. vt.C.e.ti.l.i.t.ii.li. duodecimo.

¶ Desertum est locus nō habitatus penitus neq; cultus vltra memoriā hominū vt c.i.de.ver.sig.li.vi.

¶ Desuetudo t cōsuetudo differunt secz bart. in l.de quibus ff.de.legib? super verbo desuetudiuē. Nam cōsuetudo est qñ fit contra legem per ipsā cōsuetudinē: Sed ō suetudo quando non vtimur aliqua lege in iure posita De hoc nota in ꝓhemio institutiōm in.fi.et in.glo.l.ꝑalle. .

¶ Detestari est absenti denūciare testib? adhibitis vt.l.subsignatū. §.i.et.l.sequenti.ff.de.ver.sig: Aliter autē detestari ē facta alicuius abrenūciare spernere vel abhominari seu nō approbare vel ē erectare vel ōscribi res aliquas et eas que ḡles t quā te sunt scripto cōprehendi vt.ff.l.ꝑalle

¶ Detestatio est cū testibus fcā ōrūcia°

¶ Deierare est falsse iurare.c.in litteris ō testi.t.c.litteras de ꝓsūp.

¶ Deuns est vna pars assis que ex.xi.oncijs ꝑficitur insti.de.heredi.insti. §.heredītas:

¶ Dertans est pars assis que ex.x.vncijs perficitur nec respicit totum.vt in. §.ꝑalle require ē.as:

¶ Deusdedit est ꝓprīū nomen.c.tanta de symonia similiter deodat? e.ti.c.ili: Et sic nomen ꝓprium diuersimode cōponit. Qñ q; ex nomine t ptīcipio.qñq; ex nomine et verbo: Quādoz ex ꝓnomine verbo t nomine vt ōquodvultdeus vt.c.i.ō.iudi: Nec valet argumentum ab ethymologia nominis ꝓprii quia ad placitū imponitur: Sz nois appellatiui quādoz sic scz negatie.vt. l.si quis in fundi vocabulo.ff.de le.i.patet in noib? mutuū testamētū

¶ Dictatores olim dicti fuerunt qui summum magistratum gerebant quorū erat i maioribus causis sententias ferre siue dictare vt.ff.de.ori.iuris.l.ii: Et populo dicūtur auctores quorū creati fuerunt tres a romanis post cesares:

¶ Ditio est idem qd potestas vt ff.ō.ori. iuris.l.ii. §.capta.t.ii.q.vi.c.a.iudicibus ad fi.inde iurisdcō.t cōponit ab hoc noīe

¶ Dyacon? grece dicitur minister latine. quia sicut in sacerdote ꝓsecratio ita in dyacono ministerii dispensatio habetur: Et ypodiacones grece dicuntur subdiacon latine quia subiacent ꝓceptis leuitarū: Et apud hebreos nathinei vocantur vt habes xxi.di.cleros.

¶ Dyascoli vl dyascoles dicūtur iasii idē dictatores vel distinctores legis hoc est publice ratois: Et secz hoc accipitur i.glo.de ta.be.stri.vel.pic.C.li:xii:

¶ Dieta in vna significatione est cenaculum quo die magis q; nocte solent homies residere vt.ff.ō.dona.l.luctus: Vel domūcula cōstructa in ortis ꝓ colligēdis fructibus seu oblectatōmis gracia: Ita capitur in.l.senatus: §.marcellus.ff.de le.i: In alia vero significatiōne dicitur spacium vnī? diei vel lapsus: Tercio est vnī? diei opatō Quarto est vnī? diei certa t determinata ꝓmestio· Continet autem dieta legalis.xx. miliaria ytalica: Dieta vulgaris dicitur illa que habetur secūdum cōsuetudinem regionis:

¶ Dietarii dicūtur qui in cenaculo alieno se dirigunt animo furandi a dieta secūdū primam significationē sic dicti. t sic exponit in.l.saccularius in pñ.ff.de edi.edic.

¶ Dyadema ꝓprie est corona imperialis: Et est solum de auro et lapidibus preciosa dya idest duo ꝓ demo quia ex sui rotunditate principiū demit et finem.secūdū·io.

an in.cle romañ de:iureiuꝝ.

¶ Dyabolus idem est quod demõ .a dya quod est duo et bolus morsus q̃si mordẽs corpus ꝛ aiam ã :Et creatus est bonus sed ex libero arbitrio factus est malus ymmo adhuc habet liberũ arbitriũ.sed illud ẽ tm ad malum alioquin non demereretur ꝛ cotidie peior efficeretur:Similit angelus habet liberũ arbitriũ quo cotidie meret ꝛ melior fit.hoc ergo ad bonum tam : Homo vero habet liberũ arbitriũ eque ad bonum ꝛ ad malũ scdm.glo.xxiii.di. in.nomie dni vbi.tex.dicit q in cõsecratione epi queren dũ est post multa si credat q dyabolus nõ per ordinatõnem.sed per arbitriũ factus ẽ malus quia hoc quilibet credere tenetur

¶ Diffinitia sẽtencia.require infra. sẽtencia.

¶ Difficile dicitur qñq; q nullo modo fit si.q .vi.biduum.ver.sed aduersus et.glo. fi.de .testi.c.pñtiũ exponit de facili nõ idẽ nullo modo.

¶ Digestũ scdm.azo.in.sũ.de.ve.iu.enucle.dicitur legalis liber qui alio nomine vocatur pandecta seu liber pandectarũ ex eo quia omnes disputationes ꝛ decisiones legitimas in se habet ꝛ q vndiq; collectõnẽ in summis recipit cẽtũ quiq̃gita pene milia versuum totũ opus pficiẽs ꝛ i quiq̃gita.libros ptiales digessit imperator:Collectus autẽ fuit iste liber ex veteri iure qnod ab vrbe romana conditum ꝛ a romuli tẽpore vsq; ad tempa iustiniam fere per mille ꝛ. cccc. annos cõfuse statutũ obtinuit. Et extendebatur in duo milia pene librorum ꝛ trecies centena milia versuum. §.vel responsorum.vt patet de ve.iu. enucle.l.ii. §. cũ omnia:Quare autẽ pãdecta diuisa fuit in tres libros vel volumina quorũ primũ vocatur .ff.vetus.scdm inforciatum.tercium .ff.nouũ:Ratio quia a duobus imperatoribꝰ nuncupatis hoc nomine frederic? postea matutius mminatum est· ergo scribitur per duplex.ff.scdm quosdã. Dicitur autẽ pãdecta a pan.idest totũ.et decta doctrina.quia est tota doctrina omniũ iurisconsultorũ vt in .§.prealle.cum omnia. Et in prohemio institutionum.Sed vocatur.ff. ideo quia omnia decidẽda ibi digerũtur et soluuntur scdm.azo.accur·dinũ.in.pñ. instit:Et nota.io.an.in prohemio.cle.q.ff. capitur alibi pro deroctum.xxxv.q.ix.aplice de.conse.di.v·ne.tales.et.c.prece:Quidam dicũt q iste liber olim per duplex. dc scribebatur vel per.d ꝛ g sed postea p vicio scriptoris corruptũ sit: Sed prima racio apparet melior scz q.ff.scribatur cõtra morem ommũ legaliũ librorũ per duplex.ff. q̃uis ille due littere nec in.princip.nec in fine huius nominis.ff:ponanrur. Ideo qr ille liber fuit digestus secũdario per duos fredericos imperatores a quoꝝ cuiuslibet nomine sumpta est p̃ma littera.f. et sic erunt duo.ff.licet illa ratio aliis non placeat qr neuter illorũ imperatorũ aliquid fecit exceptis paucis cõstitutionibus positis i vsibꝰ feudorũ : Dicunt ergo esse viciũ scriptorũ Et vnus illorum librorum nominatꝰ est inforciatũ.quia cũ rome esset studiũ amissũ ꝛ bonomie inoleret ꝛ eius recupatione facta rauenne cum esset amissum ius ẽ reddi tum forte cũ multa assint que deerant ꝛ sic sumitur in pro valde:Alii dicunt q fortes leges in eo sunt sed certe et i veteri alii ab inuentore seu auctore sic nominatũ dicunt vl dicitur q uomina magistralia sũt quare non est de eis disputandũ.quia relinquit ptinacibns scdz tulium Et qnia plura sũt uegocia q̃q vocabula.ff.de. p̃scrip. verbis l.natura enĩ:Alii ab inforciato caldeo vocabulo quod est dispositõ quia vltime dispositiones in eo sunt vnde· Sum liber fortis disponens spolia mortis: Et clausis portis me discat lector in ortis. Hec in.glo.i. hnius libri.Et dicitur q vnꝰ fredericus ꝺ predictis qui fecit auten.omnes pegrini.C

coia de.suc.Autẽtica habita ꝛc̃ natus fuit in ciuitate panormitana ex antiquissia mulĩe que ne credẽtur ꝑtum esse suppositũ publice inmedio pa'acii peperit

¶ Dignitas quid sit scd'm archi. patet de consue.c.i.l.vi.in.glo.et h° erat cõtra que est notabilis: Dignitas qñq; idem ẽ quod potestas vel condicio vel ꝓrogatia secularis.vt.xxiii.q.v.admínistratores. ꝛ.C. ỏ dígn.li.xi:Et sic iudex dicitur habere dignitatem.vt.ff·ỏ·albo.scriben.l.vlt. De h° etiam notatur .iiii.q.iii.in.príncipio. Item dignitas est quedam ꝑeminencia ecclesie vel in ecclesia.c.q̃uis de.ver. sig.vide.nota.io. an.iiii.dis.demq; et vin. et ber.de. cle.nõ re.c.iii.ꝛ de ꝑbeu.ỏ multa:Et quot modis sumatur dignitas notatur etiam de rescriptis. sedes. apostolica in·glo.super verbo maiores que incipit. Sed quas personas. Qñq; autẽ sumitur strictius pro eminentia ꝓrogatiue psoẽ ecclesiastice que ꝓrogatia etiam dicitur personatus qui cognoscitur quãdo aliquis habet ꝓrogatiuã in choro vel capitulo in optiombus in ꝓcessioib? in vocibus dandis et similibus plus q̃z alii canonici sui ordinis·vt in dcõ.c.i.de.ꝓsue ꝑalle.cum.símilib? :Et illa cognoscit̃ hiis modis.Primo quãdo quis habet administratõnem rerũ ecclesie cũ iurisdictione:Secundo qñ habet nomẽ dignitatis ꝛ ꝑlationem seu prerogatiuã tam in choro q̃z in capitulo: Tercio quãdo er cõsuetudine ecclesie habetur aliquis in dignitate·uide.archi.vbi s̃.

¶ Dilatio est tẽporis in causa ꝓrogatio. Et dilationũ scd'm.hosti.i.snm.ti.de.dila §.i. Alie sunt citatorie que dantur vocato ad causam ad veniendã ad iudicem ãte lit. ·contest.infra quas citatus se preparauit vt veniat in termino ꝛ nichilomin? post terminum vt de.offi.dele. cõsuluit de quib? ·ff.de.iudi.l.ad pemptoris cũ .sequent. vsq; ad legẽ de q̃ re: Et alie sũt restitutorie que dãtur hiis qui spoliati fuerunt seu sunt vel que dant̃ ad appellandũ que sũt x. dierũ. vel ad restitutionem in integrum petendã que olim iufra annum vtilem.hodie quadriennium cõtinuum dantur vt.C ỏ.in.ite.restitu.l.fi. Alie sunt deliberatorie que dantur reis ad deliberãdum de quib? C.de.lit.con.in auctentica offeratur hodie canonisata.iii.q.iii.§. offeratur: Alie sunt pemptorie que dantur volenti ꝓbare ỏ qui b? in.l.i. C. de·dila: Alie sunt exauctorie que dantur cõdẽpnato ad hoc q; satisfaciat ỏ hiis.l.ii.C.de.vsu: Alie sunt reuocatorie que dantur habentibus ius reuocandi domũ de quibus habetur.l·ii.§.legatis ff.de .iudi: Alie sũt vocatorie siue feriales vt ỏ feriis.ff.e.ti.ꝛ·xv.q.iiii.p totũ. Alie persecutorie que dantur ad appellatõnem ꝓsequendam de quibus in autẽ. ei qui appellat.C.de.temp.app. Alie sunt saluatorie vt pemtenciales alie ꝑceptorie de quib? de.app.ꝑterea alie electorie vt de conuersi qui er publico.ff.de.adop.l.mãcipiorum ꝛ de elec.ne pro defectu. alie erptorie vt ỏ frig.ꝛ male laudabilem alie exemptorie vt qui matri accusare possunt.c.fi.ꝛ.C.de inge.ma .l.diffamari alie refutatorie vt de. appella ·personas et .c. Require et .c. sepe de eletcione ·de renũcti .veniens. alie exceptorie scz ad ꝓponendas exceptiones cõcessas a iure de excep.pastoralis hos mõs et species latius ꝓsequitur hosti ibidẽ ꝛ ĩ spe e:ti.ꝛ plures addit specu. vide ibidẽ ꝛ.glo sũme.iii. q.ii. declarat notabiliter quinq; species inducíarũ vl̃ dilatõnũ: Specu aũt enumerat.xx.in.ti.de.dila.§.i. Et hosti.in sum.e.tit.§.i: Nam restitutorie iducie dabãtur olim spoliatis vel electis ꝛ tandẽ restitutis infra quas a iudiciorum strepitu q̃ escebant et erant nõ minores ser mensium nec maiores anno. iii.q.ii.electis: Vel, verius erant arbitrarie.c.si eꝑs.e.q. ꝛ deliberatorie dantur ante.lit.conte:Cũ enĩ citat?

venit ad iudicem po:igitur ei libell? q° oblato dantur a iudice inducie.xx.dierum in quibus deliberat re? vt liti cedat vel cõ tẽdat siue iudicem recuset: Et talis exceptio dilatoria est: Ideo ante.lit.conte.pponẽ da de re iudi.cum inter monasteriũ. Et exceptio recusatoria iudicis debet prima esse inter dilatorias qua omissa si alie proponantur ad ipsã redirí nõ põt misi ex noua causa. Dantur etiam ante.lit.cõte.ãque paternales adiectiones inducíarũ .vt.v.q.ii presenti. ꝓparatorie vero dãtur. pl't.conte ꝓbare volẽtibus ifra quas ꝓparẽt suas ꝓbationes quarũ spaciũ moderandũ ẽ vt dicit lex.iii.q.iii. spacium .Et dantur tam actori ꝙ reo ꝛ tm̃ semcis: vt in. §. spacium pal'e. misi casus emergat inopinatus: Judicatorie autẽ dantur cõdẽpnatis. ꝛ sunt. iiii mensiũ de re iudi. ꝙ ad consultationẽ: Nec habent locũ in causis criminalibus in quibus executio non differtur misi in quatuor casib? vt not. gof. ô iud c. vlt. §. ptib? Et nota ꝙ in ciuilib? causis pro qualibet causã necessaria datur vnica dilatio: In criminalibus vero tres sũt reo et due actori. hec ex. goff. in. sũ·e. ti:

¶ Dilatio potest etiam sic describí scd'm baldum: Est tempus quod habet certũ pn cipium ꝛ certũ finem: Vel sic est tempus datum a lege vel a iudice ptibus ad veniẽdum: Et talis est dupler. scz prima que da ẽ ab hoie vl' a iudice. Scda que datur a iure vel a lege. vt patet in rubrica de feriis

¶ Dilapidare est res vel bona ꝓdigaliter ꝛ indifferenter erogare scd'm quod notat archidi. de. rescrip. statutum. li. vi. ꝛ de elec. quia sepe. e. li. et sic sumitur in. l. si pro ea. C. mandati. ꝛ. ff. de mino. l. verum circa finem.

¶ Delitere est latere inde delitescere ichoatiuum ꝛ vtuntur multũ oratores dicentes vnde tibi scribendi capescant exordia mea. sane rationes delitescit: Et habetur in l. dies festos. C. de feriis vbi dicitur tacèat apitio aducacõ delitescat. ꝛ venit a verbo delitere a de ꝛ latere

¶ Diminutio capitis. require supra. capitis diminutio

¶ Dyocesis scd'm. archi. de rescrip. statutum. li. vi. ẽ. distinctio vel diuisio siue gubernatio quia diuisa ꝛ diuersa est ab ecclesia alterius epatus ꝛ commissa gubernationi vnius vt patet. vi. q. i. epum. ꝛ. xvi. q iii. quicũq; ꝛ. c. licet ꝛ. c. inter. ꝛ ibidem nota ꝛ de. temp. ordi. c. eos. li. vi. Aliquando sumitur pro regione vel puincia. Et sic forte capitur in. l. presides. C. de. offi. recto puincie: Aliquãdo ꝑ puicia. Etiam interdũ pro parrochia. uide de hoc. archi. ibidem ꝛ vi. q. i. epum: Et dicitur a dya idest duo ꝛ cesio. idest sepatio quia sepat duas iurisdictiones. Et nota ꝙ appellatõne dyocesis non cõprehenditur ciuitas quia digni? submino:i cõprehendi nõ debet: Sed ciuitas dignio:i est diocesi. Sz appellatione ciuitatis bene diocesis cõprehenditur vt notat in c. rudolphus. de. rescriptis. Et ꝙ nemen ordinarius plura. cõprehendat ꝙ nomẽ dyocesanus. uide. glo. ii. cle. i. de. ui. ꝛ. ho. cle: Et melius. glo. in verbo dyocesanis i. cle. i. de iure patronatus

¶ Dipõdius est genus ponderis leuissimi ex duobus assibus cõpositi. vt dicit beda super illud luce. xii. nonne quinq; passeres veniunt dypondio. vel est as duplicatus videlicet xxiiii. vncie: Et nota insti. de here. insti. §. si plures vncie: Et quod i numeris est vnum hoc in ponderiõ? est as. quod duo habet dipõdia: Et dicitur a dia quod ẽ duo ꝛ pondus quasi dupler põd? leuissimi ponderis

¶ Discusso:i require. ifra. inspecto:i

¶ Disertus vel diserto:i est idem ꝙ facundus: Et inde dicitu:i disertatio et est ciuilis sapiencia vt. C. de. ord. cogni. l. qualis. ide venit superlatiuus disertissimus. vt. C. de

aduoca. qui diſerit iudicium vel petitionē in iudicio.

¶ Diſtũgere vel diſtiguere. ē ꝓferre data vel accepta vt ī.l.cognoſcere §.i.ff.de.ver ſigm.

¶ Diſpendiũ dicitur dampnũ vl detrimẽ tum. Aliter dicitur longum ꝛ inutile. cõpẽ dium vero breue ꝛ vtile .de accu.qualiter ꝛ qñ ad.fi.ꝛ.c.diſpendia de.reſcrip. li. vi. in:glo.ii.et.cle.diſpendioſam.ꝛ.de.iud.fa cit regula ꝙ ob gratiã ꝛc̃ de re iuris.li.vi. inde diſpendioſus. ideſt damnoſus.cle. ꝑalle.de iudi .vbi.concor in.glo. Quãdoꝝ diſpendium dicitur idem quod tediosum abſq; tam̃ vtilitate vt in iuribus ꝑallegat diſpendia ꝛ qualiter.

¶ Diſpenſare idẽ eſt quod diſponere vñ diſpenſatores dicunt eo ꝙ domũ alicui? vel res diſponũt ꝛ ita accipitur in l diſpen ſatores ff de ſolu Et dicitur diſpenſare q̃ ſi diuerſa penſare videlicet rigorẽ inris re larare per eum qui hoc facere poteſt .Et ſi aliter fit non eſt diſpenſare ſed diſſipare

¶ Diſpenſatio eſt iuris ꝓmum̃g,puida re laratio vtilitate ſeu neceſſitate penſata ſe cundũ gvuil.in.ſpe.ti de diſpen Vel ſic ẽ rigoris iuris per eũ ad quẽ ſpectat canom ce facta relaratio i q vi m̃ſi rigor et c.ſe quẽte Quãdoq; tamen diſpenſatio ſumit ꝓprie ſcz pro iuris declaratõe vt i c.qñ.a uallis ꝺ iureiur:,put hoc ponitur iu.ſpe.ti. de legatõibus rubrica de diſpẽſationib? §.i: Item ſcd̃m.io.an.quẽ ſequitur anthо nius.de.bu. Diſpenſatio ẽ quedã cõmuis menſuratio ad ſingula. Et eſt de iure cõceſ ſa ꝑpter impoſſibilitatẽ ,puidendi de oib? ꝑticularibus ſicut nauigantes quedã ,pici ũt vt alia ſalua ſint.i.q.vii . diſpẽſatões ꝛ traxit originẽ a deo qui ex ſola miſericor dia ꝛ diſpenſatione vniuerſa creauit ꝛ ea ſubiecit homi.inſti.de.re.diui : §. i pecudũ Et diſpenſatõ eſt quadruplex ſcz ſemiple na ad minores ordines vt.i.q.i.ſi quis he retice. Pleã ad ſacerdotiũ.i.q.vii.cõueiẽti bus. Plenior ad epatum diſ.xii.nos cõſue tudinẽ. Et pleniſſima ad primarũ omnes ordines et dignitates.xxxiii.q.iiii.ipſa pie tas vt nota.io.an.in.glo.c.prealle.nos ? ſuetudines. Item nota ꝙ diſpẽſãs dẽt ha bere in tuitũ bom vniuerſi cũ õnis ler ꝑ bo no publico ſit inuenta.iiii.di. Erit autem ler ꝛ in tuitũ rationis et cauſe. Hinc eſt ſi diſpenſatio fiat abſq; ituitu rationis diſſi patio dicitur vt nota .in.c.quia in tantũ ꝺ ꝑbend.in.glo.vltima etiam uõ tut? eſt quo ad deũ cum quo ſine cauſa diſpenſat vt.no.bern.in:c.nõ ẽ ꝺ.vo.ꝛ vo.redemp. fa.xi.q.iii.is.qui ꝑeſt et.xxiiii. q.i.manet Et debent tria mouere diſpẽſãtem ·neceſſi tas vtilitas. et euidẽs ꝓgatia meritorũ.i q.vii.tali cõiugio ꝛ.c. exigunt·Item diſpẽ ſatio nõ cõcediť cuiq; ſz habenti legẽ cõde re et tollere et ſic per principem et papã vel eorum auctoritate fieri poteſt Et dicit̃ no tanter ꝙ diſpenſans debet reſpicere cõmo dum vniuerſi quia alias videretur diſpen ſatio ipoſſibilis cũ ius cõmune itro ductũ ſit pro bono publico di.iiii.ſupra. ꝑalle. Et ꝙ diſpẽſatio ius priuatum dicatur. di.iii. ꝑuilegia ·ꝛ ius publicũ ꝑferendum ſit pri uato.c.bone.i.de poſtula.ꝑla. Sic enī diſ peuſatio fit etiam ꝑ bono ꝓmuni. Item ñ dicitur acceptio pſonarũ que ꝓhibetur.c. nonit de iudi.ꝛ.de re.iur.in iudiciis.li .vi Quando circa equales equalia et in equa les ſeruantur inequalia cum bonis non ſolum metu penarum.verum etiam premi orum exhortatione afficere debeam?.ff. de iuſti.ꝛ iure .l. i. Ideo bene cõcediť vni quod alii denegatur. Item licet contra ius naturale non admittatur diſpenſatio.xiii. di .in·pri: Et ius cõmune fundetur ſup na turali ratione . di.i.cõſuetudo. Tamen diſ penſans mouetur ratione ꝑticulari contra ius cõmune qd̃ non põt oib? ꝑticularib? ,puidere. ergo diſpenſatur ſcd̃m naturalem

equitatem et racionabiliter. Nã qui ꝑ alis laborat ꝑmiatur ⁊ plura senciet cõmoda quis habuit. onera vt i regula qui sentit onus ⁊c̃. de re iuris. li. vi.

Disputare est allegare vt videlicet intẽtionem suam ꝓbationes in iudicium deductas ostendere ⁊ eam iuribus asseuerare ⁊ roborare vt. ix. q. iii. alioꝝ te. xxiii. q. viii conuenior. ⁊ ꝺ. fi. instru. inter dilectos ꝺ reiu. abbate. sane. li. vi. cum similib⁹. Quot autem huiusmodi allegationes et disputaciones fieri debiaut sup testibus et aliis act. patet in. c. causis de testi. ⁊. in. autẽ. e. ti. §. quia cũ similibus de hac materia niꝺ spe. ti. de dispu. §. allegare

Distrahere est vẽdere vt. ff. de cõtra hẽ. emp ⁊ ven. l. si ita distrahitur et. l. rem ⁊ alienam et. l. quociens. e. ti. cum multis similibus

Demonstratio idem significat quod ostencio: Nam omne verbũ vel factũ per qꝺ aliquid ostenditur demonstracio dicitur: Ideo dicit. ter. in. l. certũ. ff. si. cer. pet. Certum est quod nomine ꝓprio vel alia ꝺmõstratione que uice nominis fungitur ostẽditur. Et sequitur non refert an ꝓprio nomine res appelletur vel digito ostendatur. Et licet falsa demonstratio non sit ꝺmõstratõ tam̃ ex ea quandoꝝ sumitur significatũ ad inualidandũ actũ qui alias ea nõ exꝓressa esset validus. verbi grecia. testatoꝛ. dicit lego vxori mee vestẽ que causa eius parata est hec verba que causa eius sunt demonstratiua. Sed pone q̃ nichil est paratum causa eius tunc demoustratio est falsa. Et dicit. ter. in. l. Quint⁹ mucius. ff. de. au. et ar. lega. q̃ nullũ est legatum: Secus si diceretur vestem meam purpuream que causa eius facta ẽ q̃ licet demonstratio sit falsa tamen apparet de re legata. per verba ꝓcedencia. vt in. l. quintus mucius ꝓcal. lega. Item si dicat lego dotem si nichil sit in dote nullum est legatum quia si demõstratio est falsa non demonstrat et non apparet ꝺ legato nisi per demonstrationem. l. iii. C. ꝺ fal. cau. Secus si dicat lego centũ que i dotem accepi: Nam tunc valet legatum licet demonstratio sit falsa. tamẽ apparet de re legata. Item dicẽdo titiũ filium meum hẽdem instituo in casu quo non ẽ filiꝰ michi non valet institutio licet constet ꝺ persona tñ voluntas testatoꝛis fuit instituere filiũ Et sic illum titiũ non filium instituere non voluit ergo non valet vt in. l. si pater. C. ꝺ here. iustitu. Similiter ibi instituo titium fratrem meũ si scio nõ esse fratrem licꝫ vti fratrem fraterna dilectioẽ diligam eũ nõ valet institutio. l. nemo. §. i. ff. de. here. instituto. Item ibi lego. x. que sunt in archa si sũt in ea tm̃ qnicꝫ valet lagatũ ab illa quiꝫ. l. si seruus. §: qui quiꝫ. ff. dele. i. Et si nichil est in archa legatum non valet. Sed ibi lego decem que debeo si michil debeo adhuc valet legatum. l. si. sit. l. dele. i. quia licet ꝺmonstratio sit falsa cõstat tamẽ de re. legata. Nam falsa demonstratio nũq̃ impedit legatum vbi cõstat de re et voluntate: Itẽ ibi lego seyo. x. que titiꝰ michi debet. si titius michi nichil debet non valet legatum l. si sit supra. alle. Ratio quia ex hoc legato significatur cessio actõnis legate: Non eni volui decem legare seyo sed cedi actionẽ si bi contra titiũ modo si nichil debet titius non põt accio cedi cum nichil sit in legato Item digito demonstrãdo lego hũc equũ et est bos non equus valet et legatũ. similiter etiam valeret ꝓmissio talis. vt nota in. l. que extrinsecus. ff. de. ver. obli. quia per demonstrationem cũ digito cõstat ꝺ corpore nisi aliũde appareret q̃ ego credidissẽ equũ fuisse et bouem non fuisse legaturus. Sed ibi lego bouem meum et nõ ẽ bos ſꝫ equꝰ non valet legatum. l. si quis in fũdi vocabulo. ff. de. li. i. Si tamẽ appareret de voluntate vel quia istũ equũ solebat vocare bouẽ forte quia ibat lẽte vel quia habebat

grossū ventrem tunc valeret legatum . vt nota in dicta.l.si quis in fundi vocabulo: Itē quidā habebat duos seruos scz stichū fullonem ⁊ pamphilū pistorem sic legauit lego vrori stichū seruū meū pistorē quis istorū debebitur an stichus vt sic falsa demonstratio per nomen pistoris non noceat an pamphilus pistor vt demonstratio per nomen stichus non noceat: Dicit. ter.q si testator vere sciebat nomen ꝓprium cuiusq; serui tunc ille seruus debetur cui? nomen ꝓprium expressit.et dicetur in artificio errasse:Si autē non vere sciebat nomē cui? q; tūc debebitur pistor ⁊ dicetur in nomiē ꝓprio errasse vt.in.l.qui habebat de re dubi :Item ibi seruus cōmunis est ticii ⁊ meus stipulat dominis suis dicit ter.q refert an dicat dominis suis simpliciter an dicat ticio et meuio simpliciter.an apponat vtriq; nomina ꝓpria ⁊ appellatiua:Item si tm ponit noīa appellatia dicē do dnis meis videtur eis stipulari.vt dnis ideo si sunt domini ꝓ inequalibus portionibus ita eis inequaliter acquiritur: Si ꝓpria nomina tunc licet sint inequaliter domini eis acq̄ritur equaliter sicut vm in solidū nomina tim stipularetur.si per vtrūq; scz noīa ꝓpria et appellatiua refert quod nomen precedat an ꝓprium vel appellatiuum. Nam si ꝓprium precedit eis equaliter acquiritur si appellatiuum p̄cedit tunc acquiritur eis ꝑut sunt dominī.l.si seruus ꝯmunis.ff.de sti.seruorū:Item ibi iudex precipit seruiē ti vt citet petrū iohannis ipse citat petrum martini sub nomine petri.iobānis: Dicit q; si hic citatus sub nomine petri litigabat coraī illo iudice ⁊ in illo litigio iudex fecit eum citari valet citacio quia cōstat de corpore ⁊ q; de illo tam iudex q̄ pars litigans egit:Idem dic si non litigabat coram illo sed ꝯmuniter sic vocabatur quia tam iudex q̄ pars litigans se retulit ad illud corpus quia sic ꝯmuniter vocabatur licet i rei veritate alio nomine vocetur idem si non ꝯmuniter sic vocetur sz est de illo maleficō vel debito de quo queritur reputatus obnoxius quia tam iudex q̄ pars aduersa ꝺ tali sētit:Non obstat de ysaac qui benedixit iacob et animus referebatur super esau. Nam anim? su? ferebatur sup illo corpore qnod erat iacob licet crederetur q; esset. esau ⁊ ideo tenuit benedictio in iacob que ꝓcedebat ex animo et facto ipsi? ysaac bñ dicentis:Secus in citatione que fit per seruiētem ⁊ non ꝓcedit nisi ex animo iudicis l.fi.C.de.erbi.reorū.

¶ Diuertere. est discedere diuorsio vt a cōtractu matrimonii . Vnde dicitur mulier diuertit a viro suo vt.l.iii.ff.de.diuor.et l.si.ita filia.ff:e.ti.

¶ Diuinatio accipitur triplicit̄ prio ꝓ sciēcia theologie a qua theologi dicū̄ diuini Secundo ꝓ sciencia infusa a deo.Et sic accipitur ꝓuerbiorū.xlii°.diuinatio in labiis regis nam in iuditio non errauit os ei? ⁊c· Ter io ꝓ sciencia magica vel fallaci ꝓ phanatōne vel ꝓphetisatione quia falsi ꝓphete ⁊ magi fingunt se preuidere vel prescire futura ita capitur in·l.nemo.C·de male ⁊:mathe ⁊c .⁊ sic dicitur diuinatio a diuino as.are.i.uaticiari vel futura predicē . Genus autem diuinationis a persis fertur esse alatum et diuini dicti sunt quasi deo pleni.Sūt autē duo genera diuinationis cui? quidā quatuor dixerūt esse genera.Et habentur hec omnia.xxvii.q.iii. c.i.in.pn̄.

¶ Diuorsium scd̄m.goff.⁊.hosti.in.sume.ti. §.i.est inter virū et mulierē legitime facta sepatio.Et dici t̄ legitie idest quos deus cōiunxit homo nō separet scz violēter ⁊ absq; ratione .Non enī homo sepat quos pena damnat quos reatus accusat quos maleficiū coartat.xxxii.q.ii.quos deus ⁊ de cōsanguinit .⁊ affinitate.c.de insi. Et dicitur a diuersitate mentium quia hii

qui matrimoniũ distrahũt in diuersas partes eunt. vt. ff. e. ti. l. i. ¶. l. ¶. ff. de. verbo. signifi ca. l. inter stuprum. §. diuorsium et l. inter diuorsiũ. Sic ergo dictum est a diuorciando quia in veritate diuerse sũt mẽtes diuorciatorũ que prius erant cõiuncte vnitorũ quare etiam repudium dici solet ff. e. ti. C. de repudiis:

¶ Pyuus idest sacer del diuin?

¶ Pyualẽ accipere idest epistolã imperialẽ per quam relevata est quantitas que solita erat dari i ordinatione pontificis

¶ Dies ẽ duplex scz uatural et artificial Natura'is est que more romano incipit a media nocte ¶ altera sequẽti media nocte finitur. l. more romano. ff. de feriis: Et signi ficat put q'nuis significandi modus decla rat. Nam ibi heredem instituo ex die ta'i vsq; ad diez talẽ dies nichil facit q; tollit dies et dispositio remanet pura. l. hereditas l. ff. de. here. insti. similiter ibi. Constituo p̃dio tuo fundũ a tali die vsq; ad talẽ diẽ & fundũ. iiii. Ratõ q; h° casu et p̃cedẽti sic civiliter disponit vt nichil significet ipso iure sed in effectu. Item ibi p̃mitto tibi ascẽdere capitoliũ. i. die q̃ mortuus ero nichil significat quia subiecta materia sigisicare non dat. Sed ibi lego tibi fundũ post decẽdium per hanc dici appositionem impeditur translacio dominii. vt i. l. sẽproni? ff. de vsufruc'lega. ¶ tamẽ ibi p̃mitto tibi x. post decendiũ ñ ipeditur obligatõ. l. cẽtesim?. §. i de. ver. obli. ¶ ita dies apposita signficat ibi dominiũ impediri hic autẽ ñ significat obligationem impediri sz tantũ executionem. sed que sit ratio diuersitatis doctores se multũ inuoluũt. p̃ot tam̃ dici ista ratõ quia si impediretur obligatõ nulla esset promissio vel legatũ nã ad id tẽp? trahi non potest. Secus in p̃dictione que de sui natura retrotrahitur sed dies certa non potest sic retrotrahi in domĩio ¶ sic dies optime impedit dominii translationem

Item ibi p̃mitto tibi qua die michi placebit valet dispositio. quia dies seu temp? potest poni in volũtate obligandi licet nõ ipse actus. Etiam dies ĩcertus p̃ cõditioẽ habetur vt in. l. dies incertus. ff. de. condic ¶ demonst.

¶ Dictice sunt ill'e columne ecclesie in quibus ymagines. patrum in suo kathalogo. ponũtur. Vel sunt tabule scribendi vel pigendi a dicto dicte

¶ Podrans / est quedam pars assis. que ex nouem vnciis perficitur. nec dititur ad totũ vt. institu. de. here. insti. §. hereditas.

¶ Docibilis / prop'le dicitur. liber. Sed docilis est homo doctrinalis ponitur tamẽ vnũ p̃ro reliquo. xxiii. dis. Qui episcopus in p̃ncipio. Et petrus in. Epistola. Erunt õnes. dociles dco. xxxvi. dis. §. ecce.

¶ Doli. actio / require. supra. Actio. de dolo.

¶ Dolus malus / scdm. host'. e. ti in. sũ. ¶. goffe. Est callidítas. fallacia. machinatio ad circũuemendum decipiendum seu fallẽdum alterum adhibita vt. ff. e. ti. l. i. §. i. Et cõmittitur callidítas talis in tacendo l dissiũ'ando. vnde salomon. qui dissimulat iniuriã callidissim? est. Et potest poni exẽplum in venditore si sciebat seruitutem ỗberi vel rem alienam vel alii obligatã esse nec certificauit emptorẽ tenetur ei quia dolo malo versatus est. de hoc de. rescrip. c: super litteris. xxv. q. ii. p̃scriptum: Sed fallacia p̃mittitur in mentiendo ¶ falsũ asserẽdo contra cõscienciam. Vnde augus. Mendacium est falsa vocis significatio cum intentione fallendi. xxii. q. ii: §: ille ergo. Machinatio cõmittitur er parte verborũ. xxii. q v. quacũq; arte: nam machinatio est occulta insidiatio. Dicitur autẽ dolus malus ad differentiam doli boni Nam dolus bonus est qñ aduersus latronẽ vel itimicũ quis machinatur multo fortius in hostem publicum. xxi. q. ii. vtilem. ¶. c queritur

ꝛ.xxiii.q.viii. vt ꝓdē.ff.de.le.ii.l.cū pat §. tcia ad .fi. Et talis dolus fraudē erclu dit.ff.de le.i.l.ꝓeal. Est tamē.hosti.fides ſeruanda fidem ſeruanti xxiii.q .i. noli er iſtimare. Vnde veteres dolum bonum vo cabāt ſolertiā.vt.ff·e.ti.l.i.§.nō fuit. Vñ dicimus iſte ē bone idolis quaſi bonū do lum intus habens ideſt ingenium ꝛ ſolerti am. Vnde ꝛ ſalomon in iudicando mere trices bonum dolū adhibuit ideſt ingen um.de.ꝑſūp.c.afferte. Item dolus bonus fraudē ercludit·ꝑalle .l.cū pater .Item do lus fraus ꝛ ſimulatio ſūt nomina reatuū qui nūq̄ ꝑmittuntur a canone. Et qui pec cat de legis auctoritate.non peccat xxiii.q iiii·qui ꝓeccat. Et vtilis ſimulatō ē ꝺ hiis qne vi metus ve cauſa fiunt. Vnde. Nil re fert armis contingat palma dolo ve. Nam dolus eſt virtus quam quis i hoſte requi rit. Sed ne dum quis alienam ꝑfidiā argu at ꝓpriam fidē ſoluat.xxii.q.iiii.inocens: Et quomodo ex dolo datur actio doli que dicitur ſubſidiaria cū nullū aliud remedi ū ſupeſt: De hoc uide.goff Et no a differē tiā inter iſta quiq̄ nomina dolus.lata cul pa leuis culpa.leuiſſima culpa ꝛ caſ9 fortu itus: Nam dolus eſt inſidioſa vel ſtudi oſa machinatō ad aliquem decipiendū vt ſupra dictum eſt de dolo malo. Verbi gra cia. Depoſuiſti penes me libꝝ ꝛ ego dolo ſe ad finem q̄ ticium quem ſcio furem eē ꝛ qui vult furari libꝝ tuū in domo mea i trare faciam dimitto oſtiū aptum vt itret ꝛ furetur .ego teneor de depoſito ſubtrac to quia ꝓmiſi dolum: Sz lata culpa eſt nō intelligere quod omnes intelligunt vel neſ cire q̄ omnes ſciunt vel q̄ maior pars ſcit. Leuis culpa eſt deſidia vel negligētia. Sz leuiſſima culpa ē que aliquo mō potuit ꝑ uideri. Et caſus fortuitus eſt ino pinatus rei euentus qui a nullo diligenti potuit ꝑcauerī.vt inundatio naufragiū ruina in cendiū tēpeſtas incurſus latronū. De qui bus inſti.q mo.re.cōtra.obli: §.Itē cui·Et ibi melius q̄ aliqua alia lege.ꝛ.C.de.pig. ac .l: que fortuitis. Et qñ dolū adhibet reus intelligenda ſunt verba ſcd'm q̄ actor intelligit alias debent intelligi verba i pro prio ſenſu.de.ſpon.c.er litteris in.ter.ꝛ glo Item qui dolum obicit dolū ꝓbabit.l.quo ciē s.ff.de.ꝓba. Hoc tñ fallit in paſtore qui negat ſuo dolo vel negligenria ouem peri iſſe ꝛ icuſtode carceis ar.ff.ꝺ.edē.l.ſi q̄s §.vlt.Item dolus ē fraus ꝛ nō ecōuerſo.ff de pact.l.iuris gentium. §.dolo. Sed ꝓtra ff.de.re.iu.l.fraudē vbi dicitur q̄ fraus ñ fit ſine dolo·Solutio fraus fit dupliciter. Vno modo de re cum cōſilio ꝛ ſic nūq̄ fit ſine dolo. Alio modo de re ſine cōſilio. vt quādo quis decipit aliquē de re ignorāter ꝛ ſic fit ſine dolo.

Dignitas uide ſupra ꝛ ſignificat latiꝰ ꝛ ſtrictius ſcd'm vſum eccleſiarum. Nam qd' in vna eccleſia ꝓtinetur ſub nomine digni tatis in alia cōtinetur noīe officii ꝛ ecōtra ꝑut cuiuſuis eccleſie vſus habet. Repitur etiam latiſſima ſignificatio ꝑ quauis excel lencia verbigr̄cia. Relinquitur principi.pñ ceps moritur ātē diem legati cedētem debe tur ſucceſſori. Ratio quia videtur legatum eſſe dignitati ſignificato ſūpto ex hoc q̄ re lictū eſt ſub uomine dignitatis. Dignitaa autē non moritur.xii.q.ii.liberti ſed vbi re linquitur auguſte ipſa enī moritr̄ ante diē legati cedentem legatum perit.l.cū pncipi cum .l.ſequē.ff.de le.ii. Ratio quia cū dig nitatem non ex ſe ſed ex auguſto habebat non uidetur ei reliqui ſub ꝑpio nomine: Et perinde eſt ac ſi nomine ꝑpio relictū eſſet ei. Ideo non debetur auguſte ſuccedē ti niſi quocūq̄ alio medio ꝓbabili cōclu deretur voluntas teſtatoris. Ex hiis.bar.ꝺ cidit talem q neſtionem. Si relinquit epo eo mortuo ante diem debeꝫ ſucceſſori cum vicarius non habeat dignitatem ex ſe ſz ab epo. Et breuiter volūtas diſponētis debet

inſpici. Item ibi cõcedo dño iohanni vid' tur cõceſſũ ꝓſone ſignificato ſumpto a no mine ꝓꝓrio. Si vero ponitur nomen appel latiuum tm̃ videretur relictum dignitati Si vero ponitur vtrũq; ꝓꝓrium ⁊ appella tiuum dignitatis tunc diſtinguit' ſi ꝓꝓriũ p̃cedit videtur cõcedere perſone. Si appel latiuum dignitatis vel eccleſie p̃cedit tũc dignitati cõceſſũ videtur. ꝺ hoc ꝑ bart. i. l. ciuib⁹ .ff. de. re. dubiis.

¶ Directum verbũ eſt quod ſignificat vt ille cui relinquitur vel in quem diſponitur ſua manu recipiat. ¶ Sed obliquũ verbũ quod ſignificat vt de manu alterius accipiat. Et ꝯmune verbũ eſt quod vtrãq; ſignificationem habet. verbigrã. directũ verbũ vt inſtituo quia ſignificat q̃ iſtitutus ſua ⁊ non alterius manu accipiat. ff. ꝺ he. inſti per totũ. ti. idem in verbo heres eſto: e. ti. ⁊ in verbo accreſcat vt. in. ti. C. quãdo non ꝓ ꝓet. acci. Idẽ i verb̃ accipiat lego capiat q2 ſũt directe ſigifecãtia. obliquũ verbũ vt reſtitut⁹ l. reſtituta ⁊ ꝑ totũ ti. ff. ad tre . Item ibi vo'o q̃ talem heredem recipias quia tunc per fideicõmiſſum pars hereditatis eſt illi reſtituenda: l. pater filium · §. fi. ff de le. iii. Idem ibi rogo te vt ticium hẽdem facias. l. ex facto. in · pr̃i. ff. ad · trebel. Nam ꝑ hoc videtur velle ⁊ intelligere q̃ heredi tatẽ ſuam ſibi reſtituat ⁊ ſic nõ directo here dem illum faciat. Idem in verbo detur. l. fũ di trebatiãi. ff. de. vſufruc. le. Et breuit' om ne verbum ſignificans q̃ quis de mauu al terius accipiat eſt obliquũ. de commum verbo vt ſubſtituo. Nam ſi paganus ſubſti tuit filio impuberi quandocũq; deceſſerit ꝑ verbũ ſubſtituo hec ſub ſtitutõ eſt fidei cõmiſſaria vt nota in. l. centurio. ff. ꝺ. vul. ſubſti. Si autem ſubſtituit filio ſi heres ñ erit ſubſtitutus admittitur ex directo ſuo iure. Eſt ergo ꝯmune quia habet vtramq; ſignificationem ⁊ rationẽ quare non eſt di rectum ſicut illud verbũ inſtituo dat. bart: quia magis generale eſt: nam i loco alterius qualitercũq; poſit⁹ dicitur ſubſtitut⁹ etiam i ſingularib⁹ legatis. Sec⁹ de verbo iſtituo. Idem i hiis verbis q̃eniat ptine at habeat retineat remaneat reuertatur de uoluatur cõuertatur ſuccedat. Et breuiter quodcũq; verbum ſignificat ſic vtroq; mõ q̃ quis ſua manu habeat vel ab alio dicit' ꝯmune vt. nota. bar. in. l. centurio. p̃al.

¶ Diſpoſitum i vno grit' vtrũ ſignificet tm̃ i illo vel etiã diſponat in alio. Diſtin gue aut factum ẽ de negando i vno ⁊ que ris an ſignificet cõceſſionem i alio aut ecõ tra factum eſt de cõcedendo in vno ⁊ que ris an ſignificet denegationem in alio · Se cundo ſi diſpoſitum in vno habet caſũ ſig nificatum a cõtrario ſenſu an ſignificet diſ poſitionem cõtrariam in illo caſu. Tercio ſi eſt diſpoſitum in fauorem an ſignificet diſpoſitum in odiũ vel ecõtra. Quarto an diſpoſitũ in vno. ſimplicit' ſignificet exten ſionem in alio. Pro quo notandũ licet re gula ſit q̃ diſpoſitum ſit in vno ſignificet tantũ in illo. quia illud cõtinet quod ſigi ficat. Oñq; .tñ ſignificatum extenditur ꝑ ut ex quouis modo ſignificãdi ꝑ babili ꝯ cluditur. vnde ad p̃imũ queſitum dicẽdo reſpondetur q̃ diſpoſitũ denegando i vno ſignificat cõceſſionem in alio ꝛc. Verbig̃ Teſtator dicit lego domum excepto tali in ſtrumento per hoc legatum ſignificatur i aliis inſtrumentis cõceſſũ. l. queſitũ. §. idẽ reſpondit. ver. demq;. ff. de . here. inſti. Itẽ ibi muto denegat' eſſe ꝓcuratorẽ ⁊ pupil lo teſtem ſignificatur q̃ aliis cõcedit'. Idẽ dic in õmibus edictis ꝓhibitoriis. l. cũ ꝓtor ff. de. iudi. Nam quod de vno negatur de alio. cõceditur. xxv. di. qua'is. xv. q. iii. ex. eo. Simili'er cõceſſum in vno ſignificat ꝺ negatũ in alio quia econtra quod de vno concedit'ur de alio negari uidetur. l. cũ ita legatum. ff. de. condic. et · demonſ. Et nota in. c. nonne de. ꝓſump. ꝛ. l. queſitũ §. i. ff.

de. fū ·iſtruc·iſtru qȝ.le.verbiḡ.teſtator dicit ſic lego duas ſtatuas marmoreas ꝛ ō ne marmor ꝑ hoc ꝙ dict duas ſtatuas videtur denegare de aliis ſtatuis nec cōp hendit̄ ſub illis verbis generalibus om ne marmor vt.l. cum heres. §.i.de le. iii: Item ibi collegium concedit̄ aliquibus aliis videtur denegatum vt.ti.de.col.illi. C.item ibi mulier ꝑ bonis paſernalibus. ſdeſt bonis que tradit marito ſupra dotē et non ꝑ dote ſi ſibi ꝓuideꝛ ꝙ alique res ſunt pignori obligate tunc alie res mariti non ſunt ſibi pignori obligate. Et tamē ſi ſibi non ꝓuideret omnes eſſēt ſibi obliga te pignori .Et ſic diſpoſitio in vno opatur denegatōnē in alio.vt.l.fi.C.de.pac:Con uē tam ſup dote quā ſup dona ꝓpt̄.nup. Item ibi in ſcḋo caſu reſpōdetur ꝙ diſpo ſitum ī vno ſi habet caſū ſignificatū a cō trario ſenſu tūc ſigificat diſpoſitionē cōtra riam in illo caſu ·verbiḡcia. Debes michi pecuniam pure iuſſu meo ꝓmiſi ticio ſub ꝯditioē ſi nauis er azia venerit ꝙdiſpoſitū videtur id qđ ſub ꝯtraria diſpoſitione ſcz ſi non veneric eā nō debeas. Et iſta diſpo ſitio cōtraria contrario nō tollit̄ caſu er iſ tis verbis diſpoſitionis ſeu ex eoꝝ ſigifi cato expreſſo. Sed aliunde vt.l.pecuniam ff.ſi.cer.pe. Idem legatū pure ad ep̄atum ſub cōditione ſub cōtraria cōditioē datū eſſe intelligitur vt.l.aliquādo in.fi. ff.de. condic.ꝛ.demonſ.vbi.ter.nō dicit. Datū eſt ſed datum ītelligitur .facit quod notat glo.in·l.apud ātiquos ſup verbo cōiecta ram.C.de.fur:Item ibi dando dotē mulie ri ſtipulor michi reddi ſi ꝑ diuorſiū matri momū fuerit ſolutum hoc caſu ī caſu con trario ſcz ſi fuerit ſolutū non ꝑ diuorſiū ſed ꝑ mortem.michil videor diſponere.l.ſi cum.dote.ff·ſolu.ma. Itē ibi. Cōuenticula illecita fieri ꝓhibem? extra eccleſiam.l·cō uenticula.C.de.epiſ.ꝛ.cle. Non ideo ſequi tur ꝙ in eccleſiam ꝓmittatur fieri.quia cō tra rationē naturalem ꝛ ciuilē eſt.ꝛ ſic hec verba extra eccleſiam ibi michil opantur ſz ibi ponuntur quia de facto nō fiebat in ec cleſiis ſed extra in ꝓr̄natis domib?. Et ſic ler ꝓhibet morbum vriectem quia qđ medicamēta morbis hoc exhibent tura ne gociis. In autēt.hec conſtitutio. inno.cō ſtitu.in.prī.coll.viii.facit.c.vt cōſtitueret l.diſ. Idem in tercio mēbro reſpōdetur ꝙ ī diſpoſito in fauorē ſigmficatur etiā diſpo ſitū in leſionē.vt ſi cōtrahendo tecum ſoci etatam dico paciſcendo ꝙ habeo duas par tes lucri ꝛ tu terciam ſigmficat̄ alia diſpo ſitio ꝙ etiam habeo duas ꝓtes dāpn̄ ꝛ tu terciā.inſti.ꝓo ſocio: §. illud et ſic ſigmfi catur diſpoſitio retorſiua diſpoſiti in leſio nem diſponentis ſeu paciſcentis ſui fauore Ex hoc decidit̄ queſtio talis ꝙ ꝑ impetra uit gciam ad ꝑbendas integras non habz gciam ad ſemiꝑbēdas quia ī ſemeꝑbēdis nichil eſt diſpoſitū. Item iudei nō poſſunt cōuenīri die ſabbati ꝛ nō poſſūt conuenire. C.ō iudeis.l die ſabbati ſe ꝙueniri nec poſ ſe cōuenire diſponitur exꝓreſſe et ſignifica tur ex verbis diſpoſitiuis. Nec hoc diſpoſi tum ꝙ non poſſūt cōuenīri retorquetur in eoꝝ leſionem ꝙ nō poſſūt cōuenire quia diſpoſitio vtrūq; cōtinet ergo nichil ſigni ficatur aliunde. Idem dicendū in diſpoſi to in odiū ſcz ꝙ etiam ſignifcet fauorē. vt aliquis eſt infamis ecce odium .Et ſequit fauor ꝙ nō cōpellitur eſſe teſtis. Idem ī re legato qui etiam non teſtificatur. ad quar tum mēbrum. Reſpondetur affirmatiue ꝙ diſpoſitū in vno ſimpliciter etiam ſignifi cat extenſionem in alio vt qui cōcedit alte ri in fūdo ſuo aquehauſtū.etiam intelligi tur cōcedere ſeruitutem itineris ad aque hauſtū.l.itē. §.i.ff.de. ꝛui. ruſti. ꝑdio

Diſtributiuū dicitur quod diſtributō nē ſignificat.ꝛ hoc diuerſimode ꝓut diuer ſitas ſubiecte materie vel aliud medium ꝑ babile habet diuerſificare. verbigracia . ſic

dicendo quilibet fert lapidem sensus ẽ q̄ vnusquisq; p̄ se ⁊ in solidum fert lapidẽ Jdeo si testator. dicit. Quilibet heredũ me orũ det titio. x. tunc quot sunt heredes tocies ticius habebit. x. l. si in pluribus. ⁊ ibi notabilis. glo. ff. de le. ii. Jtem ibi si testator ostendens duos vel tres cum digito dicat quilibz vestrũ heres michi esto sens? ẽ q̄ quilibet sit heres in parte nõ in solidum. l hoc articulo in. fi. de. here. instit. Nã materia subiecta non patitur de pluribus quẽlibet in solidum heredem esse cũ ipossibile sit cuilibet eandem hereditatem isolidũ attribui. Jtẽ ibi. Quisquis michi heres erit det ticio centum sive vn? solus heres sit si ue plures ticio debentur centum solũ. l. ab omnibus. i. pñ. ff de le. i. l. si quis in fundi vocabulo. in. fi. e. ti. Et si in eodem casu testator postea phibet vnum heredum dare ticio vel eximit eũ a dando adhuc cẽtũ debẽtur ticio ab aliis. l. ab omnibus: in. pñ. p̄al Jtem ibi. Quicũq; primo ingressus fuerit castrũ habeat centum. duo simul ingrediũ ẽ quilibet adm ttetur quia hec distributiua verificatur in vno solo et etiã in pluribus vel omnibus cõcurrentibus quia primus est qui aliũ ante se non habet: Et act? primi verbi distribuitur cuilibet isolidũ. ideo etiam actus scḋi verbi. Ergo quilibet qui primo ingreditur habebit cẽtum: l. qui filium. §. i. ff. ꝺ. leg. i. Sz si dicatur quicũq; ingressus fuerit primo hẽbit illũ equum vel hunc fundũ tunc plurib? simul ingredientibus uullus debet habere er ꝓprio significato verbi quia vnũ tm̃ req̄rit. Jtẽ ibi quicũq; cepit verillum bobemorũ habeat cẽtum duo simul capiunt hii duo simul centũ tm̃ habebũt. Ratio. bart: quia actus primi verbi scz capiendi verillum nõ cõpetit cuilibet in solidum. Jdeo nec act? scḋi verbi scilicet habendi centum. Et ẽ simile sicut duo simul portant trabem. ⁊ nullus eorũ per se. l. ita. vulneratus. §. i. ff. ad. legem.

acquil

¶ Doli capax est primus puber. aũ scilicz quãdo mas habet vndecim annos ⁊ dimidium tunc enĩ põt delinquere p̄terq; in ad ulterio scḋz. accur. §emina vero quãdo habet nouem et dimidium annos vt nota. ff de re iuris in. le pupillis. Augu. vero dicit in epistola ad reãtum q̄ puer dicitur doli capax cũ est. vii. annorũ quia tunc mentiri ⁊ verum loqui potest. Ꝺe hoc nota i. c. omnis vtriusq; serus de. pe. ⁊. remis.

¶ Domestici sunt libertus. colonus. ascriptitius. mercennarius. omnes de familia alicui? sive sint liberti sive non. ⁊. omnes familiares qui habitãt cũ aliquo ⁊ vxor. Et qui sunt in eius potestate et p̄pinqui. Ꝺe hoc vide concor. in. glo. summe. iii. q. v.

¶ Domestici iudices dicuntur esse ex quibus p̄ magna pte ius pendet ⁊ cõsiliũ hii etiam dicuntur assessores eo q̄ assident iudici ⁊ in cause cogitione suũ p̄bent cõsiliũ vel officiũ vt patet ex rubrica. C. de. assess. Qui autem dicãtur domestici ipsius iudicis. nota. ff. e. ti. l. iii. in glo. vt sui milites require. s. assessores.

¶ Domicilium alicui? est ibi vbi maiorẽ partem fortuẽ sue cõstituit vl magnã partẽ bonorum suorũ. Ꝺel si ibi habet larem idẽ familiam vt. C. de. inq. l. si ciues. li. x. Ꝺel si michil ibi habet assidue tam̃ ibi p̄uersatur. Sola tamen domus non cõstituit domicilium. sed magis ibi erit vbi quis summam rerũ suarũ cõstituit vnde rursus discessurus non sit vnde cũ p̄fectus fuerit p̄egrinari videtur. ⁊ ad quem cum redierit p̄egrinari desinit. Ꝺide de hoc. innoc. de fo. compe. c. Et pte. abbas tamẽ non potest habere domiciliũ nisi in suo monasterio licet alii seculares clerici et layci bene possunt plura habere domicilia cum diuersis locis se ita instruxerint vt nõ minus i vno q̄z in alio se collocasse videãtur: Potest etiam quis esse sine domicilio scḋm. goff. de

so.cõpe. Et quãuis.goff:scripsit q cleric? ibi habeat domiciliũ vbi larẽ cõstituit nõ semp vbi ecclesiam habet. Archi.tamẽ notat q locus vbi clerici seu loca in quibus clerici tenentur ad residenciam sẽp debent p domiciliis reputari licet aliqui contradicant. Et sic etiam notat innocen. 4 hosti. de.preui'e.c.ex.ore. vide de hoc. archi.de. rescrip.statutũ.li.vi.in glo.sup verbo.Actor et reus.

¶ Dominũ directũ scd'm.azo.ĩ.sũ.de.iu emphi circa finem.dicitur habere.ille qui possidet ciuiliter tãq̃ dñs. Et illud dicit dominiũ directum quia solus dñs direct? habet ciuilem possessionem vt nota in.l.iii §.ex cõtraria ff.de.acqui.pos. Vt ideo dicitur habere dominũ directum quia sine õi alia obligatione liberam potestatem habet rei qualiter non est ĩ illo qui habet dominiũ vtile vel mixtũ.

¶ Dominũ merũ forte idem est quod directum licet de illo dominio et sequẽti raro legatur. Dicit tam q illa duo dominia merum 4 mixtũ sunt poci? due differẽcie que diuidunt hoc genus imperiũ vt sic omne imperiũ aut est merũ aut mixtum vt in.l. ipe rium.ff.de.iureiur:

¶ Dominũ mixtum est illud quod parti cõuenit cũ directo domino et parti cũ vtili

¶ Dominũ vtile scd'm.azo.dicitur habere ille qui solũ naturaliter possidet 4 non ciuiliter vt emphiteota 4 vsufructuarius 4 feudatari? quod iohanni non placet. vt nota.l.iii. §.ex cõtrario .ff.de .acqui .pos. Sed quidam vt.azo.refert.in .summa.C. de iure emphi.dicit ẽphiteocã habere quãdam ciuilem possessionem sed et vtilẽ rei vendicatiõem ff.si ager vecti.l.i. Et differt tamẽ dominium a possessone vt.l.si quis. ff.de acqui.pos.in. §.diffrencia. Et ibi no. bart. quid sit dominũ 4 quot dupler: Et q̃uis cõmuniter dominũ tradatur rei traditione datur tamẽ casus quo dominium traditur siue rei traditione saltẽ noua qñ videlicet quis p? habet rem aliquo titulo sic̃ pignori obligatam locati vel cõducti. Et credito? dicit debitori placet q habeas pignus in solutum. Et cõmuniter placz vt nota.in.l.cũ dñia.C.de.ping.

¶ Domini recti erant quidã officiales defensores ciuitatum vel municipiorũ

¶ Domini minoris magistratus sic dicti quia domini recti quia suffragio duoz eligebantur vnus cõstituebatur a plebe alt a maioribus.vt C.de.iudi.l. vlt.

¶ Domus sumitur quandoq̃ pro agnatione.l.cum vnus in pñ :ff. de ali.et ciba.le Et ad silicianũ in pñ.p õmbus cohabitãtibus in domo.C.ne.li.po.liti.pa.pres.l.i in-fi. Recipitur etiam pro ommibus gerentibus eadẽ signa vel arma. Etiam cõmuniter domus ẽ q ne constat ex parietibus tecto et fundamento protegens nos a caumatibus et ymbribus scd'm aristotelem ĩ yconomica. Per hoc patet decisio questioms. Si omnes de domo nobilium dicũtur 2c an bastardus coprehẽdatur· Et respondet capiendo p agnatione tunc nõ cadit. Si p descendentibus ex eodẽ sanguine tunc cõprehenditur vt.in.l.pnũciatõ in·fi.ff.de.versig: Si capitur pro habitatione tunc attenditur an sit habitans vel ne. Similiter recipiendo p portãtibus idem signũ. 4 ẽst videndum an portet vel ne. Et dicit. bart: q scd'm cõmunẽ modũ lumbardie dicendo õnes de domo itelligũt õnes de eodẽ sãgine descendentes. Sed quãdo siplíciter sit de domo tunc capitur d' loco. De hoc.uide bart.in.l.tutelis.ff.de capi·dimi. Nam appellatione domus·scd'm.bar.non cõprehẽditur porticus nisi fiat ertencio vocabuli. Et sic statuta de domo nõ cõprehendunt porticum .Alii cõtraria in.l.cetera.ff.de. leg.i.i §·sed si quis ad opus .Stãte ergo statuto q puniatur .eptus sine lumine in nocte ex

dc mũ scd'm illos non punietur reptus sub pretiu dom? sue.

¶ Domũ reuocare est dicere te nõ debere litem pati eo loco quo ?ueneris sz ibi vbi domum habes. Vnde legatus qui mittitur romam vel vocatur a pncipe p necessitate vl' vtilitate reipublice non tenet tũc ibi respõdere. sed habet ius reuocandi domũ De hoc uide quod legitur 7 notatur ô fo. compe'c. vlt. 7 de dila. Exposuit 7. ff. ô iudi. l. ii. § legatis.

¶ Donatio scd'm. azo. m. sum. C. de dona Et scd'm. hosti. in. sũma. e. ti §. i. Est rei licite nullo iure cogente mera liberalitate facta collatio. vt. ff. e'ti. l' donari. Nam illicita rei donatio non tenet. vt dicta. l. §. scilicet Et dicitur donatio quasi dom gratis ?tracta datio vt. ff. de do. cau. mor. l. senatus. § donatio. Donatõnũ autẽ diuerse sũt species put notat. azo. 7 hosti. ibidem quia alia est ĩter viuos. Alia causa mortis. Et hec sunt duo genera donationũ. vt. insti. e. ti. in. pñ. Item donationũ inter viuos alia ẽ ob causã inter positam. alia simplicit': Et illarũ simplicium alia simpler pura 7 pfecta. Alia impfecta seu cõdicionalis: Et sub hac specie donationũ ob causã forte cadũt donationes inter virũ et vxorem. ymo qñq; sunt simplices et tunc regulariter sunt p hibite ppter causas que notant'. C. de. do ante. mup. l. fi. ante mediũ legis. ibi simplices: Interdum enim donationes ille fiunt ob causã honestã 7 licitam 7 sũt pmisse vt in casibus qui sunt. ff. de dona. inter' vi. et vx' l. si sponsus. §. cõcessa vsq; ad §. si maritus 7 que ĩ illo. §. etiam ?sueuerũt notari p. doct. scz casus plures inter quos cas? sunt aliqui in quibus etiam simpler donatio valet. Ideo dictum est supra regulariť 7 spõsalia dona quia semp ĩ dubiũ ob causam futuri matrimonii psumitur facta vt nota in. l. cũ veterẽ. C. de dona. ante. nup. 7 dona propter nuptias. Donationũ eciã causa mortis tres sunt species. Nõ scd'm ordinem regularem. sed etiã scd'z ordinem alphabeti vt ĩ. ti. de. do. ppť. nup.

¶ Donatio ante nuptias vel ppter nuptias scd'm. azo. in. sũma. C. e. ti. est illa quã facit sponsus vel aliquis suo nomine sponse vl' alteri nomine spõse. Et hec donatio ẽ ob causam. Forte tamen sic dicitur. l.. fi. C e. ti: vbi hoc expresse habetur q; non sit donatio simpler quia sicut sine matrimonio dos est nulla. Ita hec donatio sine matrimonio nulla ẽ. Vnde ẽ q; illa donatio vocatur antiferna quasi cõtraria donatõ. Et dicitur ab anti. quod est cõtra 7 ferna donacio. vt. pal. l' fi. C. e. ti. Maritus enĩ ab vxore accipit dotem idest donationem ob matrimoniũ. Sic cõtrario ipse donat vxori ppter nuptias. Et ideo licet olim diceretur donatio ante nuptias tamẽ quia hodie cõceditur fieri post nuptias iõ hodie vocať donatio ppter nuptias vt insti. de. do §. ẽ aliud genus. et dicta. l' fi

¶ Donatio causa mortis scd'm. azo. ĩ. sũ: C. e. ti. est cum quis vult magis se habere quam eum cui donat subaudi tradẽdo vl' se obligando ne hec diffimto legatum cõtineat per verba ibi posita. Dicitur enĩ tradendo vel se õbligado vt non referãť ad testatorem. Differt autem hec donatio scz causa mortis a legato iurta ea que notãť C. de. dona. §. i' in' fi. hosti. aũt. e. ti. in. sũ §. i. eã sic diffimit. Donatõ cã mortis est timore mortis iminẽtis vel future alicuius rei. puide et liberaliter facta collatio. 7 huius tres sunt species scd'm' hosti. e. ti. ĩ. sũ quas ponit sub §. q; eius sub. ver' species. Nam donatõnũ causa mortis prima species est cum quis donat metu mortalitatis future 7 non instãtis. Secũda est cũ quis donat metu mortalitatis istantis desperãs de cõualescentia. 7 hec donatio ?patur ei que est inter viuos. Tercia quando magis vult se habere q; eum cui donat. et magis

donatarium q̄z suū heredem p̄dicte sp̄ecies possunt colligi ex.l.senatus·§.mortis .iūcta.l.i.ff.e.ti.et sunt exp̄esse in.l.ii.e.ti.

¶ Donatio inter virū ⁊ uxorē scd̄m.azo. in.sū.C.e.ti. est que fit cōstante matrimonio que scd̄z leges est p̄hibita.ideo ne mutuo amore iuicem spoliarentur donatōnē non sperantes sed p̄fusa erga se facilitate abutentes. Nec esset eis studiū liberos potius educādi. Et est illa ratio scd̄z azo.quia sepe futurū essz vt matrimonia seperentur si non donarēt.l .is qui posset et matrimonia venalia essent.Omnia p̄dicta habent e.ti.l·i.⁊·ii. Aliter tamē accipitur: De hoc uide.hostien.in.sūma.

¶ Donatio inter viuos.scd̄m.azo.in.sū. est quādo rem quā dono malo habere illū cui dono q̄z me.hec diffinitio colligi potest ex.l.i.in.p̄n.ff.de dona

¶ Donatio inter parentes et liberos scd̄z azo.i.sū.C. De.dona.it.vi.et.vx.vbi dicitur q̄ ōnia illa que dantur de donatione inter virū ⁊ uxorē dantur etiā de donationibus inter parentes ⁊ liberos. Hec enī notātur.C.e.ti.l.donatōnes iuris impossibilitate,p̄hibite sunt cū una ⁊ eadē persona iuris artifitio estimetur pater ⁊ filiꝰ gemitor ⁊ gemitus.vt.C.de.impub.⁊ aliis. substi. l.fi.ad·fi.Si alter alteri donat sibiipsi donare videtur.Et ideo nulla est donatio nisi in casibus puta in dote et donatione p̄pter nuptias.vt.ff. famī.herī .l.si pomponiꝰ fyladelphi. ⁊.ff·de.colla.bo.et.de.col dotis per totū que equis passibus ābulāt vt.l.fi.C.de dona ante·nup. Item cum donat mobilia filiofamilias euuti in castra vt.C.famī.hercīs.l.iiii. Itē valet remissio. vsufructus in rebus aduenticiis.vt.C.de. bo.liber cū.l.cum oportet. §.sinautem res Et de omnibus p̄dictis casibꝰ scz ī quibꝰ tenet hec donatio est. glo.notabilis.C.de inoffi.dona.l.iii. Item donatō facta in alimentum alias nō tenet donatio. Sed tam si facta est in filium tāq̄z in extraneum vel collata in eum sup̄mo iudicio cōfirmatur eodem modo ⁊ cū eadem determinatōne q̄ cōfirmatur donatio facta inter coniuges vt.l donatōnes. p̄alle.C.de.dona.iter.vi.⁊.vx

¶ Donatio mera est eadē cū simplici scz qñ inter viuos donatio fit.Qñ etiam dicit pura liberalitate non ob causā secutā .Si vero sit ex causa p̄cedente tunc dicit remuneratio potius q̄z donatio.vt. C.de bonis liber.le.cū.oportet. §.cū autē:

¶ Donatio facta ob causam interpositam scd̄m.hosti.in.sū.e.ti·§.quot eius species est quedam donatio iter viuos que fit ob causā interpositam vt ōnoteť q̄ aliquid fiat vel nō fiat,ppter quod sit donatio secuta,ppter finē iurta ea que habentur.le. i.§ i.ff.de.dona.vt etiā.s̄ dictū ē

¶ Donatio perfecta ⁊ pura est species donatōms simplicis:et ē qñ statim pura liberalitate trāsfertur dominiū rei date de ista C.de.dona.⁊.ff.e.ti.generali p totū ⁊ maxime .ff.e.l.i·.

¶ Donatio autē impfecta siue cōdicionalis vel sub modo.est etiam species donatōnis simplicis scd̄m.hosti.ibidē ⁊ est quādo statī transfertur dominiū rei date misi sub cōditōne vel modo v̄ ī diem vt dono tibi si rex intrauerit ytaliam vel dono q̄ tuum sit hinc ad annū vel aliquid huiusmodi. De ista materia require.C .de do.que. fi. sub. mo.⁊.condi.

¶ Donatio simpler ē que causā nō habet ⁊ cū donator nullo casu velit ad se redire quod dedit vel daturū se p̄misit.vt ff.de do.le.i.

¶ Donatio sub modo cōp̄henditur.s̄. de donatōne pfecta vel ip̄fecta

¶ Donatio spōsalicia.scd̄z.azo.in.sūma. C.de.do.ante.nup.§.spōsalicia dicitur illa que a sponso sponse fit vel ecōtra .licet raro accidat·C.ti.p̄al.l.si a spōso.§.q̄ si spōsa iteruemēte.vbi d̄r si spōsa. iteruenientē

vel non interueniente oſculo donationis titulo q d'raro accidit fuerit aliquid ſponſo largita. Ratio quia femineū genus auariſſimū eſt in donando. ff. ad. velley. l. ſed ſi ego in fi. vbi dicit facilius ſe mulier obligat. q̄s alicui donat: Et ibi. no. accur. hec donatō fit intuitu milierū. Et ideo non poteſt dici vere ꝓpter nuptias donatō ſed ſimpliciter. Condicio autē ineſt ſi ſteterit per dātem vt. C. de. do. ante nup. l. cum vetex ſententia

Donec. nota. io. calderīm in cōmento de cre. poſt ceſſionē de. ꝓba. et ſignificat diuerſimode, put quoduis mediū ꝓbabile ſignificare declarat. verbi g̃. lego filie. x. donec nubat ſignificat legatū eſſe annuū. l. legatū. ff. de. annu. le. Ratio quia hec dictō ſignificat limitatōuē. Et ex hoc ſequitur q̄ teſtator voluit facere multiplicationē cui? fit limitatio ad tempus nubendi. vt ex tūc ñ debeatur. Jtē ibi lego filie fundū cornelianum donec nubat vel donec capitoliū aſcēdat non ſignificat legatū annuū quia ſubiecta materia non patit̄ que nō ē multiplicabilis. Sed tātū ſignificat extinctionē ad uemēte tempore nuptus vel aſenſionis capitolii Jtem ibi donec inuentariū ſcribatur non licet creditoribus et legatariis hꝛ redem cōuenire. l. fi. §. donec. C. de iure d libe. q̄ ſubiecta materia hoc declarat. Nā inuentariū debet icipi et finiri infra certū tempus vt in eadem. l. dicitur. Jtē ibi creditor facit debitori pactū de non petēdo donec ticius fiat conſul ſignificat limitatōnē exceptionis p̄ euentū. ⁊ ſic etiam cōditōnē vt ſi ticius fiat cōſul finiatur exceptio pacti ſi non ſed moritur antequā fiat cōſul fiat ꝓpetuata exceptio. l. ſufficit. ff. de cōdic ⁊ d Nā er euentu icerto futuro ſignificat cōditio. l. itaq̄. ff. ſi. cer. pe. Jtem ibi locus eſt cōditōni furtiue donec dominiū a domino recedat ſignificat limitationē ⁊ q̄ ipſo iure domino cedente nō eſt locus cōdtōni l. ſinē §. tam diu. ff. de. cōdic. fur. Jtē ibi ꝓmitto. x. ſingulis ānis donec ticius cōſul fiat ticio exiſtente cōſule adhuc obligatus ſum ipſo iure ſed petentem repellam. l. eū qui ita §. qui ita. ff. de. ver. obli ratio quia non ē in poteſtate deſponentium obligationē limitate tempore vt ipſo iure finiat tempore: Jtem lego fundū donec tici? fiat ꝓſul ipo exiſtēte cōſule finit̄ legatū ⁊ dominiū ipſo iure ad heredē reuertit̄. l. fi. C. de. le quia in poteſtate teſtatoris eſt facere legatū temꝑale et finire tempore ipſo iure vt ibidem. Jtem ibi. dono tibi ꝑdiū donec ticius fiat ꝓſul ticio exiſtēte cōſule nō finit̄ donatio ipſo iure nec reuertitur dominiū ad donantē. ar. legis. e. l. C. de. condic. ob cauſā. Ratio quia non eſt in poteſtate contrahentiū facere cōtractū finiri tēpore vel dominiū tranſferri et ſic de cōſimilib?:

Dos ſcd'm. azo. in. ſū. C. de. iur. dociū ē quod datur a muliere marito. vt. l. ſi. rē eſtimatam. ff. de iure dotiū vel ab eius patre vel extraneo vt in. §. accedit. l. vnica de iure dotiū. cū infinitis aliis in quibus dos ſemp marito datur vel eius patri. vt. l. fundus. ff. fami. hercīſ. ⁊ l. ſi marit? ⁊ l. ſi filia §. hec autē. e. ti. Et hoc ꝓpter onera matrimonii. datur vt. l. ꝓ oneribus C. de. iure dotiū vt ꝓpetuo ſit penes eū vt l. i. ff. de iure do: Et durat q̄diu durat matrimoniū niſi maritus vergat ad inopiam: hoc ideo dicitur quia dos ſoluto matrimonio debet redire ad vxorem vel eius heredes ſicut donatio ꝓpter nuptias ad maritū vel eius heredes C. de. ꝓac. quentis ſup. do. l. penul. Et. au. equalitas vbi dicitur q̄ bonū eſt ar. de dote ad dona ꝓpter. nup. §allit hoc in caſib? in. glo. vnica circa mediū in. c. quemit de. emp: ⁊ ven. Dicit̄ anteferna vt capit. glo C. da. dona. an. nup. l. fi. i. que ꝓpter matrimoniū cōceditur ⁊ ſine eo non poteſt eſſe vt. ꝑalle. l. fi. C. de. do. an. nup. ⁊ ff. de iure dotiū. l. iii. cū ſimilib?. nec ꝓpt̄ matrimoniū

ꝓhibetur ſicut ꝓhibentur ſiplices donatō nes: Et oportet ꝙ dos quid matrimonii ſit non dando defectum. ſed de iure cōtractū vt. C. de. cōdic. ob cauſam. l. i. ⁊ repetitur quādo matrimoniū ſtare non poteſt. c. ⁊ ſi neceſſe de dona inter. vi. ⁊. vx. Etiā reddit mulieri ſepate ꝓpter conſanguinitatē. c. nup. ⁊. c. i. e. ti. Diuiditur autē ſcd'm. azo. vbi ſupra. dos ī ꝓfecticiam ꝺ qua habetur in. l. profecticia. ff. ꝺ. iure. do. ⁊ ī. aduenticiam: Que diuiſio colligitur ex. l. filie. dotē ibi nec dubiū. C. de. col.

Dos aduenticia ſcd'm. azo. eſt que non ꝓficiſcitur a parētе vel tanq̄ꝫ a parente vt ſi extraneus dederit patri vt daret in dotē l. ꝓfecticia. §. ſi quis certā de iure. do. Vel ſi pater non tāq̄ꝫ pater ſed. vt extraneus ꝺdit puta quia debeat filie et eius voluntate dedit in dotem viro vt. dicta. l. ꝓfecticia. §. fi. ver. ceterū.

Dos ꝓfecticia eſt que a patre vel tanq̄ꝫ a patre vel ab auo vel pauo ꝓfecta ē ſcz ſi de bonis eius vel facto eiꝰ ꝓ filio vel nepote eius vel quam alius de mandato eoꝝ ꝙ cōſtituitur preſes aut curator dedit de bonis alicuius eoꝝ. Si erat parens prodigus vel furioſus. Nec refert an filia vel neptis ſit in poteſtate cōſtituta vel emancipata. Non enī ius poteſtatis ſed nomē parentis facit dotē ꝓfecticiam a parente. ergo videt data ſi ipſe dicit vel iubet aliū dare vel p ſes vel curator eius dedit vt dictū eſt. Idē eſt ſi negocioꝝ geſtor eiꝰ dederit ⁊ ipſe ratū habuerit que omnia habētur ī dicta. l. ī pri. iuncto. §. i. et. fi.

Dotis ꝓuilegia ſunt multa. require de hoc. azo. in. ſū. C. de. do. ꝓuile. et ſpe ī tractatu libelloꝝ. ti. ꝺ dona. iter vi. ⁊. vx. §. formatis. vbi notatur.

Dotis ꝓmiſſio. ſcd'm hoſtien. vel nuda pollicitatio ſcd'm. azo. e. ti. fit ꝓ ſtipulatōnem ⁊ etiā qñq̄ ſine precedēti iterrogatioē Nā pollicitatō michil aliud ē quā offerētis ꝓmiſſio vt notatur. C. e. ſup rubrica

Dromones dicūtur qui p̄erant nauiꝫ ad ſeruandū traiectū maris in hoc reipublice militantes ⁊ maris tranſitū tenētes vꝫ tuentes. C. de. offi. p̄fec. pretorio. affri. l. ii. vnde etiam adhuc eorūdē naues nomine vulgari dromones appellantur

Ducentarii dicūtur duces vel magiſtri ducentorū militū quorū dignitatē dicim? ſubſtantiuo nomine ducenā.

Dummodo. uide. glo. in. c. non poteſt de p̄ben. li. vi.

Duellum dicitur ſigularis pugna que fit ꝓpter ꝓbationem alicuiꝰ ita vt qui vicerit probaſſe credatur et victus ī probatione deficiſſe. Et dicitur quaſi duoꝝ bellum factū ad probatōnē veritatis ac ſi p teſtes quis ītentionē ſuā fūdaſſet. vt. c. ii. de. pur vul. Quādo autem. ſit licitū vel non notat glo. in. l. qua actōne. §. ſi quis. ff. ad. l. acql vbi dicitur. Si quis in colluctatioē vꝫ pācratio vel dum pugiles inter ſe certant alius alium occiderit ī publico certamine ceſſat aquilia. quia glorie cauſa ⁊ nō iniurie gratia damnum datū videtur. Et duellū non debet fieri pro. eccle. vt in. c. i. de. cle. pug. in. duel: Si tamē clericus faceret duellū et ñ ſequereť mors vel mēbri detruncatio poſſet er ſui epi diſpenſatione ī ſuſceptis miniſtrare ⁊ etiā promoueri vt ī. c. p̄al Etiā de iure ciuili duellū non permittitur. l. cū filius. §. i. ff. de le. ii. Et ibi. glo. fi. Et dicit ibi. bart. ſe audiuiſſe ab impatore ꝙ anteq̄ꝫ duellū pmittatur quīq̄ rīquirūtur Primū ꝙ ille qui prouocatur ſit ſuſpectꝰ vel diffamatus. Scd'um ꝙ non poſſit vera probatio haberi de eo de quo inculpatur: Tertiū ꝙ prouocatus ſit par. vel maior prouocante quia minori vel inferiori non licet aſcendere ad ſuperiorem Quartum ꝙ cauſa ſit pſonalis et nō pecunialis: Quintum ꝙ electa ſit p duellū via armorum ⁊ nō via ſtrepitus iuditialis. Sed imola. vltra dicit

q̄ repit scd̄m leges feudorum in tribus ca sibus p̄missū esse duellū. Primus in titulo de pace tenenda. §. si quis hominē. in. c. i. coll. x. Secūdus in eadem institutõe in. §. si quis aliū: Tercius etiam eadem istitutio ne in. §. si quis miles. vbi videtur inuenīri q̄ in qualibet causa capitali potest fieri duellū licet glo. cõtra teneat de iure lũbar dorũ ·qne. glo. remittit ad sũmã. goff: be neventanū .qui fecit tractatū ō pug. ⁊ duel lo. Et dicitur etiam duellū monõachia a mo nos quod est vnū .et. chia pugna q̄si pu gna vnica et singularis. Et ideo iter laycos phibetur quia in eo de⁹ temptatur. ii. q. v. c. monõachiã. Nec obstat exemplum dauid pugnantis cū golya. quia p̄uilegia p̄au corũ non faciunt ꝯmunē legē. xxvi. q. ii. c. non exemplo. Et i hiis que raro fiũt mira culũ est: In autēt. de cõsulib⁹. §. i. circa me diũ. coll. viii.

¶ Duplicatio est allegatio que datur reo ad infirmandū replicationē actoris vt. isti de. repli. §. rursũ ·Et notatur i spe. ō excep. §. nunc de replicatione Vel scd̄m alios est elisio vel annichilatio replicationis. Et ha bet fieri a reo cõtra replicatõnē actoris ·

¶ Duplicitas p̄hibetur in sex casib⁹ vt no. archi. xviii. q. ii. in nullo.

¶ Duploma. vt. ff. de ver. obli. l. cõtinu us. §. cũ ita est iter duplicatū vel sterilitas scd̄m. glo. ibidem. Nam. ter. ibi expomit di cens neq̄ duplomate in diebus ac noctib⁹ ⁊ omni tempestate cõtempta iter cõtinuare cogatur q̄si dicat hoc duploma facit. Nã ter. ibi p̄hibet eū qui ephesi daturū p̄mise rit nec cū duplomate cogi iturū nec tam de licate p̄ogredi vt rep̄hensione dign⁹ ap pareat. Vel ergo duploma dicitur iste qui dupla vtitur dicta. Vel est ille qui fortui to temp̄oris euentu de duabus dictis facit vnam ·

¶ Dubiū siue obscurū verbū interp̄etād ē p̄ reo nisi in quatuor casibus. scz quãdo agitur de causa liberali. de inoffi. testa. de matrimonio et de dote ·vt de. fi. istru ·c ·int dilectos in. glo vltima. de re iudicata. c. vl timo. Item dubia sunt in meliorem partē i terp̄etanda de. re. iur. estote In quib⁹ ad ꝯmunē intelligentiã verborũ recurrēdū est c. ex litteris de. spon. ⁊ tutior via in dubiis est eligenda de homi. ad audientiam et de spon. iuuenis.

¶ Dubius in fide ē infidelis de. here. c. i.

¶ Dũtaxat de hoc uide. archi · de resci. sta tutũ. §. in nullis. li. vi. ⁊ de ·iureiur ·c. i. e. li

¶ Dyplois vel duploris. est dupla vestis Hec tm̄ de D

Ecclesia scd̄z archi · de elec fundamēta. li. vi. in · prin multis modis dicit. Qñ q̄ dicitur collectõ sancto rum. vt. xxii. q. i. Nuptia rũ. xxxiii · q. iiii. recurrat i fi. Scd̄o est catholicorũ vel fideliũ collec tio de cõse. di. i. ecclesia et sit sumitur iii. q. iiii. engeldrudã. Et nota q̄ sicut ex. decreto iulii. pape. c. ii. sumitur tunc ecclesia est no men grecum et dicitur in latino conuocatõ ꝓpter hoc q̄ omnes ad se vocat. Et de expo sitione huius nominis. ecclesia vide. c. quẽ lam ne. prela. vic. sua. sub. an. cen. conce. in glo. vbi not. Nam synagoga est cõgrgatõ que ꝓprie ē iudeorũ. Sed ꝓuocare p̄opriē est vtentiũ ratione. Congregari autē solēt pecora vt dicit. hug · Et dicitur: katholica. idest vniuersalis quia per vniuersũ mũdũ est cõstituta. ita expomit. glo. C. de. sum. tri et. fi. Patho sup rubrica. Vel vniuersalis dicitur idest generalis in eadem doctrina ad instructionē vel administrationē. vt in c. p̄al. iulii pape. vel dicitur ecclesia scd̄um. grec. ab ecleis quod est miserans quia ipa plena misericordia est. Nam nũq̄ claudit gremiũ suum credentib⁹. C · de. sum. tri. in epistola. l. iter claras que ē iohānis sãctissii

archiepiscopi vrbis romane ad iustinianū i
patrem. Et incipit victor iustinianus pi?
q habet. vi. columnas. Et de hereticis sup
eo. li. vi. Tercio est collectio malignātium
vnde ps'misla Odiui ecclesiā malignātiū
Quarto est murorum ambitus. Et vide
glo. in. ver. matricem in. cle. i. de. sen. ex. ibi
cōcordancie. Et quādoq; sumitur pro mate
riali ecclesia et ecclesie parietib?. Quito est
corpus xpi. Sexto prelatura ecclesie Septi
mo obuentiones ecclesiastice puenientes
ratōne ecclesie. Octauo ēpalis ecclesia Et
hanc desponsat episcopus quādo cōsecrat
Nono viri ecclesiastici. xiii. di. c. i. Deciō
canonici matricis eccl̄e. lxiii dis. § vlt. Un
decimo maior pars capituli. lvi. di. apos
tolica. Duodecimo signficat episcopum
tm vi. q. ii. scire: Tredecimo est quelibet ec
clesia puincie kathedralis nō romana. Nā
appellatione ecclsie matricis intelligitur ec
clesia kathedralis sed non romana. vt. i. c.
cū sup de vsu palii uide glo ii in c cū cle
rici de ver sign q. x. q. i. antiqnos. eccle
sie cathedralis nomine etiā itelligitur epis
copus q capitulū illius eccl̄e q nō alii cleri
Et eccl̄ārū bona sunt dei licz enī oia sit ei?
hoc tamen specialius Et earum res et per
sone diuino et humano iure ab exactioni
b? secularīū psonarum sunt imunes c q̄q̄
. de. cen. lib. vi. et ecclesia non debet ditari
cum aliena iactura. liiii. di. generalis de pe
suā. ff. de cōdicti. inde. l. Nam hec natura

¶ Edes scdz. azo. d' cūt edificia vrbana
sicut ville rusticana: ita exponit. ff. de. ver
sig. l. fundum

¶ Edere actionē scdz. azo. i. sū. C. de. edē
est exprimere vel designare ius quo quis
petit aliquid ab aliquo. in. iudicio §it aūt
editio actōnū vel per libellum iudici obla
tum. scz vt p eū reo detur et ipe deliberet
vel in alio quē ipse descripsit. vel sine libel
lo dictante auctore vel sapiente suo quid
tunc est dictaturus aut quo iure est vsur?
vt. ff. e. ti. l. i. §. edere:

¶ Editio instrumētorū scdm. host. in. sū.
de. fi. instru. §. an instrumentū edi possit q
qualit fiat: Et editio instrumētorū potest
dici copiatio vel cōmunicatō facta cora iu
dice vel eo presente siue aduersarius sit p
ses siue non saltem cū. cōsule. vt. l. i. §. e di
tōnes. ff. de. eden. vbi de editōne instrumē
torū in. glo. ibidem. Nam edere est ostend
re q copiam describendi facere vt. no. c. i. ō
pbat.

¶ Ecce notat paulus in cōmento. c. tercio
loco de pba.

¶ Etiam illa dictio implicat. C. si tu vl cu
ra. l. etiam. q. l. fi.

¶ Eculeus est genus tormenti ad modū
crucis dispositū. C. de. ma. ve. q ma he. l. q
si excepta. in. fi. De hoc. xxiii. q. i. c. i. p ar
chidiaconū

¶ Edictum q̄q̄ idem est quod manda ū
p̄ncipis scdm illud luce. ti. Exiit edictū a ce
sare augusto Q̄q̄ idem ē qd generale sta
tutū pricipis. vnde Edicūt reges idicit fes
ta sacerdos: Et differt a cōstitutōne. quia
cōstitutō potest esse generalis vel special
vt. l. i. ff. de. cōsti. prici. et sic accipitur. C. ō
edicto diui ad. retoll. et similibus. Q̄q̄
idem est q statutū vel mādatum pretoris
sicut omnia p̄toria edicta vt edictū de albo
scribendo et ō i ius vocādo et de huj? moi
de quib? uide spe. de acti. seu. petiti. propo
nendis. §. postremo. ver. nunc. dicamus de
edic Et quedam alia differentia edictorū ē
q diuisio quia quedā sunt p̄hibitoria vt
edictū de testi. q matrimonio. quedam per
missoria. vt de. iureiur.

¶ Edictum p̄hibitoriū est illud in quo re
gulariter omnis pmittitur qui non p̄hibe
tur vt inpcuratoribus q testibus. ff. de. tes
t. i. q. de transla. inter. corporalia

¶ Edictū pmissoriū scdz. io. calō. de suppl
neg. pla. romana. li. vi. est illud quod regu
lariter est p̄hibitoriū q tamē i certis casib;

pmittitur. vt in. c. romana. ꝑall

¶ Edictum carbonianū .require supꝫ. Carbonianū

¶ Edictum diui adriani scd'm. azo. in. sū. C. de. edic. diui. adri. toll. ꝓtinebat ꝙ si scriptus heres postularet se mitti ipossessionē non aliter fieret missio. misi vicesima pars daretur reipublice. Et quia multe erant interpretationes ꝛ distinctioēs circa hoc edictū facte. Ideo hodie sublato hoc edicto fit missio in possessionem rerū hereditariarum iuxta dispositōnem quam ibi disponit seu ponit. azo. Et ideo ponit vna rubrca de edicto diui. adri. tollendo i. li. vi.

¶ Edictū edificium dicitur idem quod actio edilicia. Nam actio edilicia ab edicto edilicio descendit vt. l. cum. autē. §. hee actōnes iūcto § edilicie in. l. fi. ff de edi edic de hoc require s actō edilicia

¶ Edictum ꝓtorium ē quod pretor edixit iubendo mādando. vel cōstituendo vt fecit in edicto de damp. infec. vt ff de dāp infec l pretor ait et in alis pluribus forte ꝓ eodē sumitur hic mandare ꝛ iubere licet alias differant. vt notat'. ff ꝙ iussu l i ver neq; putet quisq; hoc grauit' aduers? eos constitutum. ff. naut: cau. sta. vt supra dictum. est.

¶ Edictū successoriū scd'm. azo. in. sū. e. ti est quo ꝓuidetur creditorib? ·Et dicit tbi glo. ꝙ. est quod priorib⁹ nō petentibus sequentibus petentibus ꝑmittitur. Et est in. e. l. de gradu in gdū de capite in capt C·ō succes. edict. l. i. Nam illud edictum ꝓpter creditoēs iductū ē. ff. e. l. i. vbi illa scrpta quasi de verbo ad verbū posita sunt et hoc ideo ne creditorib? longior mora fieret dum bona hereditaria vacua sine domio diutius iacerent Bene igitur putauit pretor prestituere tempus hiis quibus bonorum possessiones detulit ꝛ dare successionem inter eos vt citius possent creditores scire vtrū habeant cū quibus cōgrediātur an bona vacātia fisco delata sint an potius ad bonorū possessionē ꝓcedant quasi sine successore defuncti.

¶ Edilis olim dicebatur qui non solum ꝓstituebatur a plebe ad hoc vt ꝑesset edib? vt. ff. de. ori. iuris. l. ii: §. Item vt eam. Sz etiam prefuit plebiscitis qui etiam editu? dicebatur a noīe edes ꝛ a verbo tueor tueris quia tuebatur edes·vt. insti. de tute. § tutores autē. Ne ī ciuitate essent domus ruinose vl̄ iordinate posite in ꝑiudiciū reipublice Deinde plebs sibi patres creauit qui etiam plebem excederent de numero patrū vt. ff. de. ori. iuris. l·ii. §. deinde. v. ꝛ. vi.

¶ Ediles curules sunt cōstituti postq; placuisset plebi. qui etiā curam de edibus patiū ꝛ negōtiationibus. vel etiam de endis habebant vt nota. ff. de. offi. ꝑfec. vi. l. i

¶ Edilis cerealis dicitur a cerere quia ꝑfuit annone. idest frumento distribuendo. Jeē etiam dicitur ꝑfectus ānone·De quibus edilibus vi. ꝑal. l. ii. §. deinde. ff. de. ori. iuris. Hic tamē ꝓprie vel ippie de edo edis ꝛ non de edib? edilis dicitur. Nec enī spectat ad eum cura ediū sed ediliū .Q̄q; ē alterius administrationis nomē alii ipositū per vsurpationē eius. Et quidā credunt vocari cōtinue annone ꝑfectum. azo. tñ. i. sū. C. de. offi. prefec. anno. dicit. ꝙ. annone. et publice functiones a quolibet debent prestari. Sz tunc qñ aliquis priuilegio vel prescriptione pretendebat excusatōnē ꝑfectus annone de hoc cognouit et aliqñ inponebatur ei pena. rrr·libraru auri

¶ Effusiois verbū habūdanciā sīgificat. xvi. q. i. reuertimī·xlii. di. sepe uide. glo. de sen. ex. c. cum illorū. in verbo sanguinis effusione.

¶ Effusio et eiectio. Require supra actio de effusis

¶ Effeminati dicuntur quib? virilia excidūtur vel zodomite

¶ Effractores dicūtur qui sine diurni vel

nocturnꝫ furandi cauſa ſolent domos effrī gẽ vt ff.ꝺ effrac.ꝛ expilia.l.i.ꝛ.ii. vel q̃ car rerem ſeu aliud frangunt vt euadant Et a liᷓ puniendi ſunt diurnꝫ ꝛ aliᷓ nocturnꝫ qꝫ atrociores ſunt et acerbius puniũtur vt.c. ſi pfodiens de.homi.et.ff.ad.leg.acqui.l.i

¶ Electio ſcꝺm iohãnem.eſt alicuius pſo ne ydonee ad dignitatem vel fraternitatẽ ſiue ſocietatem ſeruata forma canonice fac ta vocatio.et hoc modo electio ſumiᷓ ſtric te.q̃uis eligere ad multa ſe habeat vt etiã no .goff.in.ſũ.e.ti.§.i.in.pri. Vnde ad e lectionem tria requirũtur ſcz auctoritas nu merus ꝛ zelus. Auctoritas cõſideratur in dignitatibus ꝛ meritis vite. zelus cõſiſtit in animo vt ſine carnali animo fiat ſed ſe cũ dũ meritum pſone eligende.viii.q.i.Si ergo licet cõtra iſtam ꝺitionẽ ſepius ꝑmit tatur electio de facto non de iure. Vnde q̃ druplíciter elegi ſolent vel quatuor portis intrare viri eccleſiaſtici. Vnde poeta. Qua tuor eccleſias portis intratur ad omnes. Ce ſaris et ſymonis ſãguis atq; dei. Prima pa tet magnis.nummo ſz altera .caris Tercia. ſed paucis quarta patere ſolet. De mume ro patet. Debet ergo fieri ſcꝺz iſta tria ha bito reſpectu meriti ad meritum zeli ad ze lum numeri ad numerũ .Si tñ ex vna pte ſit dignitas et zelus melior tã reſpectu eli gentiũ q̃z electi.et ex alia pte numerus ma ior certe ꝑualebit dignitas cum zelo ipi nu mero vt de.elec.c.eccleſia veſtra.Itẽ diffe runt electio collatio et pñtatio:Nam electõ fit p collegium ad dignitates ꝛ papa cõfir mat ꝛ quodlibet collegiũ debet eligere pre latum ſuum niſi aliud ſit ꝺ cõſuetudie vel priuilegio vt de.elec.ꝛ.elec.poteſtate.c.i.. Collatio fit ad beneficiũ ſimpler.Et pertz de iure cõmuni ad epum per totã dyoceſi cũ cõſenſu capituli niſi aliud habeat cõſue tudo vel priuilegium ꝛ dat plenũ ius nec indiget cõfirmatioẽ. Sed p̃ſentatio ptinz ad patronũ.nec dat plenũ ius preſentato ꝑ requiritur inſtitutio ꝛ inueſtitura epi vt p totũ.ti.de iure.patro

¶ Elementa prima ſũt quatuor ex quib; omnia corpora cõſtituũtur quoz iuribus totus mundus gubnatur ſcz terra frigida et ſicciſſima: aqua humida et frigidiſſima aer calidus et humidiſſimus .Ignis ſicc; ꝛ calidiſſimus. Primũ melancolicũ.Scꝺm flegmaticũ vel fleumaticũ. Terciũ ſanguí neũ .Et quartum colericũ vt.no.glo.in p hemio.inſti ſuper verbo prima clemẽta

¶ Elogium idem ẽ quod teſtamẽtũ. Vel dicitur etiam.Eulogium.vt iufra dicetur.

¶ Emancipatio ſcꝺz.azo.e.ti.eſt relaratí o patᷓ poteſtatis coram ꝑtoẽ fcã.ꝛ dicitur q̃ ſi extra manũ.ideſt poteſtatẽ patris poſi õ quia quando filius extra manũ patris poi tur tunc emancipatur.vt in.ti.C.de emãci. libero.

¶ Emancipatus dicitur filius vel nepos qui a iugo ꝛ poteſtate vel manu patris vel aui eſt relaratus et ſui iuris effectus quia emancipare eſt a poteſtate manu et iure patrie poteſtatis dimittere vel liberare.Sz manumittere eſt ſeruum a ſeruitute eripere vel emittere ſeu ſinere.Et ſic emancipatõ p tinet ad liberos ꝛ manumiſſio ad ſeruos. Et nota q̃ deꝰ emancipauit hominẽ dum dedit ei liberũ arbitriũ et ſic ſumꝰ filii dei emancipati c.niſi cũ pridẽ ꝺ.renunc §.vez vbi de hoc p glo.

¶ Emanſor dicitur qui diu vagus fuit er tra caſtra tandem rediens ad caſtra.vt.ff de.re.mili.l.iii. §.emanſor .Et ponitur de. pe.diſ.i. §.pene vel dicitur qui imminente lite fuit extra caſtra et pace reformata redit

¶ Embola felix appellatur vel romanoz innentus excreſcens. vnde ãnus biſertilis dicitur emboliſmus vl̃ emboliſmalis quia creſcit in vno die.de hoc. C. de.ſacroſanc. eccle.l.iubemꝰ in.glo.

¶ Emergere eſt aliquid ſubito euenire vl̃ accidere.et ſic forte accipiᷓ C.ꝺ admiſtratu

in .l .cum.quedam.ver.sum .huiusmodi. Et nota differētiam iter illa que sit questio emergens ꝛ incidens.ꝛ quomō differāt est.glo.optima in.c.i.de.ordi.cogm. Et dicunt ibi.doct.ꝙ incidens respicit negociū principale et tangit merita eius siue sit acq̄situm ante siue post .lit.cont. Emergēs vero tantū ꝓcessū respicit et tendit ad ipsū impediendum siue etiam ante siue post .lit. cōte.oriatur. Et dicitur emergēs quia extrī secus euenit et michil cōmune habet cum negocio principali. Sed incidens intrinsece respicit negociū principale Quāuis enī vtrūq̄ oriatur ex circūstātiis tñ in hoc interest qz incidens ex circūstantiis cause vel negocii principalis ꝛ emergens ex circūstantiis iudicii vel processus. Vnde incidens ꝑmittit emergens iurgia differt. Et ad saluandū glosam ꝓallegatā que videt deficere ī differentia quam ponit quia incidens etiam ī iuditio potest oriri scz. opponēdo pactū de non petendo ꝛ. emergens qñq̄ ante. lit. cōt vt si excipiatur de excōmunicatioē ante. lit cont. Dicas ꝙ incidens dicitur habere causam vetustiorem ad negociū pncipale Sz emergens dicitur de nouo oriri quia tendit ad ipugnandū ꝛ ante ꝓcessū de nouo factum esse non poterat cū nō possz ipugnare non ens facit.c.ad dissoluendum. de. despon.impu.ꝛ est.glo.bona.in.l.quod iussit ff.de.re.iudi.que dat exemplū incidens vt si actor dicitur seruus. emergēs. vt testem non admittendo. Et ibi.doct.plene notant de hoc an pretor vel iudex posset reuocare interlocutoriā per quam questio incidens vel emergens decidatur·

¶ Emiola idest septula cōpositum ab emi idest dimidiū et olon totū quasi cōtinens totū et dimidiū. Et est vsura que cōtinet totū et alterā ei? partem vt si de q̄tuor solidis accipiantur in fine āñ ser

¶ Emeriti dicūtur milites veteres. qui iā sunt a militia soluti. vt. ff. de veter. cano. ꝛ mili. succe.

¶ Emptio require supra cōtrahenda emptio contrahitur postq̄ de ꝓcio conuenitur ea mente vt preciū soluatur. Nam si ymaginarie ꝛ per similitudinē de ꝓcio cōuenire tur emptio nulla esset et cōtrahitur solo ꝯsensu siue inter ꝑsentes siue inter absētes ꝑ nunciū vel epistolam vt ꝓbatur insti.eti.ī pñci.ꝛ ff.e.l.i. §.vlt.ꝛ l.ii. §.i. Et arredatio. est argumentū emptionis

¶ Emptor bone fidei dicitur esse qui aut ignorauit rem alienam aut putauit eū q̄ vendidit habere potestatem vēdēdi.

¶ Emphiteosis scd'm. azo. in. sū. C. de iure emp̄hi. ꝛ scd'z. goff. in. sum rubrica de. loca ꝛ. ꝯduc. § quid sit emphiteosis. Dicitur ꝙ emphitiosis grece est melioratio latine Ab inicio enī sterilia tātū per hmnc cōtractum cōcedebantur vt qui acciperet rem in melior statum deduceret ꝛ sterilem fertilem redderet. postea tñ ꝑmissū est de rebus fertilibus et fructuosissimis emphiteotecari posse. vt. C. de iure. emphi. l.i. in. ꝓin. Et dicitur emphiteosis vel emphiteoticus cō tractus ille qui in melioratiōbus et in re b? soli tm̄ cōsistit. Ecclesiastica aūt emphiteosis cōsistit in hiis et etiam in ipsis mobilibus que ad hoc cōgrua videtur yconomo. vt. C. de. sacrosanc. eccle. In. autē. ppetua et. autēt. leges quas et aliis gubernatiombus ꝛ ꝑput ꝯmuniter dicitur tunc em ꝑ hiteosis est media inter locationē ꝛ vēditionem. Et ita diffinit. zeno imperator ymmo dicit dictū cōtractū esse quoddam tercium genus ab ēptione ꝛ locatōne separatū vt. l. i. C. ð iure. emphi. que lex est zenonis sed. hosti. suam diffinitōnem scd'm hanc intellexit vtputa quemadmodū. hosti. dicit ꝛ est hoc ideo quia. decretalis potuit emphiteosi ponere sub. ti. de. loca. ꝛ. cōduc. quia magis similis est emphiteosis locatō m̄ q̄ venditōm̄ cum dominiū retineatur et aliquid certū ānuatim recipiatur. uide. spe

de loca. ꝛ. cõduc. §. nunc: aliq̃. inde emphi teotic⁹. a. um. adiectiuũ. Vnde dicitur em ꝑhiteoticus contractus emphiteotica cõcef sio et emphiteoticũ inſtrumẽtũ. Jnde etiã emphiteotico. as. ideſt emꝑhiteoſim conce dere. Et eſt natura huius cõtract⁹ vt ſolua tur penſio ſicut cõuentum eſt. niſi res ex to peat Jtem q̃ licz dño auctoꝛitate ſua em phiteotam et eius ſucceſſoꝛem expellere ſi per trienniũ ceſſauerit ſoluere penſionẽ. Sz emphiteota eccleſie per bienniũ repelli põt ſi non ſoluerit pẽſionẽ.

¶ Emphiteota vel emꝑhiteotecarius dici tur ille qui agꝛ cõduxit vel accepit ad tem pus colendum ſub certo ꝑcio. Cui⁹ cõtrarí um dñs vulrardus tenuit videlicet q̃ nũq̃ ad tempus ſed bene ꝑpetuo tempoꝛe cõdu cit quã diu viuet hereditario iure tenendũ et colendũ ſub certo pꝛecio et certis cõditi onibus ꝑut inter ipſos cõtractum ẽ p. l. i. C. de. iure. emphi. pꝛo. q̃ ſi. ager. vec. vel. emphi. pe. l. i. §. quin. ip petuum. Et dicit hoc expꝛeſſũ eſſe. l. i. § qui cũq̃. C. 8. fun. pꝛimoꝛia vel perpetuo ſcrip tura interueniente ꝛ cõſenſu vtriuſq̃. ideſt domi et emphiteote adhibito in hoc ſtatũ ſcz vt domi⁹ aliquid ꝑ re accipiat ſcd̃m q̃ inter eos cõuenerit vel ꝑecuniã vel aliã rẽ puta pꝛediũ aliquod vel ſimile vt ꝑꝑꝛiũ ſit dñi. Jtem vt hic emphiteota de ceteris an nis ſingulis vel duos veneto s vl̃ ſimile ſoi uat in ſpem reddituũ pꝛout ait. azo. in. ſũ. C. de. iure. emphi.

¶ Emphiteomata vel emphiteumata. ſecũ dũ. azo. e. ti. ſunt res melioꝛate. Et ita expo nit. ter. l. iii. C. e. ti. vel melioꝛatões quib⁹ ager laboꝛe ſic retinẽtis melioꝛ efficit.

¶ Embleumata dicuntur ipoſitões. vnde emble grece eſt impoſitio latine vel ſũt ſup ſtitutões ſiue ſuperhabũdantie. Jtem em blema eſt eminẽs ſcriptũa. Et dicit. accur. in l. tigni. ff. ad. exhi. q̃ emblemata ſũt oꝛna menta vaſoꝛum vel oꝛnatus aut varietates coloꝛum vt. ff. de. tri. vi. et. ole. legato. l. iii. §. i.

¶ Emolimẽtum capitur pꝛo ſuſtentamen to in diſpoſitiõe cõtento onere ſibi annexo quia ex emolimento regulatur onus. vt onere vel quolibet alio medio diſponente cõcluſũ videtur et materia ſubiecta patit̃ Verbi g̃. lego ticio. x. ꝛ volo q̃ det ſeyo. xv. non tenet onus in. v. ꝛ ſic in excedenti quantitate. l. impatoꝛ. §. i. ff. de le. ii. Ratio quia licz hec ſit voluntas teſtatoꝛis tñ mate ria ſubiecta ñ patit̃ hoc ſignificatũ ſcz on⁹ eſſe ſine emolimẽto vel citra emolimentum quia quẽ nõ honoꝛo eundẽ nec onerare de beo. Jtem ibi lego. x. tibi. vt des ticio libꝛũ tuũ qui valet. xv. ſi acceptas. x. teneris ad onus libri valentis. xv. l. impatoꝛ. §. enĩ vero. de le. ii. Ratio quia ſignificatũ ſumit̃ ex verbis teſtatoꝛis ꝛ acceptatõne legati Nam ꝑ acceptationẽ videris rem tuã intã tũ extimaſſe in qua oneratus es: Jtem ibi teſtatoꝛ legat tibi. x. et rogat vt ſtichũ ſuũ alienũ quĩ valet. xv. ticio des Si acceptas legatũ non teneris ticio vltra emolimẽtũ. l. generaliter. §. qui alieñ. ff. de fideicõmiſ. here. Non quia acceptãs veriſimiliter igno rat valoꝛẽ rei aliene. Jtẽ ibi teſtatoꝛẽ legat tibi fũdum valentẽ centũ ſi cẽtum dederis heredi alieni. Si oneraris reſtituere fund̃ non teneris vltra emolimentũ l. cũ ciuitati bus. §. i. de le. i. ſimiliter ſi fund⁹ legatus eſt ticio et oneratus eſt in dando aliũ fũd̃ qui eſt maioꝛis valoꝛis nõ tenz on⁹ vltra emolimentũ. ꝑalle. l. ipatoꝛ. Jtem ibi teſta toꝛ legat mẽſam que eſt debitoꝛis et credi toꝛis legatarius acceptat et onus ꝺbitoꝛis eſt vltra emolimẽtũ tenet onus. vt in. l. cũ pater. §. menſe negociũ. de le. ii. q̃ ex vñ uerſitate concurrit voluntas teſtantis ꝛ ac ceptantis. Vñ uo ta q̃ min⁹ emolimẽtum non patitur maius on⁹. Sed tamen on⁹ ñ cenſetur minus qñ vere vel ficte ẽ equale. Et ſic diminuto emolimẽto diminuit̃ on⁹

inquātū esset emolimētum maius. Et hoc verū nisi vbi potest culpa imputari habēti emolimētū. Sed tūc nec onus videtur maius quia equipasse videtur ei finaliter post multa dicta bar. q. doct. in. l. plaucius. ff. ō eondic. q. ō monſ. cōcludunt q̄ emolimentum onus sibi iiunctū regulat vt volūtas disponentis vel accipientis declarat.

¶ Emologari alias emologari est cōfirmari vt dicim⁹ q̄ arbitriū emologatur. idest cōfirmat silentio. r. dierū tacite vel expresse scdm. goff. in. sū. be. arbi. §. effectus

¶ Emumtas scdm goff. in. sū. e. ti. est libertas cōcessa ecclesiis vl̄ ecclesiasticis psonis q rebus aliis ad eas spectantibus. Vel est priuilegiū ecclesiastice libertatis vel psonarum vel rerū ad eas ptinentiū. Dicit autē emumtas quasi extra munia idest officia vel onera a quib⁹ ecclesie sunt imunes vt e. ti. c. ecclesie. Vnde locus cōsecratus scz ecclesia habet emumtatē idest libertatē vt nullus inde trahatur per vim nisi i casib⁹ scz si fugiens ad ectlesiam sit public⁹ latro vel nocturnus populator agrorum idest ō uastator fructuū in agris. Etiam si in ipsa ecclesia cōmisit homicidiū furtū vel maleficiū quia frustra auxiliū legis iplorat qui p mittit in legem de vsuris. quia frustra de app. c. an sit C. de iure. deli. l. sanxim⁹. § si vero vel dicit quasi extra munia idest munera. Non enī ecclesia subit sordida munera vt calcis coquende arene fodiende et similia. De quibus vide. hosti. in. sū. e. ti.

¶ Enucleare vetus ius idest extra nucleū obscuritatis ponere. Nam put azo. dicit C. de. ve. iure. enucle. In iure inuenitur quod est amarū. ita vt in veteri. iure erant tot multitudines q̄ nemo eas habere vel legere poterat. Nam sicut in nucleo dura testa inuenitur. Ita ibi dure et inique sententie erant. Item sicut nucleus inutili pelliculā tegitur et latet. ita et in illa multitudine tanta sublata superfluitate antiqua et necessariis et vtilibus collectis prout melius fieri potuit ius vetus enucleatum ē. Nā melius est pauca et ydonea effundere quā multis inutilibus p̄grauari. vt. C. e. ti. l. ii §. q. si. aliquid.

¶ Enunciatū verbū de se tātū sigmficat quantū sonat scz enūciatōnē eius quod ē vel quod nom est sicut nuncius dicitur q̄ refert voluntatem dnī sui scz quid velit et quid non velit. vt in. l. et licet. ff. de. constit. pecu: Qñq̄ tñ verbis enunciatis sigmficat dispositio quando hoc sigmficari cōcludit ur ex quouis p̄babili sigmficato verbi g̃ Creditor dicit debitori suo quem scit esse debitorem p̄fiteor te non teneri vel debere Hec sunt verba enunciatiua tm̄ et falsum annūciant quia verū est ipsum teneri et ipeo hec verba veram liberationē inducūt l. tale pactum. ff. de. pac. Ratio ē voluntas proferentis ex fauore liberationis secus si ignoranter p̄ferret. Itē ibi testator legauit multa vxori. Et dicit se nō dubitare quin q̄ accepit vxor liberis omnib⁹ restituturā Hec verba non dubitare non sūt dispositiua sed enunciatiua. quia enūciant voluntatē mulieris. et eius factum futurum in rebus sibi legatis et tamē accipiuntur p fidei cōmisso. et sic sigmficarent dispositionem. vt in. l. vnū ex familia. §. fi. ff. de le. i.. Ratio quia voluntas testatoris ex sigmficato amore mris ad liberos ex firmitatē enūciationis dicit se non dubitare. Item ibi in ädito. Cōfiteor me tibi debere. r. sigmficat dispositio quia per hoc verbū obligor soluere licet ante non essem obligatus. l. vnica. C. de. concess. Ratio quia hoc importat preceptū iudicis de soluendo expressū vl̄ tacitum. licz enī expresse non p̄cipiat habeā tamē p̄ p̄cepto q̄ ex cōfessione sufficienter probatur debitum. q̄ sic ler hoc disponit etiā p̄eter voluntatem obligati p̄pter necessitatem iudicii. Itē ibi extra iudiciū. Cōfiteor me tibi debere decē ex causa mutui. Per

hec verba non significatur dispositio sed est tm enunciatio ex qua oritur sufficiēs ꝓbatō debiti.ff.depositi.l.publico.§.fi. Ratō q hoc tm significāt verba nec pōt aliud de cōcludi dispositio. Nam obligatio facilit infertur sicut liberatio. Item ibi extra iudiciū. Cōfiteor me tibi debere decem nō exprimendo causam hic tātū est enunciatō sed ex ea non infertur sufficiens ꝓbatio debiti l.Cū de indebito.§.fi.ff.de ꝓba.quia non fuffcienter concluditur cū non appareat de quo debito.

¶ Epidometici dicūtur qui ꝓbēbant sub se mēsuratores qui mensurabant hospicia.⁊ i eminente loco describebāt nomina eoꝝ qui ibi habebant hospitari.

¶ Epitogiū est vestis vel tabbardus superior clerici. Et dicitur ab epi idest supra⁊ tego quasi superius tegens. nota in.glo.cle. ii.de uita et hone.

¶ Epithimū est suspēsio vnius septimane vel ēst quedam increpatio vēl genus pene scd'm.io.in.glo.xxi.q.iiii.c.oīs iactātia

¶ Episcopus dicitur ab epi quod est sup et scopus vel scopī intendere quasi superintendens quia habet curā supintēdēdi supoēs laycos ⁊ clericos sibi cōmissos vt.viii q.i.qui ep̄atum xxi.di.cleros vbi etiā inter ꝓtaē speculatoꝛ eo q speculet subiectoꝝ mores et vitā cuius officium ꝓsistit in cōfectione crismatis.crismatione frōtis collatio ordinū ⁊ cōsecratione ecclesiarū ⁊ altarium vt.de.sen ex.c.q̄ periculosū.li.vi.in.glo.i Sꝫ quare papa nominat se episcopū Nota q̄uis in ecclesia dei sint dignitates ep̄atu maiores tamē quia in ecclesia sunt nouē ordines. p̄alle.c.cleros.et.xxiii.di.ep̄s ⁊.c.seq̄uē. Licꝫ scd'm theologos solum sūt septem ordines qui ep̄atū et psalmistatū omittūt ꝫ inter istos nouē ep̄atus est maioꝛ. Ideo papa nō a dignitate sed ab ordine nominari volens vocat se epm̄ scd'm .io.an.in pñ. li. vi. Et epūs eligendus debet habere bas cōditiones. vnde. Anni trigita sacer ordo pura voluntas. Et moꝝ grauitas sapiētia sponsa parentis. Cōcurrens fama decꝰ hec dant pōtificatū. vt de.elec.cū i cūctis. ⁊ ui de.goff.de.temp.ordi. qui per lōgum ꝺclarat regulas apostolicas ⁊ epūs est pater ecclesie.xcv.dis.esto et etiam ꝓcuratoꝛ de dona.c.ii.x.q.ii.casellas.xii.q.it.sine exceptione: Et tenentur reddere rationē ꝓ animabus sibi cōmissis si male custodierit oues suas.de.re iudi.c.penul.

¶ Epistola decretalis. Require supra decretalis epistola.

¶ Epistola diui adriam scd'm. vviii.i.spe de renunc ver.i primis ergo .sub.§.finis locū habet inter fideiussoꝛes mandatoꝛes. et cōstitutores. Item inter tutoꝛes. Et est illius epistole officiū q̄ quis aliqui sint i solidum obligati tamē ꝓ eius beneficiū. Si ōnes pares sint i soluendo tempoꝛe litis possint postulare vt diuidatur actio inter eos et vnusquisq; ꝓ virili portione alias actione cōueniatur. Alioquin misi dicto beneficio iuuarentur posset creditoꝛ quē malet i solidū cōuenire. vt.C.de.cōsti.pe.l.fi.⁊.insti de.fideiuss.§.si.plures.et.ff.de.fideiuss.l.in fidēiussoꝛes ⁊.l.si.dubitare: Si ergo huic beneficio fuerit renunciatū poterit creditoꝛ quem maluerit cōuenire. Quo° autē renunciatur instrumēto huic beneficio uide ibid'

¶ Equestris dignitas erat i his qui romā custodiebant. Nam et hii habentur ꝓ absētib; reipublice causa. Et dicit accur. q̄ alii qui erant p̄sidētes quia simpler militia nō est dignitas. de hoc uide acur.e.ti.in.rubrica.C.li.xii.

¶ Equicius dicitur custos equoꝝ.

¶ Equiciū alias equiriū. est grex equorū. scd'm.accur.in.l.quod ergo .ff.de.usufruc. quēadmodū quis utatur

¶ Equitas est cōuenientia rerū que cūcta coequipat. Et in paribꝰ rationibus paria iura vel iudicia desiderat. vt.C.ad.l.falci.

l.fi.verbigracía. numeraſti michi centũ aureos mutuo. Modo equũ eſt ꝙ iſti numerationi cõueniat ſolutio ſcd'm eandem qualitatẽ ⁊ quantitatẽ·ff. ſi.cer.pet.l.mutuũ. Itẽ dedi tibi damnum centũ aureorũ :dignum iuſtũ et equũ eſt vt ſcd'm eãdem quãtitatẽ damnum tibi reſarciã. Equitas etiam dicit quedã mitigatio temperans iuris ſcripti rigorẽ. Et in quibus caſibus talis equitas ꝓferatur rigori iuris nota.io.an.de·tranſac. c.finali.

¶ Equammiter ideſt equo animo

¶ Equꝰ calcitroſus dicitur qui ſolitus eſt calce ferire

¶ Emiſſarius vero dicitur qui faciliter ſalit ſuper aquas vel ꝓ aquas ⁊ foſſata

¶ Erarium. eſt repoſitoꝛium pecunie ab ere dictum.

¶ Ergagabi dicuntur operarii laborantes in ſtationibus ſuis. Et dicitur ab erga qd̃ eſt opa et gaboꝛ laboꝛ

¶ Ergaſteria ſũt ſtatiões operaꝛiorũ. Et dicitur ab erga ideſt opa vel opus ⁊ ſterion ſtatio quaſi opis ſtatio vt.nota.in.C.de opera.l.ii.

¶ Ergaſcula dicuntur carceres vel preſſiones. Et dicitur ab er quod eſt lis. ⁊ ſcolon: miſſio

¶ Ergo.nota.io.an.de.ſũma.trin.damnamus in.prin

¶ Ermofroditꝰ ẽ quilibet qui habet vtrũq; ſexum· An autem ad teſtificandum exhiberi poſſit qualitas ſexus inualeſcentis demonſtrabit. Si enim caloꝛe durante ꝓ viro ſe geſſerit recipitur in teſtem alias nõ.iiii. q.iii.c.i.poſt mediũ. §.i. Item talis ponit inter infames. ⁊ non poteſt eſſe aduocatus iii.q.vi.infamis.

¶ Erro eſt puſillus fugitiuꝰ qui non quidem fugit ſed er cõſuetudine quadã aberrare ſolet ⁊ frequenter ſine cauſa vagatur tempibuſq; in rebus nugatoꝛiis ꝓſumptis tandem licet ſero redit ad domũ vt.l. quis ſit fugitiuus. §.erroꝛẽ.ff.de.edi.edic. Sed vtrum erro faciat furtũ.fui.ſicut ſeruꝰ fugitiuus ⁊ an ſit i vſucaptibilis primum dubium ẽ diſputabile. vt in.glo.legis prime C.de.ſer.fugit que dicit i.fi.ꝙ aliqui ſint cõtra vt ſunt franciſcus accurſii martinꝰ ſilmianꝰ.⁊c. Si katho ſaccus tenet ibi ꝙ ſic. Ratio prima quia erro habet animũ lucrãdi vſum ſui. Secũda ratio ſua quia licet non ſit furtum odioſum vel penale. eſt tñ furtum fauorabile ⁊ ra ionabile ne ꝓiu dicetur dño. Ad ſcd'm dubium ſimiliter rñdetur ꝙ ſic vt nota plenius p.doct.i.dicta l.i.ſup.glo.ii.

¶ Errare .eſt aliud ꝓ alio putare. xxxviii. d'.q̃uis.xxii.q.ii.in.quibus.in.fi. Et nota io.an.in. de·i.ꝺ.iudi.ſup.verbo certa ſententia. Et nota ꝙ errans non ſemper decipitur vt ſi ſeruus ducit liberã quã credit ancillam cũ eius cõdicio melioꝛetur. Ergo ratione talis erroꝛis ñ poſſet diuoꝛſiũ petere voꝛe cõſẽtiente ſcd'm.goff.de.ꝓiug·ſeruo. § ſi liber. vbi alii aliter dicunt et forte ideo quia ſicut ignoꝛãtia oppoñitur ſcientie ſic erroꝛ cõſenſui vt in.glo·in.cle.ꝑal.

¶ Erroꝛ eſt qnãdo aliquid aliter cõtingit vel aliud eſt q̃ꝫ creditꝫ vel putatur ⁊ in quibus.ꝑalle. i fine. vbi dicit.augu. ex enchiridiõ. ꝙ non eſt arbitrãdũ peccatũ aut ſi ẽ minimũ eſſe atq; leuiſſimũ Etiam erroꝛ ꝓis excuſat et facit ius vt.in.l.barbarius.ff.de offi .preſid.

¶ Erroꝛ aduocatoꝛũ i facto põt redargui vſq; ad ſententiã.

¶ Erroꝛ calculi ſcd'm.az. in.ſũ.e.ti. eſt erroꝛ cõputationis .veteres enim cõputabant per lapillos qui calculi vocabantur ꝓ eo ꝙ pedibus qñq; calcãtur licet non impune. Vndeverſus Hunc materne diem numera meliore lapillo. Quia ꝓ bono die ponebant bonũ lapillũ. Qñq; etiam calculus ponitur ꝓ cognitione cauſe. vt. C. de.iudi.l. rem non nouam. Etiam qñq; ꝓ ſentẽcia. C

de.app.l.si actor ibi deterio ẽ calculũ quia causa calculat.idest determiat p sẽtẽciã et est.glo.in.l.vnica.C. de errore calculi.

¶ Error intolerabilis est error a iure repbatus. Et nota q̃ error sumit̃ p facto siue sit error iuris siue facti quia licet sit iuris inquãtũ est error.facti tñ est cũ sit ī alio q̃ in veritate verbig̃. ticius uir honestus petiit a me pecuniam sibi mutuari dixi q̃ mutuarẽ assignãdo sibi diem illa die venit alt̃ ticius vilis qui assimilabatur illi ī facie dicens se esse illum.ꝛ per hoc sibi trado ꝛ mutuo.ibi est error in quo impeditur dominii translatio.l.si quis vxori. §.cũ titio.ff.de. fur.quia significatum sumptũ est ex errore in persona. Nec tradens cõsẽtit in illũ cui tradit saltem scienter ergo sibi non tradet iure. Item ibi ticio amico meo trado rem ex causa donatiois quem credo sane mẽtis esse cũ fit furiosus impeditur translatõ dominii.l.q̃ meo. §.si furioso ff.de acquir. pos. quia furiosus non acquirit dominiũ cũ nõ habeat cõsẽsum. Et sic error tradẽtis hic nichil opatur quia quãtũcũq̃ vellet et cõsentiret trãsferre non tamẽ transfertur. Item ibi si filiusfamliias asserẽs se patrẽfamilias vel seruus libertũ petit a me sibi mutuari ꝛ mutuo nõ impeditur translatõ dominii.l.si quis vxori p̃all.et. §.seruus et.l. falsus. §.si quis.ff.de.fur.quia error ẽ ī q̃litate non significante nõ cõsẽsũ transferendi licet aliqui cõtra.sed si trado. ff.vetus credens codicem non transfertur dominiũ l.si me ivacuũ in.p̃cip.ff.de.acquir.possess quia res que traditur non intendit̃ ergo non transfertur. Et res que transferri itendit̃ non traditur. Secus si in nomine error sit vt trado tibi fundũ cornelianũ sub nomine sẽpronii credẽs te sic vocari certe ñ impeditur translatio dominii quia cõsenciens est in re et domini eius translatione. ꝛ sic de aliis suo modo.

¶ Cruta cesa dicũt̃ õnia illa que cedunt ꝛ eruuntur

¶ Estiualia sunt ocree scz calciamenta de corio quibus etiã aliqui vtuntur interdũ in estate. Et sunt optima apud sanctũ seuerinum. vt dicit.io.an.in.de.ne.in agro de sta.mona:

¶ Estimatio significat taxationẽ put subiecta materia vl̃ quoduis aliud mediũ signi ficare declarat. Verbig̃. res tradit̃ estimata hoc addito q̃ reddatur estimatio ꝛ non res. Ex hoc significatur emptio et vẽditio. vt in.l.quociens.ff.de iure. do .vel .dicit̃ res estimata data viro in dotem ꝛ si ẽ empta vir agere põt ex empto cõtra vxorem. ꝺ hoc.insti.de.emp.ꝛ.ven.ī.p̃n.ꝛ.l.estimate ff.soluto.matri ꝛ.l. plerũq̃.in.pcin.ff.de iure.do.iuncta.l.necessarias ī.p̃n.ff.de.peri.ꝛ.ꝑmo.rei.ven. Sed vbi res dat̃ estimata hoc pacto q̃ res reddatur et non estimatio.tunc non est emptio sed significatur q̃ re empta vel diminuta attendatur estimatio facta.l.si inter.ui.C.de iure do. Nec piculum diminutõis fit recipientis nisi sit ī culpa quia cũ rem traditã teneat̃ reddere piculum hebet esse dñi rei Sed in casu p̃cedente periculum vel deterioratio rei trãsit in recipientem vt.l.estimate.p̃al. Item vbi res datur estimata in dotem hoc pacto q̃ reddatur res vel estimatio tunc significat transire piculum emptionis sed non deteriorõis.l. plerũq̃. §.fi.cũ.l.sequen.ff.de iure.do. Et hoc ex natura cõtractus ꝛ alternatiue. Nam natura dotis est q̃ dominiũ trãit in maritũ et sic piculum est suũ. Sed ex natura alternatie alterꝝ horũ sufficit aut rẽ reddi aut estimationem iuxta regulam in alternatiuis de re.iuris.li.vi: Sed res pempta reddi non põt ergo estimatio. Res autẽ deteriorata reddi potest que si redditur nõ est reddenda estimatio.

¶ Etas legittima semper intelligitur de naturali non de ea que per principis beneficium ipletur.vt.C.de his qui .ve .eta im pe.

le. vltima·

¶ Etas pupillaris est minor .xiiii. ãnis in masculis et in feminis. xii. ff. de. verbo. sig. l. pupillus.

¶ Etas pubertatis diuersimode accipitur Nam in nuptiis cõtrahẽdis etas pubertatis est in masculo .xiiii. annis ꝛ in femina xii. annis. vt insti. de. nup. in. prĩ. cũ ibi notatis. Non aũt idem tempus requiritur ſz alimenta requirũtur vſq; ad pubertatẽ que debentur masculo vſq; ad. xviii. annũ femine autem vſq; ad .xiiii. ff. de. alie. et. ti. le. l. itẽ mela. in. prin.

¶ Etatis venia ẽ ꝓuilegiũ quod impetrat minor a principe vt habeatur ꝓ maiore ipetrat autẽ eam masculus maior. xx· annorũ femina autẽ maior. xviii. vt. l. ii. C. de his qui. ve. eta. impe. Maturior em̃ est serus feminarũ hac ratione vt nota. accur. ĩ. glo. vii. l. ti. ꝓalle. quia mala herba. cito crescit ꝛ citius est subdola mulier et auara. ff. ad velleya. l. sed si ego in. fine Nã regula naturalis est. Quãtolongi? res habet esse tã to tardius ad ꝓfectionem ꝺuenit ꝛ ecõtra quanto breuius habet esse tanto maturius ad ꝓfectionem deuenit patet hoc in plãtis ꝛ. brutis. Sed vir lõgius habet esse q̃ mulier ideo tardius ad ꝓfectionem deuenit q̃ mulier. Et ideo mulier citius sõdola ꝛ sagacior efficitur.

¶ Etsi idem est quod quãuis. de symo. c. etsi questiones. de. offi. iudi: or. c. etsi ab apostolice. et de. iureiuran . etsi cristus

¶ Et hec cõiunctiua licet ꝓprie copulet. ff de· cõdic. insti. l. si. heredi. tamẽ aliqñ sumitur pro vel. ff. de. ver. sigñ. sepe cũ similib? Aliqñ recipit qualitates ꝑcedentes. ff. ꝺ fũdo. ĩstruc. ꝛ ĩstrumẽto. lega. l. seyo et gayo Aliqñ potẽ ꝓ idẽ vt. c. ii. de. spõ. Etiã notatur in. c. ii. de. rescrip. vbi de hoc. Vnꝺ hec dictio ꝛ cõiungit principaliter simul ꝛ successiue pout infertur ex significato tunc hoc dictante. Et secũm q̃ voluntas disponentis quouis medio significare ꝺclarat. Nã cũ est cõiunctiua rerũ principaliũ quarũ tamẽ vna est. alteri successoia vt dicẽdo lego fũꝺ et ei? instrumẽtũ principaliter etiam significat instrumentum legatum licet sit accessorium ad fundũ ꝛ extincto fundo legato ñ extinguitur legatũ ĩstrumenti secus est in ꝓpositione cũ quẽ cõiungit accessorie. fa. l. cum fundus. ff. de· fun. instruc. et instru. legato ꝓsset etiam tñ faciliter trahi ad cõiũgendum accessorie ꝓ voluntate disponẽtis qui exprimet et pcũ . Significat etiã successiõz vt filiũ meũ ꝛ nepotẽ heredes instituo Nam intelligitur q̃ filius admittatur et eo deficiente nepos. l. gallus. §. fi. ff. de. li. et postu. Ratio quia non simul admittitur cũ filio et hoc ex ordinata caritate seu naturali affectione. argu. l. Generaliter. C. de insti. ꝛ substi sub cõditione facit et. l. lucius ff. de· here. insti. vbi disiunctiua resoluitur in cõiũctiuã ꝓ pẽ voluntatem que cõcluditur ex caritate. fa. l. Cum frater. §· Cũ pater dele. ii· Idem. in cõtractibus si quis emit redditum vel fundũ ꝓ se liberis et nepoti b? ibi ꝛ cõibgit successiue sz q̃ primo patet solus admittatur post liberi deide hiis deficientibus nepotes.

¶ Etates sunt ser. quibus generatio ꝛ status hominis finietur. xxxv. q· iiii· c. i. ꝛ. ioan. in princi. li. vi. Alii ponunt. vii. etates hominis Similiter. vii. mũdi vnꝺ. Infãs ind epuer adolescens post iuuenis vir. Dicitur inde senex postea decrepitus. Annos prima tenet. vii. ꝛ altera bis tot· Terna q̃ ter. vii. sed quadragita quaterna. Annos erultas ad quinquagita iuuentus. Sed si prorigitur ad. lxx. senectus. Et tunc ꝺecrepit? incerto tempore durans. Item nota versus de etatibus mũdi. Primus adam iust? q̃ noe magn? pater abram . Et post hoc moyses dauid natus q̃ redemptor. Septima fine caret locat in requiem q̃ beatos

¶ Etcetera quãdoq; scribit extẽse duab?

dictõmb? ꝙ sic dispomit scdm ꝙ relatiuum sequitur si saltem aliquod sequitur vt dicendo et cetẽa que sunt scribenda alias respicit õma que pmissa sunt. Qñq; scribitur abbreuiate ꝛc̃ sic õnes cõprehendit clausulas cõsuetas appom̃ in tali contractu. De hoc traditur in l.gallus in.prin.ff.de. li.et postu.et.nota in.c.qm̃.cõtra falsã ꝺ ꝓbavide supra de.C.

¶ Euestigio idẽ statim vel cõtinuo vt in c.vnico de statu.mo.li.vi.

¶ Eulogiũ idem est qd̃ testamentũ vt in.c nos quidem ꝺ testa.ꝙ i.l.iubemus.C.ꝺ tes ꝙ.l.quidem eulogio.C.de.iure. ꝺli.Ita expomit bernardus ꝺ testamentis.Apud nos autem aliter accipitur vt.ff. de.re.militari l.desertore circa princi:Et dicitur ab eu qd̃ est bonũ ꝙ logos sermo.quasi ꝛc̃. Vel secũdum.hosti.ab eu quod est flebile et logos sermo quia vt plurimũ fit in extremis et ẽ nota doloris·Etiam eulogia dicũtur enceia que olim portabãtur metropolitanis ad toncilium puinciale vt.xviii.di.c.de. eulogiis.vbi.scdm·glo. eulogia dicuntur munera que deferũt subdicti suis ꝓlatis.

¶ Euidẽs est quod semper palam est ꝙ euidenter apparet.i.q.i.vt enidenter.de accu. Euidencia.ff.de contra. emp.l·ea que. Et quod est ī euidenti nulla põt tergiuersatione celari de.coha·cle.et mul.i.pu.c.vlt. de. offi.or.si.canonici.§.ceterũ.li.vi:

¶ Eunuchi scdm.azo.in sũma. C·e.ti. dicuntur spadones tm̃ et non castrati hoiẽs autem barbati extra solum romanãi iperii. possunt eunuchi fieri.aut penã capitis subeant

¶ Euicere est aliquid ab aliquo extorquere vel eripere. Vel per senrentiam iudicis acquirere. Res etiã euicta dicitur cum est amissa

¶ Euictio scdm.azo.in.sũ.C.de·euic. Se cũdũ quosdã ita diffinitur. Euctio est rei empte.vel ex alia iusta causa accepte per sententiam iudicis abductõ vel vt petat a lio euincente omissio nec enī semp ẽ necessariũ rem abduci vt videat euicta vt ff.e.ti l.euicta·§.i.Et euictionis cautio solet prestari a venditore ipsi emptori ad hoc vt si aliquis ab emptore rem emptam tanq; suã petat dicens eam sibi esse obligatam aut aliquod ius in ea habere emptor recursũ et regressũ habeat ad venditorem cui denunciare hoc tenetur et venditor debet assistere et defendere emptorẽ ī causa euictionis.Et euictio alicuí? rei in causam alterí? abducte p iudicẽ acquisitõ uiꝺ supꝫ cautio de euic

¶ Exactio idest petitio nam exigere est rẽ ab alio petere

¶ Exautorisare est militem cingulo vel clericũ ordimbus spoliare vt.in.l.qui cum vno.§.non omnes.ff.de.re.mili vel est statum alicuius vel auctoritatem ei auferre. Et quãdoq; habet fieri expresse qñq; tacite vt si princeps vel dux belli militi in exercitu delinquẽti calcaria absciderít talis dicitur tacite exautorisat? dato ꝙ mil exprima tur.Et exprẽsse vt si dux exercitus militem fugitiuũ exheredauerit. Item potest habẽ locũ in clerico quia exautorisare etiã idem sonat quod degradare.

¶ Excandescere est subdito irasci habẽdo similitudinem inter furorem ꝙ estuantis ferri candorem

¶ Exceptio est rei defensio per quam se defendit ꝙ tuetur ab actore·ꝙ scdm. goff.in. sũma.C.e.ti.quãdoq; pomtur large ꝙ imp prie pro omm̃ defensione,put reo ꝯpetit actio.Et tunc quidam vocãt eam exceptionẽ facti.vt qñ sine actione quis calumpmose pomit.Sed.azo.vocat eam exceptionem intentionis.Et de exceptionibus intentionis que sint notat.ff.e.ti.l.i.in.prin.ꝙ.l.ii.§. illꝫ.C.de transac.ꝙ talis non põt de iure experiri.quia nemo potest experiri sine actione. vt cũ tunc nulla sit actio nulla potest dici actionis exclusio.ſz dicit cõtra itẽtõnẽ

actõis defẽsio vt q nãdo quis se ĩ aliquo nstrumento obligat ad aliquid sine excep tione iuris vel facti. Sensus est q cõtra hº nullã faciet defensionem de iure vel de fac to. Differũt tñ exceptio ꝛ defensio. Nam defensio ꝓprie dicitur que ipo iure actionẽ tollit vt solutio que est eius quod debetur redditõ ꝛ acceptilatio quibꝰ ois obligatõ tollit̃ insti. qui. mo. obli. tollitur in. pri. ꝛ. §. item per acceptilationẽ. Item renũcia tio dicitur defensio. c. sup. hoc de renunc. cõ corpat. glo in. c. i. de. lit. cont. li. vi. vbi no tat ex. glo. penult. q omnis exceptõ pemp toria que ꝓrimit litteras et gratiam oppo nitur añ et post. lit. cont. C. de. excep. l. vlt et. nota. hosti. et. inno. in. c. cõstitutus de re scrip. Item large dicitur etiam exceptio eẽ replicatio que datur actori. ois enĩ replica tio ẽ exceptio. vt. ff. e. ti. l. ii. §. replicatõis Et sicut se habet exceptio ad actionem sic replicatio ad exceptionem. scdm. goff. de ꝓba. in. sũ. Stricte vero et ꝓprie exceptõ po nitur ꝓ illa defensione que cõpetit reo con tra actionẽ ꝓtentẽ in eã et sic dicitur actõ nis exclusio et hec ẽ exceptio iuris vt si pe tis a me debitum et ego excipio q remisisti michi vel q fecisti mecũ pactum de nõ petẽ do vel q non venit dies ꝓfixus vt sumitur vtraq; exceptio. ff. e. ti. l. ii. primo rñso. ꝛ. § replicationis et q exceptio sit actois exclu sio habetur ꝺ. elec. dudũ sup verbo irritari in. glo. Exceptõ diuiditur in plurima gene ra quia alie sunt tpales et dilatorie. Alie p petue ꝛ peremptorie vt. ff. e. ti. l. i. §. excep tiones. Alie sunt odiose vt macedoniane. Alie fauorabiles vt velleyane. hec diuisio colligitur ex. l. qui exceptionẽ. ff. de. cõdi. i de. Item alie sunt in rem alie in psonã. vt. ff. e. ti. l. i. §. exceptiones. ꝑ. Item scdum. hosti. ꝛ. spe. alie sunt anormale alie mixte ꝛ multas alias diuisioẽs dicti. doct. ꝓsequũt vide eas.

¶ Exceptio dilatoria est que causã differt vt. insti. e. §. appellantur. Et istarũ est mul tiplex diuisio de qua aliquantulũ nota. in l. exceptionem. C. de. pba. Est enĩ quedam dilatoria solutõis que sapit illã naturã q eligit actionem nimis tempestatiue inten tatã ꝛ debet oppoñ ante. lit. cont. c. inter. monasteriũ ꝺ re. iud. quedam est dilatori a iudicii que oppoñtur ꝓprie ad impedi endum iudiciũ. ante. lit. cõt. et ꝓbatur tãq; ꝓ iudicialis expedienda venit ante. lit. cont. Et idem dicendũ est de replicatione eiusdẽ Quedam est declinatoria fori vt ibidem no tatur. Item colligitur hec diuisio ex. l. iii. in fi. ff. e. ti. ꝛ vide. de hoc. spe. e. ti. Et nota q declinatorie iudicii sunt in inicõ ꝓponende Et sũt iste que cõtra iurisdictionẽ iudicis opponuntur. Ratio ne si eis scienter obmis sis ad alia ꝓcedatur videatur quis in iudi cẽ cõsentire. C. de. excep. l. vlt. ꝛ. nota. goff de dila. §. sunt et alie in. fi. Sunt etiã iste ꝓbande in inicio vt prius sciatur de iuris dictõne iudicis añq; ꝓcedatur ad ulteriora habent tñ etiam locũ post sententiam. si ex ignorantia obmittãtur de. sẽ. ꝛ. re. iudi. ad ꝓbandũ. C. si a non cõpetenti iudi. l. vlt. Etiam dilatorie ꝓponende et ꝓbande sunt añ. lit. cont. c. inter. monsteriũ. ꝑal. ꝛ. c. pas toralis. de. excep. C. de. ꝓba. l. penul. Dila torie solutionis sunt ꝓponende similiter i inicio cãe idest ante lit. cont. ꝛ ꝓbande pꝰ q; actor suã itẽtionẽ fundauerit sed pemp torias ꝓbabit reus postq; actor suam itẽti onem ꝓbauerit. de hoc vide goff. de. ꝓba. §. restat

¶ Exceptio peremptoria scdm. spe. vocatur sic quia actõnem vel intencionem agẽtis p imit scdm io. an. c. i. de. lit. con. li. vi. seu ꝓ ledit vt insti e. ti. §. ꝓpetue vt pactũ de ñ petendo in perpetuũ. et iusiurandũ ꝺ non agendo vel accusando. videlicet petebã a te centum et tu excepisti q pepigi tecũ ꝺ ñ petendo inperpetuũ vel iurauí non agere vel accusare que ipso iure tollũt naturalẽ

obligationē. vt. ff. de. iureiur. l. fi. circa. pñ. quod. doc. intelligunt esse verum de voluntaria ꝛ cōuentōnali. secus autē de necessaria. Ciuilem aūt ipso iure non tollunt. sz ope exceptionis elidunt. Et scd'm. azo. semp obstant hec agenti etiam si cessauerit agere p mille annos.

¶ Exceptio ꝑpetua est quē ꝑpetuū habet effectum vt cū petis a me debitum excipio ꝙ tu remisisti michi hec exceptio ꝑpetua dici potest et ꝑpetuo cōpetit qñcūz actor agit quia exceptio non cōpetit nisi quis agat. ff de. excep. l. exceptio.

¶ Excertio temporalis est que ad tempus vtilis est vt cū petis debitum excipio ꝙ fecisti pactū mecū de non petēdo hec exceptō vsqꝫ ad annū vtilis est. postea vero non. ō qua de rescrip. c. plerūqꝫ. ꝛ de. offi. or. c. pastoralis in. fi. ꝛ. ff. e. ti. l. exceptiones. §. tpales. Et hec etiam dilatoria dicitur quia differt et plongat cām non autem aufert. aliō excempulum ꝙuenio te corā iudice nō tuo. et tu excipis te non esse de foro eius vide. glo. i verbo excusari. c. si aūt de. rescrip.

¶ Exceptō anormala est que non sequitur normā aliarū quia pōt oppoñ ante. lit. cōt ꝛ. post. et infra. lit. cont. vt exceptō excoicationis ꝛ alie scz de quib9 dubitatur an sit ꝑpetue an temporales vt exceptō matrimonii et exceptio non numerate pecunie et nō numerate dotis vt not. isti. de. excep. §. appellantur. Et plures alie scd'm. hosti. ꝛ. spe. e. ti. vt exceptio que cōpetit fideiussoribus ex epistola diui adriam cōtra creditores vt nota. isti de fideius. §. si plures

¶ Exceptio rei iudicate non potest oppoñ quādo fit sup eadem re ꝛ qñ est ex eadē cā ꝛ eadem psona

¶ Exceptō doli est quadrupler. vt notat. accur in. glo. l. qui se debere ff. de cōdic. ob cau. da. cau. nō se.

¶ Exemptio ꝑprie est vbi aliq cōuētualis ecclesia canonicorū secularīū vel regularīū monachorū vel monaliū imediate subest pape.. Harū erēptionū alia vniuersalis alia pticularis vniuersalis est que cū vniuersitate iuris spectat ad papam ita ꝙ metropolitano aut dyocesano michil iuris manet in eadem. Particularis est que ꝑ parte i certis casibus ab eorū iurisdictione eximitur ꝛ alias ptinet ad eosdem verbiḡ. si forte aliqua ecclesia quātū ad hoc est exempta vt null9 archiepus vel epus possit in ea diuina suspendere sicut in sua dyocesi. ꝛ alias eis exhibeat reuerentiā ꝛ honorem. Itē erēptionis monasteriorꝫ due sūt species. quedam non recognoscunt superiorē nisi papā Alia sunt ordinū exemptorū vt monasteri a cisterciēsiū. ꝛc. que non corrigit ordinarius loci. sed abbas vel prior eorū. glo. ē i. cle accedentes de stat. mo. Item exemptionū alia psonalis alia localis. Personalis ē vbi archiepus vel epus eximitur vt a nullo nec etiam a legato sedis. ap. nec etiam a iudice delegato excoicari vel interdici valeat aut suspendi. Sed localis ē que loco hoc est ecclesie datur

¶ Exemplaris ¶ dicitur illa substitutō ꝙ fit filio furioso seu mente capto in euentu mortis in furore seu non sana mente Et dicitur exemplaris quia admittitur fieri ꝑdictis sicut pupillaris pupilis fit qui ꝓpter etatem sibi per testamentum ꝓuidere nequierint sic enī ꝑdicti ꝓpter furorē dementiā seu defectū mentis vt. insti. de pupil. substi. §. i. in. pñ. In multis tamē differt a pupillari vt infra dicetur de substitutiombus Signficat autē hec substitutio diuersimode vt signficatum ex eius verbis vel alias vndecūqꝫ sumptū significare ꝓbat. Signficat enī primo vel eius verba signficant se ipsam scilicz ꝙ filio cui facta est substitutio mortuo in furore vel dementia substitutus admittatur vt. § . i. insti. de. pupil. substi. Signficat vlterius tacitam vulgarem. arl. iam hoc iu e. ff. de pupil sb iūcto §. i. isti

e.ti.p̃alle. Ratio q̃ sicut ī primo significato cõsideratur ꝓprietas verborũ eius sic in 2° significato ꝓsideratur ydemptitas ꝑsonaꝝ vt quod per substitutionem testator filio ꝓ nidet. Sic nisi aliud appareat significat etiam hec substitutio pupillarem .verbigr̃tia facta est furioso impuberi si ī furore decesserit sensus est q̃ si decedat ī etate pupillari tũc significet exẽplarẽ. quia facta ẽ ipuberi licet furioso ⁊ valet ibi pupillaris tãtũ quia verba hoc significant Et quia defect? naturalis potius extenditur seu attenditur q̃ accidentalis· l.iii. §.i .ff.de.tute. Et hoc quando illa cõcurrunt que requirũtur in pupillari quia filius est in potestate patris ⁊ sic de aliis. Si autẽ nõ cõcurrunt tunc infra tempus pubertatis valet vt exẽplaris Postea non ꝓpter limitatõnẽ illã si in etate pupillari decesserit. Si autẽ factũ ẽ sine tẽporis limitatõne tunc valet simpliciter seu ꝓ omni tempore vt exemplaris. Significãt vlterius hec verba filio furioso substituo subaudi idest si filius furiosus in furore decesserit. Et requiritur q̃ sit furor tẽpe mortis vt § i.isti.depupil.sub p̃alle.⁊.l. er facto. §.i.ff·e.ti.licet alias p ista verba. Titio furioso lego.talem qualitatem sufficit adesse tempore dispositõis vt in.l.mela. in.prin.ff.de.ali.⁊ ci.legatis Quia apponitur causa demõstrationis.ratio vtriusq̃ q̃ significatũ sumptũ ẽ ex affectione qua significatur ei puidet cui ꝓuidetur cũ eo mõ quo potest modo in primo casu melius ꝓuidetur ei recipiendo ea verba in illo sensu Sed scdo casu melius ꝓuidetur furioso recipiendo verba demonstratiua tãtũ quod est ꝓprium eorũ significatum.figmificat vlterius q̃ existente cõditione substitutionis substitutus admittatur volens vel inuit? scd'm qualitatẽ persone substituti. Si enī ẽ substitutus filius furiosi qui erat in eius potestate tempe mortis est necessari? vel voluntarius vt.in. §. i.insti. de.here. qua et

diffe.

Excõmunicatio Est extra communionem ecclesie sepatio vel censura ecclesiastica excludens a cõmunione fideliũ. xi.q.iii. c.michl ⁊. §.euidenter. vel est eterne mortis damnatio. xi.q.iii. nemo episcoporũ .⁊.c. nullam ⁊ ergo festinare debemus vt mortuus a xp̃isto sepatus per excõmunicatiõnẽ redintegretur ⁊ recõcilietur xp̃isto p absolutionem. Maioribus enī malis debet sincera caritas subuenire.l.dis.vt ꝓstituteretur ⁊ g'o.in.c.p̃nti.e.ti.li.vi. Vel sic generaliter ẽ a qualibet licita communione vel legitimo actu sepatio vel a sacramẽtis exclusio. Species excõmunicatõnis infinite possũt esse.q̃ tot quot sunt species ꝓmunionis due tamẽ species eius p̃cipue scdum.cano.cõmuniter vsitant̃ scz maior ⁊ minor de vtraq̃ illarũ habetur.iii.q.iiii.Engeldrudã. Nam vna excõmunicatio que maior est dicitur anathema et excludit ab ingressu ecclesie et a communione fidelium ⁊ a sacramẽtis hec vocatur maior et fertur cũ solemnitate de qua etiam datur p̃cedens descriptio cũ dicebatur est a qualibet licita cõmunione hoim vel legittimo actu ⁊ sacramentorũ sepatio. Vñ ⁊ adam excõmunicatus fuit ab esu ligni. § euidẽter.p̃alle.xi.q.iii.de.sen.ex.si quẽ in.glo.iiii. Alia dicitur minor. Et illa tãtũ sepat a sacramentis. Et hec est dupler vna p participiũ a iure potest p sententiã ab homine alia sepat a cõmunione fideliũ non sacramentorũ.v.q.ii.p̃nti.scd'm.goff.de.de excõ.mimistrante.§. item sciendum. Et est quedam excõmunicatio iuris a qua absoluit episcopus nisi absolutio sit sũmo põtifici reseruata de.sen .ex. nup . alia hominis vt episcopi vel sui vicarii vel delegati de. offi.ordi.cũ ab ecclesiarũ de.maio.⁊.obe.c. vnico.li.vi. in.glo. Et nota q̃ excõmunicatõ est medicinalis nõ mortalis disciplinãs non eradicãs dum is in quẽ lata fuerit nõ cõtẽpnit eã.c.i.e.ti.li.vi. Etiã excõmunica.õ

dicitur mucro episcopi. xxi. q. ii. c. visis in fi. vbi dicitur felici mucrone episcopi sacerdotum piacula resecent. 7. xxiiii. q. iii. corri piantur. Item dicitur anathema ipropie ab ana idest sursum 7 thea figura olim in frontibus damnatorũ impressa et sic quasi anathema dicitur Et hec maior duplex est Quedam sine solemnitate alia solemnis quando duodeci episcopi vel presbiteri cã delas in terram piciũt et pedibus calcant. Et non differt ab alia nisi in substantia q2 maior est terror et cõfusio de hiis duobus i c. cũ non ab homine de iudi. Et excõmuñ catus amplius et sepius excõmunicari põt de. treu. et. pa. c. i. Item excõmunicato possunt pticipare 7 ꝓmunicare familia 7 uxor 7 liberi quia sunt a canone exempti de. sen. ex q3 in dubiis. Et participans in loquela ad correctionem nõ est excõmunicat? e. ti pozzo nec pdicatores vel alii recipiendo e e mosinas. e. ti. Cum p voluntate vel pdicãdo vl monẽdo. e. ti. responso. Et. no. casũ i quo quis est excõmunicatus vel excõmuñcatur sine peccato mortali in. c. litteras de. restit spo. vbi. mulier nolens reddere debitum ꝓpter cõscientiam cõsanguinitatis in quo bene facit tamẽ excõmunicatur. Et sic excluditur ab ecclesia militante nõ tamen triumphãte. c. iquisitioni de. sen. ex quãuis alias nisi ꝓ peccato mortali sit quis excõmunicandus. c. nemo episcoporũ. xi. q. iii. Et nota per. xviii. cõstitutiones. cle. cõꝓhẽ si sũt. xviii. cas? Quorũ. xvi. reseruati sũt pape quibus quis ipso iure excõmunicationem incurrit expresse et per duas duo tacite uide. glo. in. verbo excõmunicatõnis i cle. i. de. sen. ex. vbi enumerantur loca istorũ casuum. Item excõmunicatio maior contrahitur in. xviii. casibus sed'm. goff. in. sũ de. sen. ex. § cõtrahitur. Item excõmunicatus nihil dare debet ꝓ sua absolutione. c. ad aures ó symo. Si autem pro manifesta offẽsa ẽ excõmunicat? ꝑmo debet satisfacẽ 7 postea absolui de. ver. sig. ex pte. Sed pone statutum episcopi est q3 quilibz excõmunicatus anteq3 obsoluatur soluere debet. x. ꝓ quolibet mense vtrũ valeat statutũ. Respondetur q3 non in. c. ad nostram et. c. nemo de sÿmo licet in cõtrariũ determinet hosti. 7. io. an. in. c. ad aures. ꝑalle.

¶ Excõsul ¶ Est qui desinit esse cõsul simile notat accur. de questore 7 exquestore isti in ꝓhemio. §. cũq3. hoc

¶ Excusatio est ¶ Alicuius iuste cause allegatio in defensionẽ vel supportationem alicuius ne cogatur cõparere in iudicio de quo in. l. ii. ff. Si quis cautõmbus 7 in. ti. de. vaca. 7 excu. munerũ.

¶ Excusatio tutorũ ¶ Fit ex variis causis Et quedã inituntur equitati Quidã eni excusantur ad tempus scilicet qui causa rei publice abesse ceperit et reuersi ad nouam tutelam infra annũ non vocant sed veterẽ non cogentur statim recipere vt inst. de excu. tu. vel cura. §. qui se. 7. C. e. ti. l. i. 7. ff. e ti. l i. §. item qui reipublice. Est 7 alia excusatio a tutela que dicitur excusatõ veterano rũ qui excusãtur a tutela si sint a militia dimissi honesta causa interueniente 7 iusta puta ꝓpter infirmitatem vel aliam causam Sed illa que alio modo fit non vocatur honesta sed cassaria vt. ff. ó hiis qui. uo. infa. l. ii. § cognomine. Et ꝑpetuo qui soluuntur a militia post viginti annos. Sed ad tempus qui infra vinginti annos et hoc diuersimode tenetur quia si infra. v. nullam sibi vendicat imunitatẽ. Si vero post. v. ãnos solut? fuerit habet inmunitatẽ vm? anni. Post octo annos habet immunitatem biennii post. xii. triennii. post. xvi. q̃driennii. post. xx. annos habet excusatõnẽ ꝑpetuam. Est et alia tutele excusatio eorũ qui numero liberorum se excusant vt tome libero q3 trium. C. e. ti. l. i. cũ concor. in. ytalia. iiii. i puicia. v. alia excusa° eorũ qui morbo excusãtur vt ceci et surdi muti furiosi 7 ꝑpetua

valitudine detẽti. C.e.ti.l.vñica.

Excusatio eorũ Qui etate excusãtur. vt maior. xvii. annis. l. vnica. ꝑalle. Et. isti de. excu. tu. vel. cu. §. item maior

Excusatio eorũ Qui numero tutelarum excusantur scz qui habent tria onera tutele idest tres honores tutele scd'um. azo. que omnia habentur. C sub hiis ti. in. rubro ꝛ in nigro vide de hoc azo. ibidem in .sũ.

Excusator Scd'z. azo. ꝛ spe. e. ti. ẽ qui venit ad ꝓponendũ causas absentie alicui? qui non poterat simul ratione sui vel cause ꝓcuratorem cõstituere vt in causis criminalibus in quibus licet ꝓcurator non interueniat vt. in. l. i. ff. de. pub iudi. §. fi. excusator tñ allẽtis causis absentie bene admittitur. vt. in. l. absens. ff. de ꝓcuratoribus vel vocatus erat vt ꝑsonaliter cõpareret.

Executor Scd'm. spe. e. ti. est officiaꝝ per quem litis executio vel ipsius cause preparatio iubente iudice suo expeditur. Vꝝ scd'm. azonem. ꝓprie est ille qui discussam sententiam executõi mandat vocatur etiã in iure apparitor. require supra apparitores alias etiam vocatur in iure diuersimode de istis modis est. glo. notabilis. C. de executione rei iudicate. l. si. vt ꝓponis. Quã ꝓsequitur. spe. in. ti. de citatõne. §. sequitur ꝓpe principium. Item appellatione executoris intelligitur delegatus. c. sciscitatus ō rescrip. et. c. si quis cõtra de. fo. cõpe. vnde executores sunt illi per quos iuder sententiã suã exequit ꝛ rẽ iudicatã mãcipat effectui ꝛ mandat executiom. Et dupler ẽ executor scz merus et mixtus. Executor merus dicit cui quandoqꝫ ꝑ nũciũ non est demandata aliqua cognitio sed tãtum cause executõ. Et talis non debet audire erceptiones vt. C. de exe. re. iudi. l. Si vt ꝓponis prealle. et. c. de cetero de re iudi. et. ff. de. iudi. l. si ꝓtor. Et de tali loquitur. c. pastoralis. §. Quia vero de. offi. dele. vbi bona glo. de executioẽ duplici. hosti. tñ dicit ꝙ tenet admittere excep tionẽ excõmunicatõnis alias appellari põt de hoc vide. archi. de. excep. ꝓia. li. vi. Vel sic executor mer? est qui nõ potest de fraude iterposita cognoscẽ et ab illo non appellatur nisi modũ executionis excedat. ff. qº rũ appel. non. reci. l. ab. executore et ō. re. iudi. qui ad cõsultatõnẽ in. fi. et. ii. q. vi. sub. illo. §. Sunt quorũ et. §. ab. executore et. c. si verũ et. §. sequenti. Sed a mixto executore bene appellatur si non admittit legittimam exceptionẽ vel alias partes grauauerit de. app. dilecto ꝛ. c. vt debit?. Sed executor mixtus est qui habet cognitõnẽ cause anneram vt in. c. nouit. de. app. ꝛ de. re. iudi. c. de cetero ꝑalle. ō. offi. dele. pastoraꝝ in. glo. vt cũ papa mandat alicui dare beneficiũ. ꝛc. Et talis debet recipere legitimas exceptiones quãtũcũqꝫ scribatur sibi absolute a papa vt de. offi. dele. ex parte de rescri. c. si quando ꝛ. c. cum adeo. xxv. q. iii. et si non.

Exemptus. Dicitur ille qui a suo iudice sine iurisdictione ordinarii subductus est et cetera.

Execrare est abhominari vel ōtestari ꝛ ꝓprie attribuitur delictis dicendo hº delictum ẽ execrabile.

Exempla Non sunt sẽper imitanda scz exemplũ pape est nobis sequẽdũ. xvi. q. iii licet. dis. ir. c. sane. vbi. glo. ꝛ. glo. i. c. de. quibus. dis. xx. q per exempla sit iudicandum cũ ius deficit. Vel intelligitur de exemplis publice vel autentice persone vt principis vel apostolorũ. et de exemplis pluriũ ꝛ ñ paucorũ. vide ibidem

Exercitor Dicitur is ad quẽ quotidia? quest? et vtilitas nauis pertinet. Magister vero nauis dicitur cui tota nauis ꝛ anchora ꝓmissa ẽ require supra actõ exercitoria vbi de hoc.

Exheredatio est. Alicuius i sua substãtia vel hereditate exclusio ꝛ alterius seu aliem institutio veluti cũ parẽtes exheredãt

filios ꝛ scribũt alienos heredes in testamẽto ita accipitur insti ꝺ erhe.li.p totũ.Et sic erheredare est filium cõstituere alienum a substantia vel hereditate paterna et debet fieri causa inserta ꝛ pbata. Et ꝓpter quas ꝛ quot causas pater filiũ ꝛ econtra filius patrem possit erheredare notat.glo.i.c.qui tanallis.de.iure ur

Exero idest peto sic ponitur exeratur idẽ petatur.l.vt verborũ que ẽ fi.C.qui admit ad.bo.pos.ibi.glo.penult.vel est idẽ ꝙ aperiatur via petenti.

Exestuare Est feruere bulire vl calefacere vt est.glo.in.cle.dudũ.de.sepul.

Exhibere Est rem in publicũ deducere seu ostendere vt copiam habeat aduersaꝝ rem suam tangendi et eam sic visam si sibi sua uidetur vendicandi de.hoc.ff. ad exhibendum.l.iii.Et de libero homine .exhi. l.iii.§.Et ait pretor requirẽs actio ad exhibendum.

Exilium Triplex.no.archi.xlv.dis.cum beatus.in.fi.

Expense. Sunt sumptus voluntarii ꝛ ñ necessarii et dicitur expensa quasi extra pensas ꝛ debitũ facta .Sed impense sũt vtiles ꝛ necessarie a verbo impendere dicte vnum tamẽ multociens ꝓ alio ponitur vt.l. iulia in.fi.ff.de.minor ibꝰ vbi expense ꝓ necessariis et vtilibus dũtaxat ꝓponũtur put ibi. Etiam impẽse ꝓ voluntariis ponũtur nõ solum vtilibus et necessariis.ff.de.ver.sig l.impense.Quãuis differentia predicta contrarium dicat.Et expense differunt a dampnis vnde iuramẽtũ factũ sup vnũ nõ extẽditur ad alterũ.nam expense fiunt cã litis damna uero ex cõcordia puenũt vt destructio domus ꝛ similia de iniuriis c.in nostra in.ter.ꝛ.glo

Expilatores Scdm.azo.in.sũ.C.et.ff.de crimine.expi.here.ꝛ hii sũt qui ex rebꝰ vacantis hereditatis aliqd surripiunt ꝛ expilant de.pe.dis.i.aut.facta .require supra actio expi.here.

Experiri Quãdoq; ponitur ꝓ respondẽ seu defẽdere vt de.iudi.c.i.ꝺ pcura.c.Qui generaliter.li.vi.Quandoq; ꝓ agere vt de causa pos.ꝛ ppie.c.pastoralis ꝛc

Explicatio est allegatio que supplicatõnem infirmat.vnde replicatio est allegatõ cõtra exceptõnem ꝛ adiuuat actorẽ.Et supplicatio est allegatio que replicationẽ infirmat ꝛ reũ adiuuat.Sed explicatio est allegatio infirmans suppplicationẽ et sic pro actore cõtra reũ

Exponere.Idest cõtra se ponere. Expoñ autem dicuntur infantes serui liberti et laguidi si sine cura dimittuntur vel eis alimẽta negantur a parentibus a domiñs vel patronis vt in.c. vnico de .infan.et.lang. exposi. nã aliqui solent relegato pietatis affitio ifãtes vel languidos ãte ecclesias ponere vt eos alii miseratõne moti colligant lxxvii.dis.si.expositus.

Expressũ quomodo dupliciter sumatur no.ff.ꝺ vul.ꝛ.pupil sb.l.i. pte et de pben si episcopus in.glo.certas.li.vi.

Expressa pupillaris substitutio require infra substitutio.

Exorciste grece latine dicũtur adiurantes.xxi.dis.cleros

Extimare Est alicuius rei certũ ꝓciũ dare ꝛ ẽ idem qd tarare vl certũ ꝓciñ diffiñire et determinare

Extraordinariũ remedium est quod ob aliquã causam extra vel vltra cursũ solitũ alicui datur vt restituti ominori leso vel absenti causa iusta necessaria vel ꝓbabili ad que remedia nunq; recurrẽdum est q̃diu remedio ordinario locus est ad quod põt haberi recursus

Extraordinariũ iudicium est corã deleg̃to vel quãdo non ꝓceditur ī figura iudicii sz ex officio iudicis in modũ inquisitionis vel denuntiationis vide.tex.iuncta.glo.in c.qm̃ cõtra de.ꝓbatõ.

Extra:no.archi.de.p:escrip .statuta.li. vi.§.iii.

Exterminare. Est quasi extra terminos vite vel iurisdictionis sue ponere. cle.vñ. de iurejur.de.hereti.c.excõmunicamus.§. moneantur et.§.sequenti ponitur etiam ꝑ deponẽ desolari ī exiliũ mittere

Extunc. Tempus extremũ signficat.ff de.condic.ɼ .demonst.l.si.is.§.si ita.

Ex.no.archi.iiii.q.v.Quisquis.et plen us.io.cal.in.c.vestra de.co.cle.et.mu.et.io mo.de.here.excusatus.li .vi.Etiam archi. de preben.cũ.in illis.e.li.et paulus in.c. in litteris de resti.spo.Etiam.no.C.de. legi.l. non dubiũ.Et qñq; in.cõpositõne stat aug mẽtatiue ꝑ valde vt exequare idest valde e quare vt.l.i.ff.de le.i.vbi dicitur p omña exequata sunt legata fideicõmiss.

Explosa idest exclusa.c. inquisitiom̃ de sen .ex.

Extorres Idest Immunes vel insontes de.sen ex.c.cõtingit ɼ. dis.xix nulli .fas est vbi dicitur sed extorris a sancto fiat mins terio ɼ.e.dis.c.ita dom?.§ .In omnẽ terrã vbi dicitur vt extorrem idest alienũ se mi nisterii intelligeret esse diuinũ ɼ habetur.C de custo reorũ in.l.de.biis que est lex.fi.et de.pe.dis.ii. Item ꝑinde vbi dicitur nuda ri facultatibus ꝓpriis ɼ patrie sue extorres fieri etiam.xi.q.i.cõspirationẽ

Exquestor ẽ q cũ publice pecunie congre gande cõseruande ɼ querende officiũ habz hanc adminstrationem deposit vel dicit ille qui questoris deponit adminstrationẽ vt.no.insti.in phemio. §.cũq; hoc.in.glo. uide supra ex cõsul.et infra questores. Et tantum de.e

Faber ligneari? dicitur ñ solum qui ligna dolat sz generalit omnis qui edi ficat.ff.de. ver.signi.l.fe re.§.fabros

Fabricenses. Dicebantur scdm.l.C.e.ti. li.xi.Qui erãt deputati armis faciendis re parandis et vendendis.Sed.io.an.de.sen ex.Si iudex.li.vi.dicit q fabricensis dicit qui publica arma facit et in publicis fabri cis et nõ alibi ɼ dat primicerio vt reponat in publicis armamentis quoz brachia stig mate figurabantur require infra stigma.

Facere dicitur ille cuius auctoritate fit ꝺ sen.ex c.mulieres.ɼ facere dicitur quis sta tim cõfestim icõtinẽti mox illico.quod facit sine interuallo nullo actu cõtrario aut imp tinente intermedio de.elec.quia ꝓpter vbi dicitur q post collationem mox debet elec tio celebrari.Similiter cũ vis infertur pso ne incõtinenti repelli debet idest sine inter ua'lo quasi bello cõtinuato.Item id quod facit ī triduo C.de erro.aduo.l.vltima.vbi dicitur q aduocat? potest reuocare errorẽ suũ statim.idest infra triduũ et hoc intelli git placentinus sicut sonat.Sed.accur.hoc intelligit quãdo causa durat post errorẽ tã tum per tres dies. Item quod facit in.x .di ebus.ff.de.consti.pe.l.pmissor vbi dicitur q si quis sine die cõstituerit se soluturũ pe cuniam alicui cõtra eũ agi poest si statim ñ soluerit infra .x.dies.Item qd facit ī vno anno xx.q.i.Puella.vbi dicitur q si inscis pentibus ifra xii annũ .velum acceperit pa rentes vel tutores possũt hoc statim irritare infra annum.Item qd facit cũ quodã tem peramento temporis ita q nec minimũ vel maximũ tempus assumit q magis potest i tellectu cõcipi quam dici.ff.de.solu.l.Ra ũ ɼ.l.de codicib? vbi dicitur q heres fideius sor testatoris hoc qd adita hereditate sol uit ꝓ defuncto statim soluere debet idest cũ quodã tempamento temꝑis nec eni statim cũ sacco paratus venire debet. Item qd fa cit cũ primo potest de.resti.spo. olim causa vbi dicitur q vim illatam rebus põt quis repellere incontinenti .idest q; cito poterit collectis amicis ita tamẽ q illud incõtinẽti

non extendatur vltra annū hec. bernar. de. elec. quia ꝓpter. Item qđ facit in vno mēse i. q. prima Constat. vbi dicitur q si aliqui ordinati sunt ab hereticis per vim si statim renūciauerit cōciliabulo hereticorū. idest i f a mensē tunc excusantur. Item q̄cito scit vt. xxxii. q. ii. mulierē. Item qđ facit qñq. vt. ff. si cer. pet. l. i. vbi. dicitur Cuicūq rei assentim? alienā fidem secuti mox receptu ri er hoc contractum credimus.

¶ factitare Est frequēter facere. l. fulcim? §. latitare autē. ff. qui er. cau. in pos eatur

¶ factio est cōspiratio. l. quisquis. C. ad. l iuliā. maiest. vbi. glo.

¶ falcidia Dicit lex a falcidio tribuno p'e bis qui ipsā adiuenit ad hoc q quis extra neo in testamēto suo legare non posset qui ad min? quarta remaneēt heredi q si cōtra faceret locū nō haberet ꝛ sic dicitur falcidia a falce ad defalcandum singulis legatis p quā permittitur heres habere qnartā ptē le gationis vl̄ hereditatis qñ etiā tota heredi tas vel maior ps est legatis exhausta. Et ē tripler falcidia scd̄z. io. an in glo. dis. ii. res ponsa prudentū require infra lex falcidia.

¶ falsarii. Sunt qui crimīe falsi tenentur vel qui crimen falsariorū admittunt vt de crimine falsi ad falsarios.

¶ falsitas. Est mutatio veritatis de. cri. fal c. i. ꝛ. c. licz. Et p totū. ti. nota de rescrip. Su p litteris per doc. eo q falsatores semp stu dent mutare ea que vera sunt vt falsa vide antur verisimilia vt i autētico ō īstrumēto rū. cau. in. pri. col. vi. Et scd̄m ea que. no. azo. in. sū. C. ad. l. corne. de falsis.

¶ falsum Est quod caret veritate vt rescrip tum falsū quod non habet aliquod primor diū seu substantiā veritatis scz qđ nō ema nauit a papa et tñ apparet emanasse. c. Tua nobis de. offi. vica vbi de hoc Et nota in. c sup litteris. de. rescrip. p. zabrel. Vnde falsa idest iniusta et vera idest iusta insti. q et ex qui causis manumittere non possunt. §. eadē. l. eliascentia vbi dicitur q causa se mel approbata siue vera siue falsa non re tractatur.

¶ fallacia Scd̄m. hosti. in. summa. de. do et contu. §. i. cōmittitur in decipiēdo in hiis q asserit aliquis false in certa sciencia.

¶ fama Scd̄z. spe.. ti. ō notoriis crimīnib? §. fama Est ille dignitatis status vita ꝛ mo ribus cōprobatus et in nullo diminut? scd̄z glo. C. ex qui. cau. infra irro. l. i. et. glo. iiii. i c. vestro de. cohi. de. et muli. Et loquitur ō fama hominis Sed fama de aliquo negotō que est mediū veritatis eligende describit sic. Est cōmunis et clamorosa insinuatio in surgens apud totam vl̄ maiorē ptem popu li ex incerto autore prouenies. Et dicitur a. for. faris. Et differt ab opimone quia vl tra cōmunē opimonē requirit ꝓmunē locu tionem ꝛ sic duo exigit. Et in descriptioē fa me per. spe. nomē dignitatis non ponitur ꝓ honore publico. scd̄um. azo. sed ꝓ potentia a natura cunctis attributa. Et hec descripti o locū habet in bona fama. Qñq etiā fama sum'tur pro infamia siue mala fama vt i. c tua de. cohib. cle. ꝛ mulie ꝛ ideo scd̄m. spe. fama potest aliter describi vt cōprehendat vtramq scz bonam et malā sic. §ama ē ve hemens vulgi ꝛ maioris ptis opimo rei ō qua queritur cōsentiens vel cōsonās. §ama ab homine sic ꝓsueuit describi est dignitas status ꝛ vita ꝛ moribus cōprobata vt. ff. ō. va ꝛ extraor cognitio. l. ꝓgnitōris. ꝛ qui talem famā negligit crudelis est. xii. q. i. no lo ꝛ sic fama opinio extimatō idē sūt

¶ fama inter homines Est publica ꝛ ꝓmu nis insinuatio ex sola suspitione et ex certo auctore ꝓueniens.

¶ familia Scd̄m. azo. in. sūma. C. de. edi. ac. Appellatione familie cōtinentur omnes qui sunt in seruitio alicuius etiam liberi ho mines qui seruiunt ei bona fide vel etiam alieni serui et etiam qui sūt in potestate ei? similiter omnes propinqui liberti ꝛ patroni

sic generaliter sumitur de ver. sig. l. fi. Vmcus vero seruus familie nomine nō cōtinet nec duo faciūt familiam ibidē. Et dicitur a femore que est ps hominis genitiua vt dicta. l. fi. C. de. ver. sigm.

¶ Familie herciscūde idest hereditatis diuidēde. no. in. rubro. ff. fami hercis. Et differētiā inter famulum mancipium ⁊ seruū. no archi. xxxii. q. iii. c. patrē.

¶ Famosum carmē. Secm azo. in. sū. C. ō iniur. est dictamē vel hiistoria cōposita ad alicuius infamiam pnt ibi notare videtur

¶ Famosus libellus Potest ppie dici liber cōscriptus ob alicuius infamiā vt. ff. de. iniuri. l. lex. tormentorū. §. si quis liberū. Et imponitur ei pena capitis qui famosū libellū iuentū nō corripit sed alii manifestauit ⁊ qui eū dictauerit si non pbauerit de calūpnia capitaliter punietur secndū. azo. in. sū. C. e. ti. hec et plura ibi. vide per eū. Et hoc est verū hec si reo cōuicto capitalis pena eēt īposita aliter non Et. no. l. vnica. C. e. ti.

¶ Fatū. Est genus diuinationis cui qui intendit damnationē aie sue incurrit. xxvi. q. vlti. non obseruetis

¶ Fatalis dies Secū dū. azo. in. sū. C. de. tē ⁊. repa appel. dicit spaciū tempis infra. qd appellans debet appellationem psequi. Et quidem olim quatuor dies fatales cōcedebātur quorū primus erat ser mēsiū Et hoc si appellatū fuit a sentētia clarissi viri vel spectabilis viri vel ōlegati a principe. secū di autē dies fatales sunt spatiū. xxx. ⁊ vni dierū. Tercii ⁊ quarti sunt similiter totidez si saltem facta fuerit appellatio a delegato vel spectabili vel clarissimo viro prout hō habetur i. l. ti. C. de. temp. appel. Hodie autem ex ordine vni tātū fatalis dies ē idest vnicus. Sed si iusta causa intercesserit. alius annus indulgetur. et ita erit sc'dus dies fatalis quo transacto lite non cōpleta rata manet sententia vt in. auten. ei. qui. appel. In dicto. ti. de. temp. appel. Dicibātur aūt fatales dies quia eis fatū idest termi causse imponitur vel quibus mors accidit causse

¶ Factum fieri cōtentū indispositione significat ipsū ad heredē vel aliū transire seu transire posse vel non put ipsum factum vel quecuis aliud mediū probat significat vel declarat. Verbi g. in cōuentione deducitur hoc factū licere ire agere per fundū permittentis ad fundū ei cui permittitur hec cōuentō non trāsit ad heredes sine sit appositum verbū psonale tibi vel michi sine nō ymmo si simpliciter dictū est cōuenim licere seruo agere. hō factū nō transit ad dominū §. si cū factū insti. de. sti. seruo. Sed ibi debitor cōuenit cū creditore q ei non liceat ō bitum petere et ita fit pactum de nō petēdo simpliciter hoc factū seu pactum transit ad heredes

¶ Facere quod potest. Qualiter quis cōuincatur ⁊ quomō intelligatur habeatur in. l. Sunt qui cū. ix. ll. sequēti. ff. de. re. iudi. Nā patronus patrono liberi et parentes eorum miles armate militie vel doctor. psbiter. ꝛc. Si pdempnentur ad id quod facere possūt non totū quod habent exoriendū est. ꝛ ratio habenda est ne egeant vt. l. in dampnatione. ff. de. re. iur. Nam itelligitur quis facere debere qd cōmode ⁊ honeste potest nec enī videtur fieri posse quod non potest fieri honeste. ff. de. ver. sigm. l. nepos pculo Et quando factū pro non facto haberi non potest patet. ff. de. cap. ⁊. post. domi. reuer l. in vllo. §. facti. Item p factū pbatur volūtas. ff. de. legi. l. quibus. c. dilecti. de. app. c. fi. de. cōiug seruo. Et factū vel de facto constat quatuor modis. c. quesitum de. coha. cle. et mulie

¶ Felonia Est culpa vel iniuria. ppt quā vasallus amittit feudū Et est quedā culpa que respicit dominū scz qñ tribus vicibus citatus legittime fidelitatē prestare noluerit vt in vsibus. feu. que sit prima causa beneficii. amit. c. i. Est ⁊ alia causa qñ ifeudauit

alia lege q̃ ipse habet vel talem vasallum qui feudū deseruire non potest·Quedā vero est culpa vl̃ felloīa que nō respicit dominū scilicet qñ vasallus interfecit fratrē vel filiū suū vel filiū fratris vel aliud crimen cōmisit quod patricide appellatōne cōtinetur. Et plures alias fellonias tam respicientes dominos q̃ alios ꝓpter quas feudum amittitur. no. hosti. in. sū. de. feu. §. q̄ mo. feu. cau. feu. amit.

Femina. Scd̄m aliquos dicitur a fedita te eo q̄ fedas ꝛ enormes superfluitates mēstruales emittit. Sola enim femina est animal menstruale cuius cruoris contactu fruges non germinant. arescunt herbe arbores amittunt fructus. ferrū rubigine corrūpitur. ꝛ si quidā canes ꝯmedunt rabiem incurrūt Verificantur hec in adamante

Ferie scd̄m. azo. In. sū. C. e. ti. dicūtur a foro quasi foerie q̄ prestant vacatōnē abbiis que cōsueuerūt agi i foro. Hostien. tamen in. sūma. e. ti. dicit q̄ ferie dicūtur per cōtrariū cū eni ferie colende non sint hec tamen coluntur vel dicūtur ferie dies quasi dies festiuandi scd̄um papiam quia istis feriari idest a malis operib̄ abstinere debemus et nichilomin̄ prestant immunitatem a mercanciis. Cum difficile sit inter emētes ꝛ vendentes peccatū nō interuenire. lxxxiii dis. Eiciens de·pe. dis. v. c. qualitas ꝛ negotiū. Ea tamen quē ptinent ad disciplinā militarem vel scolasticā vt artes liberales vel ius ciuile in diebus feriatis pagi possunt scd̄m. azo. ff. e. ti. l. i. Vide. no. per. doc. in. c eōquestus de feriis vbi cum queritur an licet studere leges vel ꝓ ptio scribere in diebus feriatis vel festiuis vel dominicis. Dicit. io. an. Quādo studium fit sine solemnitate non ꝓpter lucrum q̄ tunc licet cum nō sit opus seruile. sed cum solemnitate scilicz in publicis scolis non licet. domin̄. an. de butrio dicit q̄ causa cōsilii dandi vbi necessitas suadet scilicz quia cā tempore pitura est vel de loco longinquo etcetera. Tunc licet studere etiam ad lucrum alias non. Nec in scientiis positiuis que ad lucrū vel honores tendūt. Sed in theologia ꝛ in speculatiuis licet Et addit pan: Etiā i iure canonico quia talis laborat in vinea domini ꝛ efficit homo speculatiuus et abstrahitur a vicis. Non autē cultus diuin̄ vel officium pter mittatur quia sanus est maioribus studere et mentes occupare q̄ otium insequi vel in laruis vagari ymmo meli̇ est domi manere q̄ festa ecclesiarum ꝓpter dominas visitare. xxiii. q. i. odi. pieci. vbi. glo. ꝛ. l· penult. ff. de feriis ō scribentibus ꝛ de legentibus uide in·ti. de feriis per. doct. Et sic ferie sūt quedā solemnitates temporum i quib̄ cause tractari non debent. Et scd̄m·goff. dicuntur ferie quia forensibus negociis imunitatem p̄stant. l. dyuus. ff·e. ti. Dnō feria vno mō capitur ꝓ qualibet die in ebdomoda et ita seruat ecclesia. Dicendo feria pria feria scd̄a. Et dicitur a for·aris. scilicet a fādo idest loquendo quia singulis feriis solo verbo loquendo deus creaurt hominē ꝛ ōma Alio mō capitur pro die solenni festinada et sic dicitur a feriendis uictimis que offerebātur in feriis vel a feriando scd̄m papiam quia si ommbus dieb̄ abstinēdū sit a malis istis tam̄ p̄cipue vt. c. i. de feriis· Sūt ergo sic ut ferie causarū ferie festiuāde ꝛ sic ferie nuptiarū de quibns. in. c. Capellan̄ de feriis. xiii. q. iiii· Nō oz. xv. q. iiii. placita. lxxv. dis. q. die domico· Feriarū alie sūt repentiē quas imperator vel p̃ceps iditit repentine ꝓpter victoriā vel vxorem ductā vel filiū natū vel ꝓpter publicā cōgratulatōnem ob diem natalis imperatoris vt. C. e. ti. l. i. Et dicūtur repentiē quia nō sunt certe ymmo quia repente et subito indicūtur ꝛ a nullo iudice indici possunt misi a p̃cipe vt in·ti. C·de feriis. A. nullo enī iudice pre sui dēt vt auctoritate sua aliquas ꝯdat ferias. Nam feriales ferias nouari oz quas

amministrator edire it. Alie sunt solemnes q quarum quedam indicuntur ob reueren tiã dei vt dies dominicus vt.l.ii.C.e.ti.q.l omnes dies Et pcipue oĩs festiuitates glo riosissime virginis marie sanctorum apo stolorum et aliorum que numerãtur.c.vlti. e.ti.et de.cõse.dis.iii.c.i. Alie ad hõrẽ prin cipis vt dies natalis vel coronatois eius C e.ti.l fi. Et in dicta l.omnes dies. Alie autẽ ob honorẽ ciuitatum vt dies natalicie mar tirarum vrbium vt rome et cõstantinopol l.omnes.pal. Alie ob necessitates hominũ vel publicã vtilitatẽ vt sunt duo menses vnus gratia messium alius causa vindemie De quibus etiã in pdicta. l.õnes dies vbi dicitur õnes dies iubemus esse iuridicos il los tam manere feriarum dies fas est ge mis mẽsibus ad requiem laboris indulgen tior annus excepit estiuis quoq; feruorib? mitigandis et autumni fructib? decerpen dis. Has vero ferias spe.e.ti.non vocat so lemnes sed iudicat rusticas vel publicas quia pp rẽpublicã vl vtilitatẽ rusticã iducũ tur. Et forte speculator mouetur ex. l. i.in prin.ff.e.ti. Et statuuntur hee ferie scd'um consuetudinem cuiu libet loci q scd'z va rios terrarum rit? vt.ff.de.fer.l.pfides

¶ Ferri ppie dicim? ea que quis i corpore baiulat. Portari vero ea que quis in mente secum ducit. agi. vero vel duci dicuntur ani malia vt.ff.de.ver.sigm.l.ferri.

¶ Ferruminaatio Est eiusdẽ generis materi arum solidatio et cõiunctõ vt si cipho argẽ teo fundus ferrens apponatur de hoc nota in . l.in rem ff.de.rei vendica. Sed applũ batio.requirẽs de a.

¶ Feudum Scd'm.hosti.et.azo.e.ti.in.sũ. §.i. Est beneficium alicuius rei inuestitura iuterueniente sic concesse seu date alii vt ipz dominum penes concedentem remaneat cu ius occasione recipiens et successor ei? tẽt cõ cedenti domino ad icd ỗ q° q vsqz cõueit aut feudi natura requirit scz directum dominiñ Vtile autem transit ad feudatariũ ar. eoz que notãtur de emphiteota. ff. si ag. vecti. l. vnica. § qui in. et fuit hoc dictũ supra vti le scd'z diuersaz regionũ cõsuetudines qui bus obligatur et ipsis consuetudinibus obli gatur quib? deficientibus iuri scripto obli gatur. Vno diffinitõne feudi et donatione eius vide in. glo. in. vsi. feu. qui. mo. feu. ac qui. in. princ. et sũma ad qnã ibi remittitur Dicitur autẽ feudũ. a fidelitate vel a fide quã vasallus domino pstare tenetur. Nec enim debet aliqua inuestitura fieri ei qui fidelitatẽ facẽ recusz nisi feudũ eo pacto sit acquisitũ vt ỗ eo fidelitas non prestetur vt in cõstitutionibus. feu. per quos fiat inues titura q p quos recipitur ibidem in quib? cau. feu. amit. in. l. ii. §. i. notatur. Item feu dum est res cõcessa alicui ad vtẽdum p ser uitõ scd'm. goff. Et cõcessio rei p homagio facta et additur cõcessio beniuola quia fit ex gtia beniolẽtia et ergo bnficium dicitur etiã ideo cõcessio dicitur quia apud domi nũ ramanet proprietas q dominium directũ Sed vasallus acquirit vsũfructum q vtile dominũ. Potest etiã sic describi. Feudũ est beniuola actio tribuens gaudium capien ti cũ seruitõ retribuendo p quã trãsfertur vtile dominũ de dño in vasallũ Et sic dicit a fidelitate qua vasall? tenetur domino de quo in. c. Ex diligenti de symo. q. in. titu. ỗ feu. per. totum.

¶ Feudium ligiũ. Scd'm. spe. ti. de. feu. in tractatu libelloz. § qm̃ sup homagiũ ver. porro si. Est qñ causa et occasio homagii ce pere a domino vt quidã baro dirit alicui pauperi militi q aliquã rem immobilẽ sibi daret si ei faceret hõagiũ et illã dedit talis res vocatur feudũ ligiũ q talis vasall? ho mo ligius. Et he ppantur in li. feu. Si de. feu. cõtrouersia fuerit vide infra homagiũ

¶ Feudatarius est qui feudũ recipit qui eti am vasallus dicitur

¶ Fides Est fundamentũ rerũ sperãdarum

non apparentiū argumēto Et ſcḋm ariſto. Eſt ratio rei dubie faciēs fidem. Et fides ſe cūdū appoſtolū i epiſtola ad galat. vt ſuiē de ſumma trim̄ .c. firmiter. Eſt ſubſtantia rerum ſperandarum Primum dicitur quia ſperare debem⁹ quod dictū eſt a prophetis futurū. Scḋz dicitur quia ꝓphetias iam cō pletas debemus habere argumētū ideſt ꝓ batōnem non apparentiū de futuris cōplē dis. Sed illa eſt quedam notifitatio ꝙ nō vera diffinitio quare magiſtraliter ſic diffi nitur. ¶ fides eſt voluntaria certitudo abſen tiū infra ſcientiam et ſupra opinionē cōſti tuta. Auguſtinus dicit fides eſt credere qđ nō vides. Et ſūt due ſpecies eius ſcz forma ta ꝙ informis. Et capitur multis modis. de quo uide. glo. bonā i .c. firmiter. de. sū. tri. et. fi. katho.

¶ fideicōmiſſum. Eſt illud legatum vel re lictum quod ꝓmittitur fidei heredis alicui dādum ab eo cum teſtator dicit heres fidei tue ꝓmitto vt des legata ꝙ ꝓmiſſa ſcḋz. azo in. ſum. C. e. ti. ¶ ſequitur. Hodie tamē non eſt differētia inter fideicōmiſſa ꝙ legata li cet olim multe eſſent differentie. Omne enī legatū fideicōmiſſum dici poteſt ꝙ econtra p'o quo eſt. tex. inſti. de lega· § · ſed non vsz Nā ipſorū ē eadē natūa ff ō le. i. vt. vbi di citur p omnia equata ſunt legata fideicom miſſis.

¶ fideicōmiſſarius. Eſt ille cuius fidei leḡ tum vel relictum cōmittitur.

¶ fideicōmiſſaria libertas. Requirē infra libertas.

¶ fideicōmiſſaria hereditatis petitō ē que cōpetit ei cui fideicōmiſſaria hereditas reſti tuitur ex ſenatuſcōſulto trebelliano

¶ fictio iuris. Differt a ꝓſumptione quia fictio iuris ſemp eſt cōtra veritatē vt i iure poſtliminii. ꝛc. Preſumptio autē frequēter intelligitur ſtare cum veritate ſicut et ſepe ſtat. ius enim fingit aliud q̄ eſt vt fingit mulierē ſtipulatā que nō eſt l. vnica in. prin C. de. rei. vxo. actio. fingit natum qđ ñ eſt ff. de ſta. homi. l. qui i vtero fingit ñ eſſe na tum quod eſt natum. ff. ō · li. ꝙ poſtu. l. tici⁹ teſtamēto. §. lucius. ¶ fingit viuere quod nō viuit iſti · de excu. tu. §. fingi autē. ¶ fingit ñ cōceptum eum qui mortuus naſcitur. ff. de ver. ſigm. l. qui. mortui. No. azo. in. prin. ſūme circa. x. p̄dicamēta et. goff. in. ſumma de. preſump.

¶ fideiuſſor Eſt qui alienā obligatōnem i ſuam recipit vl ſuſcipit fid̄ principali nichilo minus manēte obligatio videlicet qui ſe pro alio obligat vt eo ſcilicet principali de bitore non ſatisfaciente ipſe ſatisfaciat. Et dicitur quaſi iuſſu alteri⁹ ponens fidē ſuā vt. inſti. e. ti. in. prin. ꝙ ff. e. l. i. ꝙ. ii. Eſt autē fideiuſſor magis nomē generale quia cōp hendit ſub ſe mandatorē et cōſtitutorē ꝙ eū qui ex toto in ſe alienā obligatōnē trāſfert qui ꝙ ꝓmiſſor vocatur. Sed hii differūt in ter ſe quia cōſtitutor nō obligatur niſi p̄ce dat obligatio que in iuribus data ſit. vt in l · i. ꝙ. l. iii. §. i. cū aliis. ff. de. cōſti. pe. et. l · ii. C. e. ti. fideiuſſor vero ipſā obligationē p̄ce dit ꝙ ſequitur. inſti. e. ti. §. fideiuſſor. Man dator autem nūq̄ ſequitur ſed ſemp p̄cedit obligationem vt ff. mādati. l · ſi vero non re numerandi cauſa. §. Si poſt creditā niſi in caſu qui habetur in. e. §. ver. plane. Et diffe rentiā hic poſitam. no. glo. in. l. p̄alle. §. Si poſt in. princi. Cui ē ſimilis. glo. C. e. ti. ſup rubrica. Et q̄ p̄cedat obligatōnē. vide hoſ. in. ſū. C. e. ti. § · i.

¶ fideiuſſor in rem ſuam Dicitur qui fide iubet ꝓ aliqua re i ea cauſa qua res futura eſt eius. Verbigratia dedi procuratorem ad defendendū in cauſa mea et fideiuſſi pro eo iudicatū ſoluī hoc caſu fideiuſſor in rē meā dico⁹ vt. l. ſi defūctus. ff. de. procura.

¶ fideiuſſio ita fit. Si iterroget fideiuſſor ſic fiō tua iubes q̄ iſte ō̄beat Et ille rñdeat fideiubeo vt. inſti. e. ti. §. in ſtipulationib⁹ Hodie tñ ſcḋm. hoſti. in. ſū. e. ti. §. ālter

vulgares vtuntur hoc modo es fidiusso⁹ p tali ꝙ pmittis michi pro eo et iste rñdet sic vel pmitto

¶ §idelitas. Scdm hosti. in. sũ .de. feu. §. quid sit fidelitas michil aliud ẽ misi iusiurã dũ qd a vasallis pstat domino. Et ibiẽ ha betur plena forma fidelitatis ꝙ. xxii. q. v. ꝫ forma de iureiur. c. Ego. N. Et in q° differt ab homagio. No. i. de. pastoralis. §. rursus de re. iudica.

¶ §iguline. Dicũtur loca in quibus figuli exercent offitia sua vel artẽ

¶ §ilius arrogatus. Require supra arroga tio

¶ §ilius adoptiuus Requ're s. adoptõ

¶ §ilius. Est is quẽ nuptie demõstrant vt ff. de i. ius vocan. l. Quia mater vel p⁹ con fessionem patris et matris. c. transmisse qui fil. sint legit. vel per effectũ. de. presump. c. afferte. ii. q. vii. ad romanã. Et statur hiis conjecturis donec ꝓbetur cõtrariũ scdum goff. in. sũ. ti. de. na. ex. li. vn.

¶ §iliusfamilias. Dicitur qui est in potes tate patris vel parentis vt accipitur in. l. fi. ff. de hiis qui sui vel alieni iuris sũt. Si cut filius emancipatus dicitur qui extra po testatem patris est.

¶ §ilii naturales Scdm. azo. in. sũ. C. e. ti sunt multiplices. aliqui sunt naturales ꝙ le gitimi vt qui nascũtur per legittimũ thoꝛ alii sunt legitimi tãtũ vt adoptiui. alii na turales tãtum vt nati ex cõcubina vnica ꝙ in domo indubitato affectu cõiuncta. alii nec naturales nec ligitimi vt qui ex illi cito et damnato coitu nati sunt. De hiis õ mibus est. glo. insti. de. adop. in. prin. ꝙ. glõ in. c. p. venerabilẽ qui. fil. sũt legit. Et quot modis naturales de solnto cũ soluta effici antur legitimi patet in. c. tanta qui fili sũt legit. vbi etiã dicitur ꝙ filii vulgo nati vel concepti sunt qui non habent patrem deter minatum. Sed vt. azo dicit Hec distinctio scdm iura ciuilia impatoꝛũ dat ꝙ nõ scdm iura naturalia quia forte scdum theologos non est vsquequaq; verũ scdum quos matri monũ seu indiuidua maris et femine con iunctio est de lege nature quia scdz aristoti lem et philosophos primo polit. coꝛũ. Natu ralis videtur cõiunctio vnius ad vnã. Et vagus est cõcubitus cõtra naturã

¶ §ilii spurii. Dicũtur qui de adulterio er soluta cũ nõ soluto vel ecõuerso cepti sũt c. transmisse prealle. ꝙ. l. vulgo. ff. de. sta. ho

¶ §iniũ regundoꝛũ Require s actio finiũ regundoꝛũ.

¶ §imitimus idest vicinus. c. per tuas de. scuten. er

¶ §iliaster filiastra est filiꝰ vel filia er alio coniuge gemitus vel gemita nõ er eo quem modo habet mulier vt. xxx. q. i. Si quis fi liastrum.

¶ §it et fiunt. Hec verba non tãtũ respici unt pses sed etiã futurũ. xxv. q. i. generali in. ter et. glo..

¶ §ieri in cõtinenti. Dicit hoc. qd potest cõmiti iudicis arbitrio vt dicit alanus de app. c. An sit in. glo. vlt. idest i actu se tenẽ te Hoc ẽ antequã cõtrahentes se ad aliquẽ actũ ꝙ negotia diuertant. ff. ꝫ ver. obli. l. cõ tinuus vide. s facere vbi de hoc

¶ §iscus Est saccus regius in quẽ reducũ tur vel cui applicantur bona bannitoꝛum vel pscriptoꝛũ taliter accipitur. ff. locati. l. sed edes. §. fiscus vel est regii vel imperia lis thesauri cõgregatio vel imperialiũ bo noꝛum collectio vel priuilegium quia fisc⁹ multa habet priuilegia vt. no. azo. in. sum. C. de. priui. fis. ad. qõ. vide notata. C. de. iu fisci. in. rubrica. Et nota q⁹ defferentia est. inter fiscum et rempublicã sicut inter speci em et genus §iscus eni in bursa solum de ꝓ modo pecuniario. Sed respublica pecunias honoꝛes premia et alia cõsiderat. no. in. l. mancipia. C. de ser. fugi.

¶ §lamines. Dicebãt sacerdotes gẽtilium a filo i quo capite vtebantur. a q° dicebãt

flamines quasi filamines. Nã nudis eos capitibus penitus incedere nefas erat. distin xxi. cleros post mediũ: Inde archiflamines dicebãtur ꝛ pthoflamines vt .e. dis. §. i.

¶ §loci nomine. Intelligitur habit? habẽs manicas longas et ãplas. Cuculle vero nomine habitus longus et amplus sine manicis vt. in. cle. ne in agro. §. verum de. sta. mona.

¶ §odine. Dicũtur loca vel fouee vbi aliquid foditur. dis. xxi. cleros. Inde dicũtur ferrifodie fouee vbi foditur ferrum ꝛ auri fodine vbi aurũ ꝛc̃

¶ §ormula Require s̃ actio

¶ §orus. Est exercendarũ litiũ locus a fando dictus vl̃ a foroneo rege qui primo grecis legem dedit vt de. verbo. significa. c. forus ꝛ. vii. dis. Moyses. ꝛ cõstat ex tribus. scz cã lege ꝛ iudicõ. Item forus idem est qd̃ tribunal. Et vt. azo. dicit for? ponitur pro bursa. Et alio modo dicit formariũ vt ait placentinus de quibus sedilia iudicãtiũ ? ficiuntur. Idemqz appellatur pretoriũ. Tribunal autem dicitur maioz iudicũ scz qui habent merũ imperiũ. Pape autẽ ppie dicitur cõsistoriũ. Item est plamcies in naui. Item est locus vbi merces reponuntur. Itẽ foramen remi nauis Item scriptoriũ foraminosum pro imponendis pennis et cornibus vel calamis ad describẽdũ deputatis Et hec significata habet forus vt plurimũ in masculino genere scdum. hosti. in. sũma. de. fo. cumpe. §. i.

¶ §orum autem in neutro genere. Sdum hosti. ibidem ponitur pro loco dputato ad emẽdũ vel vẽdendũ res. Alit aũt scdz azo dicitur districtus ciuitatis ve. territoriũ iudicis in quo animaduertere et punire habz delinquentes. l. Si pupillis. §. Territorium ff. de. ver. signi. Et veniunt ibi que sũt inris dictionis non que sunt ordinis. Et dicitur quasi fodium eo ꝙ qui sunt in districtu ad fodia vel munera seu angarias cõpellũtur vel dicitur a ferendo eo ꝙ munera subeũt et inferunt. Aliter scdm. goff. ꝛ. ho. ibidem cõnementes. forũ est idem qd̃ tribunal qz tribunal forte habet aliquam similitudinẽ cũ foro quia sicut in foro vẽali qd̃ nos nominamus forum cõuemũt multi vendentes et ementes siue res venales inferẽtes. Sic etiam in foro iudiciali scz in tribunali quem̃ũt multi litigantes seu cõtentiones et lites inferentes et exide diffimtõnes deportãtes

¶ §ornicatio est cuiuslibet illiciti coit? gen? qui fit extra vxorem legitimã specialiter i vsu viduarum meretricum vel cõcubinarũ Sed stuprũ raptus incestus require locis suis. Et quelibet fornicatio simpler est peccatũ mortale vt. cle. ad nostrũ de here. Et ergo de iure canonico hodie phibitus ẽ cõcubinatus qui tamẽ pmittebatur tãqz licit? d iure ciuili. l. in cõcubinatu. ff. de. pcu. instit. d pa. potest in. glo.

¶ §oresta est locus vbi fere inhabitãt vel includũtur. Et vbi qs habet vsũ venandi scdm. bern de. dona cũ dilect? in. glo. i.

¶ §oraneus Dicitur qui forũ tenet. vel de foris. vetit. iii. q. vi. pegrina.

¶ §orte quãdo sit dubitatiuũ fctĩ et qñ iuris no. archi. xi. q. iii. nolite. etiã. qñqz capit certitudinaliter p exp̃ssiuo veritatis ꝛ non p nota dubitatiõis vt ĩ multis iurib?

¶ §ortitã. Etiam qñqz capitur nõ dubitatiue de. vo. et. voti. redemp. c. magne. Et sic est expressiuũ veritatis d pcu. tue. xxxiii. q. ii. admonere circa mediũ. Et de. pe. dis. i. qz obrẽ. de supplẽ. negli. p̃la. c. i. li. vi. quãdoz est nota dubitatõis de. testa. c. ii. ꝛ. cle. pastoralis ver. nũqz etiã de re iudi. uide. glo. in p̃alle. c. ii. de. testa.

¶ §rater dicitur quasi ferẽs aliũ vel alterz

¶ §ratres cõsãguinei sunt fratres ex eodẽ patre et eodem sanguine geniti. ita exponit. ter. in. §. sunt autem cognati insti. de. legi. ag. suc. ꝛ. l. itaqz. C. e. ti.

¶ §rẽs patrueles. Sũt duoz fratrũ filii vt

dicto.§.sūt.autē.ver.eodē numero: Et.isti. de.gra.§.q̄narto gradu·

¶ §fratres vterim̄. Sunt filii eiusdē matris vt expomit.glo .insti.de.legit.ag.succes.§. hoc habendū.

¶ §fratres. Cōmuniter dicūtur ōnes xp̄iani tam layci q̄ clerici p lauacrū regeneratōis in baptismo.c·ad mensā.xl.q.iii.ꝛ.c.iohēs. de regulari.per. Jo.an.ii.q.i.Si peccaueric Sed an denūtiatio euuāgelica habeat solū locum in fratribus istis vēl etiā ī ifidelib? videlicet si xp̄ianus denuntiaret paganum videtur q̄ non quia dicitur ibi frater tuus Potest dici scd̄m panor q̄ sic saltē aliq° mō scz quādo peccat cōtra p̄cepta naturalia c.q̄ sup hīs de.vo.et.vo.redemp .Sūt enī p̄imi nostri quorum aīas lucrifacere debe mus scd̄m glo·in·c.primus de pe.dis.ii. Et sic cōcluditur denūtiationē euuangelicā ali q no modo locum habere cōtra ifideles. Jtē ante cōcilia apostolorum ī p̄imitiua eccles a ōnes appellabantur fratres discipuli xp̄i xxii.dis.sacrosancta.ppie tamē religiosi mē dicantes non habentes bona ī cōmuni fra tres dicuntur. Et alii habentes bona ī ꝓmu ni vt ordinis sancti bendicti .bernadi.ꝛc.q̄ mōachi dicūtur·cle.dudum de.sepul. Et.cle exiui de paradiso de.ver.sig·Et scōz panor monachi non appellātur fratres ꝓpie licz large loquendo sic.Sic etiā de monialibus que de ordinib? mēdicātium dicuntur soro res et alie monache monales vel sancti monales

¶ §fraternitas. Quot modis sumitur ī iure no.ioh. an.in cōmēto decret..de·reg.ꝛ tran seun.ad·relig.

¶ §fraus. Jdem est qd̄ dolus No.tamē que dam differentia in.l.iuris gentiū §.ait p̄tor C.de.pact. ibi uide.hic tamen fraus capitur ꝓut fit legi qñ quis facit cōtra significatū legis quesita palliatione qua videatur non agere in fraudem legis. ff. de.legi.l .fraus. Verbiḡ filiusfamilias indiget pecunia petz a me sibi mutuari videō q̄ per hoc incide rem ī senatusc̄ōsultū macedoianū pecuī az non mutuo sz frumentum vt vēdat ꝛ pecu niam habeat ne videar incidere in macedo manum certe ego nichilomin? incido.vt·l. sed iulianus.§.mutui.ff.ad macedo.quia frumentum nō trado nec recipit nisi ad pal liatōnem patet hoc quia frumēto nullaten? idigebat et pecuniam habebā ad mutuādū sz nolui ne incidere et tamē icido mutuādo frumētum. Nam attendendo animū meū et recipientis nō mutuo frumētū sed pecuniā Et idem si trado librū vt vendat· Jdem vir donat titio vt ticius donet vxori. l.si sponsus in.princi.ff.de dona inter.vi.ꝛ.vx quia in animo donantis ē simpliciter dona re vxori non titō. Jdeo facit fraudē legi.§it autē fraus legi quādo fit cōtra significatum legis palliatione quesita .sed fit cōtra legē quando fit cōtra id qd̄ per legem fignificat tamen nulla palliatione quesita.ff.de.legi. l.cōtra legem .Ex hīs patet q̄ si bona fide mutuo filiofamilias frumētū credēs ipm̄ eo i digere nō icido ī macedoianū quia nec fcō nec animo facio cōtra eius significatū. Et hoc etiā si sit error itolerabilis quia fraus requirit animū sec? si pecuniā mutuo errās i iure quia talis error nō excusaret eo q̄ fa ctum est cōtra significatū legis ar.l.ii.C.ad macedo patet.ī statuto pedagii in ponte au relianensi q° cauetur vt quelibet nauis trā siens onerata subtus pontem soluat certū quid.si habens duas naues oneratas ero nerat vnā et ponit in alia vt soluat tātum ꝓ vna certe talis non incidit i legē nec facit cōtra legem nec fraudē legi quia lex nō pro hibet hoc facere Et iste potest sibi ꝓuidere de meliori suo seruando significatū legis. Et idem est si statuto cauet̄ q̄ ducens qua drigam oneratā per pōtē soluat tātum q? potest eronerare eā vt nil soluat et facere transire per flumem vel portari per homiēs quia licite potest seruato termio legis sicut

poteſt nõ ducere merces per terras ne pedagia ſoluat Sed ſi ducerem nauim vel ḡdrigam oneratam et nõ ſoluerẽ vel ſoluerẽ pecunias tamẽ ſcienter inutiles tunc facerem cõtra legem vel in fraudem legis .No.io.fa.de.hoc.in.§.penult.inſti.de.adop.

¶ §ructꝰ dicũtur qui ſuperſunt deductis expenſis que fiunt gratia fructuũ querendorum colligendorum et cõſeruãdorꝫ qđ locum habet tam in bone ꝗ in male fidei poſſoribꝰ ꝛ in predonibꝰ .vt. ff.de.pet.here.l.ſi.a te.§.fructꝰ ꝛ.l.placet.in.fi ꝛ.C.8.fruc ꝛ.lit. expen.l.i.

¶ §ructuum autem .Alii ſunt induſtriales vt frumentum vinum oleum ꝛ ſimilia ſcz lac ꝛ lana que ſine induſtria hominis non proueniũt.Alii ſunt fructus naturales qui ex ipſa natura pueniunt ſine ſcz magna induſtria boĩs vt poma pira ficus ꝛ huiuſmodi .Vtraq; diffinitõ põt colligi ex. l.i. §. fructus.ff .de vſuris .Et de reſti.ſpoli.c. grauis in.glo.fi.Sunt ergo naturales fructus in quibus factum nature p̃cedit factũ hominis et ex ſolo rudi vſu poſſumꝰ illis vti.Sz induſtralibus nõ ſic ſolo vſu rudi ſed curis adhibitis licet etiã natura coopetur. Cura tñ maior reperitur nõ modica ꝛ perfunctoria ſicut in naturalibꝰ vide glo. in.l.ſequitur. §.fructus.ff.de vſucap

¶ §ructus percepti Dicũtur qui aliqᵒ mõ ſunt a ſolo ſepati ꝛ i horreis recõditi.

¶ §ructus pcipiendi. Dicũtur qui immaturi ſunt quos verus dominus poſſidz. De hiis i.ſpe.e.ti.8.fruc et litiũ expenſ. Et.azo in.ſũ.C. de rei. vendi. vñ fructus diuerſi mode ſignificat acceſſionem. vſũfructuũ ſeu ius vtendi fruendi. et ius fruendi demptο vſu. Primo ſignificat acceſſionem.Et hanc dupliciter ſcz ſtrictius ex eo qđ ex prediis pcipitur et nõ cõphendit fetus animaliũ vel vſuras pecuniarũ ſicut ſuitur.i.rubrica de vſu.et vſufruc.legato.Nam ibi fructꝰ ſumitur ꝓut diſtinguitur ab vſura.ꝛetiam a pecudibꝰ qz i hiis etiã fructus ẽ.l.i pecu de.ff.de.vſufruc. Non autem cõprehendit ptũ ancille.Magis late autem ſignificat vt etiã cõprehendat vſuras vt.l. vſure .ff.de. vſur.Item ꝛ penſiones prediorũ.l.p̃diorũ e.ti Secũdo ſignificat vſũfructum.Nã legẽto fructu fũdi videtur legatus vſufructus quia dicit.tex.vſus fructui itereſt non ecõtra.l.ſeruũ.§.ſi vſufructus.ff.de vſu ꝛ.ha Ex hoc ſequitur q; ſi legato fructu fundi vſus adimatur inutile fit legatũ vſufructꝰ ſed vtile manet in eo qđ ſupereſt vſui.Et idem intelligo vſufructu legato vt. §.p̃all. Non obſtante illo.tex.qui in.fi.dicit inutilis eſt ademptõ. Quia verũ eſt in fructu q̃ ſuper eſt vſui vel quãdo teſtatoꝛ voluit adimere vſũ legatũ quaſi pſone legatũ quia cũ non legauerit ꝓut cõtinetur in vſufructu nulla eſt ademptio

¶ §rui. Dicitur qui fructus pcipit.

¶ §ructuarius. Eſt qui rei dominus non ẽ in.l.vti.frui.ff.ſi.vſufruf.peta. Tamẽ i quibuſdã caſibus p domino habetur ſcilicet i percipiendis fructibus.ff.de.vſufruc.l.ſi ticii.§.i.ad hoc facit q; vſufructuarius nõ ſit domin. Nã ſcdz id qđ dictum eſt ad eũ õnes fructus generaliter ſpectant ſcdm.placen ff.de.vſufruc.l.vſufructus.prealle.in. princi.in.ſũ.C.de.vſufruc Et quomõ differunt ab vſuario. require ibi vſuarius

¶ §ruſtra nota archidia.de.accu.c.i.li.vi.

¶ §ugitiuus eſt qui ea mente recedit ne redeat ad dominũ licet poſtea redeat vt.ff.õ edi.edic.l.quid ſit fugitiuꝰ. De.hoc uide.azonem .in.ſũ .C.de.ſer.fu.

¶ §unctio eſt vſus cõſuetus functꝰ ab eo qui fungebatur honore aliquo aut officio. Hic dicit defũctꝰ qui iã expleuit.officiũ unde dicitur q; mutue pecunie magis fũctionem in genere ſuo recipiunt per ſolutionem quã per ſpeciẽ ideſt ſoluendo mutuã pecuniã magis vtimur genere ideſt rei manerie ꝗ ſpecie ideſt eodem corpore aliter nõ

essct mutuū vl mutuatū sz de meo tuū sed cōmodatum scilicet ad comodū vtētis datū ff.de.re·here.l.mutuū

¶ §unctio publica. Require ff.de.pu.⁊ vec ti.l.i.§.hic titulū super verbo ipendatur.

¶ §uneraria actio Require supra actio fu neraria

¶ §ulminare. Dicitur iudex iniuste vel in deliberate sententiā pferens sine maturita te.de.sen.ex.c·i·li.vi Non ergo leuiter dica tur fulminare sed cōmuniter ferre sentētiā etiam cōtra absentem pmere sentētiā nō ces set.C.de.iudi.l.pperandum circa medium legis.

¶ §ūdatur intentō Per testes vel instrumē ta vel cōfessionē vel euidētiā facti vel p̄sūp tiue vt est.glo.iu.ver fundauerit.c. finē de do et.cōtu.

¶ §ūdus. Est mansio alicuius cū accessōm bus. Aliter diffinitur vt in.l.qm̄.ff.de.ver. signifīca. Et nota q̄ fūd? est nomen homo gemū quia quelibet pars fūdi dicit fūdus Sunt enī homogenea in quibus ē idm p̄di catū ī parte qđ in toto vt aqua terra lignū pannus.⁊c. Alia dicūtur ethēogenea in qui bus pars nō capit eandem denominationē cū toto vt dom? kathedra tunica man? pōs vnde nō valet legatum fundi ⁊ est derisori um.l.legatū.ff.de lega.i. Nam legando spa ciū palme de fūdo diceretur fūdū legasse. Sed ibi bona·glo.q̄ nō valet legatum ge nerale legādo rem substātiā vel animal q2 muscā dando liberaretur

¶ §ūd? dotalis Est q̄ matrimonio cōtrac to dat? est sponso.

¶ §undus quasi dotalis Dicitur qui tradi t? est sponso nondū secuto matrimonio p q° et superiori dicto facit.l.i.ff·de.fū.dota.

¶ §undus instructus. Est edificatus vel cultus

¶ §undus iuge? Est terra que modo non aratur licet olim fuerit fertilis alias que modo aratur licet olim fuerit sterilis.

¶ §undus linitatrophus. Alias militatro phus dicit a trophus idest descriptio ⁊ mi lite quasi descriptus ad vsū militū qui limi tes imperii custodiunt vt.C.de.fun.milita to.l.i.⁊ l. Si accipitur·li·ri. Aliter.dicitur fundus limitosus vt ibidem de.fū.limi.et· palu.

¶ §undus agometicus·Require.agro.i.sū C.e.ti.

¶ §undus saltuensis Est fund? in quo est saltus. C.de·fund. saltu. li.xi. Require in fra saltus

¶ §und? relevatus Dicitur qui olim erat palustris Nunc autē fact? est serenus alias terrenus.C.de.fun.p̄a.l.fi.li.xi.

¶ §undum diuidi in certas regiones est ip sum diuidi in determinatas ptes.

¶ §ullones. Dicūtur mundatores ⁊ dealba tores vestiū et earūdem decoratores seu co loratores.

¶ §urtū Est cōtractio vel cōtractatio frau dulenta seu frauduloſa rei aliene mobilis corporalis que fit inuito dño cui? res fuit. animo lucrandi sz gratia rei vel possessois vel vsus.vt.ff.e.ti.l.i. Dicitur autē furtū. scđm.agro.a furuo idest nigro eo q̄ clā ⁊ ob scure ⁊ plerūq; de nocte fiat. Et dicit a frau de vel auferendo vt.l.i.in.pri.ff.e ti. Et in sti.ō obli.q ex.delic.nas.i·pri ⁊ §.furtū aūt ⁊ §.placuit. Et p̄hibet ī decalogo.xiiii.q.v penale. Et nota xxxiii.q.vii.q̄ in omnibus Et nota q̄ pro furto .non debet quis mori. nec mēbrū p̄erdere sed fustigari scopari vel aliter castigari C·ō ser.fug.autētica Sz no uo iure.sed cōtra quis suspendi debet pro v .solidis. §·fi.quiq; solidos de.pa.te.Col r.dicit.Jacobus colūbi bobiensis nō serua ri. §·prealle.ergo scđm sa'icetū nō est cura dum.Et dicit fulgosius q̄ ille §.p̄cedit ex ꝯ suetudine quem ricardus de saliceto intelli gīt in casu singulari sz quādo p̄pter fur tū tale v.solidorū.par violatur Domin? catho dicit q̄ quiq; solidi sūt quiq; anrei

quia etiã ita capitur sedidus ꝑ aureo. C. ō ser. fn. l. qui cũq; ibi. vel xx. solidos reddat vbi. glo. dicit. Talem solidũ accipe qui vale at vnũ aureum. quorũ. lxxii faciunt vnam libr̃ auri sic insti. de. pe. te. liti. §. fi. Jure digestorũ. fur puniebatur extraordinare nec moriebatur nisi famosus latro. iure autẽ autẽti. habetur ne moriatur. nec mẽbrũ ꝑdat vt supra anten. Sed nouo iure postea in. ti. de. pa. te. ꝑ. quicq; solidis. deinde. ti. de. pa iura fur debet legitime puniri qđ multipliciter intelligitur. Tamen iura municipalia punũt aliter. Nam. pncipes possũt statuere vt nemo moriat nisi ipi disposuerit vt. glo in. §. furtũ. de. pa. iu. fir. coll. x. que est magistra furtor. Nã quedã sunt furta domestica non publice cohercenda. l respiciendũ §. furta. ff. de. pe. Dicũt ei doc. q̃ null? faũl? ꝑ furto i domo cõmisso mori debet. Alia sunt furta nõ domestica et tũc fures balnearii vel saccularii fustigantur. glo. est. in. l. Si se alias cum te. ff. ō hiis. qui not. ifami Alii diurni ꝛ hii remittuntur ad iudicẽ. Et nota q̃ furti emptor debet ipm restituere sine precio nec potest ipsũ pro precio retinere l. ii. C. de. fur. ymmo est modicum qđ restitu at ne saltez i suspitõnẽ furti cadat. ꝛ sic ad furcas vadat vt ibi.

¶ §urtum cõceptum. Est cum quis ꝑsenti b? testibus apud aliquẽ rem furtiuaz querit et inuenit vt insti. de. obli. que ex. delic. nas. §. cõceptũ furtũ.

¶ §urtũ oblatum. Est cum quis rẽ furtiuã alicui obtulit vt poci? penes eum q̃ꝑ penes se inueniretur. Sed illa nomia nunc nõ sũt vsitata.

¶ §urtum ꝓhibitum. Dicitur cũ quis volentẽ rem furtiuã querere ꝓhibuit vt dicto ti. de. obli. ex. delic. §. Est etiã vbi dicitur q̃ hec actiones furti cõcepti oblati ꝓhibiti et non exhibiti in desuetudinẽ abierũt.

¶ §ur. Est qui clam obscure et plerumq; ō nocte rem aliquã ãmouet inuito dño ꝝtia lucrãdi et subaudi sine armis vt in anten. Sz nouo iure. C. de. fur. ꝛ. ser. cor. Et dicitr fur a furuo quod idẽ ẽ q̃ mgrũ quia vt plurimũ in obscuro furãtur vñ qui male agit odit lucẽ. de. offi. dele. Cõsuluit.

¶ §ur manifestus. Dicitur qui in ipo maleficio est depbensus vel in loco in quo cõmissũ est furtum vel post furtum factũ dũ tamẽ de furto deprehendatur ãteq; deporta uerit ad locũ ad quẽ destinauerit. insti. e. ti §. manifestus

¶ §ur nom manifestus. Dicitur qui rẽ detulit quo destinauit vt. ti. ꝑall. §. sed si. ptulit vel sic dicitur q cũ re furtiua i ipo actu furandi non deprehenditur sed iã deporta uerat rem furtiuã in locũ in quẽ destinauerat mchilomin? cõuincitur postea de furto,

¶ §urti actio require supra actio furti

¶ §urti cõdicõ Reqnire. ꝭ cõdicõ

¶ Astaldus. Est maior dominus qui habet curam exteriorẽ rerũ episcopi

¶ Gener meus Est maritus filie mee. vt. in. l. nõ facile. ff. de. gra. affini.

¶ Generalis abolitio Require supra abolitio. Et. uide de. hoc. azo. in. sũ. C. e. ti.

¶ Generali sermone. Persona loquens intelligitur excepta de. iureiur. c. petitio vbi cõcordantie in. glo. Et intelligitur hoc regulariẽ quia fallit interdum vbi obligatõ vel pactũ precedit qđ inducit equitatẽ quãdã includẽtem etiã psonam loquẽtis vt si recepissem. x. a te. et ꝓmisissẽ tibi dare turri cõtra omnes homines tunc teneor etiam dare cõtra me ex pacto. De hoc. in. c de forma.. xxii. q. v. Quãdoq; etiã in generali fermoẽ nec familia loquntis intelligitur

¶ Generalis locutio Generaliter est intelligenda. ff. de. offi. ꝓcõsi. l. ꝓcses. xix. dis. c. i. licet generale verbũ non sit semp generaliẽ

ff.q.me.cau.l.metũ autẽ.§.animaduertẽdũ licet gñale verbũ nõ semper sit generaliter intelligendum de iurciur.c.ad nostrã ī.glo vltí.

¶ Generaliter Dicitur q ymmo etiã idefinite est intelligendum de cõiu lepso c.qm̃ ī glo.super.ver.ifinita et.xix.dis.si romanorum.ff.de publiciana.l.de precio.

¶ Generalia ũba. Sunt ad ciuilẽ modũ referenda .ff. de.seruit. vrba predi.l.si cui

¶ Generalis allegatõ. Quando sufficiat et qñ ñ No.in.c.vestra.de.co.de.Nã qñq; sufficit .vt.xlii.dis.c.Si quis despicit.§. hinc etiam ubi allegatur Johannes eungelista ī epistola sua sine quota . Similiter habetur in.c.vestra ꝑallegato vbi dicitur .Alibi legitur.Sz q nõ sufficit generalis allegatio facit.cle cõstitutionem.de.elec.et.si q.i. in primis.insti.de.pe.te.liti.in.fi. ſinaliter dicitur q sufficit generaliť allegare coꝛã pñcipe q nia princeps censetur omña iura habere in scrinio pectoris sui.l. omnium testamẽtorum.ver. Sicut legitur in.fi.C.de.testa. Secus vero coram aliis.vel si princeps allegat decisiua promulgando tũc sufficit ei generaliter allegare de.cau.pos.c.i.de. no. op.nunc.c.i.Si autẽ allegat super verbo in iudiciũ deducto tũc specialiter debet allegare et specificare legem si est peregrina quia licet princeps virtualiter omnia iura in mẽte habeat non tñ formaliter vt.no.in.c.i. de consti.li.vi.Quando enī cõstat de lege sufficit generalis allegatio alias est necessaria spãlis. Debet enī sic allegari.q iudex reddatur clarus et nichil obscurum remaneat. xxviii .q.i.sicut enī in.fi.

¶ Gñalis clausula significz qd eius significatũ pbare vel significare pbat tunc nõ pertinet ad expresse nominata. ff .de.ver.signi l. doli. Verbigratia. Testator filios istituit et inuicem substituit.et post filium erbere dauit que erberedatio vel clausula non reuertiť ad istitutionẽ ymmo ad substitutõez vt in.l.i. in.fi.C .de.li.prete.et erbere. Idẽ ubi Pater vnã filiã istituit et filiam erbere dauit deinde aliũ filiũ substituit erbereda tio refertur ad solũ gradũ institutionis vt l.iii. §.filius.ff.e.ti.

¶ Genus Est quod predicatur de pluribꝰ differentibus spẽ. Insti de iure.natu.gen.et ci. §.cõstat.ver.plebiscitũ. Et qñ iurisconsultus dat doctrinã tunc capit genus vt layci et ibi ponuntur exempla no.l.ii. §.i. ff.si. cer.pet. vbi capitur species ꝑ genere Vnd vocabulũ genus non sumitur pro ipsa dictõe sed ꝑ sigificato p ipsã. Et sigificz diuersi mode ꝑut sigñficatum er ea sumptum et quodlibet aliud mediũ signficare declarat. Verbigratia vt si testator legat vel quis ꝑmittat ens substantiã vel rem siue animal. nullum est legatum vel nulla promissõ.l.cũ post. §.generali.ff.de.iure.doti. Et.nota.i.l legato generaliter.ff.de.leg.i. Ratio qr ens et substantia signficant generalissime. Et hec dictio animal licet non signficet ita generaliter tamẽ adhuc signficat multũ generaliter. Et in tantũ q dicere totũ genus cõprehendi in legato vel ꝑmissione est dicere legatũ vel ꝑmissionem cõtinere impossibile. Etiam dando muscã vel vermem libera retur heres vel promissor qd tamen nullius est validitatis. Vnde dicit generis obligatio perire non potest l.in ratione. §.ii.ff.ad le.falci. Sed tamen si diues ruralis. diceret in testamento vel donatione iuter viuos Ego dono bubulco meo vnũ animal intelligeretur de vno boue ad arandum vel de vno azino si hec erat qualitas persone cui donatur. Nam qualitas personarũ et precipue illarũ quibus relinquitur dat intellectum verbis Et sic sumitur cõmunis modꝰ intelligendi verba predicta .Secus in gñe generalissimo quia ibi nõ est modus intelligendi qui significet aliquod vtile. Et idẽ in alio genere subalterno in quo non esset modus cõmunis aliquod vtile signficãdi

vt dicendo lego rem corporalē vel incorpora
lem quia michil cōprehēdit sicut nec i gene
ralissimo. Item ibi testator legat vel quis
pmittit domū i geuere ⁊ nullā habet domū
non tenet legatū vel promissū. Secus si ha
bz i patrimonio. l. si domus. ff. de le. ii. Ratō
primi quia genus ita generaliter significat
q̄ non apparet de qua re voluit intelligere
Ratio scdi quia de rebus ppriis quis solet
disponere et sic significatū generis restrigi
tur p significatū hoc quod habet i patrimo
nio. similiter si quis legat vel pmittit fūdū
in genere nulla est pmissio vel legatum. l.
pall sive sit i patrimonio sive nō scdm. bar.
Item. ibi. Testator legat rem in genere signi
ficat q̄ heres soluendo faciat rem accipiētis
l. Si dom⁹ §. de. euict. ff. ō le. i. Ratio quia
natura legati est q̄ res transferatur i legata
riū ⁊ efficiatur sua ppa nisi alias restrigat
Item ibi testator legat vnū de seruis qui
cū eo pmorātur sunt alici heres vnū traden
do liberatur nec tenetur de euictione. ratio
quia significatū sumptū ex hoc genere sub
alterno habet instar speciei. l. in. ratione. §.
diligenter. ff. ad. l. falci. l. cū. decet. §. stichū
in. fi. ff. de. solu. Item ibi quis pmittit vel le
gat hominē significat q̄ nullus certus est i
obligatione sed homo in genere prout quē
libet respicit. l. meuius. §. duobus testamē
tis ibi ordinis cōpēdio ff. ō. le. ii. Vnde iste
stant simul pmitto tibi hominē et nullū ho
minē tibi pmtto. sicut ⁊ iste simul stant sēp
fuit homo scilicet a tempore adā et nullus
homo fuit semper quia nullus determina
tus semp vixit. Nam dicendo pmitto tibi
hominem dictō hominē suppomit ꝯfuse tm̄
Et dicendo nullū hominē tibi pmitto suppo
nit determinate idest illū et illum et sic de a
liis non pmitto. finaliter ergo gen⁹ deduc
tum in legato vel i obligatione significat
nil ibi esse. vel esse prout ipso genere medio
vel alia q̄is significatione cōcluditur. Et
genere deducto in obligatione vel legato
electō est ei⁹ cui datur

¶ Gerūdiuū. Sumitur p eo quod p hanc
dictionē significatur ⁊ significat cōditōnē
declarationē modū vel quod suū significa
tū vl̄ aliud aliūde sumptū significare pbat
Verbigratia duo sunt instituti ⁊ vnus alte
ri substitutus. Si vnus repudiat partē suā
adeundo partem alterius deficientis ex sub
stitutione pars per ipsū repudiata sibi que
ritur gerūdium adeundo exponitur cōdicō
naliē scz si adierit. l. si tu ex parte ⁊ ibi no.
ff. de. acquiren. vel amit here. Item ibi vim
facit qui possidentem non pmittit vti arbi
trio suo sive edificando sive arando vel fe
rendo vl̄ quicquid aliud faciendo l. vim fa
cit. ff. de. vi. ⁊. vi. arma significat declaratō
nem illorū verborū et nō potest significare
cōditonē quia refertur ad verbū presentis
tpis qđ est facit. Nec est ibi aliqua dispositi
tio que potest suspendi p hec gerūdia edifi
cando arando etc̄. Sz ibi lego monumēt̄i
faciendum significat modū. l. quib⁹ dieb⁹
§. fi. ff. de. cōditō. ⁊. demōst. Et differentiā i
ter cōditionē et modū uide. glo. ii. c. verū de
condi. appo. Vnde scito q̄ vt modus est. si
cōditio. quia causa. Item ibi lego p docēdo
talē discipulū significat cōditionē quia mo
ris est pri⁹ docere quam salariū solui. l. nec
semel. ff. quādo. di. le. ce.

¶ Sineciarii sunt qui pannos imperiales
terunt inserendo sericū et aurū

¶ Sinetiū. Est locus vbi hec fiūt Et dici
tur à gynos qđ est nudum quia nudo pāno
vestitur aurū vt. C. de muri ⁊ gynecis li. xi

¶ Glandis nomine. Omnes fructus conti
nentur. ff. de. glan. legen. l. vna

¶ Gleba Est quedā species terre. generaliē
tamē sumitur p solo vel p terra culta. Req
re. s. ascriptícius glebe

¶ Glos. Dicitur vxor fratris. l. non facile.
§. affinitatis. ff. de. gra.

¶ Gnarus Idest sapiens vel ꝓuidus cui
opponitur ignarus quod inde venit. idest

insipiens.

¶ Gotardi bufones ioculatores idem sūt

¶ Gradus scd'm. goff. et hosti. in. sū. de. cō sang. ⁊. affim. Est quedam habitudo siue distantia psonarū adiuicē cōsanguimitate ⁊ affimitate sibi cōiunctarū facta collatione ad cōmunē parentē. Vel est vnius psone distantia ad aliam in linea cōsanguimitatis v'. l. i. cum sequenti. vsq; ad. §. affimitatis. ⁊ l. non facile. e. ti. ff. Quia diuersimode contingit diuersos esse gradus vt patet in toto ti. p̄a. le. et in. §. affimitatis in. l. non facile. prealle.

¶ Gratia. Dupler est operans et cooperās vt est. glo. in verbo coopante gratia. cle. i. de. magis. Et gratia est habitus qui fūdat in voluntate in essentia anime. glo. in. cle. i. de. sūma. ri.

¶ Granaria. Sunt loca in quibus grana seu fructus cōponūcur. Sic accipitur. ff. de act. emp. in. l. granaria.

¶ Grangia. Habetur in. c. fi. de. ceus.

¶ Grauis. Habeiur de testi. c. licet ex quadam in. glo. iiii.

¶ Grassatores idē sūt qd' dietarii de huiꝰ dictionis expositione uide q. no. ff. de. pe. l. capitoliū. §. grassatores. Re. s. dietarii

¶ Grassari. dicitur latrocinari vel crudeliter agere dicitur idem

¶ Grex Est collectio plurium animaliū vi delicet. x. ouiū vel quinq; porcorū. vt. not. isti. de. re. diui. §. sz si. gregis. require supra cōgregatio

¶ Guidagia Dicuntur que dantur p ducatu vel cōductu p terram alicuiꝰ vt securiꝰ vadat Sz gabelle dantur de cōtractibꝰ vt de emptione p emptorē. Et tangit bal. i ru C. ō. re. credi. ⁊ est casus in. l. debz in fi. ff. ō edi. edic. Et possūt abrogari vel deleī a ciuitate. ter. est nō alibi in. l. eorū. ff. ō pe. Statuitur ꝓmuiť p ytaliam q' de quolibz ꝓtractu debet solui gabella. Sed pone duo forēes cōtrahunt semꝫ an debeāt soluere gabellā scd'm statutū uō ligat forenses qz extra territoriū ius dicenti nē. c. vt ammarū ō pst. li. vi. c. cū a nob de sen. ex. l. fi. ff. ō. iur. cm iu. Sed cōtrariū est verū scd'm bal. l i. ō. cō emp. Rationē allegat quia gabella venit icō tinentia cōtractus ergo sicut ratiōe contractus pñt queri i loco vbi cōtrarerūt. Ita ad id qd' in ꝓtractu deuenit. l. heres absens. ff. de iudi. Et ita cōsequenter ad gabellā et ad ypotecā glo. singularis in autētico vt differentes iudices. §. hoc cōsiderantes in ūbo ypoteca coll. ix. ⁊ in. l. ii. ad fi. ff. mādati. Et dicit ludouicꝰ ō roma qui pomt hec in singularibus suis q' didicit ea a baldo

¶ Guardia feuda. Sūt que custodiūť ali quibus ꝓpter custodiam rei domini constituentis.

¶ Guardio dicitur ille cui talis custodia ē cōmissa Vel dicitur guardianꝰ qui etiam est superioꝛ inter fratres minoꝛes custodiēs conuentum.

Habere significat diuersimode ꝓput suū ꝓpriū significatū vel significatū aliud qd'uis mediū significare declarat. verbi gratia res tua est penes me et ꝓmittis michi stipulatōe eād' brē licē significat q' domiīnū istius rei transfertur in me l. stipulatio ista. §. habere. ff. de. ver. obli. Et sic rei possesse sine traditione ꝓť domiīnū queri possidenti interdū instiť. ō re. diui. Item ibi res tua nō est penes me ꝓmittis habere licē significat q' domiīnū transfers p traditionem l. traditōibus. C. de pactis. Itē ibi ꝓmittis rem alienam habere licē re pseuerante aliena nulla est stipulatio l. stipulatō. §. quesitum. ff. e. ti. quia in re aliena ꝓmissoꝛ non potest cōstituere ius dominii. Si autē efficiaťꝫ promissoris valet stipulatio vt ibidē

quia tunc potest facere vel ꝓstituere ius do mini. Item ibi vendo tibi rem aliena ꝙ pro mitto tibi habere licere signi ficat habere iu re possessionis. l. habere. ff. de. ver. signi. Et hoc ex natura cōtractus emptionis de cui? natura est ꝙ sufficit rem tradere qñ res alie na ē vendita. l. ex emptio. ff. de. ac emp.

¶ Habere actionem. Est minus q̄ habere rem. Et h° est q̄ dicitur melius est pignori incumbere q̄ in ꝑsonā agere. ff. de. re. iuris l. minus

¶ Habere tenere et possidere. Quādo hec tria verba ponūtur in aliquo instrumento sic debēt exponi scz ꝙ recipiēs habeat de iu re teneat naturaliter et de facto possideat ci uiliter ꝙ de iure quia ciuilis possessio est cā querēdi dominiū licet aliqñ possessio sit tm̄ naturalis non ciuilis vt illa quā habet va sallus

¶ Habitatio est seruitus personalis in ha bitando cōsistens. Et cōstituitur in domo aliena vt no. ff. de vsu. et habi. in rubrica. Cū pactōmbus et stipulationibus vt. ff. de vsufruc. iūcta. l. i. ff. de vsu ꝙ habi. vel in vl tima voluntate. Differt tamē ab vsu ꝙ vsu fructu quia illa amittuntur nō vtendo vel capitis diminutione vt. ff. Si vsufructus. l penult. §. Sicut. habitatio aūt nō nisi mor te finitur vt. l. Si habitare. ff. de vsu. et. ha bi.. Itē potest habitator aliis vendere vel locaē ius qd' hz vt. l. qd' ātiquit?. C. ō. vsuf Sicut et vsufructuarius ꝙ non vsurari? ff. de vsu. et habita l. Sed ne ꝑ vide super h° azo in. summa. C. de. vsu. et habita.

¶ Hec qñq̄ denotat Non exclusionem sz inclusionem vt in. c. Ego. N. epūs de iure iur. Et sic sumitur in iuramentis dicendo. Ab hac hora signifcat enī presens tēp? cum futuro de hoc per. io. an in. c. i. de. ordi. ab. epi qui. re. episcopatui.

¶ Hastarii. Dicuntur qui rem proponūt venalem hasta suppositā Et dicunt a noīe hasta quod idem est qd' venditio vt. no. C. ō si instrumē. ꝙ. de iur haste fiscalis in rubri ca li. r.

¶ Hastari Est rem propoñ venalē hasta. suppositā ita oli fuit cōsuetudo

¶ Hereditas Est successio i vniuersum i? quod defnnctus habuit vt. ff. de. ver. signi l. nil aliud ē hereditas ꝙ. l. bonor appe. e. ti

¶ Hereditas adita Est illa de qua heres se ītromisit auctoritate pretoris ymmo aucto ritas ꝑtoris nō est necessaria sed sola volū tas sufficit. vt insti. de. here. qua· ꝙ. diffe. §· Item extraneus. Secus. in petitōne bonor possessionis vt ibi no. Et de aditioē et repu diatione hereditatis. no. in. l. Qui se patrū C. vnde liberi vbi dominus katho saccus sic cōcludit. Aut debens succedere protulit verba presentis temporis indicatiui modi. aut futuri temporis Si ꝑsentis tēporis. aut sine infinitiuo. Aut cū infinitio Si sine aut a firmatiue vt adeo ꝙ inducit aditōm here ditatis ꝙ repudio inducit rapudiatōnē aut negatie scz nō adeo non sū heres. Et scd'm. glo. ꝙ salicetū non inducitur repudiatō nisi interrigatio ꝑcesserit vel terminus ꝑfixus sit tūc enī iducitur. Si cū infinitiuo. aut af firmatie. scz volo adire volo esse heres. ꝙ i ducitur aditō. aut negatiue et tūc aut volū tas ꝑponitur negatiom· vt volo nō esse he res. et inducitur repudiatō. Similiter si di cit nolo amplius nolo vnq̄ adire. ꝑponēdo negationem voluntati adiunctis talib? ad uerbiis tpis inducitur repudiatō Sec? si di cat. Nolo nunc adire hereditatē· Nam sic ñ inducitur nec intelligitur scd'm naturā ad uerbii ō biis ē glo. in· l. fi. §. obseruati· C. de iur. ca. l. plurimū. ff. de. acqui. here. l. ꝑ here ō. §. i. e. ti. ꝙ. l. i. ꝙ glo. ī. l. Si eā. C. qui. accu non possūt Aut nullū aduerbiū est scz no'o adire. tunc si terminus est ꝑfixus īducitur repudiatio. l. oīs. ff. ad. trebell. Si non est ꝑfixus. tunc tātū cadit ꝓiectura deliberatio nis vel presūptio ꝓpter mentis ābiguitatē ut vsq̄ ad annū possit deliberare. Si futuri

tempoꝛis.aut negatiua vt non adibo ꝛ eſt repudiatio·q; ſubſtantia additionis neg̃atur ex nunc,put alias ꝛ ſemp in ſecula ſeculoꝝ Aut affirmatiua vt adibo .Et nō ĩducitur additio de pñti.ſcd̃um ca.bonē.nō obſtat q; uidetur q; ſtatim adeat eo q; contrariorum eadē diſciplina .ff.de.pcura.l.pompoñ? §.Si ſtipuler. Nam adibo et nō adibo nō ſunt oppoſita vel cōtraria.quia non adibo negat totū temp? ſed adibo ſolum tēp? futurū dicit.ꝛ excludit preſens Et ſic eſt p'us in negatione q; in affirmatione. Et eſt dare mediū inter iſta.hec ca.bo.idem ad pbādū hereditatis aditōnē poſt lōgā diſtinctionē cōcludit quidā notabilis doctor in iſta ſingulari q'ne.tione. Bone ago cōtra heredem de bitoris mei ipe negat ſe heredē coꝛā iudice. Conuinco eū habere ānulū ſignatoriū ꝺfūcti.Ille uidens ſe deꝑhenſū dicit.ꝑuratus ſū annulum defuncti de manibus dñi dum eſſet in agone.Queritur an ſit cōuict? vt heres vel an debeat puniri ut fur .Ca.bo ñ det.Si ille erat ſuus heres ſcz filius vel nē tunc cōuictus eſt heres Si erat extraneus tunc vt fur.l.Si ſeruū. §.ptoꝛ. ꝛ.l.ſi extraneū.ff.de.acqui. here.Ratō quia filius ipo iure ē heres.ſed extrane? non anteq; adeat hereditatem

¶ Hereditaria actō .Require ſupra actio hereditaria.

¶ Hereditas decurionū nauicularioꝝ̃ coartaliū militum ꝛ fabricenſiū.Scd'm.azo.in ſū.C.e.ti· in rubrica et.l.vlt.dicitur in qua quoddam ſpeciale ius obſeruatur· de quo. noꝛibidem

¶ Heres eſt ille qui ſuccedit ī vniuerſum ius defuntti.l.Cū.heres.ff.de.diuer.ꝛ.tempora.preſcrip .vel ē dñs hereditatis qui fit aditione in voluntariis·§ ·fi·inſti .de here. qua.et.diff.Sed in neceſſariis defertur ipo iure hereditas

¶ Heredem inſtituere Eſt aliquē poſt moꝛtē loco ſui in omnibus bonis ſuis dominū ꝑſtituē. Nam dicit heres ab herus.i. dñs. ſ bi enī ſuccedūt vniuerſa bona defuncti ꝛ ad eū ꝑmoda ꝛ iꝑmoda hēditaria recedūt Et poſſūt iſtitui heredes gēeraliter omnes ꝛ accipere quicquid a teſtatoꝛe eis relinquitur.ſiue ſint filii extranei ſiue liberi. ſiue ſui teſtatoris vel alieni. ſiue patreſſamilias ſiuē impuberes.ſiue pſona priuata. ſiue ecclesia.ſiue vniuerſitas.hiis exceptis qui nō poſſunt inſtitui heredes.ſcz deportatus ꝓpter delictum in inſulā ·ſiue bānitus.ꝑpetuo dampnatus in metallum fodiendū.collegiū illicitum non approbatum.Inceſtuoſus natus ex damnato coitu.i.ſpurius teſtatoris.ſeruus accuſatus ꝺ adulterio cū dñi ſua cōmiſſo.ab illa domina inſtitui nō pōt hereticꝰ.apoſtota.Mulier cōuolās ad ſecūdas nuptias infra tempus luct?.i.infra.annum poſt moꝛtem primi viri. Qui ſcienter ꝑtraxit cū aliqua muliere ignoꝛante ſcd'as nuptias eſſe illicitas.nō poteſt ab illa inſtitui.ꝛc.Et ſūt diuerſi heredes. Nā heredū alii ſui ꝛ neceſſarii. Alii neceſſarii tātū.alii voluntarii.alii legitimi .alii legatarii. alii teſtamentarii.alii fideicōmiſſarii.

¶ Heres ab inteſtato eſt ille qui ſuccedit in ius defuncti ſine ōi teſtamento.vt inſti. de here.que ab inteſta.deferūtur

¶ Heres fideicommiſſarius eſt cui ex fideicōmiſſo relicta eſt hereditas dāda illi cui teſtatoꝛ diſpoſuit.dicendo ſic.fidei tue cōmitto vt hoc des illi.Et nota q; iſta ſūt diſpata ſed forte ꝓ tanto dicitur heres fideicōmiſſarius.quia fideicōmiſſarius loco heredis habetur. vt inſti. de fideicōmiſſa .here. §. reſtituta vt qui directe et īmediate ex teſtamento ñichil capere poteſt. qualis eſſet ſpurius.ſaltem capiat ex fide cōmiſſo.ſed ipe vere non eſt heres. cū ſit rogatus a teſtatore hereditatem adire ꝛ poſtea de reſtituēdo licet poſt.reſtitutionē ſēp heres maneat vt dicto. §·reſtituta.Duo ergo heredes ī ſolidū teē non poſſunt vt.ff.cōmo.l.fia.ꝛ.Si vt

certo. §. Si duob? licet alíi dicant cõtrariũ videlicet q̃ ille cui testator dari vel restitui hereditatem dispositum. vt manifeste colligi tur ex. §. Sed etiam instit. de. fideicõ. here licet verba ibi posita videantur innuere op positum si inspiciantur.

¶ Heres legatarius. Est qui legatũ acce pit vel cui legatũ factum est vt. l. Quotiẽs. C. de. here. instí.

¶ Heres legitimus Est qui ex lege. xii. ta bularũ aut ex iuris ?sti. etiam sine testamẽ to succedit defuncto vt sunt agnati primi· isti. de legit ag. succ. in. pr̃in

¶ Heres necessarius est seruus heres insti tutus i testamẽto domi sui ab eo qui facul tates suas habet suspectas ne possit ex ip̃is satisfieri creditoribus quibus est obligat? adeo q̃ non credit alienũ hẽditatẽ suã ad ire si heredem cũ istituerit. q̃ seruus heres factus ideo necessarius dicitur heres. quia siue velit siue nolit cogitur suã hereditatẽ adire vt satisfaciat creditorib?. vt. instit. de here. qua. et. diff. §· fi. Et hoc verbũ misi illi seruo debeatur fideicõmissaria libertas. l. is qui soluendo. ff. de. here. instí· aut hoc eo ñ faciente scz nõ adeũte hereditatẽ eius noi ne potius q̃ dni defuncti res heriditarie vẽ dant̃r ne defunctus cõtumelia quadã vel iniuria facta afficiatur dicendo q̃ res eius venderentur

¶ Heres su?. Dicitur filius qui est in po testate patris tpe mortis ipsius patris

¶ Heres domesticus. Dicitur qui est i po testate morientis tempore mortis dũ eũ ali us non p̃cedit. §ilio enĩ supstite et in pote state patris existente. nepos ex eo qui in po testate aui est suus heres non ẽ. instí. de. he qua· q. diff. §. sui·

¶ Heres substitutus. Dicitur qui alii here di instituto substituitnr verbi gr̃ia. Si testa tor ita dicat ille heres esto qui si nõ velit vel nõ possit esse heres. iste esto ei substitu t? .Et hoc siue scdo vel tertio vel quarto alio ve loco instituto deficiente substituat. Nã scdus dicitur õms qui post primũ seq̃t etiam si decimus sit. ff. de· vulga. substi. in. princi· prout. no. hosti. in. sũ. de. testa. §. q̃p si sit pfectus. ver dicitur istitutõ.

¶ Heredes sui q legitimi. Scdum. azo. ô suis et legitimis heredibus appellantur qui in potestate morientis fuerunt vt filius filia nepos neptis. ex nepote natus· ex filio pro natus pnata sen pnepos pneptis. legitimi q naturales. vel etiam legitimi tantum vt adoptiui.

¶ Heredes testamẽtarii. Dicuntur qui ex testamento heredes scripti sunt

¶ Heredes tutorũ licet nõ sint tutores te nentur tamẽ in quibusdã quasi tutores in choationis scz per defectũ obmisse. vt· ff. ô here. tu. l. i.

¶ Haustus. Est ius hauriendi aquã de pu teo vicini cui eo inuito iure seruitutis as scribitur

¶ Herciscо idest diuido inde dicitur fami lie herciscũ de. i. iudiciũ hereditatis diuidẽ de. Respice supra actio. fami. herciscо.

¶ Hereſiarcha Est qui fa sam de fide opi nionem gignit vel primo inuenit sicut adri anut vvichleff. q alii cõsimiles

¶ Hẽsis grece. Ab electione dicitur eo q̃ quicũq; vnã opinionem heretícã vel disci plinã sibi elegerit putat eã esse meliorẽ vt xxiiii. q. ii. hereſ. alias dicitur quasi diuisio

¶ Hereticus dicitur. Errans in fide vnde quicũq; in fide dubitauerit friuola adhesi oẽ hereticus censetur vt. c. i· ô hereticis. Eti am p̃ heretico habetur qui scienter hereticũ non reuocat vt. e. ti· c. ii· Et scdz augu. dici tur qui certam opinionem nouam q puersã gignit vel sequitur gratia alicuius tempal cõmodi vel alicuius glorie vel pricipatus. Dicitur gignit vt aliquis hereſiarcha ut ar rius sabellius etc̃. Dicitur sequitur sicut q̃ errorem illum imitatur put hec leguntur. xxiiii. q. iii. hereticus. Item dicit hereticus

qui puertit sacramenta ecclesie sicut symo
machus.i.q.i. Eos. Item sacre scripture puer
sus intellector. xxiii.q.iii. hereſ vbi dicit
quicunq; scripturā aliter intelligit q̄z seusus
spūs sancti flagitat a quo scripta ē licz ab
ecclesia non recesserit tñ hereticus appellari
potest ꝛc̄. Item ōmis excōmunicat? iiii.q.i.
Quod autem · Item romane ecclesie publi
cus iniuriator. xxii.dis. omis. Item qui ali
ter sentit de articulis fidei q̄z romana eccle
sia. xxiiii.q.i. hec ē fides.

Herus v̄ heros Grece idem est qđ domi
nus latine.

Hircos? dicitur cui os olet vt. l· qui cla
uū. §. is. cui. ff. de edilitio edicto

Homagiū Est idem q̄ fidelitas. tñ specu
e. ti. in. li. de· feu. pomt illam differentiam q̄
homagiū ē de his que ad temporalia ptinēt·
Et ideo p spiritualib? indignū ē vt quis ho
magiū facere cōpellatur. Fidelitas tamē pro
spiritualib? prestatur. quia prelati nō bene
pstant fidelitatem vt. i. c. antiqua de ꝓbile.
vel sic potest describi homagiū est quedam
astrictio seruitutis liberi hominis. facta do
mino suo p pactionem vel petitionem sine
stipulatione. pmittente libero homine dño
suo fidelitatem et constituente se vasallum
suū· Et sic in aliquibus ptibus hoc mō ille
qui facit homagiū coram domino suo flectit
genua sua tenens manus suas cōiunctas·
simpliciter inter manus domini iusiurādū
de fidelitate prestans. Et mutuo se in signū
fidelitatis osculantur. Cuius forma pomt
in libro feudorū de. no. fi. for. c· Est et alia.
scz post rubricā illam de. for fideli. Ad idē
facit. de. iureiur. c. Ego. N. ꝛ. xlii· di. cū do
no. Et. hosti. pomt eam in. sū. de. feu. §. qd
sit fidelitas ꝛ qualiter sit facienda. Ex dcis
homagiū describi potest scđm formā. Est
qnādo aliquis flexis geibus iunctis maib?
inter manus domini positis. aliquid ꝓmit
tit qđ ꝓ spiritualib? fieri non dēt de quo
de. ac. veiens. de. symo. ex diligēti. de. excel
pla. Graue. de. re. iudi. c. fi Est autē hōagi
um multiplex scđm. spe. vbi. supra. Qđdā
est legiū. quoddā non est legiū. qđdā edic
tale. quoddam decretale. etcetera. de qui
b? infra.

Homagiū decretale tale est. Nam heres
hominis mei qui cū de cōsuetudine possit i
feudari ꝛ per ꝓsequens i homagiū succede
re debet infra certū tempus me in dominū
agnoscere et fidelitatem michi prestare· ꝛ e°
teneor eū ratione talis feudi in hominē reci
pere. Et in recipiendo videor sibi ius feudi
decernere, ꝓpter quod dici potest homagiū
decretale. sicut etiam bonorū possessio decre
talis. ꝛ quod ius michi tribuit. sicut et talē
bonorū possessio· scilicet si null? sit primior
Et ideo in curia francie semp recipiūtur fi
delitates ꝛ homagia. saluo alterius iure. Qđ
aūt in ytalia ꝛ alibi vocatur vasallagiū in
francia vocatur homagium. ꝛc̄. Etiam dici
tur hominium. c. veritatis de. iureiur. Diffe
runt tamen. quia hominū est q̄n iuratur a
licui fidelitas noie excepto. Qz vasallagiū
supiore excepto scz imperatore de hoc optia.
glo. in. verbo. homoq; ligi?. cle· pastor alis
de. re· iudi· vbi etiam dicitur q̄ quis nō po
test esse ligius duorū sed bene ligius vm?
ꝛ vasallus alterius. vel vasallus pluriū. Et
sic homagiū potest dici hois ligiū

Homagium edictale est sicut bonoꝝ pos
sessio edictalis. vnde scđm. spe. ibidē· Ho
magiū edictale siue hereditariū est qđ aliq̄s
habet eoipo q̄ est heres. Nam eoipo q̄ adit
hereditatem hominis mei. psonā eius repsen
tat. Et videtur homis homagiū subtisse. Et
tale homagiū potest finiri tempore si dño
placebit. quia si domino nō placeret non fi
niretur. Etiam si vasallus vellet homs feu
da alib? cedere. ymmo ageret cōtra ipsū vt
eū in dñm agnoscere. et hoc er contumelia
sua. Vnde puniri debet ne insultus cōsequē
imunitatem q đ esse nō debet. ꝓ. quo. ff. ō
nego. gest. § · hereditaria. Et ego possū eū

cogere vt habeat homagiũ decretale. ꝛ etiã ꝙ plus tribuat ei in effectu q̃ edictale

¶ Homagiũ legiũ est scd'm. spe. ibidẽ qd' fit impatori vel regi. nullius alterius fidelitat: salua Illd' aũt qd' fit aliis nõ dicitur legiũ. quia fit vel iuratur salua impatoria vel regia fidelitate. Multi enĩ putant homagiũ legium esse quãdo vasallus mittit manus suas inter manus dnĩ et sibi homagiũ facit ꝛ fidelitatem ꝓmittit et ab eo ad oscu lum recipitur· Quod non est verum. vt etiã ibidem dicit. spe. Sed vt ipse dicit tũc alii ponũt ꝙ duplex ẽ homagiũ. homagiũ legium i quo nullus excipitur quãtum ad verba sed quãtum ad mentẽ. Et aliqui qui supmã ꝛ generalem hñt auctoritatẽ ꝛ iurisdictionem puta impator vel rex intelligũtur exceptι. ꝛc̃ . Item vbi ponitur legiũ s̃ et infra hñt aliqui lagium

¶ Homagium nõ legium Est qñ aliquid excipitur. puta facio. tibi homagium excepta fidelitate quã dño meo tali legio teneor vel soluo ꝙ possim cum voluero dñm legium michi cõstituere. vel soluo q: nolo tibi cõtra talem iurare. Sed dictum primum est verius scd'm spe· licet hoc vltimum designatõ cõmunis vsus approbet. Et scd'm vltimũ modum sequitur per totum ꝛ illo vti ſ. spe. de homagio legio vide s̃. feudum legium.

¶ Homo legius vel ligius scd'm spe. ibidẽ dicitur quasi dño suo ligatus vel quasi legalitatẽ cõtinẽs. Vnde rex sicilie est hõ ligius romam põtificis vt ī. cle. postoralis de rei iudi. ꝑalle. post medium in. §. Rursus vbi glo. notabilis. Et ois hõ legi? ẽ vasallus ꝛ non ecõtra.

¶ Homicidiũ. Dicitur hominis occisio ab homine facta. ꝛ dicitur quasi homis cediũ ab homo ꝛ cedo scõm goff. in. sum. e. ti. Et hosti. ꝛ. io. an·et. spe. Et est duplex. voluntarium ꝛ casuale. vnde casuale nõ est imputandum quo ad ordinum susceptõnẽ. et. si õnes casus nõ ꝑuidit ꝛ opã rei licite dedit c. Quidã. c. io. c. sicut. e. ti. Etiã cõmittitur homicidiũ facto cõsilio ꝓcepto et defẽsioẽ c. Sicut dignum. e. ti. vbi. glo. notabilis. ꝛ homicidii causam dans ꝛ homicida pari pena sunt ferendi. e. ti. Suscepim? ꝛ c. tua nos. Ille enĩ est homicida qui cõsilium prebet et qui fratrẽ odit vel ei detrahit de. pedi. ī. piculose ꝛ. c. homicidiorum. ¶ fit etiã homicidiũ spũale er quadã iurisfictione spiritualiter octo modis. Primo per detractores. ꝛ. odientes eos. ĩiquitatem. oppressionem et iniustitiam facientibus. fratrib? male persuadentes ꝛc̃ · c. homicidior. ꝑalle. commis iniquitas ꝛ c. noli. e. dis. Et generaliter õis iniquus mot? ad nocendum fratri in homicidii genere deputatur. Item homicida censetur qui tempore necessitatis ꝓximis alimenta negat. lxxvi. dis. pasce. Corporale homicidium est hominis pemptio corporaliter ꝛ fit dupliciter scz lingua ꝛ facto· lingua tripliciter. ꝓcepto cõsilio. defẽsione. l. dis. Si quis uiduam. Et. c. piculose ꝑall. ¶ facto quadrupliciter iustitia necessitate casu ꝛ voluntate

¶ Honestas iustitie publice idest cõstitutiones ecclesie facte ꝓpter publicã honestatẽ Judicauit enĩ ecclesia esse honestũ vt nũq̃ cõsanguineus duceret sponsam cõsãguinei sui viui vel mortui scd'm archi. de. spon. c. ili. vi. de hac honestate. vide in. c. ad audientiam. ꝛ. c. sponsã de. spon. et. no. vbi p. doct

¶ Honeraria. Dicũtur p̃mia legatorũ seu aduocatorũ. l. i. §. in. honorariis. ff. de. va. ꝛ extraor. cogni. Require. ifra. legatus.

¶ Hortamur Aliq̃ importat mandatũ necessitatis. Et sic per ipsũ cõfertur iurisdictõ c. quia iudicante de. rescrip. ꝛ. c. i. de. testa. ꝛ c. hortamur. iii. q. ix. idem de verbo. Rogamus. xi. q. iii. rogo.

¶ Hostiarius olim in veteri testamẽto idẽ erat. qd'. iaitor vt. xxi. dis. cleros.

¶ Hospitaliũ rectores Qui p̃ficiant. q°m õ se tenere dẽant. no. bene in. cle. quia cõtigit

de.re'i.domi.

¶ Humanus idest secularis.i dis.c.i.xii.q
ii.qui dnims ꝛ humanis.de testa.cũ esses
Item idem ẽ qđ hũilis.i.dis.eos.xxiii.q.i.
Si quis dederit. et habetur in regula seđ
deo de'rc'ur.li.vi'

¶ Humilitas seu humiliatio .Not.archi.
xxii.q.ii.cum humilitatis.vnde humilitas
est virtus qua homo verissima cognitione
sibi vilescit de quo.glo.optima in verbo
humilitatis et est.glo.fi.i.de.i.de.reli.doi.
que multa ppulchra ponit.de humilitate.
vnde melior est in malis factis humilis cõ
fessio quã in bonis supba gloriatõ.xi.q.iiii
c.iniustum in.fi. Item humilitas humilib⁹
non ꝓdesset si cõtumacia ꝓtumacibus non
no ceret de.pos.p.c.i.in.fi.

¶ Humiliati sunt quidam religiosi qui fu
erunt cõdemnati ab ecclesia p luciũ papam
noluerũt iurare ꝛ postea tempore clemẽtis
recepti sunt ab ecclesia quia se correxerunt
ꝛ iurant quãdo expedit .no.in.c. olim cau
sam de.resti.spoli. Et tm̃ de h.

¶ Actus require infra lex rodia de iactu

¶ Iconomus Dicitur ille cui ecclesiastica
res gubnãda mãdat' vt'C.de.sacros'.ecclc.l.
iubemus circa.pri.lxxxix.dis'qm̃ in quibus
dam et.glo.iii.c.impatoꝝ de iura ca.vbi.
no.differentiã.per.doct.inter yconomum
sindicum et ꝓcuratorẽ ꝛ actorẽ que ibi scd̃z
glo.in.lata significatione idẽ sgnificãt. De
quo dne glo.notabiles vna.in.c.si.quis er
ga .ii.q.vi.Alia.in.c.qm̃.xvi.q.vi.et habe
tur.x.q.ii.si yconomus.

¶ Iactura est damnum vel piculum quod
quis patitur qñ imminẽte tẽpestate bona
piciuntur in mare ad exonerandum naues
ꝛ ita capitur ꝓprie'. Sed large potest capi
pro quocũqꝫ damno alicui per violentiam
illato vndecũqꝫ puenat' Vl' dicitur lesio
facta cũ lapide vel ligno. Require eũã ifra
lex rodia

¶ Idest est dictio expositiua ff.ad.l.acqui.i
item.mela. §.legis et de.spon.c.i.

¶ Idiota est grecum idẽ qđ imperitus scd̃z
ysido.li.x.

¶ Idonei.ꝓprie dicuntur qui possunt ꝛ vo
lunt in ecclesiis deseruire de.preben. sup.in
ordinata. Et dicuntur ydonei qui sunt mo
ribus hoẽstate ꝛ litterarum sciẽtia decorati
de'institu.c.in ecclesia in.glo.iiii. Etiã sũt
ꝓuidi et circõspecti.

¶ Ierocimum est loc⁹ vbi aluntur paupe
res scd̃m qꝫ capitur'C.de.sacrosanc.eccles'.
l.illud.

¶ Ignarus est qui ignorat vel qui ignora
tur scd̃m.ysi.li.x. Vnde ignorãs ignorabi
tur.xxxviii.dis'qui ea vbi dicitur. Qui ea
que dei sunt nesciunt a deo nescientur

¶ Ignaphus est idem qꝫ ignarus vie.i.ra
tionis ꝛ uite. scd̃m .ysi.ibidem

¶ Ignorantia est cũ de facto vel iure nihil
scio nec michi aliquod suspicor et scõum.
azo'in.sũ.C.de.iur.ꝛ fac igno.

¶ Ignorare ꝓprie est nescire quod aliquis
deberet scire. Nescire autem est cõmunius
qꝫ ignorare. ¶ Vnde proprie omnis qui
ignorat nescit et nõ cõtra vt.no. ff.de. inr
ꝛ fac igno sup rubrica. Et ignorantia diui.
ditur er ꝓte materie circa quã est.quia alia
est ignorantia iuris.alia facti. Et harũ vna
ꝓbabilis.alia.non.

¶ Ignorantia facti est vt si nesciam illum
decessisse qui michi cognatus est vl' aliqꝫ
similc. Et ignorantia facti alia est facti diffe
rentis ad salutẽ. vel ad officium.ꝛ hec excu
sat.vt pria ad corith.x.Omne quod macel
lo venditur mãducate mihil interrogãtes
ipsam cõscientiam. Alia est facti necessarii
ad officiũ vt i pbitero qꝫ sit facta manuũ
ipositio'ꝛ hec non excusat. Alia est necessa
rii facti ad salutẽ vt qꝫ rpus passus est hec
etiam nõ excusat in hñtibus vsum ratõis
Item ignorantia facti. alia est ꝓprii facti.

alia aliem. Si ꝓpꝛiꝰ. aut ergo quis dat opã rei illicite. ꝛ tunc non excusat. aut rei licite. Et tunc. aut habuit indebitã diligentiã et sic non excusat a toto sed a tanto. Si vero debitam habuit. excusat a toto. Si vero sit facti alieni. aut est ignoꝛantia ꝓbabilis. scꝫ ad quã nõ requiritur ꝙ sit mmis diligens aut curiosus inquirendo vel etiam ꝙ sit mmis negligens. ꝛ hec excusat. Aut est crassa ꝛ supa vt cũ quis ignoꝛat ea que sũt publice facta coꝛam populo. ꝛ tũc nõ excusat vt no. bernar. in. c. requisiuit de ordinatis ab epõ. qui. resig. epi. et. c. i. de. postu. de. cle. excõmuni. mis. apostolici. et de. cõst. vt aiarũ li. vi. Item ignoꝛantia alia simplex vt cum quis tenetur scire qõ nescit et fac't ad hoc ꝙ sciat sed nõ quicquid potest. vel scõm alios potest dici simplex ignoꝛantia que ꝓpꝛie uat scientiam nec pomit debitũ sciendi nec cõtemptũ sciendi. Et hec est in hiis qui nõ habent vsum ratiomis. Alia est crassa vt cũ quis negligit scire qd̃ teneꝰ scire nec tamẽ vult se nescire. Alia est affectata vt cũ quis negligit illd̃. qd̃ tenetur scire ꝛ placet ei nescire. Ibi ꝓma excusat a tãto sed nõ a toto scda adhuc excusat sed minus quã ꝓma. tertia vero non excusat sꝫ accusat. Itẽ ignoꝛantia alia est vincibilis. alia inuincibilis ¶ Inuincibilis aut est introducta ꝓter õnẽ culpã aut per culpã ꝓãbulã. Si ꝓmo mõ aut simpliciter ꝓpꝛiuat cogmtionẽ vt in hiis que carent õmi vsu ratiomis. Et hec excusat a toto. aut non tollit oino ratiomis vsũ. et tunc non excusat a toto. vt in hiis qui non sunt plene furiosi sed habent aliqua lucida intervalla. Et in pueris qui sunt capaces aliquo mõ ꝓcepti. licet nõ plene. Si ꝓ ꝓpꝛiã culpam vt in ebꝛio ꝛ furioso quoꝝ vterq; ꝓcipitauit se in hoc per suã culpã. non excusatur quia scdm arist. i ethi. Ebrio debetur duplex pena licꝫ furiosus excusetur saltem a tãto. Si aũt sit vincibilis tũc distinguit vt õ in crassam ꝛ supiã ꝛ affectatã. Sꝫ quo dupler sit ignoꝛantia. ter. ẽ optimꝰ. i. q. iiii §. hiis ita respondetur. Item vt ait ambꝛo turbatur nauicula petri. vbi in verbo ignoꝛantia. glo. optima omnio vidẽda. Alia gº est ignoꝛantia iuris vt si nescio me illi posse succedere qui michi cognatus est ꝛ decessit vt. ff. de. iur. et. fac igno. l. i. Et hec nõ excusat. regula ignoꝛantia ꝺ re. iur. li. vi. Est etiam quedã ignoꝛantia ꝓbabilis vt si ꝙs errat in facto alieno. ꝛ ignoꝛantia non ꝓbabilis vt si quis errat in facto ꝓꝛio vel rebus suis vt. ff. p. so. l. vlti. vel si ignoꝛat aliquis quod omnes de ciuitate sciunt vel maioꝛ pars ciuiũ scit. l. regula. §. sꝫ facti. ff. de. iur et. fac igno. Turpe enim ẽ patricõ ꝛ nobili viro et causas peroꝛanti ius inꝰ verꝛatur ignoꝛare. l. ii. §. ab hiis. ff. de oꝛig. iur Et differẽtiã inter ignoꝛantiã erroꝛẽ tituba tõnem ꝛ nesciẽtiã. no. archi. xxxiii. q. iii. Itẽ ignoꝛantia dicitur esse tripler. Ꝑꝛima est negationis qua scꝫ scientia negatur nec debitũ sciendi pomitur et simpliciter hec excusat Scda est ignoꝛãtia ꝓiuatõnis qua etiã scientia negatur sed aptitudo siue debitũ sciẽdi pomitur. Et hec in eis que pertinẽt ad salutẽ excusat a tãto sed nõ a toto. Tercia ẽ ignoꝛantia dispositõnis que pomit erroꝛẽ siue cõceptionẽ cõtrariã recte scientie. Et hec in hiis que pertinent ad salutem accusat ñ excusat. Et sic patet ꝙ ignoꝛãtiaꝝ quedã excusat quedã nõ. quedã magis ꝛ quedã minus. ꝛ quedã oino nil excusat sꝫ icusat vel accusat. Nam ignoꝛantia iuris si aliquid excusat minus tñ q̃ ignoꝛantia facti. Et ignoꝛãtia. iuris. alia est iuris naturaľ. alia. iuris diui. alia iuris canonici. alia iuris ciuiľ. Ignoꝛãtia iuris naturalis nullũ hñtem vsum ratiomis excusat. quia hoc ius ẽ in coꝛde homis scriptũ. i. q. iiii. §. hiis ita qd̃ ẽ notãdũ Ignoꝛantia vero iuris diui quãtũ ad aliq̃ simpliciter excusat laycos. Et quãtũ ad aliqua excusat eos a tanto et non a toto. Legere enim ꝓphetias et euuangeliũ ꝛ doctrinã

apostolice scientie teneantur epi et plati maiores. qui debent dño oipotenti seruire et reddere rationē de ea que in eis est fide et spe vnde ab eis requiritur scientia veteris et noui testamenti. Sz layci ad hec nō tenēt nisi ad noticiam decalogi et articulorū fidei put in aposto'or symbolo cōtinentur. Ignorantia autē iuris canonici aliquos excusat et aliquos nō. Cōtinet enī ius canonicū ꝓstitutiones ꝑ quas discernūtur peccata. Et has tenentur scire ꝓsbiteri curā aiarū habētes scz cōfessores. Non autem ita tenētur alii. Et multomin? layci. Sed ipi ꝓsbiteri. et alii clerici secūdum q̄ sunt in maiori ḡdu cōstituti. Sc̄m hoc etiam plura scire tenentur. Ignorantia vero eorū que publice ꝓmulgantur ad laycos ptinentiū nō excusat eorū peccatū quod per ignorātiā ꝑpetrant. xvi. dis. quod dicitis Ignorātia vero iuris ciuilis aliquibus ꝓdesse potest vt mili tib? rusticis mulieribus et miorib? ām̄s. et maxime in damno euitando. non autem in maleficiis. vnde. leges ciuiles si nesciat femina miles. Clericus et cultor iudex sibi pcet et ultor Nam rusticitati succurritur in ignorantia iuris. vt no. in. l. quicūq;. C. qui. admit. ad. bo. pos. glo. i. que allegat. ad hoc iura. Sz ibi. catho de sa ris cōcludit cōtra salicetum quē dicit rustice loqui. q̄ rustico i? ignorāti non debet succurri quia debet cōsulere ꝓitōres. Si enī non parcitur mulieribus et nobilibus ad indulgentias euntib? quī oporteat cōsulere pitos. nec rustico eunti ad siluas parci debet. Sz tamē rusticitati pcēdū est vt. C. de. testa. et quēadmodū testa. ordi l. fi. Item ignorantia dicitur crassa et supia ꝓ methaꝑboram homis crassi et supim̄ qui nō videt etiā ea que ad pedes eius sūt.

¶ Ignomīnia est verbalis lesio ꝓtra honorem vel etiā turpitudo. Et sic dicitur q̄ ignominiosū est epō si querat ab aliis doceri cū ispe alios docere debeat vt in auten. de. sanc. epis. §. damus. coll. ix. et. xxxvi. dis. §. ecce. i. q. i. vilissimus. viii. q. i. licet. et. ar. i. l. argentarius. §. phibet. ff. de. edendo. Item dicitur ignominia et cōfusio est rp̄m crucifixum pauperem et esurientē farsis p̄dicare corporib?. et ieiunioꝝ doctrinam rubētes buccas tumētiaq; ora ꝓferre xxxv dis. ecclē princeps.

¶ Illustris est nomen notitie eo q̄ multo clareat splendore generis vel sapie vel virtutis q̄uis sit obscure natus scd̄m. ysi. Et. no. q̄ quatuor sūt noīa dignitatū scz maximi vt sunt supillustres. magn̄. vt illustres medii vt spectabiles. mīmi vt clarissimi. in. autē. de. app. §. i. et tribus sequenti. insti. in ꝓhemio. §. cūq;. vbi. glo. Illustres etiā dicūtur qui sūt ꝺ cōsilio et cōsistorio ipatoris l. quisquis. C. ad. l. iuliā. maiest.

¶ Illico dicitur fieri quod fit anteq; diuertat ad alia facienda. l. litigatoribus. C. de. app. cōcedit illico appellare viua voce in criminalibus et ciuilibus causis etiam sine scriptis. ff. e. ti. l. i. §. fi. et. l. a sētētia. §. fi.

¶ Ibrida. est de scorto natus. Alia nomina illegittimorū vt manser spurius notb?. Require infra.

¶ Illata idest opposita de. pbesuꝑ. nōne

¶ Imbecillus Est fragilis et incōstans et. dicitur quasi sine baculo

¶ Impetere Est accusare vt ꝺ iureiur. quē admodum.

¶ Imperitia idest ignorātia de. ꝑscrip. Sicut graue.

¶ Illusio est deceptio vel derisio cle. vn̄i cū illusio de renūt. vbi concordantie multe in. glo.

¶ Illiricus idest schlau? scz aliquis desclauonia vide supra colon̄. Illiricam. et. C. de. colo. illiri. li. xi.

¶ Incapacitas capitur pro ipa reali incapacitate put natūa rei dictat vel dispos° legis admittit quodlibet mediū opari vel significare declarat. verbigratia promittitur vel legatur res sacra incapacitas rei hui? opat

q̄ non valet nec in re nec in estimatione q̄ uon est cōmerciū rei sacre. l. inter stipulātē §. sacra. ff. de. ver. obli. Ratio quia res deo dicata est extra cōmerciū hoim Sed vbi legatur colūna aurea vel marmor pictū ad ꝯstructionē domus de alia domo. non valet legatū in re. licet valeat in estimatione. l. cetera. §. si duob9. ff. de. le. i. quia res de se. est in cōmercio hoim. Sed ne destruatur vel deterioretur non tollitur de domo. sed debet extimatio rei. Item si legatur prediū quod ē incorporatū patrimonio cesaris significat q̄ nulla est dispositio in re vel extimatioē l. apud iulianū. §. fi. de. le. i. quia res. ē simpliciter exempta a cōmertō hoim nisi de licētia principis. Item legatur vel promittitur res alieā. nō potest solui quia dñs ñ vult vl nimis magno pretō vu't vendere. l. Non dubiū. §. fi. de. l. iii. quia licet res in cōmercio sit. Est tñ difficultas in habendo et soluēdo Item si legatur iudeo mācipiū xp̄ianū nō valet dispositio nec debetur res vel estimatio ratione incapacitatis vt. l. multū interē ff. de. ver. obli. Et sumitur significatū ex re ꝛ psona. nā mācipiū xp̄ianū iudeo queri ñ potest. C. ne. xp̄i. manci. l. vnica et. c. i. de iudeis. Igitur cōtractus super illa re nullus est ipo iure ꝛ. legatū nullum· Sed si iudeus legat xp̄isti ano mancipiū xp̄ianū valet dispositio in re. l. multū interest· palle. quia nil impedit· Et si diceres obstare. quia legans debet transferre dominiū. l. i ver. aūt. §. fi. ff de. ver. obli. Sed iudeus nō habet ꝯmerciū mancipii xp̄iam. ergo nō transfert dominiū. Respondetur licet nō habeat cōmerciū vt apud se remaneat habet tamen vt ad alium transferatur. ꝛ sic de aliis exemplis.

¶ In capita succedere scd̄m hosti. in. sū. de. succes. ab. intestato. §. viso ver. quid si factū. Est q̄n filii premortuoꝝ fratrū succedunt in tot portionibus quot sunt capita. verbi gratia. tres sunt filii. ex premortuo fratre ꝛ vnus ex alio fratre. si tātū capiat filius ex vno fratre gēnit9 q̄tū tres ex alio geīti succedūt in stripes suas, quia quilibet capit certam portionem stirpis sue. Si vero fratres tot portiōes capiant quot capita sunt tunc succeduut in capita vide īfra i stirpes succedere. Et. azo. in. sū. C. de. here. īstitue. ꝛ hosti. ꝛ spe. e. ti. in tractatu. libelloꝝ. ver nunc de collateralibus

¶ Incōcussa idest iuiolata sed icōcusse. id est quiete sine interruptione. c. illud ꝛ. c. audītis de. prescrip.

¶ Immo Stat q̄ndoq̄ correctie c. accedēs vt lite non cōte. de. hoc. ter. iuncta. g'o. rvi q. i. p̄dicator. ꝛ. l. stichus ymmo. ff. ō manumis. testamento.

¶ Imnus angelicus est gloria in excelsis ō cele. missa. c. cōsiliū ꝛ. ō. elec. qd' sicut

¶ Incendiarius est qui ob inimiciciā aut p̄ter gratiam. edes arbores siue segetes incendit. vt. ff. de. pems. l. capitoliū. §. incēdiarius. Et inceudiarii per sententiam ab ecclesia denotati tātū a papa absoluūtur de. sen er tua nos. Alias incēdens domū vel areā alterius punitur de. iniur. c. si quis domū

¶ Incidens et emergens quomō differant no. in. c. i. de. ordi. cogn̄. et. c. a. nobis. de. excep· vide. de hoc s̄ emergens.

¶ Incentor dicitur ideo quia' ipse alios p̄ ua suggestione succendit ad vicia et persua dēdo inflāmat scd̄um ysi.

¶ Incētiuū idem est qd' appetitus vl' audacia seu voluntas de. vi. ꝛ. ho. cle. c. vt. cle

¶ Incestus est abusus cōsanguineaū· vel affinū vt. §. cū ergo. xxxvi. q. i. xxxv. causa quasi. p. to.

¶ Incestuosus dicitur qui cognatam vel affinē vel etiā sanctimoialē nephario amore vel coitu violat seu maculat siue in matrimonio vt in. §. palle. ꝛ. xxvii. dis. virgines Et de monialibus est pena capitalis. l. si q̄s non dicam rape. C. de. epis. ꝛ. cle. ꝛ· l· vnica de. rap. virgi. C. i. princi. que sic incipit. raptores virginum honestarū vel ingenuarū

sīue iam desponsate fuerit sīue nō vel qua rūlibz uiduarū ꝛc capitis supplicio plecten dos decernimus

¶ Incola dicitur qui ī aliquā regionem do micilium cōtulit vel cōtrahit quasi sedē ibi positurus vel mansionē ita ꝙ transactis .x annis domiciliū retinuit licet etiā causa stu dii ibidē steterit vt.ff.de.der.sig.l.pupill? ꝛ l·icola.vel qui ꝓpriam terrā colit· Require s agricola

¶ Incolumus dicit ab h° nomine columna quia sicut columna est erecta fortis ꝛ stabil ita incolumus cōsimiliter.Et ista ratione fi lius dicitur habere in bonis patris q̄rtā in columē.i.fortē ꝛ stabilem quia fideicōmissa ꝛ legata minui possūt vt.l.ii.cū ibi nota C de. inoffi.dona.ꝛc

¶ Incuria est negligentia.cle. Quia cōtin git de reli.domi.et.c.quesitum de. peniten. ꝛ.remis.

¶ Incertitudo nichil vel minus significat quia nehil vel min? ostendit.ideo actus sup incertitudine positus effectum nō habz vel habet qñ quouis ꝓbabili medio incerti fit declaratio vel significatō .verbig.Testa tor instituit heredem ꝛ ab eo legat titio ma gnā partē hereditatis per modum quote vel singularis rei. Deinde legat seyo certā sū mā et nō dicit a quo an ab herede an a leg̃ tario. intelligitur ab herede quia hoc sign ficatum sumitur er cōmuni modo agendi q° heres soluit onera· Et sic ex cōmuī modo intelligendi videtur heres onerari.facit ler Si seruus legatus. §·qui magaritā de.le.i. Item ibi testator legat seruo libertatē si de derit.x .ꝛ non dicit cui.certe intelligitur ꝙ det heredi.l.qui pecuniā .ff.de. sta .libe qz heres habet onus ideo ꝛ recōpēsationē. Itē ibi testator heredē instituit ꝛ rogauit eū re stituere ōnē hereditatē titio· Deinde testa tor relinquit .x .seyo ꝛ nō dicit a quo intel ligitur a fideicōmissario vniuarsali.l.fi. C. ad.tre ibi testator heredem instituit ꝛ vult eū dare.r.nō.dicit cui.non valet.l.paulus respōdet. ff. de.re.du.Ratio quia nullū est significatū er quo cōcludi possit cui dēatur ideo nulli debetur.Item ibi testator legauit ticio ꝛ duo sunt huiꝰ nois amici testatoris legatum valet ꝛ potest heres vni soluere cui voluerit nec tenebitur alteri nisi probet testatorem de ipso ꝛ nō de alio sensisse. Si autē heres vult nō tenetur soluere vni vel alteri nisi probet testatorē de se sensisse. Et sedm hoc neutro probante nō valet legatū seu nō hēbit effectum.l.si.q nis seruum. §. Si inter duos.de le.ii. Ratio quia licet pro prīū nomen eiꝰ cui relinquitur sit expressū tñ ꝓpter cōuenientiā nois ꝛ circūstantiā.i altero remanet incertitudo .Nec potest dici deberi vtriq; quia testator legat vni tm̄ vt patet er numero singulari. ideo nisi hec ī cer titudo declaretur nō debetur quia nō appa ret cui. Item ibi testator legauit titio albo. r·deinde ticio nigro.x.deinde dicit ticio .r. sibi legata adimo.nō declarando de quo i tellexerit nō valet adēptio nisi doceat ō q° testator senserit.l.iii. §.si duobus.ff.ō adi. le. Ratio est eadē vt supra in legato factor ticio nō declarando de quo sed vbi testator ticio albo et titio nigro legat domū. deinde dicit titio adimo domū uō declarādo ō q° valet ademptio i vtroq; .l.Si fuerit.ff.de rebus.du.Ratio quia significatū illud sui tur er domo que tota adimitur. Et tota i legato facto vtriq; cōtinebatur ideo leg̃tū factū vtriq; adimit. Et hoc adēptioē totiꝰ leg̃ti ōclāuit illd. Itē vbi lego paupeibꝰ va let .l.idem quod paupibus.C.de.epis.ꝛ.cle Ratio quia significatū sumitur ex paupe de clarante quibꝰ relictū est. Et licz aliqui sit paupioꝛes aliis declaratio tñ supplet arbi trio boni viri.

¶ In quando priuat vel auget. No.io.an de.cōsue.ad nostrā.ꝛ dat remissionē ad.spe de.iur.patr. §.nobis autē. Sed plenī?.not. archi.xl.dis.si papa Et qñq;.notat.itē sitatē

quãdoq; extrisitatẽ iurta alexãdrũ in cãpo curro ꝛc̃. ꝛ habetur in.l.si cui in prin.ff.ꝺ le

Quandoq; ponitur pro valde in cõpositõne vt inuigilare. i. valde uigilare.cle. pastoralis de re.iu.c.i.de fideiuſ.no. ſpe.de diſputationibus ꝛ allegationibus. §.poſt.hoc.ver. alibi inponit. ibi etiam ipersonale ſignificat valde.interdũ ponitur pro nõ in cõpoſitione vt iniuſtus iniquꝰ ideſt non iuſtus non equus.

Incorrigibil ſcõm.bald.dicitur.qui non paret iudici in extremo iuriſdcõnis qꝺ̃ ſẽtentia.Sed coutumax dicitur qui non paret in primo iuriſdcõnis qꝺ̃ eſt citatio vel ī iꝰ vocatio.ſcꝺm antho.de butrio dicitur incorrigibilis qui poſtq; penitus eſt cõdẽpnatꝰ iterũ refertur ad idem crimen.c.vt fame.de ſen.ex.Idem panor. licet enī nõ faciat pententiã nõ dicitur ꝓpterea incorrigibilis niſi reuertatur ad ſimile vel ad peius delictum nec faciet ſui preſentiã iudici.c.qm̃ frequẽter. §.i.vt. lite nõ. cõteſta.dũ enī facit ſui preſentiã vt iuder eũ apprehendere poſſit non ẽ incorrigibilis quia eccleſia habet ad hoc quid vltra faciat.c. cũ non ab homine de.iudi.

Indefinita capitur ꝓ oratione cui nõ preponitur ſignũ vniuerſale vel pticulare. Et oratio indefinita ſignificat idifferẽter. Quãdoq; etiã vniuerſaliter diſtributiue vel collectiue ſeu aliter put eiꝰ ſignifitatũ vel materia ſubiecta vel queuis circũſtantia ſeu aliquod mediũ ꝓbabile cõcludit.verbigtia ibi lex loquitur indefinite dicendo. vẽditor tenetur rem tradere. vel teneꝰ de euictione. vel homicida .vꝭ fur ẽ puniendus.ſignificat vniuerſaliter.quia ſenſus eſt.q; omnis hõ q eſt vendito tenetur tradere rem Et omnis homo qui eſt homicida vel fur eſt puniendus. Et hoc patet ex omnibus legibus ſic loquentibus cũ earũ intellectu. Nam natura legis eſt omnia in quibus eſt mediũ ſub eadem regula cõcludere. Cum vbi ſit eadem ratio ibi ꝛ idẽ ius eſſe debeat. l.illud. ff.ad le.acqui. Item qua ratione de iſta lege ẽtra heretur vnus .eadem ꝛ aliꝰ. ꝛ ſic lex remanẽt deluſoria. ꝛ ſic dicit ſeu ideo dicit vniũ ſalit. Differt tñ idefita ab vli ſcꝺz bar. qr vniuerſalis õnia ſignificat ex ſuo ꝓprio ſignificato. Indefinta vero non cõprehendit oia ex ſua ſignificatione ꝓpria ſed ex ydẽptitate ratõnis interptatione iuris. vel diſpoſitione legis. verbigꝫ. lex dicit homicidã puniendũ morte. Non tamen ſub hac lege cõprehendit homicida. iuſte occidens ſcz ad ſui defenſionem vel per ſententiã vt.in.l.i.C. ad l.cor.ꝺ.ſic.ſecus ſi lex loquatur vniuerſaliter tũc ex ꝓprio ſignificato cõtinet omnia ꝛ nõ iterptatione iur s ſicut indefinita. Itẽ cũ ꝓfertur ab hoie in materia naturali dicendo homo eſt animal ſignificat vniuerſaliter quia ſenſus eſt q; omnis homo ẽ aial quia ſignificatũ sũptum ex natura neceſſario ineſt õni homi. idem cũ ꝓferꝰ a lege dicendo obligatio eſt iuris vinculũ. vel actõ eſt ius ꝓſequendi .ꝛc̃. quia cuilibet obligatõi et actioni neceſſario conuenit diffinitio. Item ibi in iuditio interrogatꝰ de pluribꝰ crimimbꝰ an fecerit. rñdet quid eoꝝ uõ feci equipollet vniuerſali .quia ſenſus eſt nullum horꝝ feci.l.Si is qui ducenta. §.vtrũ. ff.de.re.du.quia ſignificatũ ſumitur ex interrogatione et reſpõſione facta in iudicõ. nã reſponſõ ibi facta debet certõrare ibi interrogantẽ alias nõ dicitur reſponſio.mõ recipiendo vniuerſaliter ĩterrogans certiorat quia reſpondens õnia negat. Si autẽ nõ reciperetur vniuerſaliter nõ certiorareꝰ aliqꝰ modo. quia nõ appareret quid negaret et quid cõfiteretꝰ. Et ſumit hic ſignificatũ ex equipollentia quia negatio prepoſita ſignificat oratõnem equipollere ſuo cõtradicto rio. Nam licet ibi negatio poſtponatur ī ordine ſcripture preponitur tamẽ in ordine ꝯſtructionis dicendo quid eoꝝ ñ feci. vel.nõ feci quid eorũ ꝛ ſic equipollet iſti nullũ eoꝝ

feci. Jura tamē paꝛ intendūt ſignificatum equipollentiarū. Jtē ibi pmitto p heredem meū nō fieri quo miñ tibi ire agere liceat hec uerba per heredē meū ſignificant vniuerſaliter quia ſēſus eſt p nullū heredē meū. l. ii. §. fi. ff. de. ver. obli. quia nomē heredis licet pferatur in ſingularitate ſignificat tamē oēs heredes. Alias ſtipulatō nō haberet veritatē nec eēt ctitu° ō q° itelligēt ꝛ ō q° ñ Jtē ibi teſtatoꝛ dicit lego ſeruos meos textoꝛes ꝛ omnes ſūt textoꝛes ſignificat vniuerſaliter quia ſenſꝰ eſt lego omnes ſeruos meos. l. ſeruus vrbanꝰ. §. fi. ff. de. le. iii. quia ſignificatū hoc ſumitur ex accidentia facti q omnes ſunt textoꝛes. Sꝛ ſi ꝙqui ſūt textoꝛes ꝛ alii ñ ſignificat vniuerſaliter ōnes textoꝛes ꝛ nō vniuerſaliter omnes ſeruos. l. p̄alle. qꝛ verbū textoꝛes poītur ad reſtrictionem vt alii non contineantur in legato. Jtem ibi teſtatoꝛ dedit ſic lego lanā argentum. ſignificat vniuerſaliter vt ōnis lana ōne argentū videatur legatū. l. ſi cui lana de. le. iii. quia q̄ ratione vnū ibi cōp̄henditur eadem ratione oē ꝛ aliud ꝛ qua ratione vnū excludit eadem ꝛ aliud ꝛ ſic nichil ſignificatur. Jtem ibi obligo bona mea. nō ſignificat vniuerſaliter quia ſupellex filii naturales ꝛ cōcubina nō cōtinentur. l. obligatione. ff. de. pig. quia ex natura illarū rerū quis ad iſtas ita afficit q nūq̄ vel raro obligat. g° in obligatione eas noluit cōp̄hendere. ſed cōp̄hendūtur alia que quis ſolet obligare p debito. quia ſignificatū ſumitur ex verbis ꝛ cō mui mō agendi ſeu obligandi. Debent enī verba ō ſeruire intentōi ꝛ non itentio verbis. nā p verba exp̄imitur intentio. xxii. q. v. hūane aures. xxxviii. diſ. ſedulo. i. q. i. marchion. de. ver. ſig. intelligentia. ꝛ. c. p̄terea. idem ſi dicit vniuerſaliter obligo ōnia bona mea quia adhuc p̄dicta nō cōprehendūt. Jtem ibi teſtatoꝛ dicit heres meus damnatus eſto dare ſignificat vniuerſaliter. quia ſenſus eſt q ōnes heredes teneātur. l. ſi pluribꝰ. ff ō. le. ii. §. inaliter ergo indefinita equipollet vniuerſali. de. p̄iui. e. quia circa. xix. diſ. ſi romanoꝛ. ff. ō. ſerui. l. ſi cui. Et hoc verū eſt de indefinita legis vel canonis ꝛ ius tradere intendentis. talis enī indefinita equipollet vniuerſali. Si lege vel canone non diffinitur. xxi. q. i. q ſi dormierit. Jo. an. no. q ſi nō eſt eadem ratio ꝛ cōditio ꝓpter aliq̄d accidens oīm ptīcularīū in vniuerſo ꝓp̄hē ſoꝛū tūc indefinita nō equipollet vniuſali verbigrā ſi legatur lana indefinite. nō cōtinetur tincta in legato. l. ſi cui. i. p̄i. ff. de. le iii. Sed ſi legatur ōuis lana. tincta etiam cedit legato. l. pediculis. §. labeo. ff. de. au. et. ar. le. vid. glo. ſuper verbo aliorū eccleſiaſticoꝛū i. c. vt. circa. de. electi. li. vi. vbi de hoc plene notatur

¶ Ineptie Sunt fatuitates. c. qua traditione. xxii. diſ.

¶ Indulgentia no. archi. ii. q. iii. c. fi. ꝛ. de. p̄e. ꝛ. re. c. ii. li. vi.

¶ Indoles eſt quedā ymago future virtutis. ſcd'm. yſi. p̄rie dicēdo.

¶ Indignari ꝛ dedignari differūt vt patet in. c. vera iuſtitia. diſ. xlv. vnde indignari ſapit virtutē ſed dedignari arrogātiā.

¶ Indigena dicitur quaſi inde geītus vel quaſi ī eo loco natꝰ ſcd'm. yſi.

¶ Indictio eſt numerus ānoꝛū cōſiſtēs ex tribus luſtris. Eſt aūt luſtrū quiquēnū. Et qualiter poſſit inuenīri indictio habetur in glo. indictionis. c. inter dilectos de. fi. inſtru Sic enī faciendū eſt. annis dni addas tres ꝛ diuide totū. p. xv. ꝛ id qd rēanet cōpleta diuiſione in numero diuidendo hꝰ oſtēdit indictionē in iſto ſeu p iſto āno

¶ Inducie Scdꝫ glo. ſūme. iii. q. ii. fūt quintuplices ſcꝫ reſtitutoꝛie. p̄eparatoꝛie. citatoꝛie. deliberatoꝛie. iudicatoꝛie. ſiue. executoꝛie Et ibi poītur tempꝰ oīm quā. glo. vide ſupra dilatio.

¶ Index eſt proditoꝛ. dictus ab īdicando ſcd'm. yſi.

¶ Indictū Est qđ idicitur.i.notificatur vt
stiatur ꝛ fiat.ab indicendo dictū ꝛ sic fit in
dictū sup iudiciū ne ꝓcedatur.

¶ Indiciū est mediū itellectuale veritatis
eliciende ex aliqua sigulari circūstantia in
surgens.C.ꝛ.ff.de.rei.vēdi.l.indicia. Et di
citur ab indicando q2 idicatur.i.notificat

¶ In diem adiectio est quādo qnis ita vē
dit rem vt si quis circa certū diē meliorem
partē obtulit cōditōnis feliciꝫ plus q3 prior
emptor res venditori tradatur vt alii vēde
re possit cuicūq3 velit vt.ff.e.ti.

¶ Inexpiabilis dicitur eo ꝙ nūq3 expietur.
i.purgetur scđm ysi.

¶ Inficiator idest negator quia nō fatetur
sed cōtra veritatem mēdacio inititur

¶ Infiçiatio idest negatio.l.eaq.C.de.neg
gest.Et infiçiari idest negare. Hic est ꝙ di
citur aliqñ de aliquibus actionibus ꝙ cres
cunt ꝓ infiçiationē quia ab inicio cōpetūt
ad simplū.hoc est ad rē vel estimationē seu
dāuū datū .Et si ille hoc negauerit ꝛ de h°
cōuincatur.cōdemnabitur ad duplū vt in
actioē depositi in eo qđ depositū est timore
ruine incendii vel naufragii vide.supra de.
acc.actio in facū

¶ Infans est paruul9 circa septē ānos vt
l.si infanti.C.de iu. deli.

¶ Infamia est fame priuatio siue dimin u
tō.§ama nāq3 qñq3 sumitur.vt ex toto ꝓ
cruncta habeatur scz cum maxima vel me
dia capitis diminutō interuenerit . Vel sic
Infamia est ꝓis opinio verbis ꝓnū iata er
suspitionib9 orta .Item ifamia est ālud q3
scandalū ꝛ plus importat quia hec ꝓ purg
tionem tollitur sed in illo purgatio nō idi
citur de.homi.ex litteris in.glo. Item infa
mia est lese dignitatis status . vita et mo
ribus repbatus. Per oppositum fame des
cribitur.Require supra fama.ꝛ.de.choa.de
ꝛ.mul c.vestra in.glo.notoriū. Dñ dupler
est infamia scz iuris et facti.Infamia iuris
est quando ius dicit aliquem esse infamem
Sed infamia facti est qñ apud bonos ꝛ g
ues viros est opinio de crimīe alicui9 ꝺ h°
l.i.ꝺ ff.ex quibus causis ifam irrogatur.In
famia iuris duplex est scz ciuilis et canoni
ca.Et infamia iuris ciuilis cōtrahitur ex sē
tentia crimīnis publici scz diffinitiua ñ aūt
ex sentētia iterlocutoria nec arbitri.Etiam
qūdoq3 ex sententia crimīnis priuati vt
furti vel iniuriarū.Etiā qñq3 in facto absq3
sententia quis incidit in infamiā .Infamia
canonica contrahitur ex quolibet pctō mor
tali.ꝛ qñ infamia .et que repellit testē a tes
tificando in causa criminali vel in ciuili.cri
minaliter seu ciuiliter intentata no.in.c.tes
tio° .de.testi

¶ Infra no.p.inno.de.fi.istru.inter dilec
tos.et.io.monach.de excep.pia.sup verbo
octo.li.vi.ibi habes quādo icludit vel ex
cludit ꝛ io.an.de.cle.cōiuga

¶ Infimitas in multis iuris regulis ꝓhibet
de rescrip.cū in multis.li.vi.Et exemplifica
tur ꝺ.reli.domi.c.vlt.ꝛ.e.ti.religionē.li.vi
de testi.cū.causā ꝛ.c.signficauerūt. ff. de.
testi.l.i.in.fi.Idem in relictis ꝓ redēptio
ne captiuorū vbi etiā restringitur infimitas
Item cū multitudo peccauit.Itē nō onerat
heres in ifimitū fideicōmissū soluere. Item
instipulatione damni infecti nō dēt quis in
ifimitum esse obligatus ꝛ sic de aliis.ꝛ meri
to repbatur infimitas quia multitudo est ca
nonibus inimica de.ꝓben. Quia itm.ꝛ o
norosa multitudo nil bēt honesti. In autē
tico de referenda.pala.§. preterea igit.col.
ii.Et de hac habes plures coordātias de e
tate ꝛ quali.c.penul. vi.de.boc ꝓ.io.an.in.
glo.c.Cū i multis.prealle.

¶ Infula Sumitur interdū ꝓ corona imꝑ
iali.C.de.quad.prescrip.l.fi.i.fi. Quādoq3
ꝓ alba fastiola sacerdotalis capitis scđm
glo.in.cle.ii.de.vi.ꝛ.ho.cle. Capitur etiā ꝓ
mitra.epi vel abbatis ꝛ signficat altitudinē
sapientie qua precellere debet epus.i.q.vii
tōtra vemētibus.i.q.i.vilissimus.xxo.dis

§. Nūc aūt.lxi. dis.in sacerdotibus.ꝛ duo. cornua eius significant duo testamenta scz vetus et nouū que eps debet memorialiter tenere .xxiii. dis. qui epus. Et due pendule que sunt i posteriori pte significant memoriam duplicem scz mandatorum diuinorū. xliii. dis. sit rector. Et peccatorū suoꝝ ad cōpunctionem de pe. dis. iii. iudas i. fi.

Ingeniosus dicitur quasi intus habens vim gignendi quamlibet artem scd'm ysi.

Ingenuꝰ est cui ex natiuitate cōpetit libtas qui nō est factus liber sed natus insti. ō ingenu. in. princi. Ꝑ de de hoc etiam. azo. in. sū .C. de ingenuis. vel est qui statim ꝙñ nascitur liber est. de ser. nō. ordi. c. instituendi in. glo. i. Et ingenuitas dicitur libertas ō pur. ca. c. i. in. glo.

Inita idest cōtracta de. pac. c. āthigonꝰ

In itegrū restitutio est prioris status quē facit princeps reintegrō. vel iuris prioris. per quā subueniūtur minoribus ꝛ ecclesiis vt. l. i. C. de. sen. pass. etiā est audientie reitegrō scd'm. spe. e. ti. ꝛ l. ꝙ si mior. §. si restitutio ff. de minori.

In integrū restituere est reducere in eū statū in quo erat ante lesionē de in int. resti auditis in. glo. fi. Et per hunc modum subueniūtur miōribus ꝛ ecclesiis C. de. repu. l. i ꝛ C. de. i. ite. resti. l. postulata. Et qñꝙ ex legitima ꝛ iusta causa subuenitur etiā maioribus vt. ff. ex quibꝰ cau. ma. ꝙ totū. Et sic intelliguntur .c. ex litteris .e. ti. ꝛ. c. cū bartoldus de re. iudi. ꝛ. c. sigificāte de pigno.

Iniuria vno modo generaliter dicitur esse illud quod nō fit iure. Et dicitur quasi ñ iure factum. Scdo iniuria specialiter dicit culpa vt in. l. acquilia. Tercio dicitur iiqtas vel iniustícia iudicantis vt insti. e. ti. i. prin Quarto dicitur cōtumelia. vt. ff. de iniur. l i. in. pri. ꝛ. l. apud labeonē. e. ti. Dicitur gº iniuria quasi ius iiquum ex eo sic dicta ꝙ iure et iustícia caret. Fit autem iniuria tribꝰ modis scilicz re. verbis. ꝛ litteris. Re vt cū manus inferuntur vt dicta. l. §. i. Verbis cū fit cōuiciū vt in. §. i. iā alle. quod fit a citatōne vel cōuentu hoc est a collatōne vocū. Cū enī in vnū plures voces cōferūtur cōuiciū dicitur quasi cōuentū. Et fit cōuitium nō tm̄ ꝓsenti sed etiā absenti vt vociferādo vel alios ad vociferand' cōcitādo cōtra certā ꝑsonā ut l. i. ꝛ. l. apud labeonē. §. cōuiciū cū . §. fecisse. ff. de. iniuriis. Iniuria litteris fit cū quis ad infamiam alicuiꝰ libellū vel famosū carmē aut hystoriā ꝓscribit. vt ff. ō. iiur. l. lex cornelia. §. si quis verborum Require supra famosū carmē. Item iiuria triplex est vna leuis vt si modico ictu quis a patre vel a supiori pcutiatur. Alia atrox vt si aliquis a minore se fortiter vel etiam modice verberetur vel incōspectu iudicis l' oculo aut mēbro priuetur. Et hoc dicit' pluribus modis vt ꝓmissū est

Iniuriarū actio. Require supra actio iniuriarum

In ius vocare est in ius causa iuris erpiendi vocare apud eū qui ius dictur? est vt exꝑiatur actor an ius sibi cōpetat an nō vide de hoc. azo in. sū. C. e. ti. ꝛ habetur. C. ꝛ. ff. e. ti. l. i.

Inibi est aduerbiū cōpositū. Etiā qñꝙ est nomē libri quē cōposuit ouidius cōtra ibidem aduersariū et cognitalem suū quem vituperans ibim nominabat quia ibis idest dicoña que est auis vituperabil' ꝛ imunda a deo ꝙ eius imūdicia exꝑmere noluit scd'm io. an. in. cle. i. de. re. iudi. in. glo. verbi ibi vbi hec ponit.

Inbiatio est frequens requisitio .C. de. pet. bo. subla. l. i. li x.

In litem iurare est suo arbitrio prestito iuramento pro tanto nole carere vel rei estimationē et suū interesse singulare facere. Et hoc infinita taratione facta per iudicem vt. l. videm?. §. iurare. ff. de dolo. Et ita hº iuramentum fuit affirmatōms. In qua opīone fuit. glo. ff. de in. lit. iur. sup rubrica. li

cõtrariũ teneat dñs iacob⁹ de rauẽna in e.ti.l.ii. Per hoc de eo no.plen: vel rei estimatione. sed si suum singulare interesse facere.

¶ Innorius est qui nõ nocet sicut norius nocens dicitur.

¶ Innocuus dicitur cui nocuũ non fit scd̃z ysi.li.x.

¶ Inofficiosũ testamẽtũ dicitur qd̃ factũ ẽ ꝓtra officiũ pietatis vt.l.ii.ff.de.ioffi.testa quãdo sc̃z extraneus heres inscribitur aut instituitur. Idem si nõ extraneus vt. l.licet is. §.i.ff.e.ti. ſilius vero propius aut pretetitur aut inique exheredatur hoc est quãdo pater vel mater fecit testamẽtũ. Idẽ cũ filiꝰ in testamento patrẽ sine causa exhẽdat. Etiam si fratrẽ frater exheredat vilib⁹ ꝑsois institutis misi i duobus casibus Et dicitur testamẽtũ iofficiosũ vt insti.e.ti. §.i.ꝛ.ii. Offitiũ enĩ inter patrem et filiũ dicitur pietas ff.de.obse.p̃stan.l.penul. Inter patronũ et libertũ dicitur obsequium. C. de.uego.gest l.fi. Inter deum ꝛ hominẽ stat in nomie generali vt q dẽt hõ homĩ ex natura. ff.de.ser. expoꝛ .l.seruus. vide. accur per ordinẽ h notantẽ i.glo.ff.e.ti.

¶ Inoffitiosa donatio dicitur que est ꝓtra officium pietatis facta et fit ad similitudinẽ inoffitõsi testamenti vt.C.e.ti.l.i.ꝛ per totum.ti.sequẽtẽ quia q̃do liberi vel parentes excluduntur a bonoꝛum subsidio vel ex ꝓposito donãtis vel re ipa h° per se sufficit ad reuocationẽ donationis. licet ꝓpositum vel cõsilium donantis non interueniat iuxta. no.in.l.si liqueat.in.glo.C.e.ti. vide.de hoc ibidem

¶ Imppetuum q̃nq̃z signficat donec viuo ff.pro.socio.l.i.q̃nz signficat p infinita secula etiã post mortẽ scd̃m.glo.in verbo perpetuatur in. §. at si ita insti de.ver.obli.

¶ Inp̃sentiarũ habetur in.l.de etate. §.ex causa.ff.de interro.acc.

¶ Impense scd̃m. azo.in.sũ. C.de.rescin. vendi. dicte sũt ab impendendo. Et sunt triplices quedã necessarie. quedã vtiles ꝛ quedam voluntarie. Necessarie dicũtur quib⁹ nõ factis res erat pitura. vel que si facte nõ essent res longe deterioꝛ effecta fuisset vt.l ipense .ff.de.verb.signfi. verbigratia. Cõduxi a te domũ que ita ruinosa erat q̃ misi releuasse eam erat casura. Dee impẽse dicũtur necessarie et ipas repetam per cõtrariã actionẽ cõducti. Vtiles dicuntur quibus non factis res nõ erat pitura sed ipsis factis melioꝛ efficitur. ut pote si faciã feneſtras vtiles in domo vel simlia. faciũt ergo vtiles impense rẽ deterioꝛẽ esse melioꝛẽ. Volũtarie dicũtur quibus nõ factis res non erat pitura nec ipsis factis res efficitur melioꝛ f bene ameñor. vtpote si facio picturas i domo mea. ꝛ hee nõ repetũtur nec deducũtur q̃uis secus sit de necessariis ꝛ vtilib⁹. Sed has licitũ est michi abradere sine lesioẽ pioris status si abrase pñt michi aliquã vtilitatẽ afferre. Alioquĩ nõ esset michi licitum quia malicijs hominũ qui michil aliud querunt misi vt noceant nõ est idulgẽdũ sc̃z obuiãdũ. Et sibi iputet qui eas fecit q̃ donare uidetur iurisdictione vide s̃ expense.

¶ Implemẽtũ Sumitur pro implemẽto cõditõis. ꝛ hoc modo signficat actũ nedum esse pnrificatũ ymmo ꝛ hereditatẽ esse acq̃sitã vel legatũ. l. Jam dubitari. ff .de.here. instit. Sed ibi instituo vel lego si capitoliũ ascenderis impletur cõditio hoc implemẽtum signficat purificationẽ actus et nõ acquisitionem. l. añpenul. ff. de. cõdic. istitutõnum. Si autem cõditio esset grauis puta si allexandriã ierit. si centum dederit. tunc implemẽtum signficat etiã acquisitioẽz quia signficatum sumitur ex onere magne cõditõis quã nullus cõmuniter impleret misi post deliberationem acquirendi Item dic q̃ in legato licet impedimentum cõstituatõis tm̃ signficz purificationẽ. Tñ p hoc etiam ipoꝛtat. acquisitionem cõmutabilem scilicz

tñsmissõez legati si decedit quia cõditõne purif cata legatũ trãsmittitur l. vica §. fẽtẽ tia. C. de. cadu. toll. Secus in hereditate q̃ illa nõ adita nõ tranſmittitur. l. qm̃. C. de iur. deli. Item ibi pupillus ẽ instítutus sub cõditione si ierit allexandriã que distabat p. xx. vel. xxx. dietas licet cõditio sit grauis attamẽ hoc implementum sigicat tm̃ purifi cationem. quia non plus potest sigmficare licet enī pupillus hoc fecerit aīmo acquirẽ di hereditatem nõ tm̃ sibi acquiritur quia ñ potest adire sine tutoris auctoritate. Sed ī legato secus nam sibi acquiritur. l. pupill⁹ ff. de. cõdic. instit. iũcta. l. cõditionibus. ff. ō cõdic. ꝙ. demoni. Sz vbi pupill⁹ filiusfami lias vel seruus est institutus a patre vel a dño sub cõditione adimplet cõditionẽ hoc implemẽtum trahit acquisitõnem. quia pu rificata institutione nõ est in eius volunta te vel potestate acquirẽ vel ñ acquirere. vñ necessarius est heres. vt insti. de. here. qua. ꝙ. diff. §. i. Nec obstat q̃ nõ potest acquirere sine tutoris auctoritate. Sed hoc verum est vbi p̃ se sibi acquiritur. Sed hic iure ciui li sibi queritur etiã eo inuito et sic de aliis. Finaliter ergo implementum cõditionis vel modi sigmficat q̃ ipsũ factũ ipa cõditõ vl̃ modus seu sigmficatũ alias vndecũq̃ sũp tũ sigmficare dẽat

Impossibile No. lxi. dis. Catulẽsis eccle sie. vnde impossibitas proprie tripler est vi delicet iuris. facti. ꝙ natuze. scd̃m io. an. i re gula nemo de. re. iur. li. vi. Et no. q̃ impos sibilitas apposita actui diuersimode sigmfi cat vt ex sigmficato ex ea sumpto vl̃ alias vndecũq̃ cõcluditur disponentem voluisse verbigratia ibi. vendo vel p̃mitto tibi si ce lũ digito tetigeris sigmficat derisionem et non cõsensum. l. nõ solun. ff. de. acti. ꝙ. obli Ratio quia sigmficatum hoc sumitur ex in possibilitate adiecta que existere nõ potest Et ideo nõ valet actus sub eo celebratus. Etiã qu a sic apponens impossibilitatem ꝙ scienter per hoc intendit michil agere. Jtẽ ibi stichus seruꝰ meus si mille dederit liber esto licet hec cõditio nõ sit ipossibilis sed difficilis quia mille dari per seruum possũt cũ maxima difficultate. ymmo q̃nasi impos sibile est quare nõ sigmficant cõsensũ. l. ci. heres. §. i. ff. de statu. libe Et sumit hoc sigi ficatũ ex quasi impossibilitate que sigmficat q̃ nõ fuit animus libertatem dare. Item ibi si heres meus digito celum tangat et si non tetigerit centũ titõ loco pene soluat titõ cen tum non debentur instituta ō. le. §. i. ꝙ im possibile precipitur heredi ideo preceptum nullum cui pareri non potest. Jdeo pena apposita locum non habet. Item ibi filius instituitur sub conditione impossibili si di gito celum tetigerit institutio nulla est l. si filius. ff. de. cõdic. insti. Et hoc ration im possibilitatis vt. s̃. Item ibi p̃mitto hodie centum dare rome ꝙ sum elsordie nõ valet p̃missio. insti. de. ver. obli. §. loca. Item ibi existens elsordie dicit volo p̃stari ticio ser uos meos quos habeo rome infra decendi um mortis mee si testator statim moritꝰ ita q̃ impossibile sit prestare infra decẽdiũ michil ominus valet legatũ. l. si michi ꝙ tibi. § i. ō l. i. ff. quia licet ex euentu festine mortis. testatoris sit impossibilitas. abinicio tm̃ non est impossibile quia dñs dixit hoc viuere po tuit p tm̃ tempus quo erat possibile seruos illos prestari infra decendium mortis. Dẽ bet ergo intelligi impossibilitas vl̃ difficul tas talis per quã cõcludi possit aim⁹ non legandi pbabiliter. Jdeo si quis locauit ꝛ cõduxit opus fieri et apposuit temp⁹ ifra quod fieri impossibile sit impossibilitas nõ vitiat ꝙ intelligitur tempus infra qđ fieri ẽ possibile. l. in solam. §. in opis. ff. lo. ꝙ pduc Item ibi cõtrabo tecũ matrimoniũ si di zi to celũ tetigeis valet matrimoniũ ꝙ cõditio habetur p̃ nõ adiecta ratione impossibilita tis. c. fi. de. condic. appos nisi enim euidẽter constet de dissensu iudicãdũ ẽ p maꝛmoio

Nam licet impossibilitas significet nō cōse sum non tamen euidenter significat q̄ per hoc cōtra matrimoniū iudicetur. sed ibi cōf ho tecū matrimoniū si prolem euitaueris si adulterā te prestiteris. ꝛc nō tenet matrimo niū vt in. c. ꝑa le. Ratio est dissensus seu ñ cōsensus significatus ex impossibilitate iu ris. Nam matrimoniū fit ꝓpter plē. ꝛ forni ca fomē euitandā. ideo lex canonica ad hō se adaptat. Sed ibi cōtraho tecū si furtū fe ceris vel homicidiū tenet matrimoniū nisi vbi per hoc euidenter apparet de dissensu. nam vbi tenet matrimoniū ōmis turpitudo de iure reicitur. quia resistit ergo in obliga tione nullatenus subsistit Et valz matrimo niū ꝓpter cōsensum. ꝛ sic de aliis exēplis de impossibilitate.

¶ Impubes est qui ex habitu corporis sui ipubertatē ostendit ꝛ q̄ generare vel cōcip ere nondū possit sicut masculus ante. xiiii. an uū. mulier ante. xii. ꝛ hoc ut plurimū plerūz tamē pubertas anticipat ānos ita enī olim ex habitu corporis pubertas vel ipubertas capiebatur sed hodie ad solos annos hic positos requiritur vt. inst. qui mo. tu. fi. in princ pi.

¶ Inquilin⁹ dicitur qui cōducit rem vrba nā. l. errorē in. glo. iūcta. l. licet C. locati. An autē debitor debeat de fructibus expensas quas fecit in re quā cōduxit vel colit. Vid plene per. bart. ff. soluto. matri. l. fructus vbi fa cit bonā distinctionē. nota dignā. Dñ inq linus residet in ciuitate. colonus vero ī vil la. ff. de. acqui. posses. l. qui. pignoris ꝛ. l. si. id quod. §. ꝛ p colonos. e. ti. vbi. glo. Et. l. q apes. ff. de. fur. Inquilin⁹ tamē ꝓprie dicit colens predium vrbanū sz colon⁹ p̄diū rus ticū. Require s̄ colonus

¶ Inquisitio est alicuius crimis p suprioꝛē respectu inferiorū suorū inuestigatō vt in. ti. de. accu. ꝛ. inqui. ꝛ. denūc.

¶ In rē verti est in alicui⁹ vtilitatem verti vid s̄ actō de ī rem verso.

¶ Inspector dicitur qui ad predia ꝓuincia lia accedere habet forte vt referat vel refor met si aliqua essent deserta vel male equa ta vt hoc colligit C. ō anno et. tribu. l. fi. Et etiā dicitur discursor. C. de. ceusi. equa. ꝛ in spe. l. p equatores. li. xi.

¶ Inscriptio Est quidā libell⁹ quē accusa tor offert iudici sub hac forma script⁹. Ego n. coram vel apud. N. pretorē vel iudicem refero. tale rcū legis iulie de adulteriis. ō ad ulterio quod cōmisit cū b. dū esset cū ea mē se tali in domo tali. cōsule tali regnante. Et opatur inscriptio q̄ accusator si crimē nō ꝓ bauerit qd̄ imposuit. ad talionē obligatur. Habet autē inscriptio locū solū in crimiñ b⁹ que p modū accusationis instituūt non si per modū exceptionis apponā.tur. vel vt de eis sine accusatōne cognoscatur vt l. qui crimē cū ibi. no. C. de his qui. accu ñ possūt Qualiter autē talis libellus debeat formari et que continere. not. in. l. penult. C. de. accu sationibus

¶ Inscribere est se obligare si nō ꝓbauerit ad eā pēnā quā reus debet pati vel quā ac cusando iferre tendit si ꝓbauerit accusator vt in. c. de. accu. sup hiis in. glo. ꝛ. ii. q. v ii quisquis. Nam calūpniantes ad vindictā poscit similitudo supplicii vt ibi dicit.

¶ In stirpes succedere sc̄m. hosti. de. succ. ab intestato sub. §. cōtra. ver. in stirpes suc cedere. Est succedere filios premortuorū in eam ptē quā eorū parētes erant habituri si viuerent. vnde si quis ex vno filio vnū ne potem suscipit ꝛ ex alio decē vel plures tñ capiet vnus ex pte vna quātū decē ex parte altera et hoc si tractetur de succeessioē descē dentiū. Collaterales nā ꝑ semp viriliē suc ceduut. Et hii qui sunt in eodē gradu succe dūt viriliter idest ꝓ equis portiōib⁹ vt in. auten. de. here. ab intesta. §. si vero. coll. ix. Siue in capita. C. ō legit. heredi. l. fi. Et au tē. cessante. licet quidā dixerunt q̄ in capita sēp succedant. vide. hosti. ibidē sub. §. viso

ver.q; si factū filii require supra in capita. succedere.

¶ Inseruire frequētiam not.de.ff. instru.c i.in.glo.

¶ Insolidū idest ī totum ꝛ pomē ī istrumē tis maxime in procuratoꝛiis vt in.c.si duo ꝺ pcurs.li.vi.vbi de hoc.

¶ Insolutū idest in solutōnē

¶ Inscientia idest ignoꝛantia.xxxviii.diſ. si in laycis videtur intolerabilis inscientia quantomagis in bīis qui pr̄esūt

¶ Instituere et inuestire idem sonant.sed ī stituere scd'm ꝓpr̄ietatem vocabuli est ī pos sessiōnem ponere intus statuere ꝛ in hoc dif ferūt quia instituí dicitur quis p̄sentialiter Inuestiri aūt in absentia scd'm hosti. Secū dum bernard. vero ꝺ instītu.c.auctoꝛitate Instituere est spūalis iuris beneficii vel dig mitatis coꝛporalem tradere possessionem. In uestire aūt est ius canonie vl' dignitatis tri buere quod potest fieri p̄ ānulū vl' libꝛoꝝ indifferenter tñ vnum ꝓ alio sumī videc.c. auctoꝛitate p̄alle.in.glo.

¶ Institutio est prim9 gradus ōmium insti tutoꝝ vt.no C.de liberis pr̄eteritis.l.i. Etiā si mille essent scd'm leges. Sed scd'm.cano.ī stitutō est ecclesie vel ecclesiastici beneficii collatō quasi ius bñtem ad benefitium ꝑ pñtatōnem intus vel in bñfitium statuens. Et scd'm. goff. istitutō ꝓpr̄ie est pr̄elatoꝝ p sonarum ꝛ clericoꝝ. Collatō vero beneficio ꝝ ꝛ p̄bendaꝝ. Inuestitura autem est tradi tō vel quasi traditō quod additur qꝛ ꝓter fit ꝓ ānulum vel libꝝ. vñ iuestitura est ī coꝛ palem possessionem vel qnasi in ꝓsessōnē inductio seu traditō. Instituti dicunt here des ab aliquo ī hereditatem ducti. Et hº in primo gradu vt.ff.de.vul.substi.l.i.ī.prin. Substituí vero dicuntur q̄ in locum istitu toꝝ deficientiū idest moꝛientiū ad hereditā tē istituūtur vt l substitutōne pupillari isti de.pupil.substi ī.pñ. Dicit aūt scd'us gd9 ōnis qui sequitur post primū. Et ī simili no. C.de secum.uup.sup rubꝛica.ꝛ.ff. de.vu'. substi.sup rubꝛica

¶ Institutionū liber dicitur quasi istructi onum quia in hoc pr̄imis legum pr̄eceptis instruimur vel quia in statū humanū vl' ro manū iuris nos erigit vt.accur.dicit in.glo in.prin.institutoꝛū vel istitutōꝝ vñ liber in stitutionū ē collectus ex volumine iuris.et āte .Codicē iustiniani qui nunc ē ī vsu secū dū accur.ibidē quia post.ff.ꝛ primā cōpoſi tōnē Codicis factus est iste liber qui institu ta intitulatur. Sed tamē āte cōpositōnem Codicis qui nūc est in vsu vñ est q; qñq; p Codicē coꝛrigitur qd' in istutis dicitur. Et etiā in scd'a cōpositione Codicis iustinian9 facit mētionē de institutis vt.C.de emē.iu sti.codi.l.vili. circa mediū ibi nō solū insti tutoꝝ vel digestoꝝ hec accu. vbi s.

¶ Insolentia est moꝝ incōuenientia fatui tas supbia vel pr̄auus vsus q̄si ꝓtra solitū ꝛ debitum nature cursum de.accu.qualiter et quando.ii. §.verum ꝛ de.offi.ordin.c.i. in.clemen.

¶ Instantia est tempus quo iudiciū discu titur ꝛ finiri ꝺbet.c.venerabilis de iudi.

¶ Institoꝛ ē ille qui tabernis vinis venden dis vel alicui alteri negotio ē ꝓpositus.l.in stitoꝛ prima.ff.de.insti.ac.vbi dicitur istitoꝛ appellatus est ex eo q; negotō gerēdo istat siue taberne siue alii negotiatōm sit ꝓpoit9 Item.e.ti.in.l.institoꝛ scd'a dicitur is qui ta berne loco ve ad emendū vendendū ve pre ponitur quicq; sine loco ad eūdem actum pre ponitur.

¶ Institoꝛia actio Require supra actō insti toꝛia.

¶ Impotentia coeundi est viciū vel defec tus naturalis vel accidentis q° quis ipedit alteri carnaliter ꝓmiscere.

¶ Instructus hoc adiectīm signficat adiec tionem ꝛ hoc duplicīter scz accessoꝛie ꝛ prin cipaliter. Accessoꝛie cum res adicit que ꝓsue uerunt accedere. verbīg. dicendo fundum

ĩstructum. Nã instrumentum fundi adicit accessorie. Principaliter cum res adicit que nõ cõsueuerunt accedere. verbig dicẽdo fũdum instructum ĩstrumento patrisfamilias qñ nõ est instrumentum fundi adicitur principali ter cõcorder si cui fundus. ff. de instruct. instrumen. ꝙ legat vbi dicitur ꝙ extincto legato fũdi nõ extinguit legatũ instrumenti. Et ad. §. si quis ancillas isti. ff. de vbi dicitur ꝙ extinguitur dic ꝙ intelligitur de instrumẽto accessorio fũdi. ꝛ. l. si cui fundus ꝑalle. de nõ accessorio. Et ratõ huiꝰ duplicis significati. ẽ voluntas proferentis declarata ex qualitate rei adiecte. scz an sit accessoria vel nõ. quia adiectiuũ instructꝰ vt ꝑmittitur duplicit adicit

¶ Instrumẽtum scdm hosti. in sũ. ti. de. fi. instru. Et scdm. spe. ti. de. edi. instru. in. pñ ẽ. sc̃ptura ad assertõnẽ seu ꝓbatõnẽ alicuiꝰ rei fctã Est autẽ instrumẽti appella° gnãl q̃ continentur ea õma in quibus causa instrui potest. Et sic instrumẽtũ. codicillus test moma. ꝛ psone testes quibus cause istrui dẽnt loco instrumẽtoꝝ hñtur. l. i. ff. de. fi. instru. ꝛ est glo. in. c. cũ dilectus de. fi. instru. Dicitur aũt istrumẽtũ quia istruit ꝛ documentũ quia docet vt. l. i. ꝑalle. Tamen instrumẽtũ ꝓprie dicitur scriptura ad memoriã alicuiꝰ cõfecta siue carta. Et ita sumitur in autent. de instru. fi. ꝛ cau. col. vi. Nã istrumẽta fiũt ad memoriam ppetuã. ii. q. vi. saluberrimũ xxvii. q i. oms femie Et instrumentũ ẽ actꝰ voluntarie iurisdcõis. Et cõmuniter scdum doc. potest fieri dieb⁹ feriatis etiã ob honorem dei ꝛ sanctorũ licet dñs antho. de. bu. dicat cõtrariũ ꝙ tabellio sine peccato ñ põt cõficere istrumẽtũ in die sic feriato vt dominica vel diebus apostolorũ. si tñ faciat licz peccet actus ꝓpter ea non redditur nullus. Ratõ qz pena nullitatis ẽ odiosa g° restringenda de pe. dis. i. pene ꝛ regula odia de. re. iuris. li. vi. vide notã p doct. in. c. cõquestꝰ de feriis. Et p quot testes repbetur istrumẽ tũ. no. in. l. i exercendis C. de fideiuss. ꝛ in. c. cũ. io. de. fi. instrumen. vide. goff. de. probꝛ §. sed queritur. Et dicit ludo. de roma in singularibus suis ꝙ hec dubitatio cessat cũ in instrumẽto asseritur ꝓ notariũ de spõtanea volũtate. Nam tũc indistincte potest reprobari per duos testes scdm bal. i disputatõe sua. allegat innocẽ. in. c. sup hoc de renunc. ꝛ. l. obseruare. ff. de offi. pcõ. Nec instrumẽtũ ꝓbat nisi sit in eo dies et locꝰ. c. inter. de fi. istru. ꝛ de. re iudicã. li. vi. Hoc verũ nisi ꝓbetur dies ꝛ locus esse in originali licet sit obmissus in istrumẽto scdm. spe. in. ti. de. instru. edi. §. instrumẽtũ. ver. quid ergo etiã instrumentũ de falso suspectũ reddit diuersitas scripturarũ vel manuũ. Casus singularis est vnicus in autenti. de. trien. ꝛ. semis. §. ꝛ ꝙ sepe ꝛ scdz. bal. in. l. cõtractus C. ff. instru. ꝛ simil in. c. inter dilectos de. fi. istru Et dicit in glo. i. auten. vt ꝓponatur nomẽ impatoris. si notarius obmittit hec verba. In nomine domi i instrumento ꝙ illud in strumentũ nõ valet. que. glo. potest esse vera in arduis ꝛ ppetuis. sed in miꝰibus et breui tpe duraturis nõ tenet. Et cõtrarium potest teneri scdm. spe. in. ti. de instru edit. §. fi. i circa pri Sed vtrũ valeat iustrumẽtũ p tabellionẽ excõmunicatũ cõfectũ. Videt ꝙ sic de here. Excõmunicã⁹. §. credẽtes vbi dicitur. Si excõmunicatus satisfacere contẽ pserit infra annũ tũc instrumẽta per eũ confecta nõ tenent. ergo a cõtratrio sensu prius ideſt ãte annũ facta valent licet sit excõmunicatus. Sed in cõtrariũ ꝙ nõ veleãt. iii. q. iiii. nullus de. sen. excõmu nouerit. Dicunt hosti. ꝛ vui h. Quãdiu eius excõmunicatio est occulta valent instrumẽta ab eo cõfecta vel si sit manifesta nec potest probari. iii. q. q i. §. Tria de. re. iudi. ad ꝓbandũ de. excep pia. §. si vero. li. vi. Sec⁹ si notoria. c. exceptionẽ de. excep. ꝛ. c. vlã ff. coh. cle. ꝛ mulie. Et vtrũ per instrumẽtũ ꝓbetur crimẽ. Istã questionẽ. io. an. in. c. cũ impositiom̃bus de

iureſuran. li. vi. in .gloſ. verbi dat. dicit ſe diſputaſſe quem vide ibidē ⁊ etiam gemiman ū ꝑ ed aliter dicitur inſtrumentū appara tus fūdi quo exercetur poſſeſſio et ita capit̄ in. l. quātū. ff. de. fide. inſtru. ꝑ ñ ĩſtrumentorū quedā ſunt agroꝝ colendorū vt aratꝝ raſtrū. traha. que equandis ceſpitibus trahuntur. Alia colligendorū fructuū vt ſarculus quo cardones ⁊ herbe inutiles excidunt̄ bidentes. falces fenarie. falces meſſorie. et falces putatorie. ligones torcular. corbes. Alia vindemiatoꝝ quibus videmia portatur cauſa ſeruandi fructꝰ vt dolia. ḡnaria caſelle in quibus fructꝰ reponūtur ſcz cellule granariorū · ꝑ ñ inſtrumentum capitur ꝯpliciter. vno mō latiſſime ⁊ ſic ōne vas vel ſupellex in conſtructione domus. vel fundi vſitatum dicitur inſtrumentū. ꝑ cō lato pro ōm eo quod cauſā inſtruit vt ſcriptura. teſtes facit. c. puenit primū de. teſti. cogē facit ler notionem. §. inſtrumen. ff. de. ver. ſig Tercio ſtricte ſolum ꝑ ſcripturis vt i. ti. de. fi. inſtru. Et ſic differūt teſtes ab inſtrumentis quia probatio teſtium. fit viua voce. ſz inſtrumētorū voce mortua Ex quo ſequitur ꝙ ſtatutū diſponens ꝙ ꝓducens falſū inſtrumentū puniatur in decem nō habet locū in ꝓducēte falſū teſtem quia ſtatuta ſuut ſtricte intelligenda facit c. Ex litteris de ſpō. Sūt aūt inſtrumētorum dne ſpecies. Nam aliud publicum aliud priuatum. Inſtrnmentum publicū eſt ſolemnis ⁊ rite ordinata ſcriptura per autentice perſone manum publice facta cauſa memorie. c. ſcriptura de. fi. inſtru. Et ſunt iſta de ſolemnitate que faciūt inſtrumētū publicū ⁊ autenticū regulariť vt ſcz̄ preponatur nomē impatoris ⁊ annus imperii. nomē cōſulis. et ānus cōſulatus. Quodie vero ponitur nomē ſūmi pōtificis cū aliis ſeptē vt ſūt ānus dñi: indictō mēſ. dies locꝰ teſtes. cū noīe notarii. ⁊c̄ de quibus notat. glo in. l. gña. C. de tabula li. x Et dicitur publicū inſtrumentū quia iudicis auctoritate eſt exemplificatū et auctenticatum. vt in. c. cū dilecta de cōfir. vti vel inuti. Item publicū inſtrumētū quia autētico ſigillo ē ſigillatū vt. c. i. de fi. inſtru. Jtē dicitur publicū inſtrumentū quod in iudicio dicitur ſeu ſcribitur apud acta publica. Et valet etiā p quēcūq; ſcriptū ſit vt de. pba. Quomā cōtra falſam Jtem dicitur publicum inſtumētum quod habet ſubſcriptionē trium teſtium viuēcium vt. c. ſcripta. prealle. Jtem dicitur publicū quod de archiuo publico vel ō armario ꝓducitur vel liber cenſualis i quo diſcribūtur cenſus vel liber ānotationū ⁊ ei creditť ſi habet publicū teſtimoniū ſcz ꝙ inder cōfiteatur illud de archiuo publico eſſe ꝓductū. c. ad audiētiā de preſcrip. vbi dicitur ꝙ papa credidit cuidā libro cēſuali ⁊ cuilibz alii inſtrumento fides adhibeť vt patet per iam dicta et per multa alia iura. Jnſtrumentū priuatum eſt quod p manū priuatā cōfectum ē vel a tabellioē nō tamē in forma publica ſcriptū vt qz nec nomē impatoris nec cōſulis nec pape ō quibus ſupra prime dictum eſt appoſuit ut. C. qui. po. in. pig. ha. l. ſcriptas ⁊ ibi. no. Et tale inſtrumētum debz habere triū teſtiū ſubſcriptionē vt dicta l. fi Et priuatum iſtrumētū a quocūq; ſit ſcr̄ptuz niſi a iquo dictoꝝ modoꝝ ſit roborat̄um ñ valet. Jnſtrnmentoꝝ priuatoꝝ tres ſunt ſpecies. Nā aliqñ facis ſcripturā tibi tm· aliqñ tibi et alii. Aliqñ alii tm. Illi ſcripture quā quis facit ſibi vel ꝑ ſe nulla fides adhibeť vt. C. de. pba. l. i. Si autem facis ſcripturā cōtra te puta creditori tuo de eo quod accepiſti ab ipſo creditur ei cōtra te vt. i. q. ult. ſaluberrimum Si autē tibi ⁊ alii fcis ſcripturam ſicut eſt coder rōnum tuaꝝ ei inť dum creditur vt. x. q. ii. Eſt autem aliquod inſtrumentum guarandiſie vel guarā diſiaꝝ vidť licet quod habet executionē paratā vt ſi cā tat aliquē eſſe debitorem alterius ſtatim eo exhibito i iudicio iudex executōnē facit vt ſunt cōmuniť papie. De hiis nota i l. a duo

pio.ff.de re.iudi.De instrumentoꝝ rasura vide.in.c.cum venerabilis in.glo.fi.de.reli domi. Et.c.licet in.glo. iii. de.crimine. fal. Nam instrumẽtum rasum de falsitate su spectum habetur.et ergo dicit ab instruo qꝛ eo mediante cause istruunt.

¶ Insula dicitur qu si ī salo idest in mari posita. Etiã insula dom⁹ dicta ẽ vide qđ. no.circa. §.isula isti de re.diui.

¶ Insulariī serui sunt qui in isula retinen tur vt.l.in lege.ff.de. ver.sigm̃.

¶ Intercessoꝛ dicitur qui ꝓ alio ꝑces facit vel fundit. Item dicim⁹ intercessoꝛem illum qui itercedit ⁊ interponit se inter debitoꝛem et creditoꝛem ad hoc ꝙ ei pecuma mutuetur ⁊ est q̃si fideiussoꝛ ⁊ cõstitutoꝛ

¶ Intercedere ꝓpe idem est qđ ꝓ alio ꝑces fundere.Sumitur tñ cõmuiter in iure pro ī teruenire.

¶ Interemptor idest mediatoꝛ ī emptioib⁹

¶ Intrusi dicuntur qui nõ per electionem canonicã sꝫ per violentiã occupãt honoꝛes officia vel ecclesiastica beneficia

¶ Intentio siue capitulum in iure dicitur il lud quod intendit ꝓbare per testes is qui ī ducit eos

¶ Intelligentia. dictoꝝ est ex causis assu menda dicendi .de.ver.sigm̃.c. Intelligẽtia ⁊ nõ ex opinoibus hoim sed ex cõmuni v su sunt intelligenda noia. ff.de.super.lega. l.labeo.

¶ Interrogatoria sunt ꝙue facit pars testi b⁹ ꝓductis cõtra se.Et dãtur sup articulis de quibus p̃missum est ⁊ soꝛmantur per cir cũstantias cause et personarum vt est.glosa ī.c.p̃tium de.testi.li.vi.

¶ Interesse mea est michi expedire v l me damnum vel lucrum quod facere vel capere potui nõ feciss̃e. vel nõ recepisse. vñ hoc ver bum interest ipersonaliter potest pom̃ in cõ structione. Et q̃ꝫ cõstruitur cũ ꝓnoibus possessiuis ⁊ tũc exigit ablatiuos femĩini ge neris hoc mõ mea interest debitum soluere die statuto. Similiter dicit tua.nostra .ve stra interest Et illoꝝ ꝓnominum ablatiuos regit captum ꝓ pertinet. Cum vero cõstrui tur cum ceteris dictionibus tunc exigit ge nitiuum singulare vel pluralem verbigratia Illius interest rem suã nõ perire reg s inter est regnum gubernare. reipublice interest ne crimina maneant impunita.litigatoꝝ in terest iustum habere iudicẽ vel fauoꝛabilẽ. Item interesse hoc verbum cum ꝓnomine neutrali ponitur.Et q̃ꝫ significat damnũ quod euenit.q̃ꝫ lucrũ amissum.damnum quod accidit .verbigr̃a.psuasisti familie mee ꝙ de domo vel possessioẽ cederet quo facto damnum michi euenit.tu teneris ad interesse michi prestandũ idest damnũ quod passus sũ resartiendũ. Item de lucro amisso ponit exemplũ. Debuisti michi soluere cẽtũ aure os rome tu soluere desidẽas basilee estiman dũ est quãtũ interfuerit mea pecuma suo lo co michi solutã fuisse idest lucrũ qđ ex mea negociatione et eo loco facere potuisse. Et hec actio per quã hoc fit dicitur arbitraria loci.Sed notandũ quãuis lucrũ amiseris ñ ideo damnũ passus es quia damnũ dicitur a demendo scz quãdo ex facultatib⁹ aliq̃d demittur aut ex propria substantia dimi nuitur ita ꝙ damnum pateris quando in re b⁹ tuis aliquid decrescit nõ q̃ñ accrescit re bus tuis. Vnde interesse dicitur damnum emergens vel lucꝫ cessans sup eo quod da ri vel fieri omissũ est.verbigratia ī papia da re michi pecuma promisisti tali die ⁊ nõ fe cisti.hic damm̃ et lucri ratõ est habenda.dã m̃ quia in moꝛa fuisti ⁊ nõ soluisti die tali sicut ꝓmisisti nõ habui vt soluerẽ quare pe nã icurri ⁊ damnũ qđ nõ incurrisse si michi loco ⁊ t̃mino p̃fixis soluisses nec damnum hoc passus essem ·Lucri.etiã cõsideratõ habẽ da est quia si michi in loco et termino debi tis soluisses mercimonia cõpassem ⁊ multa lucratus fuissem. Est ergo interesse extima tio damm̃ quod taliter euenit vel lucri quod

ceſſat et eo q̄ aliquid tibi non detur vl̄ nō fiat vt debet

¶ Intereſſe cōuentū eſt ſcz cū nō facis qd̄ p̄miſisti michi vel cū nō facis quod p̄miſiſti. Aliud intereſſe eſt cōmune ſcz extimatio cōmunis damni vl̄ lucri quod euenit vl̄ ceſſat. Aliud ſingulare ſcz extimatio que euenit ex ſpeciali caſu vel vtilitate. vide de hoc ſpe. ti. de. fruc. intereſſe

¶ Interdū dicitur fieri quod fit inter diem idest de die in diem

¶ Interpellari q̄nq̄ idem ſonat quod interrūpi. vnde dicitur q̄ p li. conte. interpellat idest interrūpitur actio. poſſeſſio vel p̄ſcriptio. Item interpellare idem eſt quod monere vt dicendo dies interpellat p dño idest monz. c. potuit in fi. de loca. ⁊. cōduc.

¶ Interdictū olim erat quedā formata et ſolemnis cōceptio verboz quibus pretor aliq̄d fieri iubebat l̄ p̄hibebat quod tūc maxime faciebant cū de poſſeſſione vl̄ q̄ſi poſſeſſione inter aliquos cōtēdebatur vt inſti. d iter cira. prin. ⁊. ff. e. ti. Et dicitur iterdictū quaſi inter duos dictū vel reddītum vt iſti e. ti. §. exhibitoria alias. §. Sūt tamen i fi. Vel ſcd̄m aliquos dicitur ab iterdicendo idest p̄hibendo qd̄ nō placet cū p iterdicta non ſemp p̄hibeat ymmo aliq̄n aliquid fieri iubeat iudex vt inſti. e. ti. §. i. Differebat autē interdictū ab actōne q̄ ſolemnitas actionum erat inducta de iure ciuili. Interdictum autē a iure pretorio vel ſcd̄m azo. quia in actione verboz ſolemnitas nō formabatur in ſingulorū p̄ſonis ſz erant generaliter i ōnibus perſonis formata ſolemnīter verba In interdictis autē quot erāt homines deſiderantes ea ppoñ tot eis petentib⁹ formabantur verborum ſolemnitates vel cōceptōnes quibus cōtra ſuos aduerſarios i cauſis ſuis vtebantur quas interdicta vocabant De hoc no. inſti. e. ti. in. prin. et. ff. e. ſup rubrica. Hodie aūt inter actiōes ⁊ interdicta nulla ē differentia vt inſti. e. ti. §. fi. Eſt g°

interdictum actō in factum pretoria ſcilicet a pretore inuenta ⁊ aliquod nomen ſortit̄ ab iuentore vt ſaluianū. Aliq̄d a principio forme verboz vt q°z bonoz. q°z legatoz vti poſſidetis. Alic̄ a materia de q̄ tractat nomē accipit vt ne quid in loco ſacro fiat. d locis et itineribus publicis. ne quid in loco publico l̄ itinere publico fiat. de loco publico fruendo ⁊c̄. Vnde interdictorū aliud petitoriū. aliud poſſeſſoriū. ⁊ aliud mixtum De petitorio. ff. e. ti. l. interdictorū. §. quedam. De mixto. ff. de aqua. cot. ⁊. eſti. l. i. ⁊ §. fi. De poſſeſſorio. inſti. e. ti. § . ſequens diuiſio. Et huius interdicti tria ſunt mēbra quia aliud interdictū poſſeſſoriū et datur p adipiſcenda poſſeſſione Aliud pro recuperanda. ⁊ tertiū pro retinēda. Primū cōpetit ei qui nō fuit ante nactus poſſeſſionē. ⁊ illud eſt triplex. Scz quoz bonoz. quoz legatorū. ⁊ ſaluianū. Primū cōpetit heredi vel filio emancipato pro poſſeſſione hereditatis a pretore petita. Nam filius emancipatus d iure ciuili nō admittebat ad hereditatē patrnā Sz q̄ emancipatus ita ē filius ſicut i patria poteſtate exiſtens ideo p̄tores idest magiſtratus a populo romano creati gratia emendi defectus legis. xii. tabularū ſcd̄m eā tatem dū tamē nō tollerent diſpoſitionem iuris ciuilis ſtatuerunt iure pretorio emancipatū admittendū ad res vniuerſas ⁊ corporales nō ad iura incorpalia. Et dicitur directū de iure pretorio. Vtile vero de iure ciuili. Et eſt effectus huius interdicti q̄ ex eo filius emancipatus agere poteſt cōtra poſſeſſorem rerū patrnarū ſic cōcludēdo. Peto talem cōdemnari ad dādum michi talē rem cui⁹ heres factus ſū de iure p̄torio. Scd̄m ſcz quorū legatorū cōpetit heredi contra legatarios qui propria auctoritate legata apprehendunt quorum ipſe debet eſſe diſtributor poſtq̄ falcidiā deduxit Vnde q̄s hēt tres filios ⁊ domū ⁊ vineā domū legat p° filio ſcd̄o vineā et tertiū heredē vniuerſalem

ĩstituit. qui ṁchil repetit in hereditate. Debet ergo tercĩ habere falcidiam ideſt quartam ptem hereditatis. Et ſic deducta quarta pte a domo ⁊ a vinea ille tercius diſtribuit aliis filiis p̃° et ſecũ° legata reſidua ỽ manu ſua que ipſi ꝓpa auctoritate non debẽt appꝛhẽdere Eſt g° effectus huiꝰ ĩdicti ꝙ petat legatarios cõdemnari in õmbꝰ legatis reſtituendis quorũ ipſe heres eſt. Tercium ſcilicet ſaluianũ cõpetit locatori cõtra inquilinũ qui deportat bona ſua de hoſpitio ſibi locato nec reducit ad priſtinũ ſtatum. quia oĩa obligata ſunt hoſpitii tacite ꝓ cenſu. Secũdũ ſcilicz ꝓ recuperanda cõpetit eiecto de poſſeſſione. Et hoc tripliciter ſcz vnỽ vi de poſſeſſione immobili. Et ꝙ vi aut clã cõtra eũ qui i ſolo alicuius edificauit. Tercium ſcz ꝓ retinẽda poſſeſſione interdictũ poſſeſſorĩũ ꝓpetit cõtra moleſtãtẽ aliquẽ i poſſeſſione. Et eſt dupler ſcz vti poſſidetis qd̃ ꝓpetit inter duos qui eandẽ rẽ imobilẽ cõtendũt ſe poſſidere. ⁊ vtrobi qd̃ grã poſſeſſionis eſt inter duos ſup re mobili. ỽ bis vide glo. iiii. et viii. in c. paſtoralꝭ de cau. poſ. et ꝓprie vbi plene. Et no. optimã glo. et magnã in l. ſi quis in tãtã C. vnỽ vi. vbi ponũt multi caſꝰ in quibus quis nõ ĩcidit penã huiꝰ noue ꝓſtitutõis. Si quis. Nõ ei dicit agi vñ vi. Sed ex illa ꝓſtitutõne. Interdictorum etiam quedam ſunt publica quedã ſimplicia in quibꝰ alter eſt actor ⁊ alter reus vt ſũt reſtitutoria vel exhibitoria. Quedã duplicia i quibꝰ par vtriuſq; litigatoris cõditõ eſt. Nec quiſq; actor vel reus ꝑcipue intelligit ſz quilibz tã rei q̃ actoris ptẽ ſuſtinz inſti. de intdic. §. ĩcia ⁊ §. duplicia ⁊ ff. e. ti. l. ii. ⁊ in l. iii. e. ti. hee ⁊ alie diuiſiones intdictorum plẽs ponũt que ſunt ỽ libero homine exhibendo. ne quid fiat in loco ſacroſancto et religioſo. i fluie ripa. ve. Et in flumie publico de cloacis publicis ⁊c vt infra de ſingulis dicetur in locis ſuis Sunt autẽ interdicta publica ix. i vniuerſo ſcdum ſpe. in tractatu libillorũ ti. ỽ cau. poſ ⁊ ꝓpe §. quia vero Alia oĩa ſunt intdcã ꝑuata quia ꝓpter vtilitatẽ ꝑuatã it°ducta Et ſũt in toto xxviii. ſcdm ſpe. ibidẽ §. ꝑuã Item interdictũ gnãle dicitur qñ regnum. terra. aut villa interdicitur pticulare vero qñ vna eccleſia iterdicitur. et hoc ſumẽdo intdictum pro cẽſura eccleſiaſtica.

Interdictũ ỽ aqua quotidiana ⁊ eſtiua ꝑtãt hñti ius aque q°tidiane vel etiã eſtiue ducẽde ad ꝑdia ſua. Cũ aliquis ducẽ ꝓhibet vt ff. e. ti. l. i. in pñ. Et ꝙ interdictum aliquã° ſit ꝓhibitoriũ aliqñ reſtitutoriũ vt ſequitur de hoc eſt caſus in dcã l. i. §. et eſt prohibitoriũ et retinende poſſeſſõis Qñ q; autem eſt reſtitutoriũ ſcdm ſpe. ibid̃ ver alio mõ ⁊ §. palle. vbi ſubdit ptor. Q°tidiana aũt aqua nõ tm̃ illa eſt que q°tidie ducitur ſed il a qua ꝗs q°tidie poteſt vti ſi vlt. Duo autem ſunt gña aquarũ que differũt Q°tidiana que duci ſolet aſſidue ⁊ ſi ã quando ducta nõ eſt eius tm̃ ſeruitus intermiſſione tpis dimiſſa eſt Sed aqua eſtiua ea eſt qua eſtate vti expedit ſicut dicuntur veſtimenta eſtiua ſaltus eſtiui caſtra eſtiua Quibus interdũ hieme plerũz tamẽ eſtate vtimur vt hẽtur in l. i. ꝑal. in pri.

Interdictũ de aqua e caſtello ducẽda datur habenti ius ducẽdi aquã de cãnali vel caſtello qỽ eſt diminutiuũ a cãna ad irrigãdum. vide ſpe. vbi ſ Qui dicit hoc interim hrĩ et bene ff. ỽaq̃ q°ti. et eſti. l. i. et. §. ait ptor ti. de quo dic vc ibi et i iii. §. et ſequen. uſq; ad fi. l. vbi dicitur hoc interdictũ neceſſario ꝓpoſitũ eſt Nam ſupiora intdicta ad eos ptinẽt qui a capite dicũtur ⁊c Equiſſimum ei viſum eſt quoq; qui ex caſtello ducit iterdictũ dari i. ex eo receptaculo qd̃ aquã publicã ſuſcipit idq; a principe cõceditur alii nulli cõpetit aque guſtande. vide ibi pulchrũ textũ

Interdictum de arboribus cedẽdis datꝭ cõtra hos qui hẽbent arbores quarũ folia

pẽdẽt sup edifitia vicios vl agz ita q eis damnũ inferãt ꝛ psulitur eis q huiusmõi arbores succidant ꝛ ligna tollant et eas de globent a terra vsq ad xv. pedes Idẽ ẽ si p radices minatur periculũ vt l. i. C. de itdict. et hoc intdictum phibitoriũ est. Si aũt arbores edibus alienis impendeãt vtz totas iubeat ptor adimi an vero id solũ qd supra extiterit rutilius ait a stirpe excidẽdas idq pleriscz videt verius. Et nisi adimeret dñs arborẽ labeo ait pmitti ei cui arbor officit si velit succidẽ eã ligna z portare vt est ter. i l. i. §. hoc intdictum ff. e. ti. vbi subditur in §. sequen. arboris appellatione etiã vites ptinẽtur. Nõ solum autẽ dño ediũ sz etiã qui vsũfructũ hẽt competit hoc interdictũ vt ibidem.

¶ Interdctũ de cloacis puatis reficiendis Si volens quis suã cloacã priuatã vel etiã publicam vel fistulas vel meatus reficere vel purgare vel ỏ nouo facere ab alio, phibet. tũc puisũ ẽ ei ỏ itdicto ỏ cloacis qd ẽ itdictũ publice deputatũ ꝛ priuatum ỏ priuatis cloacis ꝛ est phibitoriũm. Etiã ẽ aliỏ restitutoriũm scilicet qỏ datur cõtra inicientem in cloacam meam vel publicam vel qỏ imissũ i cloacã impedit vel quo iubetur auferri qỏ immissum est vt ff. ỏ cloacis l. i. §. i et §. deide et §. cloace ꝛ l. fi. e. ti. ꝛ spe. ibidẽ ver. porro. viỏ ẽ. cloaca.

¶ Interdctũ de aqua pluuiali arcenda vel de aqua pluuia ymmo nõ est interdictũ sz actõ ciuilis descendens ex. l. xii tabularum vt ff. de aqua plu. arcẽ. l. si vsufructus ꝛ ibi no. sup verbo legitima vbi allegatur lex labeo. ff. de testa. liber. Et dicit ibi ter. sz et si fructuarius opus fecerit p quod aqua pluuia alicui noceat erit qui dẽ actio legitima cũ dnõ ppetatis an vero etiam vtil in fructuarium actõ aque pluuie arcẽde sit danda quesitum est et magis vt detur supple dicẽ dũ ẽ Si ergo facis aliquod op i fũdo tuo ppter quod aqua pluuialis nocere põt fundo vicini tui dat cõtra te actõ pluuie arcẽde p quã tuis expensis opus teneris destruere ꝛ damnum cõtingens emendaẽ. Si vẽo possides op ab alio factũ teneis patientiã prestare vt destruat ar. l. i. ꝛ ii. §. iii. in fi. ꝛ l. si tercius colonus §. celsus scribit ver. si q dẽ alius. ff. e. ti. ꝛ spe. ibidem Et dicit vlpianus in l. i. in pñ. ff. e. aquã pluuiã dicim que de celo cadit et que ymbre excrescit siũ per se hec aqua celestis noceat sine cũ alia mixta sit. Et sequitur ibi statim. Hec autẽ actõ locũ habet in damno nondũ facto. opetñ iam facto ex quo damnũ timetur. totiẽs locũ hẽt quotiens manufacto ope ag aqua nocitura est cum quis manufeceit quo alit flueret cz natura solet si forte mutãdo eam aut maiorem fecerit aut citiorem vl rapidiorem aut vehementiorẽ aut si ppmendo redundare fecerit eam · Nam si natura aqua nocet ea actione nõ ptinetur. ꝛ in. e. l. dicit ỏ eo ope qd agri colendi causa aratro fit. Quitus mutius ait nõ ppetere hãc actõez.

¶ Interdictũ ỏ fõte est qd datur ei qui acz durit hoc anno. nec vi nec clam nec precario de alterius fonte vt. ff. e. ti ꝛ l. i. in princi. vel lacu. pnteo. piscina. fossa. stagno. Hoc interdictũ ppontur ei qui fõtanea aqua vti phibetur siue haurire siue pecus ad eam p pulsare vt. l. vnica prealle. i pri. Et de istis ommbus seruitutibus datur hoc interdcm. Si tamẽ ppetua sit causa vt colligit ex §. i dicte l. vnice ꝛ §. hoc interdictum de. cisterna ver. demqz a cõtrario sensu. Nõ autẽ datur ỏ cisterna actõ vt §. hoc interdictũ. vbi dicit q p cisterna nõ ppetit. Nã cisterna ñ habet ppetuã causã nec viuã habet aquã a quo apparet in his exigendũ vt viua aq sit. Cisterne autẽ ymbribus cõcipiũt. Cetẽa vide dicta l. vnica ff. de fonte vbi dicitur i fi. legis de lacu. puteo. piscina. reficiẽd purgandis iterdictũ ppetit. Et õmbus psonis dat quibus illud de aqua estiua.

¶ Interdictũ fraudatoriũ est quo tutoris

creditoris pupillo teneꝫ vt si eũ ꝓsilio frau dis pticipasse cõstabit vt fraudaretur ō hº inꝺcõ hẽtur. ff. de solul. pupilli circa prici Hoc interdicto tenetur qui fraudem ptici pãdo emit a creditore qui nõ sit soluendo melius forte diceretur a debitore

¶ Interdictũ de glande legenda vel alios fructꝰ .Datur ei cuius glans vel alius fru ctus i fundũ alienũ ceciderit vt l. vnica ff. e.ti. vt singulo tercio die legẽ et exportaẽ li ceat. Et glãdis noie ões fructus ꝓtinẽt vt dicit in fi. eiusdẽ. l. vnice.

¶ Interdictũ de itinere actuqꝫ ꝑuato resti tuẽdo ꝓhibitoriũ ẽ ad tuẽdas tm̃mõ rusti cas seruitutes ꝙ daꝫ ꝓtra ꝓhibentes aliquẽ vti seruitutẽ sua vt ff. e.ti. l.i. §.i. ꝙ datur cõ fessoria ꝓtra negãtẽ seruitutẽ vt l. si forte. § sciendũ ff. si seruitus vẽdi. Et etiã aduersꝰ eũ qui alĩ iniuste ꝓhibet sua vti seruitute ymmo etiam tũc datur cõfessoria vt dcõ §. sciendũ l. ꝑal. Vnde datur michi quia iti nere actu vel via priuata vsus sum hoc an no xxx. diebus nõ vi. nõ clam. nõ ꝑcario. ff e.ti. l. si clam §. hoc interdicto. Et hoc si fue rit iure seruitutis alias secus vt ff. de aqua plu. ar. l.i. in fi. Et ideo a te nõ debeo ꝓhi beri quo minꝰ vtar interim vel tãto tpe qº aduſqꝫ de seruitute constet. Alit enĩ prætor qº itinere actuqꝫ priuato ō quo agitur hº ãno ꝙ nec vi nec clam nec ꝑcario ab aduer sario vsus est quo minꝰ ita vtatur vim fi eri veto vt ff. e.ti. l.i. in prin.

¶ Interdictũ de libero homine exhibendo cõpetit vnicuiqꝫ de pplõ ad petẽdũ i pub licũ hominẽ liberũ cõtra et aduersus eũ qui liberũ hominẽ inuitũ captũ dolo malo deti net in seruitute. Et ꝓponit hoc interdcm̃ tu ende libertatis causa videlicet ne homines liberi retineantur a quoq̃m ꝓ exhibitione facienda vt hõ ꝓducatur i publicũ Et tan gendi ꝙ videndi õnis facultas prebeatur ꝙ exhibere est extra secretũ habere vt. ff. e. tt i.iii. §. ait pretor Hoc etiã iterdictũ ꝓpetit aduersus absentẽ vt. l. prealle §.i. Et a quo cũqꝫ hoc interdictũ ꝓponi põt quia cuilibꝫ ō pplõ ꝓpetit et cuiuslibꝫ interest ne hoc fi at. Nemo etiã phibendus est libertati fauẽ vt e.l. §. hoc interdictũ primo ꝙ mĩchilomi nꝰ lex facit accusari vt e.ti. l.i. i pñ. vbi tex inquit. Quẽ liberũ dolo malo retines exhi beas ꝙ ff. e.i. famã. de. plꝫ. l. nõ statim §. si ꝙ C. de edẽ. l. si fratrem

¶ Interdictũ de liberis exhibendis seu de ducendis. Datur patribus vel parentibus contra eos qui liberos vel nepotes in pote state existentes sine eorũ volũtate detinẽt l.i. ff. e.ti. § ait ꝓtor. Qui que ve mi potesta lucii ticii est. Si is eave apud te est. Dolo ve malo tuo factũ est quo miꝰ apud te essꝫ tu eũ eã ve exhibeas. Hº interdictum et il lud de vxore deducẽda nõ solũ sunt exhibi toria sed etiã deductoria seu deductiua qꝛ ꝑ ea vxor et liberi nõ tm̃ exhibentur sed eti am deducũtur vt. ff. e.ti. l. iii. §.i. Et de iter dicto de vxore post ea dicetur

¶ Interdictum ō migrando Datur inqui lino vt ipse libere cũ rebꝰ suis possit de ha bitatione migrare si tamẽ locatori satisfaci at de pensione totiꝰ tpis vt ff. e.ti. l.i. §. Si pensio. Et ō damno si qd in domo con ducta dederit. Sꝫ etiã gtuito inquilino da tur vt ff. e.l.i. §.i. sꝫ alias ei iuxta ordinem iudicis subueniatur si velit nõ dico migrare sꝫ colonariam post tempꝰ ex actũ dereliquẽ Dicitur enĩ ibi in tex. Hoc interdictũ ꝓpo tur inquilino qui soluta pensione vult mig re. Nam colono nõ ꝓpetit cui etiam extra ordinem subuenirí potest gº infrequẽs est hoc interdictum si tamẽ gratuitã quis hĩta tõnẽ hẽt hº interdictũ vtile ei ꝓpetit

¶ Interdictũ de mortuo inferendo hẽt lo cum vt quis non ꝓhibeatur mortuũ infer re et sepelire quo licet ei inferre et sepelirẽ ut ff. e.ti. l.i. in pñ. vt si via prohibeatur vel se pulchrũ edificare vel lapides ad edificãdũ ꝑ fundũ ducere vt ff. e.l.i. §. ꝓtor ait et §.

iter michi et. §. vim habere ꝛ §. fi. ꝛc̄

¶ Interdictū mom̄etanee possessioms ē q° agitur de possessione retinēda sicut uti possidetis ut ff. uti pos. l. i. §. i. et utrobiq; ō q b? infra dicet ℓ q° agit de possessioē adipiscēda ut ff. q° ꝓ. bonoꝝ l. i §. i. ut ē q° ꝓ. q° ꝓ legatorū. uel quo agit de possessione recuperāda ut l. uñ vi ff. e. ti. §. i. Et dicūt mom̄etanee possessiones quia licet optineat aliqs in possessione tamē ꝓtinuo elapso mom̄eto succūbere poterit i iudicio ꝓpetatis ut. C. si de momen. posse. fuerit appel. l. i. Et q hec sint interdicta mom̄etanee possessionis dic ut no C. qui legit. pso. hñt in iudicio standi l. momentanee. ꝛ naturā illorum interdictorum ꝓsequere ut no in c. pastoralis de cau. poss. ꝛ ꝓpe. ꝛ insti. de interdictis p totū p uteti am supra dictū est in pñ. de it̄dictis. ℌ° autem interdicto potest quilibet minor et si i pubes sit etiam sine tutore uti ut ff. unde ut l. i. §. si. filius

¶ Interdictū ne quid i loco sacro fiat Et sequentia omnia huj? moi dantur cuilibet ex populo ad ꝓhibendū ne fiat. cōtra quā ꝓhibitionem si quid factū fuerit interdicto q̄d ui aut clam suis sumptibus ul̄ destruē cogetur ōne q̄d factū fuerit aut i ꝑstinū statū reddē tenetur ut ff. ne quid in lo. pu. l. ii. §. ait ꝑtor q in via ℌoc autē uerū ē de h° q̄d ipse fecit uel fieri mādauit alias sec? esset ut ff. q̄d ui. aut clam l. alios. ubi hec it̄dicta locum habeant signficatio nominū ipsorum denotat ut pupillaris ac° est qua ius pupilli tuetur ut ff. de pupil. act. l. i. Et dic ut ibi in rubrica. Et ff. de iur. om. iu. l. si quis illd̄ Et dantur etiam ad interesse ut ff. ne quid in loco pub. l. i. §. l.

¶ Interdictum ne quid fiat in loco sacro patet. Et q ait ꝑtor. Ne quid in loco sacro fiat nō ad hoc ptinet q̄d ornamenti causa sit ſz ō formitatis causa uel icōmodi ē ut. l. i. §. q ait ff. e. ti. ubi etiam lex ii. dicit in muris idemq; portis ꝛ aliis sacris locis aliq̄d facere ex quo damnū aut icōmodū irroget nō ꝓmittitur.

¶ Interdictum ne quid fiat in loco religioso patet similit̄.

¶ Interdictum ne quid fiat in loco publico uel itinere ℌoc interdictum ꝓhibitorium est Et tam publicis utilitatibus q̄m priuatorū ꝓ h° ꝓspicit̄ Loca ei publica utiq; ꝑtinent quoꝝ usib? deseruiūt iure scripto ciuitatis ut l. i. ff. e. ubi sequitur publicum locum labeo diffinit ut ad areas ad insulas ad agros uias publicas i. ineraq; public̄. ℌ° autem interdictum ad ea loca que sūt in fisci patrimonio nō ꝓtinet. In his enī neq; facē quicq̄m nec ꝓhibere priuatus potest. Res ei fiscales quasi ꝓprie et priuate p̄ncipis sunt Si quis ergo in his aliquid faciat nequaq̄m h° interdictum locū habet ſz in hac cōtroui sia ꝑfecti eorū iudices sūt quia hoc interdictū ad ea loca ptinet que publico usui destinata sunt ut l. ꝑalle. §. ii. ꝛ iii. De hoc uiō ibidē plura e. l. ꝛ e. ti.

¶ Interdictum ne quid fiat in mari uel flumine publico ripa ue eius quo peius nauigaretur aut in uia publica quo peius eatur hoc interdictū datur ꝓpetuo ōmibus ꝛ in ōnes habet ꝓdemnatōnē in id q̄d actoris int̄erat ut l. i. in fi. ff. de uia publi. ꝛ itinere publi. reficiendo. Et si quid in ea factū esse dicatur ubi ler ii. ponit q uiam publicam populus utendo amittere nō potest Et i. fi. dicitur. Qui uiam publicam exarrauerit ad munitionē eius solus ꝓpellitur. Item flum̄a riuo in magnitudine est discernēdum aut existimatione circōcolētium. Itē fluminū quedā sunt ꝑhemnia quedā torrentia. ꝑhennia sunt que semper fluunt. torrens est qō ex yeme fluit ꝛ si aliqñ in estate. Etiā ē flumen publicū et flumē priuatum ꝛ ripa que ōnia describūt̄ in ter. ꝛ glo in. l. i. ff. de flu. ꝛ ne aliquid in flumine pu. ripa ue eius fiat quo pei? nauigatur

¶ Interdictū ne quid fiat in fluīe publico

vt aliter fluat q̄ prior estate fluxit idest vt aqua fiat altior depssior rapidior cū īcō modo euellentiū vt ff, ne quid in flu.pub. l.i.in pn̄.§.nō autē ōne.

¶ Int̄dictū ō noui opis nūciatōne ⁊atur ei qui ꝓhibetur edificaē postq̄ satisōdeit.ff e.ti.l.pretor ait §.hoc autē interdictū. Nam hoc it̄dictū ꝓpetit si i solo suo edificat alit locū habet remissio vt.ff.e.ti.l.non solū. §. Sciendū Et tunc nō potest vltra edificare nisi cōstet eū habere ius edificandi vt in. §. palle. hoc interdictū etiam ⁊atur ī eū qui ñ satisdedit.vt edificet vt.ff.e.ti.l.de pupillo §.si plurīū ꝛ.§.memisse ꝛ tenetur denūccia re etiā si ius edificādi habet vt e.l. §.i.et. § si is cui. Et si post edificauit totū suis sūptibus tenetur demolirī vt.ff.e.ti.l.stipulatio §.siue autē ꝛ interdictū de.no.op.nūc.imp ator nominat edictū.l.i.ff.e.ti. vbi dicit h° edcm̄ remediūq̄ opis noui nūciationis ad uersus futura opa inductū est nō aduersus ꝓteita.hoc est aduersꝰ ea que nō sūt facta Nam si quid opis factum fuerit quod fieri ñ ōbuit cessat edcm̄ ō noui opis nūc Et erit transeundum ad interdictum qd̄ vi aut clā factum erit vt restituatur. Et hec nunciatō nō habet necessariam aditōnē pretoris.po test eui quis nunciare nouum opus ꝛ si pre torem nō adierit. Itē pōt fieri ꝓpo noie et alieno et ōmbꝰ diebus. Etiam aduersus ab sentes inuitos ꝛ ignorātes vt hec clare poīt tex.l.i.post.pri.ff.e.ti. vbi subditur. Opꝰ nouum facere videtur ꝓpter quod locū ha bz nūciatō. Qui aūt edificādo de nouo aut detrahendo aliquid pristinā faciē opis mu tat. Et hoc interdictū nō oia opa cōplectit sed ea sola que solo cōiūcta sūt quoꝝ edifi catio vel demolitio videtur opus nouū cō tinere. ergo nō ptinet ad h° edictū. Si quis in fundo alicuius meteret. vel arborē succi deret. vel vineā putaret licet opꝰ faceret q̄ solum ad ea opa que in solo fiunt ptinz nec locum habet si quis edifitium fulciat q̄ nō opus nouū facit sed veteri sustinēdo reme diū adhibet vt.l.i.palle. §. Opus nouū cū sequentibus. Subdit.nunc videamꝰ ꝙbus ex causis fiat hec nunciatio ꝛ que psoē nūci ent et quibus nuncietur. Et quibus locis nūciatio fiat. Et quis sit effectus nūciatōis que per ordinē vide ibidē i dicta.l.i.

¶ Interdictū ō loco publico fruēdo est pu blice vtilitatis cā propositū quia tuet vecti galia publica. quo ꝓhibetur quis vim facē ei socio ve eius qui cōduxit locū publicum fruendū ab eo qui locādi ius hūit quo mi nus loco publi° sibi frui liceat ex lege loca° nis vel cōductionis vt hec habentur in.l.i. §.i.in.princi.ff.de.lo.pub.fru.

¶ Interdictū de ꝑcario quod restitutoriū est vt.ff.e.ti.l.ii. §.i. dat̄ ei qui ꝑcario rog̃ uit ꝛ ꝑcario habuit ymmo etiā si nō rogū t dū tn̄ possidet vt.ff.e.ti.l.in rebus. §.i. ꝛ p totā legē precariū videtur rogare ꝛ habere. si rogauit ꝓ se ꝛ habet ꝓ suo vel si rogauit ꝓcuratoꝝ suus vel negotioꝝ gestoꝝ et ipse ratū habet vt.ff.e.ti.l.certe. §.i. dum tamē accipiat in personā suā cōtractum alit nō vt.ff.de.acqui.pos.l.possessio. §.fi. ⁊atur etiā cōtra eū qui dolo fecit vt.ff.de.acqui pos.l.si infimitum. §.i. Et illud est regulare q̄ dolo desinens possidere pro possessore ha beat. vt.ff.de peti.heredi.l.etiā. §.itē si quis dolo ꝛ.ff.de.rei.vē.l.qui restituere. Et sic ꝓ possessore habetur.de reg.iur.li.vi.si nō sit ꝓtimus pubertati. quia tunc sicut quilibet maior tenetur de dolo ꝛ lata culpa vt. ff.cō mo.l.iii.in.prin. alias secus vt.ff. de rei.vē .l. q̄ infans. et in pupillū qui rogauit pre cariū sine tutoris auctoritate. Et quid sit ꝑ cariū .require loco suo ymmo dic vt legit. ff.de.ꝑca.l.i. vbi stricte accipit scdz accur. ꝛ.C.de ꝑscrip.xxx.annorum. l.ii. vbi large. capitur

¶ Interdictū qd̄ vi aut clam datur aduer sus eū qui in loco alterius aliquod opus cō struxit vel destruxit dū tamen sit factum in

solo ff.e.ti.l.i.§.hoc interdictū. Et ētiā si vi ideſt per violentiam aut clam idē occ̄ te ſie notificatione alteri fcā fecit cū timeret ne ſi ſciret ſibi phibētur vt.ff.e.ti.l.fi.cōpellitur aūt per hoc interdictū qđ deſtruxit ſuis ſūptibus reponere in pristinū ſtatū vel qđ cō ſtruxit ꝺponere idem ſi alteri mādaſſē op? fieri quia ego teneor ad opus ꝺſtruendum ꝛ ad ipēſas.ff.e.ti.l. aut q̄ aliter. §.hec verba. Si tamē alius fecit ꝛ ego poſſideo tunc teneor ad patiētiā preſtandā vt opus tollat ff.e.ti.l.fi.§.alius in.prin. Et eſt hoc interdictū reſtitutoriū per qđ occurſū ē callidtati eoꝝ qui vi aut clam quedā mo'iūtur et deſtruūt. Jubentur enī reſtituere ea et paꝝ refert vtrū ius faciēdi habuerit aut nō. Siue enī ius habuerit ſiue nō tamē tenetur interdicto hoc quia vi aut clam fecit. Tueri enī ius ſuū debuit nō iniurtā cōmittetere vt.l.i §.i.ff.qđ vi aut clam et ſequitur.§.hoc interdictū ad ea ſola opa pertinent quecūq; i ſolo vi aut clā fiunt ꝛ infra.vi factū. Quintus mutius ſcripſit. Si quis cōtra quē phibetur fecerit. Et placet hec diffimitio. Vlpiano pedio ꝛ pompomo vt ibidem dicitur. Sed ariſto.ait eum vim facere qui ſciens ſe phibitum per vim molit? eſt ne phiberi poſſit. et idem ſentit labeo ibidē. ſed.l.iii.§.fi. e.ti. Clam facere. Caſſi? ſcribit eum qui celauit aduerſario nec ei denunciauit ſi modo timuit eius cōtrouerſiam aut debuit timere Idem ariſto. putat eum q°q; clam facere qui celandi animum habet ei quē phibiturum ſe intellerit et id extimare debet ſe prohibitum iri.

Interdictum quoꝝ bonoꝝ a pretore iuētum eſt et datur filio emancipato aduerſus heredē vel poſſeſſorem vel cōt illum qui pro herede vel poſſeſſore poſſidet ad vniuerſa bona adipiſcenda nō ad ſingulas res. Et cū ſit quoddā directū ꝛ quoddā vtile. Directum datur ei qui eſt bonorum poſſeſſor. Vtile datur ei qui ſuccedit iure ciuili ex teſtamēto vel ab inteſtato. Et eſt hoc interdictum reſtitutoriū ꝛ adipiſcende poſſeſſionis.ff.q° rū bonoꝝ.l.i.§.hoc interdictum. Sunt ergo interdictoꝝ quedā recupande poſſeſſioms quedā retinende et quedā adipiſcende vt ē i.pri.pmiſſum ē ꝛ ꝫ deſcribūtur

Interdictum quoꝝ legatoꝝ. Cōpetit heredi ad repetendū legata que ſine voluntate eius legatarius occupauerit repetit itaq; heres vt deducat falſcidiā. alioqui ſi repeteret ſtatim repetitur? exceptione doli poterit remoueri. Et hoc interdictū vulgo ſic appellatur. Et eſt etiā adipiſcende poſſeſſioms.l.i. in.prī.ff.quoꝝ legatoꝝ. Et qui nō reſtituit in id qđ intereſt debet cōdemnari.l.fi. §.ex hoc interdicto.ff.e.ti.

Interdictum de riuis eſt vtiliſſimum. q̄ riuos. ſpecus ꝛ ſepta reficere ꝛ purgare. petor aque ducendr cauſa permittit dum tñ non aliter aquam ducat q; priore eſtate fluxit vt.l.i.in.prin.ff.de riuis. Et ſequitur in. §.ii. Riuus eſt locus per longitudinē ꝺpreſſus quo aqua diſcurrit cui nomen eſt grecū Specus autē eſt locus in quo deſpicitur ide ſpecula ſunt dicta. Et dicit ibi.glo. Specus ē locus altus a terra edificatus ex quo ducit aqua ff.e.ti.l.ſeruius autem. Sed qñq; ponitur p foſſa qua recipitur ꝛ tollitur aqua. Et in auctoribus ponitur p loco vmbroſo ꝛ tenebroſo ſcd'um.azo.ſed ſcd'm.hugu.dicitur ſpecus eſſe fouea habens vndiq; locū eminentiorē vnde poſſit profpici aqua in fundo collecta vt.ff.de aqua plu.arcen.l.ſupra iter alienum. Et capitur pro ſubterraneo meatu.l.ſeruius i.princi.ꝛ.§.i.e.ti. Septa vero ſunt incilia que opponuntur aque diriuandē vel cōpellēde lignea vel lapidea ſiue de alia qualibz materia vt.ff. de ri.l.i.§.ait.ptor. Et ſubdit.ter.incile eſt locus depreſſus ad latus flumis. ex eo dictus q; incidatur

Interdictū de ſupficiebus. Quod etiam actio nuncupatur ꝓponitur duplex exēplo interdicti vti ꝓ poſſidetis Tuetur itaq; pretor

cū qui superficiē petit ꝙ defendit veluti vti possidetis interdicto ꝙ omnia que in vti possidetis interdicto seruantur ℏ quoq; seruabūtur vt.l.i.§. ppōtur ff. de superficie vbi e iam in.l.ii dicitur superficiarias edes appellamus que in cōducto solo posite sūt quarū ppietas ꝙ ciuili ꝙ naturali iure ei? est cuius et solū.

¶ Interdictū saluianū cōpetit domino fūdi aduersus colonū in sua domo habitantē ꝙ eius heredes de rebus colonī tacite pignoratis p mercedibus quas colonus in fūdū intulit vt.l.i.ff.e.ti.vbi.ter.iqui .Si colonus ancillā in fūdū pignoris noīe indurerit ꝙ eam vēdiderit qđ apud emptorē ex ea natū est eius apprehendēdi gratia vtile ītdictum reddi oportet.nam vtile datur ei cōtra extraneū possessorem p adipiscenda possessione que tacite locatori sunt obligā. Differūt autē interdictū saluianum ꝙ actio seruiana quia intentans actionē seruianā ad rē sibi obligatā restituendā debz pbare huiusmodi rem in bonis colonī fuisse eo tempore quo res fuit illata.Sed hoc nō est necessarium ī iterdicto saluiano ymmo sufficit pbare talē rem fuisse illatā. ita dicit .glo .in.§.Itē seruiana nisi.ꝺ. acti.q in seruiana oportet q creditor pbet de rebus fuisse dni tēpore obligationis .Sed in saluiano sufficit q p bet eum possedisse. Nam oia ibi īposita ab ipso colono tacite sunt dnō fūdi obligata

¶ Interdictū de sepulchro edificando .Locū habet vt quis nō pbibeatur edificare sepulchrum q° licet mortuum iferri

¶ Interdictum de tabulis exhibendis dat ōmibus quib? aliquid est assriptum in tabulis vel pure vel in diem vel sub cōditiōe siue sit hēdes siue legātī siue fidei cōmissarii. Et pertinet hoc interdictum nō tantum ad testamenti tabulas, verum etiā ad ōmia que ad causam testamenti ptinēt sc̄z codicillos vt.l.i.§.hoc interdictum.ff.de.tabulis. exhiben.

¶ Interdictum de ripa munienda merito ppositum fuit .Nā ripas fluminum publicoz reficere ꝙ munire vtilissimū ē ne ob id omissū nauigatio deterior fiat vt in.l. vnica.§.i.ff.de.ripa munienda. Et sequitur ī § ii.versi. Et hoc interdicto exp̄essum est.vt. damni infecti in annos.x.viri boni arbitratu vel caueatur vel satisfiet. Dabitur aūt satis vicinis. Et in.fi.dicit.ter Illie notandū est q ripe.lacus fosse.stagni.numēdi.nichil p̄etor hic caueret. Sz idem erit obseruādū quod ī ripa fluminis munienda

¶ Interdictū vt in flumine publico nauigare liceat. Est quo pspicitur.ne quis in fluīe publico nauigare nauim ratē ve agē vl ī ripa onerare pbibeatur Sed vt per lacū.fossā stagnū publicū nauigare liceat vt.l. vnica.§.i.ꝙ.ī.prin.ff.e.ti.vbi subdit vlpianus. Lacus est qui ppetuā habet aquā. Stagnū est quod tempalem continet aquā ibidē stagnātē. que quidē aqua plerūq; yeme colligitur. Fossa est receptaculū aque manufactum Possunt autem hec esse publica et non publica. Plane qui lacū vel stagnū cōduxit sipiscari pbibeatur vtile interdictum ꝓpetere. Sabinus cōsentit et labeo .ergo si a municipibus cōductum hēt equissimū erit ob vectigalis fauorē eū tueri vt.l.vnica.palle ff.vt in flumic.publ.naui.liceat.

¶ Interdictum vnde vi. Locū habet cū q̄s possessionem soli p vim amisit. Et datur directe cōtra deiectorem illi qui vi de possessione alicuius rei imobilis deiectus est sine oīm causa vt restituatur possessio de qua deiectus ē ꝙ omnia ablata. ymmo dato q ibidem essent aliqua que penes violētū fuerit mortua vel alique res que casu fortuito p ierunt non pter hoc liberabitur sed in toto cōdemnabitur ad earū estimationē quia nec mortalis nec fortuitus casus liberat deiectorem Dicit ei l.i .C. vnde vi rctē possidēti ad defendendam possessionē quam sine vicio semper maxime tenebat inculpate tutele

modēatōe illatam vim ꝓpulsare licꝫ ꝙ ibi no. et ff. de vi et vi ar. l. i. §. vī vi quid sit vel vi repellere. vide. e. ti. l. iii. §. armis deiectū vbi dicit ꝙ arma sūt omnia tela fustes lapides gladii haste framee et rūphee. Et est hoc interdictū annale quia post annū nō tenet nisi quantū puenit ad eū ex cōstitutōne autē grauius tenetur qui michi feciſſe dolꝫ dicit vbi dolus phibet ꝓhemniter et ignorantia excusatur.

¶ Interdictum de vi ꝙ vi armata. cū interdicto vnde vi. Datur et ꝓponitur ei qui detectus est. fuit enī eqnissimū vi deiecto subuenirī. Ergo ad recupandum possessionem hoc interdictum inuentū est. Ne quid enim per vim amittat legibus pspicit publicoꝫ ꝙ priuatoꝫ necnō cōstitutiombus principū l. i. ff. e. ti. §. e. ti. ꝙ. §. sequēti vbi dicitur hoc interdictū nō ad ōnē vim ptinet. verum ad eos tm̄ qui de possessiomb? vi deiciūtur. Et ad solam atrocem vim ꝙ ad eos qui de solo deiciūtur vel de re solo coherenti vt de edificio etiam si a superficiaria insula quis deiectus fuerit apparet hoc interdictū locū habere Sed ad res mobiles nō ptinet vbi furti l' vi. bo. rap. actio competit. Cetera vide in. l. prealle

¶ Interdictum vti possidetis locū habet i reb? imobilib? scꝫ si de fūdi vel edifi possessione cōtendit̄ur. insti. e. ti. §. sed interdictū Nam ibidem in. § retinende dicit. Et quia longe cōmodius est poti? possidere ꝙ petē Ideo plerūq; et fere semp ingens existit itētio de ipsa possessione. Habet etiā locū in locꝫ palibus vt in quasi possessione Et dat possidēti ciuiliter et naturaliter. Vel etiā q̄ si possidenti gratia retinende possessiomis. ꝙ ponit̄ur quotiens inter litigatores cōtētō est vtrū possideant quia alteruter magis se possidere affirmat. Est autē hoc nomen vti possidetis ꝓprie ad imobilia accōmodatū q: solū illa ꝓprie dicūt possident eo ꝙ eis quis pedibus insistat. Inde enī appellata ē possessio vt. l. i. ff. de acq. pos.

¶ Interdictū vtrobi. Idē est cū itē dicto vti possidetis nisi ꝙ illud locū habet cū questō est de retinenda possessione rerū mobiliū. vt. ff. vtrobi. l. vnica. § hoc int̄dictū. Sed vti possidetis locū habꝫ cū questio ē ō retinenda possessione rerū imobiliū vt supra dictum est. Et cōponit̄. scd̄m. azo. ꝙ. accur. in glo. i. l. prealle. ex vtrū ꝙ vbi ꝙ ponit̄ vbiꝓ apud ꝙ vtrū ꝓ quē. q̄si dicat ꝓtor apud quē res est mobilis nec vi nec clam nec precario ab aduersario tempore litis mote ei vim fieri veto quo minus eū inducatis. rite enī h° nomen vtrobi est ad mobilia introductum vl' attributum. Nam mobilia ꝓprie dicuntur apud vl' penes nos esse vnde accur. in glo. vbi supra. querit quare diuersa nomia dantur hīs interdictis. Et respōdet quia mobilia ꝓprie dicūtur possideri. Nā possessio dicitur quasi pedū positio. ergo merito datur eis vti possidetis qd' ad mobilia aptari nō potest nisi hodie quādo abusiue mobilia dicunt possideri. Vel scd̄m aliquos dicitur interdictū vtrobi ꝓpter verba solēmia olim i hoc iudicio vl' edicto reddita scꝫ vtrobi idest vtꝫ ibi vel ibi fuerit possessio vel alibi. Et plures solemnitates circa hoc que hodie nō sunt in vsu fuere. Et hoc interdicto pretor iubet induci cum in possessionē qui et duobus potior fuerit ꝙ per maiorē ꝑtem anni possederit scd̄m accur. in glo. i. l. ꝑalle. ff. e. ti.

¶ Interdictū de vxore deducenda merito Datur marito aduersus eū qui dolo eā obtinet sine voluntate mariti licet ipsa volēte ff. e. ti. l. i. Alia interdicta patent ꝙ exponūt suis verbis inclusis

¶ Interdictū cessatio quō differant patet quia per interdicta phibetur administratio sacramētoꝫ paucis exceptis qd' tamē ñ fit per cessationē in qua solū cessatur a diuinoꝫ solemnitate.

¶ Interpretatō ē multiplex vt c. i. 8 postu.

p̄cl.no. Et quomō interp̄tatio fieri debet i obſuris habentur de.ſponſa. Et litteris.i.q ff.de.pact.l.veteriꝫ. Et vide.glo.optimā i regula cōtra cū q̄ de.regu.iur.li.vi. Que declarat ſi obſcuritas appōmtur in vltimis voluntatiꝫ in cōuentiōniꝫ factis in indicio in cōfeſſiōniꝫ in tractatibus pactis vel ſentētiis ſubdiſtinguendo ſingula. Itē int̄ p̄ret.ⁿ iuris p̄rogatur ratione fauoris vt ſi cui indultū ſit retinere beneficia vacātia in ſua eccleſia q̄ fructus eorū p̄cipere. extēdi tur nomen beneficii p interpretationē ad p̄ bendas et beneficia maiora. c. tua nobis ō ber, ſig. Similiter ſi quis legat vineā iterp̄ tamur et vaſa vinaria legata. ff. de vi. trit. q̄. ole. lega. l. ſi. cui. §. ſi. vinū. C. de. penu. lega. §. v'ti, l. qui. penu. q̄. l. nāq̄. q̄ quibus legatis armaria ōbēt vi. ff. ō. l. iii. l. auriꝫ Itē ratōne generalitatis cū q̄s obligat bona ſua. futura bona intelligitur obligare. C. q̄ res p̄ignc obli. poſ. l. vlt. Item aliq̄nādo ar tatur iuris interpretatō vt in p̄curatiōe ex igēda ne ſubiecti grauentur vt in. c. quāto de cenſi. Item vt exactōnis q̄ auaricie nota vitetur de c nſi. ex p̄te. Item odii ratioē vt cū decime layco cōcedūtur infeudum. c. cū i apoſtolica de hiis que ſi a p̄ela. ſine conſen capi.

Interlocutoria ſentētia require ifra. Sē tentia. Sed vtrum ſententia interlocutoria tranſeat in rem iudicatā. Vide. c. cū ceſſāte de. appel. Et ſufficit eam eſſe ſcriptam in ac tis licet nō feratur i ſcrptis vt eſt. glo. i ver bo interlocutōnes. c. q̄m contra de p̄ba. Et breuiter eſt ōne verbum iudicis faciens ad cauſā etc vt. no. in. c. cū olim de teſti. Et in auten. de. litigio. §. ad excludēdas coll. vii. Et. l. i. ff. de re iudi.

Intēſtatꝫ dicitur Qui oīo nō fecit teſta mentum vel ſi fecit q̄ nō rite q̄ poſtea rupit ex certis cauſis vel ſi ex illo teſtamento ne mo ſit heres

Intromiſatio eſt alicuius i ſuā dignitatē vel ſuū thronum introductio vel inueſtitura

Inueſtitura eſt alicuius in ſuum ius introductio. Et eſt p̄prie poſſeſſio ſed abuſiue dicitur inueſtitura q̄n dōs haſtā vel aliq̄d corpore im p̄bet vaſallo dicēs ſe p hoc face re inueſtituram vt in. li. feu. in. ti. quid ſit i ueſtitura oli autē dicebatur ō p̄uiſioē qua impator p orbem romanā inueſtiuit archi epiſcopos et epiſcopos p anulū q̄ baculum require ō inſtituere.

In icertas regiones fundum diuidi Eſt i ptes indeterminatas diuidi.

Inuolare ideſt furari a vola dictū quod manū ſignificat. vnde. In medio rendi vir eſt vola plena ſciendi. i. in medio opimonis vir eſt plena manus ſcientie

Inualeſcere ideſt valde valē et creſcere q̄ abundare.

Inuentariū. dicitur libellus quidā in q° ōnia bona hereditaria que apud aliquē in uenīūtur cōſcribuntur. Et omia in illo libel lo cōtinētur vt ſciatur quātū eo tpē vel die quo ſcribebatur in bonis ſuis cōtinebat. Et tutū eſt heredi q̄ faciat quia ſi fecerit vltra vires heredetatis nō poteſt onerari. Si nō fecerit ommb̄ legatariis legata reſtituere. oportet. Et cogetur etiam ſi excedat vires q̄ facultates hēditatis. Etiā poteſt fieri i aliis factis nedū in reb̄ hēditariis. Eſt etiā inuen tariū quoddā genus inſtrumētorū. Et licet per teſtes poſſit p̄bari cōtrariū eius quod i inſtrumento publico cōtinetur ſcz quādo teſtes imp̄bātes ipſū in binario numero ex cedunt numerū teſtiū cū tabellione ſubſcri ptorū. Tabellīōe p duobus cōputato. debēt eni i tot excedere quot per ſe facerent plenā p̄bationē ſcz i duobus. c. cū. i. ōbs de. fi. inſtru Tamen inuentariū nō imp̄batur per teſtes p̄pter nimiam ei̇ ſolemnitatem. C. de. ar. tute. l. vlt. q̄. goff. de. p̄ba. §. ſed queritur cū ſequēti no. i. l. fi. C. vnō legitimi de hēde q̄ nō fecit inuentarium. Breuiter inuentariū eſt ſcriptura quā heres inchoare debēt ifra

tres dies post mortē testatoris vel postq̄ scit se instituū heredem ⁊ ibi scribere ōnes res defuncti sub testibus eāq̄ pficere infra.lx. dies vel infra ānum si res sint remote ⁊ tūc nō tenebitur creditoribus vltra illud quod inuentū fuerit in hereditate. Si aūt nō fecerit inuētarium tenetur insolidum

¶ Iota neut gnis.xv.dis.c.vlt.vbi scripta beati.augu.et aliorum sanctorū patz̄ iubentur teneri vsq̄ ad vnum iota..

¶ Irregularitas ē nota siue impedimētum canonicum ex facto siue de facto puenies quo quis ad ecclesiasticos ordines promoueri ⁊ iam promotus in eis ministrare phibet ⁊ degradari siue dēpoñ q̄ñq̄ meretur. vel sic est ihabilitas quedā canonica p quā quis efficitur inhabilis ad ordines suscipiendos. Et dicitur ab ī.i.nō mutando n ī r ⁊ regula Quia nō potest exigere regulas ab.apostol' ⁊ aliis sūmis pontificibus

¶ Irrogare idest inferre vnde dicitur crimen vel damnū irrogat infamiam vel mortem.i.infert.

¶ Ironya est cum quis minora de se dicit q̄s sint

¶ Irrepe idest latenter iualescere

¶ Irenarche. Dicūtur qui discipline publice ⁊ corrigendis moribus p̄ficiūtur vt milites qui vadūt perquirere latrones. Et dicuntur quasi arcentes. Nam vel sumende fūt incubitores publici.pacis. ⁊ qui etiam gerūt monarchiá scd'm q̄ accipitur.C.de irenarch.li.x.

¶ Ipsa de hoc relatiuo vide.io.an.in questione posita super regula cōtra eū ⁊c.ī secūdo articulo de re.iur.li.vi.itaq̄ no.io.cal. in comento decreta.post cessionem deprobationibus

¶ Iter est ius eundi vel ambulādi hominis siue homo eat solus siue vehatur sella vel scita vel in equo vel in quouis animali.Se orsū vero nō potest iumētū secū agere vel. vehiculū ducere qui iter tantū habet. Q̄ñq̄ tamē iter dicitur vulgariter ipsū solū p q̄d itur vel tramites vel calles transeūt ita q̄ q̄ actū habet habet ⁊ iter. i.cōmoditatē itineris et nō ecōuerso viā vide infra de via

¶ Iterato.no.archi.xi.q.iii.c.nūc vero

¶ Iterū.no.bernar.in.c.tua nobis de app. in.glo.

¶ Item hec dictio ex suo sīgnificato sīgnificat adiectionē cōiūctionē seu cōtinuationē. de qua.bar.ff.de.publi.et vectiga.l.i.i.prī. Est etiā repetitia seu repetitōis sīgnificatiua repetit autē illa quoz̄ repetitōnē sīgnificare cōcludit.quodlibet mediū probabile.verbi gratia testator dicit lego titio fūdū seyanū sub c̄di'ne.Itē fundū seyanū dare hēs meū damnas esto intellegitur sub eadē cōditioē vt.l.in repetendis.ff.de.l.iii.Et sumitur sīgnificatū ex dictione itē ⁊ ex oratione saquente que est ꝺclaratiua precedentis.Et idē dic in die vel in alia qualitate posita in oratioē p̄cedenti.quia repetitur et in sequēti. Item ibi testator dicit lego titio fūdū seyanū sub cōditione ⁊. post ex interuallo dicit. Itē fūdum seyanū lego ticio .hoc casu valet legatū ⁊ videtur primū reuocatū nec videtur repetitio cōditionis vt.l.nō ad ea. Item ibi dicit si prius sub conditione .ff.de.condi.et. demon. Quia hec dispositō debet addere ⁊ o pari quod non fieret si cōditio repeteretur. ideo testator videtur a cōditione recessisse ⁊ pure legare voluisse. Item ibi testator pluribus legatis factis filiū heredem instituit et adiecit q̄ si ipse filius absq̄ liberis decesserit relinquo titō centū. Item relinquo titio domū. Item relinquo sempronio fundū p̄dicta cōditio si decesserit intelligitur repetita in duobus sequentib? legatis et sic obtinet in tribus predictis legatis q̄m sumitur sīgnificatū ex legatis pure prius factis ⁊ ex sīgnificato cōditionis. Nam ex cōditione sīgnificatur q̄ testator nō vult plus grauare filiū si nupserit .Sed vult grauare insequentibus sub illa cōditōne si decesserit facit lex si ita

scriptū.ff.de.li.et.posthu.

Itinerarche dicūtur itinerū custodes a verbo eo is ꝛ archos grece idest pceps latine hoc nomē trahentes quia ad puinciarū tutelam per singula loca pacis ꝛ quietis faciunt stare custodiā. vt in.l.i. C.de custod. reorum.

Iudei dicūtur qui mosaycā legem ad litterā tenent circūcidēdo ꝛ alia legalia faciēdo. Et dicūtur a nomine dignioris tribus scz iude qui inter alias tribus bellicosior erat. Et in bellis primā aciem.ꝛ regni vel legis priuiligiū obtinebat cū qui b? xp̄iam nō debent manducare nec bibere nec balneari aut medicinā eor pcipe. xxviii.q. i.nullus ꝛ.c.sequēti et dicit bar.brix.cū eis loq̄mur. Ratio quia maior familiaritas est in cibis q̄ in colloquio ꝛ facilius quis decipitur inter epulas.xxii.q.iiii.vnusquisq;. Dāt enī nobis eādem retributionē quā dat mus in pera.serpēs i gremio ign̄is i.sinu.c .ꝛ.si iudeus de iudeis ꝛ sarracenis . Item iudeus nō potest esse doctor neq; tabellio.l.fi. C.de iudeis.l.generaliter. §.eos qui iudaycū.ff. de ꝺcurio.liiii.dis.nulla. Sed quid de eo q̄ factus est xp̄ianus videtur admittend? qr cessante causa ꝛc̄ ludouicus de roma in singularibus suis dicit cōtrariū. Nam tex.est scd'm verum intellectū glose in.c.cōstituit. xvii. q.iiii. licet sint neophiti idest nouiter facti xp̄iani phibētur ab officiis ecclesiasticis g° et a tempore alib?.sz nō sequit qr alia ē ratō i vno q̄ i alio. Sz diceres q̄re iudei puiūtur cum xpus olo passur? eāt. Solutō in.c.relegentes.xxiii.q.v.quia nō fecerunt ad finē bonī sed causa vindicte ꝛ iuidie.

Iudex dicitur quasi ius dicens populo siue q̄ in iure disceptet. Jure autem disceptare est iuste iudicare. Non ē ergo iuder scz bonus si nō est in eo iustícia vt in.c.forus. §. in omni quoq; negocio de .ver. sign. Et iuder est qui ex iurisdictōne pp̄ria aut sibi delegata ꝛ cōmissa ius habet super causas litigior? l litigator? cognoscēdi. Et q̄ exp̄a iurisdictōe illud habet dicit iuder ordinarius sed q̄ ex delegata dicitur delegatus et extraordinarius

Juder ordinarius est ille qui habet potestatem iudicandi a se iure suo hoc ipso q̄ ē talis vt est epūs. baliu? preses prouicie ꝛ ? similes.

Juder delegatus est ille qui hēt potestatem de causa aliqua cognoscendi ab aliquo sibi commissa qui etiam dicitur iuder extraordinarius

Juder cōpetens dicit qui cause iurisdictōnē habet cū exercitio. dato qd' per exceptōnem possit elidi siue exceptō cōtingat persona vt quia suspectus siue iurisdictōuem vt quia rescriptū surrepticiū. vt ē glo. i. cle. cū lite vt lite pēdēte

Juder incōpetēs est in quē licet cōsenserimus vel quia ipse nullam iurisdictōnem habebat vel quia interuenit error in adducendo vel adeūdo ipsū vel quia vi cōpuls? sū in eū cōsentire

Juder compromissarius require supra. arbiter

Judices pedanei. dicūtur illi quor? officiū est de minutis causis ꝛ īfimis cognoscē Et inutilib? vl vilib? licz sit ordinarii. Et dicūtur a pede qui extrema ps corporis ē. Maiores vero causas debent ꝛ tenēt maioribus referre cū ipsi per se ñ possunt terminare C.de.pedaneis iudi.l.ii.

Judices cartularii erāt olim qui ab imperatore priuilegiati erant vt qui vellent cor?ā eis litigare possent sed ipsi nō poterāt cogere aliquē ad litigādū cor?ā eis. Et dicūtur etiā hodie iudices ordinarii creati a coīte palatino qui ñ habent administrati onē misi habitu vt no.in.l.i.ff.ꝺ.iudi.ꝛ.l.fi.C vbi ꝛ apud quos restitutio agē fit.

Judices domestici. require s̄ domestici assessores

Judicem delegare est vice sua alium de

cauſa cogn̄turū ꝓſtituere. Et nota q̄ iudex debet eſſe bonus ⁊ grauis ideo ſicut mulier impregnata eſt grauis ⁊ tarda in eundo ſic iudex tardo paſſu ire debet morigerate ⁊ nō currere vt ribaldus. Etiam iudex debet eſſe bonus ideo quia debet iudicare gratis. Non enī licet vendere iuſtū iudiciū etiā ſe culare. Poteſt tamē ſi indiget expenſas moderatas petere ⁊ recipere de. vi. ⁊. ho. cle. Cū ab oī. ⁊. xiiii. q. v. Non ſane. Non ideo dēt iudex vēdere iuſtum iudiciū et teſtes verū teſtimoniū. quia vendit aduocatus iuſtum patrocinīū ⁊ iuriſperitus verū conſiliū. Et ſubditur ratio ibi. Illi enī inter vtrāq̄ partē ad examen adhibentur. iſti er vna pte cōſi tunt. Nemo tamē de ſuis cogit̄r facere bñ ficiū. xi. q. iii. non liceat ⁊. x. q. ii. p̄carie. Et ſic iudex poteſt opas ſuas locare ⁊ in dādis ꝓſiliis que ſine labore p legendos libros allegationes querendo fieri ñ poſſūt aliquid recipere poteſt vt modica eneremia que inē lucra nō cōputantur vt. l. ſolet. §. vlt. ff. de. offi. pcōſu. is. Nec debēt illa enremia i āno cētū aureos excedere. l. i. ī. fi. ff. ad. l. ī. iul. repetū ⁊ h° maxime de iudice delegato. Si iudex ordinarius nō poteſt petere expenſas cū ſint ei cer. i reddītus cōſtituti. xxiii. q. i. militare. Et iudex in cauſis ꝺcidendis debz ſequi ꝓmunē opinionē nō ſingularē alicuī doctoris. l. qui ſolidum. §. etiam. ff. de. l. ii. vbi ſi ſequitur cōmune opinionem etiam ſi male iudicauerit excuſabitur in ſindicatu. iſti. do. obi. que ex quaſi delicto i. prin. Etiam iuriſperitus ex verbis ſenū ruſticorum argumentatur. l. ſi chorus. §. i. ff. do. le. i.

Iudiciū hec dictio multipliciter ſignificat primo modo idem eſt quod caſus fortuit vt dicitur hoc de meo iudicio venit. Scdo eſt diſcretō vt dicendo in pueris nō eſt iudiciū. facit. inſti. qui nō eſt permiſ. face. teſt. §. preterea. Tercio eſt actio vt cū dicitur iudiciū familie herciſcūde. ff. de iudi. l. in familie. Quarto eſt vltima voluntas teſtatoris. Quinto eſt iudiciū vel ſententia iudicis. l. i ff. de re. iudi. Sexto ponitur ꝓ examinatōe vel deliberatione. Septimo pro auctoritate lxii. diſ. c. ii. Octauo qñq̄ ꝓ pena. l. diſ. c. ex purgabat. Nono capitur ꝓ inſtantia vel ordinatione cauſe diſcutiēde in iure coram iudice ſic ſumitur in. ti. de iudi. ⁊ in. l. pperādū §. fi. C. de. iudi. ⁊. ff. e. ti. l. pponebatur. Et in hac ſignificatione diffinitur ſic iudiciū. Eſt actus legitimus triū pſonarū ſcz iudicis actoris ⁊ rei ſup eadē queſtioē et ſup eodē iudicio cōtractus de ver. ſigni. forus in. glo. Et dicitur iudiciū quaſi iuriſdictio ibidem Et ſcdm. goff. deſcribitur ſicut arbitriū. Exceptis his p̄mo q̄ iudiciū ē ꝺ ciuili et criminali ſed arbitriū de ciuili tm̄. Scdo q̄ iudicium neceſſario arbitriū vero voluntarie ſubitur ⁊ pri q̄ iquiſitō vocabatnr. Vnꝺ ſcdm cardina. Iudiciū eſt iueſtigatio quā ſcdum iuris ordinē facit iudex ꝓ varios modos ad veritatē eliciendā ⁊ elicitam cuſtodiēdā vt. xxx. q. v. iudicātem oportet. Et q̄ dicitur actus triū pſonarū itelligitur vere vel ficte ſeu repreſentatiue quia in notoriis fama repreſentat actorē ⁊ fingit accuſatorē. Itē ſcdz goff. iudiciū fīnitur quatuor modis. Primo tempore vt cauſe criminales biennio. C. vt infra cer. tem. cau. crimi. termi ꝓ totū. Cetere trienmio. C. de. iudi. l. pperandū. Scdo ſententia q̄ iudiciū finē accipit ex re iudicata c. iudiciū de re. iudi. Tertio phibitione. Et quarto ſtatus mutatione. quia iudiciū ſolnitur vetante eo qui iudicare iuſſit vel eo q̄ maius imperiū i eadē iuriſdictione habet vt ſi ipe iudex eiuſdē imperii eſſe ceſſerit cui eſt qui iudicare iuſſit. ff. e. ti. l. iudiciū vide. goff. de. offi. ordi. §. finitur. ⁊ hoſ i. ſum. de iudi. Item diffinitur. Eſt diſcuſſio cauſe coram iudice. preaile. c. forus. Ibi dū diſcutit iudiciū. Et nota q̄ ꝓprie ante. li. is cōte. nō eſt iudiciū quia nulla cauſe diſcuſſio li.. C. e. ti. Et hoc reſpectu cauſe. ñ autem reſpectu aliorum actuū iudicialiū vt ſūt examinatio

ptiũ ꝛ cõfessio ꝛc̃.que bene fiũt añ lit.cõ. ymmo quãdoq; iudiciũ capitur p eo quod p:eit seu p̃cedit sententiã vt ī.c. iudicis de re iur.li.vi. Et nõ debet claudicare iudiciũ. Et qualiter hoc cõtingat uide.c.cum inter. de excep.

¶ Judiciũ cõtradictoriũ Dicitur si dicerẽ hoc esse cõsuetudinẽ et tu aduersarius me? diceres hoc nõ esse cõsuetudinẽ vt ī.c.abbate in.glo.fi.de ver. sig. Et iudicio maioris stã dũ est generaliter nisi in casibus in glo.sup verbo plures.c.pastoralis de rescrip.

¶ Judicia capitalia sũt quib? caput eximi tur a cĩtate morte vel exilio

¶ Judicia publica Sũt de publicis causis. Et di ũt quasi populica quia cuilibz de po pulo cõmissa est executõ cõtra crimẽ lese ma iestatis in quo omnes de populo possũt ac cusare. Q̃nq; iudiciũ publicũ dicitur esse iu diciũ quod intẽditur de crimine.

¶ Judicia priuata. sũt que ciuiliter tractãt siue intẽtãtur. Jtẽ de multiplici iudicio scz auctoritatis misterii approbatione. ꝛc̃ no. archi.lv.dis.percepta. ꝛ.glo.sup regula i iu diciis de re.iur.li.vi. ꝛ tangit aliq̃liter archi ii.q.i.sicut. ꝛ scd̃m antho.de butrio diuidit tripliciter primo ratione materie.scd̃o ratio ne forme. tercio ratione quantitatis. vnde. ratione materie duplex est indiciũ aut tpa le aut spũale. vel aut ciuile aut criminale. Vnde semp dicitur iudiciũ crim inale quan do finis tendit ad cõmodũ reipublice vt fis ci ꝛc̃ sive pena sit corporalis sive pecuniaria Sed dicitur ciuile dũ finis tendit ad cõmo dũ ptis. Sic.notabilis in.l.pretor in.pri.ff de sepul. vio'a. ꝛ fuit opinio innocẽ.in. c. qualiter ꝛ q̃.ii.de accusatio. Et doct.in.c. i.de.iudi. Scd̃o ratione forme iterũ duplex est iudiciũ scz ordinariũ et extraordinariũ. Tercio ratioẽ quãtitatis duplex scz vniuer sale ꝛ generale que etiam differunt de hoc plene in.c. ii.de libell.obla. Jtem iudicium triplex repitur primũ inter sanguinẽ.scd̃m iuter leges.tercium inter causã vt in.c.p vene rabilẽ qui filii sũt legit. Et iudiciũ humanũ q̃tuor puertere solent scz fauor.odiũ.pmiũ. timor.vt c.i.de re.iudi.li.vi. ꝛ. xi.q. iii.c. quatuor.

¶ Juramẽtum est affirmatõ vel negatõ sa cre rei assertione vel attestatione firmata se cũdum.goff.vl̃ adhibita religione secũdũ. placen.

¶ Juramẽtum assertorium est cũ iuratur de presenti vel de preterito sic esse vel non esse fuisse vel nõ fuisse. Sed iuramẽtũ pmissori um est quãdo iuratur ỏ futuro aliquid da turum vel facturum. Aliq̃ etiã iuratur per execratõnẽ vt si hoc ñ ferero hoc accidat mihi vel filiis meis aut huiusmõi. Ponitur ergo tripler iuramẽtum scz pmissorium asserto ri um ꝛ cõfirmatorium scd̃m.hosti in.sum.de iureiur ꝛ.bar.in.l. Si quis p eo.ff.de fidei iusso ꝛ.xxii.q.ii.p totum. Et habetur.li.iiii sententiaꝝ.dis.xxxix. De primo in.c.debito res c.quintauall ꝛ c.veniens de iureiur. De scd̃o in.c.fi.e.ti. De tercõ in.c.cum cõtigat. e.ti. Et iuramentũ vergit ser modis in peio rem exitum vt no.archi.xxii.q.iii.si aliquẽ Et debet iuramentum habere tres comites scz ver tatẽ iudicium ꝛ iustitiã.c.ꝛ si xp̃us de iureiur. Et.c.a ia duertendum. xxii.q.ii. ꝛ ieremie.iiii.vbi dicitur. Et iurabuut in ve ritate iustitia et iudicio. Et iuramẽtum non extenditur ad illicitum mandatum.c.quita uallis ꝛ.c.veniens.e.ti. ymmo prestans ꝛ re cipiẽs iuramentũ cõtra canones punitur. Et not. ī.glo.ver p̃na.c.q̃is de censi. alias iu ramẽtum ẽ seruandum misi fiat in dispẽdiũ anime vel per superiorem absoluatur.c.si. vero.e.ti.

¶ Juramẽtũ calumnie est cũ quis iurat se bona fide et nõ animo calumniandi agere l̃ respondere aut egisse vel respondisse. vnde illud iuretur q̃ lis sibi iusta videtur Et si queret verũ uõ inficietur. Nil promittetur nec falsa p̃batio detur vt lis tardetur dila-

nulla petetur.c.i.de.iura. calumñi.in.glo. iii.

¶ Jusiurandū quod cōpetenti? posset dici factū iurandum vel factū iuratū eo q̄ sup facto iuratur vel iusiurandum eo q̄ sup iure uod iurāti cōpetit iuratur q̄uis iurādū placuit.tamē vt factum dicatur.ius quia super facto iuris iuratur.adicitur iurādum quia illud ꝺꝺet esse iuramētum quod ātea fuerat iurendum relatione facta non ad id qd̄ fit. sed ad id quod fieri ꝯmenit .l. ius autem .ff.de iust.et iure. vel vt dicit azo. forte ius ponitur p religione quasi dicert iusiurandū .i.religio firmāda. vñ ius iurandū idem est quod iuramētū factum. Et dicitur q̄ñq̄ cōuentōnale q̄ñq̄ iudiciale ꝛ necessariū. Cōuentionale ē quādo a te peto aliquid ꝛ tu negas tñ defers iuramentū vt iurem.si in hoc casu iuro vocatur iusiurādum cōuentionale ꝛ voluntariū quia extra iudiciū ex cōuentione ꝛ voluntate ptiū absq̄ aliqua coactione iudicis p̄statur. Jusiurandum iudiciale ꝛ necessariū ē cum i casu p̄missio iuro q̄ michi debetur quod peto scilicet iudice in iudicio michi deferente vt iurem. Ex hoc autem iuramento datur actō ei qui dū peteret rem suā delato sibi ab aduersario iuramēto vel a iudice suā eē rē illā iurauit ab ipso enī tunc petet rem suam actione in facrā que oritur ex tali iuramento. Et dicit. goff .q̄ duplex est iusiurandū scz assertoriū ꝛ p̄missoriū. Et assertoriū triplex est scz volūtariū vt est cōuentionale. ff.e.ti l.iusiurandū. Necessariū quod necessitate a iudice imposita defertur vel suscipitur. Et nō potest recusari nisi ex iusta causa vt.ff.ꝺ iureiur.l.mandante. Et iudiciale q̄d iudicio deferatur vel referatur a parte pti q̄d nō ē necessariū subire ymmo delatū recusari pōt hodie licz olim nō potuit recusari sz referri vñ vide glo.i.c.fi.de iureiur.

¶ Jurisdictio est potestas de publico ītroducta cū necessitate iuris dicendi vel equitatis statuende secūm azo. Et dicitur a noī b? ius ꝛ ditio mis.i.potestas. Hec aūt q̄ñq̄ est ordinaria quādoq̄ delegata. Item alia est plena scz soli? principis. Alia autē semi plena alioꝝ videlicet a principe. De hꝰ vi ꝺ spe.e.ti.ꝛ.C. e.ti.l.iii. Et.no.q̄ quatuor dāt iurisdictionē ordinariā. Primo lex iammata vel canon ꝛ hoc in dubio. secus si apparet velle dare delegatā. Secꝺo lex aiata scz papa vel imperator ꝛ ñ inferior nisi epūs suo vicario. Tertō ꝓsuetudo. Quar o vniuersitas approbata vt mercatoꝝ cerdonū ꝛ aliorum artificū qui possunt de suo corpore creare ꝛ elígere iudicē ordinariū. Similiter vniuersitas facultatū artiū vel iuristarū. De hoc no circa.c.cum ab ecclesiarum de offi.or.

¶ Juridicus ē qui iura dicit secūm. ysiꝺoꝝ. li.x.

¶ Juris prudētia est diuinarū et humanarū rerū noticia iusti atq̄ iniusti Sciencia iusti scz ad faciendum. iniusti ad euitādū. q̄a nō sufficit scire quid sit iustū vel iniustū nisi et ipsarum rerum cōtrariarum habeat quis notitiā secūm quā secūm varias cōditiones varia iura sunt statuenda insti .de iust'cia ꝛ iure in.prin.

¶ Jure pprio dicitur aliqua res vendi in strumēto .vēditionis qñ ꝓprietas transfert in ementem.

¶ Jurgiū dicit q̄nasi iuris garriū eo q̄ hii qui dicunt causā iure discipiant.c. forus ꝺ ver.sig.ar.q̄.iurgia ñ pertinēt ad p̄sbiteros quia nō tenentur esse iurisperiti.xxxviii.diſ que ipsis nec possūt aduocare nisi in casib? de postu.c.fi.

¶ Justicia est cōstans et perpetua volūtas ius suū vnicuiq̄ tribuēs nō quātū ad actū sed quātum ad effectum. Justicia enī est aī dispositio ꝛ mentis affect? qua quis dicit iustus vt a gramatica gramaticus dum sīe psonaꝝ acceptione vel distinctōne velit cuilibet q̄ātum in se est ius suum tribuere. Et quot modis dicatur iustícia no.archi.xxiiii

q.i.c. vbi ſana fides. Nã dicit ibi. Juſticia eſt equitas toleranda inopiã ⁊ temperantiã habere in habundancia. Item ẽ patriã ⁊ ſocios defendere q; vera iuſticia cõpaſſionẽ habet ⁊ nõ ex odio ſz bono zelo exercẽda ẽ nẽ vt ibidem. Item iuſticia ſic deſcribitur ẽ habitus bonus tribuens cuiqz ſuã dignitatẽ deo religionẽ. parentibus obedientiã. maioribus reuerentiã. paribꝫ concordiã. minoribꝫ diſciplinã. ſibiipſi caſtimoniã. ⁊ paupibꝫ ſeu miſeris cõpaſſionẽ opoſam. Dicit ergo tullius q iuſticia eſt habitus animi cõmuni vtilitate ſeruata ſuã vnicuiqz tribuens dignitatẽ. Item ſic. Eſt animi cõgrua diſpoſitõ in ſingulis rebus recte diuidicans vide glo. inſti. vbi. ſ.

Jus habet multa ſignificata. Primo idẽ rigor. l. i. C. ꝺ legi. Et talꝭ rigor iuris in eccleſiaſticis negociis nõ eſt ſeruãdus ſed ſola equitas. c. interpoſita de appella. Secꝺo idẽ verboz cõceptio vt cũ dicimus q in ſtipulationibus verſatur ius vt. l. ſi vnus. §. pactꝫ ne peteret. ff. ꝺe pac. Tercio. ideſt rectũ vel iuſtũ quod diriuatur a iuſticia. Quarto idẽ aqua pinguis. Quito capitur pro toto corpe iuris. Alia plurima ſignificata ponit. io an. de re iur. in pñ. li. vi. Breuiter ius ſignificat qꝺ ſubiecta materia vel vſus cõmunis id recipiendi in tali loco in quo pfertur ſignificare declarat. Vnde. ius eſt nomẽ generale ⁊ lex iuris ſpecies. dicitur ius q ſi iuſti l. diſ. Jus autem. ſcõm. yſi. li. v. ethimo. Omne aũt ius legibꝫ et moribꝫ cõſtat. ſecꝺz yſi. vbi. ſ. c. ii. Et diffinitur ſic. ius ẽ ars bonũ ⁊ equi cuiꝫ merito quis nos ſacerdotes appellat. ideſt ſua iura cuilibet miniſtrãtes ff. de iuſ. ⁊ iure. l. i. ii. reſponſo. Hoc ẽ dicere q. Juſticia eſt collecio legitimoz pceptorũ que artãt nos ad obſeruãdũ bonũ ⁊ equũ ideſt vtilitatẽ et equitatẽ ſeu veritatẽ Quãuis enĩ vſucapio cõtra equitatẽ videatur introducta. tamẽ ſubtili cõſideratione marie inmittitur equitati cũ precipue equũ ſit qꝺ publice vtilitati deſeruit vel dicitur q in vſucapiõne vel preſcriptione ex cauſa et p bono publico inducitur qñqz rigor ꝓtra naturalem equitatem vt dicitur in g'o. i. diſ. i. ius autẽ vbi daꝭ quãdoqz ius quod non ẽ iuſtum vel equũ vt ibi exempla plura. Dicitur autem ius a iuſticia. Et aliter ſic diffinitur ius. Eſt preceptũ ſeu ordinatõ pñc pãtis ſeu domi circa ſubditos quãtum ad ea que poſſũt ſubeſſe poteſtati ſubditoz. Talis autem vel eſt deus ⁊ tũc dicitur ius diuinũ vel ẽ natura tunc autẽ dicitur ius naturale vel ẽ homo et tunc dicitur ius humanũ qꝺ regitur duobus vt in pñn. decreti. Et ſic ſe cũdũ triplicẽ gradũ ſumoz diſtinctũ eſt triplex ius ſcz ius diuinũ quod eſt preceptum ſeu ordinatio diuina ⁊ ius naturale ⁊ ciuile

Jus naturale eſt quod eſt commune omni nationi eo q vbiqz inſtinctu nature habetur non aliqua cõſtitutione facta ab homine ſed ab ipſo nature cõditore vt maris et femine cõiũctio liberoz ſucceſſõ ſcilicz in bonis parentũ vel etiã per carnis ꝓpagationẽ nõ per hereditatẽ quia illa ſucceſſio nõ eſt naturalis vt eſt glo. ſuper verbo ſucceſſõ diſ. i. c. ius autẽ vbi ponit hec diſtinctõ puerorz educatio. cois ommũ poſſeſſio quia iure naturali oĩa ſũt ꝓmuma ideſt cõmunicãda tempore neceſſitatis. c. ſicut xlvii. diſ. et oĩm vna libertas acquiſitio eoz que in celo terra et mari capiũtur glo. dicit. Hec enim et alia que in nullius bonis ſunt occupanti. cõceduntur. rei depoſite vel pecunie commodate reſtitutõ violentie per vim repulſio. Nã hec et ſi quid huiuſmile eſt nũ quã iniuſtum ſed naturale equũqz habetur ſcdm yſi. li. v. c. iiii. Et eſt tex. tocĩ capituli. Jus autem naturale diſ. i. Et ibi vide glo. huiꝫ diffinitionis. Item ius naturale eſt quod in lege ⁊ euuãgelio cõtinet quo quis iubet alteri facere qꝺ ſibi vult fieri Et prohibet alteri inferre qꝺ ſibi nolit fieri. di. i. in pri et. l. diſ. ponderet. alias cõſideret in. pinci.

q in.auten. vt cũ de app.cognoscẽ. §.cetez
c.dilecti ô mato.q obed. vnde qõ tibi vis fi
eri michi fac quod nõ tibi noli Sic potes i
terris viuere iure poli. Vel aliẽ ius natura
le dicitur vno modo motꝫ ex instictu natu
re puemens qº singula animalia ad aliquid
faciẽdũ iducũẽ. Est eni debitũ qddã qd na
tura cuilibet repzesẽtat. Et hoc debitũ scõz
ysi. cõmune est õm natõm eo qꝫ instinctu
vbiqꝫ nature vel naturali cõditione habet
et nõ ex aliqua cõstitutione facta ab hoie.
Item ius naturale dicitur instinctus nature
ex ratione puemens. Et scõm hoc ius õmia
dicuntur cõmunia idest ꝯmunicanda vt ō
dicitur. Item ius cõmune idustria hominũ
statutum. Item ius naturale dicitur equissi
mũ. Item pzecepta naturalia sunt que in le
ge q in euuãgelio cõtinentur vt nõ furtum
facies nõ mechaberis sed qd tibi vis nẽ. c.
ꝑalle. Jus aũt naturale in glo. vbi pzima ô
scriptio data est scm motũ sensualitatis
Alie aũt scm motũ ratõis. Item nota qꝫ
ius naturale scm. glo. i. insti. de iu. natura
li gen. q. ciui. potest dici quatuoz modis.
Vno modo ius gentiũ insti. de rerũ. diuisi
§. singuloꝝ. Scõo ius pactoꝝum. ff. de. pac
l. i. Tercio eius cõtrariũ sczꝫ rescindit pac
ta vt restitutõ minorũ. ff. de mio. l. i. Quar
to pzo instinctu nature vt quod in lege mo
sayca vel euuãgelio continetur. Jtẽ ius na
turale in quatuoz differt ab aliis turibꝫ sczꝫ
in ozigine in dignitate in amplitudine q sẽ
tencie rigore vt declarat glo. i. dis. v. Nam
cepit ab exordio uaturalis creature q nullã
patit imutationẽ q ex ipso oia cõmunia sũt
Nec cõtra ipsũ fit dispensatio sz de aliis iu
ribus secus vt ibi.

Jus ciuile inuemtur accipi diuersimode
vt. i. dis i. c. Jus naturale. ciuile vno modo
est quod quisqꝫ populus vel queqꝫ ciuitas
sibi ꝓpzium diuina hũanaqꝫ causa ꝓstituit
scõm ysi. li. v. scõo dicitur ius ciuile lex. xii.
tabularũ. Tercio dicit qd ex legibꝫ plebisit
constitutionibus. senatusconsultis princi
pũ decretis. vel auctoritate pzudentiũ iuei
tur. Quarto dicit ius quod nõ est pzetoziũ
Quinto dicitur disputatio pzudentum que
fuit facta sup lege. xii. tabulaꝝ. Sexto quic
quid habemus scriptũ de iure. Septimo qc
quid iure naturali vel iure gentiũ subtrahi
t vel quod nõ ẽ ius naturale nec gentiũ. Et
sic capiendo ius cancmicũ dicitur ius ciuile
Et ita sumitur. i. dis. Jus autẽ naturale vt i
glo. i. no. in. fi. Et qz ita diuersimode ius ci
uile inuemitur accipi in iure de pzima acce
ptõne habes istitu. de iure na. §. i. de. scda. ff
de iusti. q in. l. ius. ciuile. §. hec igitur. De
tercia q quinta. ff. de oz. iur. l. ii. §. disputa
tio. De quarta. l. ius ciuile prealle. i. pzi. De
sexta. ff. de variis q extraoz. cogm. l. i. §. pzin
de. De septima instt. de vsuca. in. pzin. vt ẽ.
glo. iii. §. Sed ius quidẽ ciuile insti. de iure
na. gen. et ciui. Item ius ciuile dicitur tripli
citer. Primo ex eo qꝫ in vnaquaqꝫ ciuitate ꝓ
natur. Et sic dicitur in genere. Scõo in spe
cie dicitur ius pzoziũ certe ciuitatis q sic lo
quit. §. ꝑalle. insti. Tercio dicitur p excellẽ
tiã ius romanoꝝ qñ nõ exprimitur ꝓpzium
nomẽ ciuitatis q sic capiti versi. Sed q qº ti
ens insti. tit. ꝑalle. et sic cõcoz. §. oms popu
li cũ dicto versi. in quo. §. dicitur qꝫ omnes
populi reguntur legibus ꝓmulgatis ab im
peratoze in versi dicit qꝫ vnaqueqꝫ ciuitas
iure suo ꝓpzio vtitur. Sed pzimũ intelligit
de gñali scm de pticulari.

Jus aũt gentiũ Est sediũ idest hostilium
occupatio. munitio. bella. captiuitates. seruI
tutes. postlimimia federa pacis inducie lega
toziũ nõ vetandoꝝ vel violandoꝝ religio ?
nubia inter alienigenas ꝓhibita. Et ideo iꝰ
gentiũ appellatur quia eo õnes fere gẽtes
vtũt. c. ius gẽtiũ. i. dis.

Jus aureoꝝ. annuloꝝ Scm quosdã di
citur quo olim liberti annulos aureos fer
re nõ poterãt. Sed scm azo. est priuilegiũ
qõ cõcedebatur libertis in signũ semiplene

ingenuitatis. Viuebant enī vt ingenui ſꝫ moriebantur vt liberti.

Jus militare eſt belli iferēdi ſolemnitas federis faciendi nexus ſigno dato egreſſio in hoſtes ꝛ pugne cōmiſſio. Jtem ſigno dato receptio. Jtē flagitii militaris diſciplina ſi locus deſeratur. Et ſcm canones qui fugit in bello publico infamis eſt. vi. q. i. infames. Et ſcm leges capite puniſtur. ff. de re mili. l. cauſe. §. que in acie. Jtem ſtipendiorū modus. dignitatū gradus. pmioꝝ honor veluti dum corona vel torques datur Jtem prede diuiſio perſonarū qualitatibꝰ ꝛ laboribꝰ iuſta diſtributio et pricipis portiō. vt. diſ. i. Jus militare. Et ſcōm yſi. l. v. c. x. Et ergo nō ōmia que capiūtur in bello ſūt pncipis quia dicitur hic principis portio. ſed ipſe tenetur ea diuidere ſcōm numerū ſeu naturā pſonarū. Sic etiā rex cuius ſūt omnia xxiii. q. v. dicat.

Jus poſſeudi eſt ex habitudiē domicilii ꝛ cōmunitatis

Jus patronatus eſt auctoritas ſiue poteſtas quā patronus habet in libertū. Aliter ſcōm goff. eſt auctoritas ſiue poteſtas pueiens ex bñficiis ante cōſecrat onē eccleſie collatis. Et puenit ex tribus ſcz fūdatione. donatione. et. edificatione. vꝰ ſola collatioē. vt xvi. q. vii. filiis. et. c. quicūq; xvii. q. ii. abbates. vñ patronū facit dos edificatio fundus. Competit aūt patrono aliqd honoris vt ſi eccleſia non fuerit collegiata pñtet. Sz ſi fuerit collegiata. tūc nō electōni plati faciende ſed iam facte honeſtius patron poſtuletur aſſenſus. Nīi ex ſpeciali cōceſſione obtineat vt partes ſuas iterponere debeat electiom tractande. c. nobis de iu. patro. Jtem habet aliquid honoris quia p̄ius in pceſſōne icedit vt. xvi. q. vii. pie mentis. Habet aliqd oneris quia tenetur defendere eccleſiā ab ōmibus oppreſſiombꝰ vt. xvi. q. vii. filiis. Et habet aliqd vtilitatis quia ſi migrat alias vergat ad inopiā alendus eſt de bois eccleſie vt. c. filiis pmille. ꝛ. c. quicūq;. Dñ patrono dētur honor onus vtilitaſq; preſtet pncipit defendat alatur egenus. Poteſt etiam patronus preter egeſtatē aliquos reditus moderatos habere ab eccleſia cuiꝰ patronus exiſtit. ſine preſentatioē inſtitui nō debet in ea eccleſia que patronū habet. Et ſi ſpretis patronis hoc factū fuerit ſcz rigore iuris inſtitutō ē retractāda. e. ti. c. illud vꝰ irrita nūciāda. Et ad inſtituentis verecundiā inſtitutꝰ amouendꝰ eſt. Et alius quem patronus dignū elegerit ordinādis vt. xvi q. vii. decreuimꝰ. Sed ſi laycus pñtat vni et poſtea variet alium pñtando videtur a primo diſcedere poſteriorem pñtando. ff. de ꝓcura. l. ſicut. §. vlti. Et tūc videtur arbitrio epiſcopi relinquendū quis eoꝝ alteri p̄ferat. ii. diſ. c. eccleſia vide. c. Quod aūt de iure patro. vbi de hoc ꝛ. c. Cū aūt aduocatus Jtem ius patronatus qñq; aduocatō qñq; vicedominatus vel cuſtodia vel guardia ſius eſt frequētationis vel preſſionis. ꝛ qñq; gtia vt in glo. i. c. quia clerici de iure patro. Et ſcōm goff. in ſū. e. ti. vbi ponit ſupradicta. Et no. q; ius patronatus nō perdit quis p damnationē vel cōfiſcationē iudicis ſecularis. glo. eſt in verbo ſubiecte. §. rurſus in fi. c. paſtoralis in cle. de re iudi. Et eſt nota dignū. Dñ vbi fit cōfiſcatio bonoꝝ nō cōfiſcatur ius quod nō tranſit ad heredes extraneos ſed tantū ad filios. l. i. et. ibi g'o. C. de bo. q liber. Jdeo nō cōfiſcat ius patronatꝰ libertorū vel emphiteoſis eccleſiaſtica vel fendum vt ibi ſcōm bal. ꝛ in l. Qui ſe patris. C vñ liberi. Jtem preſentatus ab eo cui ius pñtandi habet et ydoneꝰ nō admiſſus a plato ſi patronus nō variet habet ius in re. Et poteſt agere cōtra iſtitutū a nemie vel a falſo patrono pñtatū de re iudi. cum bartoldus et. c. decreuimus. xvi. q. vii. Si autē verus patronus variat primus pñtatus nō habet ius ad agendū cōtra ſcz preſentatū et inſtitutū ſꝫ poteſt agere contra

ꝑlatū ꝙ qui eū ꝓfitatū et ydoneū malicioſe
ñ admiſit differēdo iſtituere ꝙ difficultates
ingerendo vt ꝓuideat ei in beneficio cōpetē
ti iurta. c. paſtoralis. e. ti. Item ius patrona
tus trauſfertur in aliū gratuito titulo cū ſit
ſpūali annexū niſi cū vniuerſitate tranſeat
vt. c. cū ſcdum. e. ti. vnde iura patronatus
tranſire facit nouus heres. Res ꝑmutata do
natō venditōqꝫ. Item plerūqꝫ hoc nomen
eccleſia ꝑ iure patronatus ſupponit. xvi. q.
vlti. Si plures. xv. q. iii. nemī. et. c. i. de iure
patro Et ergo ſi quis vtatur tali ſimplicita
te verboꝝ dono tibi eccleſiam vel cōcedo l
telligīē donare ius patronatus ꝙ hēt i ea
c. qō aūt. e. ti.

¶ Juſpublicū cōſtat in ſacris ſacerdotib⁹
ꝙ magiſtratibus ſcōm. yſi. l. v. ff. e. ti. l. i. §.
publicū. Et. i. diſ. c. iuſpublicū vbi glo. dicit
Qui ledit ſacerdotes vel res ſacras ab oib⁹
tanq̄ ꝑ publico crimine accuſari poteſt. ii.
q. i. in primis. Vel ſic iuſpublicū eſt quod
generaliter alias principaliter ad publicam
deſeruit vel ſpectat vtilitatē veluti ne i por
tis l' muris ciuitatis ꝙ aliis ſacris iudicib⁹
vel ſacerdotibus vel magiſtratib⁹ aliqd cō
mittatur vel inferatur

¶ Juſpriuatū dicitur quod ſpecialiter ad ſi
gularem vtilitatē ptinet. Secūdario tamē
etiā ad rēpublicā vt i pactis et cōuētōnib⁹
mutuis priuatorū ſpecialit̄ iitis cōſpicit̄ in
ſti. de iuſticia ꝙ iu. § ii.

¶ Jus reipublice ſcilicet alterius q̄ roma
noꝝ qd̄ eſt ius cuiuſlibet ciuitatis idubitā
ter ſcōm omnes quia ciuitates regulariter
vtūt̄ iure priuatoꝝ vt. ff. de ver. ſigñ. l. cū
qui. ꝙ. C. e. ti. in rubrica. et. l. i. in. glo. i. li. ri.

¶ Jus quaſi naturale eſt qd̄ dñs vel patro
nus hēt i ſeruū vel libertū.

¶ Jus quiritū dicitur a quirino. i. a. romu
lo. Et eſt ꝓprie romanoꝝ quia nulli tenent
hoc ius niſi quirites ideſt romani ſcdm. yſi.
li. v. ethimo. ꝙ. l. ius quiritū. §. Sunt ꝙ aūt
talia. C. de legit. here agit̄ enī i eo ō legtis
heredib⁹ de tutelis. de curatoib⁹. de vſu
capionibus. Conſtat autem ius quiritū ex
legibus et plebiſcitis ꝙ ſenatuſcōſultis con
ſtitutōnib⁹ pricipū edictis ſenatoꝝ ꝙ reſpō
ſis prudentū. Vel ſcōm yſi. ibidē ꝙ diſ. ii.
in. pin. vbi de ſpeciebus romani iuris de q̄
bus ōnibus videlicz lex plebiſcitū ſenatuſ
cōſultū ꝓtorū edicta reſpōſa prudētum. q̄
que ſint require loco ſuo ꝙ inſti. de iu na. gē
ꝙ ciui. §. cōſtat et ſequēti vbi hoc ius apud
romanos tātū repitur diſ. i. ius quiritū. Et
dicuntur romani ōnes qui romano impio
ſubſunt ꝓut dicitur ꝓprium romanoꝝ ē ha
bere filios in poteſtate. Et etiā gentiles ſūt
ſub romano impio. Nam impator ē priceps
totius mūdi vt ibi glo.

¶ Jus ſibi facere vel dicere Eſt aliqd fa
cere quod maifeſte ſpectat ad iudicis offici
um ſcz qd̄ a iudice faciendū ſit veluti quis
rē ſua ꝓpria rapit auctoritate putans ſibi
hoc licere in iure cōfitetur ſe hoc feciſſe. De
quo queritur vtroq; caſu ipſe facit vnde de
bet ſuſtinere cōtrariū calculū ideſt cōtrariā
ſententiam vt ꝑ debito quo teneris alicui.
Is pignus tuū capit te inuito ius qō ſibi in
re cōpetebat amittit.

¶ Jus habere in re Et ius habere ad rem
ſunt diuerſa de cōceſ. preben. li. vi. c. fi. i. cle
vnica de ſequeſtra. poſſe. ibi. et nichilominꝰ

¶ Jus pretoriū Eſt qd̄ ꝓtores induxerunt
adimēdi ſupplendi vel corrigendi iuris ciui
lis gratia. vt ff. de iuſti. ꝙ iu. l. ius autē. Dō
etiā iꝰ honorariū dicit̄ qr̄ ꝙ honores gerūt
ſcz magiſtratꝰ auctoritatē huic iuri deōunt
iſti de iur. na. gen. et ciui. §. ꝓtoriſq; edicta

¶ Jus ſuccedendi habet heres. Item patro
nus in bonis liberti

¶ Jus verſutū. Dicūtur ꝑſtigia veſtigia
ſiue captiones verboꝝ quibus obumbrantur delicta. Et dicebantur verſuta ſcdm aso
quia quis repellebatur ab actione ꝑ quaſd̄
verſutias ideſt machinatioēs verboꝝ. Vel
ſcdm martinū dicit̄ verſutū ad exemplum

vestimēti quādo est illud intus qđ debet ee extra ꝛc. Sic etiā erat versutū ius q° illud quod erat pumēdū absoluebat. Et qđ erat absoluendum pumebatur.

Juris auspicium idest exordium l'tis vt i. c. pastoralis de cau. pos. ꝛ. C. de excep. l. penulti. ꝛ de codicillis. l. vltima. i. ℞.

Juris precepta Tria sunt scz honeste vivere. alteꝝ nō sedere. et ius suum vnicuiq; tribuere isti. de iusti. ꝛ iure §. iuris. p̄cepta ꝛ cōcordat. c. cū deuotissimā. xii. q. ii. vbi dicitur q; sūmum bonum in terris est iustici am colere et vnicuiq; ꝛc. Sed queritur vtꝝ seipsū quis ledere possit. Et videt q; sic qz qđ de vno cōcedit ꝺ altero negat ꝛ extra xxv. dis. Qualis. xv. q. iii. ex eo. ff. de iudi. l cū pretor. ff. de condi. ꝛ demon. l. cū ita legatum. ꝛ glo. in. c. nome de p̄sump. Sed ℏ dicitur alterū nō ledere ergo videt permissū seip̄ sū ledere. facit ad hoc lex ꝛ si damnū §. si pater. ff. de peculio. Et sic videtur q; clericus se vulnerans animo irrato nō sit excomunicatus. Cuius cōtrariū tenēt docto. p. l. ōne delictū. §. et si se. ff. de re mili. Et videt ex alio q; nō permittitur militi armate militie vt manus violentas in seipsū immittat ergo nec militi spūali. Etiā null9 ē dñs suorū membroꝝ. l. liber homo. ff. ad. l. aquiliā Solutio. dicit io. fabri q; quis ledēs seipsū nō incidit in canonē. Si quis suadente ꝛc. xvii. q. iiii. ꝛ q; ille loquit vbi alius ē agēs et alius patiens. Et sic credit talē non esse excōmunicatū scz alias grauiter pumēdū. Sz opimo doct. dicens cōtrariū est verior scz q; talis sit excōmunicatus. Idē tenet io. an. in c. cū cōtingat de sen. ex. Etiam mutilans seipsū est irregularis sicut mutilans aliū. c. i. de homi. Et sic p̄hibitum est ne quis aliū ledat, multo fortius ne seipsū. qz caritas incipit a seipso. c. misi specialie de vsu. pal. de pe. dis. iii. qui vult ꝛ. c. si non licet. xv. q. v.

Jus canonicum ꝺiuiditur in decretū et decretales quaꝝ volumē dicit extrauagās in quiq; libris marime respectu iuris ciuil Quorum librorꝝ materia hiis habetur versibus. Pars prior officia creat eccle. ieq; ministros. Altera dat testes ꝛ cetera iudicōꝝ. Tercia de rebꝰ et vita p̄sbiterorꝝ. At normam recte nubere quarta docet. Vltima de vicis et penis tractat eorum. Vel in vno versu. Judex iudiciū clerus sp̄ōsalia crimē. Quilibet autē liber habet plures rubricas siue titulos in quibus premittitur materia i geuerali de qua tractatur in capitulis sequētibꝰ in sp̄eciali. Sub q̄libet aūt rubrica sūt vnū aut plura capitula que dicūtur decretales vel cōstitutiones. Et aliqñ in capitulis sunt § §. vnde quādo allegabis aliq̄d ex decretalibus nō allegabis librū sz titulū ꝛ capitulū i eodem. Et si sit capitulum lōgum dices c. tali circa p̄cipium medium vel finē. Vt si sint in capitulis paragraphi allegabis tali. c. §. i. vel. ii. Et post cōp̄ositionem quiq; librorum dictorum per magistrū. Raymūdū capellanū gregorii pape. ix. circa annum domini. M. cc. xxxi. elapsis multis ānis videlicet āno a natiuitate vel incarnatione dni. M. cc. lxxxviii. nonas marcii pōtificī bo facii. viii. anno. iiii. cōpilatus est liber sextus. Nō quidem sextus cum aliis quiq; ptialibus p̄dictis in vno volumine. Sed liber specialis cōtinens etiā q̄niq; ptes et supp̄lēs defectus casuum emergentium in libris decretalium nō cōp̄rehensorum. Deinde clementine cōstitutiones a clemente papa. v. sub anno domi. M. ccc. xi. in cōcilio viēnēsi qđ ser mensibꝰ tātū dnrauit cōcepte ꝛ edite sunt licet idem clemēs morte p̄uētus ad publicū nō perdurerit. Sed io. papa. xxii. ꝺ post ꝓpleuit correxit mutauit ꝛ executōi demandauit. Et fuerūt ꝓmulgate anno dni. M. ccc. xvi. iiii. kalendas nouembris. De hoc vide glo. in ꝓhemio cle. super verbo nouembris. Et verbo pōtificatus. Et dicit. io. an. q; iste liber nō debet allegari septimꝰ sz debet intitulari clementine scz cōstitutiōēs

a clemente. v. Sed decretū qđ magister gratianus circa annū dñi M.c.et.ix. ꝓpilauit diuiditur in tres partes. Prima dicitur distinctiones quia distincta p̄ cētū ⁊ vnā ptes. quelibet habet vnū vel plures canones qui vlterius subdiuiduntur in pagraphos ⁊ versiculos. Sed secda pars decreti nomiat causę quia cōtinet in se. xxxvi. causas a quib? nomē accipit que vlterius subdiuidūt in questiones. Et hec in canones. qui vltra i pagraphos et versiculos subdiuidi possūt Tractatus autem de pemtentia inpemitur i causa. xxxiii. in. q. iii. Et habet. vii. distictiones q̄rū quelibet hēt caōnes plures cū pag̃phis ⁊ versiculis suis. Tercia et vltima ps decreti nūcup̄tur de cōsecratione. Et habz sub se quiq; distinctiones cū canonibus vel capitulis paragp̃his vel versiculis. Dñō dēcretum dat cētum distinctiones et vnā. Trigīta causas ⁊ ser addit tibi mixtas. Distīguit septem pemtentia. cōsecra quiq;. Auctorem quarū tibi declaro gratianū. Et i dictis quatuor libris satis patet modus allegandi qui i fundamētis alumnoz̄ iuris poī cōsueuit q̄ re ꝟ supersedeo

Ius vero ciuile Diuiditur in quatuor libros p̄cipales scz. ff. C. instī. ⁊ auten. Quibus additur collatō decima seu liber feudorū. Primus ergo liber iuris ciuilis est. ff. q̄ cōtinet leges ⁊ statuta romanorum. Et diuiditur in tres libros p̄incipales scz. ff. vet? quod habet libros p̄incipales. xxiiii. infortiatum quod habet libros ptiales. xiiii. ⁊. ff. nouum qđ habet libros ptiales. xii. Quib? connumeratis sunt libri partiales quīquaginta. ff. veteris infortiati. et. noui. Et vocatur. ff. etiam pādecta vel liber pandectarum vide supra de. d. Secūdus liber iuris ciuil vocatur. Coder qui cōtinet statuta sanctiones ⁊ p̄cepta imperatorū. Et fuit tđē iustīniai ipatoris tres. Codices scz. Coder gregorianus. Hermogenian? ⁊. Theodosian? ꝺ q̄bus. C. extrauagantibus diu? iustīanus aīm suū ad impiales cōstitutiones dirigēs vnū. C. fieri fecit quē sno felici nomine intitulauit. Codicē iustīniam vt in rubrica ꝑhemio. C. Et diuiditur iste liber in. xii. libros ptiales. Quorū nouē primos doctores legere solent. Sed vltimi tres qui lōge post primos nouem cōpositi sunt raro legi cōsueuerūt. In quorū allegatiomb? hoc est speciale q̄ ad. ti. ⁊ ad. l. cū. §. additur numerus libri videlicet lib. xii. xi. tc̄. C. de. manu. ⁊. milī. l. Et cetera. li. xi. Et. C. de dignita. l. si. vt ꝓpo mis li ixii. Tercius liber p̄cipalis dicit autē ticū vel autenticorū. Et sunt quedā excerpta quasi predictorū librorū sūmula. Et diuiditur iste liber in. ix. collationes. Quarū quelibet subdiuiditur in titulos et tituli nō in leges sed in paragraphos. Et differūt autenticū et autentica quia autenticū volumē est per se. Sed autentica ē lex vna vel. §. in corporatus. li. Codicis et antiquo iuri super additus. Et allegatur sic. C. de. epīs. ⁊ cle. auteti. generaliter. C. de sacrosanc. eccle. antētica multomagis. Sed in autentico siplicit allegatur titulus ⁊. §. vt in autentico vt iudices sine quo ꝑ suff. §. tali. sufficit. vel tali Item. x. collatio intitulatur liber feudorum Et habet duos libros partiales quorū quilibet subdiuidit in. ti. ⁊. ti. i. c. ⁊. §§. Quart? liber principalis legū dicitur institutiones vel instituta. Et ille diuiditur in quatuor libros ptiales. Et est introductorius in ius ciuile et canonicū maxime quo ad declarationem terminorū in vtroq; iure vsitatorum qui tāq; hostiū in domū prebet introitū i sapientiā iuris Quare cōsulitur ōmibus quasi modo gentis iuris alumnis lac iuris cōcupiscentibus per institutionū documenta sua p̄emordialia capescere nutrimēta vt tali doctrina primitus iformati securius mereantur inherere sanctōni iustīniani imperatoris xp̄iānissimi. Nullus ergo p̄sumptuose sine institutōnū doctrina iuris maxime ciuilis sublimitatē tēptet ascendere ne corruat

er alto q̄ fatagit volare ſine pennis. Et hec de nominibus diuiſionibusq; librorū principalium iuris vtriusq; ſufficiant. Quoq; modum allegandi in ſingulis cū exemplis ſuis vide in fundamēto iuris. Et nota q̄ ius ciuile tripliciter ſe habet ad ius naturale ⁊ tres opationes circa ipſū et eius materiā exercet Aliter tamen ⁊ aliter. Nam ius ciuile p̄mo addit ſuper naturalē determiatōne p̄ gruos modos vt eſt videre in delictis. Verbi gr̄a Jus naturale et eius rectitudo dictat delicta puniri iſti de obli. que ex delic. naſ. i p̄ncipio ff. de furtis. l. i. Et ita omnia p̄cepta decalogi ſūt a iure naturali ſuper illis p̄incipiis fundata que ponit iuriſcōſultus de iuſti. et iu. ff. e. ti. l. iuſticia. §. i. Et in p̄hemio decretali ū ſcz honeſte viuere. alterū nō ledere. ius ſuum cuiq; tribuere. Scdo rectitudo natural' vult nemi ſubtrahi qd' ſuū eſt. Et ius legale diſtinguit actus ab illa rectitudiē diriuātes ſcz actū furandi. fenerandi. rapiendi. ⁊c Et vltra hoc oſtendit quomō vnus illoꝝ actuū plus deuiet a rectitudine nature. Et ſecm illud maiores ſine minores penas ſtatuit. Tertio declarat. Nā iure naturali rectū eſt neminē cū alterius iniuria vel detrimēto locupletari. Non tamē habetur de eodē iure. ſi ſit poſſibilis euentus in quo quis locupletari poſſit cū alterius iactura ſine tamē eius iniuria ſicut in p̄ſcriptiombus ⁊ in vſucapiombus. De iſta triplici opatōne loquitur l. ius ciuile. ff. de iuſticia ⁊ iur.

¶ Juſtum eſt Quod ex p̄cepto vel ſuperioris ordinatioē alicui cōceſſū eſt. Et ſic iuſtū eſt illud qd' ordinatur iure. l. iuſte. ff. de acq poſ. Sed iuſticia eſt habitus ſeu virtus ſuperioris ad p̄cipiēdum bonum ſubditoꝝ. Quare ⁊c.

Kalende ſūt Certi dies mēſiū a kalon grece qd' eſt voco latine vt notatur in. l. qui ante kalendas ⁊ in. l. qui. eū. ff. de ver. obli. quia p̄miſſio talis Promitto ante kalendas duplicīter accipi poteſt ſcz ante inceptas et ante finitas. Et i dubio iterpretatio debet fieri cōtra ſtipulatorem. l. veteribus. ff. de. pac. l. quicquid a ſtrigēde. ff. d. ver. obli. Ergo p̄ inde ē ac ſi p̄miſiſſet ante kalendas finitas. Et tūc bñ ſequitur quiſquis p̄miſit ante kalendas ſit illi ſimilis qui p̄miſit kalendis. Et allegant iſti. ter. cū ratione p̄miſſa in argumētū ad teſtes cōcordandos. quoq; aliqui dicūt ante guerrā alii poſt ⁊ t qui dixerūt poſt intelligantur poſt inceptam ⁊ qui ante intelligātur ante guerrā finitam. Et hoc fuit dictum angeli et immole in. l. Si quis peremptorie ſuper p̄ima. glo. Et doct. l. ii. §. penulti. ⁊ l. iii. §. cū quid. ff. ſi cer. pet. ⁊ p. bar in. l. i. C. d vſufruc et. l. iſulā. §. penulti. ff. ſolut. matri per. Jaco. buſg in. l. Sed ⁊ ſi poſſeſſiom. §. Item ſi iurauero. ff. de iureiur. ymmola in. l iter ſtipulantem. §. i. ff. de. ver. obli. Innocen. in. c. cū cōtingat de. offi. dele. i. c. cū tu. ⁊ glo. magiſtralis in. c. In noſtra de. teſti. Et aliqui dixerūt q̄ teſtes tales ideo cōcordāt ne puniantur de falſo non vt p̄bent vt per. doct. in legibus allega. Alii dicunt q̄ cōcordantur vt p̄bent vt per glo. ⁊ docto. c. Cum tu. Sunt ergo kalende p̄ima dies in quolibet menſe. Etiam dicte a colo quia antiqui colebāt p̄imū diem mēſis ⁊ ſic dicūtur quaſi colende. Vel dicūtur a verbo greco kalo idest voco quia romani habebant p̄cones quos p̄ima die mēſis mittebant p terram dicentes. Vocat vos ſenator ad nūdinas p̄parate vos. De h° eſt glo. notabilis i. l. Cū diſertus. ff. de ver. ſignī. que etiam declarat nonas et ydus de quibus vide in fine. p̄mi libri cōpoti cirometralis ⁊ i aliis.

Libra sunt ymagines que distillant aquã salientem scz aque ꝛ fistule que salientibus pingũtur

Lanio omis est macellarius vel beccarius a lanã do sic dictus quia dilaniat ꝛ dilacerat alia ꝛ per frusta carnes incidit et vendit. Vel ẽ ille qui lanã sepat a corijs bestiaꝝ ꝛ eruit siue scoriat bestias. Et sic dicitur a lamficõ scdm glo. i. l. cũ delamoms. ff. de fũ. instruc. ꝛ instru. lega.

Lata culpa est nõ intelligere qd õnes bñ intelligunt et nõ facere quod oẽs faciũt vel maior pars vel id facere qd nulli vel pauci faciũt. ff. de ver. signi. l. late.

Leuis culpa ẽ vt ī. §. pterea qui mo. re. ꝯ trahi ob. insti.

Leuissima culpa. Est non preuidere qd sapientissimus puidisset vt posui rẽ i capsa cum claue clausa ꝛ credebã esse clausã claue ammota nõ pbans an esset clausa. Et de illa ꝛ similiter de leui ꝺ positarius nõ obligatur si res deposita perdatur misi ptes sic cõuenerint. Sed de lata culpa semp tenebitur. Et etiã est lata culpa nescire iura ciuilia. l. leges C. de legibus. vbi casus ad litterã quia omnes debent scire iura ciuilia. Non ergo excusatur dicẽs. Nesciebã q lex prohibebat. Etiam in maleficijs ignorantia crassissima ꝛ negligentia maxima lata culpa est quẽ dolo ꝯ paratur Sed casus fortuitus est inopinatꝰ rei euentus qui nullo hominũ remedio preuideri potest vt. C. de pigno. acti. l. que fortuitis ꝛ insti. e. ti. §. Item is cui vide supra culpa.

Latitare est se maliciose occultare animo fraudandi creditores suos agere volentes. ff. q. causis in posses. ea. l. fulcinꝰ. §. Quid sit latitare. ꝛ habetur in. glo. c. Cõsultatioi bus. ii. de offi. dele.

Latini sũt Vel dicebantur olim quidam qui ita erant a domis manumissi vt essent in vita liberi et gauderẽt plenaria libertate in bonis suis sed in morte serui erant quare post obitũ eoꝝ non poterant succedere parentibus et ergo bona eoꝝ tãquã seruoꝝ ad dominos deuoluebãtur. Et heredes eoꝝ nichil post mortem eoꝝ cõsequebantur. Sz cõtrariã habẽt cõditõnẽ ꝺditicii vt supra dictum est de littẽa. d. ꝛ ī desuetudinẽ abierũt quia pessima cõditio erat. Vnde insti. de libert.. versus. Vita latini gaudent deditícii morte.

Larue. Sunt deformationes hoim ppt appositionẽ colorꝭ.

Laudũ Est sententia arbitri. ꝛ laudare est sententiã arbitralẽ ferre. Item laudare ꝺbet arbiter in loco vbi cõpromissũ est factũ Alias nõ valet laudum le. Si cũ dies. §. Si arbiter. ff. de. arbi. Sz quomõ locus accipiatur dicit ludovicus de roma qõ p ciuitate ꝛ allegat specula. singulariter in. ti. de arbi. §. Item queritur an stricte et. §. sequitur Item laudũ arbitrorũ nõ potest rescindi p tertu instrumẽtorũ de nouo repertoꝝ si eqp as arbitramentum transactõm. Si autẽ vis eqparare reductioni appellationis tunc posset sicut in appellatione in qua nõ pbatum probabo sicut dicit frederic? de senis ī consilio. cc. xxvii. quod iucipit petrus testaf.

Luxuria nota. archidya de consuetu. c. fi. in. vi.

Legatus est ille cui certa patria vel puincia cõmittitur gubemãda vt in. c. Nouit de app. Potest etiã dici legatus quicũq ab aliquo ad aliquos est miss?. Aliter legatos dicimus eosdẽ quos aduocatos vel patronos causarũ qui in forensibus negocijs pẽminentes litigantibus suum prebent patrocinũ. Et nota q tria sũt genera legatorum ꝙdam de latere domi pape mittũtur vt cardinales quos appellat fratres. Et tales possunt absoluere homines sue ꝛ alteri? puincie in puincia et extra ꝛ equiparantur procõsulibus. Alii sunt nõ de latere sed datiui.

Jlli simpliciter in legationem mittūt vt pre lati qui tantū absoluūt puinciales ⁊ ī pui cia nō extra cōstitutos. Et equiparantur p sidibus puinciarū. Tenēt sūt natiui qui su arū ecclesiarū ptertu legatione fūgūtur vt archiepus cantuariensis. de q° no. in c.i. de off. dele. li. vi. Et tales sunt quatuor scilicet archiepiscopus eboracen. Cantuariensis. Remensis ⁊ pisanus vt no. in alle.c.i.e.ti. li.vi. Et legatus per litteras de sua legatio ne fidem facere debet si exigatur vt. C. de manda. prīci l. vñica. Et eius uice fungitur a q° destinatur ⁊ vicē alterius gerit quare honorand? ē sicut ille cui? uicē gerit. lxxxix dis. c. vlti. vbi dicitur q dyaconus nō debz sedere ante presbiterz nisi locū habuerit sui patriarche tunc enī sicut illius locū tenens honorabitur vt lxxxviiii. dis. c.i. Item lega tus generalis potest cognoscere per siplicē querelam et per appellationē de causis sub ditorū suffraganeorū suorz vt no. in g'o. cē eorz. c.i.e.ti. Et legatus a latere cōferre pōt ecclesias vacantes si est cardinalis alias nō vt no. c.i.e.ti. li. vi.

¶ Legatus p cōsulis Est cui pcōsul posq puinciā est ingressus mandat iurisdictionē determinatā ⁊ assignatā aut qñcz in itinere moram passus vel necessariam trahens vt l. alīqñ. ff. de offi. pcōsul. ⁊ lega.

¶ Legatū est donatio quedā In testamēto a testatore relicta isti. de lega. § i. ⁊. ff. de legī ii. l. legatum. Vel est delibatio hereditatis qua testator ex eo q vniuersū heredis foret alicui collatū quid velit vt in. l. legatū. ff. d lega. i. Et relinquitur legatū nō vt heredi cui placet vt dicendo hoc illi do lego vl rel quo. i. dādū dispono. ¶ Fiebat aūt legatum olim plurib⁹ modis quādocz per vendica tionē hiis verbis ille āmodo vēdicet a me il lam rem sibi vt suā vt dicat suam esse et pe tat vt suā. Qñcz p damnationē vt hiis ver bis heres meus damnatus esto idest obligī tus esto hoc illi dare. Qñcz scdm quosdam legat p cōdemnatōnē qñ a testatore aliqd relinquitur in penam ⁊ in damnū heredis hoc modo Si heres meus ticiam duxerit in vxorem in damnū suū ⁊ penam cētū lego. Qñcz fiebat legatū per verbū sinendi hīs verbis sine illi hanc rem idest permitto illū habere. si vero res apud illū esset aptus cēt hic modus legandi vt sineret eum habere. quod apud eū tūc esset. Quādocz per pcep tationē scz cū duos vel plures heredes isti tuit ⁊ alteri eorz plegauerit aliquid adhuc idem preceptaret et palīs haberet. Et nota q legatū regulariter traditur ab herede. Et fideicōmissū fere idem est quod legatū. Sz est dictū fideicōmissū ideo quia olim pende bat ex fide heredū. Sed modo quid iuris ē ī vno idē ⁊ ī alio

¶ Legatarius est. Cui aliquid legatū est et qui legatū accipit. Et talis potest esse testis ī testamento vt insti. de testa. ord. §. legatarī is. Sic etiam fideicommissarī? vt ibi dicit

¶ Legare est in vltima voluntate testa toris de singulis rebus disponere ⁊ legatum ab herede prestandū alicui relinquere. Etiā legare alia significatione est mittere ⁊ sic n de dicitur legatus idest missus. sed dū signi ficat relinquere venit inde legatū. Et legare oīs possunt qui testamētū facere possūt. et legari potest omnibus illis qui possūt he redes instituī. Item legari potest res testato ris ⁊ heredis. etiam res extranee psone. Et sic quando testator sciebat rem alienā esse Et tunc debet rem illam emere a dño et tra dere legatario. Et si dñs vendere noluerit debet heres legatario tradere estimationē. Item possūt legari fructz futuri. Item iura actiones et seruitutes sed non res que nō ē in rerū natura vt ypocentaurus. Et ea de quibus nō est cōmerciū vt forū romanū ba silice vel templa ⁊ que p̄ublico vsui destina ta sunt. Item potest legatū relinquī quibus cūcz verbis aptis tñ ⁊ ydoneis vt si dicat testator lego dare iubeo impo mādo pcipio

ꝛ sic de aliis. Item relinqui potest legatum pure in diem et sub cōditione. Et potest testator huiusmoi legatis apponere cōditōnē quam voluerit quia heredis institutio est caput ꝛ fundamētū testamenti. Et quia sine heredis institutione nō valet testamentum. Ideo multū interest tabellionū de herede ꝓsiderare et inquirere. scdo de hereditatis divisione. tercio qui possūt et debent instituī. Quarto q° modo et qualiter fiat heredū institutio.

¶ Legitime ptes heredū his versibus cōtinentur. Quatuor aut in fra dāt natis iura trientem. Semissem vero dāt natis quinq; vel vltra. Arbitrū sequitur substantia cetera patris. Quarta tibi satis ē si sis extraneꝰ heres. Tunc trebellaris cū reddere cuncta rogaris. Tunc defalcaris cum per legata grauaris

¶ Legitimū dicit Ser modis. Primo qđ non est ꝓhibitum. Et sic per abnegationē ꝓhibiti vt successio dicit legitia Scdo strictius quicquid est ꝓmissū nō per abnegationem ꝓhibiti sed ꝑ positionē liciti. Tercio iuxē positiuo digniori scz a iure ciuili cōcessū capiendo ius ciuile largissime pro pretorio et ommibus partibus iuris ciuilis. Quarto cōcessū a iure ciuili restringēdo vt nō cōprehēdat pretoriū. Sed omnes alias ptes scz se natusconsulta principū placita et respōsa prudentū. Quinto adhuc plus restringendo iꝰ ciuile solū pro lege. xii. tabularꝝ. Sexto maxime restrigendo solū p lege. xii. tabularū exclusis respōsis prudentū et edictis ptorū ita notatur in. l. vnica. C. quādo nō pe. par. petēti act. hec catho saccus.

¶ Leno est qui pcūi p compato stupro accipit vel damnatā de adulterio duxit vel qui eā adulterio subicit vel adulterū se facit vel questum de adulterio vroris accipit vel q mancipia questuaria habet scz qui taberne vl alicui negociatōm ꝓponit meretrices vt plus lucretur. Et ħ est infamis vel q vxorē deprehensam i adulterio in matrimonio retinuit. vt. C. ad. l. iuliam de adult. l. crimē lenocinii. Et in. glo. ō multis modis lenocinii ꝓcordācie allegāt. C. ō specta. seni ꝛ lenonii l. i. § lenones. li. xi..

¶ Letamē Est sterquilinii a letādo dictum qz letas facit segetes.

¶ Letale idē est qđ mortiferū. vnde dicit ō aliq° vulnerato ad mortem q; letale vulnꝰ habet. Et venit a letū idest mors. vñ. Dole ti leti causa fuere mei.

¶ Lex est ꝓstitutio populi qua maiores natu simul cū plebibus aliquid sanxerūt secūdū ysi. li. v. ꝛ dis. i. lex ē. Et dicit glo. q; olim populus statuit leges Sed hodie transtulit hanc potestatem in impatorē insti. de iu. na gen. ꝛ ciui. §. Sed quod pricipi. Vel aliter lex est species iuris et ponitur quādoq; stricte sz p eo qđ populus romanus senatorio magistratu interrogante veluti consule cōstituebat insti. de iure na. gen. ꝛ ciui. §. cōstat autē. Nam ꝓsul est qui senator erat ꝛ populū cōsulebat an eis ꝑ placeret ita statui. ꝛ populus respondebat ita. Et etiā sic diffinitur Lex est cōmunē ꝓceptū virorū prudentum ꝓsultatō. delictoꝝ que sponte vel ignorāt cōtrahunt coercō. cōmunis reipublice spōsō ff. de legi. l. i. Quinq; ponitur large pro ommi rationabili statuto. Vnde etiam dicitur lex est sanctio sancta. iubens honesta ꝓhibens cōtraria que sumitur ex lege greca. ff. de legibus ꝛ senatusconsultis. Lex etiā quādoq; dicitur consuetudo. i. q. i. c. it. Quandoq; ratio. i. dis. cōsuetudo. Quādoq; iꝰ scriptū sine cōstitutio quecunq;. qnq; cōstitutō ciuilis tātū. Et qualis debeat esse ler habetur i. c. erit. iiii. dis. vbi dicitur. Erit autē lex honesta iusta possibilis scdz naturam ꝛ patrie cōsuetudinem loco tempiq; cōuenens necessaria vtilis ꝛ manifesta ne aliquid p obscuritatem incaptione cōtineat. Et ibidē ꝛ. c sequen. §. leges. dicitur q; nō est iudicādi de legibus sed scdm ipsas. Et qnq; istituit

ꝛ sic firmantur et appbantur. Nam lege nō tota perspecta iciuile est iudicare vel respō dere. ff. de legi. l. inciuile. Et leges ipse cano nes sacros imitantur in autentico de eccles. asticis. ti. §. 1. colla. ir. de iudiciis. Clerici. c. i. de. iura calum. et. c. i. de no. oper. nūc. vbi subditur. Sacrorū statuta canonū principū cōstitutiomb⁹ adiuuātur Et sic ecōuerso in materia ciuili. Jus canonicū cedit et imitat Lex alia priuata alia publica. Lex publica est que a sanctis patribus scripturis est con firmata vt ius canonicū. Lex priuata est que ex instinctu spiritus sancti in cordib⁹ fideliū est scripta sc3 caritas que digmor ē pma rir. q. ii. due sūt.

¶ Legū autores seu inuentores ponūt dis. vii. c. moyses ꝛ. c. fuerūt vsq; i fi. dis. eiusdē vbi dicitur moyses gentis hebree prim⁹ ō nū diuinas leges sacris litteris explicauit. Gorone⁹ rex primus grecis leges iudiciaq; o stituit. Mercurius trimegistus primus egip cijs leges tradidit. Et dicit glo. q; dicitur ri megistus ppter tres potentias. Eloquētiam sciētiam et virtutē. Solō prim⁹ leges a the mensibus edidit. Ligurgus prim⁹ lacedemo niis ex appollinis auctoritate cōfinxit. Nu ma pōpili⁹ qui romulo su cessit primus in regno leges romanis edidit. Quoniam cū populus seditōsus magistratus ferre non posset decē viros legib⁹ scribendis creauit qui leges ex libris solonis de greco in la tinum sermonē translatas duodecī tabulis exposuerunt. Fuerūt autē hii decē viri. Apy us. claudius. gemici⁹ veterius. iulius mag milius. sulpicius. sextus vel sextigius. cura cius. romelius. postum⁹ Hii decē elci sūt ad scribendū leges scd'um ysi. li. v. ethimo. Le ges aūt in libris primus cōsul pompeyus redigere voluit sed nō pseueranit obtrecta torū metu. Deinde cesar icz iulius cepit idē facere sed ante iterfectus est Paulatim aūt antique leges vetustate atq; incuria abole uerūt. quaꝛ et si iā nullus vsus sit Noticia tamen necessaria esse videtur scd'm ysi. li. v. ethimo. ꝛ. c. ii. dis. vii. vbi glo. dicit. cā quare tollātur tales leges ē vt sciatur eē ne cessarie. C. ȝ. cadu. toll. l. vnica. Quia papa arguit etiam ex abrogato iure. c. nouit de iudi. vel ideo notícia taliū est necessaria vt reprbentur maledicta. xxxvii. dis. legim⁹. ꝛ. c. qui de mensa.

¶ Leges noue et legū codices. Et ea qui bus ceperūt habētur. c. fuerūt prealle. dum dicit ysi. vbi supra. Noue autē leges a pstā tino cesaē ceperūt ꝛ reliquis succedentibus erant pmixte ꝛ inordinate postea vero the odosius minor augustus ad similitudinem gregoriam et hermogeniam. Codicis scās cōstitutiōes a cōstantim tempibus sub pro ppio cuiusq; ipatoris titulo dispositit quē libꝝ a suo noie theodosianū vocauit.

¶ Leges quibus nō vtimur. Quomō fue rint facte require. ff. et insti. Nam vt dicitur dis. ii. c. quidā. leges quedā dicūtur ab his qui cōdiderunt vt cōsulares. tribunicie. iu lie. acq̄lie. Cornelie Et pcipue lex a pōpeyo lex papia. a papio. alias a papimano lex. falcidia ꝛ quāplures alie de quibus infra. Quedā etiam dicuntur a locis vt lex rodia et cōsimiles.

¶ Lex aquilia loquitur in eo casu cū quis culpa sua alicui damnū dederit velut equū seruū vel alid' aīal occiderit vl' vulneraueit seu vestem suā sciderit aut in illis rebus dā nū dederit. Et in hac lege venit culpa leuissi ma vt si quis ex alto se precipitauerit ꝛ sup aliū ceciderit tenetur. l. acquilia. Cas⁹ vero etiā occidētem excusat inst'. de le. acquilia. § iniuria. Et si putator ramū deiecerit ꝛ non proclamauerit. ꝛ sic aliquē occiderit tenet' e adem. l. Sed ñ tenet'. l. cornelia de sicca. in q̄ venit tātū dol⁹. ff. ad. le. acquiliam ꝛ ad le cornē. de sicca. require s̄ actō legis acq̄lie

¶ Lex cōmissaria ppie non ē lex neq; sena tuscōsultū sed ppie pactū. Et habet locū cū ita venditor cōuenit cum emptore vt si non

fuerit solutū preciū totum vel pars cū que dam portio stati soluta ē vt ī tali die vel ta li tempore sit res inempta vel inuendita si dictum sit vt redeat possessio ꝙ dominū ad venditorem. Tale aūt pactū nō habet locū in pignoribus ꝫ in emptionibus vt.ff. de l.ꝓmis.vlti ꝙ.l.si fundus .Et ꝙ res dicitur empta ita capitur. Si venditor inemptā eē velit cuiꝰ causa id cauetur. Alias fraudare tur venditor si exusta villa in potestate emp toris esset nō dando pecuniam iemptū facē fūdū.tex.est in.l.ii.ff.e.ti.

¶ Lex cornelia ō falsis penam irrogat his qui falsū testimoniū dixerūt vel falsū testa mentū vel aliud quodlibet instrumentum scripserūt aut sigillauerūt aut alias falsū ꝓ miserūt puta in moneta vel mensura. Et est dicta lex cornelia a cornelio inuentore. Dici tur etiam testamentaria. Et eius pena in ser uos est vltimū supplicium ī liberos vero ō portatio insti.de.pub.iudi.§.Item lex cor nelia de falsis

¶ Lex cornelia de siccariis Loquitur de his qui hominē dolo malo interficiunt scilicet telo vel iactu furtiuo ꝙ huiusmoi. Vel etiā dicitur lex cornelia .de veneficiis a veneno puta quādo quis aliū interficit veneno aut magicis susurris vel incātationibus. vel qꝛ mala medicamenta publice vendidit. Et dicitur de siccariis a sicca acuta vł cultello

¶ Lex duodecī tabularū ſuit origo totius iuris ciuilis scdm glo.insti.de iu.na. gen.ꝙ ciuil.§ ex nō scripto. in verbo origo .ff. de. orig.iur.l.ii. §.1. Et dicitur lex scripta in xii.tabulas. Quarū decē a ciuitatibꝰ athe niensiū ꝙ lacedomoniorū a decem viris fue rūt allate. Et due ad illarū declarationē p eosdē decē viros postea addite vł dicit glo. in verbo decē viros. §. deinde.c.moyses dis vii. Cū enī leges ꝓpter discordantiam ple beorū cū nobilibꝰ fere p. xxx. annos in de suetudinē abiissent creati fuerūt ōcem viri qui transtulerūt leges grecoꝝ in latinū et eas in decē tabulis eburneis scripserunt. Et hii decē viri postea videtes in illis x. tabul multas leges deesse accepta potestate corri gēdi diminuēdi iēptandi addēdi ꝙ supplē di duas alias tabulas addiderūt. Et deinde dicta est lex xii. tabularū. Postea cū ꝑdicti viri sibi magistratum vsurparūt a populo sunt creati ꝙ sic cōsules sūt facti qui senatus cōsulta posuere postea ꝓtores cōstituti sūt qui edicta pretoꝝ fecerūt. Et lex. xii. tabu larū sic dicitur ꝙ hoc nomē olim accepit cū ro mani iura penes se nō habuerunt sed essent penes grecos. Ipsi leges scriptas desideran tes a grecis miserūt nuncios ad grecos qui supplicarent eis vt iura traderent romanis. Quod greci renuerunt. Mittentes roma nis er eis sapientē quēdā vt exploraret an digni essent romani legibus qui cū romam veisset romani excogitātes quid fieri pote rat quēdā stultū ad disputandū cū greco posuerūt vt si perderet derisio esset. Sꝛec? nutu disputare cepit et leuauit digitū vnū significans ꝙ vnus esset deus. Sed stultus credeus quod vellet eum vno oculo cecare duos leuauit digitos scz indicē et medium qui etiā ad iuramētū necessariū leuantur et cū eis etiā pollicē sicut naturaliter euenit ꝙ na si grecū cecare vellet vtroq; oculo. grecus aūt credidit ꝙ trinitatē ostenderet. Itē gre cus apta manu extendit vt ostenderet oia nuda deo. Stultus aūt timens allaphā seu maxillatā dari pugnū clausū quasi repcus surus leuauit. Sꝛecus intellerit ꝙ deus oia clauderet palma. Et sic credens romanos di gnos legibus abiit et decē viris discretis a romanis electis quos greci dignos iudica uerunt leges impetrauerūt et sic greci tradi derunt ipsis decē tabulas eburneas ī quibꝰ cōtinebatur tam ius scriptū quod ī ciuitate atehenarum frequētabat q; nō scriptum qō ī altera ciuitate scz lacedemoniorꝝ erat ī vsu Postq; vero isti decē viri fuerunt sic cum. x tabulis reuersi ab ipso populo romano

habuerunt potestatem super illas x. tabulas examinandi addendit ꝛc vt .ff. de. ori. iuris

Lex falcidia dis. ii. c. quedã in. fi. phibet ne quis in testamento plus extraneis legare possit ꝙ vt quarta pars sit heredibus data Dicitur autẽ falcidia a falcidio tribuno autore. Vel scdm. azo. dicta ẽ a fabli falce idẽ a diminutione quia iã in singularibus relictis resecet legatis vt falce resecãtur segetes Nam olim licuit cuilibet totã hereditatem suã alteri relinquere. Sed postea falcidius statuit ꝙ quarta ps hereditatis deberet reli qui heredib9 legitimis ꝛc vt supra de s. Triplex est falcidia vna debita iure nature. alia iure cõstitutionis. tercia dicitur quarta trebelliamica que cõpetit heredi instituto qui rogatus est hereditatẽ alii restituere dis. ii. c responsa de testamen. raynucius et. c. raynaldus.

Lex fauia de plagiariis eos psequitur ꝙ liberos aut seruos vel filios alienos ab vrbe vel de vna prouincia ad aliã subducunt ꝛ eos vendunt fraudulenter inscis domis ꝛ patribus suis.

Lex fusia cauina non permittebat in testamento manumissiones fieri nisi vsq; ad aliquẽ certũ modum vel numerum seruorũ licet inter viuos sic. Sz hodie ista sublata est et multomagis hoc liceret i vltima voluntate. Et dicitur cauina forte a quodam iducta qui canis vocabatur nam canis naturã seruabat qui stat i palea quã nec sibi habere potest nec alii fauet vt sit cõsonans rei nomẽ insti. de dona. §. est et aliud. Talis g° moriebatur tãꝙ canis quia nõ poterat tenẽ seruos nec libertatẽ paciebatur eis dari isti. de. l. fusi. ca. toll. i glo. i.

Lex helyascẽcia dediticiorũ Est lata sup libtate de ꝙ insti. qui et qui. mo. manumitnõ pos. §. eadem lege helyascentia qua dño minori. xx. annis nõ aliter manumittere permittitur ꝙ si vindicta ideſt virga pretois apud cõsiliũ ideſt apud locũ cõsillii. sup h9 iusta causa manumissionis approbata fuerit manumissiones vt ibidẽ ter. inquit

Lex iulia de adulteriis ꝛ stupro persequitur adulteros ꝛ eos qui sine vi virgines vi duas aut honestas aut honeste viuẽtes corrumpũt ꝛ violant. Et nõ solũ temerationes aliarũ nuptiarũ gladio punit sed etiam eos qui cũ masculis nephãdã libidinẽ exercere audẽt siue nõ verentur isti. de publi. iudi. § Item lex iulia de adulteriis. Et ibi per totũ de legibus hic positis qr publica iudicia sũt

Lex iulia de ambitu Punit eos qui per ãbitum seu ãbitionẽ muneribus datis ad honores et officia publica accedunt seu succedunt.

Lex iulia lese maiestatis eos punit qui i principẽ aut in rem publicã aliquid ꝓmittũt ꝛ machinãt. Et est cõtra tales statuta pena capitalis. Item ꝙ vsq; ad quartã pgeniem nõ succedũt nati ab eis nisi per principem dispensetur cum eis ꝛ sic pena eius anime amissionẽ sustinet.

Lex iulia repetũdarũ Loquitur de bis plectendis qui tempore administratiois aliquid acceperit vt iudicarent vel nõ iudicarent vel aliquem in vincula deicerent vel ñ Ad hoc eni cõpetit vt datũ reseruet ꝛ ꝙ alt pumatur. vltra hoc etiã cõpetit cõtra eosdẽ illis qui ab ipsis aliquã violentiã passi sũt vt si coactus fuerit quis a talib9 vendere rẽ suam minori precio ꝙ valebat. Et in similibus casibus.

Lex iulia de residuis punit eos qui officiũ publicũ aut administratione habuerit. Et tempe administratiois sue publicã pecuniam quã acceperũt i qcũq; negociũ erogãdã. retinuerũt ꝛ nõ erogauerũt vel qui rẽ publicã quã acceperũt tradendã in cõmuni erario nõ reposuerũt ibidem. Sed pẽnes se furtiue ꝛ dolose retinuerũt

Lex iulia de vi publica punit eos qui vi cum armis fecerũt vel intulerũt. Ee est pena

deportationis.

¶ Lex iulia de vi priuata punit eos qui sic armis vim inferūt i publicatione tercie partis bonorum. Si aūt vi raptus virginis vi due vel sanctimonialis aut alias fiat facientes et opem flagitio dantes pena capitis puniuntur insti. de. pub. iudi. §. Item lex iulia de vi priuata.

¶ Lex iulia norbana Loquitur de latina libertate.

¶ Lex iulia de annona Cōpetit cōtra illum qui facit vel procurat ānonā fieri carioꝛē qꝛ i hō leditur respublica.

¶ Lex iulia peculatus Cōpetit ꝓtra illos q̄ pecuniam vel rēpublicā vel sacrā vel religiosam furant pena vt s̄.

¶ Lex iulia mistellia Alias vistellia habet locū qñ maritus reliquit vxoꝛi in testamento aliquid sub certa cōditione si alteri non nupserit. Et cōditione nō seruata nō tenet heres dare relictum p istā legem. Et qualem faciat cautionem. vide i auten. cui relictum C. de indi viduitate ⁊ de lege iulia mistell. toll. ⁊. l. i. ibidem.

¶ Lex oꝛtensia lata idest facta et a rege nomen sortita est. qui eam statuit ⁊ fecit que cōcoꝛdauit inter plebem ⁊ populū ⁊ p̄ncipē qua cōstituitur vt nō minus aut plus valeant plebiscita q̄ lex populi

¶ Lex papia patrum Cōtinet p̄mia p suscipiendis liberis. Et dicitur a papio autoꝛe alias papiniana a papiano autoꝛe.

¶ Lex pōpeya de patricidiis alias paricidis. Punit eos qui patri aūt matri aut auo p auo aut alteri de cōsanguineis aut parenti b9 suis moꝛtem infligunt. Et statuit illa lex penā acerrimā q̄ tales i culeo idest coꝛio bulito cōsuantur in quo ponatur vipera cū symia cane ⁊ gallo gallinacio ⁊ i mari vicino sic dicīātur vel in flumine ꝓpinquo si mare nimis remote fuerit. De biis ōmb9 insti. ō pub. iudi. p totū.

¶ Lex populi an tonomastice dicitur lex per excellencīā

¶ Lex publiciana dicta est a publiciano p toꝛe autoꝛe. requi. s̄ actio publiciana.

¶ Lex rodia de iactu Subuenit hiis quoꝛū merces causa cōmunis periculi euitandi cecte sūt ⁊ ꝓpter iactū nauis salua facta est. Quibus datur actio cōtra magistrū nauis vel eos quoꝛū merces sūt salue. ⁊ dicitur rodia ab insula rodo alias rodiis in qua anti quitus plurium fuit vsus mercatoꝛ. Et dicit glo. hec iniquissima est scz q̄ patientib9 naufragiū oīa auferūt inhabitatoꝛes vt. l. modestin9. ff. e. ti. Hodie aūt excōmunicati sūt hac lege vtentes vt dis. ii. c. quidam ⁊ sequentibus.

¶ Lex satira est Que de pluribus simul loquitur rebus dicta sic a copia rerū. Et quasi a saturitate. vnde et satirā scribere est poemata varia cōdere vt oꝛatii iuuenalis. psii. nē dis. ii. c. Satira. Et secm y i. li. v. de qua C. de lati. lib. toll. l. vnica in prin.

¶ Lex atilia loquitur de cōmissione tutele i puinciis a presidibus eaꝝ. rome a pretore vrbano et minoꝛi pte tribunoꝝ plebis

¶ Lex vitellia loquitur de liberto appetēte ea que ingenuis tātū cōpetūt puta honoꝛes ⁊ dignitates assꝛendo se īgenuū esse.

¶ Lex viarū dicitur solitaria excellencīa.

¶ Lex municipalis Est quā aliqua ciuitas cōstituit sibi et est ius ciuile. insti. de iu. na. gen. ⁊ ciu. §. i. in ter. ⁊ i glo.

¶ Lex canoīca. Appellat diuina. c. mis de iure iur. ⁊. c. i. de. iura. calumie. Et lex ciuilis lex humana. c. ii. de. prescrip. li. vi. Potest tamē ius canonicū etiā dici lex humana quia sūt i eo multa ab hominibus statuta licz respectu alioꝝ iuriū ciuiliū dicatur diuina. Similiter lex ciuilis potest dici diuina aliquo respectu ymmo sacra dicitur et per ipsā quis religiosus efficitur vt. C. de legi. et cōsti. l. leges Quare impatoꝛ dicitur religiosissim9 in phemio istitutionū. vide. c. quo iure dis. viii. ⁊. l. fi. C. de prescrip. longi. tempo'. Et.

archi. in verbo humane. c. fi. de prescrip. li. vi. vbi dicitur q leges diuinitus p ora prin cipũ sũt promulgate xvi. q. iii. nemo. xi. q. iii. ipatores. Et aliqñ vocãt leges publice. iii. q v. ỗ accusationib9. Aliqñ leges exterorum vel leges seculi vt ibidẽ. Sed canonice diui ne dicũtur. iii. q. v. quia suspecti ꝛ. c. canoni ca. Et leges quilibet studere deberet quia non permittũt quẽq in eis peritum in paup tate viuere vel in anxietate mori vt inquit iurisconsultus in auten. de here. ꝛ. falci. §. fi. coll. i. Et in phemio. ff. vbi dicit lex. legum oratores ditissimi efficiũtur. §. nos vero et. glo. in verbo ditissimi. ponit versus. Dat ga lienus opes et sanctio iustiniana. Ex aliis paleas vt s̃ de a in dictione ars.

¶ Legius Require s̃ homagiũ legiũ

¶ Libellus pluribus modis accipitur vt. no. spe. in tractatu libellor. Qñq enĩ dicit paru9 liber vel Codicillus vel cedula ĩ qua actor causã vel actõnẽ exprimit. Et ẽ dupelr quidã est accusationis. Et ille ĩ criminalib9 locũ habet. Et quidã cõuentionis ꝛ ille in ciuilibus vt est glo. vnica in prin. c. i. de li. obla. Et debent plura cõtineri in libello vt in hiis versibus cõtinent. Quis quid cora quo quo iure petatur et a quo Recte cõpoĩ tusquisq libellus habet. Nam libellus cõ uẽtionis debz cõtinere no" actoris scz quis sit q cõueniat. Et quid petatur scz rem que petitur. Et nomẽ iudicis scz cora quo agit Et ius quo res petitur ꝛ sic causã petendi. Et nomẽ rei scz a quo res petitur. etiã tem pus et diem in quo libellus datur. Sed in libello accusationis cõtineri debet nomẽ ac cusationis nomẽ rei et iudicis et crimẽ de q° agitur. Et quãdoq persona cũ qua crimen dicitur cõmissũ Et locus in quo. Et dies ac cusationis professio accusationis coram iudi ce et mensis in quo crimẽ est cõmissũ. Sed diem et horã ibi ponere nõ est necesse scdm goff. Quãdoq ꝛ scdo ponitur pro pane azi mo seu sub cinerito vt. C. de episcopa. audiẽ l. iudices vbi ter. iquit q incarceratis debz victualis substantia ministrari vel tradi li bellis duobus aut tribus diurnis. Et dicit ibi glo. i. pamb9 a libũ bi. vel a liba libe. qz ẽ panis albus vel subcinericius. Et libell9 est dimimtiuũ. Vnde dicitur puer noluit li bũ a sacerdote accipe in auten. ibi alle. Qñ q et tercio capitur pro precibus principi ob latis. C. quãdo libellus prĩ. ob. fa. lit. cõtes. Quarto p iudice delegato ff. de. offi. cõsul l. nec quisq. Quito p scriptura demandato ris. Sexto p scriptura recusationis. Septi mo p scriptura quã vir dat vxori quã repu diat. ꝛ illa dicitur libellus repudii. Octauo p scriptura appellationis. ff. de. appell. l. i. Nono p scriptura quã iudex dat appellanti scz apl̃is. de ap. c. Cordi. li. vi. Decio p scri ptura infamatoria que dicitur libellus fa mosus quã nullus scribere debet nec dictaẽ sub pena capitis scdm leges. Propẽ tamẽ libellus est scriptura agentis questionẽ cõti nens ꝛ futurã actionẽ ỗpmens. dicit. Cy q est breuis scriptura itentionem a toris vel ac cusatoris cõtra reũ clare depromens. et sic li bellus nõ debet esse verbosus vel vtẽs sup fluis nec obscurus vel alternatiuus quia al ternatiua ponit obscuritatẽ vt no in glo. iii l. Si rem. ff. de rei vendi. Et tamẽ libel us in cert9 ẽ admittendus vbi incertitudo puenit ex facto aduersarii iuxta notata i. c. Signi ficantibus di libel. obla. ꝛ q quãdoq libel9 altenatiu9 admittatur notatur ibidẽ vide licet cõsuetudine. Nũq tamẽ de rigore iuris insti. de. acti. §. sũt ꝛ alii. alias. §. Sed iste q dẽ. ꝛ ea que sũt cõsuetudinis obseruantur. ff. de edili. edi. l. quid si fugitiuus. §. apud labeonẽ et meli9. e. ti. l. q si nolit. §. qui mã cipia ꝛ glo. in. c. abbate sane de re iudi. li. vi i verbo domini vel quasi que est eligãtissi ma et aurea dicenda. Vel sic libellus ẽ bre uis mẽbrana actoris petitionẽ et causã cõti nens et actionẽ cõplectens. Dicitur aũ libel lus a libro diminutiue. ppter sui breuitatem

sicut cod icll'us9a codice sc̃m spe.in ti.de libel.cõcep.in pn̄i. Vel dicitur a libra idest iusticia. Vnde iudex debet staterā equa lā ce mīnistrare.xlv .dis.ois. xxiiii .q.i.offera m9 ꝛ.c.abbate sane.ȝ re iudi.li.vi.i.§.pfa t9 g° ꝛ.c.i.e.ti.li vi.

¶ Libell9 repudii ꝛequire ifra repudiū

¶ Liberalis causa est q̃n pn̄cipaliter mota questione ab aliquo dicitur aliquis seu ali us suus seruus esse. Ipse vero cõtendit se eẽ libex. Si vero cõfiteatur se esse seruū nõ ac toris sed alterius nõ est cā liberalis sed ẽ cā domini ꝛ causa ꝟ ponitur p iudicio.

¶ Liberi sūt q̃ ex ingenuis nascuntur. Sūt aūt liberti qui manumittūtur. Et dicūtur a libertate. Et sūt filii ꝛ filie ꝛ ceteri oīs i re cta linea descẽdentes vsq; ad trinepotes. Et vlterius dicūtur inferiores seu posteriores Similiter parentes dicūtur ōnes ascẽdẽtes p paternā seu maternā cognationẽ nobis p iuncti vsq; ad tri auū. Et v'terius dicūtur supiores seu maiores· Appellatione g° libe rorū intelligūtur nepotes er filiis ꝛ aliis des cendentibus .ff.de ver.sig.l.liberox. Et hoc ex masculis. Sed appellatõne filiox regula riter nõ cõprehenduntur nepotes insti qui da tuto pos.in.fi.ꝛ est glo. sup verbo liberi cle.vica de baptismo facit glo.i.l.c.in presẽ cia de.pba.

¶ Libera hec dictio sig̃ificat posse fieri libe re qd' mãdatur. Non tm̄ significat vltra mā datū generale. Et sic nõ viderentur cõcessa que requirūt mandatū specia'e et ḃ° de vsu pmum. Licet secus er significato attento de iure scripto Tūc eni significat posse fieri qd' sine mãdato speciali nõ fieret excepta dona tione.l.procurator cui generaliter. ff. de pcu ra.iuncta.l.filius.ff.de dona. Significat g° q̃ possit alienare q̃ non possit procurator cui est cõcessa generalis admīstratio nõ exp̄s so verbo libera cui9 significa'ū addit ꝛ op at. Non aūt significat don atõnẽ qz donatõ er natura est gratuita. vñ no.s.d'm bar.i.l. qui rome.§.calimach9.ff.de ver.obli. Ver bū libera in illo tm̄ opatur ad quod refert. Verbigratia dicendo. Cõstituo te pcu ato rem ad agendū defendẽdū litẽ cõtestā dam dans ꝛ cõcedens liberā potestatẽ ꝛc. Nõ vi detur cõcessa admīstratio cause ſz solū in stantie quia hoc verba important. Et de cā non possū transigere. Sed solū de instantia Item ibi cõstitui procuratorem ad r ciptendā solutionẽ dans ei liberā potestatẽ q̃ potest progare terīnū fa.de pcura. Qui ad agẽdū li.vi.ꝛ.l.duo.ff.de admīstra .tutorū. Item de verbo plena.l.si procurator ibi q̃ si plenā C.de pcura. Idẽ si dñs cõcessit q̃ procurator possit qd' ipse domin9 licet nõ expressit ver bum libera vel plena potestate.l.creditor. § lucius.ff. mandati. Idem si domin9 pmisit te ratū habiturū quicquid p suū procuratorẽ actū fuerit.l.i.ff.de pcura.

¶ Liberatio Sumitur p dispositiõne libera toria et significat diuersimode. Nam vbi te stator legat ꝺbitori suo qui solus est libera tionem. significat q̃ debitor agere possit con tra heredem vt eū liberet p acceptilationẽ. l.iii.§.Nunc de effectu .ff.de libe.lega. Qz quãdo testator dicit volo liberari vel lego liberationẽ significatur qd' vult ab herede liberari ex cõmuñ mõ intelligendi. Itẽ ibi duo sūt rei promittendi qui tenentur ad idẽ debitū quilibet insolidū. testator legat vni liberationẽ significat q̃ ille possit agere con tra heredem vt liberetur per pactū. Sed alt nõ liberatur nisi ilie vnus liberaretur ex ma iori videlicz acceptilatione. Nam tūc etiam alter liberatur sicut acceptilatio capitur pro tali solutione q̃ vno soluente alter liberat. Secus in pacto. Sed certe pactū liberatio nis i simplici ratione valet tm̄ sicut accepti latio. Item duo sūt rei promittendi socii vni legata est liberatio significat q̃ etiam ille cu tus nomẽ asscriptū nõ e t habetur p legata rio. Et sic agere potest vt liberetur sicut ille q̃ notatus est. Et hoc si testator ei puider

voluit qꝫ ꝓbatur ex ſimilibus coniecturis ſufficienter quia in contrahendo ſocii ſunt Et intellige ſocii ſũt ſcd'm bar. quibus õne lucrũ et damnũ eſt cõmune ī illo ꝺbito. Jtẽ ibi duo ſũt rei ꝓmittendi nõ ſocii facti debitores ex pecunia que ꝓuenit ad vtrũqꝫ vel cõuerſa eſt ī cõmunẽ vtilitatem teſtator legat liberationẽ vñ nõ liberabit̃ ꝑ acceptilationem ſed ꝑ pactũ. Et iſtud pactũ ꝓficit etiam alteri in ꝑte ſeu medietate debiti. Sic intellige qꝫ no. glo. ī. §. Nũc de effectu. ꝑle. Cõclude ergo aut ſũt ſocii ꝙ liberatio fit per acceptilationem. Et ſic facta vñ ꝓdeſt etiã alteri. Sed iſte alter nõ legatarius non põt agere niſi ꝺbi teſtator ei prouidere voluit. Aut nõ ſũt ſocii et tũc liberatio fit ꝑ pactũ de nõ petendo et ꝓdeſt alteri in medietate vt in altera medietate tm̃ cõueniatur. Jtem qꝫ pactũ factum vñ ꝓdeſt alteri ꝓut actum eſt et nõ alias. Nam ſi eſt actum ius ex eo queri tm̃ illi cui fit illi queritur tãtũ. Si vero actũ eſt ius queri vtriqꝫ. tunc queritur vtriqꝫ. Jn dubio vero pactum factũ nõ ꝓdeſt fideiuſſori. Sed pactum factũ fideiuſſori ecõtra ꝓdeſt reo niſi ꝺbi fideiuſſori fit acceptilatio ꝙ principalis eſt obligat? re. Or tunc hec acceptilatio reſpectu principalis cõtinet pactũ quod ſibi ꝓdeſt. l. Et ꝑ iuſiur. § Et ſi fideiuſſori. ff. de acceptila. Poteſt tm̃ ꝺici qꝫ principalis liberatur ipſo iure quia hoc fit ꝑ conſequentiã vt ibi notatur. Jn acceptilatione aũt ſi fit principali ꝓdeſt fideiuſori. ꝓacta aũt fideiuſſori ꝓdeſt ei tãtũ ſi hoc eſt actum. Jn dubio ꝓdeſt principali licet nõ ſemper ꝓout no. in. l. Say?. ff. ꝺ libe. lega. Et finaliter cõcluditur qꝫ liberatõ vñ perſone in vna re vel in vno debito ad aliam perſonam aliã rem vel aliud debitũ extendit. Si hoc diſponentem quouis ꝓbabili medio voluiſſe ſignificatur. Ee liberatio generalis nõ cõphendit que ibi nõ cõtineri aliquod mediũ cõcludit. Et liberatio conceſſa ſpecialit̃ generaliter inter vnos et vltima volũtate ſignificat quod ſtgnificaẽ qõuis mediũ ꝓbabile declarat

¶ Libertas eſt res ſpũalis. Et ideo poteſt venire in cõmunicationẽ cũ alio ſpũali ꝺ re pmu. c. ad queſtiones ꝙ de ſer. non ordi. c. nullus in glo. vlt. Jtem libertas eſt naturalis facultas eius quod cuiqꝫ facere libet niſi qd̃ vi aut iure ꝓhibetur. Et hec facultas qꝫ uis late pateat tm̃ ei quãdoqꝫ reſiſtitur de facto vt qñ non poſſumus qꝫ deſideramus vel de iure vt quãdo facere furtum aut rapinã ꝓhibemur

¶ Libertas latina ſuit libertas que habebat qꝫ ſi moreretur ille cui dabatur libertas tunc tenuit ſed ſi ſupuixit tunc non tenuit. Sed hodie eſt correcta per. l. i. C. de lati. lib Require ſupra latini. Et dicebatur latina ꝑ ſimilitudinẽ. Nam vt romanꝰ noiati ſũt qꝛ romanis ſubiciebãtur ꝙ i coloñas mittebãtur licet ſcd'm rẽ latinꝰ vel romanꝰ nõ eſſent Et illa libertas latina ꝺicitur cũ nõ eſſet vera libertas

¶ Libertas dediticia Rẽqre s dediticii.

¶ Libertas fideicõmiſſaria. Eſt quã teſtator directe nõ voluit cõpetere ſed ꝑ manumiſſionẽ alterius cuius fidei hoc cõmiſit ſcꝫ vt manumitteret.

¶ Libertas teſtamentaria Eſt que ex ipſo teſtamẽto directe cõpetit vt. C. de teſta. manumiſ. in. prĩ. in glo.

¶ Libertas vindicta ẽ que fit per vindictã C. de vindi. lib. ī. prĩ. glo.

¶ Liberti ſiue libertini ſũt qui ex iuſta cauſa a ſeruitute manumiſſi ſũt. Nec ẽ iter eos different a licet quidã minus prudenter ꝺicunt libertinũ eſſe filiũ liberti. vnde libertꝰ meus vel libertinus ꝺicitur ille qui ſeruus meus fuit ſed manumiſi eum. Et ego ipſi ꝺicor patronus..

¶ Libertus abortiuꝰ Eſt qui in teſtamẽto eius qui abortus eſt ideſt mortuus manumittitur.

¶ Libertus aſſignatici? Eſt quẽ patronus

eiꝰ ex liberis ſuis eſſe velit iſpm aſſignauit.

¶ Librarius eſt qui in libra apponendo põdera cauſas rerũ determiat. vel ẽ libros vendens et cuſtodiens.

¶ Libripens Idẽ ẽ qꝫ librarius.

¶ Liberatio Sumitur pro diſpoſitione libatoria ꝛ ſignificat diuerſimode vt ſ habeť ff h ꝛ.d

¶ Liceri vel licitari. Eſt rem appreciare. vñ dicitur nõ curo centũ grecos vno obolo liceri. Sed licere actiuũ ſignificat rẽ precõ mẽ ſurabilem eſtimare quãto precio valeat.

¶ Liceor eſt actiuũ in ſignificatione ꝛ paſſiuũ in voce. Sed liceo cõtra. vñ nõ licet aſſe michi qui me nõ aſſe licetur. Inde licitare ẽ frequẽter eſtimare valorẽ rei vendibilis. Et licitator idẽſt ſuaſor vel procurator ſeu proſeneta.

¶ Licitatio Eſt venditõ ꝓpoſita vt cũ aliquis emptor in re ab altero volente emere preciũ auget. Vnde quando aliqua res publice venalis exponiť. Et vnus offert. x. et alter. xv. quãdo proclamatũ eſt ꝙ qui plꝰ offert eam habebit. Ille qui plus offert dicitur alium vincere licitatione. Vnde cum alterũ ſic intẽdit ſupare plus offerendo in quacũqꝫ negociatione licitatõ eſt vt qui licitatione vincit rem feret. C. de ſacroſãc. ecc. auten. Qui res ꝛ. C. de fi. iſtru. ⁊ iure haſte fiſcalis. l. Quicũqꝫ. li. x. Eſt ergo licitatõ ſub haſtatõ vel oblatio ad ſubhaſtationẽ vt i. l licitatõ. ff. de publi. iudi.

¶ Licitarii. Dicũtur qui emendo vẽdendo vel cõducẽdo rem aliquã vel negociando aliquod aliud plus offerendo aliť aliꝫ ꝓtẽdit ſuperare.

¶ Licentia multiplex eſt vt no. archi. xxiiii. q. ii. Si abſtineret.

¶ Lima eſt inſtrumẽtũ fabrile et ferreũ qꝰ metalla roduntur poliuntur minuuntur ꝛ purgantur. vii. q. i. §. Cũ ergo ibi ferũ et eſt glo. in. c paſtoralis de re iudi. in clc.

¶ Limites Ꝫũt fines vel termini regionũ. Inde limitare ꝫtermnare dicitur vel reſtringere. vnde limes eſt termiꝰ agris poſitꝰ vl pratis ſeu campis. vel etiam dicitur meta. Sed limẽ eſt introitꝰ domus dictũ a limite Nam limina ſunt edium limites vero regionũ vel finiũ.

¶ Limitarii dicũtur qui cõſtituti ſũt inter caſtra ꝛ ciuitates vl ꝓfinia oppida vt limites defendãt ꝛ colãt vt. C. de. fũd. limita. l. vlti. i fi. li. xi. Et dicit accur. ſup rubrica ibi dẽ ꝙ quidã habẽt ꝓ limitoſis limitrophis a trophos idẽſt deſcriptio ꝛ limes. idẽſt deſcriptis ad vſũ limitũ alias militũ qui imp ium cuſtodiũt.

¶ Limiarche Dicũtur principes locoꝝ in q bus ſũt diuerſarũ ꝓuinciarũ aut regnoꝝ diuerſorũ limites ꝛ termini. Inde etiã dicunť Collminarche qui cõfinia oppida vel ciuitates tenẽt tranſ limitem locoꝝ

¶ Linea eſt collectio perſonarũ ab eodem ſtipite deſcendẽtiũ diuerſos gradus ꝓtinẽs ꝛ numeros diſtinguens.

¶ Linthea nõ dubitatur velũ vocari.

¶ Linthearii Sũt qui linthcas nauis vel nauium vel linthearioꝝ negociationẽ exercent etc.

¶ Linthearia Dicitur talis negociatio.

¶ Linthearioſa vel linthearũ eſt negociatio linthearioꝝ.

¶ Litem pendere Eſt litis cõteſtationẽ eſſe vl litem in ſcerto eſſe cũ tamẽ ambiguus ſit eius exitus et euentus. Nam litis et iudicorũ euentus eſt icertus. ff. de peculio. l. quod debetur. Pendere aũt dicit lis p appellatõnem recuſationẽ cõſultationẽ vel relationẽ vel quãdiu diffinitiua ſentẽtia nõ ẽ lata.

¶ Litem cõteſtari Dicitur quãdo actor proponit intentionẽ ſnã ꝛ actionẽ coram iudice cõtra aliquẽ. Et ille ſtatim negat tũc eſt lis cõteſtata. et dicitur pendere Nã in ſuſpenſo ſunt õnia donec lis ſopiatur idẽſt termietur vel ad ſupiorẽ negociũ trãſmittať. Et dicť lis pendere quo ad hoc vt mich l innouetur

quatuor concurrentibus. Primo q̄ citatio emanauerit. Scdo q̄ a iudice cōpetēte. Tercio q̄ ad partē peruenerit vel parte impediē te quo mīn⁹ puenerit. Quarto q̄ in ea talia sint expressa p que pars instruatur sup quibus cōueniatur vt in cle. fi. vt lite pendente Et potest addi quītū vt ibi no. qō emanet ꝛ puenīat debito tempore.

¶ Litis cōtestatio est negocii principaľ ab actore ꝛ reo hincinde facta narratio Quam narrationem p̄cedere debet libellus nīsi forte de cōsensu partū remittatur. §it autem litis cōtestatio coꝝ iudice p narrationē actoris ꝛ cōtradictoriā resp̄ōsionē rei vt quia negat vel p aliquā exceptionē quā oppoīt animo cōtestandi litē idest ea mente vt in cā p̄cedat vel desistat. Est ergo litis cōtestatio scdz gof. hincinde apud iudicē negocii principalis facta narratō p principales psonas nō p aduocatos nīsi forte principales adeo fuerit indiscreti vt ecx defect⁹ de licentia iudicis per alios suppleatur vt in. c. pastoralis § iudi. Et litis p̄testatio ē inicīū actionis ꝛ cōflictus in causa de hoc vide glo. bonā. i. c. dudū. ii. in. verbo ppositā de electio q° mō ꝛ qn̄ fiat litis cōtestatio.

¶ Litigiosa res ē mobilis vel imobilis ꝛ res vel se mouens ō cuius dominio cā mouet inter petitorem ꝛ possessorē cōuentione iudiciaria vel precibus principi oblatis et iudici insinuatis et per eum futuro reo cognitis. C. de litigiosis auten. litigiosa §it autem res litigiosa incontinenti oblato libello. Alii dicunt rem litigiosā nō esse ante litis p̄testationē de hoc gl'o. penul. i. c. i. vt lite. n c. li. vi.

¶ Lis a cōtentione limitis prius nomē sūpsit de quo virgillius. limes erat positus litē vt discerneret agri. c. fo:⁹ de ver. sig. ad medīū. Et lis dicitur mota cū fuerit cōtestata. c. ex parte. ii. de ver. sign. et. c. aduersario ō excep..

¶ Litis quasi cōtestatio Est qn̄ aliquis cōuentus in iudicō sup rebus mobilib⁹ quas possidet noīe alieno nominat dominū i iuditio et accipit inducias ad denūciandum dño vt ad iudicē veīat vel mittat. Si ipse domin⁹ nō cōparet in termino sibi dato tūc lis quasi cōtestata ē contra dominū siue habetur p̄o contestata ad intrūpendū lōgi tē poris p̄escriptionē vt in. c. qm̄ frequenter. § in aliis versi. Quod si super vt lite non contesta. nō. p.

¶ Litteris dicitur obligatō cōtrahi quādo quis confitetur in aliquo instrumento se recepisse pecuniā quā nondū recepit sub spe numerationis future sibi faciende put a creditore eidē p̄missū extitit. Illi cōpetit actio nō numerate pecunie si exigitur ab eo debitū añq̄ recepit.

¶ Littere de raro Dicūtur procuratorie q̄ cōstituens procuratorem semp adicit i fine q̄ quicquid procurator fecerit super causa ad quā dat⁹ est ratū gratū ꝛc. hebebit vi i. c. cū dilectus de reli. domi. ī glo.

¶ Litigatoris noīe nō solū actor sz etiā re⁹ intelligitur vt. c. i. de lit. cōtest. li. vi.

¶ Locatio Est psone vel rei ad vsū facta cōcessio mercede vel pecunia numeranda cōuenta alioquin de alia re erit contractus innominatus..

¶ Locu⁹ est bursa vl marsubiū i c. i. de depo. in glo. domin⁹ loculos habuit vt i digē tib⁹ subueīret. xii. q. ii. Dñs loculos faciat

¶ Locator Est ille qui rem aliquā p certo p̄cio vel certa mercede alicui vtendā cōcedit vel aliū re sua mercede sibi cōuenta vti permittit vt cū loco tibi domū meā ad habitandū in ea ego dicor locator. Tu. vero qui sic vteris seu ad vsū recipis cōductor nūcuparis vt in. c. i. de locat. ꝛ cōduc.

¶ Locati actio· Require supra actō locati.

¶ Locuples Require supra bona liberorū.

¶ Locus religiosus Require infra religio

¶ Locus sanctus dicitur qui firmus est et virtutib⁹ munitus domino quidē q̄ sāct⁹ est sz a sanguibus idest a peccatis ymolari

debet..

¶ Locus insignis Scdm io.an.in.c.Statutum de rescrip.li.vi.est ciuitas licet ibi non sint periti. Et de hoc dat ibi rationem. Sed scdm innoc.hosti.ꝛ abbatem nō iufficit esse ciuitatem nisi ibi sit copia peritoꝝ. Cōposte lanus dicit fufficit si de vicino loco possunt haberi periti.paulus ō leazariis i cle.vnica de fo.cōpe. dicit insignem locū in quo pōt copia haberi necessarioꝝ p episcopo familia ꝛ equitibus suis licet nō sit copia peritoꝝ

¶ Loci adiectio Significat diuersimode dispom.verbigratia .Testator dicit.lego titio centū que sibi volo solui de pecunia quā habeo in tali loco puta i tali castro tali domo tali archa. Et in illo loco nichil ẽ tunc nichil debetur. si minꝰ est nichilominꝰ tota pecunia debetur.l. Quidā testamento de le.i.l.lucꝰ ff.de ali.ꝛ cibaria.lega.vbi testator legauit alimenta l bertis postea scripsit q; ex certis fundis percipientur si nō possīt percipi ex illis fundis aliunde debent suppleri fa.l.paulo calimacho. §.fi.ff.de le.iii.Ratio quia locus ꝟ apponitur ad domonstrationem vñ solutio fieri possit et nō ad taxatōnem seu restrictionem legati quare legatū nō restringitur. Etiam quia legatū fuit factū in genere ꝛ sic remanet in genere ꝛ adiectō loci refertur ad designationem fiende solutionis. Et qđ de legato dicitur. Idem in cōtractu intelligit parítate rationis vt si dicatur ꝓmitto tibi cētum soluenda de pecunia quā habeo i tali loco. Et ibi lego vel ꝓmitto decem que habeo in archa si michil est michil debetur. Si minus est illud tantū debetur.l.si seruus. § Qui quicꝫ.ff.ō.le.i.Quia locus adicitur sūme imediate. Et p hoc signficat q; illa summa que ibi est debeatur ꝛ nō alia. Vñ testator vel ꝓmissor se refert ad aliud corpus pecunie quod ibi est. Et ideo si michil est michil debetur vel quatenus est eatenus tm debet Cetera multa exempla ponit petrus. Burgūdi in.§. Sacramenta.l.inter stipulantē.ff.ō ver.obli. Et finaliter loci adiectio operatur qđ ratio dictat vel lege dispomitur vel put voluntas disponentis dictat quā qđuis medíū ꝓbabile declarat vt.l.cū certus.ff.de vi trí.ꝛ oleo lega.l.Si debitor.§.i.ff.de cōtrahen.emp.ꝛ ven.l.eū qui kalendis.ff.ō ver obli.l.legatū.§.vlm.ff.de ānuis lega.lege. Ex eo.ff.de vi.trí.ꝛ ole.lega.cū similiꝫ

¶ Logographus idest scriptor publice rationis. Et dicitur a logos sermo vel leris ratio ꝛ graphos scriptura secūdum accurſ in rubrica.C.de tabelli .scrip.et logographis. li.x.

¶ Longa cōsuetudo Est que decē vel vigti annis iducitur ꝛ multomagis lōgioꝝ tēpoze vt si triginta vel .xxxx .annis pdurat

¶ Lucrifacere idest acquirere.

¶ Luere Est liberare vnde dicitur pignus luitur idest liberatur. Aliomō accipitur pro pumiri vñ dicitur luo penas.i.pumioꝝ. Vñ Ere luo pignus.penas cruce.luce tenebras. Dicitur et luere qñ salitur ouis.

¶ Lustrū est spaciū quiqꝫ ānoꝝ. Vnde dicitur iuditio ꝑstat ex tribus lustris idest durat.xv.annos vt de.fi .instru. inſ dilectos Vide ō indictio.

¶ Machinatio vide ō dolus. Et est quasi astutū igenium. Quid eni est q; homo semel deditus malicie nō adinuenat. In auten.vt hii qui obligatas se habere phibent res minoꝝ post pī.coll.vi.

¶ Magister nauis Require supra actio ex eritoria ꝛ.C.e.ti.l.vnica.li.xii.

¶ Magistri scriniorū Dicebantur qui scriniis sacri imperii prepositi erant. Vel sunt pragmaticarii sic dicti qꝛ pragmaticas sanctiones illas scilicꝫ quas pricipes faciebant et statuebant cōsilio ꝓcerū suoꝝ scribebant ꝛ exempla eaꝝ i scrinijs reposita ad memoriā

custodiebant.

¶ Maior dicitur ille qui .xxv. annoꝝ implevit etatem.

¶ Mayuma Est ludus qui vigebat i mayo Et dicitur a mayo vel mayuma grece latine dicit ingressus scz estatis qñ herbe frõdesq; virentes letificant. Inde venit mayus. C. ō mayuma in rubrica. i. ri.

¶ Maior pars Attenditur quo ad numerũ q sanior quo ad zelũ iudicũ. vel potest dici maior pars que maiori innititur rationi vt xi. dis. sana q. c. multi.

¶ Mãgones siue ventilarii Sũt qui in seruis emendis vel vendendis mercationẽ exercent.

¶ Magi sũt Qui vulgo malefici ob facinoꝝ magnitudinẽ nũcupãtur. Vli sũt qui permissu dei maleficõ elemẽta cõcutiũt. Turbãt mentes hominũ minus cõfidentiũ ꝛc. xxvi. q. v. Nec mirũ. Et ibi qui sunt mgromãtici q ydromãtici. Et de augurijs q aruspicijs que omnia ibi reprobãtur dicit enī augustinus ex libro de ciuitate dei ibi ad finẽ q ido quisq; nõ debet eis credere qz aliqñ eueniũt que p̃dicũt aut sanare videntur infirmos aut ledere sanos quia hoc pmissu dei fit vt ipsi qui hꝰ audiunt vel vident p̃bentur Et appareat quali fide vel deuotione sit i gtia erga deũ hec ibi.

¶ Macellare est mactare vel trucidare. Jñ dicũtur macellarii qui pecora vel quadrupedia mactant vt est glo. v. in. cle. i. de vi. et honest. cleri.

¶ Magister dicitur qui p̃ ceteris alicuiꝰ rei siue negocii curã gerit. Et interpretatur sillabaliter quasi i maiori statu existens. Sed litteraliter sic quasi manũ acrẽ gerens inter scolares tenens eos rigide

¶ Maledicus Est qui obloquitur de hoīe tradendo ei et eũ obloquijs deprimẽdo vt. c. i. de cle. ma. Sũma autẽ iniquitas est ꝺtra here. Et ois qui ꝺtrahit fratri suo hoicida ẽ vi. q. i. c. Summa Et detractores fratrum homicide sunt de pe. dis. i. homicidioꝝ. Nõ tamẽ semp peccant maledicentes vt .xxiii. dis. c. in nomine dom̃i in fi. vbi ponitur longa maledictio quia maledicoꝝ duo sũt genera. c. cũ sãcti .xxiiii. q. iii. omis enī blasphemus dei et sanctoꝝ maledictus ẽ. c. Statuimus. e. ti.

¶ Maleatores adulterine monete sũt q falsam monetã malleant

¶ Mancipiũ Est seruus vel ancilla et est neutri generis in voce sed communis generis in sigmficatõne. Et dicitur quasi manucapiũ õne qd manucapi potest sicut hõ equus q hꝰ generaliter. Sed specialiter tãtũ sigmficat homines qz tales erant serui capiẽtiũ eos in bello iusto.

¶ Mancus Est ꝺfectuosus. q scd̃m katholicũ dicitur quasi manu carens vt cui manꝰ abcisa est.

¶ Mandatũ scd̃m azo. Est officiũ ab eo q̃ gratuitũ gratis suscipit exhibendũ. Et dicitur mandatũ quasi manu datũ. Quod enī aliquis per se facturus erat alii gerendũ cõmittit. Et cõtrahitur solo cõsensu. Et nota q̃ mandatũ posterius factũ nõ derogat priuilegio misi de hoc faciat mentionem. c. g̃ue de offi. ordi. Item per mandatũ generale nõ p̃bentur misi illicita. c. sup quibusdam de ver. sig. Item tantũ valet mãdatũ generale quo ad oĩa quãtũ speciale ad q̃dã deuo. et. voti. redemp. c. Magne. §. rei. Itẽ rei turpis mandatũ nullũ est. ff. mandati. l. iii. Item quãdo mãdatũ vel pactum vnum continet in se duo quoꝝ vnũ est possibile et alterũ impossibile nõ obligat in cõtractibus vt si ego existẽs rome promitto tibi hodie dari. x. erfordie Sed qñq; obligat i iudicijs vt si iudex mãdat alicui q̃ ꝑpareat coram die impossibili tunc tenetur cõparere die possibili scd̃m hosti. c. dilecti de do. q cõtu. Item qui exequitur mãdatũ nõ dẽt excedẽ fines mãdati. insti. mandati. § Si is qui. Item mãdatum spãle derogat gnãli. etiam si de eo nõ

facit mentõnẽ.c.paſtoralis de reſcrip.ſcõm bernhar in queſtionib9.et hoc fallit in quatuor caſib9.primo ī mãdatis generalibus quẽ ſunt effectu ſpecialia.c.ex parte de offi. del.Scdõ in priuilegiis de reſcrip.cũ ordinem.Tercio quãdo res nõ ẽ integra·Quarto in legatis.ff.de ſupel lega.l.iii. Et differũt mandatũ iuſſio et preceptũ quia iuſſio importat neceſſitatẽ nec finitur morte iubẽtis quia ſucceſſor id facere tenetur Mandatũ vero importat liberã obſequẽdi volũtatem et finitur morte vnde. Preceptũ non precipitat mors p̃cipientis. Mandatũ mãdatore cadẽte cadit.vt notatur de reſcrip: Eam te q̃ 1.c.in hiis de.ver.ſigm·Quidã tamen dicũt q̃ tã preceptum q̃ mandatum finitur morte ſi nomibus expreſſis ſcribantur ſcdm̃.io.xliii.q.i.qõ precipitur

Mandator Dicitur ille qui aliquid mandat alicui vt ſibi vl alii aliquid faciat Require ſupra fideiuſſor

Mandatarius Eſt qui mandatum ſuſcipit adimplendũ 1 quando mandatarius accuſatus de crimine ꝓueniri poſſit ex ſua perſona vide.l·nõ ideo minus.C. de accu. 1 no.in.c.mulieres et i.c.ut fame de ſen.ex Et inter iſtos oriũtur actiones hincinde quia illi qui ſic mãdat alteri cõtra illũ qui mandatũ ſuſcipit adimplendũ·cũ primo cogi non poſſit q̃ reciperet mandatum.Cõpetit actõ mãdati directa iq̃tũ ei9 iterfuit factũ fuiſſe qõd mãdabat.Ruxſus ipſi mandatario qui mandatũ ſuſcipit competit actio mandati cõtraria ſi quas expenſas fecit vel impenſas rõne mandati ſuſcepti inquãtũ nõ exceſſit fines mãdati.Si vero mãdatũ exceſſit impenſis factis ipſas nõ repetet p actionẽ mandati ꝓtrariã.Sed iq̃tum vtiliter expendit per actõnem negotiorũ geſtorum repetet.

Manifeſtum Eſt publica vel famoſa pclamatio er certa ſcientia 1 certis auctoribus ꝓuenẽs·Et poteſt manifeſtum ꝓbari per multos teſtes vel autores non tñ per tot q̃ fiat notorium vide.glo.iii.i.c.Cõſtitutõnũ de.ver.ſigi.li.vi 1 vi.q.ii.placuit Spec.ti.ũ noto.crimiẽ.§.Sequit ũ maifeſto circa principium dicit manifeſtũ eſt qõd patet pluribus ſed nõ õmib9.Sed notorium oib9 publice patet.Et.no.i.l.ciues. C·ũ app.p.bulg·et butrigariũ.

Manifeſte vel palam teſtari Dicitur q̃ non in publicum heredem nominat ſed coram teſtib3 qui ad ſolempnitatẽ ſufficiunt teſtatur.

Manet ideſt tenet vel adſtringit.c.cum laicis de ver.ſig.1.c.nõ alle. Vbi dicit q̃ laicis quãuis religioſis diſponendi de rebus eccleſie non ẽ data poteſtas quos obſequẽdi manet neceſſitas non auctoritas imperãdi de cõſtituti.c.eccleſia ſancte.marie.

Manſer eſt Illegitimus de ſcorto nat9 ſcdm̃ hoſti.quaſi vvlgo natus.vnde ſcdm̃ abbatem. Manſeribus ſcortum nothis mecus dedit ortum. Vt leges a ſpica ſic ſpurius eſt ab amica.dant naturales que ſũt nobis ſpeciales.c.niſi de renunc §pſone in fi. vbi glo.

Manſus ſcdm̃ vvlgare ytalicoꝝ dicitur quantitas terre que duob3 bobus ſufficit in anno ad laborandũ.

Manumiſſio Eſt datio libertatis idem detectio·ff.de.acqui.re.domi·l·adeo.§. Cũ quis in.fi·Sed ſcõm placen.io.et azo. datꝰ ſuo libertas quã prius nõ habuit alias ñ diceret dari ſibi.ff.de.acti.§.Sic itaq̃.l.i.1 glo.inſti.de libe t.in verbo.datõ vbi vide vtrum quis det quod non habet.et.c.i.de ſupplẽ. ne prela·vbi p et cõtra ũ dño dãte vſũfructũ formalẽ.Et ũ. creditore trãſferẽte dominium pignoris.Et manumiſſus dicitur qui eſt liberat9 a manu et poteſtate domini.nam quamdiu in ſeruitute eſt ſub manu et poteſtate dmi ſui eſt. Sed poſquã manumiſſus eſt ab illo liberatur Ergo dicit quaſi extra manum ideſt poteſtatem dmi

domi sui missus·Et talis dicitur libertꝰ domi sui ꝙ dominꝰ patronꝰ eius

¶ Manumissio testamẽtaria. Dici pt omẽ illud quodcũqꝫ ex causa testamẽti ꝓstatur Vel ꝓpter testamẽtũ cõtingit. Et nota ad hº qꝫ fiat manumissio inter amicos requiritur. v. testes C. de lati. lib tollẽ. l. vnica §· Sanximus. Vez est i vltima volũtate Sꝫ ad manumitendũ inter viuos sufficiũt duo testes vt notatur i glo. §. ꝙ. l. prealegatis

¶ Manualis obedientia nota. de maio. et obe. bis que ꝙ de resti. spoli. olim causam qua subditi tenẽtur prelatis suis sine scriptura et iuramento

¶ Mappa. est ornamentũ equi. Et sũt tibe amicua alba quibꝫ cooperiũtur equi cardinalũ qñ faciunt ꝓcessionẽ

¶ Mapula. ẽ quoddã ornamentũ qđ imperator Constantinus cardinalibus cõcessit. Alii dicunt mapulam esse mitrã episcopalẽ

¶ Massaricia. est idem qꝫ supellex videlicet oñe vtensile domus cuius appellatione vestis non cõtinetur vt. l. si. quis in fũdi vocaculo. ff. de le. i.

¶ Mastigomũ. est domus vbi leprosi congregantur.

¶ Masculinũ. Cõcipt femineũ. ff. de le. iii. l. qui duos et c generali de elec. li. vi. l. qui cũqꝫ. C. de seruis. fugi. Et signficatur p dictionem masculini generis verbi gratia Ibi filiis meis do tutores etiã filie ssgnficant ff. ỗ testa l. Si. ita. Ratio ẽ volũtas ex eqli affectione ꝓuidendi eis vt tueantur ꝙ bona sua ꝓseruẽtur. Sed ibi filios meos exhere do masculinũ nõ cõcipit femineũ quia filia non ꝓprehenditur. l. i. §. queritur. ff. de ven in ꝓmitten. quia masculinũ de se prolatum nõ signficat femineũ nec est ibi aliqua coniectura ꝓbabilis qua hoc ꝓcludat· Sed est odiũ exheredatõnis qđ dictat stgtum verbi non extendi. c. odia ỗ regu. iuris li. vi. Item ibi quicũqꝫ it vel ꝓcit de nocte ꝓ fenestrã nocens soluit. x. signficatur etiã femiã l. qui cũqꝫ ꝓalle. et sumitur signficatũ ex paritate delicti· Similit ibi virum sanguinũ et dolosũ abhominabitur dominus ꝓprehendi tur etiã femiã ratione delicti quod odit etiam deꝰ i mulieribus. licet ceteris paribus magis peccet masculus qꝫ femia quia ratio naturalit in eo plus dominatur. Et ergo in crimine lese maiestatis crimiosus ꝓmitur ꝙ filii sui vbi etiã filie ꝓprehenduntur. C. ad. l. iul. maiestatis. Item ibi si michi filiꝰ natus erit ex besse heres esto ꝙ ex triente vxor Si vero filia nascitur ex triente heres esto ꝙ ex besse vxor et filius et filia nascũtur. hereditas diuiditur in septẽ partes vt filius iiii. vxor duas et filia vnã habeat Et sic videt voluisse testator. Nã appellatõne filii ñ cõtinebat filia. l. si ita. ff. de libe. et. postu nec ibi signficatur femia dicendo quis potest esse aduocatus i etate. xvii. ánoꝝ patet ex edicto de postulãdo quo ꝓhibẽtur femine postulare saltem ꝓ aliis. l. i. §. Fin ff. de postu. itidẽ de ꝓcuratore quo ad esse ꝓcuratorẽ i iudicio. l. femie ff. de ꝓcu. Idẽ etiã in teste ad testamẽtum iure ciuili romanoꝝ vt in. §. testis instí. de testa. ymo quod plꝰ ẽ si exprimatur nomẽ ꝓmunis generis. vbi; aũt nũerus testiũ nõ adhibetur duo sufficiũt. l. ubi numerus. ff. de. testi. Et cõtinetur etiã mulier. Idem in omni materia i qua ratione vl lege statuto vel vsu nõ sit differẽtia inter virum ꝙ mulierẽ quia tunc ad paria indicãtur. Aut enim est adiectiuum ipsum masculinum vt quicũqꝫ quisqꝫ ꝙdã ẽ et cõcipit femineũ qnia intelligitur hõ vl ꝓsona vt. l. metũ. §. aiaduertendũ ff. qđ me. cau. et. l. vnica i. fi. C. de rap. virgi. aut est nomen appellatiuũ ut filius et tunc si ỗ fauore cõtrahitur cõcipit. C. de seruis fu. ꝓ sale. Et in. l. i. ff. de ver. signi· vbi. glo. ponit exceptõnes. Sed ecõuerso femininũ nõ concipit masculinũ quia appellatiõe femini nõ signficatur intelligi masculinũ nisi eui deutissime apparcat sicut sub vno nomine

appellatio aliud ſignificaꝫ. l. ſi quis in fūdi vocabulo de le. i. ff. cum ibi nota. Et hec dicta intelligūtur de maſculino ideſt ꝺ dic tōne maſculini gēeris. Sꝫ maſculinū qñqꝫ ſignificat maſculum. verbigrā. teſtatoꝛ le gat ācille libtatē ſi pˢ peret filiū parit filiū ꝛ filiā ex eodē vtero. Et incertū ē quis pˢ natus ſit dicit tex. qꝫ filiꝰ cenſetur primus editus. l. Si fuerit. §. fi. ff. de rebus du. Ra tō quia de natura maſculus fortior ē femel la eiuſdē etatis.

Maſculinū eſt dignius femineo. Quod cōcipit ad mētem legiſlatoꝛis non ꝙtum ad verba vt. l. i. ff. ꝺ ver ſignī. vbi bona glo

Mathematici Sūt qui dicunt ſe ſcire ali quam artem diuinādi. Et dicitur a mathe ſis media lōgua qꝺ eſt diuinatō Et ꝓferꝫ penultima ꝓducta ſine aſpiratione. Sed matheſis. penultima coꝛrepta cum aſpirati one ſignificat quadriuium. vnde. ſcire fa cit ma heſis. ſed diuinare matheſis.

Materfamilias Eſt que in honeſtate vi uit. vnde nec nupcie nec natales faciunt ma tremfamilias ſed boni moꝛes.

Matricula. Eſt cartula in qua ſcribitur aliquid et ꝑcipue liber vniuerſitatis i quo uoꝛa ſuppoſitoꝝ cōſcribūtur et inmatricu lātur ꝛ eſt diminutiuū a matre.

Matertera eſt matris ſoꝛoꝛ

Matertera magna et auie ſoꝛoꝛ ſicut ꝓ matꝛa ꝓauie ſoꝛoꝛ

Matriculariꝰ eſt hñs officiū pulſādi cā panas vel q̄ habꝫ maꝛculare ſtudentes

Matrix eccla Ponitur ꝓ maioꝛi qaꝑtiſ mali q ne generat baptiſmū ſicut mater ut eſt glo in uerbo matricem in cle. i. de. ſen. excō.

Maturare quandoqꝫ ſigñficat feſtinare qñꝫ eſt ꝓ ſolem digerere vt fructus matu rantur.

Matrimoniū idem ſonat quod unpcie. Et eſt legitima maris et femine cōiunctio indiuiduā vite cōſuetudinē retineus xxvii .q. ii. §. i. et de preſump. c. Illud. de ꝙueſtio ne. infide ex litteris Et ſubaudi hoc ſcꝫ ad ꝓpoſitū i quo debent eſſe tempe q° nubūt vel matrimoniū ꝙtrahūt in ff. de patria. po in pri. Et matrimoniū eſt dupler ſcꝫ verū ꝛ preſumptū. Verū eſt qꝺ ꝙtrahtuꝝ inter per ſonas legitimas ꝑ verba apta nullo impe dimento ſuberiſtente. Preſūptum dicitur qñ inter pſonas legitimas inſuenit tracta tus de ꝙtrahendo vel verba apta i euentū tñ ꝙdiciois. vel arbitrii alieñ et ſuccedit copula carnalis vt inquid goff. Et nō dici tur patrimoniū licet a digniori debeat fieri denominatio et tm̄ votū habeat vir in libe ros ſicut mater. l. liberoꝝ. ff. ꝺ ver. ſigī. Jꝺ o quia maꝛ maius exercitiū vel officium exercet circa liberos q̄ pater. c. fi. de ꝙueſti. cōiuga. quia ante ꝑtum onerosa in partu doloroſa. pꝰ ꝑtum laboꝛioſa. Igitur ad bo noꝛē eius dicitur matrimoniū vt etiā de cō uerſio. infi. c. litteris Et nota ꝙ matrimo ii ſūt tria ſubſtantialia que dicūꝫ bona eiꝰ vt de cōdicioni appoꝛ. viti. ꝛxxvii. q. ii. Omne itaq̄ ſcꝫ. fides. ples et ſacramētū. Et ſi appoīt cōditio cōtra aliqꝺ bonū ma trimonii vel eius ſubſtātiam nullū eſt ma trimoniū Exemplū ꝺ primo. ſi dico ꝙtraho tecū ſi te ꝓ queſtu adulterādā expoſueris nō eſt matrimoniū qꝛ ē ꝙtra bouū fidei qꝺ cōſiſtit in eo ꝙ alꝫ coniugum ſuū coꝛpus quod ſuū nō ē ſed cōſoꝛtis ſui uō exponat vel det alteri alias eſt adulter fur ꝛ fideifra ctoꝛ Exēplū ꝺ ſcdō vt ſi dico. cōtra bo tecū ſi generationē ꝓlis euites. Si venenū ſteri litatis accipias nō eſt matrimoniū qꝛ ꝙtra fm̄ bonū eius ſcilicet bonū ꝓlis ꝓpter quā multiplicādam fuit matrimoniū a deo iſti tutū. Exemplū tercii Si dico cōtrabo tecū donec ditioꝛē vel ꝓulcrioꝛē habebo nō te net matrimoniū quia ē ꝙtra ſacmētū indi uiduitatis quia nullū debet eſſe diuoꝛſiū inter cōiuges Sic eodē mō dic ꝙ ꝓfeſſio re ligionis non tenet dummō fit contra bona

vel substãtialia religionis que sũt etiã tria scz castitas obedientia ⁊ abdicatio ꝓprietatis. Et de his pone exẽpla suo modo vt supꝫ Item si dico ꝓtrabo tecũ si furtum feceris si celum tetigeris est matrimoniũm quia turpis ⁊ impossibilis conditio que non est cõtra substãtiam matrimonii habetur pro nõ adiecta. c. i. ⁊ vlti. de cõdi. appo. Et nota qñ cõtrabatur matrimoniũ et qñ spõsalia ꝺ futuro declaratur ex significato verboꝝ ꝓlatorum et actuum seqnẽtium ℔ñ verba formalia matrimonii sunt illa qñ vir dicit accipio te in meam ⁊ mulier accipio te i meum. c. licz de spon. duoꝝ et c. si inf de spõsa Similiter est matrimonium si quis iuraret ꝙ aliquã ab hº tempore pro ꝓiuge teneret et ei sicut uxori fidem ꝛaaret Et ipsa eidem iuraret se illum pro marito habiturã ⁊ sibi fidem tãꝯ viro proprio seruaturã vt in c. ex pte de spon. Nã licet ibi non exprimãtur verba formalia tñ idem est si de equipollentibus fiat vt. l. certum ff si cer pe. Dicũt etiã quidam doctores ꝙ verbum habiturum ℏ sapit preteritũ nõ futuꝝ Similiter dicẽdo ꝓmitto tibi ꝙ numꝯ habebo in vxorem nisi te. vel volo te et nõ aliã in vxorem. vel promitto ꝙ volo te habere in vxorem. vel placet michi te habere in vxorẽ vel promitto ꝙ tibi seruabo fidẽ sicut vxori mee uel volo ꝙ ab hac hora in antea sis mea vxor vel iuro ꝙ habebo te ꝓ legitima vxore de hoc vide xxii. q. iiii. §. vlt versi. Est etiã. Itẽ si dixerit iuro vel ꝓmitto tibi tãꝯ vxori dũ modo verba mulieris sequãtur cõtrahitur matrimoniũ p quẽlibet ꝑdictoꝝ modoꝝ vt no. ibi Spec. e. ti. § i. ver. i Itẽ ibi. Si dicat vir iuro ꝙ tu es vxor et mulier ecõtra iuro ꝙ tu es uir meus dicũt quidã ꝙ nõ sit matrimoniũ de pñti sed sponsalia de futuro capiendo es ꝓ eris. ff ꝺ ver. sign. l. verbum erit Nam si sunt verba pñtis nõ tamen ad matrimoniũm apta Ergo alii dicũt ꝙ nec sponsalia cõtrahãtur Sz ibi ꝓmitto ꝙ te ducam in vxorem et de cetero tenebo te vt vxorem sunt sponsalia quia sensus est Ego te ducã et exquo te durero de cetero te tenebo ar. c. ex litteris ii. de spon. Secus si nõ addito verbo ducã dicat ꝓmitto ꝙ de cetero te tenebo in vxorem. Etiam dimisso hoc verbo de cetero quia tunc est matrimoniũ vt c. ex pte de spon. ꝑalle. Item si dicat promitto ꝙ te tenebo in vxorem donec terra ponatur super oculos meos et mulier eodẽ modo respõdeat. et uir intelligit deceptorie idest donec sibi placuerit qz dũ non placebit ponet terram super oculos suos si ibi appareret ꝺ dissensu nõ est matrimoniũ alias sic quia ista verba donec terra ⁊ c. significant tẽpꝰ mortis. Similiter donec oculi vel os michi claudentur. c. ex litteris i. de spon. Item si vir cõtrahit ꝑ vna sub conditione et cum alia pure et conditio sub qua cum prima ꝓtraxit existit iudicandũ ẽ ꝓ matrimonio secundo contracto. c. super eo. c. de illo. ⁊. c. per tuas de con. appo. sedum hosti. quia matrimoniũ purũ ꝓfertur suspensio cõditionali. Alii dicunt iudicandũ ꝓ primo quia p primũ ptes ligarunt se sub cõditione nec habent in potestate se soluere donec eueniat cõditio ⁊ p cõsequens non ꝑ alio contrahere. l. potõr ff. qui potio in pignore habeantur. Et dicũt ꝙ dictum ꝓcedens ẽ potius ex ratione civili inductum ꝓpter melius bonũ matrimonii ꝓsentis et certi ꝯ futuri et incerti. Alia exempla uide ꝛ. de cõditionibus Item no. de matrimonio beate virginis ꝙ consensit in copulam carnalẽ cũ ioseph nec illã cõmittendo nec appetendo xxvii. q. i §. Cũ ergo. Nã ꝓposuit se ꝛuaturã virginitatẽ in corde sz votum virginitatis non exprimit ore sub iecit se em̃ dispositioni diuine ꝓponẽs se p seueraturã in virginitate nisi deus aliter reuelaret secũdum goff. de spon.

¶ Matrona dicitur que iam nupsit quasi que in matrimonio cõuenit

¶ Maxime qñz dicitur cõpatiue aliquã ꝺo

ꝑ tantum de ſi. preſbiteroꝝ. c. ad abolendā Aliqui legunt maxime ꝑ magis Et ſic tenetur ꝑprie ſecm̄ ber. ibidē. Itē maxime ſupponit idē in alio caſu ſed maiorem eſſe ratōnē in exp̄ſſo. C. vnde liberi. l. fi. Aliquando ſubaudiť vt l. verum i pri. ff. ꝑ. ſocō Ad primū ſa. ff. de ꝑba. Cuꝝ deinde in prī. ibi· Et maxime ō pe. ꝛ re. c. officō i fi. de ſpon. c. ſpō ſaꝝ uide hec notata c. prealle. ad abolendā in additōne glo. iii. Et ꝑ io. an ſup ea. etiā notatur de hō in. c. cū cōtingat de fo cōpe. i glo. i. de elec. Cum inter ꝛ. c. qm̄ freqnēter §. porro. vt lite nō cōteſtata. ꝑprie implicat idem i eōtrario ſenſu.

¶ Pedographia ideſt littera inde medogꝝphus ideſt medicine ſcriptor ſic accipitur. C de tabel. ſcri. li. x.

¶ Pediū dicitur hec uita. xrii. q. iiii. Dec autē uita. Et no. io. an. in ꝓhemio de.

¶ Pendaciū Require ſup̄ dolus vnde auguſtinus dicit. Pendaciū eſt falſa vocis ſignificatio cū intentione fallendi. Quod ſic debet intelligi cū intentione fallendi que tunc ibi eſt vel poſtea aduenit. Quādoq; enī aliquis aliquid ꝑmittit nō tamē. volūtatē fallendi actu habet ſed poſtea acquirit.

¶ Pendicātes Dicūtur quos in publicum queſtū in tuta mēdicitas vocauit et illi refugiebantur publicis annonis. Palidi autem ꝛ robuſti nō debent mendicare ne miſeris ꝛ debilibus panē auferāt. C. ō valiō. mēdicā. l. vnica. li. xi. Et in auten. de queſtoriꝫ col. vi. Cōceditur tamē aliquibus a papa occupatis circa doctrinā fidei vt de elemoſinis fidelīū viuāt ſicut apoſtoli vixerunt qui ſeīnantes ſpiritualia tēporalia metere poterāt quaſi de iure naturali vt dicit apoſtolus.

¶ Pemū vl̄ memarīū Idem eſt quod veſtibulū a menibus ſumptū. Et dicitur ideo ſic quia memiꝫ adheret ſecm̄ huguſſi alii ponūt manerīū.

¶ Penſor Eſt qui metitur agros colūnas vel ſigna vel homines vel frumētū l̄ media iurta caſtū vel hoſpitia vel etiā quia ola officia aſſignat ſecm̄ accur.. C. de menſ. i rubrica li. xii.

¶ Pemia dicūtur ꝑprie edificia murorum ciuitatis ſic dicta quia muniunt ciuitatē. Et interdū dicūť mema abuſiue omia edificia vel dicūtur a mene grece. i. defectus latine qꝛ deficit murꝫ vbi ſūt mema.

¶ Pera donatio Require ſ donatō

¶ Peretrix dicitur que multoꝝ libidīm paret ideſt obedit. xxxiii. diſ. vidue vel cuius turpitudo publice venalis eſt xxxii. q. iiii. meretrices. Et in glo. ii. c. Inter opera de ſpō Dicit enī auguſtinus i queſtionibꝫ deutero nomii. meretrices eſſe. ꝛ meretrices accedere ꝓhibet dñs quarū publice venalis eſt turpitudo. In decalogo autē mechie nomine non videtur hoc ꝓhibuiſſe apte quomā mechia nō niſi adulteriū eſſe ſolet ſeu intelligi ſolet Et etiā in. c. preall. meretrices.

¶ Phetus Eſt iſtantis vel futuri periculi cāmentis trepidatio vt. ff. e. ti. l. i. Et nota q̄ licet nō ſit neceſſariū periculū eſſe preſens tamē exigitur metū eſſe preſētē ſaltē ꝑ futuro pículo. ff. e. ti. l. metū. ii. Nam metū nō quēlibet timorē accipimus ſed maioris mali vt in. l. metum ꝑall'e. Et dicitur metus quia mētē tenet vl̄ terret ſeu impedit. Qui enī timꝫ nō ſemꝑ gerit in corde quod habet in ore de hoc vide glo. ii. c. ad audientiā de hiis que vi me. uc. cau. fi. Inō meticuloſꝫ ideſt metu plenus. ſcilicet qui metuit timenda et nō timenda. Et ſic dicitur iuramētū meticuloſū. Et verū hoc obliget ipſo iure. q̄ ſic. videtur de iureiur. c. Si vero ꝛ. c. verū. q̄ nō pater. quia votū factū per metū eſt nullū ipo iure cū voluntas in vouendo debeat eſſe libera. c. integritas xxii. q. iii. Ergo ꝛ iuramētū pari ratione. Innocē. ꝯcludit ſi iuramētū ē impoſitū turpiter ꝛ ſuper re turpi ſcꝫ occidere innocētem vel nō miniſtrare alimēta parentibus ꝛc. Tunc nullū eſt ipſo iure nec obligat inrātē. Et licet ꝯtraueire ꝑprīa auctoritate

c.inter cetera. Et in male ꝓmiſſꝫ xxii.q.iiii. Sed ſi iuramẽtum ſit turpiter emiſſũ nõ tñ ſup re turpi ſcz dolo vel metu ſic obligat ip ſo iure. Sed abſolutio poteſt impetrari ex ſuperioris vel iudicis offitio.c.ſi vero et.c.ve rũ prealle. Addit idem ſi iurãs metu poteſt ſibi prouidere per aliã viã quã per viã abſo lutionis a iuramẽto melius eſt ꝙ ſoluat qđ iurauit ꝛ deinde repetet. Nam que fiunt per metum tenẽt ipſo iure ſcđm goff. ſed reſcin dũtur p actionẽ qđ met⁹ cã ſi ſũt pfecta. Si vero impfecta tũc p exceptionẽ. ff.e.ti.l.me tum.§.Sed pretor. Exceptis ſex que p metũ nõ tenent ipſo iure vt ꝓtractus matrimonii ꝓmiſſio dotis aditio iudicis.preſtatõ aucto ritatis alienatio rei eccleſiaſtice ꝛ pnũciatõ ſententie. Et. dicit io.an. Qui venit contra iuramẽtũ meticuloſũ nõ peccat mortaliter licet peccet venialiter vt in.c.verũ.ad fi. de iureiur. De hoc vide glo.plenorem i.l.extat ff.e.ti.ꝛ diſtinguitur metus quia alius ẽ p babilis quia cadit in cõſtantẽ virum et ani moſum et hic excuſat vt eſt metus pene mor tis et cruciatus corporis met⁹ ſtupri ideſt ſeruitutis. Alius eſt nõ ꝓbabilis ſcz qui ca dit in hominẽ puſillanimẽ ꝛ formidoloſum ꝛ hic nõ excuſat vt in.c.cũ dilecti. e.ti. Et re gulariter vt ꝓdictũ eſt ea que fiũt per metũ valẽt et obligant vt dictũ eſt ſeu vt no.xv q.vi. Auctoritatẽ ꝛ.c.abbas.e.ti. ſallit tñ i° caſibus ibi notatis ad quos adde caſũ.c.vi ti.e ti.li.vi. Etiã ſcđm coactionem abſolutã vel cõditionalem diſtinguitur excuſatiõ me tus. De hoc vide ſupra coactio. Sz vtrum metus excõmunicationis ſit iuſtus metus. Quod ſic videtur quia cõtinet corporis et ꝙ mime deterimentũ vii.q.i.de manifeſta.xi.q iii. Audi vbi dicitur ꝙ p excõmunicationẽ mutatur ſtatus de corpore eccleſie i poteſta tẽ dyaboli. Timenda eſt ergo quaſi mors eterna xi.q.iii.nemo.ꝛ.c.i. Qđ nõ patet qz eſt medicinalis nõ mortalis vt.c.i.de.ſen.ex li.vi.ꝛ.ii.q.i.multi. Et ſi eſt iniuſta vacua ẽ nec curanda quia nõ ligat quo ad deũ. Si eſt iuſta iputet ſibi ꝙ meretur excõmunicari Igitur nõ eſt iuſtus metus nec excuſat cõi catio eius.l. Si mulier. ff.e.ti. Et no.goff.i ſũma de biis que vi me.ve.cau.fiũt.

¶ Mẽtitoria dicũtur diuerſoria vel diue rticula ideſt.ſecreta edificia alias mõtoia

¶ Mercis nomen ad mobili a tm pertinet ff.de ver.ſigñ.merces.

¶ Merũ imperiũ. Eſt ha bere gladii pote ſtatem ad pugnẽdũ facinoroſos. Mñ me rum imperium dicitur quedam poteſtas ſũma per quam ea que ſunt iuriſdictionis maxime explicantur Et merũ dicitur quia ſeparatũ a cognitione pecuniaria eo ꝙ in de nullum ſequitur cõmodũ pecuniarum vt inſti.de.pub.iudi.i pri. Hec autẽ ſũt me ri imperii.facinoroſos punire delinquẽtes i carcerare membra mutilare. penã capitalem imponere. Et hec pena eſt tripler vt dicit ho ſti.de iureiur.c.vemens ſcz mors exiliũ ꝛ re legatio.ff.de.pub.iudi.l.ii.

¶ Mixtũ imperiũ ẽ poteſtas media p quã ea que ſũt in iuriſdictione media explicãtur Et dicitur mixtũ quaſi ex iuriſdictioẽ ꝛ me ro imperio eo ꝙ habet cõmodũ pecuniarũ.et pertinet ad ipſũ bonorũ poſſeſſionem dare imposſeſſeſſionem mittere iubere cauere pu pillis tutores dare. Et omnes alie pene gũes preter penã capitalem et mutulationem vt eſt relegatio fuſtigatio vel grauis correctio ff. de iur.om.iudi.l.i.in.glo.et i tex. Aliter diſtinguitur,put recitarit ſo'et circa.c.ꝙ ſecđ in glo.i.de.offi.ordi. Merũ imperiũ eſt que dã ſũma poteſtas et alta ex publico iducta vt gladii poteſtas animaduertendi facinoro ſos ꝛ eſt apud principes principaliter ſcilicz papam et impatorẽ. Et in ſpualibus merũ imꝑiũ eſt vt depoſitio trãſlatio ſedium epi ſcopaliũ ꝛ diuiſio duaꝝ eccleſiarũ kathedra liũ. Vel diuiſio vnius in duas vt.c. Quod tranſlationẽ de offi.dele vbi vide plura in glo. Sed in ſecularibus merũ imperium eſt

pena capitis vt ſnp̄ que pricipaliter ē apud
pricipes ſeculares ſcz ẽges duces machioẽs
comites ꝛc̄. Et etiam apud archiepiſcopos
patriarchas ꝛ epiſcopos tanq̄ apud miſſos
vt in.c. Solite. §. Subditi de maio. et obe.
cū ſuis cõcor. Mirtū vero imperiū ē quedā
baſſa vel media poteſtas ex publico iducta
partem capiens ex mero impio ꝛ partē a iu
riſdictioē vt eſt in ſpūalibus dedicare eccle
ſias. vel altaria ꝓſecrare et virgines velare
Et talia poſſūt cõmitti nō habenti iuriſdicti
onem vt in glo. p̄alle. Et ea que ſunt meri ī
perii expediūtur iudicis officio nobili et pri
cipaliter tendūt ad bonū publicum·

¶ Mirti imperii. etiā expediuntur iudicis
officio nobili ſed principaliter tendunt ad
bonum priuatum. Sz ea que ſunt ſimplicis
iuriſdictionis expediuntur iudicis officio
mercenario ꝛ tendunt etiā ad bonum cõmu
ne. Demt ergo ab imperio imperiolum id
eſt paruum imperium qđ beñt iudces iferio
res de hoc no. in.c. ſi. diligenti de fo. cõpe.

¶ Metallū et es ſūt nomina generalia mi
neras ſignificantia. Et differūt metallū et o
pus metalli Dnō ille damnatur in metallū
qui ligatur cū ferro onere et labore grauat
vt nō liceat ei facile abire. Sed ille damnat
in opus metalli qui ibidē liberas habet ha
benas t aliis metallū fodientibus miniſtrat
ꝛ illius leuior eſt pena alterius aūt gr̄uior

¶ Metallarii Sunt qui affluentiā erercicii
metallor habent vt. C. e. ti. de metallariis ꝛ
metallis ꝛ ꝓcura. meta ſcōum. accurſ ſuper
rubrica. li. xi.

¶ Metaſi alias dicunt metharii purpurei.
C. que res ven. nō poſ. l. i. vel. eſt color qui
dam·

¶ Metrocomia Eſt ville menſura que dat
translatis iuſſu principis vt. C. de iure fiſci
l. cōtra. vnde metros grece menſura latine
dicitur et comos villa Jnde metrocomia q̄
ſi menſura ville. Jnō etiā comedia ideſt vil
lana vel ruſtica laus ſcd̄m accur. C. ne liceat
habitatoribꝰ metro eo loca. ſua. ad extraneū
tranſfer. ſuper. rubrica. l. xi. Etiā metrocomi
e ſūt parrochie vel dyoceſes.

¶ Metropolitam A menſura ciuitatum di
cuntur quia decē vel xi. debent ſub ſe habē
citates. vii. q. iii. Scitote vī dicit a metros
i. mat̄ qz metropolis ē mat̄ aliaꝝ eccleſiaꝝ
ſcd̄z glo. ibidem Etiā metropolitam ſingulis
puincijs preeminent quorū auctoritati et
doctrine ceteri ſacerdotes ſubiecti ſūt. Sine
quibus reliquis epiſcopis michil agere licet
de hiis que ſpectāt ad totā puinciā ſcd̄m glo
xxi. diſ. cleros. §. metropolitam.

¶ Miles eſt Qui iurat ſe nō euitaturū mor
tē ꝓpter reipublice ſalutē. Vī qui iurauit a
ſignis nō recedere C. qui cau. maio. l. penul.
ꝛ ſcriptꝰ ē i matricula vbi alii milites ſcripti
ſunt. ff. e. ti. l. i. p totū· Etiam dicitur a malo
qō ſuſtinet p aliis. Vnde ſcd̄um azo. Miles
dicitur a militia ideſt duricia vel a mille qz
de mille forte ſolū vnus eligebatur in mili
tē· Et ſic dicitur quaſi milleſimus. Et nota
ad hoc ꝙ quis dicatur verus miles. ſex ſūt
neceſſaria. Primo vt nō ſit negociator. C. ne
mili. nego. l. i. li. xii. Scd̄o vt examinetur. C
qui mili nō poſ. l. i. Tercio ꝙ ei enſis cingat
ff. de teſta. mili. l. iii. Quarto ſtigma idē no.
publica debet ſuo brachio inſcribi vel ipo
m̄. C. de. fabcen. l. iii· li. xi. Quinto in nume
ro aliorum debet poni et ſcribi. ff. de teſta.
mil̄. l. Ex eo. Sexto ꝙ talis habeat p̄ui egiū
legis cõceſſe militibus. vnō. Stigma mucro
ſcriptum genus eramē ſacramētum. Hec ſex
que dixi poſſūt i milite queri. vt notatur de
ſeruis nō ordi. glo. i.

¶ Mimi ſūt ioculatores vel dominorū ſer
uitores ſeipſos iuitantes· Jurta illud. Muſ
ca. canes. mimi. veniunt ad prandia primi.
Non inuitati veniūt prandere parati. De q̄
bꝰ dicit ludovicus de roma. Si tales ducūt
animalia fera prout communiter fit vide
licz leones vrſos ſymias ꝛc̄. Et ab hiis a lq̄s
puniri debēt pena ducentorū ſolidorū. Sex

ē singularis in.l.qui vv'go.ff.de edili·edic iunctis legibus precedentibus. Et nō debet eis pena mortis quāuis ꝙ occasionē mortis dat occidisse videa tur. tamē hoc est ꝓpter tacitū cōsēsū ciuiū qui illos cū ammalibus ciuitatē itrare ꝛ i ea manere pmiserūt. Dec ille in ingularibus suis.

¶ Minor est Qui nōdum impleuit xxv. annum. Et talis restituitur in integrū vsqꝫ ad quadriennīū nō in delictis atrocibus sed q̄ tenus miseratio etatis ad minorē penā iudicem induxerit. Alias miuor sumitur generaliter ꝓ quolibet inferiori .dū dicitur minor assurgat maiori nec sedeat stante maiore. xciii. dis. Oportet scdm goff. in sū. de maio ꝛ obe. Maior precedat minor sequatur in sedendo ꝛ subscribendo xvii. dis. §. vlt. In incedendo tñ. Romana cōsuetudo seruat contrariū quia minor precedit vt ibidem in. summa.

¶ Minima causa Est causa duoꝝ aureorū quia ꝓ eo nō datur actio de dolo vel. x. aureorū alias. x. solidorū vel que ad sumptus iudiciales non sufficit .ii.q.vi·anteriorū. § ſ lud de hoc est glo. vnica in. c. de appel. li ⁊ ō ampl'.

¶ Ministeriali Dicebātur forte a mīstrā do quia ꝑerāt castris prīcipū. C. de castrē et miste. li. xii·

¶ Misterīū Dicitur illud quod secretā ꝛ re cōditam habet dispensationē hoc est occultā ꝛ inuisibilem virtutem et graciam. a deo dispensatam ꝛ collatā. i.q.i. Multi vbi dat differentia inter misterium sacrum et sacramentum.:

¶ Miserabiles Dicūtur omnes illi quib? nos ex natura mouemur ad miserādū ꝓpter fortiū iniurīā puta senes decrepiti debiles ꝛ diutinno morbo fatigati etiā si sunt diuites vidue etiā ꝛ religio i iter ꝓsonas miserabiles cōputātur.

¶ Missilia alias missalia dicūtur donaria l' quedā prestatioēs quas nouus ꝓtor creat? mittebat in vulgus vt qd' quis apprehēderet eius fieret vt in coronatione pape vel ip atoris fieri solet vt per hoc in pressura minuatur.

¶ Mittere. in possessionē Est possessorē facere aut in possessionē ducere vt rē custodiat verbīg. Cōtendisti mecū fūdum castellanū esse tuū et ꝓbasti. iudex ꝓ executorem mittit te in possessionē idest facit te possessorē. Itē volui agere cū ticio qui citatus noluit venire ad iudiciū iudex me mittere ꝺbet i possessionē fūdi quē petebam non vt possideā ſz vt custodiā rem ꝛ maneā in fūdo vt ipse titius tandē tedio affectus veniat ꝛ litem suscipiat donec ꝓbauero illam rem esse meam. vide. glo. fi. in. c. cōtingit de do. ꝛ contu. qd opetur missio in possessionē in actione reali ꝛ ꝓsonali ex primo et 2° decreto. Et nota q' ꝓtor i missionē possessionē ex 2° decreto sibi specialiť reseruauit Et sic legatis aut subd' legatis nō est cōcessū dare vl' cōfirmare missionē in possessionē vt no. in glo. fina. c. qꝺ translationem de offi. dele. De hac materia vide in. c. quoniā frequenter vt lites nō ꝓte circa medium vel post. Et glo. in. c. cōtigat ꝓcalle.

¶ Mittere in ꝓssessionē noīe ventris Est mittere i possessionē nomine eius qui est in ventre vt cū mulier prēgnās mittitur i possessionem nomine filii vel filie heredis quē vel quā habet in vtero ex marito ꝑmortuo Et nota ad hoc q' iudex actorem mittat in possessionē vel bona vendat vel eū soluat Requirūtur quatuor necessario. Primo q' citet reū absentem trina citatione vel vna peremptoria ad domū. Si nō reperitur citētur amici vel affines generali interdicto. Et si ñ ꝓparet aliquis ꝓcurator vel defensor ex primo decreto. i. mandato mittitur actor in possessionē causa rei seruande que missio non tribuit ius sed solū detentorē vt reus tedio affectus veniat respōsurus fouet. Quare dicť possessio tediať ex primo decreto Scdo

requiritur cõgruũ tempus inter primam ꝛ ante scdam missionẽ qđ est arbitrariũ ꝓ ꝯ iure non iuenitur determinatum vel annale et c. Tertio q̃ ablẽs malicioſe noluit cõpare re et animo fraudandi creditores. Secus si malicioſe tantũ videlicet ꝓpter maleficium aliquod nõ tñ animo fraudandi. Quarto q̃ cõstet de debito legitime p veras et plures ꝓbationes. Nec sufficit iuramẽtum calũnie cũ agitur de magno prẽiudicio rei absentis quibus omnibus habitis mittitur actor in possessionẽ vere et scdo decreto. Et sic missus in possessionem habebit omne ius domini vel quasi qđ habuit reus ymmo rei p̃ ea nõ est audiendus misi nõ fuisset ꝓpter contumaciam absens vt in. c. Cõsultationibus de offi. dele. Cuius est hec materia ꝛ ibi glo bona.

¶ Modus Est moderamen dispositõnis p appositionẽ oneris tãc̃ cause finalis vt patet ex legibus de ipso loquentibus. Et dicit moderatio ad differentiã cõditionis que nõ est moderatio sed suspensio. Dicitur tanc̃ cause finalis verbis ꝯ .pmitto vel lego vt illud facias. Nam si dico .pmitto ꝛ illud facias tunc nõ esset illud p modũ cause sed alterius dispositionis. Et hoc capiẽdo modum sprcialiter. Sꝫ generaliter ẽ omnis dispositõ vel qualitas adiecta dispositioni. l. obligationem. §. modus. ff. de ac. ꝛ obli. §. it autẽ modus p dictionẽ vt dũmodo ne ideſt vt non et ꝛc. Sed quia facit causã ꝛ si cõditionẽ ut supra conditio. Nam modus sigñficatur p omnẽ cõditionẽ vel orationẽ ex suo ꝓprio sigñficato vel alias moderatõnẽ importãtẽ Verbigratia dono vel lego equũ vt des illi equũ. C. de hiis que sub mo. lega. reliquũtur. l. ii. ꝛ. l. cũ ab eo. ff. de cõtrahẽ. emp. ibi veluti seu hoc modo vbi dicitur q̃ si emẽdo fũdũ pignori obligatũ a te hoc modo dicã vt liberes tunc liberare teneris. Et sic mod̃ fit ꝓper dictionem vt. etiã ī dictione dũmodo eadem est sigñficatio vt dicta. l. cum ab eo. Idem in aduerbio ne. vt dicendo t'cũ here dem instituo ne fideicõmissa ex testamẽto sempronii retineat quia dictõ ne. exponitur ꝓ ut nõ. et sensus est vt nõ retineat. l. cũ pater. §. ticio versi plane. ff. de. le. ii. Idem in ꝓpositione ad dicendo lego illi mille ad monumentũ meũ edificandũ quia sẽsus est vt edificet monumentũ. l. quibus diebus. §. fi. ff. de. cõdi. ꝛ demonstra. Idem in dictioẽ ꝓ vt lego ꝺcem ꝓ cura corpis mei sustinenda l. lucius. §. i. ff. de le. ii. Idem in ꝓpositione ī vt dicendo in cura corpis mei in monumẽto faciendo etc̃. Sed si diceret lego vxori mee in tempus liberoꝝ tunc faceret cõditionem. Idem in dictione nomine vt dicendo noĩe dotis puellarũ. pauperũ vel redemptõis captiuorũ lego ꝛc̃. Vbi non sigñficatur cõditio sed modus. l. Mille. C. de. epis. et cle. Ratõ quia captiui semp sũt capti ꝛ puelle semper sũt pauperes. Secus si relinqueretur nomine dotis certe persone vl redẽptionis certe persone quia tunc faceret cõditionem. Et idem dic in omni alia parte orationis que ad hoc sigñficatũ potest adaptari ex se vel subiecta materia.

¶ Moduli Dicũtur quedã formule ꝛ mensure cementariorꝝ ꝓ quas moi ꝛ quãtitates lapidũ ꝯphendũtur.

¶ Monachus ẽ Unius anime custos a monos quod est vnũ ꝛ ycos custos. Et dicitur fieri de re iur. c. i. li. vi. Dicitur etiã creari. c. vlt. e. ti. Et dicitur recipi. c. indemnitatibus §. Si vero de elec. Item dicitur ordinari. xvi. q. vlt. c. fi. Et est mũdo mortuus deo viuens. extra claustrũ sicut piscis extra aquã in vita spũali subsistere nõ potest. xvi. q. i. placuit. i. Et nõ potest habere proprĩũ de stamo. c. ii. ꝛ c. cum ad monasteriũ. vbi hñs ꝓprĩũ in morte sepeliri dẽt in sterq̃lmio. Item nõ potest esse aduocat̃ in causa c. i. ℔ ii. de post. Nec ꝓcur. nisi ꝯsẽtiẽte abbate ꝛ ī vtilitatem monasterii que duo debent concurrẽ xvi. q. i. monachi. ꝛ c. religiosus de ꝓcur i cle

Et notat ludouic⁹ de roma ꝙ etiam nec ꝑ amico sui monasterii nec layco scd'm ino. i c Cū. i. ꝛ a de re iudi. misi habita licencia vt supra. Item non potest deserere sine licencia abbis. c. porrecta de cōfir. vti vel inuti. ꝛ. c. ii. de statu. mo. Sed ꝓtest se trāsferre ad strictiorē regulā petita licētia licet ñ obtēta c. licet et. c. Non est de regula. et. l. qui ꝓter tu. C. de sacrosanc. ecc. vbi glo. Sed ad laxiorē regulā nō potest ire sine licencia pape. ymmo scd'm lud. de roma ad parem est multū ꝺubitū cuius licencia tunc requiratur ino cen. in. c. fi. de rem. nc. archi. xix. q. iii. Statuimus io. an. in. c. Si religiosus de elec. li. vi. ꝛ. c. ii. de testa. e. li. In nouella. Paulus de lisariis in cle. fi. de elect. lapus. abbas allegti one lxii. ꝛ. c. xxx. variant. Ludouicus de roma dicit sibi videri ꝙ requiratur licēcia ab batis. Non enī sufficit habere a priori cōuētuali quia pater tecti⁹ ordinis est abbas. Dubiū tñ facit c. fi. de. pac. li. vi. a simili ratiōne ꝛ. glo. in. c. cū singula de preben li. vi. Hec ludouicus de roma i singularibus suis. Itē in refectorio carnes edere nō debent. c. cum ad monasteriū pꝛealle. Quidā tñ monachi arguūt. a cōtrario sensu. ꝙ extra refectoriū possūt qꝛ nō est verū misi ex causa vt ꝓpter infirmitatē vel debilitatem vt no. frāciscus de zabrel in dicto. c. cū ad monasteriū ꝑalle Adhuc quidam instant cōtra per. c. regule. xxix. diſ. vbi dicitur ꝙ a carnibus quadrupedū ꝛ sic pmitti videt de bipedibus vt perdicib⁹ gallinaciis ꝛc. Hosti. dicit ꝙ huic tellectui ꝓtradicit ratio naturalis vt phibitio de quadrupedibus fortius intillegat de bipedbus in quib⁹ ratio scd'm hoc dicit de quadrupedibus ꝓpter cōmunionē frequentiam taliū. Alii dicūt ꝙ ꝓpter minutionem cōcedi potest quibusdā monachis vsus carnū. Et dicit vincē. Reuelatū per angelū ꝙ minuit xiii. februarii nō morietur illo āno ex febrili distemꝑantia

¶ Monogamus Est vir vn⁹ ⁹ uoris sicut bigamus duarū uxorum. Require supra bigamus.

¶ Monomachia Require duellū.

¶ Monopoliū Est alicuius negociationis aut officii superioris vnica exercitatō cū ꝓrogatiua ꝛ singulari ītō pacto. Verbigratia Causa negociatōis aliqui iter se paciscūt ne possessio aliqua precio minori vendatur ꝙ ipsi inter se constituerunt vt venditores pannis vel cuiusꝙ negociationis inter se pacti sūt vt rem aliquā venalem vtilē ꝛ necessariā reipublice nō debeāt ꝓ minori precio ꝙ conuenerunt vendere ne aliquos istruāt in arte sua misi filios vel nepotes vt ipsi solum cōmodū artis vel negociationis faciāt ꝛ habeant. Isti enī dicūtur monopoliū exercere. Et grauissime puniendi sūt quia directe huiusmodi cōuentiones sūt cōtra principem. Et dicitur scd'um a3o. a monos quod ē vnū ꝛ polis idest ciuitas quasi vna negocia tio in ciuitate. Et inde dicit monopolia ꝑ ualit. Et monopolis ꝛ est qui vult esse sol⁹ in ciuitate venditor scz is qui ꝑetrat ꝙ sibi soli liceat i ciuitate aliqua specialia vēdere emere vel facere. Vel monopoli sunt qui ꝑetāt ꝙ ipsis solis liceat h⁹moi facere et tā i vendendis rebus certū ꝓciū statuere contra quod nemi licet vendere. Et dicit a monos idest vnū et polis quasi vnus tātū i ciuitate vel societas vna ex pacto vel dicitur monopoliū a monos ꝛ palatim idest venditio quasi vno modo facienda venditio et talia cōmercia sunt ꝓhibita. C. de mono. ꝛ illi. cō ven. nego. vel. art. l. vnica. Eodem mō binopoliū dicitur a binopolis ꝛ binopola quasi binomodo facienda emptio.

¶ Monumentū Est illud repositoriū i quo mortui reponūtur scz sepulchrū sine corpoē Et dicitur a moneo quia extat ad memoriā defuncti.

¶ Morbus Est habitus cuiuscūꝙ corporis cōtra naturā quo vsū eius ad illud faciat deteriorē. Cui⁹ causa nobis natura saluteē

dedit siue in toto corpe vt febris siue in pte vt cecitas,

¶ Mores Dicũtur frequẽtes actus hoim scõm io.then.in prin decreti i glo;

¶ Morbus sonticus. Est qui cuiq; rei nocet .ff.de verborum sigmficaoti. l.morbus. Et dicit glo .ibi cuiq; rei agende vt. ff.de edi. edic.l.fi. §.fi,

¶ Mortuus est rebus hũanis exemptus de offi.dele.Quanuis et c.delegat? e.ti. libro vi. Vel est viam vniuerse carnis ingressus c Si a subdelegato.e.ti.et libro l' ꝺ medio sublatus c.licz.e.ti. Nam medium dicit hec vita. Et quare sic dicatur no.xxiii.q.iiii.c. hec autẽ vita vt ꝺ. Dicit autem quis mortuus sex modis Primo spiritualiter. Et sic dupliciter scz bene et male Bene dupliciter p baptismũ d' conse.dis.iiii.vt ostendit q p penitenciam xv.q.i.nec is nc. Male triplicitcr. Primo baptisatus ab ecclesie tamẽ vnitate diuisus de cõse.dis.ii.Cristus. Secꝺo baptisatus i ecclesie vnitate cõsistens tamẽ criminosus.iii.q.iiii.bti qui vbi dicit. Nolo mortem peccatoris .nc Et.c.canonica eadem.q. v.Tercio baptisatus et eternaliter dãnatus de conse.dis.iiii.filius.Secꝺo ciuiliter vt ab hostibus captus.seruus effectus.libertus i seruitutem ob ingratitudinẽ reuocatus. Et dicit ecõtrario viuere qui imanit occisus ẽ ꝓp fidem xpi.Quare mors sanctorũ frequẽt dicitur ab ecclesia natalis eorũ quasi ad vitam nati sint.Tercio secularit vt monachus vt supra.x vi.q.i.placuit.i.Quarto effectualiter vt paulus mortuꝰ fuit vt ait.Michi mundus crucifixus est q ego mũdo .xx vii. q.i.que xpo.Quito carnaliter q.Sexto corporaliter Qui duo modi pom possũt p eodẽ q sic lazarus mortuus erat xxiiii.q.i.Si quẽ forte

¶ Mortis causa donatio Require supra donatio.

¶ Mortuariũ Dicitur quod quis reliquit i morte vt no in.c.conquerente de offi.iudi.

¶ Moliri Est conari.c.quia ex eo de pac. li.vi.

¶ Minus Nota pau.in cõmento decretalium Et si vnamnit de postu.pla.

¶ Mos Est lõgeua consuetudo d' moribꝫ tractans c.mos aũt.dis.i.

¶ Motu ꝓprio gratia fieri censetur qñ hꝰ expresse cautũ est in eadem nec sufficit si p betur q papa motu ꝓprio fecerit nisi contineatur in litteris.c.si motu ꝓprio de ꝓben. li.vi.q ibi cõcor.in.glo.fi.

¶ Mortetenus idest ad mortẽ xxiii.q.v. Notificasti te mortetenus infirmatũ.

¶ Mor qualiter capitur est glo.in.c.Quia ꝓpter ꝺ elect.Super verbo mor q i.l.i.ff.si cer.peta.

¶ Mucor Est vicũ panis vñ dicit panis mucescit vel mucidus fit.

¶ Mucro est ensis de hoc vide archi.i.c.fi. de excep.li.vi.Et sumitur quãdoq; p excõi catione vt xvi.q.i. Visis vbi in fine dicit ꝯelici mucrone episcopi sacerdotũ piacula resecentur idest salubri excõmunicatioẽ episcopi sacerdotũ crimina puniantur xxiii.q iii.corripiantur.

¶ Mulcta est animaduersio l' pena pecuniaria arbitr o iudicis inflicta ad correctionẽ maloꝝ morũ. Pena aũt est certa imposita a lege quã quisq; euitare potest vt notatur in l.quãdoq; in glo.super verbo vel tertio.C. de ser.fugi.q in.l.mulcta.ff.ꝺ cõdi.q demõ vbi glosa dicit.q sit pena extraordinaria ꝓp arbitrio et ibi a testatore imponitur. Dicitur aũt mulcta illa pena que nõ est a lege statuta vel expressa.Nam iudices i pluribꝰ casibus legibus non scriptis sic mulctare possũt litigantes. Ex hoc patet differentia iter mulctam et penã. Nam pena generaliter sumitur tam pro pena pecuniaria q; pro pena corꝑali seu capitali.Sꝫ mulcta ꝓp pena pecuniaria q per sententiã a iudice irrogata vi bene appellatur a mulcta nõ autẽ a pena. l

Si qua ꝑ̃na. ff. de. ver. sig. Item mulcta ñ inducitur nisi a maioꝛib⁹ magistratib⁹ Sz ꝑ̃na a quolibet iudice..

Mulctare Est punire ꝑ pecunia et aliqñ ponitur ꝑ abbꝛeuiare.

Mulio ẽ custos mulorũ vñ mulio mulorũ Iz agazo ducit asellos.

Mulcere est limre placere vel blandiri

Municipiũ Est oppidũ i ytalia vel in ꝓuincia aliqua cõstitutũ in quo pacis obseruande causa milites cõstituti erant. si aũt i municipio nati sunt non minus dicũtur municipales vt. l. municeps. ff. de. ver. sig..

Municipes dicũt̃ q̃ cuiuscũq; municipii manerii loci ve tenent custodiã. Et dicitur a munere ꝛ capio nõ obstante q̃ munus ñ capiant. Et tamẽ municipes dicũtur qui in eodẽ municipio nati sunt vt. l. municipes ꝑ alle. vel dicũtur qui i municipio faciũt munera sed abusiue.

Municipiũ ẽ ciuitas ꝛ municeps cuiuscũq; ciuitatis ciuis appellatur.

Municipal' honoꝛ Est administratõ rei publice' cũ gradu dignitatis siue cũ sũptu siue cũ erogatione cõtinens. ff. de mune. et. bono. l. honoꝛ.

Municipalis magister dicit̃ ille qui ꝑest municipibus.

Municeps originarius Dicitur ab origine patris nõ sua cã vt i. l. filiꝰ. C. de mun. origi. li. x.

Multotiens ꝛ totiens no. archidi. ir. q. iii. nõ est.

Multiplicatio est Quãdo dispositio iteratur seu multiplicatur Verbigratia. Testatoꝛ pluribus heredibus institutis legat ab vno. x. titio ab alio. x. ꝛ sic de aliis a q°libet herede. x. insolidũ debentur. l. Si pluribus. §. i. ff. dele. ii. quia signficatũ sumit̃ ex multiplicatione dispositionis. Juncto q̃ qualitas est multiplicabilis. Ideo ex qualibet dispositione debetur quelibet q̃litas adiecta. Item ibi Testatoꝛ ab herede instituto legat x. titio. Et si heres nõ erit substituit seyum ꝛ ab eodem legat. x. eidẽ titio institutus nõ est heres ꝛ substitutus tenebitur tãtum ad decẽ ab ipso relicta vel ab instituto qõ idẽ est ar. l. licet õ le. i. ꝛ. l. seruo. §. si. quis apud e. ti. Ratio quia substitutõ signficat substitutũ esse appositũ loco instituti. Item ibi testatoꝛ legat decẽ titio in testamento ꝛ eidẽ titio legat. x. in codicillis singula debentur quia multiplicatio signficatur. l. quiquagita ff. de ꝓba. Sed ibi testatoꝛ legat. x. titio. in testamento post eodẽ testamẽto legat titio. x. semel tantũ debent̃ vt. l. plane. §. Sz si nõ de le. i. Quia ex eodẽ testamẽto ꝛ eadẽ quantitate cõcluditur testatorẽ quãtitatem nõ voluisse multiplicare nisi euidenter ꝓbaretur contrariũ. Sed ibi testatoꝛ legat. x. titio postea in eodẽ testamento legat titio. xv vtraq; quantitas debetur. l. plane ꝑalle. Et a cõtrario seusu cum dicit eãdem. Et est ratio ex diuersitate quantitatis. Secꝰ si dicere titio cui legaui. x. volo prestari xv. tunc eni xv. tantũ debentur Idem dic in cõtractibus put qnodlibet ꝓbabile mediũ ꝓcludit Ita multiplicatio deberi signficatur. Verbigratia numerauí tibi. x. et incõtinenti stipuloꝛ. xx. illa debentur. l. si ita. ff. de noua ꝛ dele. quia signficaeũ sumitur ex stipulatione facta incõtinẽti post numerationẽ. Itẽ ibi ꝓmitto tibi. x. tibi ꝓmitto. x. bis tenetur quia si intelligeretur õ eisdẽ. x. ꝓmissio secũda esset fruſtratoꝛia qd̃ uõ ẽ dicẽdũ ar l. Si q̃ñ. ff. de le. i.

Munus est duplex. aliud publicũ aliud ꝓuatũ Publicũ est qd̃ in amistranda republica cũ sũptu sine dignitatis titulo submistratur vt. ff. de mune. et bono. in ꝓin. i. Et differũt munus et donũ quia munus est cũ aliquid datur causa ꝓcedente. donum vero sine causa vt. ff. de ver. sign. l. inter donũ ꝛ. c. peccatũ de re iur. li. vi. Et inquit pau. in l. munus. ff. de. ver. signfi. Munus tribus modis. dicitur. Uno mõ donũ altero mõ

onus. Inde immunitas appellatur. Tertio officiū. Vnde munera militaria. Inde municeps qui munera ciuilia capit. Vnde dicitur. Dat meritū munus. sed confert gratia donū. Munus cum causa datur donum sine causa.

¶ Munera patrimonialia ꝛ mixta Require in fine. de censi. et exacti. in tractatu libellorꝫ §. Nunc autem dicendū versi. que aūt sunt numera. Item munerū alia sūt sordida vt arene. fodiēde. calcis coquende que in dignitatib⁹ ꝓstitui ñ ꝓsueuerūt. Alia non sordida cōtrario modo se habentia.

¶ Murex est quoddam genus piscis. Inde murilegus quasi legens murices. sunt autē mures pisces ex quorꝫ sanguine fit atramētum impiale in quo purpura tingebatur vt secm accurs. in. l. i. C. que res vē. nō possūt Etiam cōchiliū est aīal simile et vtrūqꝫ dēt simul comburi ꝛ simul teri vt ex eis fiant signa.

¶ Murilegulus Dicitur seruus auctoritate iudicis manumissus quē dominꝰ liberos grauando manumitti disposuit. liberi tamē mortuo patre seruū istū nō manumittūt. Et sic tanqꝫ mus per foramina liberatur idest libertatē ꝓsequitur quia iuris potestate manumittitur. C. de murile. ī rubrica li. xi. scōz accur. vbi dicūtur murileguli serui qui capiunt pisces qui dicūtur murices vt supra. Et in illis seruis ptus nō sequitur matrē sz succedit patri in offitio ꝛ in hoc est speciale vt. l. Qui autem patrem ꝛ. l. hii qui. li. ꝛ. ti. ꝑal. Et hoc de iure romano. Secus aūt de iure lōgobardorū quia semp in deteriorē trahitur status si sit matrimoniū. Si autem concubinat⁹ fuaꝭ ius romanorꝫ qđ sequitur vētrē ī sti. de īgenuis ī glo. iii.

¶ Musio idest fatuus..

¶ Munimenta dicūtur ꝓbationes et istrumēta que causā muniūt vide de elec. c. quāuis ī glo. fi. li. vi. Alias mon̄mēta dicūtur. eo quia monēt ꝛ iformāt iudices quid facē debent.

¶ Mutatoria dicūtur vulgo diuersoria vel fullonica quasi diuersa edificia et ponitur etiā ꝑ vestimentis pluribus mutatōnem habentibus.

¶ Mutatō capitur ꝑ variatioē ī facto. verbigratia. Testator legat ciphū vel poculum ꝛ fit massa vel ecōtra legatū non perimitur ymmo debetur massa poculo legato vel ecōtra. l. seruum filii. §. si pocula ō le. i. quia nō significatur volūtas testatoris mutata. Et quia poculi ad massā ꝛ masse ad poculū facilis est reductio ꝛ sic nō magna immutatō Etiā nec ī estimatione est magna distinctio Item ibi. Testator lanā legat ꝛ ide facit vestimētum legatū perimitur. l. lana de le. ii. quia ex mutatione rei significatur voluntatis mutatio ꝛ sumitur significatū ex hoc qꝛ lane ad vestimētum nō est facilis reductio. Etiam quia quo ad estimationē magna est distictio similiter quo ad aptatōnē quia vestimētū vni aptū alteri vir adaptatur et si adaptatur hoc fit cū magna diminutioē sui Sed vbi testator lanā legauit heres de illa vestimentū facit legatū nō perimitur. l. Seruum. §. Item si lana ō le. i. secm intellectū glo. ibidem. Ratio quia mutatio facta ꝑ heredem nullatenus significat volūtatis testatoris mutationē. Et idem dic in aliena lana legata ponēdo ꝙ dominus ex ea vestimētū fecit. Nam exhᵒ nō significatur mutatō voluntatis testatoris msi aliud appareat nō ē tamē dicendū ꝙ debetur vestimentū sz estimatio lane. Item vbi testator legauit aream deinde domū desuper edificauit. dom⁹ debetur. l. seru⁹ filii. §. aree. ō le. i. Quia area est fundamētum ꝛ ps potissima. Etiam quia testator mutando videtur in eadē remanere voluntate. Nec impositio edificii. sufficit ad mutationē volūtatis ymmo quia voluntas remanet in legato et edificiū sequit̄ suū significatū ꝙ testator legat domum. Item vbi testator legat domū dom⁹ ad aliam aream

reducitur area debetur quia legatum tenz in tota re ꝛ qualibet sui parte. Ergo et si in parte rei perimitur tenet tamẽ in parte remanẽte hoc addito ꝙ ex mutatioẽ rei nulla significatur voluntatis mutatio. Sed si testator legat domũ que ad aream reducit. Dei de arene edificiũ imponit nichil debetur. l. Si ita. §. si domus in fi. de le. i. Ratio quia alia domus est et nõ illa ꝙ testator legauit Item ibi testator legauit nauem destruitur nauis ex eisdẽ tabul' reficitur debetur. l. Si res. §. aream. ff. de solutõmbus. Ratio quia ẽ eadẽ nauis ex eisdẽ tabulis refecta.

¶ Mutilare est aliquod mẽbrũ amputare ꝯ aliqd integrũ detruncare vt hominĩ manũ pedẽ vel aliqd mẽbrũ auferre.

¶ Mutuũ ẽ qd alicui presentatur vt tẽpe suo reddat. Et dicitur quasi de meo tuum. Vnde est nomẽ cõpositũ ex corrupto et integro quia qd meũ fuerat mutuando tuũ facio. Vnde res que ponderatur vt argentũ et similia que numerantur vt pecunia et que mensurãtur vt frumẽtũ mutuari possũt vt. l. ii. ff. si cer. pet. §. mutui datio cõsistit in his rebus que põdere. mensura numeroue. cõsistũt insti. quimo. re. cõtra obli. in prin. veluti oleo. frumẽto. pecunia numerata ꝛc. Et licz vsura sit ꝙd accidit sorti in mutuo ex pacto vel intẽtione. precipaliter tamen in aliis rebus putaest bus vel aliis nõ in mutuo cõsistẽtibus etiam vsura ꝓmittit vt. xiiii. q. iii. c. plerisꝙ ꝛ. c. sequenti. Vsura est vbi amplius requiritur ꝙ datur. Pro quo distingue duplicẽ vsurã vt infra de littera. v. Sed nũquid erit mutuũ si quis oues ad numerũ dederit. Respondetur ꝙ nõ quia in mutuo respicienda est natura et cõsuetudo rei mutuate. Nam pecunie cõsuetudo natura ꝛ aptitudo est vt ad numerũ detur. l. i. ff. de cõtraben. emp. ꝛ ven. Et sic de frumento. Sz libri. equi. oues et similia nõ dãtur ad numerũ nec sic ad põdus vel mensuram eo ꝙ res mutuata non eadem sed ꝓ similis reddi debeat. Et i huiusmodi reb9 nõ põt oĩmodo similitudo inueniri ita ꝙ semp res oĩno similis reddat Mutuum enim dantes. Et nichil inde sperantes ꝛc. de vsu. c. cõsuluit et. c. nauiganti e. ti. in glo.

¶ Nancisci est aliquid acquirere cõsequi vel adipisci. Vnde dicitur nactus sũ illam rem idest adeptus sum vel acquisiui eam

¶ Natura dicitur multis modis. Quãdoqz vis insita rebus similia de similibus ꝓcreans. Scdo stimulus vel instinctus nature ex sensualitate puemens ad appetendũ ꝓcreandũ vel educandũ. Tercio instinctus nature ex ratione puemens vt est. glo. i. dis. i. Jus aũt naturale.

¶ Naturalis dicitur filius ex ꝓcubina que in domo ꝓpria tenetur vnica quasi loco vxoris. Et talis in bonis patris ab intestato succedit in duas vncias paterne substantie si alii filii legitimi nec vxoris extent. in bonis aũt maternis cũ filiis legitimis succedit.

¶ Natale dicitur scriptura cũ annis domi ꝛ ꝓcomẽzatio que dicebat luciũ esse natũ ingenuũ. Et sic i legendis sanctorũ intitulatur natale sancti iohannis quãdo moritur quasi tunc nascatur nunqz moriturus vel dicitur prima natiuitas que est de iure naturali. Et omnẽ hominẽ dicit liberũ vnde cõstitutũ ẽ non officere manumissionẽ natalib9 idest ingenuitati. insti. de inge. in fi. Jtẽ dicimus seruus iste restituitur natalibus idest libertati quã habet ex iure naturali. ff. de nata. l. ii.

¶ Naulũ est vectura siue precii qd põstat ꝓ eadem facta collatione inter vectores vehentes ꝓ mercede nauigationis illis qui nauigiũ exercent vel ducunt. vnde ludouicus de roma i singularibus suis dicit ad qstionẽ

talē nautam cōduri vel mulionē aut galeā ad portandā familiam meā. Quid si moriā tur aliqui ī naui vtrū p illis nauta ōbeat naulū vel pensionē habere. Sub distinctioē si fit cōuentio de illis ducendis vel ad talē locū deportandis tunc p mortuis nō debet solui naulū. Si vero de illis fit pactū ī naui ponendis tūc secus. Tercio si dubitatur de verbis tunc etiam debetur naulū ter. ē sīgu laris in. l. Si vehenda in prin. ff. ad. l. ro. de iactu. Simile diceretur de infante nato ī na ui. ff. locati. l. si adest. §. si quis mulierē.

¶ Nauta Est qui ministrat naui vel ducit nauem eā gubernans et ea que ad vsū eius ptinent faciens

¶ Nauticus tiberinus ē qui nauigat ī flu mine rome vehendo in romā vel extrahēdo ad castra. C dē nau. tiber. l. ad castra li. xi

¶ Nauticū fenus est quod ppter nauticam pecuniā vel quasi nauticā exigitur.

¶ Nautica pecunia est que piculo credito ris in nauigio suscepto datur trahenda. Dz quasi nautica est cū piculū mutuate pecuni e in me recipio si aliqua cōditio non existat puta si piscator non capiat pisces vel huiui modi.

¶ Naufragiū est naue fracta submersio re rū siue corpor. Et dicitur quasi nauis ftagi um idest fractura.

¶ Nauicularii seu naucleri. Sunt qui trās portant publicas species scd'm accurs. C. de naui publi. spe. transl. li. xi. sup rubrica. Et di cūtur etiam illi qui ante nouarias species a susceptoribus in puincia accipere ⁊ romam vel in castra vbi erant milites deferre debe bant.

¶ Nausochomū Est domus ī qua iuuenes educantur

¶ Necessitudo est parentela vel cognatio. l non est singulis. ff. de re. iur. vbi glo. sic ex ponit.

¶ Nep ut non capitur. ff. ō acqui. possess. l. qui absenti. §. i. De hac dictioē. C. de iudic. vidu. tol. In auten. Cui relictū.

¶ Nec implicat sēsū cōtrariū ex pte esse vt no tat. l. iuris. ignorantiā. C. qui. admit. ad bo pos.

¶ Negociū est tripler scz. Cōmune pub ī cū et priuatū. Cōmune q̄d ptiēt ad dispositi onem alicuius regionis. Publicū quod ptiz ad regimen alicuius ciuitatis. Sed priuatū qō ptinet ad priuatam personā. Et istis tri bꝰ negociis correspondet tripler dispēsatō scz politica que cōsistit in puisione pluriū seu totius cōmunitatis. Et hoc docet ī octo libris politicorꝝ aristotilis. yconomica que cōsistit in dispositione familie. Et habetur ī dnobꝰ libris yconomicorꝝ aristoti. Et mono stica vel ethica que cōsistit in regimine sui ipsius tantum. Et illa tractat ī decē libris e thicorꝝ eiusdē.

¶ Negociatō est ī ꝓmerciis sicut negociū i dispensatione. Vnde tam negociatio q̄ negociū aliquādo signisicāt actionē alicuiꝰ rei cuius cōtrariū ē ociū. Aliquādo actionē et est id' qō iurgiū litis. Et dicitur quasi ne gans ocium. c. forus. §. negocium de ver. signifi.

¶ Negligentia est eius q̄d fieri debet vel potest obmissio.

¶ Negatiua Apud iuristas est impbabilis vt. vi. q. v. Actor. C. de pba. l. Actor. de elec bone memorie. i. vbi dicitur negantis factū nulla est pbatio subaudi directa quia quod michil est nō cadit in sensū. Vnde sciendum q̄ multiplex est negatia scz facti dicti iuris ⁊ qualitatis ⁊ quedā mixta quedam pura. Vnde negatiua facti duplex est scz pura q habet determinationē temporis loci vel alte rius rei puta quia est coartata ad certas per sonas de qua est casus in. c. Tercio loco de pba. vbi coartatur ad personas capituli. Et illa pbari potest idirecte. Verbigratia. Si nstrumēntū exhibeatur cōtinens stipu lationē factā tali die vel loco ar. c. ex tenore de testi. aut nō habeat aliquā taliū determi

nationē. Et tunc ꝓbari nō potest directe vel indirecte. Vnde onus ꝓbandi transfertur i aduersariū. Et hoc ideo quia negociationū nō sūt cause nec circūstantie que sunt necessarie in ꝓbatione vt si quis dicit se nūquā cōtrariſſe cū bertha vel nō coguouiſſe bertham que dicitur negatiua explicata de fri. et male. c.i. Vel dicitur negatia positio. Est enī negatiua positio implicata vt pono q̄ i electione tātū quatuor canonici presētes fuerint vt in. c. cū ecclesia de cau. poss. et ꝓpie. Quas positiones negatiuas iuris rigor recelsit sed equitas eas admittit si iudici videbitur vt in. c. i. de cōfessi. li. vi. Etiam ibi si aliquis dicat se esse non citatū Et negatiua facti mitta dicitur que cū affirmatiua implicite miscetur vt illa que habet affirmatiuam implicite dicendo. Ego ñ renunciaui sponte ꝗsi dicat renunciaui coactus vel inuitus. Et hꝰ debet ꝓbari ab eo qui negat. c. super hoc de renunc. Sed negatia iuris probari potest vt si dicat quis alicui nō potes esse testis ꝺ bet hoc ꝓbari. Similiter si negetur emancipatio rite facta. Et negans aliquis iuste factū debet hoc ꝓbare q̄ nō sit factū de iure ꝫ cōtra ius vt in. l. ab ea parte. §. i. ff. de ꝓba. vbi dicitur ab ea parte que dicit aduersariū suū ab aliquo iure phibitū esse specialiter lege vel cōstitutione ꝓbari oportere. Idem respondet si quis negat emancipatōnē recte factam ꝓbationē ipm̄ ꝓstare debere.

¶ Negatiua vero qualitatis Duplex ē ſcz aut qualitatis intrinsece. aut qualitatis extrinsece. De qualitate ītrinseca vt cū homo nascitur q̄ tunc presumitur negatia nisi ꝓbetur affirmatiua. vnde si negatur sciencia ꝓbandū est hoc examinatione iudicis de p̄bē Cū scōm apostolū. Si etas p aspectū corporis si legitimitas aut ergo is cui illegitimitas opponitur est de hoc infamatus. Et tunc cogit se purgare. c. bone. prealle. Dicēdo ergo. Ille nō est ydoneus nō est legitimus non est soluendo q̄ꝫ. ꝓbari debet ab eo qui dicit q̄ quilibet presumitur ydoneus bonus q̄ꝫ nisi cōtrariū ꝓbetur de presump. Dubiū de scru in ord. fa. c. vnico et vbi ius presumit ītra riū. ff. de dona inter vi. q̄ vxo. Quitus. ff. de ꝓba. Si pactū et. l. si cyrographū. Etiā iudex qui habet hoc ex offitō suo cuncta rimari. c iudicātē. xxx. q. v. q̄. xxiii. q. viii. occidit de offi. dele. sup questionū. §. itentōnis potest et debet si viderit expedire interrogare sup negatia ar. ff. de interro. acti. l. vbicū ꝓ q̄. c. cū iohānes de fi. instru. vbi iudex facit interrogationē quā etiā ps facere nō potēāt cū esset ī cā cōclusū. §aciūt notata hosti. et i no. in. c. super biis de accu. Et maxime sup negatiua vbi agitur de salute vel periculo anime ar. de re. iudi. c. lator ad fi. Ex dictis elicitur q̄ quis in iudicio excusatur a respondendo ꝓpositōm negatiue. Ideo quia qui negat nō ponit sed remouet siue sit negatiua implicita siue explicita quem faciūt hec dictiones tātū solū q̄ꝫ et spec. ti. de posit. ob? §. octauo. Sic ꝓbat neutram predictā poni posse. Nam positiones succedūt in locū probationū vt in auten. de biis qui ingrediunt ad appel. §. fi. vnde id solū venit in positioē qđ ī ꝓbatione. Sed negatiue vt predicitur nulla est directa ꝓbatio ergo nec positio. et dat bal. rationē quia responsio ad positionē fit ad releuandū ab onere ꝓbandi Sed positiones negatiuas non habet necesse ꝓbare ergo nō est ei respondēdum. Et ita dicit sēti re glo. in. l. it. in. §. qđ obseruari. C. de iura calumn. Si vero haberet necesse ꝓbare tūc deberet respōdere vt. c. i. de cōfes. li. vi. Idē dicit negatiuam positionē esse in qua ponit dictio absq; vt no. Cy. l. actor. C. de ꝓba. in iii. questione hoc verū quādo ista dcō absq; venit ad exclusionē alicui? affirmatie q̄ ita er se nō implicat affirmationē. Sec? si implicaret illam verbig̃ pono q̄ reus fuit absq; eo q̄ ticiū tali die peuterē quia tota die fui absens alibi. Nam talis positio nō dicit mera negatiua quia oritur ex affirmatiua licz

fui alibi. Et hoc tenet spec. in tl. de posi. §. vlt videldū ver. viii. fa. notā insti. de inuti sti. § i ē verboz. Item quia ponēs illud qđ pomtō si negatur. necesse habet probare. l. actoz pe alle. que est canomsata vi. q. ult. actoz in q dicitur actoz quod asseuerat pbare se non posse, pfitendo reū necessitati monstrādi cū trariū non astringit. Cū p rerū naturā factū negantis pbatio nulla sit. Et sicut ppositio negatiua vt predictum est. Sic etiā positio negatiua est tripler scz facti iuris et qualitatis. Et facti dupler scz simpler 7 pura. Que non habet determinationē loci tempis uł rei cōsimilis vt i la pono me nō cognouisse berthā. c. i. de frig. 7 malefi. 7c. De tali etiā in. c Cū ecclesia sutrina de causa. pos. Et alia ipura vel mixta videl et que est certo loco coartata vt in. c. ppositi de pbat. vbi p loci inspectionē pbatur non cognita. Et habet in se sensū affirmatiuū implicitū vt nō cognita idest virgo. Et dicit bert. de sar. in. l. qui cūq; palle. se semp defendisse. q. qui ppoit negatiuā debet eam pbare etiā si nō sit coartata loco vel tempore quia intelligitur coartata psona ppōnentis p. c. p'eriq; . ii. q. vlt. vbi bom viri sufferūt peccata aliena 7 tacēt quia que sciūt iudicibus pbare nō possunt Et hoc ipse idem cōcludit. C de ser. fug. l. p alle. ponat actoz quicquid velit affirmatiue vel negatiue p intentione sua fūdanda hoc pbare debet. Et nota q antiqui doctores negatiuā pbari nō posse intellexere per testes Sed hodie iuder potest admittere positiōes negatiuas que nō possūt probari nisi per cōfessionē aduersarii. si saltem hoc videatur ei equum et expediens. De hoc de temp. oz. dilectus de eta. 7. quali. c. vlt. Et ē glo. añpe nul. i. c. i. ō cōfes. li. vi.

¶ Nepos est filius filii vel filie sed neptis filia eorūdē. Etiam nepos capitur pro filio fratris. c. ii. de arbitr. c. fundamenta de elec. li. vi..

¶ Nepos posthum? ē q p? mortē aui nat? est supstite suo patre.

¶ Nisi quot modis capit Vide per dnm̄ in regula peccati. lib. vi. et. l. actione. C. de transact. Nam qñ dictio nisi sequitur negattionem tunc stat inclusiue et sic pomit respectū excipiendi vt in. c. postulasti et in. c. Sedes ō rescrip. c. romana versi. ii. de ap. li. vi. Si vero precedit affirmatiua et hoc respectu excipiendi tunc priuat. c. i. de app. c. Si vero de sen. excōmu. cū similibus. Item si adicit oratiom affirmatiue priuat de testi. c. de testibus in. fi. Quādoq; nec pomit nec priuat. ii. q. i. hec est ratio. nā oratio precedens non cōplectebatur illū casū. Interdū pomitur pro sed xxviii. dis. si deinde. Quandoq; p si nō vt. c. preterea. ii. de app. 7. c. quicūq; de sen. excōmu. li. vi. Vnde quādoq; pomitur nisi i sententiis et in vltimis voluntatibus videtur inducere cōditionē secus in cōtractib? De hoc vide per dominū dynū vbi supra. Et dictio nisi cōpomitur de in idest nō et si q si si nō. Et sumitur tripliciter. primo. cōditonalit. Secūdo exceptiue. Tercio hiis modis simul. Item condicionaliter dupliciter vel q° ad dispositionem vel quo ad resolutionem Quo ad resolutionem ibi. Vendo tibi fundum p decem nisi alius infra mensem attulerit meliorē cōditionē. Nā venditio est pura resolutio cōditionalis quia resolsitur vel rescinditur si alius infra mensem attulerit maius preciū. Sed nō stabit venditio. l. ii. §. Si in diem. ff. p emp. Item ibi lego. x. nisi nauis ex asia venerit infra mēsē dispositio est cōditionalis quia sensus est si non venerit legatum valeat et perficiatur ibi lego nisi heres noluerit dispositio est condinalis et legatum conditionale. Et est sēsus lego si heres nō cōtradixerit seu rep bauerit sicut apposita cōdicione si capitoliū nō ascenderit. l. fi. ff. de cōdi. insti. Item ibi lego x. et adimo nisi nauis ex azia venerit adēptio est cōdicionalē. Et est sensus. Adimo legatū et nolo tenere ipsū si nauis venerit ex

quia ademptio est sub cõditioẽ videt datũ sub cõtraria cõditõne. l. quib⁹ dieb⁹ §. quiticio. ff. de cõdi. et. demonst. Significat etiã exceptie quãdo eximit seu tollit aliquid qđ est in oratione precedenti vt nõ sit idem ius vel idẽ effectus. Et hoc dupliciter vt p̃missũ est scz affirmatiue post orationẽ negatiuã et negatiue post orationẽ affirmatiuã vt null⁹ hõ currit missi forte. ois homo mouetur missi plato fa. l. ii. C. de transac. et. l. Si enim in fi. ff si quis caucionẽ cũ ibi no. Item i predictis vbi refertur ad resolutionẽ et ademptionẽ facit cõditionẽ et significat etiam aliqualiẽ exceptiue. Et sic ꝓditionaliẽ significat et exceptiue sic.

¶ Neophitus Dicit nouus i fide vt. xviii dist. quomã a neos quod ẽ nouum et phitos qđ est fides. Item dicitur nou⁹ in religione c. dist. Sicut olim. Et phibet talis ordinari duabus de causis vt post goff. in sũ. de tẽp. or. §. Sequitur nõ nephitus.

¶ Nichilominus Et michilomagis differũt quia primũ includit affirmationẽ et secum negationem vt instit. q nõ ẽ pmissa. testa. § i. l. in glo.

¶ Nominator idest electores officialium vt codice de peri. nomiato. l. i. et ii. li. xi

¶ Nomen. qñz idem ẽ quod ius debitoris vt in. l. a diuo pio i pribz. §. vbi dicit qꝫ primo debent uenire. idest vendi mobilia scdo imobilia. tercio noia. i. iura debitorũ cõdemnatorũ. Et specialiter i. §. Sic quoqz et sequẽtibus. Item quãdoqz nomẽ idẽ est qđ fama vt dicendo. melius ẽ nomen bonũ qꝫ vnguẽta pretiosa. Eccle. vii. Etiam quãdoqz capitur ꝓ nomine rei ꝓprio vel appellatio. Et sic dicit nomẽ cõsonãs debz esse rei xxi dist. Cleros de preben. cũ scdm apostolũ insti. de dona. §. Est et aliud genus. xvi. q. i. si. cupis. De nomine ꝓprio dicitur qꝫ similitudo nominis inducit affectionẽ. ff. de e. i. l. cũ filius. §. pat̃ iuncta glo. et. ff. de li. i. Si quis in fũdi vocabulo vbi dicitur qꝫ ꝺ nois ꝓprio non est cura vel de cognominẽ dum in substãtia nõ erretur quia noia hoim mutabilia sũt rerum autẽ immutabilia.

¶ Nobilitas scdm barth. de saxo ferrato in tractatu de nobilitate quem cõposuit circa legem Si vt ppomis. C. de. dig. li. xii. Post quatuor opiniones de nobilitate quas refert bat. Nobilitas est qualitas illata per principatũ tenentem qua quis vltra honestos plebeos acceptus ostenditur. Primo dicitur qualitas quia potest adesse vel abesse pter subiecti corruptionẽ. Nam mulier plebeya nubens nobili nobilis efficitur. l. mulieres. de digmta. et. l. femie. ff. de sena. Et hii qꝫ imperator de nouo cõcedit digmitatẽ vt in toto. ti. palle. Ita mulier nobilis nubens plebeyo efficitur ignobilis sicut ille qui ppter delictũ pdit digmitatem. l. quotiens et. l. iuces. C. e. ti. Et sic. in aliquo tempe quis ẽ nobilis in alio ignobilis. ymmo in vno loco et nõ in alio vt sarracen⁹ nobilis captus a xpiano est ignobilis et seruus et ecõuerso. Dicitur illata quia nullus a seipso potest habere digmitatem vel nobilitatẽ sed oportet qꝫ per alterũ cõferatur. ymmo qui sua auctoritate assumeret in crimẽ falsi incideret et in. l. iuliam maiestatis. ff. de. fal. l. Eos. Et in re iuris. c. i. li. vi. Etiam quia digmitas infertur i alterũ ex mera gratia cõcedentis scilicet principis qui nõ recognoscit superiorem alias enim superior cogeret inferiorem vt daret digmitatem sic esse ex debito. Possũt tamẽ precedere alique cause ex cõgruo ipellentes precedẽtẽ vt sũt virtutes et actus virtuosi. ff. de. ori. iur. l. ii. penul. et vlt. colũna ꝛc. Dicitur per principatũ tenentẽ. Sz principatũ olim tenz ibus qui quãdoqz nobilitates et digmitates temporales immediate instituit quãdoqz alius princeps non recognoscens superiorem tẽporalem. Nam baro qui nõ est miles potest eo casu facere militem licet contrarium notat Cy in. l. iii. C. de here. fu. et bar. in l. fi. C. vnz liberi vbi dicunt qꝫ qui nõ est doctor nõ pot

facere doctorẽ nec militem qui nõ est miles. Possũt tamẽ reges vel duces extra regnum suũ in aliemis partibus facere milites quia ea que sũt ꝓ voluntarie iurisdictionis vt ẽ facere militem possũt exerceri extra territoriũ l.i.§.ii.ff.de offi. ꝓcõsul.et lega. Dicit̃ qua quis vltra honestos plebeyos quia plebeiorũ quidã sũt honesti quidã viles l.mulier.C e.ti.licet ergo honesti plebei sint magis accepti non tamẽ sũt nobiles quia nobilis est acceptus vltra honestos plebeios. Et dicit̃ acceptus quia nobilitas cõsistit i hoc ꝙ princeps facit quẽ gratum et acceptũ licet i ciuitatibus que reguntur ꝑ populũ nobiles sint interdũ minus accepti et plus puniãtur in penarũ impositioẽ. Dicitur vltimo.ostẽditur.quia si quis per mille annos viueret cũ ommibꝰ virtutibus et princeps eũ sũme diligeret et acceptũ haberet tamẽ plebeyus remaneret donec in eũ inferret̃ dignitas nobilitatis per principem qua ostenditur acceptus vltra plebeios.Et potest ostensio fieri verbis expressis hoc cõtinentibus.l.ille aũt .§.cum in verbo .ff.de le.iii.Quandoqz eĩ tiam nõ exprimitur verbis et tunc debet fieri aliquo actu hoc quasi de necessitate importante.l pro herede. § pomponius.ff.de acq̃ here. vt si cõceditur alicui officiũ qđ habet dignitatem vel nobilitatem annexam vt comitatũ ducatum ꝛc.Cetera de nobilitate videlicz ꝗtuor opiniones et tres nobilitates Et qualiter aliquis debeat probare nobilitatem vide in tractatu prealllegato. Et vtũ nobilis per ingressum religionis perdat nobilitatem vide lud. de roma in singularibus suis bal.in.l.deo.nobis.C.epis.& ꝛ cle. ꝛ ꝙ nõ fa.ff.de re.iu.l.iura.que dicit iura sãguinis nullo rure ciuili dirimi possũt.Et nobilitas est quoddã ius sanguinis quod est incõmunicabile vt ĩ.l.ius agnationis.ff.de pac.vide glo.or. xxvii.q ii.Scripsit.xx.q. iii. presens clericus que volunt ꝙ sic.quas approbat spe ĩ ti. de statu.monac. §.i.versi xi.Etiam domini de rota inter quos talis q stio de facto fuit mota allegabãt duas g o sas apte volentes monachũ nobilitatẽ pdẽ Primam in.c.i.de purgat. canonica .super verbo ingenuus nõ est.Secũdaz in.c.Ea que de statu.regul. mouacho.super verbo personarũ delecta.Quibus tamẽ nõ obstantibus domini de rota cõtrarium determinauerũt p rõem vt s.

Non obtẽperare ꝫ dest nõ obedire vt q sciens non paret vocatus a domino vel iudice.

Non significat negatiue.Cõmuniter qz aduerbiũ negandi.Quandoqz tñ etiã significat affirmatiue vt ibi promittis michi decem et respõdes quare nõ. l.i. §.i.ff.de ver. obli.Nam sensus est ꝙ promittis et cõsentis significato sumpto ex dictione quare iurta dictionẽ nõ. quasi diceres.Non est ratio negandi.idest assentio.Et idem ibi si interrogatus si velim adire hereditatẽ michi delatã respõdeam cur nõ.videor adire hereditatem.Secus si dicerem hec hereditas nõ displicet.Nam tunc nõ videor adire quia nõ sequitur nõ displicet ergo placet quia ẽ mediũ inter placere et nõ displicere scz ñ placere sicut est mediũ inter velle et nolle scz ñ velle.Nec obstat.l.Cum autea.C.de arbi. vbi ter.dicit.Non displicet.Et partes.sẽtẽtiam ab arbitro latam videntur approbare quia ibi ñ displicere capitur pro placere et hoc er pbatione arbitri.Etiam quãdoqz.duplicat̃ dictõ non tunc significat affirmatiue l.duobus.ff.de verbo signficatio Nã due negationes faciũt vnam affirmationẽ quia negatio destruit negationẽ nisi ꝓbabili medio ꝓferentis inferatur voluntas vt. l.i.C. de ser.fugi.ꝛ.ff.de offi.ꝓfec.vrbis.l. ꝓmulgari. ff.de senato .l.femie.Et de iureiur.Et si xps ĩ prici.

Notabilis idest notatus vel infamis.c. Ex pte ade de testi.

Non admitti ad partem Capitur ꝓ ipso

qđ est nõ admitti facta distributioẽ i partes qñ pars cui facta ẽ nõ admittitur. Vel iđo quia in rerũ natura nõ est vel quia alias admitti nõ potest. Verbigratia legatũ relictũ est michi et postumo. Postumus extistens in vtero licet nõ admittatur ad partẽ signifícatur tamẽ me tantum admittendũ ad ptẽ .l. si duobus in pri.ff đ.le.i. Ratio quia michi ps tãtũ relicta est. Et si dicatur deficit cõiunctus quia nõ admittitur ergo ps eius michi accrescit ex dispositione legantis vt patet in materia cõiũctionũ et sic admittar ego ad totũ. Respondetur q nõ deficit cõiũctus in casu premisso quia spes est eũ nasci ꝛ admitti. Item ibi testator michi et ei qui capere ñ põt legat decem e° ad quicq tantũ admittar l. Si titio de le.ii. Et intelligtt bar. q capere ñ potest quia aufertur ei res a testamento tã quã indigno et si nõ admittatur loco eius admittitur fiscus ꝛ sic pars eius non deficit nec michi accrescit. Item ibi testator legat michi et seruo suo ꝓprio ego admittor tãtũ ad partem. l. plures. §. Si cõiunctim de le.i. Quia ex parte tantũ michi relictũ est ꝛ ps cõiuncta nõ oino deficit q naturaliter seu de equitate sibi debetur. Sed ibi legatur ñ et ei q nõ est in rerũ natura nec esse speratur admittor ego ad totũ. l. Si duobus prealleg. §. fi. de le .i. Ratio quia pars cõiuncta oino deficit. Idem ergo in omni casu i quo pars totaliter deficit vel quia cõiunctus moritur ante testatorem vel relictũ est postumo qui nascitur ab ortiuus vel si cõiunctus repudiat quia tunc pars ꝓiuncti oino deficit. Et ideo ꝓpter cõiũctionẽ alteri pti accrescit licꝫ de cõsuetudine quarũdã ptiũ vt francie cõiũctio nõ signficet ius accrescẽdi. Iđo quã tũcũq deficit pars vñius alter tãtũ ad ptẽ admittitur scꝫ sibi relictã. Signficat ergo ñ admitti ad partem ipsum coniunctum tantũ vel ad totũ admittendũ ꝑut hoc qđlibet mediũ ꝓbabile declarat.

¶ Nolle ꝛ nõ velle differũt q nolo iportat ꝓcise resistentiam cõtemptũ ꝛ oĩmodã contradictõnẽ vel repudiationẽ et nõ solũ absẽtiã voluntatis. Sed nõ volo tãtum aliqualem et nõ oĩmodã importat cõtradicionem vt no. io. an. de offi. dele. c. prudẽtiã. §. Sexta super verbo non velit. Et quãdoq capit nolo vt etiã ñ importat ꝓcise resistentiã ꝑ ñ volo vt i c. finẽ litibus ꝛ de dol. et cõtu. ibi nolit aut ne queat scđm io. an. Et sequitur vinc. Similiter dormiens non vult legere tunc et tamẽ expresse se legere nõ negat vt de spon. c. ii. Et dictio nolle cõpoitur đ nõ ꝛ velle. Alii tamẽ talem ponũt differentiã dicentes q nõ velle signficat priuatiue idest nõ esse voluntatem seu motũ voluntatis. Sed nolle signficat positiue idest esse motũ non fieri vel nõ optinere illud de quo queritur. Et per hoc dicunt doctores q si heres ꝺliberãdo de adeũdo dicit se non velle adire. Hec verba nõ signficant repudiationẽ quia nõ velle adire est nõ habere motũ ammi ad adeundũ. Non autem per hoc sequit q repudiet secus si dicat. Nolo adire quia sensus est q habet motũ ammi ad nõ adeũdam hereditatem. ꝛ ideo signficat repudiationẽ facit lex filii. §. i. ff. ad terculia ꝓpter hoc dicit ler q inter velle ẽt nolle est mediũ scꝫ non velle et nõ nolle. l. i. §. scientiam. ff. de tribu. ac. Et hoc de ꝓprio signficato verbi. Sed ex circũstantiis possunt recipi alia signficata.

¶ Nota est idẽ q ifamia.

¶ Notare Quãdoqꝫ reprehendere. c. fi. de sortileg quãdoqꝫ. infamare. c. accedens de purga. cano. quãdoqꝫ desiderare. c. cũ oli ii de offi. dele.

¶ Notarius est publica persona quia eius officiũ ad publicã vtilitatem inuẽtũ ẽ. Et dicitur a notando quod est negocia hominis publice et autẽtice in publicã et ꝫautenticam formã redigere. Et idẽ dicit scriba a scribẽdo et tabellio seu tabularius a tabula. Reqre ꝫ locis suis.

Nothus Dicitur illegitimus et ꝓprie de adulterio natus sicut dicitur notha febs que affligit vt quartana nō tamē est vera quartana vt no. glo. in. §. persone vero i fi c. misi cum prīdē de renunci. Etiam dicitur a nota. i. infamia quia talis infamiam incurrit.

Notoriū est triplex Quoddā est notoriū presumptionis scz qđ est de euidentia inris vehementer ꝑsumptū vt paternitas ꝛ filia° vbi nō requiritur alia ꝓbatio. c. qm̄ de. fi. presbi. Nam hoc ꝙ quis sit alicuius filius nō ꝓtest vere ꝓbari. l. lucius. ff. de cōdi. et demonst. Vnde filius est quē nuptie demonstrant. ff. de in ius vo. l. quia semper in fi. Nā si vir ꝛ vxor aliquem infantē nutriūt Et dicunt eum filiū eoꝝ esse tunc ꝑsumitur eorū filius. Est ergo notoriū ꝑsumptionis euidentia rei euidēter a iure ꝑsūpta. Aliud est notorium iuris ꝛ est clara iudicialis confessio icōuicibilis ꝓbatio ꝛ irretractabils diffinitio ỏ quo scz notorio quis dampnatus est vel i iure ꝓfessus. Et sic illud est duplex videlicz p cofessionē factā i iure Et p sententiam iudicis vt i. c. vestra de coha. cle. ꝛ mulī. Terciū est notoriū facti scz quod cōmissū vel factū nō dubitatur a populo vel maiori populi parte. Et per euidētiā rei nulla potest tergiuersatione celari. Nec oportet ꝙ ōnes circūstancie facti sint note vt. c. vlti. de. cohabi. cle. ꝛ mulie. c. cū dilectus de purgacano. in fi. ii. q. i. mamfesta et. c. sequenti. Et illud notoriū est tripler scz sedm triplicē distinctionē facti. Qđdā est facti pmanētis et cōtinui vt ꝙ deus solis stat in palatio papi nēsi cōtinue. c. Dilecto de app. Et illud nō indiget ꝓbatione. Aliud est facti transeūtis vt ꝙ quidā i publico palatio occidītur corā populo. Terciū est notoriū facti interpolati vt quia vsurarius vna die tenet mensā paratā alia non. Et illud sic describitur. Est quoddā intellectuale ꝛ notū sic ꝙ nō potest aliqua tergiuersatione celari vt ꝙ pre subito cognoscat cōcubinā cū qua habet aīmalia gradientia circa focum panē poscencia. De hꝰ plenius nota per doc. in. c. vestra prealle. vbi tractatur materia notorii que est adeo intricata ꝙ dicit. io. de ligna et dominus antho. de butrio ꝙ multi loquūt § notorio qđ fit notoriū ignorantes. Et incōcilio basilēsi in cessione. xx. additus est quartus modus vltra tres cōmunes notorietatis scz quādo sacerdos mulierē de incōtinencia suspectā et infamatā tenet et per suū superiorē admonitus ipsā cū effectu nō dimittit vt i decretali que incipit quicū ꝙ clericus in qua etiā notorii cōcubinarii a perceptione fructuum oim beneficiorū suorū triū mēsiū spacio ipso facto suspendūtur quos fructus superior conuertat in fabricā vel aliam euidentē vtilitatem ecclesiarū er quibus isti fructus percipiuntur et misi monitus cōcubinam dimittat et aliam non resumat ommbꝫ beneficiis priuetur. Et nota ꝙ moderni ponunt nouē genera ꝓbationū que i iure formaliter differūt et fūt argumētum presūptio iudiciū fama rumor. occultū pene. occultū omnino. manifestum. ꝛ notoriū. Vnde argumentum est ratio rei dubie faciens fidem de hereti. cū ex iniuncto de ver. sign. c. forus. Presumptio ē quoddam medium intellectuale veritatis eliciende ex circūstantiis insurgens de ꝑsūp Er studiis. De illa que sit iuris tātū ꝛ que iuris ꝛ de iure no. in. c. is qui fidem de spon vbi glo. notat de quītuplici presumptione Indiciū est mediū intellectuale ex aliqua singulari circūstancia insurgens. C. et. ff. de rei ven. l. indicia. Fama est illese dignitatis status vita et moribus cōꝓbatus. Hoc verum de fama homis. Sicut infamia est lese dignitatis status vita et moribus repbatꝫ. Sed fama de aliquo negocō est mediū veritatis eliciende ꝛ cōmunis et clamorosa insinuatio insurgens apud totam vel maiorem ptē populi ex incerto auctore ꝓuemens. Rumor ē ꝓticularis insinuatio clamorosa ab incerto

auctore insurgens. Pene occultum quod probari potest sed difficilit. Occultū oino Est qđ nullatenus pbari potest. Et subicit iudicio diuino de symo. sicut vi. q. i. Si om nia. Manifestū dicitur quod de facili pbari potest. et notoriū supra descriptū est. De q° etiam datur exemplū de statua ⁊ percuss oē vt no. c. super eo de testi. cogen. et i. l. Ciues C. de appell.

¶ Nouatio ē prioris obligationis partiū hoc volentibus expresse in aliam obligatō nem transfusio vel transactio. Verbigratia debui tibi centū aureos sub cōditione si na uis venerit ex asia placuit inter nos nouare obligationē vt illud quod debui tibi sub c ditione pure ⁊ sine cōditione debeā. Hec ē nouatio ita q̄ prior obligatio cōditionalis transit in posteriorem purā per nouationē Eodem modo pone exempla i similibus vt ff. de noua. et. C. eodem. ti.

¶ Nouale est terra precisa alias p̄termissa que per annū cessat. Alii dicunt q̄ ex s lua q arboribus ex stirpatis ad cultū redigitur fie ri nouale dicatur. Et vtraq; illarū ip̄retati onū colligitur ex legibus ciuilib⁹ Sz apud notarios romam pontificis nouus vsus ob tinuit q̄ nouale etiam dicitur ager de nouo ad agriculturā redactus. de q° non erat me moria q̄ aliqñ cultus erat vt i. c. q̄d p noua le de ver. sig. vbi de hoc.

¶ Nouū opus facit qui aut edificādo aut destruendo aut foueam faciendo pristinā faciē opis immutat. Secus si vetus reficiat vel incrementum imponat quia tunc nō vid tur nouū opus facere. ff. e. ti. l. i. §. nouū ⁊ § si quis edificiū.

¶ Noui opis nunciatio sczs hosti. Est illi qui de nouo edificat in preiudiciū alterius facta legaliter. l. phibitio. Et pertinet ad ea tantū que sunt solo cōiuncta vt in. l. i. pall. § t aūt triplicicer. Primo solo verbo dicēdo nuncio nouum opus et hoc in loco edificii ipsi domio noui operis. Scdo per iactum lapidis ℞ lapilli. Tercō p iudicis phibitōnē Primo mō nūciās perdit possessionē ⁊ facit aduersariū possessiorē. Verbigratia. Do luisti domū edificare i fūdū meū ⁊ nūciaui tibi q̄ nō faceres dicendo nouū opus nūtio tibi phibeo. nūcians vero scdo ⁊ tercio mō retinet possessionē scdm ber. i. c. Ex pte de ver. sig.

¶ Nouū opus nūciare Est phibere ne edi ficiū fiat vt quādo nuncio tibi ne edifices in fundo meo vel p iactū lapilli presentib⁹ testibus. Hec nūciatio habet talem effectū q̄ si edifices ibi spreta nūciatioē mea absq; hoc q̄ caueas de opere demoliēdo seu destru endo. Si te apparuerit iniuste edificare ac quid postea edificaueris siue iuste siue iu ste totū debet destrui vt. l. i. ff. de no. opis nūc. prealle. §. opus nouū ⁊. §. nūctiamus Et si aliquid i publico fiat ōnes ciues op⁹ nouū nūciare possūt. Nam rei publice int est q̄ plurimos ad defendendam suā causā admittere. l. iii. in fi. ff. de no. op. nunc. Et di citur in. §. opus nouū prealle q̄ hoc dictum non cōplectitur omnia opera vt supra de i terdictis.

¶ Nora dicitur id quod nocet vel nocult vt seruus vel ceruus aut aliud animal no cēs vt. ff. de nora p ac. i rubrca

¶ Noxia dicitur ipsū dlictum maleficium vel damnū datum. vñ. Noxia delictū delin quens nora vocatur.

¶ Nullaten⁹ videi cle. vnica de sequestra i glo. ordinaria

¶ Nullitatis sentēcie. Sūt multi modi vt no. per io. an de re iudi. c. i. vbi remittit ad spe. de sentēcie pla. §. iusta. Et sētencia nul la nō meretur habere nomē sententie de re. iudi. c. fi. li. vi. ff. e. ti. l. iiii. §. cōdemnatum Et est glo. fi. in clemē. vnica de sequestra p allega.

¶ Numerata pecunia duob⁹ modis capi tur vno modo respectu creditoris qui p prie dicitur numerare pecunias debitori vt

sibi reddatur Also° respectu debitoris qui ꝓprie dicit soluere creditori et ímꝓprie dicitur numerare cū soluit quod ꝺbet ꝺatur autem exceptio nō numerate pecunie a creditore principali debitori vel fideiussori. Ꝫ numeratio pecunie large ponitur hic pro oī re quā quis numerauit vel soluit.

¶ Nummisma scdz quosdā est idem quod moneta currens et specialis vel est idē quod nummus. Ꝫ olim nūmisma et aureus et solidus auri idem erant vt. C. de vete. num mis. potes. l. i. li. xi. ꝛ. C. ꝺ spon. l. ii. Et ī euuāgelio mathei. Et dicit philosoph? li. v. ethi. nūmisma factum est non ex natura rei sed ex lege.

¶ Nūmularius .Est nūmorum numerator vel malleator. Quoniam ꝛ ipse capit pecuniam ꝛ erogat sicut campsor ꝛ inde facit scripturam ad quā frequēter recurritur ī dubio vt per eam data et accepta ꝓbētur ꝺ etiam argentarius dicit vt supꝫ de littera a.

¶ Nūm? idest denarius de q° dicit philosoph? .v. ethicorum q ẽ mensura oīm rez qz est fideiussor nobis ī oī necessitate ꝓ qualibet re qua indigem?.

¶ Nuncius est qui vicem gerit epistole et qui sine mandato et litteris mittitur qui est velut pica ꝛ organum ꝛ vox domī mittētis ipsum. Et large quilibet nuncius pōt dici procurator sed nō ecōuerso.

¶ Nuncupatio Est quā ī cereis tabulis recitat testator dicens q hoc vult ī hiis cereis tabulis que scripte sunt ita dico ita lego ita q vos ciues michi testimonium phibeatis

¶ Nuncupare Est palam nominare vel vocare et cōfirmare scdm ysi. li. v. Reqre īfra testamentū nuncupatiuum.

¶ Nunquā Quādoꝫ idē est quod raro. i. q:i. nunquā.

¶ Nūdine sūt gnale forū ad qd vndiq; homines cōcurrant et cōfluunt.

¶ Nuptie sūt matrimonū l' viri ꝛ mulier cōiūctio īdiuiduā vite cōsuetudinē retinens diuinī et humanī iuris cōmunicatio. rrr. q. v. uullū. Et dicunt nuptie ex eo qz nubentiū capita ī solemni benedictione velabātur. Et quasi nube coopiebantur. e. q. nostrates ꝛ. c femie. Et illud indiuiduā vite cōsuetudinē tantū valet sicut cōsortiū omnis vite ꝛ hoc quātū ad ꝓpositū quia hanc intētionē habē debent vt perpetuo simul manere debeant quāuis post cōtractū matrimonū āte carnalē copulā possit alter altero īuito religionē ītrare Et qñ nuptie sūt phibite celebrari habetur in. c. capellan? de feriis. Et in hiis versibus. Aspiciens veterē circū quasi quis bñ dicta. Non licet hic. licet hic. hic non licet. ꝺ licet. hic non.

¶ Nuptie secūde ꝺicūtur ōnes que sequūtur primas licet sint tercie quarte vel quite ꝛc vt qñ aliquis nubit alicui post primas nuptias. C. e. ti. l. si quis. §. tale.

¶ Nurus est vxor filii.

¶ Nūc no. archi. lxiii. dis. ego. et glo. rrxiii q. v. Si audieris. Et similit vic. de offi. ꝺle c. prudentia. §. sexta.

¶ Obligatō est iuris vinculū q° necessitate astrīgimur alicuius soluende rei secūdū nostre ciuitatis iura insti. de obli. in princ. Et est duplex. Ciuilis ꝛ ꝓtoria. Ciuilis que aut legibus cōstituta aut ẽro iure ciuili cōꝓbata est. Sed pretoria est quā pretor er sua iurisdictione ꝓstituit que etiā honoraria vocatur..

¶ Obtemperare Est obsequi vel obedire vel iussu iudicis cōpere.

¶ Obaudire Est quasi de mente deducere. Scdm io. an. de elec. li. vi. c. fūdamēta.

¶ Obscuritas Est illa que fit ī dictioē Ꝫ ambiguitas que fit in oratione vt not. glo. tii. in. l. veterib? ff. de. pac. Verbigratia vē dixisti michi fūdum et dictū est accedere st

rbū nō apparet de quo sticho ergo nō fit cō demnatio in actione cō ractus nisi ostēdat de quo sticho vendítor inte lererit.l.Si in emptore in prin.ff.de cō rabē.emp. et ven: quia ratio dictat actorē ꝓbare ꝛ quia ēptor agit et ꝓbat de sticho sed nō de quo statur reo declaranti obscuritatem. Ceteris enī pa ribus reo fauendū est potius ꝙ actori de re iur.li.vi. Item ibi vendidi tibi domū loca tam per me euictam. Et dixi ꝙ pensionē pri mi anni haberem et sequentium ānor pēsi onē tu haberes. Et dixi ius pignorū vtriꝙ secuturum dicit ter.ꝙ ius pignorum primo pertinet ad me pro pensione primi anni.ꝛ si quid supereſt tūc ptinet ad te.ꝛ sic fit inter pretatio ꝓ ꝓferente.l. insulam .ff.de pigno quia in principali ego michi ꝓuidi prius re tinendo pensionē priorē .Ex quo colligitur ꝛ declaratur obscuritas que ē i accessione ꝛ signficatur ꝙ pro illa pensione volui etiā prius ius pignoris retinere. Item ibi·Si ꝙs stipulatur decimo kalendis intelligī d' pri oribz.l.Eum qui kalē.ff.d' ver.obli. Ratio quia qua ratōne intelligeretur. de secūdis eadē rōue de tercīis ꝛc. Et sic stipulatio red dere nr inultis. Itē ibi Actor petit sticbū in iudicio si reus dicit se intellexisse de nigro ꝛ actor de albo statur dicto actoris .l.iī stipu lantē. §. i.ff.de ver.obli. Quia actor ibi ostē dit de quo intellexerit et quid sibi debetur. Ideo pro eo debet ferri sententia. Nec debz reus audiri quia de alio intellexit quia non est oneris impediendi ꝓcessū iudicii et iusti cie nec interest rei ꝙ statur dicto actoris cū ꝓbat sibi deberi et sic de aliis.

Obrepere est quasi latenter subintrare. lxi.dis. Nullus inuitus de cele.m s. Cū crea tura cle.ne.in agro .in princi.de.sta.mo.

Obrepticiū Rescriptū et obreptio reqre infra rescriptū.

Occupare Capit quādoqꝫ in mala ꝛ quā doqꝫ in bona signficatōne .Et ꝓprie mobi lia occupantur et immobilia inuadūtur vt i glo. super hoc verbo i.c.generali. ꝟ elec.li. vi.vbi.cōcor.

Occultū oīno vt premissū est dicitur qꝫ nulla ratione probari potest et tale vocatur secretū vel latens.

Occultū pene est quod per paucos ꝓbari potest et qꝟ pauci scinnt vide supra notoriū in generibus ꝓbationum sup verbo notori um ꝛc̄. Item no.ꝙ occultū. pene est idē.

Officium dicitur multis modis. Primo ministeriū .Secdo obsequiū·Tertio actus ꝓ sone corrigētis.xxi.q.i.monachus. Quarto plebania de.sta.mona.quod dei. Item aliqñ sumitur ꝓ dignitate vel personatu de p̄ben Ad hec.de cle.ñ resi. Quia. de cōcess.preben. c.ii.§.i. Aliquando pro litigio xxi. q.i. de p̄ sentiū in fi. vbi litigantes dicūtur officiū exercere. Item is cui cōmissa est dispensatio habet officiū. Item qui habet potestatem se cularem et tabellionatū. Item dicitur prepo situra. Sed ꝓprie est aliud a dignitate ꝛ a p sonatu. Et dicit simplex officiū quādo qꝫ habet administrationē aliarū rerum sine ali qua prerogatiua i choro vel capitulo vltra alios sui ordinis ratioē huiusmoi officii. Et sic habet onus annexū sine honore vel pre rogatiua honoris vt sīdici ꝓcuratores. Ba stal di.i..q.iii .Saluator versi.in nomie. Itē vicedominus qui habet episcopatū dispo nere dicitur habere officium .lxxxix.dis. §. officiū·i.q.i.si quis episcopus .i. responso Hec et plura vide per archi.de.cōsue.c.i.in glo.li.vi Et hō erat ꝓ̄ iura vbi tractat ꝟ di gnitate ꝓsonali et offitio vt hic dictum est Item offitium icd'm cardinalem ē potestas existens in iudice exercēdi omnia ea que per tinet ad eius iurisdictionē. Et capit hic iu risdictio generaliter et includit omnia perti nentia ad merū et mixtū imperiū. Et loquit de offitio iudicis cuius iurisdictio offitii iu dicis mater est sicut obligatio actōis Hec est vera opinio petri de bella pti ꝙ offitū iudicis sit exercicū vel execucio iudicis qꝛ

magis stat in habitu q̄ in actu. Nec scd̄m opinionē maritimi appellari ꝺbet actio cum differāt surrogatū et cui surrogatur insti. ī prin. in. glo. iiii. Item officiū ꝓprie dicitur qꝺ hō ꝺbet homi ex natura vt in. c. cū ī offi ciis de testamē..

¶ Officiū iudicis Scd̄m goff. est potestas iudicis a iure assumpta. Et habet locū tā ī hiis que ante iudiciū fiunt quā in hiis que in iudicio occurrunt faciēda. Et imploratur loco principalis actionis cum alia ordinaria actio deficit vt iu. c. fi. de offi. iudi.

¶ Officiū iudicis Est duplex scz nobile et mercenariū. nobile ideo appellatur quia a seipso interponitur nec iure actionis seu obligationis vt puta si minor petit se restitui in integrū hoc nō petit iure obligatōnis q̄ iudex nō fuit obligatus. nec iure actionis sz iudicis officiū misericordiē implorat ꝛc̄ Mercenariū iudicis officiū est seu sic appellatur quia ꝺseruit actionī itentate puta peto a te viginti actione mutui iudicis officiū deficit michi hac actione q̄ cōdemnat te vt restituas michi vigīti.

¶ Officiosa Dicūtur que cōtinent pietatē que nulli obsunt et alicui ꝓsunt. Sicut a cōtrario testamētum dicitur īofficiosum quod est cōtra officiū pietatis dis. ix. si ad scripturas ī glo. i.

¶ Officina Est quasi tuguriū vel tegmen quādo ꝺ delicet palee ideſt stramina ponū ꝺ supra arbores vt pastores subt? existētes ab ymbribus ꝓtegātur..

¶ Officiales iudices Require sup̄ assessor.

¶ Occasio Differt a causa vt in. c. solite ꝺ maio. et obe.

¶ Ociū philosophicū. Est studiū q̄ philosophus ociatur quādo studet. Sed ocium vulgare quādo vacatur ab opere seruili. Et nota q̄ ociū ē tripler scz desertorū quod ē ribaldorū ą apud athenas suspendebātur. Et ꝺ b° dicitur q̄ ociositas et voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas capiendas de renūc. misi cum prīcipiē. §. verū si ꝓpter. Ergo dicit beatus ieronimus ad rustichū monachum ī. c. Nūqnā de conse. dis. v. Semp aliquid opis facito vt te diabol? inueniat occupatū. Scd̄m est restitutorū q̄ quis cessauit a labore et iterū accedit ad op? Tercium retributorium qꝺ datur emeritis et senibus..

¶ Oloberus Est vestis totaliter ꝺaurata Et dicitur ab olon ideſt totum. Et differt a vestibus deauratis q̄ ille fiunt ī auro optimo quod ī vulgari dicitur fuluum ī legib? obrisiatū. illa de quolibet auro. licet. hec de auro toto similiter ī totū. est et alia vestis q̄ habet aurum tātum in pangadis. vt. C. de vesti. olobe. et aura. li. xi ī rubrica secūdum accurs.

¶ Oculus ē quadruplex vt no. archi. xxxii q. v. nec sclo.

¶ Olfacere Est nasū ad culum ponere ita exponit glo. ī verbo olfacit i. l. agazo. ff. si quadru. pau. fe. di. Ubi agazo durit equū ad tabernā ą mulā olfecit que calcitrauit et agazonī crus fregit. Et dicit ibi q̄ dñs mule tenetur de paupie. alias generaliter olfacere est odorē odorare et olfactus odoratus. Et odoratoribus ponitur pro scire vt dicendo tāta sūt in me tua beneficia vt quo hiis pacto correspondeam ne vnq̄ olfacere possī

¶ Omnino tāgit archi. de preben. c. Si bñficia. ſi. vi. et. plenus i. c. licet canon de elec. Et glo. in cle. i. de vita et ho. cleri. Et etiā glo i. c. Etsi cristus de iureiur.

¶ Omnia cōprehendit singula. Nā si epis cop? dicat. Do tibi talē villā et oīa iura. si gula cōp̄hēdūt. Sz ñ itellīgit dare decimas et aliquādo iura que sunt mere spiritualia quia dictio omnia licet se extendat ad singula nō tamē ad ea que sūt penitus nature laterius et iuris q̄ ius ad ea que principaliter transferūtur. Sed q̄n datur aliquid qꝺ habet temporalia et spiritualia iura cū ommb? pertinētiis suis vt prebēda hñs possessiōes

ꝛ decimas tunc oꝝ transferũtur simul scdm hosti. in. c. litteras de iure patronatus.

¶ Omologare Est idem qđ cõfirmare vel ratificare. Et sic dicitur qꝙ arbitriũ sit omologatũ. Alii dicunt omologare idem quod cõsecrare.

¶ Opera est diurnum officiũ scz quod quis exhibet alicui ꝑ diem artificialẽ ꝛ nõ naturalẽ sc̃ dicit̃ gen. f. i. c. vespe ꝛ mane dies vnus aliqñ ponitur ꝑ breui temꝑis obseqo vel est idem quod obsequiũ dicitur ergo opa officiũ tẽpe limitatũ vt. l. i. ff. de opis liberto. limitatio autẽ stat ī disponẽtium volũtate quia ꝑ ꝓrabentes potest limitari maiori vel minori tpe puta qꝙ dies capiatur ad integrã vl̃ ad mediam noctẽ vel ad vesprã tãtum quia disponant ꝓrabentes et erit ler. Idem ī testatore. Et quando aliud nõ appareret de die artificiali itelligitur quia ad hunc ꝓiter fit relatio. Sed impꝑpe opa accipitur ꝑ reuerentia vel obsequio vt no. ī. §. libtus l. si ñ sortem. ff. de ꝓdici. ī debi. ꝛ sic ꝺ aliis

¶ Opinio scdm gvuil. est dubia ꝓticularis arbitratio que a doctoribꝫ alicuius scientie auctoritatem habet Hec tamẽ nõ est. ꝓponẽda veritati sed scdm gense. est ꝓbabilis arbitratio doctoꝝ ꝛ nõ misi ob istructõnẽ studẽtiũ ī scriptis redigẽda. Et dicit qꝙ habens ꝑ se opinionẽ doc. in aliq° casu licet succũbat tamẽ auctoritate illius opinionis relenatur et excusatur a cõdemnatione expensarũ. Ratio quia a iure doctor habet auctoritatẽ iterꝑtandi ꝑ suo videre.

¶ Opinio communis Est aliud qꝫ fama ꝛ. Nã opinio cõmunis facit ius. C. de re iu li. l. i. §ama vero nõ facit ius. Itẽ opinio differt a notorio quia opinio cõmunis est ꝺ lõge preteritis que ꝓbari nõ possũt ꝺ facili scz per testimoniũ visus etc. Sed notorium est de presentibus vel prime preteritis que ꝺ facili probari possũt ꝑ testes diuisi. Et qꝙ opinio veritati preferatur ē glo. cũ cõcor. ꝙ ꝛ cõtra habũdans in iuribus ī. c. nuper de biga. super verbo tã quã.. Cõclu sit tam ibi qꝙ casuale ē vt opinionẽ potius stetur qꝫ veritati in fauorẽ cõtrahentiũ. testamẽtorum sententiarũ. vel plis. Alias regulariter veritas ꝑfertur opinioni scdm ber. in. glo. iii. in c. ad audientiam de sponſ. Etiam veritas ꝑfertur auctoritati. l. Neõ iudex. C. de sen. ꝛ intlo. oim iudi. Item cõsuetudini. c. Si consuetudinem cum sex. c. sequẽtibus dis. xiii. Vbi dicitur veritas valet et ꝛualescit inetnũ ꝛ viuit ꝛ obtiẽt ī secula seculorũ.

¶ Optimates Sũt quasi meliores et ditiores de populo ab opibus dicti.

¶ Oportet Aliquãdo dicit necessitatẽ. iii. q. ix. non oportet. Aliquãdo honestatẽ. Itẽ oportebit significat tã presens quã futurũ de verbo. significa. verbũ. Et no. glo. xxv. q. i. et. glo. iii. c. i. ꝺ prescrip. li. vi. sup verbo oportet.

¶ Opus nouũ Require supra nouũ opus ꝛ opus laudat magistrũ. C. de veteri iu. eĩ de. l. ii. §. Contra auten. sic in auten. de monach. §. Sanccimus. colla. i.

¶ Orbus dicitur qui sine liberis est. vel sine matrimonio vt ꝺ. celebs.

¶ Oracu̇lum Idest responsum quia prẽcãdo impetratur. c. ꝙ tuas de maio ꝛ obed.

¶ Ora Sine aspiratione significat finem vel extremitatem rerũ precipue regionũ vel vestiũ ꝑmi regũ. xxiii. Dauid oraã ꝑscidit clamidis saulis. ii. q. vii. §. de bis. Bene. xii. ad hebre. xi. scdm ioan. ī de. ii. de. vi. ꝛ bone. de.

¶ Orphanotrophus est orphanorum ꝛ pupillorũ tutor et adolescentiũ curator ꝙ eos facultatibus ꝛ parentibus quasi destituos suscipit alendos.

¶ Orphanotrophiũ. Est locus in quo talibus alimenta administrantur. xxi. i. q. vii. tributum. §. qđuis ꝛ spe. in. ti. de bis qui alieno nomine in iudicio interueniunt vbi ponit quid sit ꝓcurator cõuncta ꝑsona de ensor. excusator. Sindicus. yconomicus

actor .vicedominus. vice comes. Caſtald? tutor.curator.ꝛc̃. Et de orphanotropho remittit ad.l.orphanotrophos.C.ō epiſ.ꝛ cle

Ortus olerarius. Eſt ortus in quo olus creſcit..

Ordinarius eſt qui iure ſuo vel pn̄cipis beneficio vniuerſaliter iuriſdictionē exercē pōt vbilibz. Jtē ē is cui vniuerſalitas cauſarū cōmiſſa eſt. vnde ſcd'm ſpe officiales epiſcopoꝝ ordinarii vocantur. Jtem ſcd'z goff ordinarius iudex eſt qui a collegio eligitur ꝛ a ſuperiore cōfirmatur vt electus i rectorē qui per cōfirmationē ſortitur iuriſdictionē ſicut et epiſcopus in ommbus preter ea que maiorem diſcuſſionē exigunt. Jtem ſcd'm ſpe. ordinarius eſt legatus in puincia ſuper decretū. Et ſūt duplices. Quidam habent ad mīſtrationē vt epiſcopi habentes epiſcopatus quos actu regunt. Et iſti habent reſtituere i itegrū. Alii ſūt ordinarii ñ hātes administrationem ſed tm̄ facultatem iudicandi et ſcd'm iura ciuilia qui honorem tantū ꝛ dignitatē habent rōne cuius iudicare poſſunt ſi qui in eos cōſenſerint.l.i.ff.ō iudici. Scd'z iura canonica ſūt epiſcopi renūciātes loco epiſcopali nō dignitati retinentes honorem ſine adminiſtratione de renuncia. Niſi cum pn̄idem de ordi.ab epiſco.qui re.epiſ. c.i. Jtem epiſcopus cuius epiſcopatus oīno deſtructus eſſet qui eſſet epiſcopus nullius tamē epiſcopatus ſcōum goff.in ſum.de in iteg.reſtit.

Originarius require ſupra colonus. Nā originarius colonus ꝛ aſſcripticius idē ſūt in re ſcilicet eiuſdē cōditionis homo. Sed ratione differunt. Nam aſſcripticius dicitur quia ſic aſſcriptus ē terris colendis q̄ nō poteſt a cultura recedere ſine vulūtate domini ſui. Sed colonus quia tenetur colere terrā et originarius quia ex origine ſua adheret glebe vt ſupra.

Ordinarii locorū ſūt nō tantū epiſcopi ſed etiā quicūq; inferiores q̄ hn̄t inſtitutōnē ꝛ deſtitutionē. c. cū ab eccleſiaꝝ de offi. ordi ꝛ.c.iii. § i cōferendis e.ti.li.vi..

Ordinaria onera ſūc illa que ex cōſtitutione vel cōſuetudine p̄eſtantur vt q̄ quilibet talis fundus vel domus quolibet anno tantum debeat p̄eſtare dom no vel p̄ncipi extraordinaria onera ſunt que extra curſū ꝛ morem ex inopinato euentu vel caſu ſeu neceſſitate emergēte inducuntur vt ſi dominus velit maritare filiam ſuā vel guerre imminēant. Et ideo a ſuis ſubditis exigi.a'i q̄nid

Oriundus dē ciuitate vel loco ꝛc̃. Dicitur is qui vel ibi vel in vico ciuitatis illius ortus eſt. ff. ad mun̄.l. Qui ex vico vel si pater eius inde duxit originē. C.e.ti.l.aſſūptio. §. filius et. C. de mun̄ci.ꝛ origina.l.i. ꝛ.l.filios.li.x. Et notatur in.c. vſurarū de vſuris i verſi.aliem̄ zenas.li.vi.

Actū vel pactio dicitur a verbo paciſcor ꝛ ſic deſcribitur. Et cōſenſus duorū vel plurium i idē placitū ſcilicet ad dandū vel faciendū aliquid alteri ab altero eorū. ff. de. pac. l.i. §.i. Et dicitur quaſi de pace factū vel pacis actum ꝛ ponitur ibi in idem placitū. Nam nō fit i eodē vero vel falſo. quia ſi duo vel plures cōſenciant i. hō vero titius eſt homo vel in hō falſo titius ē azinus nō erit pactum quia nō. eſt obligatoriū. talis enī cōſenſus neutrū obligat alteri Jtem ſcd'm quoſdā pactū eſt ꝓtractus quia paciſcendo diuerſas in idem contrahimus volūtates. Et capitur quādoq; late p eo qđ nō tranſit in cōtrariū nominatū vt vēditō. ꝛc̃. Et ſic omne pactum poteſt dici ꝓtract? īnominat? vt trāſactio do vt des ꝛc̃. Quāq; ſtricte p ſīplici pacto gratis facto vt p̄mitto tibi ꝛc̃. Et ſic a trāſactioē ꝛ pollicitatiōe

q; pollicitatõ ẽ solius offerẽtis. Et assignat differentia inter pactũ et transactionẽ quia pactum est de re certa et nõ litigiosa et gtu ita. transactio vero de re incerta et litigiosa ꝛ nõ gratuita. et quid sit pactũ habes etiam de ver. sigñ. c. pactũ. Vbi dicitur pactũ est inter partes ex pace cõueniẽs scriptura legibus ac moribꝰ cõprobata. Nã sepe ad pbationem pacti inꝑponitur scꝫm g'o ibidem.

Pactorũ diũsa sunt genera. Nam pactũ cõuẽtum dicitur qõ sub certis verbis ꝛ forma factũ expressum et redactũ ẽ verbiꝝ. nã clarũ est pactum in verbis quia si verba sẽ obligatoria pactũ est obligatoriũ. si sũt liberatoria est liberatorium. si exceptõis iductiua tunc est exceptionis iductiuũ. vt si creditor tradit instrumentũ debitori ex hoc sigñficatur pactũ liberatoriũ factũ a creditore debitori vt. l. labeo. ff. de pacti. Ratio est vt redditõ instrumenti aliquid operetur scz voluntatem creditoris liberare volentis debitorẽ sed vbi creditor pignus reddit debitori nõ sigñficatur liberatõ vt. l. se. ff. e. ti. quia hec redditõ potest aliquid operari scz ꝓferre vtilitatem debitori in vsu pignoris. secus in casu precedenti in quo nõ operatur aliud nisi vt dictum est Ex qꝰ patet qꝫ redditio pignorũ nõ sigñficat remissionẽ eorum. Item si instrumẽtum debiti repitur penes debitorẽ ex hoc sigñficatur reddicio creditoris nisi contrarium ꝓbetur. l. si. cyrographũ. ff. de pig. quia instrumentũ ꝓesumitur puenisse ad debitorem p redditõnem ꝛ voluntatem creditoris et hoc si debitor ẽ extraneus. Si vero familiaris in domo creditoris cõuersans tunc secus quia ꝓsumitur qꝫ faciliter potuit haberi inscio creditore. l. vnica. §. ille. C. de lati. li. tol. Item si aliqua bona cõductoris sunt p eũ inuecta illata vel iducta ꝛc. Ex hoc concluditur pactũ quo pignus cõstituitur locatori vt. l. certi iuris. C. lo. ꝛ cõduc. ꝛ hoc ex pmum modo agendi quo inuecta atqꝫ illata sũt locatori tacite obligata quia cõtrahẽtes videntur se referre ad cõmunem modũ seu morem. Etiam hoc verũ simpliciter i predio vrbano sed in rustico tunc demũ sunt obligta cũ domin? scit inuecta ꝛ illata esse bona cõductoris.

Pactũ tacitum. dicitur qđ in ueritate nõ est expresse factũ scz er aliqua lege speciali acti fieret statutum et cam̃ habere iubetur verbi gratia cõduxi domũ a seyo et res meas intuli i hoc casu res mee illate ꝓ mercẽ domus debentur seyo iure hoc statuente l' iubẽte lege pignori ita eẽ obligate ac si specialiter et expresse inter nos cõcordatũ esset ꝛ cõuentũ dato tamẽ qꝫ non cõuenerim? et super hoc michil dixerimus. Vel sic pactum tacitum dicitur qnod non ẽ factũ exp̃sse vt cũ cõduxi domũ nõ pangendo de precio dãdo iam secũdum leges adhuc venit precium dandum ac si paciscendo ita fuisset expressũ

Pactũ adiectionis in diem talẽ ẽ vt vendo tibi domum et si potero habere maius p̃cium vsqꝫ ad mensem ego repeto ipsam domum..

Pactum legis cõmissorie Est vt vendo tibi domum ꝛ si nõ solueris infra mẽs. volo qꝫ sit inempta vt. C. de pact. inter emp. et vẽ. Item ibi creditor paciscitur cum debitore qꝫ debitori nõ petat tali casu intelligitur qꝫ etiã ñ petat ab herede qꝛ pactũ qꝰ ꝗs sibi ꝓuidet solet extendi ad heredem quia ꝓ hoc videtur herede suo ꝓuidere. Et per hoc contractus cõdicionalis transit ad heredẽ isti. de ver. obli. §. er cõditõnali. si vero creditor dicit debitori paciscendo nõ petã a te sigñficat personã tm̃ fieri videtur qꝫ a te tantũ nõ petã sed nõ minus ab herede petere possũ et hoc faciũt verba a te que sic restringũt vt. l. qui in furtis. ff. de pac. sed si per pactũ vnus se obligat alteri facere domũ transit ad heredes. l. omnes. C. de cõ. raben. ꝛ committen. stipula.

Pactũ psonale Est qđ ñ generaliter fit ꝑ tantũ ꝓ vna persona vel duabus Et dicitur

ꝑ tanto ꝑsonale quia fit ꝑsone soli sic ꝙ tali et non alteri ꝑdesse possit vt si paciscor ꝑcuniam a te michi debitam nō petiturum a te sed a tuo herede tunc illud pactū tantū ꝑsonā tuā tuetur ꝛ nō heredē tuū.

¶ Pactum reale vel in rē Est generale ꝛ nō cōtinet specialiter vnā duas vel plures ꝑsonas sed generaliter cōplectitur omnes ad quas illa res ꝑtinet vel ꝑtinere potest vt cum debitū meū omnino remitto tam tibi ꝙ heredibus tuis ita vt ōnes liberemi tu et heredes et fideiussores et uullus michi reꝯ uetur regressus ad ꝑcuniā vel rem petēdā Item pactoꝝ aliud nudū aliud vestitū ꝛ q ꝑlene vellet hoc examinare. traheret magnā caudā ꝛ cōtrouersiā iter doctores hic tñ cū paucis sufficiat.

¶ Pactū ergo nudū. Dici potest qđ aboi bus iuris solemnitatibus destitutum est. i. tam solemnitate verboꝝ que solet cōcedi et attēdi in stipulatiombus ꝙ etiā per cōceptionem litteraꝝ scz quādo cirographū nō iteruenit nec aliud istrumētū sup hꝫ cōfectū quo nudū pactū cōfirmaretur ꝛ dicitur nudum a causa que sufficere potest ad pfectā obligationē vt do vt facias. facio vt des ꝛc Cuiusmodi cōuentiones dicuntur cōtractꝰ innominati. Item dicitur nudum a foro negocii. vt q nādo negocium nō icidit in certū nomen cōtractus. Vt in noie venditionis emptōis locatōis et similium. Itē nudum dicitur a rei interuentu ut i tali ñ intercedat res que possit suo iteruentu perfectam reddere cāz obligatiois sic i mutui datōe. Itē dicitur nudū a ꝓtinētia quoniā si iꝓtinenti post cō.ractū adiciatur pactū ex precedenti obligatione vires cōtrahit vt videatur ieē cōtractui ꝛ eum vestie vt pactū quando semel factū est et post traditionē intercedit res sic vestitur iteruētu rei. Item pluribꝰ aliis modis dicitur scd'm diuersas opiniones doctoꝝ.

¶ Pactū vestitum dicitur ex modis scd'm ꝙ ex modis vestitur scz re verbis litteris ꝙ cōsēsu cō.ractus coherentia et rei intruentu vt scd'm goff. insti. de ver. obli. et dicit goff ꝙ pactum in rē est quādo generaliter paciscor ne petā et in ꝑsonā ne a persona petam ff. e. ti. l. idem. §. pactum Et nō mīꝰ er verbis ꝙ ex mēte cōtrahentium est estimādum an pactum in rē vel ī ꝑsonā. fit plerūꝙ enim ꝑsona in pacto iscritur non vt ꝑsonale sit pactum sed vt demonstretur cū qꝰ sit factū. ff. e. ti. l. i. §. pactoꝝ.

¶ Pactoꝝ aliud vtile aliud inutile scilicet ratione ꝑsonarū. vt furiosi qui nec tacite nec expresse consentire possunt quare matrimoniū cōtrahere nō pūt nec ad religionē se obligare et hoc de cōtinuo. secus si habeat lucida iterualla vt. vii. q. i. quāuis quomōeni reus instituitur qui nescit q̄d facit. xv. q. i. aliquātos. Item pupilli qui nondum ē doli capax vbi vult obligari secus si vellet aliū obligare qđ potest. Idem ī ꝑdigo. Item monachi et regulares ꝓfessi et conuersi nisi cōtemplatione monasterii paciscātur cui ꝓ tales acquiritur. Item viri ꝛ vxores q̄ sibi donare nō possūt sed vendere. Item ratōe potestatis. Item in legatis dū legatōne funguntur. Item inter patrem et filiū nisi in castrensi pecunio vel quasi. Item si res ī pactū ꝺducta nō sit in rerū natura nisi mora ꝑcesserit. Item si homo res sacra vel religiosa ꝺducatur in pactum. Item cessat pactū ī collatione rerum spiritualium. i. q. i. q̄ pio ꝛ i rebus ꝓhibitis. etiam si iuramētū fuerit appositū in aīe detimentū vergentibus. Item pactū turpe aut rei turpis aut impossibilis de iure vel de facto nullam obligacionē induicit c. vlt. e. ti. scd'm goff. in sū. dicitur aūt pactū a pactione ff. e. ti. l. i. pactio vero a pace et actu. Nā qui paciscūtur ex diuisis et ꝙ trariis moribꝰ animoꝝ post multa variaq̄ certamina in vnā cōsonātem q̄ sententiam cōuenire dicuntur. C. de rescin. ven. l. si voluntatem. ff. e. ti. l. i. §. conuentiōis. et hoc

pactum generale est ad omnia que contra huntur vel aguntur iter ptes causa cõtrahẽ de' tollẽde obligatõnis. sed nomẽ ꝓuẽtõis generalissimum ẽ. nã et scolaris in scolis et clerici in capitulo ꝛ populus i foro. cõuenire dicuntur in. §. prealleg. cõuentõnis. Vel dicitur pactum a percussione palmarum. vel teres enī cũ se obligabãt palmas pcutiebãt in signum inuiolande fidei. Vnde dicitur pactum quasi palme ictus. Item pacto priuatorum iuri publico minime derogatur et quãdo quis possit renuntiare iuri publico vide in. c. si diligenti de fo. compe. ꝛ est glo notabilis in auten. vt sine phi. mrẽs. colˀ. vii. que exponit hunc articulum satis clare.

Pactum per donationẽ require infra trã sactio.

Pagani dicuntur iu iure qñq; increduli seu heretici. Item quãdoq; dicuntur priuati homines vt villam ꝛ õnes qui neq; milites neq; magistri sunt a pagos grece qõ ẽ villa latine vt isti. de mili. testa. §. illis autẽ tẽpibus i fi. vbi glo.

Paganicũ aduẽticiũ. Est peculiũ qõ ex pspera fortũa adueit veluti ex testamento cognatoꝝ vel etiã agnatorum.

Pallium est isigne ornamẽtum archiepi vel epi si er priuiligio sibi cõcedatur sumptum de corpe beati petri i signum plenitudinis põtificalis officii vt de elec. significasti. ꝛ dẽ auc. ꝛ vsu palli ꝓpal. c. ii. Dñ ãte palii receptionẽ ecclesia dicitur v duata vt. c. dis. qm̃. in papa vero designat plenitudinẽ potestatis.

Palatim aliter dicũtur vicarii quia quo dammõ gerũt vicẽ pricipis scdm accurs in Rubrica. C. de pala sacra largi. li. xii.

Palatiuus comes. dicitur qui curã gerebat precipuam vt missis notariis suis negligẽtiã iudicũ argueret. C. de. offi. recto. l. nullã require supra comes

Palla. Dicitur vestis qua. altare coopit videlicet lineus pannus cõsecratus qui sup altare ponitur super quã extenditur corpale sumitur etiã quãdoq; pro cortina vel pãno serico. Vnde Leticie causa cibus est nõ serica palla.

Papa idem est qõ mirabilis Et dicitur a pape iteriectione admirantis quia vices dei gerit in terris. Et vicarius illius est cuiꝰ ẽ terra et plenitudo eius. c. tua. ii. de decl. et. ix. q. iii. cũcta per mũdum homo est vicariꝰ xpi. cle. romani de iureur. c. ꝓ hũani de homici. li. vi. c. ii. ꝛ. iii. ꝏ transla. ꝛ quãdoq; dicitur vicarius petri vt. lxiii. dis. ego ludovicus tunc est ippria locutio. vel exponitur idest gerit vicariã q̃ gessit petrus. Nã vicarius nõ dat vicariã de offi. vica. clericos vñ poeta anglicus goffredus in poetria noua icipit. Papa stupor mũdi si dixero papa nocenti. Acephalũ nomẽ tribuam tibi. si caput addam hostis erit. et i fine subdit. Nec deꝰ es nec hõ sed neuter es inter vtrũq;. vel dicitur papa quasi pater patꝝ scdum io. an. sup verbo papa in phemio cle. ꝛ illud qd̃ fit auctoritate pape dicitur fieri auctoritate dei. ꝛ hoc est verũ si fiat iusta de causa de trãsla. inter corpalia. Nam papa nõ subiacet legibus. C. de legi. l. digna vox ꝛ. ff. e. ti. l. princeps. et dat auctoritatẽ canonibus qui ab eo vigorem sumũt et nõ ecõuerso. c. significasti de elec. in glo. i. ꝛ. c. si aliquãdo de sen. ex ꝛ eius presentia suplet õnem solemnitatem. C. de test. l. omni. etiã papa solus ẽ ydoneus testis. c. cum a nobis de testi. sed an locũ habeat in bis que papa viderit ante ad papatus apicẽ promotõnem dicit ludoviꝰ de roma per eugeniũ. iiii. quesitũ fuisse a q̃tuor auditoribus quoꝝ ipse vnus erat ꝛ sõdit ꝙ certe multũ musitauerũt finaliter repit ipse duas glo. ioh. an. singulares tenẽtes ꝙ sic de quo multũ gauisus accessit dominũ apostolicũ sibi dicens. vna est i. c. i. ꝏ renũli. vi. alia in. c. ad apostolice de re iudi. e. li. ꝛ ita fuit iudicatũ. Item ponitur pape i numero plurali. c. si a romanorũ. §. decretales

in fi.xix.dis.vbi dicit quas beatissimi pape diuersis tẽpibus ab vrbe romana dederũt Itẽ papa ꝓprie nõ habet dominiũ rerũ ecclesiarũ licꝫ hº dicat glo. in.c.cũ venissẽt de iudi.ꝛ hos.dicit ꝙ papa mutat dñ viuit quadrata rotundis et in omnibus potestatẽ habet ꝓteręꝫ in fide violanda. Dicũt gº doctor dictam glo.damnãdo.ꝙ.papa solũ est administrator ꝛ dispensator rerũ ecclesie neqꝫ potest alienare sine causa ratõnabili igitur nõ dñs.ymmo scdm archi.xii.q.ii.nõ licet.papa peccat mortalit si alienat res ecclesie qd est valde notandũ scdm dñm pan.quid gº de inferioribus prelatis alienãtibus ꝛc.Itẽ papa scdm cõmunẽ opinionẽ habet vtrãqꝫ iurisdictionẽ scilicet tẽpalem ꝛ spiritualem quãtũ ad habitũ non tamẽ debet quãtũ ad actum vel exercicium mittere falcẽ in messem imperatoris in gladio tpãli.c.duo sunt ꝛ.c.si imperator.xcvi.dis.c.licet ex suscepto ꝛ.c.ex transmissa de foro compe.nã exercicium iurisdictionis secularis de voluntate cõmisit imperatori.c.solite de maio.et obe. patet primũ quia vtrũqꝫ gladiũ habuit xps iuxta illud Ecce duo gladii.sꝫ xps suã potestatẽ dedit pape petro suo vicario vt xxii.dis.c.i.quã suis successoribus transmisit xl.dis.c.i.secũ dñ patet quia dixit.cõuerte gladium in vaginam ñ dixit pice quasi diceret tene gladium tempalem in habitu nõ tamẽ eo vtere in exercitõ.quare papa nõ vti debet gladio tẽpali nisi in defectũ vel negligẽtiã principis secularis et tunc habitũ deducit ad actũ vide bo.glo.in verbo discernit in.c.quoniam dis.x.et glo.ii.c.nouit de iudi.et ratõ quare papa ñ debꝫ habere gladiũ tpãlẽ in exercitõ vel in actu quia sacramẽtum altaris repsentat vnionem xpi ad ecclesiã ꝛ aiẽ ad corp? sed minister xpi et ecclesie qualis est papa ꝙ se scribit seruũ Fuorum dei.c.relatum de sẽ.ex.et in principio decretalium talis nõ debꝫ habere gladium quo aia diuidit a corpore sunt ergo duo principia in ecclesia ut.c.soli tẽ pal.per solem ꝛ lunã designata.nã ipator potestatẽ habet a deo approbatiue sed nõ imediate quia per mediũ ordinatum a deo videlicet per papã a quo habet potestatem collectiue hinc est ꝙ impio vacãte iurisdicto terrarũ impii cõpetit pape.c.licet ex suscepto de fo.compe. sed nõ ecõtra videlicet ꝙ vacante papatu impator succedat in spiritualib?.c.qualiter de iudi.scdm ludoui.de roma qui etiam querit quid in legato sedis apostolice an eidem etiã cõpetat talis iurisdictio vacãte impio. et videtur ꝙ sic.quia de gremio pape.c.sub militibus.ii.q.vi.et ei? vice fungitur.dicit idem ꝙ cõtrariũ ẽ vez scdm spec.in.ti.de legat. §.nunc ostendẽdũ versi.xix.ratõ quia nemo debet ponere manum auctoritate generalis cõmissionis in his que speciali prerogatiua pape cõpetũt.c.qõ translationem de offi.le.sꝫ hoc est pape specialiter cõcessi in signũ ẽminentie singularis ergo ꝛc.hec ludouicus in suis singularibus.ꝛ vbi papa non habet tempalem iurisdictionẽ ibi nõ põt tollere legem quo ad forũ ciuilem nisi in his in quibus vertitur piculũ anime vbi tollẽ potest legem quo ad vtrũqꝫ forũ c.nouit ꝏ iudi.c.vlti.de ꝑscrip ꝛ.c.fi.de.fo.cõpe.li.vi.sunt enī potestates distincte dis.x.quoniã.vbi de hº ꝛ.dis.xcvi cũ ad verũ ꝛ.c.causã.ii.qui fil.sint legit.et tenet io.an. in regula possessor de re iur.li.vi.licet alii dicant ꝙ in distincte quo ad vtrũqꝫ forũ papa possit legem tollere. x. dis. cõstitutões et.c.cũ esses de testa et quãnis papa sit dominus mũdi. et etiã imperator dominus mũdi dicatur.ff.ad.l.ro.de iactu in.l.deprecatio et.vii.q.i.in apibus et in clepastoralis de re iudi.scdm io.an.differenter tamẽ sũt domini mũdi quia imperator sicut luna sub sole ita sub apostolico dominus ẽ quia est filius ecclesie et iclinauit caput suũ epis a quibus excõmunicari potest vt dis. xcvi.c.si ipator catholicus est et.c.certũ dis x.in.glo.iii.

¶ Pã decta reḡre supra digestũ.

¶ Parabolani. sunt medici qui ad curãdũ egra mẽbra vel corpa debilium deputantur dicti parabolani a pabola quia plura ꝓmittunt hominibus ꝙ faciunt. et quia sepius pabolis vtuntur vt. C. de epis⁊ cle. l. pabolani vbi ter. pabolani qui ad debiliũ etc̃. ⁊ ibi sexcentos precipimus cõstitui.

¶ Parafernalia bona vel res parafernales dicũtur res quas mulieres iuxta dotem inferũt in domũ viri a para. i. iuxta et ferna quod est dos vel donatio. Inde parafernale dicitur quicquid mulier habet vltra dotem vndecũqz. ⁊ si est ꝙsuetudo potest talia retinere ꝙ se nec maritus debet se de hiis intromittere muliere inuita scd̃m host. de do ⁊ donatione ꝓpter nupt. ⁊ mulier ꝓpter fornicatõnẽ nõ solũ perdit dotem sed etiam dotalicium i. pafernalia vt est glo. singularis in verbo dotaliciũ i. c. plerũqꝫ de donationibus inter virũ ⁊ vxorẽ.

¶ Parentes sũt illi qui nobis cognatione sũt iuncti per cuiuscũqz etiam lineam seruato hoc fiat. scd̃m etiam interpretatõnẽ iuris dicũtur omnes ascendẽtes siue descendentes in summũ siue i infimũ per paternã siue maternã cognationẽ. sed scd̃m azo. ꝓprie dicũt parentes vsqz ad tritauũ. ⁊ v'tra dicũt maiores. ⁊ idẽ ẽ de liberis i descẽdendo.

¶ Pares curie. dicũtur vasalli qui habent cõsimilia feuda a domino illius feudi. ỗ q° agitur prout notatur in. c. ceterum de iudi..

¶ Pancraciũ est colluctacio cũ fustibus vel locus signis circũdatus in quo certo ordine stant pugnantes vt in pugilibus videm? g'o est in. l. qua actione. §. si quis i colluctatione. ff. ad. l. aquil. require supꝝ colluctatio

¶ Paranymphus vel pha. dicitur parans vel procurans sponsalia. require infra proseneta.

¶ Paraferede. ideclinabile dicitur a para idest iuxta et ferede equo ducente redam a vebo is. ere ⁊ reda scd̃um bugu. ⁊ bubulci ⁊ aurige domiñ paferede dicũtur scd̃m ac. C. de cursu. pub. l. i. li. xii..

¶ Parafidicus cõponitur a para vel parũ et fidus. i. fidelis et ycos custos quasi pax fidelis ad custodiendum vel obꝛuandum que obꝛuare debet vt colligit. C. e. ti. et li.

¶ Paripus dicitur a parum et pus puris qd̃ ẽ custodia quasi pax custodẽs mãdata vt in. l. paripum. C. e. ti. et li. ꝓalle.

¶ Participium. significat ꝓut tẽpus eius vl̃ aliud medium significare declarat. ver bigꝫtia ibi lego stichum seruum meum fugitiuum h° participium fugitiuum significat ꝓdicõez qz sẽsus ẽ seruum qui meus est si erit fugitiuus. l. ita ꝙ. ff. si cer. pet. ⁊ l. stichũ ff. de le. i. sed ibi lego stichũ seruũ meũ ꝓsẽtem vel receptũ ex testamento ticii vel factũ artificẽ ⁊ sic de aliis nõ facit cõditõnẽ quia hec participia sũt ꝓsentis et preteriti tpis. ideo nõ potest cõprehendi significatũ cõditionis. Item ibi lego heredi vt acceptis centum a ticio restituat ei hereditatem significat cõdcõnem. l. attestatos. ff. de cõdi. et demõs. quia pticipium acceptis ablatiui cas? etiã significat futurum licet sit ꝑteriti tẽporis quia sensus est si acceperit centum i futurum ⁊c̃. Item ibi vẽdo tibi certa vina ⁊ẽ hoc pacto ꝙ erũt degustanda ifra certũ diẽ hoc pticipiũ degustanda nõ significat cõditionẽ quia venditiõ est pura. ⁊ si staret per emptorem quod nõ degustaret tunc die tali ꝑterita periculum esset suum. l. si quis vina iu prin. ff. de picul. ⁊ como. rei ven. Ratio secũdum berth. licet hoc participium sit futurite mpis nõ tamẽ fuit adiectum dispositõni sed actioni. etiã habuit limitationẽ certi tpis. alii mꝫuntur dicere ꝙ ibi significetur cõditio resolutoria scz si degustando repbẽtur vel approbẽtur vina..

¶ Participatio cum excõmunicato duplex ẽ. quedã inducit maiorẽ excõmunicationem scz que fit in crimine. de sente. excõmuni. si cõcubine. ⁊. c. uup alia iuducit minorẽ scz q

fit i locutione oſculo ſalutatioē mēſa thoro ꝛ ſimilib⁹. xi.q.iii. ipſo iure cū excōmicato ꝛ qui cōmunicauerit et a quibus repel ant hec excōmunicatioēs hēs. iii.q.iiii. engeldru dam et de excep.c. a nobis de cle. excōmūi. miniſtran.c. ſi celebrat. ſūt autem quedā p ſone excepte que ſine hac pena excōmūicato ꝓcipāt ſcilicet vxor filius ſeruus colonus ꝛc̄. xi.q.iii. quoniā multos de ſen. excōmūi qđ i dubiis ꝛ.c. iter illa ſcd'm gvvilh. ꝛ gar ſiam. mittendo nunciū vel litterā excōmui cato incurrit̄ur mior quia quaſi loqui vid' tur. ff. de cōſti. pe. l. l'cet et eſt glo in. c. ſtatu imus ꝛ.c. cōſtitutioēs de ſc̄. ex. li. vi..

¶ Pater eſt ille quē nupcie deſignāt. i. p̄ ſu mūt eſſe vt dicit azo. in ſūma. C. de i ius vo cando.

¶ Paterfamilias dicit̄ is q̄ ē ſui iuris ꝛ po teſtatis ꝓꝓie cuiuſcūq; ſit etatis. ſed filiuſ familias ecc̄ uerſo require loco ſuo.

¶ Patres etiā dicti ſūt quos plebs ſibi cre auit vt ipſi plebē excederent.

¶ Patres cō cripti dicebāt̄ur quoꝝ noīa in tabulis aureis ſcribeb̄ātur.

¶ Patria poteſtas ſcd'm azo. in ſūma. e. ti. eſt ius quoddā qđ habēt hii qui ſūt ō ipſo romano i liberos naturales et legitimos qđ ius alii nō hnt vt inſti. de patri. poteſt.

¶ Patricii dicūtur ideo q̄ ꝓtorie poteſta ti p̄ſunt f^m yſi. li. ir. c. iii. etiā patricius eſt is quem imperator ſibi eligit in patrem ut iſti qui m o. iuſ. ꝓa. po. ſol. §. filiusfamilias et. C de cōſor. eiuſdem. li. l. fi. Item in alia ſignifi catione dicti ſunt patricii quidā nobiles de ciuitate et oī dicebāt̄ur patres ꝓcipū ſcz ad ꝓſilia preſtanda

¶ Patricida eſt qui patrem occidit alias in iure ciui i pomtur paricida. C. de hiis q̄ pa. vel ſi occi. l. vnica.

¶ Patricidium alias parricidium eſt homi cidium nephādum qđ cōmittitur i parētes et i liberos ꝛ primos collaterales ꝛ affines re uire ē ad legē pompeyam.

¶ Parrochia. ē locus in quo degit popul⁹ alicui eccleſie deputatus ſcd̄um goff. i ſū. e ti. ꝛ prochiarum diuiſio incepit a diomſio xiii.q. i.c. i. cōſiſtit autem ius prochiale in hoc ſcd̄um goff. in ſumma. e. ti. q. ōnes pro chiam in diebus dominicis et feſtiuis miſſā audiant in eccleſiis in quarū prochiis ha bitant vt. c. i. e. ti. de cōſe. di. i. ſi quis. etiā cōſiſtit in decimis perſonalibus que eccleſi e parrochiali debentur xvi.q.. i. ſi quis lay cus ꝛ in obligationibus que dande ſūt ſac doti prochiali qui ꝓ populo orare deb⁹. x q. i. q⁹ ſacerdotes.

¶ Patrinus vel patrina. dicitur filius vel filia ſp̄ualis cōpatrū vl' commatꝝ matris l' patris quē vel quā quis de fonte baptiſm a tis leuauit vel ad ſacramētum ꝓfirmatōis tenuit.

¶ Patruus. Dicitur frater patris quaſi pa ter alius..

¶ Patruus magn⁹ ē frater aui.

¶ Patrueles dicti ſunt quoꝝ patres iter ſe germani vel fratres fuerūt.

¶ Patrueles ſorores ſūt duoꝝ fratꝝ f lie ſ⁹ vtrū appellatione patrui cōtineatur patru⁹ magnus videtur q̄ nō vt i. §. patruus ma gnus in. l. iuriſcōſultus. ff. ō gradi. ſed i op poſitū q̄ ſic aliq̄ defendere nitūtur quia dif ferentia addita generi cōtrahit ip̄m ad ſpe ciē ſub illo genere vt animal rationale ſpeci es eſt animal' ic et patruus magnus ſpecies patrui eſſe ꝓbatur ſimile eſt ō adop. l. i. vbi adoptio filii qui ſui iuris eſt ſpecies eſt ad optionis.

¶ Propatruus eſt frater ꝓaui et abpatru⁹ eſt frater abaui.

¶ Patronus ſcd'z canon. dicitur ille qui ha bet ius p̄ſentandi aliq̄ē ad beneficiū eccle ſaſticū. ſz ſcd'z leges eſt qui manumiſit ſer uū ſuū ſponte a dominio. qui ſeruus dicitur libertus eius a quo ſic manumiſſus eſt. etiā patronus quādoq; dicitur aduocatus vel e cōuerſo aduocatus patronus cauſarū. quia

patrocinīū p̄stat vel patrocinatur. ⁊ in p̄° ſignificato tria faciūt patronū. vñ. patronū faciunt dos edificatio fūdus. require ſupra ius patronatus.

¶ Paſſim ideſt indifferēter de appel. cum ſit romana et. c. paſtoralis de offi. dele. in. glo. iii.

¶ Pauperies eſt damnū ſine iniuria facientis ipſum datum vt ab animali quod ſenſu careat factū vt ſi equus tuus ſegetē meam pauit vel aliter michi damnū dedit nō enī pōt dici iniuriā feciſſe cū ſenſu careat inſti. ſi q̄ pau fe. di. §. paupies. vbi dicit glo. q̄ ē mirabil exp̄ſitio et legalis. Differūt autē dānū maleficiū et paupies Nam dānum fit cū animo iniuriandi vel ab habente animum iuriandi licet nō vtat. alia patent locis ſuis de paupiei actioē req̄re ꝑ actio.

¶ Pauliana actio require ibidē.

¶ Par ſecūm goff. eſt diſcordie finis vt. c. i. de treu. et pace in glo. i. Item par eſt vinculū caritatis vt in. c. nouit. §. ſed forſā d. iudi. et ſunt ſer cauſe p̄opter quas nō ē par inter homines. p̄ima quia nō puniuntur maleficia. ſecūda abūdancia tpāliū. Tercia quia nō pugnamus cōtra demoēs. Quarta quia nō cōſideramus dāna litis vbi diuicias corpus et aīmam perdim?. Quinta dubi? euētus belli qui nō cōſideratur. Sexta quia ñ ſeruam? p̄cepta dei nec ſoluim? decimas ⁊ ſic q̄ nō capit xp̄s tollit fiſcus xvii. q. vii maiores hec eſt glo. notabilis de re. iudi. li vi ad appoſtolice.

¶ Peculiū eſt puſilla ſubſtātia vel pecunia ſepata a rebus et ratōciniis patris vel domini data l' puiſſia filio vel ſuo ff. ō pe. l. depoſiti. §. peculiū et eſt multipler. ſcz caſtrenſe vel quaſi caſtrēſe ꝑfectitiū aduēticiū paganicū nō paganicū. C. de bo. que libe. l. cum oportet. l. cū multa. l. cū non. Item peculiū dicitur res paſernalis. ff. de iure dot. l. ſi ē° §. dos. Item peculiū ponitur p̄o hereditate vel patrimonio. C. ō epi. ⁊ cle. ſi q̄s. p̄sbiter ff. ad trebel. l. cogi.

¶ Peculiū caſtrenſe ēſt quod miles acquirit dum militat in caſtris. et illud ē filii pleno iure tam quo ad p̄oprietatem q̄ q° ad vſūfructū.

¶ Peculium palatinorū dicitur etiā caſtrenſe ſcz militum palacii qui p̄incipem ſequūtur ſecūm accur. C. e. ti. li. xii. i rubr.

¶ Peculiū quaſi caſtrenſe dicitur illud qđ aduocatus acquirit p̄ſtando clientulis ſuis patrocinū in cauſis. vel qō magiſter ḡmaticus logicus retho. i ſcolis ſuo lucratur ex eruditio vt i. l. fi. C. de i offi. teſta.

¶ Peculiū aduenticiū. eſt quod filio adnenit ab auo paterno vel materno vel ab altero vt ex p̄ſpera fortuna et ex teſtamento agnatorū vel cognatorū. ⁊ quod ſic filio aduenit ipſius eſt quo ad p̄oprietatem patris vero quo ad vſūfructū et dicitur alio noie pagaīcū aduenticiū. Item aduenticiū ſi ab imp̄atore vel auguſta datum fuerit cōpat caſtrenſi peculio iu. l. cum multa. C. de bo. que libe.

¶ Peculiū p̄fecticiū. dicitur illud quod ō rebus paternis vel dominicis p̄ſcitur ⁊ filio vel ſeruo datur vt in eo negocietur. ⁊ illud eſt patris quo ad p̄oprietatem ſed filii l' ſerui quo ad vſūfructū et etiam alias dicit paganicū p̄ofecticiū.

¶ Peculiū clericorū ē patrimoniū clericorū nā peculiū patrimoniū appellat. ff. ad treb. l. cogi. i p̄i. vñ illud quod a clerico velut p̄priū poſſidetur eius peculiū dicit ſecō mō tamen et vſualiter peculiū dici ſolet filiorū et ſeruorū patrimonium q̄ō eis a domino l' patre datur vt. ff. e. ti. p totum

¶ Peculium clericorum p̄fecticium ē q̄ō ō bonis eccleſie p̄cedit vel quod eccleſie contē platione acquiritur.

¶ Peculium aduēticium eorū idem ē quod acquiritur ex opa eorū vel aliās p̄uenit ex intuitu p̄ſone. et hoc nota goff. in ſū. e. ti. et dicitur peculiū a pecunia.

Pecunia appellatur totū quod homines habent. ⁊ dicitur a pecoribus quia quicqd antiqui habebant totū in pecoribus cōsiste bat vt. i. q. iii. totum. et sic sumitur cōmuniē qñq; capitur ꝓprie et stricte solū pro numerata pecunia vt xiiii. q. iii. c. putant quidā et ibi glo. alias appellatione pecunie omnes res cōtinentur. C. de cōsti. pe. l. ii. etiam pro culus ait nois pecunie appellatiōe rem signi ficari. ff. ō. ver. sig. l. etiā verbigratia. heres factus hereditate adita vendidit eam ⁊ em ptori p stipulationē ꝓmittit quāta pecunia ex hereditate ad ipsum pertinet etc̄ appella tione pecunie omnis res signi ficatur. quia sensus est ōnis res que ex hertditate ad me peruenit et capitur signi ficatum ex dispositi oē precedenti scz venditioē hereditatis que oēs res signi ficat. Itē ibi late signi ficat di cēdo heres mi volo te restituere ticō pecu iā meā. i. hereditatē Vnō pinde est ac si dicat hereditatem bona vel res meas vt. l. nā ꝓ §. fi. ff. ad trebel. sed ibi signi icat strictissi e dum filiofamilias phibet mutuari pecūia q; significat pecuniam numeratā. l. i. ff. ad sena. cōsul. mace. iuncta. l. sed et si. §. pecuie e. ti. ratio vtriusq; qr i priori casu subie ct? fuit ex fauore g° āpliā dus. sed ħ casus subiectus est ex odio g° restringendus ut i regula odia de re iu. li vi.

Pedanei iudices require supra iudex ⁊c̄ in littera. J.

Pedagia dicūtur que dantur a trāseūti bus in locū cōstitutū a principe. et capiens pedagiū debet dare saluū cōductum et terri toriū et? tenere securū adeo q; si aliquis de robetur. i. spolietur et est vulgare. gallico; tenetur ei dominus terre rapinā resartire se cundum bal. in vsi. feu. de pace iuramento firman in §. cōuenti cu as fa it. l. nequit ff de incen. rui. naufra. et notat arch. xxiii. q. v si quis pegrino; sed guidagia reqre sup̄.

Pecoris nomie cōtinētur boues.

Pecorū ad aquā appuls? ē ius adducen di vel appellēdi pecus ad aquā fontis alie ni iure seruitutis.

Pediculi. dicūtur qdā argentea sustēta cula quib; vasa vel res q'ib; velut pedib; sustentat ita pomē i. l. pediculis argēteis. ff de auro ⁊ argēto le.

Pedetētim vide in glo. i. in clement.

Pedagogus est ille qui ab. inicio istruit pueros et dicitur a pedos. i. puer et gogos ducere quasi ductor siue gubernator puero rum inst. qui ex cau. manu nō poss. §. eadē eliastentia vbi glo. potest em̄ minor xx. an nis maior tñ xvii. manumittē pedagogū su um vt ibi dicitur.

Pedamēta dicūt sustētamēta pedū vine arum et dicunt galice parilli.

Pena et suplicium differunt vt no. archi xi. q. iii. nemo pitor?.

Pene. i. quasi et no. iii. q. vii. c. qui sine.

Penes notat plene iacob; cal'drini in cō mento decre. c. postula. ō cōcess. p̄be. Et dif ferentiā inter penes ⁊ apud vide p io. linco nien̄. in. l. si quis in tātā. C. vnd' vi. vbi di cit q; illud est penes aliquē cui? possessionē hab;. sed illud ē apud aliquem cutus solā detētionem habet ut depositarius. ⁊ dicit q; in dicta. l. apud sumitur imꝑprie vt i. l. pe nes ff. de ver. signi.

Peius no. pau. in cōmento. c. in litteris de resti. spolia.

Pemitus no. io. an. c. i. de supp. negli p̄la.

Pena est delicto; debita cohercio ꝑ sa tisfactō q; a lege vel a ministris legis ipomit

Penam cōmitti est penam debere

Pententia secm̄ ambrosi. ē preterita pec cata plangere et plangenda iterū nō cōmit tere. vel sic sc'z augustinū est quedā dolēs vindicta puniēs in se q; cōmisisse dolet de quo plura vide in tracta. ō pen. dis. i. ii. ⁊ ii

Penula est quedā vestis qua nō vtebā tur nisi ciues romani q; fuit data patri pauli q; societatem ꝓtraxerat cū romanis. et etiā be atus paulus adūsus iniustos romanū ciuē

re appellault.c.si in adiutoriū dis.x.

Pensio est idē quod cēsus vel tributū

Pensitatōnes.publice fm azo.in sūma C si ppt pub.pē.vē. dicūtur ānue exactiones tributoz vel vestiū auri vel argēti que a certis psonis prestabantur fisco. sed pensiones publice dicūtur que ad viaz vel pōtiū refectionē prestande sūt a transeuntibz vt sic fiat omniū datoz quedā collatio et sic pēsi atio est quasi pēsionis solutio

Pentateucū est volumē ptinēs quīqz libros moisi.a penta.i.quīqz et theucū mandatum quasi tc vt in.c.i.de deci.

Perangaria est seruitus psonarū et rez et dicitur quasi pfecta et mgna āgaria.est autē angaria fuit? psonarū et nō rerū. Itē pāgarie.dicūtur exactiones et prestationes patrimoniorū scz onera quedā que predio iūbunt vel imponūtur et erant forte exactōnes equoz vel uectu arū ad portandū ānonam militibz vt colligitur.C.de cursu.pub. an.in rubri.li xii.

Perangada est vestis de auro vulgari qō i agaldis vestimētoz ꝙ clamidū pomi solet vel vestis que habet aurū tantū in superficie regre supra oloberus et.C.de uest.olo.z deaura.li xi.

Peregrinātes large dicūtur omnes qui a loco sui domicilii pficiscūtur.C.de icol.l ciues proprie autē dicūtur rompete ad sancta loroū et aliorū sanctorū limina et oratoria visitātes xxiiii.q.iii.si quis romipe a.e.c.. paterna ū.et.c.illi qui etiam dicūtur illi q accedunt ad psentiam domi pape ut.e.ti.c. vnico.et li.q.vi.arguta.

Peregrini.dicūtur oēs qui nō sūt de episcopatu ordinantis siue sit clerici siue laici scdm goff.in sūma de cle.pe.qz tales recipiñ debēt ab epō alieno ad ordinēs vel dignitates aut ecclesiastica sacramenta vt .lx.d. dis.p totū et in.ti.de cle.peregri.vnde clericus peregrinus est qui in aliena prouincia ordinatur

Peremptoriū.dicitur a perimendo eo q omnino pimat vt terminus peremptoriꝰ vltra quē nō dantur vteriores dilationes similiter exceptio pēptoria dicitur que perimit actionē.Etiā citatº dicit pērēptoria qz omnes alias citationes abbreuiat et accelerat.nam de iure tres citationes debent fieri antequam aliquis tāq̄ cōtumax puniat iuder tamē peremptoriā citationem vel peremptoriū edictum ertante causa ſtari mittere potest z idem opabitur qō alie tres citationes possūt opari.

Peremptoriū soluitur. idest possibilitas ferendi sētentiā..

Per nota.archi.xiii.q. ii.c.ebron.z paulus de lisa.ple.in cle.i.de sūma.trim .e. fide catho.et.io.an.de electi.dudū.ii.in.f..ff.3 ver.sig.l.vrbana.§.pernoctare vbi dictio p notat pfectionem vt haberur i.l.si tu.ff. de legī.i.

Pergula est tuguriū vl obumbratio frōdosa. et ponitur in glo.§.cōtrahentes.c .i. de fo.cōpe.li.vi.

Perequator est qui homies z territoria pequat.i.valde equat vel qui prediū defectū equa pensione vt prius assignat nouo possessori.vt.C.de fun. patrimoñ.l.fundi. li.xi.

Perduelliones.require ſ crimen lese maiestatis.

Peripsima est purgamentum vel corticem pomi vel piri .vnde. Tolle peripsimā ede pulpam spernens arullā.

Permitti dicitur aliquid tribus modis primo qō nullo iure phibetur.scdō qd cōtra humanas cōstitutiones indulgetur.tcio illicitū ut magis illicitū vitetur ut est glo.ꝰ exemplis in c.omnes dis.lii.

Permutatio scdm.goff.est vnus rei pro alia vicaria prestatio vel vicaria pstatiō mutatio.z cōtrahit sicut plerisqz placet qñ iter aliquos cōuenitur vt certa spēs pro certa detur.C.e.ti.qº mī assaris.si enī quēmret

vt certa ſpecies darẽtur p̃o incerta vel econ uerſo nõ eſſet permutatio ſed cõtractus ĩno minatus ſcz do vt des.ꝛc̃.et permutationis cõtractus ideo fuit inuentus quia ſepe pote rat aliquis habere aliquid iutile ſibi vl̃ p ui cõmodi quod alteri multum valere pote rat et ecõuerſo.et p̃rius.ignorabatur quali ter res vnus alterius fieri poterat ad quod inuentus eſt ille cõtractus pmutationis.

¶ Perpetuũ.qñz ídẽ ẽ qđ generale de elec. .c.meſſana ꝛ.c.ut circa eodẽ ti.li.vi ut dicẽ do edicto ꝑpetuo.i.generali ꝓhibemus.

¶ Perplexitas eſt p̃tigẽs ꝛ ineuitabilis ne ceſſitas peccandi que ꝓuenit ex erronea vo lũtate vt c.i.in ſũma diſ.xiii.vbi gl̃o.bona etiã dr̃a int̃ mortalia et venialia poit̃ ibi dem er̃m de iudeis crucifigẽtibus xp̃m ꝛ ſi quis reſpondet querenti ĩimicũ ſi ſit ĩ loco Item ſi vir denegat vel reddat vxori debi tũ petẽti.et declarat ibi q̃ nullus poteſt eſſe pplexus inter duo mala.ꝛ ſic perplexio ẽ ſo lum ad ſtultã opinionẽ alicuius.de hoc vid̃ in.c.nerui teſticulorũ. xiii.diſ.vſq̃ ad fi.di ſtinc.

¶ Perpẽſus.i.perfecte penſatus ꝛ delibera tus de pac.c.vltimo circa mediũ.li.vi.ꝛ ſic dicitur in p̃ohemio cle.iuris ſãctio ꝑpenſo digeſta cõſilio..

¶ Perſone quedam dicũtur p̃iuate ĩp̃p̃rie vt ille que ſũt exẽpte a iure cõmuni vt diſ iii.p̃iuilegia vbi dicitur q̃ p̃euilegia ſunt leges p̃iuatorũ .quedã vero dicũtur p̃p̃rie p̃iuate vt ille que nõ habent dignitatẽ.iiii q.v.qui cõtra.vnd̃ clerici nõ dicũtur p̃iua te pſone cũ habeant dignitatem .i. ordinem eccleſiaſticũ vt in.c. p̃iuilegio ꝓalle.et diſ. iiii.quiq̃ ſcd̃m io. Item ſcd̃m alanũ qnedã ſunt perſoẽ publice que ſũt ĩ officõ publico vt tabellio iudex baliuus.alie p̃iuate q nõ ſũt ĩ offitõ publico..

¶ Periurĩ p̃p̃rie dicitur quãdo aliquis iu rat cõtra canonica ſtatuta vel temerarie .et dicitur multipliciter.p̃imo.i.falſa iuratio q ſi ignoranter adhibita omñ diligẽtia facta ſit nullũ peccatũ eſt.xxii.q.ii.homines.ſcõo dicitur tranſgreſſõ liciti iuramẽti ꝛ ſic ẽ mor tale.vi.q.i.quicũq̃ illicitũ aũt ſciẽter iurãs peccat ſed nõ cõtrauenĩens.tercio dicitur in diſcretũ iuramẽtũ ꝛ eſt veniale xxvi.diſ.§. criminis ĩ fi.quarto dicitur mendaciũ iura mento firmatũ ꝛ eſt ſemp mortale xxii.q.ii. quod ait.ꝛ eſt crimen adeo magnum q̃ cle ricus piurus ab officio ꝛ bñficõ ſuſpendi d̃ bet.c.peruenit de fideiuſ.et.c.int̃ dilectos d̃ excel.pla.ꝛ.c.querelã.de iureiur.

¶ Perſonalitas.ſigtur p has dctõẽs tu m̃ ego tibi ꝛc̃ p alio ſigto qđ ꝓbabiliter ꝓclu ditur.et ſi nullo modo tũc ẽ impſonalitas q̃ actũ viciat,put ratio dictat.verbigratia ago q̃ cõſtituas te michi ſoluturũ debitum a titio reſpondes ĩperſonaliter dicẽdo ſatiſ fiet tibi ab illo vel ſimpliciter ſatiſfiet .hec impſonalis ſigm̃ficat te nõ cõſtituere michi ꝛ q̃ nulla ſit obligatio.nauten.ſi qñ.C.de cõ ſti.p̃e.ratio quia hec verba ſigm̃ficant aliũ obligari.nam alius aliũ obligare nõ poteſt nec veriſimile eſt quem iactare ſuũ.l.cũ d̃ ĩ debito.ff.de ꝓba.facit.l.arrianus.ff.de ac. ꝛ ob vbi nõ ſit facilis ĩterp̃etatõ p obliga tione et.l.ſtipulatio iſta. §.ſi quis ita.ff.de. ver. obli. nam coiter q̃s ſibi acquirẽ cupit. ideo veriſimiliter ſtipulãs vult acquirere ſi bi .quare licet quis dicendo promittis.x.ñ exp̃imat verbũ michi vel tibi ꝛ alter reſpõ det nõ dicẽdo tibi tñ illa verba michi ꝛ tibi ſuppl̃etur et ſufficienter intelliguntur ꝓp̃ cauſã dictã vt in.l.ſtipulõ.p̃realle.Itẽ ſi q̃s ſtipulatur.x.dari ſibi alter reſpõdet dari ſz non dicit a me valet ſtipulatio.l. fi. §.fi.ff ſi cer.pet et.l.illa.ſtipulatio.ff.de ver. obli. ꝛ eſt ſenſus qđ dabitur per ipſũ ꝓmittentẽ vel per aliũ quia hoc ſigm̃ficat illud verbũ impſonale paſſiuũ dari. Ex quo ſequi tur q̃ nõ eſt obligatus ad dare ſz tenetur ad fa ctum ꝑ qđ detur ſecus ĩ illo qui ꝓmittit da re quia tenetur rem accipientis facere quia

verbū hoc ſportat q; ſpe dabit. Et ſi dicas he
res ꝙ iuſſit facere q; ticius cētū habeat tenet
p ſe dare. l. ſi heres. ff. de le. i. ita videtur in
ꝓpoſito q; cōmittens dari debeat per ſe dāe
Reſpondetur q; hoc verbū habeat ſoluit hꝰ
cōtrariū qđ ſignificat iure domini. ſed ex p
miſſione nō tranſfertur dominiū ergo. etc.
Item teſtatoꝛ legauit ticō ſeruos quos ſpe
teſtatoꝛ manumittere non poterat vt manu
mitterētur manumitti nō poſſunt. hec imp
ſonalitas ſignificat q; legatarius ſeruos nō
habebit ſed remanebūt penes heredem vt. l
ſi quis de le. ii. ff. ſecꝰ ſi diceret vt manumit
teret quia tunc remanerent penes legatariū
l. ſi quis eum quē. ff. de cōdi. ⁊ dēmōſtra. ra
tio quia ex ſignificato verbi perſonalis im
ponitur onus legatario. ⁊ ſi non tenet onus
emolimētum. tamē penes eū remanēbit ⁊ ſic
de aliis.

¶ Pertinere ad nos dicūtur que ſpectāt ali
quo titulo nō cauſa pignoris et que noſtra
nō ſunt ſed eſſe poſſūt. l. verbū ptinere. ff. de
ver. ſignī.

¶ Pertinacia in malo. perſeuerātia in vir
tute dicitur. nam pertinax dicitur vade te
nēs vel imprudenter durus irreuocabilis i
docibilis et obſtinatus ſcđm io. an. i de. i. de
ſūua. trim.

¶ Petitio hereditatis. ōmibus illis cōpetit
qui iure veteri vel nouo heredes ſunt vel fi
unt contra poſſeſſoꝛes vel qui ꝓ herede poſ
ſident. nec poſſunt dicere quare poſſideāt ve
teri iure veluti xii. tabulaꝝ vel ex teſtamēto
nouo iure velut ex ſenatuſcꝰ ſulto qui vero
cum titulo poſſidēt hereditatē nō tenent pe
titione hereditatis niſi in tribus caſibus vt
ſi venditoꝛ nō apparet vel modico diſtraxit
vel de precō nō eſt factꝰ locupletioꝛ quibꝰ
caſibus vtilis petitio hereditatis liberis cō
petit cōtra teſtamētum parentū. ⁊ parētibꝰ
contra teſtamētum liberoꝝ et fratri contra
teſtamētum fratris qui turpē ꝑſonā iſtituit
heredem hec autem de i officicioſo vtilis ē
quia competit a tempore adite hereditatis
vſq; ad quinquēnium exheredato non dño
cōtra ſcriptum heredē additione iam factum
dominum.

¶ Petitio hereditatis fideicōmiſſaria cōpe
tit ei cui fideicōmiſſaria hereditas reſtitu
itur ex ſena. cōſul. trebe.

¶ Petitio hereditatis poſſeſſoꝛia que dici
tur bonoꝝ poſſeſſio ifra ānū vtilis datur
emācipatis vel ſuis heredibꝰ infra cētum di
es ceteris vſq; ad xxx. ānos ꝑdurat.

¶ Philantrophium idem eſt q; ſalarium.

¶ Pignus eſt res mobilis vel ſe mouens a
pud creditoꝛem a debitoꝛe tradita et co la
ta ad preſtandū ſecuritatē ⁊ de ſoluendo ꝺ
bito vel adimplendo promiſſo. vel ſic pignus
eſt res obligata ꝓ ꝺbito ad ſecuritatē credi
toris. ⁊ dicitur a nomine pugnus quia pu
gno vel manu traditur ⁊ cōſiſtit in re mobi
li ꝓprie quāuis ypotheca ſit ꝓprie obligatō
rei imobilis quaſi ſuppoſitio. Item pignꝰ
ſcđꝫ papiā eſt qđ datur ꝓpter rem creditam
que dū redditur ſtati pignus auferē cuius
poſſeſſionē ad tempus ſolū cōſequitur cre
ditoꝛ ceterū dominiū penes debitoꝛē ē. ⁊ po
nit idem differentiā dicendo pigneꝛa na o
rū dicūtur pignoꝛa rerū. ſubdens vtraq; cō
fūdit auctoꝛitas lectoris.

¶ Pignorare eſt rem aliquā ꝓ debito obli
gare creditoꝛi vt ſecuriꝰ ſit de ſolutione de
biti vel eſt facere cōtractū ſic dictū.

¶ Pignus pretoriū. dicitur illud qđ alicui
a iudice datur ꝓ maioꝛi ſecuritate rei petite
et adiudicate vt. l. ſi decreto. C. qui. po. in.
pig. ha. l. i. C. de. pre. pig.

¶ Pignus cōmiſi. eſt i eū ſtatum reuenī
re vt debitoꝛ dominiū pignoris amittat ver
biḡ. credidi vel mutuaui tibi pecuniam ſub
pignoris cōditione vt ſi ſtatuto die pignus
nō luas vel redimas debitum ſoluendo q; ip
ſū cōmittatur ſi deſt amittatur.

¶ Pignoraticia actio Require ſupra actio
pignoraticia.

Phillateria.dicũtur carte ī quib9 cõtinẽt incantationes xxvi.q.v.

Phitones sũt incãtatores ℓ diuinatores dicti a phitone ą fuit auctor diuinãdi.

Pistores olim dicebantur facientes panẽ palatii qui suberant comiti horreoꝝ vt. C. de pisto.li.xi.scd'm accur..

Pisdna locus dicitur pro nutriendis et cõseruandis piscibus deputat9 vt qñ placuerit dño de ipsis capiat..

Pignus est duplex pretoriũ et iudiciale. pretoriũ est qñ mittitur actor ipossionẽ ppt cõtumaciam rei i nõ cõparendo ad añ btis ꝓtest vel post. sed pignus iudiciale cõstituit qñ post sententiã mittitur actor ipossessionem ob victi cõtumaciã in nõ soluẽdo. tunc enī victor statim acquirit naturalem ꝫ ciuilem possessionem de hoc no.p doct.in.c. cõtingit de dol. et cõtu.

Pile9 dicitur a pilis quia pilos capitis tegit et stringit scd'm io.an.in cle.ii.de vi. ꝫ honest.cleri. potest etiam dici a pilis quia ꝺ pilis factus est.

Placere idest arbitrari scd'm volũtatem ratione regulatam. et est actũ ponere ī placẽtia vt in arbitrio vt.l.thays ancilla. §.sororī.ff.ꝺ fideicõmiss.libera. vbi relicta libera te si heredi placeret ispicitur qꝺ viro bono placeret. ꝫ per hoc dissoluitur questio. pone ꝙ duxi famulũ vsqꝫ ānũ pacto apposito ꝙ si michi displiceret infra ānũ possem ipm expellere ꝙ nõ possim expellere nisi ex cã ex q̃ vir bonus expelleret sed ex vsu cõmũi itelligendi significat merã volũtatem et forte idem ꝺ iure scripto per.l.ex placito. C. de rũ ꝑmut. ratio est qm̃ua. certũ est ꝙ placitũ sigm̃ficat ibi volũtatẽ faciendi. §. penultī instī. de cõtrab. emp. vbi recipitur pro mera volũtate sed nõ obstat. §. sororē ꝑalle. qz ibi sigt arbitriũ ratione subiecte materie scilicet libertatis vt. acilius valeat. Item pia sũt actũ ponere in alterius libito vel volũtate. l. fidei cõmissus ꝓpe ꝓncipi. ff. ꝺ fidei cõmiss. liber. l ver. sed ita scriptum vbi est idem dicere lego libertatem si heres voluerit vel si ei libuerit.

Plagiarii, sunt illi qui liberos homines seducunt vel seruos alienos surripiunt et vendunt a plaga maris. C. ad.l.fa. de plag. l.fi.

Plagiũ est plaga vel dolor qui parẽtib9 vel domimis infertur de surreptione filiorũ vel seruorũ ab ipsis plagiariis aufertur eni dominis vel patribus per tales facultas filiorũ vel seruorũ. ꝫ dicitur a plaga quia est magna plaga patri vel domino scd'z glo. in rubri. C. ad.l. fauia. de plagiariis.

Plagiarius alias plegiarius etiã est idẽ qd' fideiussor i.c. veniẽtes de iureiur.

Placet licet videatur importare oīmodã voluntatem proferentis tamẽ ꝺcludit arbitriũ boni viri.l.thays. §. fororē ꝓeall. nã licz dicã faciam quecũq; tibi placent ite ligitur tamẽ iuxta arbitrium boni viri.l.si sic. ff. ꝺ le.i. vbi per barth. ꝫ not. in.c.i. de iudi.

Pleno iure exponitur idest quo ad temporalem et spũalem iurisdictionẽ. c. cõquestus de fo.cõpe. et hoc si cõcedens habet potestatẽ ℓ iurisdictõnẽ vtrãqꝫ idẽ i.c. qñ ꝺ puil. ꝫ xvi.q.ii. philis idẽ itelligit in verbo oīmodam vt in cle.i. de foro cõpe. sed an possidẽs ecclesiã pleno iure possit eius bona ꝙuertere in vsum ꝓprium. ꝫ dicitur qꝺ nõ in glo. verbi ad mẽsã i cle.i. de excess. prela..

Plebiscitum. est ꝙ plebeio magistratu idest tribuno interrogante an omnibus placeat plebs instituit dictũ quasi statutũ ꝺ tali enī inter plebem et maiores ciuitatis romane discordia plebs sibi leges constituit que dicte sunt plebiscita vt. ff. de orig. iur. l.ii. §. hiisdem. reliquus vero popul9 cũ senatoribus et patriciis ius sibi cõstituit qꝺ dicit lex populi ãthonomasice idest per excellẽtiã scd'um ysi. li. vi. et dicitur plebiscitũ eo ꝙ plebs sciat et sciscitet vel cogat vt fiat dis. ii. plebiscita.

¶ Plus petitio. est solius offerentis ꝓmissō ff. e. ti. l. iii. vel est plus et aliter q̄ pactum sit exactio. et fit quatuor modis vnde plus petitur causa tempe re q̄ loco vt nota in. c. i. de pluſ. peti..

¶ Pondus differt ab onere quia pond⁹ dicitur quoddā leue et qdā graue vnd dicitur pondus meū idest corpus ego fero q° cūq̄ venero sed onus dicitur quia semper onerat ⁊ deprimit.

¶ Pontiones dicūtur quedā naues. vnde dicitur si pontiombus traiciatur idest mare transfretetur vel nauib⁹ transeatur.

¶ Porcarius idem est suarius require infra suarius et dicebantur olim hii qui custodiebant porcos ciuiū vrbis romane in pascuis et excusabantur a muneribꝰ sordidis vt. C. de sua suscep. l. i. li. xi. secm accur.

¶ Portoriū. dicit quedā prestatio que dat ꝓ nauiū applicatione seu statione et mercatione quacūq̄ facta in portu. vnde differūt pedagia guidagia et saluiaria require qd libet loco suo. Et ista oia dicūtur portoria C. de vectiga. ⁊ cōmu. l. iii. et c. super de verb. sig. in glo. vi.

¶ Pontifices olim dicebāt impatores xxi. dis. cleros dis. xi. de capitulis.

¶ Pontificale est ornamentum epale et f" hostien. est autenticum ut de ser. non or. c. cōsuluit et no. io. an. i cle. vnica d iureiur

¶ Pterūq̄ idest regulariter isti. de legi. patute. in fi. cū glo. impperatur ff. cōmodati. l si is. qui. §. fi.

¶ Plebs. differt a populo ut spēs a genere quia populus ꝯtinet maiores et minores ⁊ nobiles ⁊ ignobiles plebs vero tm minores inde plebiscitū idest ꝓ plebem statutū instī. de iu. natu. gen. et ciui. §. plebs autem.

¶ Positio secm goff. est dictū quod loco interrogationis ponebatur olim hodie de plano ponitur ⁊ positiue fit sicut olim interrogatie fiebat verbi g. si volebā te ꝙuenire ꝓ hereditate tūc sic dicebā. dne iudex interrogetis hūc an ipe sit heres talis et ex qua parte sit heres. hodie vero sic dicitur pono te esse heredem talis. Item pono te extitisse heredem scilicet extitisse. sed quia hodie simpliciter fiunt interrogationes super positionibus igitur aliter describitur a spec. e. ti. sic.

¶ Positio est brevis verborū formula mētem ponentis cōtinens ad veritatem eliciendam cōcepta. et habuit hoc verbū ortū nō solum ex vsu hominum diu i causis solito sed ex antiqua lege. ff. de le. ii i. l. offēdim⁹ §. ex diuerso ibi pone g°. positō igit nichil aliud est q̄ dictum de credulitate asserta in vim prestiti iuramēti faciens ad probationem aut ipsā āmiculans habens annexā interrogationē aut iudicis suppletionem ar. in auten. de hiis qui ingre. ad app. §. fi. col. v. sic dicte ex cōmūi cōsēsu nō tamē sine ratione ar. ff. de suppellec. lega. l. labeo. iuente vt partes exonerentur ꝓbationibus et ne fatigētur laboribus et expensis vt. §. fi. preal vel positio dicitur dictum facti nōdum probati per articulos distinctim rite loco ꝓbati omis ꝓpositum spectans directe vel indirecte simpliciter vel ammiculatiue ad intentionē ponentis quod intendit ꝓbare ponens per cōfessionē aduersarii sui vel ei⁹ ꝓcuratoris ar. de elect. dudū. ii. de testibus ꝑsentium de ꝓbat. statuim⁹ li. vi. nec debet poni nisi b° quod est facti. ff. de dote prelega. l. i. C. de legibus. l. leges. vnde que vocātur positiones in curia ecclesiastica dicūtur articuli in curia seculari. ⁊ differūt a rationibus q̄ rationes sūt iuris. sed positiones vel articuli sunt facti. Item positiones differunt ab interrogationibus licet tam positiones q̄ interrogationes fiāt vt per cōfessionē aduersarii releuetur ponēs ab onere ꝓbādi quia positiones fiūt assertiue ⁊ a parte sed iterrogationes fiūt interrogatiue ⁊ a iudice. et ad positiones respondere debꝫ ps nō aduocat⁹ et quādocūq̄ sunt faciende ꝓbationes fieri possūt positiones siue ante lit. cōtest vel p⁹

de hº vide glo. ī. c. i. de cõfeſ. li. vi. que plures ponit cõcordantias et allegationes cum exemplis de poſitione ante lit. cõteſt. ⁊ etiã poſt ſcz de exceptõne q̃ actor ſit excõmũicatus ponit reus hoc modo. pono q̃ pcuſſiſti talem ī tali parte corpis tali loco tali die talibus preſentibus. Jtem turbatus ex tali cã animo iniuriandi illũ qui tunc erat clericus et erat in poſſeſſione clericatus ⁊ ſciebas eũ clericũ eſſe. Jtem vidiſti eũ ferentem coronã habitũ ⁊ tõſurã clericalẽ deferentẽ quib9 p actorem cõfeſſatis pbata eſt excõmũicatio ante lit. cõteſt. ſed poſt lit. cõteſt. pone q̃ petam aliquẽ ab eccleſia quã ꝓtra iura retinz remoueri dicam pono iuramẽto meo q̃ t. habz ⁊ poſſidet eccleſiã ſancti. m. Jtem q̃ habz et poſſidet eccleſiam ſancti. p. Jtem quelibz earũ habet curã aiarũ et eas poſt cõciliũ acquiſiuit hoc confeſſato ſuccũbit reus niſi diſpẽſationẽ vel iuſtã cauſam oſtendat. Jtẽ ꝺbent fieri poſitõnes ſup ꝓtentis ī libello ⁊ nota q̃ multiplices ſũt poitõnes. vna dicit poſitio pertinens et tali coget iudex reſpondere ut in .c. p̃ſentiũ de teſti. li. vi. et ſi dubium eſt an ptinens ſit vel nẽ inclinabit ſe iudex ad id qꝺ ueriſimilius ẽ ⁊ in dubio tutius ẽ q̃ faciat reſpõdere vt de cõfeſſ. c. ſtatuim9 li. vi. ff. de interroga. ac. l. de etate. §. ex cauſa et. l. vbicũqz c. ti. alia eſt poſitio impertinens cui nõ cogitur quis reſpondere. Jtẽ quedam ẽ negatiua poſitio et talis nõ debet admitti qz verbis affirmatiuis ponẽda ẽ. nã negatia nõ probatur et id qꝺ ponitur ſi negatur ponẽs ipſũ probare habet. ff. de pba. l. ii. et. C. e. ti. l. actor et de proba. quomã cõtra falſã. fallit quãdo alias q̃ per talẽ poſitionẽ probari nõ poteſt. c. ſtatuimus preall. vel ſuper facto pregnanti vbi indirecte pbatur. c. ex tenore de teſti. ⁊. C. de contraben ⁊ cõmit. ſti. l. optimã. Jtem poſitio que non releuat ponentem vel ei nõ pꝺeſt nõ debet admitti quia nõ debet quis ad pbandũ id admiti qꝺ pbatũ ei nõ pꝺeſſet. l. ad pbatl onem. C. de pbationibz. c. dilecti de excep. Jtem poſitio que nõ facit ad cãm vel q̃ nõ eſt ſup re de qua agitur ī libello vel ſup eo qd̃ repellat agẽtem ſi proponitur er parte rei dicitur imptinens et nõ eſt admittenda Jtem poſitio que deꝑẽdet ex alia que ſuit negata vel cõceſſa nõ ẽ admittenda quia ſup eo nõ eſt amplius querendũ. ar. ff. nauc caupo. ſta. l. licet ne reſpõſioni ſit ꝓtrari9 ſicut nauta ventis cõtrariis naufrag9 vt ī auten. de hiis qui ingre. ad ap. §. i. coll. v. ⁊. c. p tuas de pba. l. generaliter. C. de non nu. pe Jtem poſitõ implicita nõ dẽt admiti ppt̃ periculũ periurii. Et ideo debet diuidi vt certũ ⁊ verũ reſpondeatur ar. ff. de interroga. ac l. ꝺ etate §. qꝺ autem et §. nichil qz etiam ī der cauere debet ne ſit anceps periurii. C. ſi aduerſus venditio. l. i. c. ſi vero de iureiur. C de indic. viduí. tollẽ. l i. Jtem nota q̃ effectus poſitõnũ eſt. qui eas cõfitetur habet̃ p pticto. C. de cõfeſſ. l. vnica. §. i. et poſitionibz ñ rñdens hẽt̃ p cõfeſſo. c. fi. de iur. cal. ⁊ ꝺ pfeſſ. c. ſi poſt preſtitũ. li. vi. Jtẽ poſitionibus vbi iuratum eſt de veritate non poteſt reſponderi p procuratorẽ niſi ſit cã vniũ ſtatis vel cõuẽtus. c. preſentiũ de teſti. p̃alle. c. paſtoralis cũ ſua glo. de iudi. Jtem poſitõnũ vtilitas ẽ qz aliqñ qꝺ directe negat indirecte cõceditur in toto vel ī pte vt de iureiur. c. cũ ī poſitionibz li. vi.

Plus ſub ſe minus cõtinet. verbigratia licet patri vel marito occidere adulterũ cũ filia vel vroze deprehenſũ p hoc ſignificat q̃ licet etiã vulnerare vel iniuriis afficere. l. ne mea §. ius occidendi. ff. ad. l. iuliam de adul. quia plus eſt occidere q̃ vulnerare vel iniuriis afficere quia illa continẽtur et ſignificantur ſub verbo occidẽ. Jtẽ iudex defert iuramẽtum in litem et taxat vſq̃ ad certam quãtitatem tamẽ licet ei cui defert iurare in minori quãtitate. l videamus. §. penult. ff. ꝺ. in litẽ iuran. Jtem vendidi vinũ quod eſt in dolio appoſita eſt dies in q̃

vinū tollere debes nō tollis vl̄ die nō appo
sita te interꝫcellato et expectato sufficienter
non tollis indigeo dolio quia sūt vidēmi
e dicit ter. q̄ licet michi totum vinū effūdē
et tamē non licet tantū partē vini effūdere
l. i. §. licet. ff. ō. picul. ꝛ como. rei ven. quia
effundendo tantū partem de dolio ita paꝫ
me iuuare posset ac si michil effunderem. et
ideo ratio nō dictat tantum partem effūdē
dā g° si partem tantū effudero obligor em
ptori ꝛ si totū effūdam non teneboꝛ licꝫ ro
gatus possum bene dimittere partem ꝛ sic
de aliis.

¶ Pluralis locutio. plura signficat duoꝝ
tamē numero cōtenta est. c. pluralis. li. vi. ō
re iuris. quādoq; aūt plura signficat gemi
na siue i suas singulares sic q̄ qualibet sigu
laris in vno solo verificatur. quādoq; aūt
nō geminatiue sic q̄ vna singularis per se
nō attenditur sed ipsa pluralitas simul pro
ut singulare comcludit vel quodlibet aliud
ꝓbabile mediū. verbigratia testator dicit le
go stichū et titiū si mei erūt cū moriar tunc
altero alienato ꝛ altero nō. iste nō alienat?
potest peti a legatario licet enī sermo plura
lis sit oportet tamē accipi ac si sepatim diri
set si stichus meus erit cū moriar et si ticius
meus erit e c. vt. l. falsi. §. fi. ff. de cōdi. ꝛ de
monst. ratio barth. quia hec sepatio recipit di
uersos effectus et sepatos idest dominū le
gatarii in quolibet. Et quia sunt duo serui
distincti ita duo dominia distincta ꝛ sepata
ꝛ sic separati effectus. etiam ideo q̄ legaui
quēlibet nominati ꝛ sic refertur ad quēlibꝫ
distincte et hoc ex fauore legati et testamen
ti. sed ibi testator duobus ipuberib? istitu
tis filiis suis dicit si vterq; impubes decesse
rit ticiū substituo tunc si vnus moritur im
pubes substitutus non admittitur. ymmo
vt admittatur requiritur vtrūq; decedere i
impuberi etate. l. penul. C. de impub. et ali
substi. ratio barth. ex dictione vterq; que ē
collectiua. alii tñ dicūt q̄ fauore institutoris
dictio collectiua sumitur distributiue. l. hꝰ
articulo. ff. de heredi. instit. modo. omnis
substitutio est cōdicionalis institutio ergo.
nē ꝛ sic barth. in. l. heres. §. cū ita. ff. ad tre.
dicit q̄ in dicta. l. penul. vno filio morien
te impubere remaneat alter filius testatoris
qui ex presūpta volūtate excludit extraneū
substitutū ar. l. cū acutissime de fideiuss ideo
vno morieute impubere non existit cōdicio
substitutionis ꝛ sic de aliis exemplis.

¶ Pollicitatō. est solius offerentis ꝓmissio
ff. de pollicita. l. iii. et differt a stipulatione
ꝛ a pacto quod est duoꝝ ꝓsēs? atq; cōuētō

¶ Possessio secdm azo. C. de acquir. ꝛ retinē.
possi. est corpalis rei detentio corpis ꝛ aimi
et inris āmimculo concurrente. vel sic ē ius
qōdā quo aliquis rem corpalem vere i p̄sē
te habet. et dicitur corpalis rei ideo q̄ so'a
corpalia possidentur incorpalia aūt dicūtur
quasi possideri et quasi tradi per patiētiam
et vsū. nā incorpalia non possūt corpaliter
apprehēdi sicut inra et seruitutes. ꝛ ideo ñ
possidentur. c. cōquestus de fo. cōpe i glo. ff
de vsucapionibus. l. sequitur. §. si vina. ff.
de acqui. possi. l. iii. in p̄nci. ꝛ tñ ꝓscribunt
c. cū ecclesia de cau. possi. ideo regula in sex
to dicit sine possess oē ꝓscriptio nō ꝓcedit
ꝛ debet intelligi etiā de quasi possessi. vt ibi
hꝰ notatur. Item impossibile est plures eā r
ecclesiam vel beneficiū insolidū possidere. c.
licet de ꝓba. ō elec. vt quis duas. li. vi. de. si
duobus vt lit. penden vbi glo. vi de etiam
in. c. cum venissent de procur. ꝛ ideo bene
dicitur detentio quia res naturaliter tenet
ab eo qui corpaliter insistit ei. Item dicitur
corpalis animi et iuris quia hec tria vt q̄s
vere dicatur possidere ꝙcurrere ō̄bēt scilicꝫ
act? corpis affect? animi ꝛ āmimculū iuris
nam opus est vt quis corpe adipiscatur r
saltem oculis sufficit enī plerūq; vsus ocu
lorū et animi affectus cū volūtate tradētis
quia ipse animi affectus necessarius est ñ
autē ꝑ se corpe aut per se animo possidetur

quia certū est possessionē solo animo amitti puta si quis se posse repelli suspicetur. Item oportet q̄ ius approbet. nam licet quis sacre rei vel religiose corpe et animo ĩsistat ñ, tamē de iure possidet quia res sacra vel religiosa nec ab ignorante nec a sciente possidetur. ¶ dicitur possessio quasi pedū positio.

¶ Possessōnū. alia est iuris tantū alia facti tantū alia facti et iuris simul. et hec ĩterdū habet plus iuris minus facti interdū habet ecōuerso vt notatur ꝺ cōcef. p̄bē. cū nostris ¶. C. de acqui. possf. l. i. Item hu. de porta ra uēnata differentiā posuit ĩ possessionē vacuam ¶ vacātem vt in. glo. ii. C. vnde. vi. l. fi. ſz io. cū reprobās ¶ fi. glo. cōcludūt q̄ nō differūt sed vacua siue vacans est que a nemine possidetur animo vel corpore ꝓpter lōgū temp9 vel ꝓpter obliuionē ex longo tpe ¶ nota si quis ꝓpria auctoritate posset ingredi possessionē alicuius rei accedēdo iudicē ab eo impetrat licentiā ingrediēdi. talis per statutū. si oppositū caueatur. nō punitur q̄ ponit sine auctoritate iudicis g° multo magis cū eius auctoritate ingrediet̄ hoc colligit ex glo. verbi ■ transitu. §. multis modis ĩ isti. de libertis. Item possessio ciuilis q̃ꝫ requiescit sup naturali vt si tu possides noīe meo vel precario a me q̃ꝫ nō requiescit vt in vsufructuario meo qui naturalem habet possessionē ex iure. sed ego dñs habeo ciuilē ratioue domimi nō requiescentē in naturali vsufructuarii.

¶ Possessor bonorū require supra bonorū possf. vt filius emancipatus vel agnatus q̄ dicūtur bonorū possessores ex bonorum edicto prętorio ¶ decretali possioē. nā statī vt habent edictā ¶ decretā possessōnē ex h° hēnt ĩ edictū decretū ad hoc vt cōsequātur hereditatis possessionē. differunt heres et bonorū possessor vt supra bonorū possessio. vnde aditis hereditabus heres nō desiderat auctoritatē iudicis. sed bonorū possessor requirit auctoritatē ¶ patiētiā iudicis isti. de bo. possf. §. quis autē..

¶ Possessoriū iudicium. est triplex scz pro possessione adipiscenda retinenda ¶ recuperanda vt ĩ. c. pastoralia de cau. possf. ĩ glo. iii ¶ vide supra iterdictum.

¶ Possidere naturaliter. dicitur quis cum est in re vel eius parte vel saltem cum res ē in ꝓspectu eius vt ipsā videat vel ptē eius scd'm azo. ĩ sum. C. de acqui. et reti. possf..

¶ Possidere ciuiliter. dicitur quis cū nec ē in re nec res in cōspectu eius sed possessōnē solo animo habet et rem de iure retinet scz q̄ talis sit ꝓsona in quā cadere possit huiusmodi possessio vt not. io. an. in regula sine possessioē li. vi. et allegat ibi iura. Nam layci quādoq̄ de facto possidēt decimas ¶ spūalia vt not. bart. brix. xiiii. q. i. in prin. ĩ glo. magna in fi. nam aliud est possidere ¶ aliud legitime possidere de resti. spoli. ad decimas li. vi. et nota q̄ possessio ciuilis et naturalis simul vel ciuilis tantū requiritur ad prescriptionē sed naturalis tantū nō sufficit nisi alias ciuiliter possederit vt tractat plire. d'y ĩ regula sine possessione. li. vi. Et est ratio q̄ habens naturalē tantū acquirit eam clā per introitum quādo dñs est absens quē credit sibi questionē moturū ¶ sic mala fide habet naturalem ergo nō prescribit. §. qui ad nū dinas. l. clam possidere. ff de acq. poss.

¶ Possidere clam est absente dño et fructuario excluso clāculo possessionē ingredi vt dominū possesione priuet.

¶ Possidere. vi. ē violēter possidere.

¶ Possidere precario. est rem ad petitiones vel preces meas michi cōcessam ad vsū possidere q̄ diu patitur is q̄ cōcessit.

¶ Possidere ꝓ idiuisio. est aliq̄ rem ita possidere vt nullā partem in ea habeat ab aliis diuisā vel vt nulla sit pars quā possideat ꝓpatā seu diuisā.

¶ Possidere ꝓ herede. ē ita possidere q̄ putat se eē heredē verꝫ cū nō sit.

¶ Possidere ꝓ possessore. dicitur ille qui

ita possidet q̄ scit se nullam causā iustā possidendi habere vt si interrogatus fuerit q̄re possideat vel quomō nullā rationē p̄tendit quare possideat sed dicit possideo.

¶ Possideri p̄prie dicūtur immobilia eo q̄ eis pedib⁹ q̄s insistit. vñ a planta venit ista possessio.

¶ Possidetur autē hoc iure quod iuste hoc iuste quod bene q̄ō aūt male possidetur alienū est. Male autem possidet qui male suis vtitur vel aliena p̄sumit de ver. sig. ius dictum est..

¶ Possessorem facere causa rei seruande aut i possessionem mittere est. verbigratia cōtendisti talē fūdū eē tuū et p̄basti iudex p executorē suū mittit te in possessionē q̄ facit verū possessorem. Item volui agere p̄tra g. q̄ eum vocari feci ad iudiciū q̄ cōtempsit venire et iudex mittit me in possessionē illi⁹ rei quā petebā non vt faciat me verū possessorē sz vt i fundo maneā causa rei seruāde q̄ custodiēde et rem illā tenebo donec probauero meā esse. et si aduersarius meus tādē tedio affect⁹ moueatur q̄ de cōtumacia sua resipiscat q̄ mecū litē si velit aliquid dicere habebit. de hoc supra mittere in possessionem.

¶ Posse idest debē. ff. de libe. q̄ postu. l. placet regulariter tamē cōtra. ti ff. de offi. p̄sl. sepe cū sequenti et de iudi. nō quicquid q̄ C. quomō q̄ quādo iuder. l. i. Et multis modis dicimur posse vnde. posse quidē rebus dant ius natura p̄tās. Officiū meritū quitū diuina volūtas de h° vid glo. ī. c. sciscitat⁹ de rescrip. q̄ ibi cōcor. nam posse dicimur etiā illud quod licite et sine incōmodo nostro possumus. ff. be ver. signi. l. nepos p cu'o in fine simile de cōdi. insti. l. filius qui in fi. ff. vbi ter. vt generaliter direri quē contra bonos mores fiūt. nec facere nos posse credē dū est vt. xrii. q. ii. faciat homo vbi etiā de multiplici posse et innocē. de cōcef. p̄beneficiis accedēs q̄. ff. de re iur. l. in ordēnatione vbi glo. et. iii. q. vi. hoc quippe. C. de legi. non dubiū.

¶ Post. quādoq; etiā notat statim post in choationē vt. l. ii. §. Item mutuū. ff. si cer. peta.

¶ Potest necessariū importat interdum. ff de offi. p̄esi. l. sepe q̄. l. sequēti. de h°. ff. de. iudi. l. nō potest vbi plene et est glo. in verbo nō potest in regula beneficium de re iur li. vi.

¶ Postlimiminū est ius amisse rei recupāde ab extraneo et in statum pristinū reducēde quā quis ppter captiuitatē vel p seruitutē amisit moribus q̄ legibus istitutū vt colligitur. ff. de capti. q̄ posti. reuerf. l. postliminiū primo responso. vñ per hoc ius recupat q̄s cū a captiuitate reuertit iura que amiserat et ipo reuerso fingit hoc ius ipsū sēp ī ciuitate fuisse. Vnd breuiter postliminiū ē ius quo restituitur res vsucapta vel prescripta ab aliq° alicui quam p captiuiatē amiserat xvi. q. iii. preterea dicit aūt a limē q̄ post id est iuxta quasi iuxta limē domus sue semp fuisset et possedisset vel quia captus ab hostib⁹ et vltra limina meri imperii deduct⁹ postea infra limina reuertitur. nam sicut limina sūt in domo que finem quēdā faciūt ita q̄ impii limina veteres voluerūt esse secūdū azo. C. de capti. et postli. reuerf. q̄ in sti. qui mo. pa. po. sol. §. dictū aūt ē postliminium. Et dicitur. l. q̄ ōmbus eque postliminium est nō solū biis qui pugnare possūt sed omnib⁹ qui eius nature sunt vt cōsilio vel aliis modis vtiles esse possint vt. ff. de capti. et post reuerf. et de uoto ex multa in.. glo. vi.

¶ Posterior lex ſ posterius statutū rescriptū vel pactū derogat priori qñ concurrunt verbi g. p̄cedit lex et cōtraria sequtur tunc prior tollitur etiā de ea nō facta mentione l. nō. est nouū q̄. l. sed et pastores. ff. ō legi dū dicit lex licet p̄trarie sit ō h°. c. i. ō cōsti. li. vi. ratio est volūtas p̄dētis legē et sumit

ſignificatū er ſciencia priozis legis ꝛ cōtra rietate posteriozis. nā cōdēs posteriozē ſcit etiā priozem quia princeps habet omīa iu ra in ſcrinio ſui pectoris. c.i. prealle. ꝛ.l. ōm um testamentoꝝ. C. de testamē. ideo ꝓdēdo posteriozem cōtrariā videtur tollere prioē quia ſi vult valere illā vult non valere iſtā illi cōtrariā alias eſſet icōpatibilitas ex hoc colligitur ratio cur tam varie reſcriptū po ſterius nō reuocat prius niſi expreſſe fiat ꝺ prioze mentio et tamē cōſtitutio posterioz etiam non faciens mentionem de priori de rogat ei vt hic dicitur quia princeps ex cer ta ſcientia prioris cōſtitutionis habens iu ra i pectoze ſuo recluſa preſumitur ſcire pri ozem ꝛ facere posteriozem. Sed quia reſcri pta cōtinēt facta que nō ſūt in pectoze prī cipis recluſa quia factoꝝ omniū habere me moriam et i nullo deficere diuinitatis ē po tius q̄ humanitatis. C. de vete. iur. enucle. l.i. §. ſi quidem ꝛ ergo princeps nō p̄ſumit cōſcius primi reſcripti cōcedēdo ſc̄um vt dicit goff. in ſū. §. derogatur de conſti. ſed vbi cōſuetudo in aliquo loco vel ſtatutum mūicipale precedit. et lex principalis gnālis ſequitur cōtraria certe prius nō tollitur. c. i. in ſc̄o dicto de cōſti. li. vi. quia nō appa ret principem ſcire illā cōſuetudinē vel ſta tutū i. lud. ymmo veriſim le eſt eū ignoraē cū ex alieno facto inducatur. ideo non pōt ꝯcludi ipſū tollere voluiſſe q̄d veriſimiliter ignorabat. optiuebit g° lex illa locū tantū in nō cōtrariis prioꝝ ꝯſuetudiū vel ſtatu to vt. c. i. prealle. ſed ſi in lege tali posterio ri cauetur q̄ valeat generaliter et ſpecialiter non obſtante quocūq̄ ſtatuto cōtrario vel conſuetudine tuuc tollitur prioꝝ conſuetu do vel ſtatutū ar. l. ſi quis i dubio. ff. de le. iii. iuncta. l. quotiens ꝛ. l. reſcripta. C. de pci impera. offe. et eſt ratio ex tenoze posterio ris legis quia clare patet i posterioze tollē velle priozem ꝯſuetudinē vel ſtatutū licet ignoret..

Postumus vel postuma. dicitur qui vꝰ que post humationē ideſt postq̄ pater datꝰ eſt humo naſcitur. impꝓprie aūt quilibet di citur postumus qui naſcitur post teſtamen tum ſc̄m azo. C. e. ti. postumus etiā dicit nepos qui post humationem aui natus eſt ꝓprio patre ſupſtite. ꝛ ille ꝓprie dicitur ne potulus quaſi nepos postumus.

Postulatio ē alicuius perſone ad dignī tatem vel ſocietatē fraternā canonice facta vocatio vel perſone ad eligēdū petitio que eligi nō poteſt vel ſic ſc̄m goff. eſt gratie petitō vt cū ex gratia petitur aliquē i eligi bilem licenter eligi. et eſt duplex postulatō ſcz ſolemnis que eſt alicuius inhabilis alit q̄ ꝓpter crimē a ſupioze ad beneficium vo catio et admiſſionis petitio vt in. c. vnico ꝺ poſtu. prela. li. vi. et hec cōfirmata habet vī electionis. alia nō ſolemnis eſt petitō facta a ſupioze vt tollat obſtaculū aliquod eligē di ꝛ beneficium acceptandi illa q̄ p̄ſuppo nit electionē ante l̄ poſt fieri vt monachus electus nō poteſt cōſentire ſine licencia ſui abbatis. et ſic postulatio licentie ab abbate dicitur nō ſolemnis .ꝛ ergo postulatio ē ſo lū inuenta ꝓpter incapaces vt illegitimos ꝛ nō ſufficientis etatis vel prius beneficia tos. nam capax dignitatis non dēt postula ri ſed eligi. quare postulatio non multū dif fert ab electione. Et nota q̄ postulari dēnt ꝛ r̄ō eligi ſextuplices perſone. primo archi epūs ad aliū epātū de poſtu. prela. bone. Se cūdo epiſcopꝰ ad epātū vel aliū archiepa tum. c. ꝛ ſi vnanimiter. e. ti. Tercio laycus ad dignitates. lxi. diſ. hoc ius. Quarto cleri cus in minoribus ordinibus cōſtitutus. c. ꝑ terea de eta. ꝛ qualit. Quinto illegitime na tus de elec. innotuit. Sexto qui nō eſt i eta te legitima cōſtitutꝰ de elec. cum in cunctis et. c. cū nobis.

Postulare vel aduocare eſt aliquē deſe rriū ſuū vl̄ amici ſui coram iudice vel apud eum qui iuriſdictionē p̄eſt i iure exponere

vel alterius desiderio cõtradicere. ff. e. ti. l. postulare et. iii. q. vii. §. tria. versi. ẽ autẽ et C. de ꝓcurato. l. i. et. C. de postula. l. ii. ꝛ. c. cũ sacerdos. de ꝓstu. in glo. iii. vnde ꝓtor inquit. qui nõ habet aduocatũ ei dabo. ff. de postu. l. i. §. ait ꝓtor ꝛ itelligit si habẽ nõ potest dabit enĩ feminis pupillis debilibus ꝛ his qui sane mentis nõ sũt vel ꝓpt potentiã aduersariorũ aduocatos inuenire ñ possũt. ff. de offi. ꝓcõsulis. l. nec quicquã. § vlt. ꝛ hoc ꝓ sallario cõuento a pte vl statuto a iudice iuxta facũdiã aduocati modum litis et fori consuetudinem quãtitatem non excedẽtem vnde aduocare ꝛ sallariũ recipe ꝓ aduocãdo bene l. cs. xi. q. iii. nõ licet. xiiii q. v. nõ sane vbi. augustinus ad macedonium inquit nõ debet ideo iudex vendere iustũ iudiciũ aut testis verũ testimoniũ quia vendit aduocatꝰ iustum patrocinĩũ ꝛ iuris peritus verũ cõsiliũ. licet gvuilhel. dixerit cõtra q̃ michil possit recipi p iusto patrocinio vt no. in. c. non licet ꝓ palle. Item aliqui prohibentur postulare p edictum prętoris. Ñ nõ cuicũq; datur vt postulet idest aduocet ymmo vetatur. addictus pene seruus puer actor arene. luminibus cassus mulier mulie bria passus. caueant autem aduocati postulãtes ne causas despatas assumã . ꝛ si forte a principio assumpserint ignoranter cum de vicio cause patuerit cessent ꝛ sallaria iam recepta restituãt. C. de iudi. l. rem nõ nouã ꝛ nota q̃ ꝗuor sũt obseruãda aduocatis. primo vt cause qualitatẽ eraminẽt ꝛ iustã si voluerint assumãt iniustã vero repudiẽt scdo vt modestiã veritatẽ ꝛ legalitatem ꝑuent in aduocãdo. tercio vt sallariũ cõuemens petant. quarto vt nec a principio cõueniant de certa parte litis vel cũ graui dãno litigatoris nec post ceptã litem ullum pactũ ieant cũ eo quẽ i ꝓpria fide receperũt scdm goff. in sum.

Potestas quiq; modis accipitur. ff de ver. sig. l. potestas. Itẽ quãdoq; accipitur i feineo. genere vt. c. fi. ỏ iudi. ꝛ sic capitur substãtiue. i abstracto et addit ei adiectiuũ vt ibi florentia potestas Q̃q; in. masculino gnere vt. c. tua de homi. ꝛ sic sumitur cõcretiue significans officialẽ ciuitatis habẽtem iurisdictionẽ vel potestatẽ primo mõdictã ꝛ sic iterũ addit sibi ꝓnomẽ possessiuũ dicendo noster l vester potestas.

Pragma grece dicitur latine causa vnde pragmatica negocia dicuntur. ide pragmaticus idest causidicus vel actor negociorũ et causarꝫ scdz ysi. li. v. ꝛ. x. q. i. hoc ius por rectum in fi.

Pragmatica sanctio dicitur causa i consistorio principis ventilata cui ꝓcerib9 sacri palacii. ꝛ ẽ cõstitutio quã ipator cõsilio ꝓcerũ statuit seu sanxit quãdoq; etiã dicit cõfirmatõ i scriptura facta ab ipatore cum cause cognitioẽ sup cõtractu permutatõis vt in. c. i. de rerũ pmu. in glo. ꝛ pragmaticũ sacrũ est principis rescriptũ vt i. c. fũdamẽta de elec. li. vi..

Pragmaticarii sũt qui scribunt pragmaticas sanxiones. ꝛ alio modo dicuntur scrimarii vel magistri scrimoꝝ vl scrimoꝝ memoriales eo q̃ adeptã scripturã ꝛ sanctiõnẽ i scrimo positã custodiebãt ad memoriã.

Prebenda est ius percipiendi ꝓuentus in ecclesia collegiata ex actione prouenies cõpetens alicui tamq̃ vni de collegio quoi ius er canonia descẽdit. non debet enĩ canonicus sine prebenda esse vt in. c. relatũ. e. ti et ꝓcedit ex institutione et offitio quia ex hoc q̃ facit quis officiũ debet percipere ꝓbendam et beneficiũ. sed canonia quere. ẽ. de. C. vt in. c. cũ. m. ferrariensis de cõsti. in. glo. vi. Item prebẽda quãdoq; capitur large pro iure qd alicui nõ tãq̃ de collegio ꝛ ratõne mĩsterii officii pauperta is vel vtilitatis cõceditur vtendo et fruendo in vita sua certis rebus ecclesie vt redditibus q̃s canonici recipiũt vel alii de tali habentur i c. q̃ ñ nullis de magistris. xvi. q. i. possessio

nes ꝛ. §. illud ꝛ layci maxime nobiles hẽnt tales ꝓbẽdas ſcd'um cõ ꝓoſt. in. c. cũ i ferra rienſis ꝓealle..

¶ Precariũ ſcd'z azo. C. e. ti. in ſ. ẽ id qđ precibus vtendũ cõceditur petenti q̃diu patitur qui cõceſſit. ſed ſcd'm goff. in ſum. e. ti. ẽ illud ꝑignus obligatum creditori et a creditore ipſi debitori cõceſſũ et vtendũ q̃diu ꝑatitur et permittit qui conceſſit vt eſt text. in. l. i. de. preca. ff. vbi dicit vlpianus q hoc genus libertatis er iure gẽtium deſcendit et ſubdit ibidem. differt aũt ꝓcariũ a donatione quia qui donat ſic dat vt ñ recipiat illud qd dat. ſed qui precariũ cõcedit primo ſic cõcedit vt recipiat quãdocũq placebit. vel precariũ eſt cõtractus iter dominũ et colonũ. ꝛ eſt cõtractus gratuitus et ſimilis ꝓmodato in tantũ vt quidã dicerent hos cõtractus nõ differre niſi verbis qui tamẽ differũt etiam in re nã licet ! multis cõueniant precariũ ꝛ cõmodatũ. differt tamẽ precariũ a cõmodato. nam commodatum fit ad certũ vſũ nec poteſt revocari niſi vſu expleto. precariũ vero qñcũq placuerit poteſt revocari. Item precarium qñq dicitur cõtractus de quiquẽnio in quiquẽ ium revocandus. Et ſi quiquennio elapſo ſub taciturnitate pretereatur tunc revocari intelligitur talis cõtractus. dicitur aũt precariũ ideo quia eſt cõtractus ad preces factus.

¶ Precaria verba ſũt hec rogo volo mãdo fidei cõmitto. iubeo autẽ preceptiuũ eſt. C ꝓmũia ff lega. l. ii. in princi. mãdo quãdoq eſt verbũ precariũ arg. ii. q. iiii. mãdaſtis vbi ep̃s mandat pape. qñq tamẽ mãdo ponitur preceptiue ſicut etiã rogo vt. xi. q. ii. rogo. qñq mandatiue vt. ff. de neg. geſt. l ſi mei rogatu ideſt mandato ſuſcepiſtis.. Item quãdoq dep̃catiue ꝛ ſic vt frequẽcius ponitur.

¶ Precaria dicitur donatio ad p̃ces facta vſq ad mortem recipientis. xii. q. ii. ſepe. xvi. q. iii. clerici. et eſt contract9 ille affinis emphiteoſi Item precarie dicũtur quedã p̃ ſtatões ſeu cõceſſiones vſufructus ad ꝫ ceſ facte i recõpẽſationẽ ꝓprietatis que datur eccleſie cuius forma habetur x. q. ii. ꝓcarie

¶ Preceptũ require ſup̃ mandatũ

¶ Preco eſt qui apud acta aut in ciuitate publice ꝓclamat vel ꝓnũciat aliquid facẽ dũ vel dimitendum p quẽ plerũq fiebat edictorũ narratio ideſt recitatio et publica ius vocatio et citatio alicuius mercimonii vel rei vendende nunctiatio et ſubhaſtatio.

¶ Preciſe ſcd'm cardinalẽ in ſcriptis tantũ valet ſicut abſolute et ſine cauſe cogmitõne vt de heret. c. ꝓtra rp̃ſtianos. li. vi. ꝛ dicit car. ſi ponitur i ſtatuto opatur vt ipſũ non tollatur per ſequens ſtatutũ in caſu in quo ſublatũ fuiſſet ſi nõ apponeret. ꝛ dat ſimile de iuramẽto appoſito in. l. ſi quis in pri. ff. de le. iii baldus autem dicit q non valeat preciſe ideſt ſine cauſe cogmitioẽ quia ſic rer eſſet ſuperfluus i. c. ii. de reſcrip. vbi ponitur expreſſe ꝓbaſe et etiã ſine cauſe cogmitione. ſaluando tñ primũ dictũ dicitur q̃ ille ter. ponitur declaratiue vel expoſitiue et ꝓ ideſt qđ dictũ magis placet doct.

¶ Precipitiũ fit ſine modo et cum piculo de ſepul. c. ex parte ꝛ ſcd'm io. an. in. c. e. paſtoralis de re iudi.

¶ Predium dicitur fũd9 vel ager require ſupra ager.

¶ Prediũ vrbanũ ꝛ ꝑdiũ ruſticum regre ibidẽ ꝛ etiã actio fi mũ regũdoz.

¶ Predium dotale eſt qñ iſta duo ꝓcurrũt ſcz q̃ matrimonium cõtractum ẽ ꝛ traditõ ꝑdii i ſeruenit ſcd'um azo. de fun. dota. C. i ſumma.

¶ Predium canatum ſcd'm io. et accurſ. C e. ti. in rubrica. eſt predium in quo fne unt cellule. vnde canatus ideſt cella. nam cana grece cellarium dicit latine. vel aliter erãt tunc predia ſcripta vt canonẽ redderent ii

cellulas scdz a30. ibidem. li. xi. ⁊ eoz coloi dicũtur canati vel domínici colom quía dicta p̃dia erãt i pratis.

¶ Prefectus augustus vel augustalis dícitur p̃fectus egípti vt. ff. de offi. p̃fec. augusta. l. vna ⁊ C. e. ti l. quía impatoz. nã ipator marímus augustus i egípto primo p̃fecti potestatẽ introdurít.

¶ Prefectus pretorío. ab iitio magíster eq̃tum creatus est cũ dictatozes sibí antiqtus magístros mílitum eligerent qui príncipalí sollicitudím associati sũmã post dictatozes gerebant potestatem hoc exemplo príncipes ad quos gubernaculũ reipublice puenit postea elegerunt p̃fectos pretorío quibus publice díscipline emẽdatõ concessa est quozũ auctozítas ita est ampliata ⁊ adeo a p̃bata vt nec ab eoz sententís appellari. nec i itegrũ restitutío facile posset postulari. ⁊ erãt quatuoz scz prefectus pretorío orientís prefectus pretorío affrice cuius sedes est i kartagine. prefect⁹ pretorío illírici ⁊ prefect⁹ vrbis. ff. de offící. prefect. preto. l. í. et ibí. nota.

¶ Prefectus vígilũ idem est qõ prefectus nocturnus. horum autẽ officium ẽ de nocte facere ercubías prefuerunt q̃ ícendíís arcẽdís qui etiam capiebant ínquírebant ⁊ puníebant incendiarios fures g̃ísatozes effractozes nísí delíquens esset tã famosa psona ut ad prefectũ vrbís deberz mitti puníẽda poterãt etiã iudicare de capsaríís qui i balneis vestimenta custodiẽda suscipiũt sí alíqd dolo fecerunt. vl. ff. de offi. prefec. vígil l. ii. §. cognoscit.

¶ Prefectus annone dicebatur qui de annona ídest blado curã habebat reqre sup edílis cerealis.

¶ Prefectus vrbís dicebatur cui ab ímperatoze p̃cessa est vrbís adminístratõ qui ceteris magístratibus ex quacunq̃ causa ab vrbe pficíscentibus et recedentibus i vrbe relictis ius dicebat ⁊ õmb⁹ dígnítatibus i cíuitate antecedebat sua dígnítate qui cũ ab vrbe pgrediebatur non habuit iurísdictionẽ quã prebere tñ potuit in cíuitate. sz scdm a30. C. e. ti. etiã extra vrbẽ intra cẽtesímũ míliare habet iurísdictionẽ vide de offi. prefec. vr.

¶ Preiudicíũ est. quasí quedam p̃latio vl prepositío síue p̃locutio vnius rei respectu alterius nam alíquíd preiudicare alteri est illud illi p̃ferrí. tamẽ hoc verbũ preiudicaẽ alterius modí cõstructionẽ ⁊ ampliozẽ sígnificatõnem habet q̃ hoc verbũ preferre. dícitur enĩ psonaliter ex ppria cõfessione in iudício míhí preiudicaui ídest cõfitendo mípsí in iudício preiudicíũ feci. hoc enĩ preiudicíũ nõ sígnificat cõmodũ meũ esse factũ sed incõmodũ vt sí iudex nõ sequatur veritatem sed meã cõfessionẽ ita dícitur res iudicata veritatí facere preiudicíũ nõ vt veritas rei iudicate preiudicet ídest preponatur sed res iudicata veritatí. preiudicare igitur est alicui alíquíd prepoñ. Et sic dícimus rẽ iudicatã veritatí facere preiudicíũ ídest eí qõ preiudicatũ est dato q̃ nõ sit verũ. nam dato q̃ ita non sít sícut iudicatũ est tamẽ p̃ ponítur veritatí.

¶ Preiudiciales actioẽs p tãto dící possũt q̃ in ípsís tractatur de magno preiudício l quía questíom mote preiudicãt. verbígcía agis cõtra me et alíquíd petís oppono tíbí questionem status dícendo q̃ tu es fílius meus vel seruus meus ín ptãte mea ꝓstitutus aut libert⁹ ⁊ sic de cõsímílibus.

¶ Prepositus potest dící quílibet qui alíís preest. vsus tamẽ obtínuit vt p̃positus dícatur qui quõdam prioratꝰ curã sup alíos gessít de ver. sig. quãuis.

¶ Prepositi labarũ alías labozũ vel scdm alíquos labíozũ a labíís dícuntur quía forte cozrígebant eos qui male de príncipe loqbantur. Dícũtur aũt labarz a signo bellíco quod fecit fieri constantínus ex auro et lapídibus precíosís inter alía signa bellica et

ciriuatur a liber. q ergo talibus faciendis preponebantur dicebãt ꝓpoſiti vt ē.

¶ Prepoſiti ſacroꝝ ſcriniorũ erant illi qui preerãt ſcriniis impialibꝰ qui alias dicebãtur ꝓximi eo q magis principi approximabant q̃ alii. tria aũt erant ſcrinia ſiue camere de quibꝰ tractatur. C. e. ti. li. xii. primum ſcriniũ erat camera epiſtolarũ ꝙque principi mittebãtur vel ab eo mittebãtur. ſcd'm fuit libellorũ cõuẽtualiũ vel cõuẽtionaliũ q cognitionũ vel cõuentionũ. terciũ erat diſpoſitõnũ vt eſt regiſtrũ ſcd'm accurſ. i rubri. e ti. l. i. preall'e.

¶ Prerogatiua. idẽ ē qd' priuilegiũ de q° infra dicetur.

¶ Precentores dicũtur cantores qui in choro inciꝑiunt i eccleſia collegiata in. c. cũ oli ꝺ ꝓſue. q dicuntur duo genera cantorum i arte muſica ſcz precentor qui vocẽ i cãtãdo ꝓmittit et ſuccentor qui ſubſequẽter canendo reſpondet et additur cõcentor qui cõſonat predictis vt xxi. diſ. cleros verſus finẽ.

¶ Preſes eſt nomẽ generale ad õnes ꝓconſules et legatos ceſaris q olim ꝓuinciarũ rectores ſiue moderatores vt. ff. ꝺ offi. ꝓſi. l. i

¶ Preſes ꝓuincie dicitur qui in ꝓuinciis poſt principem ſũmã gerebat poteſtatẽ Nã regna redacta erant i ꝓuincias quaꝝ rectores dicebantur preſides et ſũt clariſſimi vt balliui. q ſic ꝑprie capitur ſiue ſtricte. ſz generaliter capitur vt ſuꝑ.

¶ Preſentes dicũtur q i eadem ſunt ꝓuincia. l. fi. C. de. ꝓſcrip. triginta annoꝝ.

¶ Preſerti ponitur aliqñ i iure ꝓ maxime vt. c. ex. litteris. ii. de bomi. aliqñ ꝓ tãtum vt ibidẽ in glo. fin pe. diſ xii. c. illud vbi bona glo.

¶ Prelati noie intelligitur eccleſia et miniſterium populi. et eccleſia ẽ in epiſcopo et ñ ecõuerſo nõ tamẽ noie prelati ſemp itelligitur eccleſia vt in. c. edoceri de reſcrip. i glo

¶ Propere ꝑprie ideſt nimis cito.

¶ Preſbiter grece interpretatur ſenior latine et eſt nomẽ ꝺignitatis q nõ etatis tãtum lz alibi dicaẽ nomẽ etatis xciii. diſ. legim. nã ꝓpter honorem et dignitatem quã accepit preſbiter noiatur. et dicitur quaſi prebens iter q nõ vt quidã interpretãtur quaſi preſociis bibens ter de hoc. xxiii. diſ. cleros poſt medium

¶ Preſcriptõ ſcd'm goff. C. e. ti. Eſt qꝺdã ius ex tempe ſubſtãtiam capiens ideſt firmitatem. Et habet locũ in rebus immobilibus. Et hec diffimitio ipugnatur ab aliis. nam ex preſcriptõne nõ cõpetit ius ſed exceptio. Vnde ſic diffimitur preſcriptio eſt exceptio rei ex tempe ſubſtantiam capiens q diffimitio etiã ab aliis ipugnatur quia preſcriptio nõ capit ſubſtant ã ex tempe ſz ex auctoritate legum. ideo preſcriptõ ab aliis ſic diſcribitur. eſt exceptio rei ex tempe congruens ab auctoritate legũ vim capiẽs negligentibus penã infligens q finẽ litibus ponens que ommino magis videtur ꝓpleta iducũt autẽ preſcriptionẽ bona fides iuſtus titul' cõtinua poſſeſſio et ſine rei vicio ſz qd' res ſit preſcriptibilis ſcd'm goff. q nota bonã glo. vltimã in. c. illud de ꝓſcrip. quot modis fiat interruptio preſcriptionis naturaliter q ciniliter. vnde habemus dormitionẽ perpetuationem q interruptionẽ ꝓſcriptionis q requirũtur ſex ad preſcriptionẽ ſi valere debet ſcz. titulus poſſeſſio bona fides res preſcribenda perſona preſcribens q perſona contra quam preſcribitur inter eue poſſeſſio q bona fides ſunt maxime ſubſtãtialia vt notatur in. c. illud preall'e. q ſunt. xxxi. caſus i quibus nõ currit ꝓſcriptõ q habes in glo. fi. c. cũ nõ liceat de preſcript. vide etiã glo. ſũme. xvi. q. iii. de vſu et preſcrip. Item preſcriptõ eſt lõgi temꝑis continuata poſſeſſio inter preſentes. x. annoꝝ i ter abſenies. xx. ãnoꝝ. C. de preſcrip. x. vel xx. an. l. vlt. Alia eſt preſcriptio lõgiſſimi tẽꝑis ſcz. xxx. vel. xl. annoꝝ. Et illa dicitur lõgiſſimi temꝑis. Vnde cũ aliquis rem aliq

tãto tempe possidet ipsã possessõis diutur
nitatem et tempis ꝯtinuatõnẽ prescribit ꝛ
actorẽ remouet siue p vim siue aliter siue ti
tulo nactus ẽ possessionẽ vel alio quocũq; i
iusto principio. Sed diceres ex hoc videtur
q decime a laycis pscribãtur diuturnitate
possessionis ꝛ cõtinuatione tempis. rñdeo
notando q seruitutes et alia iura incorpalia
ene pscribũtur spatio.xx. annorũ dũ tamẽ
talia sint que ius cõmune non vetat poss
re. alias que possideri nõ possũt de iure nõ
prescribũtur vt sutn decime p laycos vt.c.
phibemus de deci. ex quo colligitur ar. con
tra laycos volentes se tueri prescriptioẽ tẽ
pis vt possint decimas possidere vide.c. p
uenit de censi vbi glo. ecclesia cõtra eccles ã
gaudet prescriptione.xxx. annorũ si sine i
terruptione possideat monasterium gaudz
pscriptione. xl. annorũ nec minor exceptio
religiosis domib; oppom potest cũ effectu
ꝛ romana ecclesia centũ ãnorum gaudet p
scriptione. Item pscriptio. xxx. annorũ sclz
antiqua iura sed modo. xl. ãnorũ tollit õnẽ
actionẽ et omne ius. c. auditis de pscrip. sz
nõ currit tempe scismatis. e. ti. cũ nobis nec
sede vacãte. c. de quarta et. c. decime et. c. au
ditis. e. ti. nec etiam tempe hostilitatis c. ex
transmissa. e. ti. etiã nec currit cõtra visitati
onẽ episcopoz ꝛ pcuratõnẽ eis debitã. c. c i
ex officii et. c. accedens. e. ti. et est introductũ
ppter desidiã ius suũ negligẽciũ. ꝛ qui pos
sunt pscribere ꝛ q non etiam que res nõ pos
sunt pscribi notatur i c. cũ nõ licet. e. ti..

¶ Prescriptis verbis. dicitur cõtract; in
nominat; et talit qñ est factũ inestimabile
vt. manumissio q; libertas inestimabilis ẽ
et tũc datur actio de dolo vt in. l. dedi tibi
ff. de cõdi. ob cau. da et. l. naturalis. §. qõ si
facio. ff. de prescrip. nec inde nascitur ciuilis
actio que pscriptis verbis dicitur de qua
supra actio de prescrip.

¶ Prestigiũ est quod preridit alias prestri
git aciẽ oculorũ sclz obumbratio quedam
videlicet cum videtur alicui se aliud videre
cũ videt vt in incãtationib; ꝛ sic patet vt
legitur i vita. patrũ de quodã ꝑiugato no
lente accedere vxorem ppriã quia videbat
sibi equa quousq; p quẽdã beatũ tale psti
giũ fuit sublatũ. dicebãtur etiã pstigia ca
ptiones verboz; quib; obumbrãtur. ꝛ ideo
dicebantur pstigia versuti iuris vt supra
ius versutũ hec azo. C. de le. l adulter. et de
hoc. xxvi. q. v. nec mirũ post vnã coũpnã
vbi dicitur de magorũ prestigiis que non
sunt vera sed fantastica esse pbãt. ꝛ pstigi
um dicitur invemisse mercurius vt ibidem
in ter.

¶ Presumptio secm spe. e. ti. ẽ argumẽtũ
ad credẽdum vnũ factũ surgens ex pbatio
ne alterius vt ex coexistentia vel cõiectura
psonarũ suspectarũ presumitur coytus. c.
litteris. e. ti. vbi solus cũ sola nudus cũ nu
da in eodẽ lecto ex presumptione violenta
probantur copulari carnaliter. Sed secum
goff. diffinitur sic. est alicuius facti dubii a
liquotiens plena aliquotiens semiplena in
uestigatio seu pbatio. Item presũptio ẽ qdã
dam mediũ intellectuale veritatis eliciende
ex circũstantiis insurgens. exemplũ pone i
c. erstudiis. e. ti. illa tamẽ pbatio nõ infert de
necessario q; aliter potest se res habere misi
sit presumptõ iuris ꝛ de iure. vnde tres sũt
species presumptionis. vna est temeraria
que cõsurgit a malis hominibus et ex cau
sis leuibus alias puerilibus. e. suspicioni
bus leuibus et hec repellitur ꝛ reprobabilis
est vt. ii. q. i. primo. vi. q. i. oues de sen. ex in
quisitionẽ. alia est pbabilis vel verisimilis
que surgit ex multis causis et suspicionib;
et hec admittitur ad pbationẽ semiplenam
vt de psũp. in multis capitulis ꝛ in. c. so li
cite ỏ resti. spoli. vnde coadiuuat ad pbati
onẽ si sint alia coadminicula. c. a nobis qui
matri. accu. posf. vbi glo. admittitur etiã
ad purgationẽ indicẽdam. c. si quis de pur
cano. ii. q. iiii. presbiter. tercia est violenta

que ad ꝓnũciãdum vel cõdẽnandũ fufficiens reputatur vi.xxxii.q.i dixit dñs.ff.de bis qui fui vel alie.iuris funt.l.filiũ ꝛ.c.'iteris de ꝓfump. diffinitiones ꝑſũptionũ vide plene i.c.is qui de ſpon.in glo.ii.vbi de quituplici ꝓfumptione.ꝛ vide nota p io.teutonicũ.l.diſ.c.ferrũ.vbi de diuerſ.ꝑſumptionibus. nam ꝓfumptio violenta ſubdiſtinguitur.quia alia iuris.alia iuris ꝛ de iure.iuris eſt cũ ius ꝓfumit aliquid ſed non ſtatuit ſup ꝑſumpto et illa recipit cõtrariã ꝓbationẽ.xxxv.q.iii.extraordinaria.xxvii.q.i nec aliqua.iuris ꝛ de iure eſt cũ ius fingit et ſtatuit de ficto cõtra quam fictionẽ nõ admittitur contraria ꝓbatio.c.ad id.et.c.is qui de ſpon.ꝛ de cõdi.appo.c.per tuas.c.de illis.vide.cõcor. multas.et q̃liter ius fingit.vide goff.in ſũma.e.ti.nã differũt ꝓfumptio et fictio iuris de quo ſupra fictio.et vna ꝓfumptio tollit aliam c.cũ inter.B.de electi. vide glo.optimã in lege nõ eſt veriſimile.ff.qõ me.cau.et not. doct.regulã q̃ ꝓfupmtio ꝓmuis trãſfert i alium onus ꝓbandi.l.gñaliter. §.ſi petitũ verſi.ſed cũ ex ꝓfũptioẽ.ff.de fideicõmiſ. liber.Item ꝓfumptõ.ex neceſſitudine ſanguinis vincit omnes alias ꝓfumptiones vt eſt g'o.in.c.fina.de teſta.vt ſi lego ludo.ꝛ ſũt duo eiuſdem nois ꝓpꝛii et cognomis ꝓfumitur p ſilo qui mihi neceſſitudine cõiũgitur.ꝛ quia ꝓfumptõ ſurgit ex qualitatibus.ſciendũ q̃ quedã ſũt qualitates intrinſece et naturaliter hominĩ inherentes et harũ quedã adherent anime ꝛ quedã corꝑi exẽplũ de ꝓmis vt bonitas malitia et i dubio ꝑſumitur,ad bonã partem qꝛ naturaliter naſcimur ſine malicia.ar.c.ad mẽ ã xi.q.iii ꝛ talis ꝑſũptio tranſfert onus ꝓbandi i aduerſariũ.et ſic intelligitur.c.vnicũ de ſcruti miſi ſemel eſſet cõuictus de malicia.talis enĩ ſemp malus ꝓfumitur.ii.q.v.p totũ ꝛ.c. ſemel de re.iuris.li.vi.vel ſi eſſet infamat? ſic enĩ i eũ trãſfertur on? ꝓbandi.ō ſcdis vt ſanitas infirmitas. et iterum in dubio ꝓfumitur melius et negans ꝓbabit vt.l. nec codicillus.C.de codicillis miſi quis fuiſſ infirmus infirmitate aliqua de ſui natura perꝑetua vt epilencia vel appoplexia.c. cum inter.de elec vel vbi dubitaretur de ꝑpetuitate infirmitatis vt in furioſo ideo qui ꝓallegat contrariũ debet ꝓbare.i.q.ſc. iudicas.ſimiliter ſi negatur quis legitim? ꝓbat negans.c.tranſmiſſa qui fi.ſint legit. ſcdo alique ſũt qualitates extrinſece ꝛ accidẽtales vt eſſe diuitẽ iuriſcõſultũ muſicum medicũ cozaulã.nc.que non naturaliter adueniũt.nam natura nõ facit artẽ ſz bene ꝑparat ſcdm bal.et in bis onus ꝓbandi incũbit cuicũq; allegãti ad fundandã intentionẽ ſuam ſiue affirmatiue ſiue negatiue allegat maxime cũ pars aduerſa fũdauit intentionẽ ſuã.nõ tamẽ ſemp ſuccubit nõ potens ꝓbare ſic q̃ alter ꝓpter iſtus nõ ꝓbationem admittatur ad intentũ ſuum.nã adhuc iudex ex offiõ ſuo poteſt illum refutare ſi ſibi cõſiſterit eum idignum.et hoc i cauſa in qua vltra allegationes partiũ iudex poteſt ꝑtiri officiũ ſuũ.ſecus i cã vbi hoc non ꝓoſſet miſi petit?.

¶ Preter quãdo capitur excluſiue quãdo incluſiue.vi.c.litteras in fi.de ꝓfump.etiam vide inno.in.c.dudũ.ii.ō elec.e i de.i de ſum.trim.et fide.cat.ꝑ glo.ꝛ archi.in. c.ebzon.xxii.q.i.Item bet.in.l.i.in.f.ff.ō pigno act.et per alios in.l.actioẽ.C.de trã ſact.et in regula peccatũ de re iurie.li.vi. ſtat enĩ icluſiue ꝛ augmentatiue q̃n cadit i ē res ꝑmitus ſeparatas vt dicendo lego tibi omnes vineas meas ꝑ ter domũ.ſz ſtat excluſiue quãdo cadit inter dictiões ſignificantes res ſibi inuicẽ contentas vt lego tibi omnes libros meos ꝓeter ſalicetos ambos richardũ et bart.vide de hoc alb'icum in alphabeto ſuo et notatur in.l.medio.§. vroꝛi.ff.de le.i. Item ibi capitur excluſiue lego omnes ſeruos meos ꝓeter ſẽꝓronium

ratio quia sēpronius eximitur de oratione p̄cedenti vt ibi nō includatur. l. nāq;. §. fi. de penu. lega. ff. et sumitur ratio ex hoc q; hec est volūtas pferentis declarata eo q; alias hec verba preter sēpronū michil operārēt sed ibi sumitur inclusiue lego ōnes libros meos tali preter ciphū argenteū quē apud eū deposui ratio quia hec ē volūtas pferentis et verba preter chiphum. nē aliter michil operarentur nisi exclusiue exponerētur. Jtē ponitur quādoq; coniunctiue nō inclusiue vt ibi de biis seruis qui sūt in patrimonio preter. x. quos legaui titio lego. x. seyo q; sensus est et. x. legaui titio et sic per legatū factum seyo nō reuoco factum titio. et sic intellige hic cōiunctiue ideſt cōtinuatiue sic fit cōtinuatio per dictōnē q; q̄n ꝓtinuat orationes. nam in predictis legatis titius q; seius nō sunt cōiuncti cōiunctioē q; facit vnū corpus de qua in. l. re. cōiuncti. ff. de le. ii. q; ideo si in patrimonio essēt tantum. xv. fuit q; titius haberet. x. seyus tātum. v. l. si ita legatum. ff. de le. i. et ē ratio quare significat sic ipsa volnntas proferentis ꝺclarata ex ꝓfectura q; testator nō vult reuocare nisi ex pressius appareret. si enī hoc casu poneret inclusiue tūc seyus haberet. x. legata titio q; cum hꝰ illa sibi legata sc̄z seruos i patrimonio existentes et per hoc esset reuocatū leḡtum titii quod nō est dicēdum. Jtem ibi cū papa dicit dispenso tecum vt alia beneficia preter obtenta possis obtinere. ponitur etiā cōtinuatiue siue cōiunctiue. nam sensus ē talia obtineas cū obtētis q; sup istis obtētis dispenso ita q; obtenta non ītduntur in dispensatione vt in. c. ndum de elec. quia hoc non videtur de voluntate pferentis nisi exp̄essius declaretur eo q; dispensatio in casibus odiosa semper restringitur. Jtē exclusiue nō exceptiue ponitur p sine vt ibi p̄ spē ideſt sine spe. et sic dicitur dilatio dāda ē illi qui pret̄ spem trahitur ad alienū iudicē. l. si quādo. C. de dila. ibi em̄ non ponitur exceptiue nec inclusiue q; ozatō illa hoc nō patitur et sic tantū ponitur exclusiue et sic de aliis.

¶ Preterire est testatorē obmittere aliquē qui suus heres est eo nō instituto siue eo exheredato vt habuisti s̄ de heredtb?.

¶ Preteritio dicitur talis omissio vel exhēdatō scd̄um azo. in sū. C. de libe prete. l. exhereda. isti. ô here. qui ab itesta. defer. §. eā dem vt supra.

¶ Pretor est qui in vrbe romana iudicō se natus ad dissipandū vel disceptandū dubios actus et causas ordinabatur. Et erat ei? officiū ānuū vel annale quia solo āno dnrabat. Et anteq; a populo romano ad principē trāslata fuisset ptās vel anteq; romana potestas sub impatore veniret habuit ptātem plenā faciendi ius et statuta q; edicta. cuius edicta iuris onerarii nomīe censentur quia huiusmodi honore et auctoritate pollebant vt. C. de offi. preto. l. i. et insti. de inre na. gen. et ciui. § pretorū quoq; edicta. q; nota in. l. certi. C. vñ legit. q; pretor viuus potius debet sequi pretorem mortuū quā ius ciuile.

¶ Pretor fideicōmissarius dicebatur ille qui de fideicōmissis relictis cognoscebat et ius dicebat et reddebat dicens ius dabo. ff de orīgi. iur. l. necessariū.

¶ Pretor pegrinus dicebatur ille qui inter pegrinos qui in ciuitate affluebant l̄ ꝓfluebāt ius reddebat.

¶ Pretor vrbanus dicebatur q; cū cōsules ad bella finitima alias vicina vocarentur ius necessariū in ciuitate reddebat. ff. ô orī iur. l. ii. palle.

¶ Pretoriū est locus in q° ius ex more redditur. etiam dicitur locus in quo quis prefecturā exercet cū suis officialibus et causā tractare solet. Jtem est domus presidī puī tie assignata vt locus deputatus iudicib? ad cognoscēdū q; deputādū l̄ ad sētentiādū de causis.

Pretoriũ vt i.ti.de offi.ꝓto.ff.

Pretoriũ pignus.dicitur illud qđ alicui datur a iudice.

Priuignus dicitur qui ex marito mulieris natus est antequã fuisset maritus eius ꝛ ecõtra.

Priuigna dicitur ꝓprie que ex vxore viri nata fuit autequã esset vxor sua.est ergo filia vxoris ab alio viro priori genita .ꝛ ꝑ priuignus filius talis genitus qnoꝝ pater vitricus appellatur.

Preuaricatores sunt qui vera crimina fraudulenter occultant.dicitur aũt ꝑuaricator quasi varicator a varia ceruice quia aduersam partẽ adiuuat ꝓdita sua causa ꝓpria dum huic istat corpe ex vna pte ꝛ illi mente et corde ex altera parte vt.ff.de ꝑuarica p totũ.

Primates ꝓprie loquẽdo sũt patriarche dis.xcix.c. i.et.ii. etiã ponitur primas p archiepo.c.sane de fo.cõpe.nam non ẽ differẽtia inter primatem ꝛ archiepm quãtũ ad effectum vt in.c.duo de offi.ordi.Nam ius canonicũ nõ curat de nominibus.c.petitio de ꝓcur.dis.xxi.cleros.ꝛ.c.precedenti.ver.et misi diuisio nominũ cũ dicitur archiprimates siue patriarche primates officiorũ sunt qui officiis presunt.

Primicerius dicitur ille qui primo loco scriptus est i matricula notariorũ ꝛ primũ locũ obtinet scđm le.vt.C.de primice.li.xii in rub.sed scđm canones est nomẽ dignitatis que subest archidiachono vt.c.vnico ꝫ offi. primice dicit ẽm primus in cãtu vel i choro qui i aliquibꝫ ecclesiis dicitur cãtor siue succentor.

Primipularii dicũtur primi administrãtes ą scꝫ primo actionẽ seu officia administrãt ꝛ secũdũ hug.qui primipulũ portãt et vtroqꝫmodo accipitur scđum accur.C. e.ti in rub.li.xii.

Primogenitum vocat scriptura diuina non quem fratres sequũtur sed qui primo natꝰ fuit vt de ver.sig.c.ioseph.

Primicie sũt prime partes fructuũ deo offerende hinc est qꝺ sacerdos primã missã cãtãs dicitur celebrare primitias.

Princeps quis dicatur habetur ysa.ix.ibi deus fortis pater futuri seculi princeps pacis interdũ dicitur angelus.iosue. i.ego sũ princeps exercitus ꝛc.iterdũ papa de conse.dis i.corpa.interdum epus de maio.ꝛ obed.si quis.vel alius iudex eccles i ast.cus xvii.q. iiii .diffinit in fi. Item dicitur imperator de re iudi. ad apostolicam presenti.li.vi.ꝛ appellatione principis intelligitur rex cle.vnica de baptismo vbi bona glo.ꝛ in vsi feu. scđm bal. Item princeps dicitur dyabolus vt lu.xi.c.ibi principe dmoniorꝫ eicit demonia simile xxiii.q.viii.§.ecce.versi.sed notãđ ibi venit princeps io.xiiii. Item dicitur ql libet secularis dominus vt xxxiii.q.v.princeps. Itẽ dicitur principalis pars i quolibꝫ iuditio vt.ff.de ser.cor.l.i.§.in hoc iudicõ. etiã princeps dicitur quilibet prelatus ecclesie vt dis.xxxv.c.ecce.princeps.et.c. corpora prealle.

Priuata persona.ẽ persona carens fũctõne publica vide ꝑsona.

Priuatũ ius est illud qđ principaliꝫ ad singulorũ vtilitatem pertinet vt in pactis cõuentionũ sigularũ ꝑsonarũ require sup ius publicũ.

Priuata delicta dicũtur que ciuiliter tractantur vt si michi furatus sis decẽ et eº vt rehabeam ago nõ vt corpaliter puniar e.ꝫ publica delicta sũt quorũ ꝓsecutõ ẽ pmissa cuilibet de populo quale est crimen lese maiestatis vel accusatõ de suspecto tutore ꝛ curatore i ąbꝰ õnes accusare pñt.

Priuati dicũtur proprie qui nõ sũt ꝑsti tuti in aliqua dignitate.xxiii.q.i.qui ꝓtra. Item dicũtur omnes exempti a iure cõmũi siue sit collegiũ siue aliqua specialis ꝑsona vii.q.i.petisti ꝛ dis.iii.priuilegia.

Priuilegiũ est principis bñficiũ contra

ius cõmune indultũ. non ẽt̃ est ꝓiuilegiũ
nisi aliquid indulgeat speciale. c. abbate de
ver. sig. et. c. i hiis de ꝓiuile. Et dicitur qua
si ꝓiuans legem vel lex ꝓiuata idest vm?
ante alios honor vel dignitas aut ĩmũitas
que sibi cõuenit eorũ que aliis incũbũt vel
que de iure ꝯmuni allegãtur. nã ꝓiuilegiũ
scdm ỹ si. li. vi. inde dictũ est q̃ in ꝓiuato ?
cedit̃ de hoc dis. iii. ꝓiuilegia ius enĩ cõ
mune ad vnã personã directũ ad õnes extẽ
dit̃ r. xi. dis. miramur de re iudi. in causis
dicuntur ergo ꝓiuilegia ꝓiuatoꝝ leges id
est a iure cõmuni exceptoꝝ vt i. c. ꝓiui legi
a ꝓealle. et nota q̃ ꝓiuilegiũ nõ tollitur p
ius cõmune nisi de ipso mẽtio fiat dẽ reseri
ptis. cũ ordine nec tollitur vnũ per aliud ni
si in scdo fiat meutio de primo. c. veniens ỗ
ꝓescrip. vid̃ g'o. u't. in. c. i. de rescip. et ꝓi
uilegiũ est duplex personale et reale. c. mã
data de ꝑsump. Personale extinguitur cũ
ꝑsona ymmo quãdoꝝ ãte personã extinguĩ
tur vt cũ eo male abutit̃ et sequit̃ ꝑso
nã et hoc verũ de cõcessio indetermĩate qz
cũ determinatione loci vel temꝑis concessũ
ñ sequitur persona extra locũ vt est ꝓiuile
giũ vsus pallii. c. ex tuarũ de vsu pallii. et ã
extincta re extinguit̃ ꝓiuilegiũ reale. xvi.
q. vii. et hoc diximus. c. abbatẽ in fi. de. ver
sig. et glo. in regula ꝓiuelegium de re iur.
li. vi. Item ꝓiuilegium ꝑdit̃ ꝓpter ser vt
in glo. vnica in fi. in c. renouantes dis. xxii
et est duplex ꝓiuilegiũ scz generale ꝛ speci
ale. Generale est q̃d cõmũi corpori vel colle
gio cõceditur vt in. c. cũ ꝛ plantare. e. ti. li
vniuersitati. xvii. q. iiii. si quis suadẽte. Et
qd̃ cõcessũ est minoribus ꝛ ecclesiis circa cõ
tractus vel quasi ꝛ circẽ iudicã. Itẽ qd̃ ꝓces
sũ est mulieribus circa fideiussores. Specia
le est quod persone cõceditur et illud extin
guit̃ cũ ꝑsona. vii. q. i. petisti et regula ꝓi
uilegia. rẽ ꝛ pone exẽplũ de ꝓiuilegio. ver
bi gratia princeps cõcedit deportato vel ali
i non valenti testari scdum ius commune
romanorũ ciuile liberã testamẽti factionẽ hꝰ
ꝓiuilegiũ significat q̃ possit testari seruãdo
solemnitatem que de iure ciuili requirit̃
in testamẽto vt. l. si quãdo. C. de ioffi. testa
Et sumitur significatũ ex solemnitate que
multis vigiliis excogitata quare nõ est
verisimile principem tam faciliter illã tol
lẽ velle et ex ꝓiuilegio siue natura eius ẽ qz
ꝓiuat ius cõmune. et sic verba debent reci
pi in suo significato strictiori. Item ubi ꝓi
ceps volenti testari cõcedit liberã testamen
ti factionẽ intelligitur q̃ possit testari nõ ſ
uata solemnitate iuris cõmunis ciuilis dum
tamen cõstet sicut de milite dicitur q̃ signi
fi atũ sumitur vt ꝓiuilegiũ valeat ꝛ aliqd
cõcedatur nisi eui sic intelligeretur nullum
esset ꝓiuilegiũ. Itẽ princeps cõcessit alicui
edificare licere in loco publico itelligit̃ sine
alterius iniuria vel incõmodo. l. i. §. si quis
a principe. ff. ne quid in lo. pub. fiat. ratio.
quia oẽs tuet̃ ab iniuriis verisimiliter nec
vult aliũ ledere nec princeps vult valere su
um ꝓiuilegiũ qꝫ est in alterius detrimẽtũ
vel quod tollit ius cõmune vt. l. quotiens
ꝛ. l. rescripta. C. de ꝓcci. imꝑe. offeren. ꝛ hoc
verũ nisi in ꝓiuilegio fieret reuocatõ legis
derogatiue scz dicẽdo nõ obstante. l. tali l̃
tali vt. l. si quis. in ꝓici. ff. de le. iii. idẽ i q̃
uis casu quo euidenter apparet principẽ vel
le tollẽ legem derogãtẽ ꝓiuilegio qz volũ
tas sua est lex nisi cõtrarietur legi evãge
lii qz hãc tollere nõ potest.

¶ Probatio scdz azo. est rei dubie p argu
menta ostensio. sed hec diffinitio scdm goff
locũ solũ habet in hiis que probantur per i
stantiã disputationis nõ aũt i iudicio vbi
ꝓbatio fit per testes et istrumẽta et plerũq;
p indicia et ꝑsumptiones. Et dicitur ꝓba
tio ab aduerbio ꝓbe. nã ꝓbe facit qui pro
bat quod intendit quia per hoc penas non
ꝓbantiũ euadit. vel ꝓbatio est rei dubie i
iudicio legitime facta declaratio. Quãuis
hec diffinitio moderetur cõtrariis. et dicit

etiã ꝓbatio quasi ꝓba' actio ratione qua ꝫ Et nota q ꝓbatio fit multipliciter. primo p aspectũ vt in notorio qđ ꝓbatur per facti euidentiam. c. euidentiã de accu. c. ꝓposuisti de ꝓba. ff. de ven. inspici. l. i. in prin. xvi. q. iii. iter memoratos. nec obstat q oculus plerũq; fallitur. c. causã. e. ti. xxvii. q. i. nec aliq quia frequentius nõ fallitur de hoc vide. goff de ꝓba. i sũ. §. insinuata nobis. etiã fit ꝓbatio p aspectũ in atroci iniuria. ff. de iniur. l. ii. Item in etate vt. l. minor. ff. de mino. sed'o fit per testes plures vel etiã p vnũ cũ aliis presumptionibus vehemẽtib9. tercio p instrumẽta. Quarto per cõfessionem. q h'i quatuor modi ponũtur in. c. cũ ad sedem ỏ resti. spolia. Quinto fit per scripturã ãtiq' rum librorꝫ. c. cum causã. e. ti. Sexto per violentiã ꝓsumptõnẽ xxxii. q. i. dixit dñs. septiõ p famã cũ ꝓsumptõnib9. c. tercio loco e. ti Nã vicinie fama facit ꝓbatõnẽ. c. vltimo ỏ frigi. et malefi. etiã p famã cũ vno teste. c. sicut de ꝓba. q si iuder dubitat ỏ fama querat a vicinis. ff. de magistra. conuenien. l. i potest autẽ fama ꝓbari per duos testes. c. in litteris de testi. et magis probat fama q̃ vnus testis vt dicitur in. c. super eo de cõsan q affi. iiii. q. iii. §. sepe. Sz nũquid p famã et vnũ testem debet quis cõdemnari de crimine ber. i glo. c. veniens de testi. dicit q ñ ratio quia in crimine debent esse ꝓbationes aptissime et meridiana luce clariores secus in causa ciuili. C. de ꝓba. l. vlt. octauo per iuramẽtũ q nota q ꝓioli sacramẽto creditur quãdo ỏ ꝓscientia alicui' queritur siue dubitatur de sententia excõmũicatõ. c. si vero aliquis. Item ꝓbatio testibus et fide tabularũ cõstat. c. forus de ver. sig. vide goff. e ti. §. species ꝓbationũ.

¶ Probatoria vel probatorie officiorũ sũt documẽta ad probãdũ aliquẽ esse priuilegiatũ ad officiũ aliquod auctoritate imperiali vt põt colligi. C. de apparito diuerso. offi. l. probatoris libro. xii.

¶ Procõsul dicitur iudex ordinarius q est iudex a populo cõstitutus nõ a principe delegat9 nec ab alio. q̃ ab habẽte ipatoriã dignitatem creatus cuius officiũ erat i prouinciis dirigi scz i regno tributariis vt p eũ prouinciales sua negocia expedirent hic vero pluries non potest vti fascibus q̃ series nemo eni septimo ẽ creatus procõsul. et nisi semel procõsulatus fũgebatur in signis. et i prouintia ad eũ ptiebat vt ad quoscũq; magistratus respiceret. ff. de offi. proconsul. l. procõsules.

¶ Procõsul legatus est cui procõsul prouintiam ingressus mãdat iurisdictionẽ

¶ Procurator ẽ q aliena negocia mãdato sibi a domino facto gerẽda gratuite suscipit p'ura vel vnũ. ff. de neg. gest. l. iii. §. negociũ. et. ff. de vi. bo. rap. l. i'. §. qđ a t. q dicitur gratuite quia si interuenit merces nõ est procurator sed locator operarũ. Dicit mãdato domini ad excludẽdũ tutorẽ curatorẽ collegia et prelatos ecclesiarũ qui procuratores cõstituere non possũt sed sindicũ vel actorem et que sit differentia inter procuratorem sindicũ actorem q vicedñm notatur de syndi. c. i. de offi. ordi. cũ vos q cõstituit mandato generali vel speciali, ff. e. ti. l. i. et. ff. mandati. l. si remunerandi. §. i. vel sic procurator dicitur is q i iudicõ l' extra mãdato domi negocia administrat agendo vel defẽdendo. l. i. §. i. ff. e. ti. inter quẽ et aduocatũ hec est differentia quia procurator causam abstẽtis tractat. aduocatus vero causã pstẽtis vterq; tamẽ postulare dicitur. vel sedm canon. omnis administrator rite dicitur seu vocatur procurator vt. i. q. iii. saluator. Nam procurator est nomẽ generale ad quãlibet administrationẽ et p sequẽtia que traduntur i cõstitutione restringitur ad id de quo agi' oportet etiã officiũ procuratoris esse gratuitũ quia si quid recipit facit contra bonos mores. et hoc intelligitur quãdo paciscitur vt habeat certam partem eius de quo ẽ q̃stio

q̄ nō licet potest tamē licite recipere salariū
p̄ labore suo. Et nota q̄ dupler ē p̄curator
scz ad iudicia ⁊ ad negocia que differūt in
tribus quia primo p̄curator ad iudicia nō
cōstituit p̄curatorē alīū misi post litis ꝓtest
cū iam est dominus litis et ante lit.cōtesta.
alīū p̄curatorem dare nō potest nec tutorē
misi fit p̄curator in rem suā qui ante ⁊ post
lit.cōtest.cōstituere potest. Scz p̄curator ad
negocia cōstituere potest libere alīū p̄cura
torē quētūcq̄ vult.i.c.i.de p̄cura.li.vi. Se
cūda differentia habetur in.c.qui generali
ter in fi.ō p̄cur.li.vi.quia primus non dat
misi maior. xxv.annis.secundus vero post.
xvii.annos.tercia differentia habetur de re
scrip.c.ex pte decam.et nota optimā ratio
nē prime differentie istorū p̄curatorū quia
negocium extra iudicium sumit originē a
ministro ⁊ postea transit in dominum.l.que
cūq̄ gerimus.ff.de ac.⁊ ob. Sed in iudicio
negociū originaliter est i domino ⁊ postea
transfūditur in procuratorem.l.si p̄curator
me9.ff.de nego.gest. Et dicit ludo.de roma
in singu.su.q̄ p̄curator cōstitutus ad agen
dum cēsetur etiā constitutus ad defendū
vt.l. vnica. §.penā de p̄cu.et hoc verum ē
in p̄curatore actoris.secus in p̄curatore rei
quia licet sit cōstitutus ad defendēdū nō ta
mē ad agendū.et dicit idem q̄ de hoc est ca
sus vnicus i.c.cōstitutus de procu.legistis
penitus icognitus etiā nō nullis canonist's
⁊ dicit esse mirabilē ter.bene.mēte tenēdū.

¶ Procuratorīū et mādatū differunt sicut
etiā est differentia iter litteras p̄curatorias
et litteras de rato.ō hoc vide de reli.domi
c.cū dilectus i glo.i.et de offi.dele.c.coram
et nota p̄curatorīū mandatū debet fieri leg̃
liter ad quod quatuor exigūtur. Primū vt
dirigatur aduersario cui etiā mandati reuo
catio est insinuanda vel saltem iudici cui fi
des est facienda. Secūm vt cōtineat nomia
istituentis ⁊ istituti. Tercium nomē iudicis
cor̄ quo p̄curator debz experiri. Quartum
causam i qua dum cor̄ iudice eodē plures
causas habet istituens quod notariis bene
notandum ē

¶ Prodigus est qui neq̄ tempus neq̄ finē
expensarū aduertit neq̄ modū.ff.de cur.fu
riof.l.i.sed bona sua dilapidando ⁊ dissipā
do perfūdit cui interdicitur bonorum admi
nistratio a iudice per legē.xii. tabularū vl̄
alias a lege vt quia in.l.iuli.maiest.ꝓmisit
vt.C.ad.l.iul'.maiest.l.fi.

¶ Prodigiū neut̄ gene.est cibus qui infra
primos dies ipsis p̄digis cum interdicitur
eis bonorū admin stratio plerumq̄ a fisco
prestatur vt.ff.de offi.ꝓto.l. plebiscitis.et.
accur.in glo.iii.l.quicunq̄ p̄ reliquis p̄di
gorum.C.de fi.instru.li.x.

¶ Probate castitatis dicitur qui nō mani
feste apparet incōtinens.c.a multis de eta.
et quali.

¶ Programa secūm quosdā dicitur p̄cedēs
scriptura que per plures prouincias siue lo
ca destinatur.sed secūm azo.in sū.C.e.ti.est
scriptura publice proposita vt ibi dicitur i
§.mutationes.

¶ Proberes est qui putat se esse heredē cū
nō sit.l.proberede.ff.de peti. heredi.

¶ Probemium est sermo generalis p̄ambu
lans in principiis librorū ostendens i gñali
que postea cō.ineantur i speciali interdūq̄
alia pleraq̄ cōplectens vt not.io.an.in ex
ordi.de super verbo qm̄.

¶ Prohibita intelligūtur omnia que non
sūt cōcessa vt in.c.inter corpalia de transla
licet videatur ar.cōtra q̄ omnia intelligan
tur cōcessa que n̄ sūt exp̄esse p̄hibita. Ideo
nota q̄ vbi aliqua cōstituto promulgatur
affirmatiue semp intelligitur cōcessū quod
non inuenitur p̄hibitū exemplū xxxi.q.i.c.
vlt. vbi dicit q̄ si dormierit vir e9 cui vult
nubat in domino non dicitur duobus vel
tribus. vnde potest cōtrahere cū his omni
bus. vbi vero promulgatur negatiue semp
intelligit̄ p̄hibitū nisi inuenīatur cōcessū

maxime vbi fuit eadē ratio vt cū dicitur ñ occides hoc nulli licet nisi inueniatur exp̄s sū vt ī iudice cui lex hoc cōcessit scd'm ber.ī glo in.c.inter corpalia prealle.potest etiam dici scd'm quod notatur ibidem q̄ hec regula scz qd' nō est cōcessū intelligitur prohibitum habeat locū in iudiciis et cōtractibus stricti iuris et in arbitriis et p̄uilegiis et in rescriptis licitis.hec aūt regula q̄ ñ est expresse prohibitū intelligitur cōcessū locum habet in iudiciis et cōtractibus bone fidei ī beneficiis et absolutiombus et ī edictis p̄hibitoriis.in illis enī quilibet admittitur q̄ nō p̄hibet vt ī edicto de p̄curatorib9 testibus et matrimonio.

¶ Proditor est qui secreta sibi cōmissa reuelat de pe.di.vi.sacerdos ꝛ de pe.ꝛ re.ois vtriusq; et de multiplici specie p̄dītōrū no i.c.clericus.xxvi.dis.

¶ Profectū dicitur quoddā genus edificii q̄ nulla columna supposita ita edibus ap pēdet vel membꝫ vt terrā nō tangat ꝛ alio mō dicitur appendix.

¶ Promulgare legem est eam condere et cōditam recitare,pferre,pnūciare patefacē prodere vel manifestare.

¶ Promissionē cōmitti.dicimus quādo p uenit ī eū casū vt ex ea aliqn'd peti possit. verbigratia promisi tibi equū et si nō darē eū eo die promisi me tibi daturū cētum aureos .si mō eo die non dē tibi equū cōmitti tur promissio vel stipulatio centum aureorum.

¶ Promissio et repromissio sic differūt q; promittēdo negocium inchoamus scz repromittendo adimpletum cōsolidamus.et est repromissio quasi iterata promissio vt res magis stet in securo sicut fit in facto vbi fideiussio interuenit. nam debitor promittit et fideiussor repromittit.vel potius ꝛ melio debitor promittit.sed dbitor viceuersa q̄ pluries repromittit.

¶ Pronepos est filius nepotis sicut pronep̄tis ē filia neptis.

¶ Proprietarius idē est q̄ dominus.scz q̄ cuiusq; rei proprietatē habet.

¶ Prorogare est prolongare producere ℓ primū tempus extendere.ff.de iudi.l. i.de offi.dele.p.et.g.

¶ Prorogatō.fit ō tempe ad tempus.c.ō causis de offi.dele.et fit etiā de re ad rem.ff de iudi.l.de qua re.§.i.ꝛ c.cū olim de offi. delē ver.fi.Item de persona ad psonā etiā altera pte inuita c.i.de alie.mu.iudi.cau.facta.Itē fit de iudice ad iudicē.ff.de iudi.l.i vbi notat q̄ fūdamētū prorogationis ē iurisdictio ergo in iudicē non habentem iurisdictionē nō potest fieri prorogatio quia nō entis nō sunt qualitates.l.eius qui ī puincia.ff.si cer.pet.et.c.ad audientiā.ii in fi.de eccle.edifi.aliud fundamētum est cōsensus partiū.nam si esset error vel titubatio nō fieret prorogatio.l.fi.C.de cōdi.inde metus enī et error excludunt prorogationē.l.ii.ff. de iudi quia error excludit cōsensū qui ē cā prorogationis..

¶ Proseneta est panymphus idest media persona p̄r quā aliquis cōtractus celebrandus aut ineūdus p̄curatur.et talis procurator in sponsalibus dicitur peranymphus q̄ explorat volūtatē hominū qui et cū q̄b9 velint cōtrahere et q̄ sit facultas p̄trahētiū vel cōtrahere volentiū cui9 remuneratio ℓ merces dicit proseneticū. Et p̄sistit officiū ei9 circa amicicias cōplēdas et circa assessores cōquirendos ordinariis iudicibus vide.c.i de hoc in glo.ii.de testi.li.vi. Sed vtrū p̄seneta vel mediator talis possit adduci intesti monū et cōpelli in cōtractu in quo fuit mediator.respondetur q̄ sic vtraq; parte cōsētiēte et regnante est q̄ in ciuilib9 de cōsensu p̄tiū admittitur alias nō in auten.de testi §.quomā vero coll.vii.sed vtraq; pte.contradicente ñ admittitur quid autē altā pte volente et altera non.dicitur q̄ hoc casu ꝯpelli non potest.sed volens testificat vi.ℓ

glosa in verbo ciuiliter.c.i .de testi.li .vi. et ad ꝓinci.glo.in.c.dilectoꝝ de testi.cogē Item vtrū ꝓseneta ex contractu vsurario teneatur ad restitutionē vsurarū . Dicitur ꝙ sic scdm glo.singularē.l.si sciente.ff.ad.l. põpe.& parici.et bar.facit mentõnē in.l.i. § i cidit.ff.ad turpi ⁊ bal.in.c.i. §.si mulier in penult.columna de cõtrauersia inuesti. seu cõtrariū pomt.rationē assignans optimā. ⁊ dicit ludo.de roma ꝙ ipsi ambo nesciūt ꝗd dicunt sicut muscipula super ꝓunas ⁊ allegat inocen et io.an.in.c.michael de vsuris et archi.latius in xliii.dis.sicut nõ suo.et lapus de castiliano in allegatione sua xciii. plenius õmbus discutit.

¶ Proscriptio est aduers9 absētem iudicialis pronuntiatio vt in posterū ꝓcul agat id est maneat ab imperio.et talis cõtra quē fit pronumciatio et cuius bona palam ⁊ aperte scribūtur dicitur ꝓscriptus.et debent oīa bona scribi et de ipsis inuentariū fieri cõtinens tam mobiliū et se mouentiū diuersas species et qualitates q̄ ī mobilia vt mēsurā agroꝝ et numerū vinearū quātū sit ī vineis oliuetis arbustis aratoriis et pascuis hāc ꝓscriptionē greco vocabulo dicimus pragmaticā questionē licet aliqua significatione questio tormentū dicatur quia tormētis cõmuniter veritas īquiritur quare tortores dicuntur questionarii vt infra de questionibus.

¶ Prosocer dicitur mariti auus ꝓsocrus ē vxoris auia.

¶ Protector est qui stat armat9 cū ꝓncipe vnde oliuius et bellisanus erant domestici ꝓtrectores iustiniam scdm accur.ī rubr.C. de domestici.et ꝓtec.li.xii.

¶ Pro teruia est crudelitas vel terribilitas scdm io.an.in cle.vnica de so.cõpe.vbi allegat grecismū dicētem. Impb9 ē aliqs verb factisq; ꝓteruus..

¶ Protutore se gerere dicitur qui munere tutoris fungitur de iure siue putet se tutorē siue sciat se nõ esse figit tñ se esse.

¶ Prouisio electio postulatio differūt: de elec.c.i.li.vi.et ꝓuisio est latum verbum quod ꝯphendere põt nominatõnē postulationem ꝓsētationē et collationē vt est glo.ī cle fi.de elec.que allegat iura cõcoꝝ.

¶ Proumtia diuersimode ꝯsideraturd isti gui .nam in materia ꝓscriptionū diuerse ciuitates in quib9 habeutur et exercētur diuerse iurisdictiones sepate dicūtur puincie quandoq; diuersitas archiepoꝝ facit aliaꝝ puinciam·et sic puītie qñq; modicū distāt vt pysana et florentia. quādoq; distingūt puintie medio freto vt hyspania gallia sicilia.⁊ sic sumitur distīctio puinciarum.iii.q iii. §.spaciū vbi dicit ꝙ ad ꝓducēdū testes de eadem puincia dantur tres mēses .de cõtigua vi.et de transmarinis nouem menses de hoc in.c. vltra terciā de.testibus scdm innocen.

¶ Pubertas require s.impubes.

¶ Publicani dicūtur qui publico vectigali adminīstrant. vnde eoꝝ nomen descendit siue ad hoc ꝯstituti sit vt publica vectigalia exigant siue tributa cõducant. ff. de publi. et vectig.l.i. nam etiam dicūtur vectigaliū cõductores fisci vel rerū publicarū ⁊ qui lucra vel publica negocia seculi sectantur vt ibidem .l.iii .aliter publicai dicūtur qui publice peccāt vt ī evvāgelio luce.xvii.c.de phartseo et publicano.

¶ Publicarii dicūtur hii ꝙ ab aliquo delictū si sit enorme ī publicū erariū deuolunt

¶ Publicaria dicūtur ea que ob aliq̄d delictum enorme in publicum erarium deuolūtur.et inde dicitur publicatō bonoꝝ

¶ Publice honestatis iustícia.est ꝓpinquitas ex spōsalibus ꝓuenīs robur trahēs ab aliqua institutōne ecclesie ꝓpt honestatem Nō ei ē honestū vt quis eā ducat quā suus cōsāguineus desponsauit.c.ad audiētiā et c.spōsam de spō. vnde huiusmoi ꝓhibitio nō cōsurgit ex ꝯsāguinitate nec affinitate

cõtracta aut nuptiis cõsũmatis. sed ex q̃dã publica equitate inductũ ẽ, hꝰ ius pbibẽs matrimonium cõtrahi et cõtractũ dirimens Et nota qꝫ ideo dicitur publice honestatis iustícia qꝛ in matrimoníis nõ solũ quid licet at sed qđ honestũ est cõsideratur. ff. dꝫ ritu nupti. l. semp et oꝛitur etiam ex spõsalibus que de iure non soꝛtiuntur effectum vt in c ad audiẽtiam ꝑalle. secus ī matrimoníο qꝛ affimtas cõtrahitur ex nuptiis interdictis vide goff. in sũma de spõ. vbi dicit qꝫ scđm quosdã in nullo casu locũ habet hodie publice hoestatis iustícia nísi i spõsa fratris dꝫ qua ī veteri ⁊ nouo testa. pbibitum esse uidetur qꝛ spõsam fratris frater habere non potest dicto. c. ad audientiã cũ cõcoꝛdãtiis in glo. et rationẽ dicunt qꝛ sublata est ī eo casu in quo de maioꝛi equitate locũ habuit scz in sobole suscepta ex secũdis nuptiis cognatiõi viri non copulanda pꝛioꝛis de ꝑsã. et affim. nõ debet. ideo et in aliis reuocata videtur quia de similibus idem est iudiciũ vt ibi.

¶ Publica iudícia sunt dicta quasi popu lica quia cuilibet de populo pmissa est ecꝫ ꝓsecutio vt s̃ pꝛiuata delicta.

¶ Publicũ ius est qđ pꝛicipaliꝫ spectat ad publicam vtilitaeem Require supꝛa ius publicum.

¶ Publiciana actio Require supꝛa actio publiciana.

¶ Puberes a pube idest a pudicícia coꝛpis sũt dicti. et dicitur esse puber qui iam compleuit. xiiii. ãnum si est masculus et generare potest. et. xii. si est femina. c. puberes. e. ti.

¶ Puerpera est que parit in annis puerilibus vt inquit tex. in. c. puberes de despon ī pube.

¶ Pueri dicũꝫ filíi ñ filie. sed nõ dicũꝫ etiã omnes fuí pueri etiam sexagenarii tercio dicũtnr cõmuníter omnes qui sunt in etate puerili scz mares a septẽmio vsqz ad xiiii ãnũ ⁊ puelle vsqz ad xii. ãnũ. ff. de ver. sígi pueri et de eta. et quali. ex ratione in glo. l. de regularibus ad nostram. xxi. q. i. c. i. qñ tamẽ legantur pueris alimenta pueri et puelle dicũtur vsqz ad xxx. annũ. ff. de ciba. ⁊ ali. lega.

¶ Pulsare differt a verberare qꝛ pulsam? sine doloꝛe. sed verberam? cũ dolore.

¶ Pudentia est carnalis cõcupiscentia ar. xxxii. q. i. non enī alibí appellatur malicia de spon. in pub. c. de illis. ii. sic etiã ī delictis de delic. pue. c. queris de despon. impube. c. tue in glo. iii.

¶ Pupill? dicitur qui cum impubes est ꝺ sit esse in potestate patris aut moꝛte patris aut emancipatione patris et sic pupill? dicitur etiã si habet patrem. l. si seruus. §. pupillis. ff. de ver. sigm. vbi dicitur si est de fectus etatis patris auctoꝛitas non sufficit ad obligandũ nec obligare potest si est ī patris potestate etiã patre auctoꝛe quod est singulariter notandũ. §. pꝛealle. quia nõ est alibi nísi in. §. pupillus in fi. insti. ꝺ inutil. stipulatio.

¶ Pupilla similiter dicitur infra annũ pubertatis emancipata vel moꝛte patris desinens esse in potestate eius scz xii. annoꝛum sicut pupillus ifra xiiii. annũ.

¶ Pupillaris substitutio dicitur que fit ī puberi in euentu moꝛtis eius et etate pupillari sive verba sint expꝛessa sive tacite intellecta insti. e. ti. §. i. pꝛopꝛiũ eui sígnificatum verboꝛũ signíficat vlterius tacitam vulgarem vt. l. iam hoc iure. ff. e. ti. et ecõtra vulgaris nõ signíficat pupillarem. alia vide infra substitutio.

¶ Purgatio. est de obiecto crímine innocẽtie ostensõ. et ẽ duplex scz canonica que fit p iuramẽtũ et hec appꝛobatur et vulgaris scz quã sibi vulgus inuenit. et hec fit p ferrũ cãdens per duellũ p aquã frigidam sive bulientem et hec repbatur vt e. ti. c. ex tua rũ et p totũ ti. ii. q. iiii. mẽna ꝟoꝛma autem pnrgationis hec est qꝫ infamatꝰ iurabit se

immunem esse a crimine q° infamatur. et ꝑ purgatores iurabūt illū verū se credē iurasse. c. quotiēs et. c. vult. e. ti. aliter autē deponere nō debēt ne subenat ācipites periuriū ff. de i lit. iurā. l. videam⁹ ꝙ numer⁹ cōpurgatorū hēt li. q. iiii oibꝫ si legitimi et. c. ꝑ sbiter si a plebe. vnde pontificē ptū manus excusat duodena. Sexta sacerdotem leuitā tercia purgat. Quē plebs infamat purgabitur in manifesto. Quem chorus ante chorū sua sit purgatio prestō. Nam vbi cōtingit malū ibi moriatur. ii. q. i. si peruenerit. Hodie numerus cōpurgatorū arbitrarius est inspecta persone qualitate et infamie quātitate. c. cū i iuuentute. e. ti. Ideo alii dant vers⁹. Hoc hodie restat arbitrio iudicis ertat. Maior maiori minor imponēda minori Nam in pēnis imponendis sicut et in purgatione indicenda quatuor sunt cōsideranda per iudicē scꝫ persona causa locus et tēpus vt in. c. fi. de transact. vbi. tex. et in gl'o. cōcor. et hec de forma purgationis canonice. sed de purgatione vulgari patet in e. ti. per totum et. ii. q. iiii. monomachia mennā et cōsuluisti. Et ē triplex ratio quare huiusmodi purgatio prohibetur. primo quia hec facta sunt inuidia fabricante vt in. c. mēnā ꝑ alle. secdo quia deus in ea temptari videtur vt in. e. ti. c. vlt. tercio quia vt plurimū innocens cōdemnatur vt in. c. significantibus. e ti. deus autem temptari nō debet. xxii. ii. q. queritur.

¶ Puteal est illud quo puteus operitur et tantū de p.

¶ Quadrans est quarta pas assis quā pficiūt tres vncie. alia nota re. sup. a as

¶ Quātus hec dictio habz āpliare ad maiora exps sis in cle. i. de re iudi.

¶ Quasi qñoq; est exp̄ssiuū veritatis vt. lo. i. quasi vngenti a patre. c. prochianos de deci vbi glo. 1. ff. ex qui. cau. maio. l. ait ꝓtor. §. item ei..

¶ Quasi sententia est si quis iniudicio cōfiteatur se furem secus si extra. vel est cum quis premissis actionibus que nascūtur ex delicto nō est damnatus. sed ipse dedit vel dare debet pecuniam ne puniatur illis actionibus. et presumitur q̄ illud faciat ex conscientia delicti. excusatur tamē vbi cū iussu pretoris cū eo transigitur.

¶ Quantiminoris actio Re. s actio.

¶ Quamtitius. h° temp⁹ est scdm arbitriū bonī viri cum lege vel canone non termine tur.

¶ Querela est ius quoddā rescindendi testamentum vel donationē vel dotem i totū ceptā ꝙ cōpetebat reo er hiis que acta sunt vel in partem. Nō enī est ꝓprie actio quia non agitur vt quid detur vel prestetur nec est ꝓprie accusatō quia nō accusat quis vt puniatur in corpe. sed optinet mediā viam et apit viam succedendi scdm azo. i sū. C. de ioffi. testamento.

¶ Querela inofficiose donationis inducit ad instar inofficiosi testamenti et cōpetit liberis vel parentibus a domino debito bonorū possessori subsidio iique ercluso et datur cōtra illos quibus datū est in vsū scdz azo. C. e. ti.

¶ Querela inofficiose dotis inducitur ad instar donationis inofficiose et ꝯpetit filiis cum matre cū oia vel penē omnia in filiorū fraudem dedit pro se vel ꝑ filia vel mulere alia scdm azo. e. ti.

Querela inofficiosi testamenti datur oi oibus qui tempe mortis iminētis ab itestato possūt succedere. exheredato vl preterito ꝓ tra scriptos heredes vel fideiꝯmissarios

Quartarū tres sunt species vna ē debi ta iure nature que dicitur bonorū subsidiū que hodie est aucta ad trientem ꝛ semissē scdm numerū filioꝝ.vñ. Quatuor aut ifra dāt natis iura trientē. Semissē vero dāt na tis quicꝫ vel vltra. Alia ē trebellianica. ter cia falcidia de quibus i.c.raynūciꝯ de testa in glo.nota ergo ꝙ quartarū et in.c.si pat e.ti. li.vi. Et differūt trebellianica et falcidi a i hoc quia testatoꝛ potest auferre falcidiā et grauare heredem ꝙ ipsam non detrahat. trebellianicā vero nō pōt interdicere sibi.

Questio est inquisitio veritatis p tormē ta scdm azo.i sū C.e ti. vel est oro interroga tiua alia significatiōe idē est qd tormētum quia tormentis. veritas iquirit vt cū seruꝯ torquetur ꝓ crimie fraudati cēsus aut lese maiestatis vt de dño dicat que nouit ita ca pitur ꝓ tortura in l.si seruꝯ. §.si quis ante questionē. ff.de vsufructu ide questionarii dicūtur tortores.

Questio incidens dicit illa que āte litē ceptam cōpetebat reo ex his que acta sunt inter se et actorem vt pactū de nō pētēdo res iudicatas

Questio emergens dicitur ea que ꝓpo nitur ex his que emergūt in lite vt si que ritur an iste possit testari vel an danda sit dilatio vel cōsimilia.

Questio ꝓprietatis ē i qua de sola ꝓpri etate hoc est ō domīno vel quasi domīno est questio. et dico ꝙsi domīno propter res icorporales que n possidētur vt i spūalibꝯ instī.de re.co.ꝛ inco. §.icorpalia

Questio possessionis est in qua de sola possessione cō rouersia vtilatur.

Questio status mouetur cū quis vendi catur in seruū. C.de asser. tollen. l. vnica in prin. ꝛ.liiii.dis. frequens. Itē questio debz esse de dubio. c.cum in iurē ō elec. c. mulier de spon. et. l. ancille. C. de fur. Item debet eē de difficili. ff. ad carbō. l. idem.

Questores illustres sic dicti sūt eo ꝙ pe cunie publice querende per mūdū ꝛ ꝓquan de siue ꝓgregande curā et solicitudinē habe bant ꝛ ad hoc creati erant ꝛ dicebātur que stores erarii ab ere ideſt pecunia dicti. ff. de orig. iuris. l. ii. §. ex actis deide regibꝯ post prici. legis.

Questores sacri palacii dicūtur qui in palatio principis libris principalibus legē dis vacabant non dico sententiis quia illu stres tantū illas legebant. vel dicebantur ꝙ idem officiū gerebant in domo impatoris. talis enī candidatus principis dicebatur. ꝛ sic capitur in ꝓhemio isti. et. ff. de offi. que sto. l. i. ī fi. et ff. de orig. iur. l. ii. §. deide vi de accur in glo. iti. ī. §. cūcꝫ isti vbi s.

Questores paricidii dicūtur. qui causis capitalibus prefecti vel prepositi erant. ff. de ori. iuri. l. ii. §. palle. ide exgstor ideſt ex tra questurā positus.

Quicuns est pars assis cōstans ex quicꝫ uncis et nō dicitur respectu totius assis qꝛ nec multiplicatus nec duplicatus reddit su um totum insti. de here. instit. §. hereditas in glo.

Quirites sunt romani sic dicti a quirino ideſt romulo eorū rege sic dicto a quiris id est hasta..

Quisquilie dicūt sordes domus mūda te que scobis eiciūtur scz lapides folia stra menta pulueres ossa.

Quis vel qui restringit precedētia. etiā quādocꝫ declarat vt notatur in. l. i. C. de sū trim. et fide. catho. et refert aliquādo antece dens in genere. C. ō iniuriis. l. dominū sicut et alius iuxta illud et alii duo neqꝫ. Et qui ē relatiuū substātie. C. de sentē. que ꝓ eo qō interest. l. i. vbi glo. et. iiii. q. i. qualis. C. de sū. trim. l. i. in glo.

Quilibet est distributiuū vt notatur. ff

de duo.re.sti.l.i.et aliquãdo poñt̃ p aliqs vt ĩ.c. de homine de cele.missa.

¶ Quod iussu actio require s̃ actõ.

¶ Quod metus cã requir supra actõ.

¶ Quod vi aut clam requre supra actõ

¶ Quoꝝ bonoꝝ requiré sup̃ de iterdictis

¶ Quorũ legatorũ.s̃.

¶ Quo est idem qõ put.C.de pe. l.si qs ĩ metallo.

¶ Quondã potest sigñficare tria tempa p̃ sens preteritũ et futurũ vt notatur p glo.ĩ l.nec emptio.§.fi.ff.de cõtraben.emp.q.c. cum olim in princi.de offi. dele.c.ex parte de fo.cõpe.vbi dicitur quõdã q scdm veri orem viam.sigñficat etiã presens tempus quia regina dicitur donec nubit iferiori vt ibidem in glo.fi in fi. Item dicit bert in.l.i. ff.de no. op.nũci.si tabellio ponat in istrumento. ¶.quõdã filius.p.licet peruiuat tamẽ instrumentum per verbũ quõdam non viciatur de quo per spe.in.ti.de instru.editioẽ. §.restat ad fi.vnde. Olim iã dudum quõdam tria tempa seruãt. Temp̃ ꝓteritũ p̃sens signãtq futurũ.

RAtio scdm̃ glo.C.de eden. ẽ scriptura cã negotiatõms mutue edita de datis et acceptis.secus si ibi cõtinet̃ de pignore tantum vel de mandato tantum vel de cõstituta pecunia tantum. Aliter capitur ratio dũ dicitur rationẽ esse reddendã de oib̃ ar.de rescriptis si quando in verbo rationabilem causã qr testis nõ valet mi causã sui dicti reddat si queratur ab eo .ii.q.i.in prim is tunc enim ratio sumitur p causa similiter ibi qõ ratione caret extirpare necesse ẽ vt lxviii. dis. coepi.nec tenet̃ p̃latus rationẽ reddere omni poscenti.§.ecce in fi.xxxvi.distincti.q in. l. si quis.§.sed interdum.ff.de reli. et sump. su. Et intelligitur illud dictũ si potest quia per impotentiam qñq nõ est omnũ reddẽda ratio.ff.de leg.l.non omnũ et precipue in arbitrariis vt no.spec in titulo de teste. et gre.ix.de test.bus scdm io.an.ergo dicit̃ sic. sic volo sic iubeo sit pro ratione voluntas.

¶ Raciocinia sunt rationũ raddítiones ad quas aliquis obligatur ex admínistratione reipubliee vel priuate quam gessit. vndé publica sunt illa quibus obligãtur officiales curie ex administratione aliqua ad rem publicam pertinente vt in.l.officialis.C.de epis.et.cle.priuata aũt sunt illa quibus obligantur aliq ex administratioẽ rerũ ptinẽtiũ ad priuatos vt tutores curatores vel p curatores gastaldiones et baiuli aliquorũ. vnde obligatus ad raciocinia est ad rationẽ reddendã alicui astrictus.

¶ Raucor est viciũ carnis sicut mucor panis et acor.vini.vnde dicitur caro rancescit vel rancida est.

¶ Raptor rerũ dicitur ille qui bona aliena vi rapit et apte et sic etiã est raptor hoim q maxime mulierũ.

¶ Raptus tus.tui.dicũtur rerũ vt.ff.de incen.rui.naufra. §.omnia. l. iii.q hoim vt. C.de vi.bo. rap.l.i.que incipit idem contra.licet quidam teneant cõtra idem.et loq̃tur solũ de mulieribus raptis a viris non ñ de mulieribus rapientibus viros.ff.de leg. l.ita scriptũ in princi.quia nõ ẽ eadẽ ratio viri et mulieris inam maior castitas req̃rit̃ in femina q̃ in viro.C.de nup.l. a furore q ꝓbatur.ff.de ritu nup.l.palam.§.que adulti.vbi notatur.

¶ Rapina est violenta receptio rerũ vt in l.i.C.vi.bo.rap.prealle.sed raptus ꝓprie ẽ violenta receptio mulierũ scdm goff.ar.l.i §.sciendũ q. §.sequenti.ff.de sepationib̃ q l.filiusfamilias.ff.ad macedo q.C.de iure. domi.impe.l.ii.et de eo qd̃ cer.lo.l.i.

¶ Ratihabitio retrotrahitur.c.ratihabitionem de re iur.li.vi.et hº est vrũ si sit tale

factum quod ab initio mandari potuit ꝙ is
cõcedere.qui ratum habuit aliter non vt i
c.significauit de regular.et tranſ. et.c.cum
virũ.Et eſt duplex ratihabitio.quedã tacita et quedam exp̃ſſa in.l.vero in fi.ff.de solu.C.ad macedo.l.fi.et.ff.de iudi.l.i.

¶ Rationalis ceſaris.idẽ ẽ qđ ꝓcurator ceſaris a rationibus gerendis ſic dictus ·

¶ Receptatores dicũtur qui aliquos recep
tant ꝙ vt frequentius ſonat i malum. ſũt
enĩ illi qui fures raptores ꝙ ceteros malefa
ctores recipiunt vt.C.de his qui latro.l.i.
et.ff.de recep ta.l.i.ſine quibus latere ñ poſ
ſunt vt in.c.ſicut ait de hereti. ibi de hereti
corum receptatoribus.ſed receptores ſcđm
inno.dicũtur aduocati in.c.ex parte de po
ſtula.

¶ Recuſatõ ſcđm ſpe.e.ii.eſt iuriſdictionis
vel audientie cauſa ſuſpitionis ꝓpoſite de
clinatio vt.C.de iudi.l.aptiſſimi ꝙ dic.vt.
notat ibi et.ff.de libe.cau.in l.fi.et C.de iur
doto.l.que etiã.ꝫ fo.cõpe.ſi quis et meli?
de app.c.ii in glo.ii.et fit vſqꝫ ad xx.dies
ſcđm leges vt C.de lit cont.autẽ .offeratur

¶ Recta linea aſcendens ſũt pater auus ꝓ
auus abauus attauus tritau?. ſicut i femi
nis hãc lineã dicimus matrẽ auiã ꝓauiã
abauiam.

¶ Recta linea deſcendens.ſũt fili? filia ne
pos neptis ꝓnepos ꝓneptis abnepos abne.

¶ Reciſius idẽſt breuius.c.cũ ſit romana ꝫ
app.

¶ Reciſoria actio require ſup̃ actio recip .

¶ Recte notat iuſt ciã ſicut rite ſolemnita
tem. ff.de inoffi.teſt.l.ii.in glo.et ſic ſtat a
liquid actum eſſe rite videlicet ſcđm ordinẽ
vel ſolemnitatem iur s qđ tñ non ẽ actũ re
cte ſcz ſcđm̃ iuſticie equitatem vt no.io an
in cle.fi.de app.et no in.c.qm̃ ꝓtra falſã de
ꝓba.et eſt glo.in.l.iuſte poſſidetur.ff.de ac
quiren.poſſe.

¶ Rector eccleſie parrochial habet tantum
ius in eccleſia ſua quãtũ habet prelantus in
eccleſia collegiata vt in.c.vlt.de loca et con
duc.in glo.expelli potuiſſet que eſt ſingula
ris.et dñs antho.de butrio dicit eam alibi
non reperi in toto corpe iuris.

¶ Rector vniuerſitatis in ytalia eſt cõpe
tens in declarando capitaneũ ciuitatis piu
rũ ſcđum ludo.de roma in ſingularibus li
cz quidam ignorantes de hoc dubitẽt ſcđz
eundem ſed dubitare nõ debent quia lex pu
nit periurũ. ergo iudex ſecularis põt decla
rare piurũ.l.i.ff.ad turpil.

¶ Re cõtrahitur obligatõ ꝓ traditionẽ rei
ab altera pte certo pacto.

¶ Recõuentio.vtrũ fiat i criminalibus di
ſtinguit aut reꝰ accuſatus obiecit crimẽ
cõtra ſuũ accuſatorem in modũ exceptionis
aut in modũ accuſationis. ſi in modũ excep
tionis tunc excipiens audietur.c. cum
dilectus de or.cog.ſi in modũ accuſationis
obicit vel recõuentionis tũc aut nomẽ rei
delati eſt ſcriptũ in matricula reorũ aut nõ
primo caſu poteſt recuſare ſuũ accuſatorem
niſi ſuam vel ſuorũ ꝓſequeretur iniuriam.
ſcđo vero caſu aut reus vult ſuũ accuſato
rem recõuenire de maiori crimine et poteſt
aut de pari crimine vel minori et nõ poteſt
vt probatur.iii.q.xi.neganda et.c.ſequenti
ꝙ notatur in.c.at.ſi clerici.de iudi.

¶ Reda eſt quoddam vehiculũ ad eũdũ ꝙ
redeũdũ habile ꝙ ẽ quatuor rotarũ

¶ Redibitio eſt emptionis reſolutio vt.ff
de acqui. oſſeſſ .l.pomponius. §. preterea
in fi.

¶ Redibere eſt aliquem facere rehabere ite
rũ qđ prius habuit vt.ff.de edi.edic.ꝙ de re
bitoria actione.l.redibere i pri.

¶ Redibitoria actõ require ſupra actio er
dibitoria.

¶ Refragari eſt nocere vel impedire ſiue
contradicere.

¶ Referre quãdoqꝫ ẽ idem quod accuſare
aliquem

¶ Referendarii ſũt aduocati qui referunt

hominū negotia.

¶ Regula scdm azo. est pluriū rerū narratione facta compendiosa traditio. vl sic est compendiosa diffinitio rerū vniuersitatem cōplectens. Itē regula quādoq; dicitur specialis norma vel modus viuendi monachorū vel canonicoꝝ quia talis normā recte viuendi prebet de sta. mona. per totū. et inde dicitur regularis. Item quandoq; regula dicitur constitutio canonica. xi. dis. hoc vrē indicimus caritati. Item regula scdm goff et legistas est que rem que ē breuiter enarrat non vt ex ea ius sumatur sed ex iure quod est regulare fiat vt. ff. de. reg. iur. l. regula. nam ex regula non fit ius sed ex iure quod est regulare fit regula. alias enī dicēret ius regularū et nō regula iuris. Et dicitur regula ideo q2 recte ducit nec aliorsū trahit quasi a rego eo q; recte regat et debz regula fieri signo vniuersali vel idefinito. aliter in gramatica regula ē multorū similium collectio vel cōiunctio. quid sit regula l' potestas eius quis effectus quod officium eius et qualiter perdit officiū suū dic. vt. ff de reg. iur. l. i. et. e. ti. in rub. li. vi. Sed vtrū regula cōprehēdat in se exceptiones fuerūt opiniones que notātur. ff. e. ti. l. i. ꝛ facit qđ no. i. c. regula. iii. dis. Solutio quo ad potestatem verborū que i ea pferūtur vniuersaliter vel indefinite affirmatiue vel negatiue tūc cōprehendit exceptiones. alias ñ diceret exceptio vt omis homo currit pter equū ñ est exceptō quia equus non cōprehendit ibi. Sed quo ad materiam de qua fit mētio quo ad iuris determinationē exceptō nō cōprehenditur sub regula quia cōtraria ratio ꝛ ius est in exceptione q̄. in regula de hoc vi de glo. in ru. de reg iur. li. vi. et quid sit officiū ꝛ potestas regule an ius nouū cōstituat an antiquū recitet datur distinctio ibidem Nam doctores dicūt tres casus vel species. casuū esse. quidam determinati sūt. alii sūt excepti a legis determinatioē ꝛ i illis regula non cōstituit ius quia in primis inuenit ia cōstitutū. ꝛ scdi nō clauduntur sub regule determinatione. tercii sunt in quibus est eadē equitas que etiam est i casibus a iure determinatis nec tamē repiuntur a iure positi. ꝛ in illis facit regula ius ꝓpter ydemptitatē rationis nō patientis ius similiū casuū esse diuersū. cuius ibi datur aptior distinctio ā cōstitutio iuris precedit traditionē regule ꝛ locū habet distinctio predictorū casuū. sed vbi nō est cōstitutio ante regule dispositionē sed inuenitur sola simplex traditio regule tunc ipsa regula est ius. Sed ꝛ finalit' io. an. dicit q; per regulā nō statuitur ius sz ex iure sumitur regula et ideo dicitur regula iuris quasi ex iure sumpta quia necesse est ius quod est materia p̄cedere regule dispositionem. ius enī idem est qđ ratio i. dis. cōsuetudo. ix. dis. sana quippe et ab exordio rationalis creature ꝓcessit. v. dis. in princi. ꝛ hec est vera ratio quare regule ponūtur in. fi. decretaliū et sexti vt ostenderetur ius nō sumi ex regula sed regulam ex iure vt. ff. e. ti. l. i. vbi dicitur nō vt ex regnla ius sumat' sed ex iure qđ ē regula fiat licet alii reddāt coloratam rationē quia que vltimo dicunt melius memorie cōmendantur de cōse. dis. iii. liquido vide etiam glo. in. c. regula. dis. iii.

¶ Regula cathoniana dicit q; legatū quod fuerat inutile si testator moritur licet ei' uallo moriatur non cōualescit vt. ff. e. ti. l. i. in principio ꝛ. ff. de lega. l. cetera §. i. et nō ꝓprie dicit' regula nec iter eas ponitur.

¶ Regulares scdm goff. sūt qui ad viuendū se regulariter astringūt siue sint monachi qui debent vacare diuinis vt. C. de epis et cle. l. generaliter. §. i. siue sint canonici regulares. nam idem est iudiciū de ambob? vt in. c. ex parte de postu. et. c. nō magno ne cle. vel monachi. et hoc est verū quo ad rē nō quo ad regulā latiorem vt in. ti. de sta. mona. vñ monachus dicitur a monos idē

vnū et ycos custos vel vel achos idest tristis quia solus debet stare tristis vt. C. de epis. et cle. xvi. q. i. c. placuit. ii. vbi dicitur quia mūdo mortuus est deo aūt viuit ⁊ interp̄tatur vnus tristis vt. e. q. si cupis. vbi dicitur monachū quē senseris crebro de nūmis tibi loquētem institorem potius habeto tibi tamē excipitur elemosia que oibus ē indifferens. sed canonicus dicitur a canon. idest regula et ycos custos quia sēp debet esse sub regula quare dicitur regularis. nā regularis est qui p̄ p̄fessionē imperio p̄lati se subicit.

¶ Rei vendicatio scdm azo. C. e. ti. ē actio quedam que datur sola ratione dominii et possessionis vel quasi vt. l. in rem. ff. de rei. ven. et. l. i. ⁊ ii. C. vbi in rem act. ⁊ dicitur ℓ quasi ppter iurisdictionē que ratōne quasi dominii datur vt no. īst. de ac.

¶ Relatio scdm sp̄ec. C. e. ti. est iudicis dubitantis de iure ad p̄incipem missa cōsultatio. et quomō debeat fieri relatio no. C. de. rela. l. i. et vtrū respiciat ius vel factū ē casꝰ in. l. quacūqꝫ. §. i. ff. de iudi..

¶ Relegare est aliquē in īsulam vel in aliū locū mittere vt ibi ppter delictū aliqō qđ cōmisit moram ad tempus faciat scz p quī quēmū et est quasi bānire. et debet se i loco tali a delictis abstinere alioquin pena augmentatur vel ppetuatur vt. ff. de pe. l. relegati in p̄in. et tacite nō adimūtur bona nisi exp̄rimantur i sententia vt. ff. de interd. c. et relega. l. relegatorū. §. ad tēpus. et si adimatur pars bonorū in fū. C. de re. ali. cau. mor. l. si quis. §. sic accipitur quod nō debet fieri sitamē lata fuerit sententia vt dicta. l. relegatorum etiā ad tempus deportatus nudꝰ erulat vt. ff. de capitis dimi. l. tute. §. i. et de re iudi. l. ea. sola et. C. de pe. deport..

¶ Relegatio est deportatio quāuis p̄ie capiendo differant. quia relegatio fit ad tēpꝰ ed deportatio ippetuū.

¶ Religiosi sūt qui vitam regularē p̄fessi sunt et large dicūtur religiosi quiī p̄p̄riis domibus religiose viuunt quāuis non sint p̄fessi. vnde tria substantialia vite regularis profiteri debet religiosus scz obedientiā castitatis custodiam et p̄p̄rietatis abdicationē vt. xii. q. i. non dicatis. xix. q. iii. quia ingredientibus nec i hiis dispensandū est i. c. cū ad monasteriū de sta. mona. in fi. nam p̄fessio est solemnis p̄missō religionis in qua predicta tria p̄currūt. et religiosi sicut ⁊ alii p̄lati phisicā et leges nō legant neqꝫ audiant et si cōtra fecerint ipso iure sunt excommunicati. c. non magno et. c. sup specula ne cle. vel. mo.

¶ Religio p̄cipaliter ordinata est ad opa vite cōtēplatiue que in oratione et studio cōsistit. et scdario ē annexū opus manuū scdm io an. i c. sane de regula in nouella et que religio sit maior subdit io. an. dicens oportet p̄cipaliē maioritatem ordinū attendi ex p̄te finis. scdario autem ppter exercitiū. nam finem querimꝰ ppter se et exercitiū nō ppter se sed ppter finem Er qꝰ sequitur illā religionem maiorē que ē ordinata ad finē absolute potiorem vel qz illud est maius bonū vel qz ordinatur ad plura bona. si vero vtriusqꝫ religionis sit idē finis attendit p̄eminentia secūdario non scdꝫ quātitatem exercitii sed scdm p̄portōnē eius ad finem intentum. vnde beatus anthonius i collationibus patrū p̄tulit discretionē per quā quis omnia moderatur in ieiuniis vigiliis nuditatibꝰ elemosinis etc nam illa sine discretione fierent facile ānexū haberēt deficiendi p̄riculū de quo in. c. non medio criter de conse. dis. v. quia non sunt religiones potiores ideo quia habēt obseruātias artiores sed er eo quia obseruantie sunt ordinate cum maiori discretione ad suū finē. hoc declarat abbas moyses in collatione patrum dicens ieiunia vigilie meditationes scripturaꝫ nuditas ac priuatō oīm facultatū nō sūt p̄fectio sed perfectionis īstrumēta

deseruientia ad essētialia religiois que tria sunt vt dictū est. nam multi philosophi vt socrates. etc̄ diuitias cōtēpserūt nō tamē p fecti fuerūt nisi secuti fuissent dominū. sed est ppriū apostolorū scd'm beatū ieronimū i epistola sup euuangelio ecce nos relinquimus omnia.

¶ Religiose dom? sūt dom? q alia similia pia loca ad pios vsus religiosos deputata quocūq; nomiē censeāt̄. q f^m goff. religiose dom? dicūtur monasteria tēpla hospitalia et alia loca vt supꝫ vt i. c. de renedictis. e. ti. et C. de epis et cle. in l. orphanotro p bos et. l. omnia oratoria. etiā illa que aliqui ex deuotioē in ppriis domibus epi auctoritate cōst. tuūt loca religiosa sūt vt. xlii dis. oratoriū.

¶ Religiosus locꝰ ē in quo mortuus sepultus est vel etiam caput eius vt. ff. de reli. et sump. fu. per totum. vnde mortuo illato i prediū ipsū religiosum efficitur et pignori obligari nō potest. C. que res pig. obli. pot l. i. potest tamē ius vel vsufructus talis predii pignori obligari vel vendi. vt not. ibi fa. l. quid. g°. §. fz si mortuū. ff. de le. i.

¶ Remissio est cause cōmisse vel cōmittēde facta missio. Item quādoq; significat idem qd' indulgentia scd'um spe. et sic sumitur in ti. de. pe. et re.

¶ Remuneratio nō fit scd'um opa sed quo ad intentiones. nam deus nō remunerat bonū qđ fit sed bonū qđ bene fit. Ideo dicit̄ q deus nō est remunerator nominū sed adueꝛbiorꝫ vt ō collu ōte. c. i. vbi g'lo. neq; ad actus deus respicit sed ad cor et ad spontaneas voluntates. v. q. vi. e. ti. in fi.

¶ Renunciare est remittere vel negare reꝗre supl̄ lex acquisita. vnde dicit̄ liberū ē vni cuiq; iuri suo remittiare idest remittere ius suū et negare eo se velle vti vt in. c. ad apostolicā de regula et. vii. q. i. quā periculosū de fo. cōpe. si diligenti non potest tamē ꝗs renuntiare iuri suo cum ex sua renūtiatōne etiā iuri alterius preiudiciū gñetur nec hiis p que deo q homini obligatur vt votis pollicitationibus iuramentis cōuentionibus ꝓpmissis et matrimonio q̄uis iuri exigendi ōbitum bene renūtiari possit. c. quidā de conuersi cōiuga. Item renūtians beneficio nō potest illud repetere. c. super h° de renūc. si vi vel metu renūciauerit tunc ipsū non amittit vt in. c. prealle. et. c. accepta de resti. spoli. et potest quis renūtiare beneficio psonali nō illi quod est collegio indutū de pacto nō facto vt ō hoc notatur in. c. si diligēti prealle.

¶ Renūtiatio ppie est rei vel iuris spontanea refutatio et potest fieri p illū ad quē p tinet illud cui renūtiatur. alias generaliter renūtiatio potest fieri per quēlibet ō re sua vel iure suo ppio vt. vii. q. i. quā p'culosū C. de pact. l. si quis i cōscribendo. c. ad apostolicā q. c. si diligēti pal'le.

¶ Repetitio capitur in iure p reacceptione in testamento vel substitutione heredū vt dū queritur de repetōe emolimēti oneris ꝓ dicionis modi vel alterius qualitatis q signi ficatur eodem modo quo probabiliter significari cōcluditur. verbigratia testator here. f instituit qui legata ab eo reliquit et vulgariter ei substituit ibi repetitio facta censetur a substituto vt in. l. licet. ff. de le. i. et ratio sumitur ex voluntate substituentis. Item ibi testator heredē instituit ticio q ab eo nomine ppio legata reliquit vulgariterꝫ ei substituit ibi ñ censetur repetitio facta a sbstituto vt. l. i. §. ad quid ibi nominatim. ff. ad. l. falci. de. b° vide no. i. l. licꝫ ꝑalle. p bar vbi multos ponit casus.

¶ Replicatio scōm spe. e ti. de excep. §. multū est exceptionis facte exclusio et sic ē quedam exceptio cōpetens actori cōtra exceptionem rei et istā semp apponit actor q cōtra replicationē actoris datur duplicatio rei. Et iterū cōtra duplicationem rei dat̄ actori triplicatio. et sic i infinitū extendere licet in

isti.e.ti.i pri.ō replicatōne vidō io.an.p mo dū sūme in.c.a nobis de excep.

¶ Repromissio.est pmissionis iam facte ꝓ firmatio vide sup̄ pmissio.

¶ Represalia est potestas pignorandi contra quēlibet de terra debitoris data creditori pro iniuriis et damnis.de his represariis de iniuriis et damno dato.c.et si pignorationes.li.vi.vbi p̄hibentur extendi cōtra personas ecclesiasticas sub pena excōmunicationis vel interdicti.vnde breuiter rerepresalie dicūtur quando aliquis oriūdus ō vna terra spoliatur vel dāmficatur ab alio oriū do ab alia terra.vel etiā si debitum non soluerit ei tunc enī datur potestas isti spoliato ꝙ ei satisfaciat cōtra quēlibz i terra illa.vñ est spoliator vel debitor.

¶ Repudiū est renūtiatio ab vxore missa marito vel ecōtra quia mittēs cōditiom alterius petit renūciari.Item dici potest repudiū quod sub testimonio trīū testiū vel a p̄sēti remittitur etiam repudiū est residentiū discordantia.Inde dicitur libellus repudii scriptura in qua alter alterius cōditiom renūtiat in libello autē repudii scribebantur hec verba scz res tuas tibi habeo vel res tuas tibi agito.nec tamē potest mulier mittē repudium misi cā approbata vt si fortē maritus ꝓpter naturalem imbecillitatē minime cogere possit in libello vero discutiēdorū spōsaliū hec verba erant in vsu cōditione non vtor.ff.de diuor.et repu. l.i.que aūt sit differentia inter diuortiū et repudiū notatur. ff.e.ti.in rub

¶ Repudiare est spernere respuere vel dedignari.

¶ Reputatio scdm placen. ē cōpensatio vt l.i.ff de solu.

¶ Res est verbū gnerale vt.ff.si cer.pet. l.i.et in re sua q̄libet ē moderator ⁊ arbiter C. manda.l.in re mandata et.C.de bis q̄ vt indig.l.polla in prin. Item res deterior reddita nō videtur.ff.conoda. l.iiii.§.i.et. ff. depos.l.i. §. res.etiā res sua nemī seruit l.in re cōmūi.ff.de seruitu.vr.predi.

¶ Res iudicata scdm azo.e.ti.dicitur sentētia que finē cōtrouersiarū pnūciatioē iudicis accipit vt.ff.e.ti.l.i.vel ē qō ꝓdēnatioē vel absolutione cōtingit et addūt quidā si nullo iuris remedio sententia possit attēptari vt lapsis decem diebꝰ possit reformari. sed hoc nō placet azom.Item res iudicata est a iudice et i iudicio eius quod deductū est ratōne per eū adiudicatō vt dicta.l.i.cū ibi notatis.nam ibi notatur ꝙ res iudicata non est sententia sed id qđ ē decisū ē pnūciatione iudicis.Sententia vero.ē dispositio vel pnūciatō iudicis legaliter declarata licet ergo ibi glo.videatur hoc ignorasse.ex quo sequitur ꝙ interlocutoria non pōt appellari res iudicata quia nō capit finē controversiarū licet quandoq; ex interlocutoria cā diffiniatur.nec sentētie arbitrorū dicūt res iudicate quia nō imponūt finē.nā p̄ solutō nē pene pōt resiliri.

¶ Res cōmunes.naturali iure dicūtur q̄ vsus oibus animalibus est ꝓmuis vt aer aqua pfluens et mare ⁊ eius littora scdm azo et inſti.de rerū diuisi. §.flumina autē et. ff. de acqui.re.do.l.i.

¶ Res publice.dicūtur que sunt oīum populorū et hominū tātum vt sūt flumia et portus et oīa dedicata vsibus populi vt forum stadium.

¶ Res sancte dicūtur que ab omī lesione munite sūt vt muri ⁊ porte ciuitatis que idō sancte dicūtur quia pena sāguinis cōstituta est cōtra eos.seu aduersus eos qui aliqd in bis delinquūt iugulando vel aliud committendo vel tales res transcendēdo scalis admotis vel etiā aliquid in ecz lesionē auferendo vel qualibet alli ratōne occupādo vt inſti.de rerū diuisi. §.si quis vero. nam ciues romanos alias q̄s per portas egredi nō decet cū istud hostile et abhominādum sit. nam ⁊ romulus frater romuli occisus

tradit ob id ꝑ muros trāscēdere voluit. vñ lucanus frater no ꝓmi .maduerūt sāguine muri.

Res sacre dicūtur que rite deo per pō ifi cēs cōsecrate sūt vt edes sacre et alia dona ria que ad diuina mīsteria cōseruanda ꝺ dicata sūt vt crucee et turibula que etiā a lienari ꝓhibeutur excepta cā redemptionis captiuo um.

Res religiose sūt.sep u'cra in quibus ho mines sepeliuntur vt īnstī de re diui. §. reli gioſum.

Res soli.est res īmobil's vt.ff. de diuer sis ⁊ tēp o. ꝓscrip.l.quibusdā.

Res emphiteotica est res emphiteotice ꝯdūōm subiecta scz il'a quā eccleſia vel a liquis dominus dñ'o ⁊ ꝓprietate retenta ꝯ cessit em; hiteote quātū ad solam possessio nem vnde si hic emphiteota rem illam in a lienam personā trans'onere vult nō potest tradere eam īdest dnium t'anſferre eo ꝙ ip se nec habet nec habuit illud.et ideo alteri dare nō potest q' nemo in al'um p'us iuris transferre potest q̄ ipse habet vt regula ne mo plus de re iur.'i.vi.

Resartire ē restau'are. vnde dicitur tu ꝯ pelli debes michi dānum resartire īdest resti tuere.

Restitutio i integrū requiresup̄ i integrū restitutio et datur tam eccleſie q̄ mino'i bus ratione etatis quare est p'ior's statu vel iuris reintegrat'o qua succurritur per restitutionis auxiliū mino'ibus.xxv.ānoꝝ ⁊ etiam eccleſiis qué mino'ū iure fūgi cōſ ē semp enī eccleſia debet iure mino'is illesa ꝓ uari vt in.c.i.e.ti.et restituitur mino' vel eccleſia siué ledat siue decipiat ipse mino' siue tuto' siue ꝓcurato' eius vel si p'elatus sindicus vel yconomus eccleſie decipiat. Nam delictū ꝑsone nō debet in detrimentū eccleſie redūdare.c.delictū de re iur.li.vi.⁊ si restitutio fit iure mino'is differt ab ea restitutioue que fit iure maio'is.quia p̄ma datur officio iudicis defic'ente actione. Se cūda vero habet actionē suo iure scz vtilē officio iudicis accedēte vt ī.c.vlti.de ī iteg restī.in glo.ii.etiam restitutio qñq̄ petitur vbi nulla possessio potest esse vt cū petitur restitutio cōsanguinei. c.cū vemissent .e.ti. in glo.

Restituere in ītegrū require s de.i.

Res dicitur ī cōtractu venditiōis adhuc esse integra quādo res nō est in toto vel p te tradita et p̄ciū in toto vel in pte nō solu tum licet cōtractus sit factus.aliter etiā dici tur res integra respectu iudicii qñ lis nōdū super tali re accepta est videlicz ante lit.cō. vt in.c. ex īsinuatione de ꝓcu.

Rescriptum scd'm goff.est mandatū p̄ cipis quod ad instantiā alicuius vel aliquo rū siue ꝓp'io motu vel ex relatiombus ab sentiū l' ex suggestiombus p̄sentiū vel ad alicu'us cōsultationē facit vel cū alicui vel aliquibus co'pi collegio vniuersitati vel ci uitati aliquid mandatur vel indulgetur. ta lia enī ius faciūt non generale sed speciale ī negot'is et inter p'sonas in quibus et inter quas ꝓmulgata sunt vt.C.de legi.et cōsti. l i.Et nota ꝙ rescriptū capitur tr'pliciter. Primo generaliter et sic quelibz scriptura ꝯ tinēs aliquā dispositionē superio'is dicitur rescriptū'et sic idē ē ꝙ scriptū.et scd'm hec si ꝓpa respondeat etiā de iure dicit rescriptū Scd'o minus generaliter vt cōcernit.ti.de. rescriptis et sic est scriptū super negocio vel negociis ptic'aribus alicuius vel aliquoꝝ siue singu'orū siue vniuersitatis siue motu ꝓp'io siue ad instantiā siue cā cognita siue ñ cognita a sup'iore emanans siue aliquid iu ris tribuat siue tribuat solū exercitiū iuris alicui cōpetentis.et ita cō'prendit rescriptū ad lites de q° de rescriptis in.c.i.et.ii.si aūt sup litteris.plerūq̄.cū similib? ⁊ dicitur re scriptū ad benefic'a de quo.e.ti.c.ad aures c.ad audientiā scd'o. eā te.litteris.mādato .nē.et p'iuiligiū vt.e.ti.c.cū o'dinē vt not.

zabrella in .c. sup litteris ꝑalle. ⁊ cõꝓhendit etiam annotationẽ et ꝓagmaticã sanctionẽ Tercio capitur specialiter et stricte ꝑ scriptura cõtinẽte dispositionẽ ꝑ quã datur iudex nec aliquid aliud cõceditur nisi coram illo iudice ius tibi cõpetens cõsequaris et hꝰ dicitur rescriptũ ad lites qđ datur alicui ad ꝯ seruationẽ sui iuris de quo in .c. super litteris. e. ti. ⁊ sic est species distincta a priuilegio qđ cõcedit aliquod ius ꝑticulare cõtra ius cõmũe ⁊ a rescripto ad beneficia qđ magis ꝓpe cõpatur priuilegio. verbigratia i rescripto alicui cõcesso cauetur ꝙ iudicẽ adire potest. Ex hiis verbis nõ imponitur necessitas iudici suscipiende cognitionis vt. l. sepe. ff. de offi. presi. ratõ. qr verba ista significant i potastate eius esse cui cõceditur iudicem adire nõ autẽ i necessitate iudicis cognoscere similit in rescripto cauet ꝙ adire debes iudicem vt no. in l. sepe ꝑalle. quia de iure cõi non imponitur alicui necessitas agendi nec illa verba significant necessitatem impoñ iudici suscipiende cognitõnis. Item princeps alicui cõcedit iudicem extraordinariũ quia iste cui cõceditur asserebat ordinariũ suspectum vel impeditũ multis negociis siue in uitũ intelligitur obtinere cõcessionẽ si ꝓces veritate initãtur vt. l. fi. C. de diuer. ꝓscrip. ratio quia cõceditur tanꝯ ex vera cã igitur si nõ est vera nõ cõceditur. ex quo patet ꝙ si cõceditur illo expresso mendaciter vel per ignorantiã quo nõ expresso. vel tacito illo quo expsso nõ ꝓcederetur tunc nõ cẽsetur ꝯ cessũ de hoc vi. c. sup litteris. e. ti. Item ibi princeps cõcedit alicui ꝙ possit uti frui rebus suis ñ valet. l. vnica de thesau. li. x. ratio qr nil põt opari eo ꝙ illud qđ cõcedit iure cõmũi habetur. nam frustra precibus impetratur qđ iure cõmũi ꝓceditur. l. vnica ꝑalle et. ff. de mino. in cause. ii. l cũ sup. C. de ret. ven. et ꝑdicta vera sũt in vnico rescripto si vero plura sũt cõtraria vel diuersa sine vnũ alteri ꝺrogans vel utrũꝯ valet vel alterũ tantũ. verbigr quidã impetrauit gratiam ad beneficia vnius collationis ipetrat scđo aliam ad benefitia alterius collationis si scđz facit mẽtionẽ de primo valet utrũꝯ vt. c. in nostra ꝓposuisti presentia de rescrip ⁊ rescriptum in ecclesiasticis potest ꝓcedere papa et in secularibus impetrator. Ñ etiã rescriptũ dicitur qđ impator vel alter precibus et supplicationib⁹ alterius respondens rescribit ei fieri vel ñ fieri debere qđ postulat. Et nota ꝙ in rescripto semp intelligi debet si preces veritati inmitantur et si ita ẽ. c. ii. e. ti. in textu et in glo. ⁊ qñ ponitur ibi hec clausula si ita est debet referri ad õnia ꝓcedentia scđm. ber. in .c. olim. e. ti. ponunt tamẽ ibi opiniones i glo. Item hec clausula Et quidam alii talis ꝺyocesis non extẽdit se ad illos de ciuitate nisi dicatur ⁊ quidã alii de ciuitate ꝺyocesi. secus si dicatur talis episcopatus vt iu. c. rudolfus. e. ti. in. glo. item hec clausula. si pro alio ñ scripserim⁹ semp debet intelligi in rescripto quãdo papa scribit ꝙ prouideatur alicui de beneficio in ecclesia aliqua etiã si nõ apponatur. si vero papa velit alicui facere gratiã plenã tũc scribat non obstãte ꝙ alias direxerim⁹ scripta nostra. c. mandatũ. e. ti. in. glo. Item per hanc clausulam generalẽ quidã alii non possũt plures ꝙ quatuor citari quorũ etiã nomina debẽt in primo citatorio nominari vel exprimi in .c. cũ in multis. e. ti. li. vi. inter. et in glo. oli trahebantur. rl. ar. de testi. cũ causã. ⁊ .c. significauerũt ⁊ de cleri. excoñimunicat. c. latores. et ratio qnare restricta sit citatio ad quatuor est arbitraria. l. nõ omnis ff. de legi potuit eni plus vel min⁹ restringi vel redde rationem similitudinariã quã habes de cõsangui. et affini. c. ñ debet. tamẽ scđm ber. super re indiuisibili scz iudicio ꝯ mum diuidundo familie herciscũde possũt per generalem clausulã vltra quatuor euocari ad iudiciũ. Itẽ oẽs vltra illos quatuor qui ius habent in re possũt agere l difẽdere

p iure suo coꝝ illo iudice ar. de re iudi. cū super. de offi. dele. sup eo de elec. c. i. idē hosti. ꝛ archi. sed pone quatuor expressit poste a aliū cōuent. excipitur. an valeat iudiciū vide ibidem in glo. Item in rescriptis debz seruari ordo scripture. c. cū dilecta. e. ti. ī glo si quis et io. an. super hoc plures alias sententias infert de hoc vide de elec. c. generali li. vi et tandē dicit q̄ masculinū subiectū a canone cōprehendat feminas quod ꝓbatur xvii. q. iiii. si quis suadēte iuncto. c. mulieres de sen. excōmū. quod est verū nisi eadē cōstitutione femina excipiatur vide. c. indē mitatibus. §. sed eas de elec. li. vi..

¶ Residere in ecclesia scdm goff. est ī ecclesia deseruire beneficiū ꝛ ecclesie curā habere c. cōquerente. e. ti. parū enī est residere nisi residens curā habeat ecclesie in qua beneficiū habet vel psonatū vt in. c. quia nō nulli ꝺ cle. non resident. debet aūt residere p seipz nō per vicariū. c. quia pre alle. Nam p vicariū deseruire non licet nisi in casibus. vt cū ex indu'gentia speciali cōpetit alicui nō residere vel cū cōsuetudo excusat nō residētē vel cū ecclesia dependet ex prebenda vel cū psona sine culpa sua incidit debilitatem de formitatem vel morbū vt per se deseruire nō possit vel cū necessaria ꝓfectio imminet vel etiā voluntaria vtilis. et etiam honesta vt studioꝝ vel pegrinationis causa cū licētia tamē ꝑlati et capituli vel de cōsensu vt no goff. in sū. de offi. vicar. §. nunc videndū. Sūt ergo clerici nō residentes qui ī ecclesiis in quibus intitulati sūt nō faciūt residentiam et si personaliter. resident non tamē deseruiūt beneficium nec ecclesie curā hīt et quāuis vicarius nō det vicariū. c. clericos de offi. vicar. cū illud sit satis absonū et absurd' tamē io. an. in cle. vnica de offi. vica. ī glo. super verbo sacerdotū putat cōtrariū p. c. cū ex. eo de elec. li. vi. vbi ep' generalit' cū his qui obtinent ecclesias dispensat ꝛ vbi ratio ꝓis ibi idem ius. c. translato de ꝓsti. ꝛ sic. cū per septēnū dispensatur cum vicario vicarius nō dat vicariū sed epus dispēsās dat eū scdm io. an. ibidem.

¶ Responsa prudentū sunt que iurisconsulti respondere dicūtur cōsulentibus. §. ꝓstat et. c. responsa dis. ii. vnde etiā responsa pauli dicta sūt. fuerūt enī quidam. prudentes ꝛ arbitri equitatis qui institutiones iuris ciuilis ediderūt quibus dissidentiū lites et ꝯtentiones sopirentur scdm ysido. libro. v. ethimo..

Reus est qui defendit et ppulsat actionē vel accusationē nō a reatu dictus sed a re q̄ petitur ab eo prestanda vel super qua ipse impetitur quia quāuis cōscius sceleris nō sit reus tamē dicitur quādiu in iudiciū ꝓ re aliqua petitur vt. c. forus de ver. sigñ. ad f. xv. q. iii. c. ulti. iii. q. xi. c. non est. Etiā qñq̄ reus a reatu dicitur ille videlicet qui cōuincitur crimino'sus. c. i. ꝺ re iudi. li. vi. vl' sic reꝰ est ille qui necessario se habet defendere. c. dilecti filii de exceptio. et sic dicit a re quā ipse defendit. c. forus prealle.

¶ Reus pmittendi dicitur ille qui stipulat ꝛ dicitur a re vel a firmitate quia firmiter ꝛ omnino verū est eū stipulatū vel obligatū nā stipulū sigificat firmitatem vt dicit virgilius et azo. C. de duo re stipula. ī sū.

¶ Revocare domū est allegare et dicere se non posse cōpelli eo loco quo cōuenitur ad litem suscipiendā sed remitti ad locum quo domiciliū habet. Inde dicunt legatos q̄ roman mittūt nō debere cōueniri ipis iuitis sed habēt ius renocandi domū.

¶ Rigoꝝ iuris obseruandus est ī duobus casibus scz cū populus ide scandilisatus est. c. cum teneatur de preben. c. cum nobis de ꝓscrip. scdo quādo multis grassātibꝰ opus ē c. vt clericoꝝ de vi. et honest. cleri et nota q̄ rigoꝝ iuris quādoq̄ ponitur p solennitate ꝛ ordine iuris cōmunis habito respectu ad rescriptū pape. c. sup litteris de rescrip. Scdo ponitur p austeritate contraria dispositioni

alias dispēsationi ꝛ minime ad alioꝝ terrorem inducta. tercio pro stricto ordine iuris cōmūis ꝛ sic sumitur in .c. si clericus de fo. compe. et not. glo. in .c. cōstitueretur. l. dist.

¶ Rodius ē genus piscis cuius sanguis valet ed tigēdū vestes vt. C. de vesti. olo. ꝛ aut. xi.

¶ Rogo capitur quādoqꝫ p precipio. xi. q. iii. rogo quāuis qui exhortatur mādatoris opera nō fūgatur. ff. de his qui no .infami l. ob hec verba..

¶ Roma est cōmūis patria. l. roma. ff. ad mūicipa et i. c. exposuit de dila. scōm innoc. ꝛ. c. vlti. de fo. cōpe. vbi dicitur roma mater ꝛ magistra oim ecclesiaꝝ. c. basilicas de cōse dis. i. ꝛ q dicitur vbi papa ibi roma scōum. innoc. i. c. ego. n. de iureiur. dicit ludo. de roma p hoc nō esse in mūdo aliquem tertum licet multi multos allegent. ꝛ de p̄eminēciis pape vidē p bal. in. l. rescripta. C. de p̄ci. ipa offe. bene dicit glo. roma caput auaricie cūctos pueros dōli capaces generat vt insequitur dicere. ff. ō vsucapio glo. sup ver. aimū possidendi.

¶ Rostrū dicitur forus causarum vbi cause tenentur vel tractāt.

¶ Rudera sunt ea que eiciūtur de membris discussis vel a domo mundata cum scobis vt fragmenta lapidū vel ōmolimenta cemē torum vl folia fauille pulueris.

¶ Rumor scōum spe. de notorio crimine est particularis assertō vel insinuatio ex sola suspitione et incerto auctore pueniens. c. sup eo de eo qui congno. consang vx. sue et hic minus probat q̄ fama quia fama est cōis assertio. rumor vero cū pauci aliquid nō tā publice dicunt et ideo nō pbat sed solā suspitionē ꝛ p̄sumptionē īducit

¶ Rusticani sūt idē qd rustici. C. ō rustica li. xi. et rusticitati. parcēdū est. C. de testa. l. fi. in prin. et. l. ex quacūqꝫ. ff. si quis in ius voca nō ierit. et dñs catho circa. l. p̄al. dicit q cōsuetudo rusticoꝝ est vt nō equitent g̃ exp̄esse in factis alicuius pro equitatu non debent p̄fici vt est glo. in. l. idemq. §. idē labeo. ff. mandati. Item in. l. seruus. ii. ff. ō lega. iii. vbi glo. q rustici ñ vtūtur pamb? albis sed grosso et aliis caseo et cepis ꝛ fab et nō pullis vel aliis cibariis delicatis scd̄z accurs. ibidē. C. de epis. audi. l. iudices.

¶ Rustica p̄dia require s̄ p̄dia.

¶ Rura cesa sunt que cedūtur vel eruūtur

¶ Rursus idest iterum vel quociēscumqꝫ et significat put significatum p̄cium vel aliud medium significare declarat. verbigrā testator reliquit alicui decē et si pdiderit rursus ei relinquit dicit tex. q non amplius q̄ semel postq̄ pdiderit est iuuandus. Et sic dictio rursus aliquādo verificatur in vna vice. l. fidei. cōmissa. §. si q̄s. ff. ō le. iii. ratō quia nisi significaret heres grauaretur sepius nouā q̄nātitatem p̄stando quod nō est verisimile testatorem voluisse etc. ꝛ tantū de. R.

Accciarii dicūtur qui vetitas artes exercentes ex sacculo partim subducūt ꝛ partim subtrahunt vel distrahūt vt. ff. ō extraor crimimbus in rubrica.

¶ Sacra que sunt require s̄ res sacre.

¶ Sacrariū est locus in quo sacra ponūtur

¶ Sacer locus dicitur qui manet sacer etiā diruto ēdificio:

¶ Sacrū oraculū dicitur rescriptū imperatoris quod orando quis īpetrauit vel est idē qd̄ rescriptū vt s̄ de littera R.

¶ Sacramentū est sacre rei signū ꝛ qualit differant sacramentū signum sacrificium et misterium pbatur. i. q. i. multi de cōse. dist. ii. sacrificium et. c. signū. Et nota q sacramētorum veritatem quidam dicunt non esse apud hereticos. xxiii. q. i. scisma. i. q. i. extra ecclesiam. hugo tamē dicit q hereticī habēt

veritatem sacramẽtorum sed non executio nem eorum de conse.dis.iiii.secus in saracẽs. ꝛ notatur.i.q.i.qui pfectionẽ et.c.dñs et.xix. dis.c.ii. Jtẽ ad sacramẽtum dignitatis scz ordins tantum dign sine crimine sine infamia ꝛ irregularitate admittunt ratõ quia illud sacramẽtum nõ solum ppt se sz etiã ppter alios suscipitur.i.q.i.§. apparet alia autẽ liberius cõferuntur quia ppter se tantum recipiunt ꝛ effectus eoꝝ ẽ vt talia sint accipientibus qualia corde et cõsciẽtia sumũtur vt in.§.preallẽ et que sint sacramẽta reiterabilia et que non no. de sacra. rei. sp rub.

¶ Sacra annotatio dicitur rescriptum qõ impator ppio mentis motu alicui idulget cõstituens scdm preces illius aliquid fieri ꝛ non fieri

¶ Sacrificium dicitur quasi sacrum factũ quia prece mistica cõsecratur pro nobis in memoria dominice passionis.i. q.i.c.multi.

¶ Sacerdos hoc nomine ĩtẽ ligũtur qñq; inferiores ꝛ note clericorũ superiores ꝛ cõponitur ex dictionibus greca doys idest datõ et latina sacer vt.xxi. dis.cleros sicut enim rex a regendo sic sacerdos a sacrificando dictus est. et sacerdotes gentilitũ dicebant flamines quasi filamines a filo quod gerebãt in capite in signũ sacerdotii ꝛ aliqui fuerũt pthoflamines vt in.c cleros pa'leg. et noa q; sacerdos debet esse prudẽs triplici peritia scz sacra scriptura ad subditorũ animas informãdas.xxxvi.dis.c.ii.§.ecce.ꝛ.c.si quis et per totum ergo in ecclesia metropolitana tenentur doctores theologie. scolo in secularĩ sciencia vt sciat discernere verũ a falso et viam habeat ad sciencias pietatis maxime ad triuiũ nõ ad delectatõnẽ vel ad voluptatem scz ad quadriuium vt.xxx. dis. §.cur ergo et .§.sed ecõtra et.c.turbat ꝛ ergo ĩ cathedralibus ecclesiis haberi debẽt magistri artiũ liberaliũ magis ad triuiũ q; quadriuiũ docendũ cuius ratio patet supra ꝛ.xxxvii dis.si quis gramaticã vbi dicitur in si gramaticorum aũt doctrina potest etiã pficere ad vitam dũ fuerint meliores in vsu assumpti.et sic etiam auctores gentiles legi pñt dum bonũ ibi reptũ ad bonos vsus quertatur quia bonũ est nõ quia illi direrunt.c. turbat prealle.et sic paulus sepius in suis epistolis inserit aliquid ex poetis vt ĩ epistola ad tytũ illud epimenidis cretensis male bestie pigri cordis.et ad corinit.sepe bonos mores corrũpunt colloquia praua.et iero.ĩ serit versus virgilii.c.nũquã de cõse.dis.v et auctoritas galieni et ypocratis. e.dis.ne tales.etiã augusti.vtitur versibus lucani.c nec mirũ circa prin.xxxi.q.v.sed de legib? ꝛ phisica vide.c.super spe.ne.de.vel mon. tercio in secularibus negociis quia etiã temporalia debet subditis ministrare et necessitatem patientibus vt. xxxix.dis.per totum et lxxvi.dis.fratrẽ et.c.misi de renunc.

¶ Sacerdotes ĩ diuinis eloquiis aliqñ dii aliquando angeli vocantur et a regib? sũt honorandi nõ iudicandi dicente cõstantino impatore dignũ non est vt nos iudicemus deos xi.q.i.sacerdotibus.etiã sumitur sacerdos qñq; ĩ malo.C.de male. l.nullus aurus per vbi ponitur p incãtatore.

¶ Sacrilegiũ dicitur quasi sacrũ ledens ꝛ quasi sacrũ legens idest furans de quo xvii q.iiii. per totum et maxime in.c. quisqs ad finem et est crimen mixtum vt supra dictũ est de crimine vide bonam. glo. in.c.sunt q opes.xvii.q.iiii. vbi dantur descriptiões sacrilegii et pena cõmittentis ipsũ et melius i.c.sacrilegiũ e.q.ĩ glo.i.

¶ Sanguinis minutõ necessaria est ad morbum euitandũ in multũ repletis scdm ypocratem de.cõse.dis.v.ne tales vbi ieronimi? cõmendat cibi parcitatem et reprehendit gulositatẽ ostendens cõmoda parcitatis ꝛ incõmoda gulositatis .et de sãguinis minutione dicitur in.c.cũ ad monasteriũ de stat. mo.vbi potest concedi carnũ esus monacho

minuenti.et ibi franciscus de zabrel allegat vincentiū dicētē reuelatū per angelū q̄ qui minuit decimatercia februarii non morietur illo anno ex febrili distempantia et dicit q̄ ꝓpter hoc aliqui faciūt se minui etiam non indigentes quo nichil stultius esse potest q̄ minutione vita decurtatur et sensus visus maxime offendit hec zabrella ibi..

¶ Pagina sunt quedā herbe quas legati populi romani portabant inflocutores pacis q̄ nemo illas herbas portantes ledebat sicut legati grecorū qui solebant ea que vocantur celitia ferre. ff. de re diuisi in rubrica

¶ Salariū est vectigal. domiciliorū dictum quasi solariū a nomine solū eo q̄ redditur et impenditur ꝓ solo nomine pēsionis alias ponitur pro premio ꝓ mercede laboris pro remuneratione vt salariū aduocatoꝝ..

¶ Salubris dicitur quasi salutis vber scdz glo. in cle. dudū de sepul.

¶ Salinaria dicūtur ea que dantur ꝓ sale Etiā dicuntur portoria reqre ꝫ portoriū.

¶ Saltus tus. tui. est densitas alta arborū et dicitur nemus raras habens arbores vbi fere canes et venatores saliunt. vnde. Est nemus saltus salientis dicitur actus. Et dicitur a salio is eo q̄ exiliat in altum et i sublime ꝙ surgat scdz ysi. li. iiii. c. vi. et id' uenit fundus saltuen'. C. de fun. pat' et saltuen. li. i. etiā dicūtur talia loca vinaria et forestе vt in cle. ne in agro. de sta. mo. ꝛ est duplex saltus lez ybernus ꝛ estiuꝰ.

¶ Salgamū scdz hug. est idem q̄ culcitra dictū a saluo vel salice et gamos nuptie vl' gama mulier quia propter talia fiūt culcitre scz maxime ꝓpter mulieres vt in rub. C. e. ti. li. xii.

¶ Sanctio dicitur ꝓprie illa cōstitutio vel lex cōtra quā si factum fuerit pena irrogat ꝛ imponitur vt notatur. iii. dis. i sūma. ꝛ ca. fitur q̄nq̄ late vt in ꝓhemio cle. no. io. an. in verbo sanctio

¶ Sanctio imperatoris ē cui pena sāguinis addit'.

¶ Sanctio pragmatica requirē ꝫ p.

¶ Sanctio quādoq̄ dicitur quelibet impia lis cōstitutio vel institutō. quādoq̄ dicitur totius iuris collectio. ꝛ sumit' etiā stricte ꝓ constitutione penali vt notatur. iii. dist. in. summa.

¶ Sancte res require s res sancte.

¶ Sanctum dicitur q̄d defensū ꝛ munitū ē ab iniuria hominū vnde iustinus dictus ē vir sanctus idest firmus et virtutib? munitus. marcian? aūt vnus ex sanctoribꝰ legis ait q̄ sancti dicūtur a sāguine q̄si ymolādo se ad effusionē sāguinis deo.

¶ Samaritanus et sarracenus differūt vñ sarracen' scdz goff. dicūtur illi qui nec vet? nec nouū recipiūt testamētū qui se non ab agar ancilla abrahe de qua fuit eorū origo vocari volūt agarenos ꝫ potius a sarra vxore eius et libera se sarracenos vocant. sūt tamen quidam inter sarracenos samaritam vocati a samaria ciuitate qui receperūt qui q̄ libros moysi sed ꝓ pietas respuerūt. ꝛ q̄ illos respuerant ideo dicitur q̄ nō coutunt iudei samaritanis.

¶ Sapientia est de diuinis sed scientia ē de mondanis et ponuntur quinq̄ habit? intellectuales apud philoso. vi. ethi. Prim? sapientia ꝛ ē assens? alicui? ꝓpositōnis cui? termini supponūt ꝓ principiis essendi vt sūt deus et intelligētie et sic theologia ꝛ methaphisica dicūtur sapientia. secūdus habitus ē intellectus. et est assensus alicui? ꝓpositōnis ꝙ se note ad experientiam. vt illi? omnis ignis est calidus. vel illius qōlibet est ł nō est. et generaliter cui? libz principii. Tercius dicit scientia et ē assensus alicuius ꝓpositōnis cuius termini supponūt ꝓ effectibus scdis naturalibus et sic philosophia naturalis ē scientia. Quartus ars. Et est habitus assensiuus inclinans intellectū ad recte opandū. Et dicitur habitus recta ratione factiuus. quia ibi debet apparere bonitas facti vel opati non

curando de bonitate opantis vt est ars gra maticalis et fabrilis etc̄. Quintus habitus est prudētia que inclinat itellectū ad debite eligendū et optinendū vt philosophia mo ralis sub qua cōprehenditur ius ciuile ꝛ ca nonicū ꝛ hec notāt ex.vi.li.ethi.aristo..

¶ Sarcinator vel sartor. Est ille qui nouit artem sartiendi et suendi vestimenta ꝛ dici tur a sartio.ꝛ differūt sarciator ꝛ fullo vt no isti mandatu in fi.

¶ Sarchophag⁹ est locus vel tūba in quo sepelitur defūct⁹.et dicitur a sarchos quod est caro et phagin grece idest ꝯmedere latie q⁹ ibi caro bois ꝯmeditur a vermibus.

¶ Sarculus est iustrumentū cū quo ram⁹ abscinditur vel aliquid aliud vt cardones ꝛ herbe inutiles excinduntur et euelluntur que nascuntur iter bonas ysaye .viii.ōnes mō tes in sarculo sarcientur et.i. reg. xiii.i fine scd̄m io.an. in phemio.de.i verbo sarculū.

¶ Saratecta dicūtur edificia que repatioē indigēt.

¶ Satisdatio est cautō fideiussoria vel etiā iuratoria si fideiussorem quis dare nō pōt re quire s̄ cautio.

¶ Satisdare est securitatē p fideiussores da re.ff.qui satisda.colg. l.i. vel scd̄z azo.ē ali cuius implere voluntatem.

¶ Satisfacere quid sit patet i.l.i.preallega ꝛ.ff.de pignorati.ac.l.si in rem alienā. §.ō mis et satisfactū intelligitur qualitercūq; sa tisfiat.ff.qui.mo.pign.vel ypo .sol.l. Item liberatur in princi.et. ff.de pignor ac.l.si in rē p̄al.§.si satisfactū. et notat dīnus i regu la peccatū li.vi.et sic cui remittit restitutio regulariter itelligitur restituisse l̄ satisfecis se vt ibidem nisi in casibz vbi remissio non liberat vt c.statutū. §.siq̄dē de rescrip.li.vi.

¶ Scena scōum vnā significationē ē obū bratio vel velatio in theatro vel alio loco i quo histriones mimi vl̄ ioculatores siue co medi ludos suos exercent. et sic videtur ac cipi.C.de spec.sem̄ et leno.li.xi.vel sōz aliā significationē dicitur scena que pmptiorez habet leuā alias scenā ꝛ expeditonē.

¶ Sontic⁹ morbus est ille qui ypetuo no cet nisi sit curatus.

¶ Scisma scd̄m goff.est illicita dissensio di uisio vel discessio eorū inter in quos vnitas esse deberet. vel sic est ilicitus ab vnitate ecclesie vel ab vniuersitate discessus et dici tur a scissura quia per scisma fit ab vnitate scissura.xxiiii.q.i.scissura.et differt ab here si quia heresis in principio sui habet puersū dogma.sed scisma in fine figit aliquā heresi vt recte ab ecclesia videatur recessisse vt di cit ieronimus.xxiiii.q.iii.inter heresim ꝛ scis ma.Item differūt sicut genus et species q⁹ omnis hereticus est scismaticus et n̄ ecōuer so nisi duraverit.

¶ Scita sunt ea que plebs tātum cōstituit ꝛ vocantur scita eo q⁹ plebs ea scit et scisci tur seu rogat vt fiāt scd̄m ysi.li.v.

¶ Scribe tabularii scōm quosdam oli crea bantur ad tempus trienni ad scribēdū pu blica raciotinia puinciarū seu ciuitatū scōz accur.C.e.ti.in rubrica.li.x.et.ppie sūt illi qui scribunt nominatos ad munera ꝛ bono res et tributa soluta. et sunt tabularii quia publicis instrumentis presunt isigmb⁹ ciui tatibus.et hii appellantur libellarii vt.ff.de iudi.l.libellarius et tabeliones vt i auten.ō tabul̄.coll̄.ii.et sic potest accipi.C.de bo.li ber.l.si quis post.§.i.licet et aliter ibi expo natur.alias scribe dicūtur qui circa pīcipes vel alios magnos iudices sūt deputati p a ctis ꝛ gestis cōficiendis hii quoq; vocātur scriptores notarii libellenses pragmaticales epistolares erquestores vt.C.de app.l.p̄ci pimus et.l.in offerendis.

¶ Scribe logographi.scd̄m accur.dicūtur qui publicis rationibus scribēdis deputati sunt. Nam logos grece ratōes publicas di cimus latine ꝛ graphos scriptura hii etiam numerarii appellant vt.C.de suscepto.p̄po ꝛ archa.l.duos.li.x.

Scribe cēsuales sunt qui scribunt censū C. de tabu. in rub. li. xii.

Scola dicitur societas scolarū vel locus in quo discunt aliqui vt scolares sciēciam et prudentiā. alii militiā vt thirones vt. C. de priuil. sco. li. xii. nam scola grece est vacatio latine.

Scolaris est psona vacans ab humanis negociis. scolasticis dedita disciplinis. et dicitur a scolon grece idest vacatio latine et a ris virtus quasi virtutibus vacans. Et scolaris pficere cupiens debet habere quīq; cōditiones. Primo singula cōsideret diligēter quia si certa sūt a significatione verborū ñ est recedendū. ff. de excer. act. l. i. §. si is qui nauem et l. non aliter. ff. ō le. iii. si dubia sūt ñ maligne sed benigne interpretanda de re. iur. c. ii. et. c. ad audientiā de. decimis. scdo q; de pbabili dubio nō reddat se certū sed dubiū et iterroget certiores vel peritiores. C de ingenu. manumiss. l. si durant quia ipse solus excusatur qui quod diceret nō inuenit Tercio q; habeat sensū capacē. c. vnico de offi. primice non innitens prudentie sue et veram intentionē sententie nō puertens. c. ne imitaris. de const. quarto studiū ptinuet. qz doctrine pater est. vsus doctrina scolaris. Interciſa perit cōtinuata viget etiam. Deficit ambobus qui vult seruire duobus. . Quinto q; non dedigneſur a quocumq; instrui cui magisterii officiū sit iniunctū. c. vico palle. de offi. primice xxiiii. q. iii si habes contra quosdā ex supbia et verecūdia interrogare nolentes quod nesciūt et minoz dicta ex quadā indignatione supbie despicientes vt dicit hosti. in. c. vnic pal'e.

Scissarii trūcarii et aratorii idē sunt

Scriniarii et scriñorū memoriales idem sūt magistri scriñorū etiā scriniarii appellātur tabelliones vt. c. ad audientiam de pscri pto in glo.

Secundicerius. olim dicebatur qui scdz locū obtinens scriptus erat scdo loco i matricula notariorū. vt. C. de primice. et scdi. l. i. et. ii. li. xii.

Secūde nuptie dicūtur cū aliquis cū aliqua secūdo nubit et sūt omnes nuptie que sequūtur sepulturam vel primas nuptias siue sit tercie siue quarte et sic de aliis.

Semis ex ser colligitur vntiis. et ē dimidia ps assis et dicitur q̄si semi as.

Semineeis est semi mortuꝰ vt i. l. cū ignum. C. de testa. vbi dicitur nō sūt necessaria obseruari momenta verborū que semineeis et balbuciētis ligua pfūdit

Sescuns cōstat ex vncia et dimidia et est octaua pars assis et debet eius littera tercia scribi. s. et nō. x. vt instī. de here īstī. §. hereditas scdm accur..

Sextans est sexta pars assis ex duabus vnciis cōstans

Sz. iste priuc° capit quādoq; aduersatiue et aduersatur in iure. quādo aūt ē adiūcta copula aduersatur etiā in facto. ff. de peti. here. l. sed et si i principio cū glo. ipprobatur tamē vt i. l. ii. i fi. ff. si quis cau. vbi quādo ē cū copula vt dicendo sed et si aduersatur ad factū nō ad ius ymmo significat idem ptitatem iuris et sumitur illud significatū er copula que copulat nomina et nou factī sequens cū precedenti quia nō potest cū sit factum diuersū copulat ergo quo ad iꝰ. qñ aūt sine copula ponitur cum dictione si vel sine ea tunc simpliciter significat aduersatiē quo ad factum et quo ad ius vt in l. sed et si lege preall e. similiter in lege. i. in glo. sup verbo fortius. ff. ne quis eā qui in ius vocavi. exi. significat ergo dictō sed aduersatiue simpliciter vel tantū ad factum put suum significatū vel aliud declarat et cōcludit.

Senatores dicūtur magistratus populi quasi seniores. nam scdm azo. leges priꝰ fiebāt a populo eiusq; interuentu. sed qz aucto populo cepit difficile ꝓuenire i legē cōdēdo ideo elegit pupulus centū senatores. vt ipsi vice populi cōsulerentur vt q̄cq̄d statuerēt

lex esset senatores autem sunt qui a patricis et cōsulibus vsq; ad viros illustres decreuerūt. et hii soli solebant dicere sententiam in senatu quare etiam cōsulem romanū vocamus senatorem magistratus vt ff. ō sena ti insti de iu. na. gen. et ciui. §. lex est. senatores etiam dici debent senatorū filii et nepotes ex filiis nati non autem nati ex filiabus vt ī. l. liberos. ff. de sena.

¶ Senatus est cetus iste honestissimꝰ senatorum qui centū erant numero vt dicit azo C. de senato et nomen cōsulis parificatur senatu principis vtpote cū habeatur vice populi et ante impatorem p populū ⁊ post impatorē p principem cōstitutus fuit senatus vt. ff. de orig. iur. l. ii.

¶ Senatusconsultum est qđ tantūmodo senatores habito eōsilio populis cōsulendo decreuerūt scđm ysi. li. v. et no. q; multiplex ē senatusconsultum vt infra patebit.

¶ Senatusconsultum adromanū ī omibz ciuitatibus fideicōmissariā hereditatem tubz restitui et in eam et ad eam omnes actiones transferri

¶ Senatusconsultū officianum quo cauet vt presides puinciarū cognoscant ī puiciis de libertate licz heres nō sit illius puicie.

¶ Senatusconsultū claudianū tollendū statuerat q; mulier libera fuili amore capta si ei denūciatū esset a dño ne ꝓmisceretur fuo suo et iudex super eo eam ammonuisset nec ipa acquiescerat substantiā suā et libertatē amittebat et fiebat fua vt ancilla dni denūciantis qđ quia visū ē miserabile ⁊ indignū sublatū ē.

¶ Senatusconsultū leboneanū eum coercz qui ob instruendam actionē vel testimonium publicā pecuniā acceperit pactꝰ ve fuerit. Item qui pfecto testamento legatū sibi ascribit. Item heredem qui in exheredatiōē aut in alicuius ꝓdemnationem legatum ascribit.

¶ Senatusconsultum macedonianū. habet locū quādo aliquis filiofamilias in potestate patris existenti mutuo pecuniā tradit q; hoc senatusconsultū phibuit mutuā pecuniā dari filiifamiliis ne onere debitorū ꝓgnati esset occasio machinandi morte patris Si autē cōtra senatusconsultum istud quis filiofamilias nummos tradiderit traditos amittat nisi ipse filiusfamilias habeat castrēse peculiū vel quasi castrense eo enī vtit vt paterfamilias. est aūt dictū macedonianū. scđm azo. C. e. ti. a macedone pessimo fenératore qui tradendo pecuniam et si nō exꝑsse tamen tacite et velatis verbis suadebat de occisioē patris. Et nota q; auxilio senatusconsulti velleiaī renunciatur vt in. l. vlti. ff. ad velle. ⁊ C. quando mulier tute off. fūgi. pot. in auten. matri. sed macedoniano renūtiari nō potest vnde post sententiā datur exceptio ex eo. ff. ad mace. l. i. et ratio est quia ꝑmum senatusconsultū est fauorabile tantū ī fauorem mulierū inductū. sed scđm ifauorem filiorūfamilias et in oditū creditorū. ff de cōdi. indebi. l. qui exceptionē. hec goff. ō renuncia. §. renūciatur.

¶ Senatusconsultū orphitianū ad successionem matris intestate filias vel filios legitimos siue vulgo quesitos vocat nisi mat sit illustris cuiꝰ filium nominare spuriū satis est acerbū vocatq; ex testamento nepotes ⁊ neptes qui omnio ꝑferūt ꝓsāguineis ⁊ cognatis siue agnatis.

¶ Senatusconsultum pegazianū. statuit vt quando scriptus heres rogatus est totā hereditatem vel plus q; dodrantem restituere alicui liceat scripto heredi totius hereditatis quartā ptem retinere. quo casu onera hereditaria sustineat ipe quē ⁊ illū cui hereditatem restituit stipulationes solebant ipo ī vt cōmunicent p rata pte lucrum et damnum.

¶ Senatusconsultū pisonianū. vt si pene obnorius siue seruus veniisset quādo animadversum sit in eum precium venditor prestet

emptoꝛi.

¶ Senatuſcõſultum plaucianũ. de liberis agnoſcendis loquitur qui poſt diuoꝛſium educantur ꝑ hoc ꝓmittitur mulieri ſi putet ſe ꝓegnantem denũciare marito ſuo infra. xxv. dies vel. xxx. poſt diuoꝛſiũ ita q̃ ni ſi maritus cuſtodes miſerit aut cõtrariũ nũciauerit ex ſe eam non eſſe ipgnatã cogatur partum agnoſcere tãq̃ ſuum. ſi vero vi ipa oppꝛeſſa fuerit nullum hoc ꝓtui generat ꝓe iudicium.

¶ Senatuſcõſultum iulianum dicitur quo directam ſibi ꝓui accipiunt libertatẽ cum illi a quib⁹ libertates erãt relicte a ꝑtoꝛe vocati nolunt adeſſe.

¶ Sena. conſul. ſilleyanũ et claudianũ putant ꝓuos capite qui domiñs ſuis cum vocarentur ommodã opem vel auxilium iquãtum potuerunt nõ tulerunt vel impẽderunt cum ipſi hec viderent et audirent.

¶ Senat. cõſul. terculianum quo cauetur matri nõ auie de triſti ſucceſſione deferenda vt mater ingenua trium liberoꝝ ius habẽs ſi libertina quarto filio ſuccedit defuncto ſi exiſtentib⁹ vltimis liberis vel emãcipatis nec a patre nec a matre defuncti ſꝫ. nouo iure. et ſi ſolum vnum pepiſſet ſiue ſit ingenua ſiue libertina idem ius verſatur Vl̃ ſenatuſ cõſultum terculianum dicit cum matres vocantur ad hereditates filioꝝ ſenat. conſul. tercul. vt inſt. de teſta. per totũ et notatur. ff de excep. rei. iudi. l. ſi iure in ꝓinc. et marie in. l. i. ff. e. ti.

¶ Senat. cõſul. trayanũ alias caruianũ ſtatuit ſi inter plures heredes infans ſit qui fari non poſſit et ipſe rogetur ſeruũ manumittere non ideo libertas itercidatur quia fari non poteſt infans nec ſeruũ poteſt vendere ſed eſtimatis ꝓtibus ſeruũ manumittãt ſalua ꝓortione ifantis.

¶ Senat. cõſult. damaſianũ dicit quo cautum eſt ſi abeſt ille iuſta cauſa qui libertatẽ debet et hoc ꝓnũciatũ ſit q̃ peride libertas ei cõpetit ac ſi ab ipſo directe data eſſet.

¶ Senat. cõſul. trebell. a nouo iure iremẽtũ et formã hãc accipit vt excluſo ſenatuſcõſulto pegaziano liceat hereditatem reſtituenti quartã partẽ retinere inf ipſũ et fideicõmiſſarium ꝓo rata ꝓortione diuiſis actionibus cõtra cõmunẽ ſtipulationẽ. et ſi totã hereditatem volens reſtituerit ad eũ q̃ ĩ eũ õnes tranſfert ſtipulationes.

¶ Sena. cõſul. turpilianũ quo ſtatuitur ne quis publici iudicii crimen intentans ab accuſatione publici criminis cauſa ordinata ideſt poſt inſcriptionem q̃ fideiuſſionẽ datã deſiſtat abolitione nõ ꝑpetrata.

¶ Sena. cõſul. velleyanũ inductũ eſt in fauorem mulierũ ſcz illarũ que leuitate ſua et ſexus fragilitate ſe q̃ ſua obligant ꝓo aliis fideiubendo vel obligationẽ in ſe recipiendo per hoc ſenatuſcõſultũ eis ſubuenitur q̃ cõceditur vt ipſe indemnes ſeruentur. et ſi ꝓuemantur ꝓ tali obligatione poſſunt oppone exceptionẽ ſenatuſcõſulti velleiani. ceſſat autem hoc ſenatuſcõſultum cũ mulier renũciauit velleyano et omni auxilio. ff. e. ti. l. vlt. et dictum eſt a velleyo cõſule qui fuit auctoꝛ illius ſtatuti et nota q̃ mulier poteſt renunciare velleyano abſq̃ illa cerioꝛatioe vt notatur in. l. iuris ignoꝛantia. C. qui ad mitt. ad bo. poſ. et bal. ibidẽ diſtinguit tria membꝛa aut mulieris interceſſionẽ et ſcdum leges aut ꝓeter leges aut cõtra. Primo caſu nõ eſt querenda certificatio cum nõ ſit opus renunciatione et quo lege ꝓmittente fideiuſſit. Et ſunt quiq̃ caſus. Primus ſi intcedẽdo aliquã pecuniã recipit et ſic obligat l. antique. in ꝓin. ff. ad velley ſcdus ſi ſcdo iterceſſit. l. ſi mulier pfecte etatis. ff. e. ti. tertius ſi ꝓ dote fideiubeat. l. fi. e. ti. quartus ſi ꝓ libertate alicuius q̃ in cã pia. quintus ſi apud minoꝛem intercedat. ff. de mino. l. ſi apud. Scdo caſu aut eſt certificata aut non ſi ꝓimũ valet renũciatio ſeruata ſolẽnitate videlicet cũ inſtrumento publico et teſtium

ſubſcriptione. ſi ſcōm nō valet. ℌallit tamē in duobus caſibus. Primo quādo fit renūci atō in iudicio valet coloze et fauoze iudicis ſecūdo ſi interuenit iuramentū valet ſcōum bartho. in. l. ſciendū de ver. obli. et ſcōm bal in auten. ſacramenta puberū. C. ſi aduerſ? ven. tercio caſu cōtingit cōtra legem fideiu bere duobus modis. Primo p marito non ī ſui vtilitatē ſz mariti. Scdo omiſſa ſolēm tate iſtrumenti et teſtiū hec addit bal. ſuper additionibus io. an. in ſpecu. ti. de diſputa et alle.

℞ena. cōſul. iumanū poſt vocationē ad libertatem ꝓducit ꝓpriū heredem ſuū vel emācipatū ſiue dñs ex iuſta cā abſit ſiue la titet ſiue nō vult manumittere. ſi ſeru? cō dcōmis ſcitis priuatis pactis ſuā velit muta re ſentētiā ſiue ꝓdcōnē pena ꝓtra colluſorē ꝓmiſſa et detegenti ꝑmia talit dando vt ꝺ iure patronatus nāciſcatur.

℞ena. cōſul. voluſianū ſtatuit ꝙ qui im probe in litem coeūt aut quicquid ex cōdē natione in rem ipſius redditū ſiue relatū ſit l. iulia. de priuata vi tenet.

℞ena. cōſul. fauianū in deſuetudinem abiit introdu ens adoptōnem fieri per tres mares adoptātes ⁊ tres intercedentes emā cipationes.

℞ena. cōſul. largitianū merito eſt abro gatū latinā inducens libertatem q̄ ꝺs mor te ſua recipiebat extra libertatem.

℞entencia ſcdm azo. in ſūma quomodo et quādo iuder ſententiā ꝓferre debz. Quā doqꝫ poteſt dici cuiuſcūqꝫ oratioms ſignifi catio. quādoqꝫ ponitur pro opinione magi ſtroꝝ quādoqꝫ dicitur quicquid alicui ꝺ re aliqua placet. quadoqꝫ eſt de oratio. qñqꝫ excōmunicatio vel interdictū ſed ippꝛie ꝺa excōmunicatio vel interdictū poti/ punit ꝫ finem cauſe imponit. Ideo potius poteſt pe na dici ꝫ ſentētia vel diffinitio. quādoqꝫ ſē tentia dicitur quodcūqꝫ iudicantis p̄ceptū ñ nature. nō iuri. non bonis moribus ꝓtrariū

Et ſcdum hanc ſignificationē diſtiguitur: Quia ſententiarū. alia eſt diffinitiua alia in terlocutoria. alia cōuentionalis. alia que di citur preceptum. alia mulcta. alia diſpēſatō nis. Et poteſt ſic deſcribi. Sententia diffini tiua. Eſt diffinitio. iudicialis cōtrouerſie fi nem imponens. ff. e. ti. l. i. Et addūt quidam ad diffinitionē indubitata. et que nullo re medio attemptari poſſit p. l. elegantē. §. ſi. poſt rem iudicatam. ff. de tranſac. Vel ſic ꝺ ſcribitur ſententia diffinitiua. Eſt diffinitio iudicialis cōtrouerſie finem imponens ex p nūciatione iudicis damnationē vel abſolu tionem cōtinens. et hec principalem diffinit queſtōnem vt quādo auditis vtriuſqꝫ ptis allegationibus cā terminatur et finis prici pali negocio imponit quā ſemel latā iuder reuocare nō poteſt et iuder eſſe deſinit et of ficio ſuo fūgitur licet retineat iuriſdictionē ad exequendū de offi. dele. c. in litteris et. c. querenti. Sed an corrigere poſſit ſi dicat ab ſoluo ꝓ cōdemno vide goff. in ſūma. de ſē. et re iudi.

℞ententia interlocutoria eſt ſententia ſe miplena que ꝓfertur inter principiū et finē cē non ſuper principali. ſed emergentibus et i cidentibus queſtionib? puta ſup libello of ferendo vel cōcipiendo vel danda dilatioī aut deneganda et ſimilibus principali cauſa durante vt quando iuder nō reſidēs ꝑ tri bunali interloquendo inter partes ſine ſolē nitate ſcripture aliquid ꝓnūciat de plano ℓ ſuper aliquo incidenti vel emergenti extra primū intentū principale. et hanc reuocare poteſt iuder ſiue ſit ordinarius ſiue delega tus ſiue arbiter. debet tamen cū cauſe cogni tione fieri et iudice cōcedente nō ꝓcedente iii. q. iii. §. ſpaciū ſcdm goff. ⁊ ſententiam in terlocutoriā fert iuder contra reū cōtumacē quādo citato reo et nō veniente ꝓnunciat actoꝝ forē mittendū in poſſeſſionē bonorū rei ꝓ menſura debiti declarati vel rei petite. edemrgēti queſtione vt quando eſt gſtio

inter partes vel aduocatos vtrū aliquis sit recipiendus in testimoniū ꝛc. vt supra. Et illa sententia transit in rem iudicatam quo ad dnos scz vt remedio appellationis attēptari ñ possit vt excipiatur ex ea. c. cum dilectus de elec. in fi. non autem vt ex ea agatur actioē in factū sicut ex diffinitiua a qualibet enī tali potest appellari scōm canones nō autē scd̄um leges generaliter. fallit casualiter i casib9 vt. l. ii. C. vt lite penden. vel dicitur si interlocutoria sit talis que obsorbebat totū ius alicui9 et istar habeat distinctiue ita vt post interlocutoriā non sit locus ad appellāciū a diffinitiua sic ab ea appellatur. sec9 si post interlocutoriā saluū sit beneficiū appellationis a diffinitiua goff. tenet primā in sū. e. ti. de sen. ꝛ re iudi. Item interlocutoria secūdū eū ē declaratio iudicialis sup aliquo articulo sūmarie ius tribuens inter partes et finaliter omne verbum a iudice iu iudicio platum iudicialiter faciens ad causā est sētentia interlocutoria vt i autē. de litigios. § omnes coll. viii. qc̄. Et notandū q aliud ē sētentia ꝛ aliud statutū. Nā statutū beneficiū p futuris delictis dicēdo statuimus vt nullus hoc faciat et faciens sit excōmunicatus ipso facto. Sententia vero plata sic excommunico te si furtum feceris phibetur qui tractus futuri temporis non spectat ad iudicē. de hoc glo. optima de sen. excom. c. romana. li. vi. per hoc ad. c. a nobis infra de sentē. ex. Item differt sententia a canone i hō q3 canō archiepi. i puiciali cōsilio ligat subditos totius puincie. xviii. dis. c. vlt. sententia autez archiepi. dicēdo q cūq furtū fecerit sit excōmunicatus nō cōphendit subditos totius puincie sed solius dyoces sue vt est glo. in. c. romana palle. Item sententia excōmunicationis siue iusta sit siue iniusta tenet. xi. q. iii. c. i misi in duobus casibus scz post appellationē legitimam et itolerabilem errorem in forma c. p. tuas de sē. excō. ꝛ. c. solet ꝛ. c. venerabili b9 e. ti. li. vi. Et quomō sētentia trib9 modis dicitur iniusta scz ex causa ex animo ꝛ ex ordine est glo iii. in. c. sacro. de sen. et et illud iterū verū est in sententia excōmunicationis in qua est speciale quod teneat non seruato iuris ordine alias aūt sētentia lata iuris ordine non seruato non tenet. C. de sen. et inē locu ommū iudic. l. platam. Item de. diffinitiua ꝛ interlocutoria est glo. in cle. vnica sup verbo interlocutoria diffinitiua de segstra pos. Et nota q sententia lata sup possessore dicitur diffinitiua scōm glo. in c. fi. de iudi. ꝛ intelligitur quādo causa possessionis et deducta principaliter in iudiciū vel habet annexū petitoriū. secus si de p accedēs veniret in iudicio. etiam diffinitiua put imponit finem cause nūquā datur super possessioē misi sit proprietas ānexa vt ibi notatur.

¶ Sentētia cōuentionalis: est amicabilis cōpositio vt qñ iudex cōuenit aliquē et cōmouet eū ne faciat aliquid. alias sententias scz p̄ceptū mulctā dispensationem require i suis locis.

¶ Septuns. septem habet uncias et nō dicitur ad respectū totius ptis assis.

¶ Sepulcrū est locus i quo mortuus cōtinetur vel sepultus ē. sed monumētū dicitur idem locus sine corpore reqre sup̄. ¶.

¶ Sepultura scd̄m goff. q ñq3 dicitur officiū qd̄ impenditur sepeliendis. qñq3 ipsa ē ra ad vsū sepulture deputata. qñq3 tumba marmorea vel lapidea vel locus cōcauus in ecclesiastco cimiterio factus in q° corpus catholici quiescit. Item sepultura est i9 funerandi in ecclesie cimiterio. Et nota q in triginta casibus phibetur ecclesiastica sepultura. Primo i mortali publice decedenti. xiii. q. ii. non. estimemus. Scdo latrom et furi. c. fures de fur. Tercio in adultetio occiso. xxiii q. v. placuit. Quarto in torneamento occiso de tornea. c. i. Quinto raptori occiso. c. sup eo ō rapto. Sexto heretico. xxiiii. q. ii. sane pfert et. c. sacris. de sepul. Septimo seip3 interficēti. c. placuit pal Octauo excōmoica°

etiã minori de sen .ex.a nobis.¶ c.sacre.pal. Nono interdicto de pe.et.re.quod in te. Decimo publico vsurario de vsura.qz ĩ õmb9 Vndecimo cõtemnenti cõfiteri et cõmunica re.c.omnis de pe.et remiss. Duodecimo in taberna occiso .xxxiii.q.v.placuit.Tredecimo ꝓprietario monacho ℓ regulari.c.monachi de sta.mona.et c.cũ ad monasteriũ ꝓ similib9 e.ti.sz si clerici vel boni laici ab hostibus occidũtur vel submergũt vel p parietes oppressi debẽt habere ecclesiasticas sepulturas c.sicut dignũ de homici.c.ex parte parẽtũ de sepul.xxiii.q.v.c.quid ergo.Est autem ius funerandi potestas sepeliendi in cimiterio ꝓuenies ecclesiis ex cõcessione põtificis.¶ sepultura eligenda est apud loca magis religiosa.c.fraternitatem de sepul.Nam sepulture electio in loco nõ religioso fieri non debz.sz quaritur .quis legauit predicatoribus.m.p sepultura efficitur vsurarius et sic carebit sepultura an admatur legatum .respondet florentinus. q non .similiter si legatur pro celebratione misse.et interuenit interdictum ecclesie tenet legatũ in primo casu. ratio qz fratres nõ sũt ĩ culpa vel cã.similiter ĩ scõo casu vt notauit domin9 catho de sariis.C.ỗ isti.et substi.lege.i.

¶ Sepe notat regulã in cõtrariũ vt in.§.in fraudem instit.qui et ex qui cau.manumittẽ non licet.

¶ Septa sũt clausure et dicitur a sepio vt ẽ glo.in.cle.ne in agro de sta.mona.

¶ Sequela dicitur omne id qỗ naturaliter sequitur ad aliud vt iumentum et vitulus vaccam.

¶ Sequester ẽ is apud quẽ res litigiosa ỗ ponitur a pluribus et sequestratur vt ei q ĩ causa vicerit reddatur dictus ab eo q occurrenti ¶ quasi sequenti eos committitur res Est enim scd'm goff.depositarius rei ĩ iudicium deducte.

¶ Sequestrũ est illud scriptum qỗ ỗ sequestratioẽ cõficitur.et si sit ex causa volũtaria transfert possessionẽ i sequestrum secus si cã necessaria.l.interesse puto.ff.de acqui.poss. vt notatur in.c.examinata de iudi.in glo.et in glo.cle.i.de sequestra.possess.

¶ Sequestratio est rei de qua agitur.vel ꝓ trouersia est sepatio vel depositõ vel possessionis interitio.Interim enim q res apud sequestrum est nec actor nec reus possidet vt.ff.ỗ sta.homi.l.libertus. nõ potest aũt illa depositio que sequestratio dicitur fieri nisi a pluribus quãuis alias est vnus et plures deponere possit vt.l.licet.ff.depositi.nam plures rẽ litigiosam deponũt quãdo de volũtate ptiũ fit.etiã vnus deponere potest de mãdato iudicis vt in.glo.c.examinata de iudi.¶ ibi per doct. Et nota q scd'm goff.sequestratio fit aliqñ cã non obmittende possessionis .et tunc neuter litigantiũ possidet sed sequester aliquãdo causa custodie ¶ tũc possessiõ remanet penes possidentem. et generaliter phibita est sequestratio.C.de prohibi.seqestra.l. vnica.pmissa vero casualiter.Primo voluntate partiũ vt lite finita res victori det. Secũdo ex necessitate ne psona suspecta cũ re mobili aufugiat.Tercio ne persona suspecta circa rem immobilem fructus depopuleretur vel dissipet.Quarto ꝓpter cõtumaciã non cauẽtis de collatione bonorũ facienda.Quinto si seruus de possessione seruitutis pclamz in libertatẽ.Sexto cũ appellatur ab executore. Septimo cũ timetur de seuicia viri.nec potest sufficienter vxori caueri sequestratur vxor. Octauo ne perdatur vendẽdi ꝓmotitas. Nono cũ aliquis de comitibus ꝑsidiis furtum patitur.nam res sequestratur vsq; in tempus successoris presidis merito enim sequestratio fieri nõ debet nisi tunc demũ cũ timetur ne possessor vel appellans fructus depopuletur scd'm goff.ĩ sũ.alios casus vi.ĩ de. vnica.c.ti.et.l.i.ff.de colla.bono.et secũdũ archi.ĩ.c.quia res. xi.q.i.vbi late ỗ hac materia.et per io.manachi. et io. an.in regula locupletari de re ĩ.iu.li.vi.vide etiam glo

finalem in.c.dilectus de sequestra poſ. cum ibi not. Sed ponamus q ecclesia est apud aliquem sequestrata. vtz ille sequester lite pē dente sup iure patronatus possit presētare ad illam innoc. tenet. q sic quia talis habet fructus. c. cōsultatōmbus de iure patro. ym mola cōsentit ibidem ratione tali mot? ponendo diuersitatem inter creditorem cui pignoratum est ius patronatus et sequestrū. nam creditor nō potest presentare aliquē qz supest verus dominus qui presentare habz sed sequester pendente lite potest ne ecclesia diu vacet quia neutra partiū presentare potest ante litem sopitam facit bona glo. in. verbo beneficiū in cle. vnica. de sequestra. poſ. que dicit sequestrum possidē iura bñficii et beneficiati et remittit ibi ad notata i c. examinata de iudi per io. an. hostien. tenet contrariū q sequester aqud quē ius patronatus sequestratum est lite pendente nō possit psentare. nam nō habet possessionē iuris patronatus. Et arguit a fortiori cū creditor cui ipignoratū ē ius patronatus non possit qui tamē habz possessionē cuiusdē pignoris igit qc. Et hoc tenendo dicitur ad motiuū io. de ymmola. q nō diu vacabit ecclesia. nam p? quatuor menses in laycis et vi ī clericis eps puidebit. c. cū ppter i. c. cū aūt ō iure patro et videtur melior hec opinio qz sequester solum custodire debz fructus vt isti restituat eos qui sententiā p se reportabit que ē natura sequestri. sed si presentet aliquē q° mō fructū illū restituet. secus vbi nulla deberet fieri restitutiō. c. ex litteris de iure patronatus i c. cū venisset de in integ. resti. hic articulus satis disputabilis est et notatur in. c. examinata de iudi. vide cle. prealle. de sequestra poſ precipue glo. in verbo restituat vbi dicitur q sequester limitatā habet potestatem de restituendis fructibus qui supportatis oneribus adhuc supsunt q nō possit illos in ēptionem prediorū p benefitio vel alias in vtilitatem beneficii cōuertere g° minus videtur posse p̄sentare.

¶ Sensus sapientis nō arbitratur cōtra iura. vnde qñ alter cōtrahentiū paciscitur aliquid facere ad sensū sapientis. alter ptrahētiū tenetur ea facere que de iure fieri debēt sup illo cōtractu quia sapiens arbitrari cōtra iura nō potest alias sapiens nō esset

¶ Seruitus est cōstitutiō iuris gentiū qua quis cōtra ius naturale alieno subicit dñio et quādo seruitus inducta sit vide glo. sup verbo seruū de iude et sarra. c. ita quorūdā et optimā glo. sup verbo. seruitutes dis. i. ius gentiū. vbi dicitur inducta p ebrietatez vel p̄scripta septēmo. simile habetur. c. sexto die. xxxv. dis. vbi dicitur nemo sciebat a cō sorte nature sue obsequia seruitutis exigere quia manebat anteqz vinū inueniretur oīb? i cōcussa libertas. q nō essz hodie seruitus si ebrietas nō fuisset etc. sūt aūt duplices seruitutes scz prediales et psonales.

¶ Seruitus predialis. est quedam cōstitutio qua prediū predio subiugatur. ex seruitutes p̄diales lex reales appellat que sequūtur p̄dia et eaz cōstitutio eatenꝰ tenet quatenus expedit p̄diis idest ad fructus eorum p̄cipiendos..

¶ Seruitutum aūt p̄dialiū. alie sūt vrbane alie sunt rustice. sed has quidem seruitutes lex dicit esse iura cōmūnia que libertatis sūt. vnde nota q secūm azon. in sum na. C. de seruitu. et aqueduc. hoc verbū ius in eadē. l. et in eadem voce supponit pro seruitute. Dicitur eni semel posita duas quādoz importat significationes scz ppriam et impropriā vel vtramqz. Proprie autē scdz diuersa dicūtur seruitutes. Nam si non possē ire edibꝰ meis exire in agros meos vel puenire ad viā publicam nisi per agros tuos vel ortos emi a te licentiā eūdi. hec licentia dicitur seruitus itineris quia prediū tuum in hoc michi. seruit.

¶ Seruitutes rustice sūt que p̄diis rusticis debētur veluti. iter actus via aqueductꝰ

aquehaustus pecoris appulsis ad aquā ius pascendi calcis coquende arene fodiende que tria vltima possunt dici nominate seruitutes rustice sed superiora pprijs nominib? carent que omnia require locis suis. Nā iter est ius quo ex ede mea p agros tuos possum in vicos publicos exire vel intrare. Sed aq haustus ē vt aquam haurire possim de puteo tuo.

¶ Seruitutes vrbane sunt que prediis vrbanis debentur scz intuitu alicuius edificii. Nam edificijs inhērēt velut altius tollendi aut non tollēdi ne officiat luminibus vel prospectui dom? vicin. Item stillicidiū auertēdi vel non auertendi in tectū vel i areā vicini vt stillicidiū tecti mei cadat i areā vel fūdū ius. Itē vt liceat immittere vel ppicere tignū in parietē vicini. Et nota q? an seruitus sit vrbana vl rustica colligitur ex qualitate ppij cui debetur ipsa seruitus et nō ex qualitate seruientis q? patet nā talis est seruit? quale est ppiū cui debetur. si enim stillicidia domus mee que est vrbanū prediū cōuerto in areā tuā que est rusticū prediū diceretur vrbana seruitus et ecōtra. si tignum edificii mei causa imponendo rūfructuū facti quod est prediū rusticū immitto in parietem dom? tue dicetur rustica seruit? etiā si dom? tua sit vrbanū ppiū. Item nota iurta primā acceptionē seruitutis q? multis modis quis regitur i seruitutē de quibus insti. de iure psona in ter. et in glo. vnde vt liber seruus fiat sunt ista necessaria. Annis xx. iuuenē qui venditur esse. Rursus eū seruum cui venditur esse putare et iuuenē preciū quo venit ptiparare. Et q? sit liber sciat hoc qui venditur iste. Que si defuerint seruus non cogitur eē Patent ergo ad hoc quatuor requisita. Primo sit annorum viginti. Sc̄do q? vendatur ignoranti cōditionē libertatis. Tercio q? eo animo vt precii partē habeat. Quarto q? sciat se liberū de hoc vide glo. in. §. penul. insti. ti. prealle.

¶ Seruus est qui de iure gentiū vel ciuili domino alieno subicitur. et in hac parte ius gentiū et ius ciuile detraxerūt iuri naturali. Et dicūtur seruī nō a seruiendo sed a seruādo. Impator enī vel princeps captos ab hostibus qui seruī sūt capientium vendi iubz et per hoc seruare et non occidere. hostib? enī captis et sic in seruitutem redactis hoc fuandū est qđ vtile et benignius visū ē scz eos ōnes seruari et nō occidi. hoc enī benignitatis est. sed occidi crudelitatis. Ideo etiam dicta sunt mancipia quia ab hostib? manu capiūtur vt insti. de iure persona et. ff. de statu homi. l. libertus. Sunt. etiā seruī verne qui sunt nati ex ancillis manentibus in domo. l. ticie textores. ff. de le. i. alii sūt seruī lecticarii qui faciūt lecticas. e. ti.

¶ Seruus ordinarī? dicitur qui aliis fuis est ppositus? scz qui habet alios seruos sub se quib? preest et precipit eis quid vult.

¶ Seruus vicarī? est q seruo ordinario sb ministrat.

¶ Seru? mediastin? vel mēdianus est qui medīū gerit actū scz qui nec est ordinarius nec vicarius sed medi? inter hos et illos connumerandus.

¶ Seru? librarius a libra dictus est scz q ponderibus preest et libere nūmorum et permutatorum custodiam habet in domo domini sui.

¶ Seruī insulam sūt q retinentur in insula ideſt in domo nec mittūtur in agros nec i villam. domus aūt insula dicitur eo q? insūt ei habitatores licet insula quādoqz dicatur in salo ideſt in mari sita.

¶ Seruī villici sunt qui ad villā mittūtur

¶ Seruī victores sūt quos qs victos habz ppārādi cā.

¶ Seruī cubicularii dicūt qui lectū et cubiculum domini sui procurant qui a vulgo camerarii vocantur a camera vt. ff. de verbo. signifi.

¶ Seruī dediticii dicūtur qui morte liberi

et m̃ vita sua serui sunt quoꝝ libertas sub lata est.

¶ Serui latim̃ sũt q̃ a dominis erãt manu missi vt in vita essent liberi et in morte serui et eoꝝ bona tamq̃ seruoꝝ ad dominos de uoluebantur.

¶ Serui attriarii vel atrienses sũt illi qui atrii custodiã faciũt.

¶ Seruus corruptus dicitur seruus qui p alicuiꝰ inductionẽ factus est de bono malꝰ ℓ de malo deterioꝛ sc3 i aĩo et corpe.

¶ Serui corrupti.actio require s̃.actio.

¶ Seruiana et quasi seruiana actõ require supra actio.

¶ Seruus publicus dicitur tabellio nõ q2 seruus sz q2 publicũ exercet officiũ.

¶ Seruus heres require s̃.de h.

¶ Serui archarii require supra archarii

¶ Sericopulate dicũtur vestimenta que m̃ serũtur.et terũtur serico vt in.l.si quis.C.de muneribus. li.xi.scm accurs.

¶ Seu est dictõ disiunctiua.C.de sacrosanc ecclc.l.generali et aliqñ ampliat.ff.de auro ꝛ argen .lega.l.si quis ita et scõm bar.in dicta.l.generali ꝛ notatur.xliii.dis.eꝰ ludoui. cꝰ et.lxxv.dis.c.vlti.in.fi.et p archi. de fo. cõ.in.c.i.li.vi..

¶ Siccarii dicũtur homicide et interfectores dicti a sicca ferro vel cultro insti de pub iudi.§.siccarii.etiam dici possũt siccarii qui alicuius vite armis insidiantur de pen .dis i.si quis cũ telo et de homi.c.sicut dignum in glo.

¶ Sicca est ferrũ ℓ cultellꝰ breuis ex vtra q̃ parte scidens et acutus quo maxime vtũtur q̃ apud ytalicos latrocinia exercent.sed eius interpretatio est larga vt cõtineat telũ lapidem lignũ et quodlibet ferrum vt isti. de publi.iudi.§.item lex et.§.siccarii pal.

¶ Signare est aliquã formã vel signum alicui imprimere vel notam imponere vnde testamentũ signare idest notare debet quis vt notum sit quod scriptũ est scõz ysi.li.vi ethi.sed subsignare est subscribere. vt si testes vocati et rogati a testatore subscribãt.

¶ Sigillatim idest singulariter ita expont host in.c.venerabili de testi. et archi.c.presentiũ.§.testes.e.ti.li.vi .facit ad hoc de p ben.c.ad hoc licet et.lxxix.dis.c.sigula in. prin.Item i sibolo atthanasii quicũq̃ vult saluus esse.

¶ Significatio scm̃ azo.de ver.sig.ppie est demonstratio facta ppio nomine rei de qua queritur attributo.sed large ponitur si ppriũ nomen nõ mteruenĩat sed tantũ res p aliud verbũ qõ aliq° mõ accedere posset ad ostẽsionem rei notificetur

¶ Silentiarii sunt idem quod cõsiliarii vℓ secretarii principis quia silere debẽt et occultare.principis consilia vt.ff.de mino.l.vꝛ glo.iii.l.illud.C.de col.ꝛ de i offi.testa.l.i.

¶ Silua cedua est que ad hoc vt credatur deputata est. et dicitur apta cedi quia facile succrescit..

¶ Silua pascua dicitur que pascuis pecuꝫ est assignata

¶ Silua palaris ex qua pali et podimente sumuntur m

¶ Similitudo est rerũ differentiũ compatiscõum boe.Et que similitudo ad spẽm ℓ genus referatur est glo notabilis in verbo curã aiaꝫ m.c.nõ põt de prebẽ.li.vi.

¶ Simile dici põt vbi dissimilitudo subest xxviii. q.i. sic eñ ꝛ.l.iii.ff.de iiusto rupto irrito.testa. et qualiter iterpretetur hoc verbũ simile vide.c.olim de ver.sig.

¶ Simonia fr goff.ẽ studiosa cupidꝫtas vel volũtas emendi vel vendendi spirituale vel spirituali annexũ qõ spirituale censetur ius eñ percipiendi ꝓuentus prebendales sc3 rõne prebende vel prelature spirituale non est sed ãnexũ spuali sc3 canonice ꝓpter res tempales q illo iure ꝓuenũt sc3 vt fructus.i.q.iii.si quis obiecerit.sic et ius patronatus dicitur annexũ spirituali ꝓpter quã dã cõfederationẽ quia cad t m laycũ a quo

possidetur vt.c.de iure.e:ti . Et dicitur a sy mone magno primo auctore hui⁹ sceleris i nouo testmento. Ipse enī voluit emere g̃ tiã spir⁹ sancti a beato pe:ro sicut et giezi i veteri testamento voluit gratiã sanitat⁹ naaman syro vẽdere vt.iiii.reg.v. vnde sy momacus dicitur ꝓprie empto: spiritualum sed gyez⁹ticus vendito: eo:ũdẽ.i. q.i.qui studet et est symonia peccatũ enorme respe ctu e⁹ qui per symoniam beneficiũ acqui siuit qui pẽtentiã agere nõ potest benefici o re:eto. vel dicitur enorme idest indilp̃sa bile quia dispẽsari nõ potest cũ symomaco misi beneficio resignato sicut in symomaco i ordine cõtingit vt xiii.dis.nerui .et symo⁹a cus etiam ocultus in ordine susceptο qui vi cioſũ habet caracterẽ vt. i.q. iii.in quibus dam suspens⁹ est.quo ad se et quo ad alios i.q.i.repitur.etiã symonia sola intẽtõne abs oz pacto vel facto cõmitti potest vt in.c.qui studet prea'le.

Symbolũ ẽ quadrupler quoddã apo⁹to loz qs sc⁹m quos dã theologos cõtinet.xii articulos fide ꝓpter duodeci apostolos xp̃i qui vna et eadẽ hora instinctu spirit⁹ sãcti ipsũ cõposuerũt. vnd' dicit' symbolum a syn qs est simul et bol⁹ morsellus quia quisqz apostoloz suũ bo'ũ idest partem apposuit sc⁹m alios theologos verius est ꝙ principa les artic'i fidei nostre sũt tãtũ septẽ sc⁹m ꝙ tantũ septẽ sunt dona sancti spiritus q°s quilibet xp̃ist'an⁹ scire tenetur clerici expli cite layci implicite vt patet de sũ.trí. c. firmi ter in tex .i glo. Aliud est symbolũ mai⁹ qs cantur in missa factũ in synodo incena ꝓp̃ grecos qui nõ credebant ꝙ spiritus sanct⁹ ꝓcederet ab vtroqz.sed a parte tantũ vt de conse.dis.v .c. vlt.i penul. Terciũ symbolũ est athã'ii sc⁹ quicũqz vu lt salu⁹ esse quod cantur in prima. Quartũ symbolũ est iuris sc⁹ primus titulus de sũ.trin. et fide catho: vt ait ysi.vii.li.ethi.c.vii.inquo quod de fi de catho.et sum. trini. in predictis simbol is cõtinetur cõfirmatur i repetit.

Simpler ꝓceptũ est cũ preter litis ꝓtest. iudex cõfessione partiũ accedente aliquid ꝓ cipit.verbigratia si quis a reo in iudicõ abs qz libello cũ instrumento debiti petat de:em et reus cõfiteatur de plano tunc iudex sine alia cause cognitione vel cõmissione sibi ꝓ cipiet vt certo termino soluat.et hoc dicitur preceptum et nõ sententia quia sententia ñ dicitur misi quãdo ordo iudiciarius est ser uatus.

Siliqua est species monete vt quarta pars assis.sumitur etiã ꝓ supfluitatibus re lictis vino expresso de vuis. vnde. Misces se siliquis cibus vult fieri scroffis.

Sindicus est ꝓcurato: vniuersitatis vel collegii ꝓ certo salario ad iudicia ꝓstitut⁹ sc⁹ qui causam vniuersitatis agit vel defen dit.et dicitur quasi singulorũ causas dicẽs Est enī syndicus grece defenso: latine.naz officiũ eius est agere vel defẽdere nomine vniuersitatis causas presentes vel emergen tes vt.ff.ꝙ quis ꝓ iuris in rub.et nigro i. glo.i.i.c.vnico.e.ti.et qñ dicitur causa v̄ niuersitatis agi ꝓ ꝓcuratorem ꝺbet exponi id est sindicũ v' actorem vt de ꝓcur.c.qz i cau sis et de iura.calũp.c.cũ causã.

Synodus ex greco interpretatur comita tus vel cetus.et inter cetera cõcilia quatuor venerabiles fuerũt synodi que totam fidẽ cõplectũt quasi quatuor euangelia et qua tuor symbola et totidẽ padisi flumina . Pri ma icena trecentorũ xviii.eporum a cõstan tino ipatore peracta in qua damnata ẽ blas phemia arriane pfidie de inequalitate san cte trinitatis nam scõm glo.docebat patrem maiorem filio et filiũ maiorẽ spiritu sãcto. scõa centũ quinquaginta patrũ sub theodo sio semore cõstantinopolim ꝓdemnans ma cedonium negantem spiritũ sãctum esse deũ et cõsubstantialẽ patri.sed scõm glo. seruã patris et filii.i.q.i.eos qui. Tercia ephesina centum eporum sub theodosio iunioze que

damnauit nestoriũ asserentem duas psonas in xp̃o et beatam virginẽ non dei sed homi nis tantum gentricẽ. et hec ostendit in dua bus naturis vnã xp̃i personã. Et dicit p̃ma ad differẽtiã synodi ephesie scde. que fuit reprobata dis.xvi.quoniam sãcte. Quarta calcedonensis quingintorum et triginta sa cerdotum sub marciano principe damnans euthicem cõstantinopolitanum abbatẽ ver bi dei et carnis vnã naturã pnũciãtẽ scz di uinã post resurrectõnẽ dis.xvi.c.sexta.⁊ dy oscoron eius defensorem quõdã alexandri num ep̃m ⁊ nestoriũ episcopum cũ reliquis hereticis. de hiis est tex. ad litterã dis.xv.c. canones et. §. harũ prior et sõm greg. in. c. sequenti et de eisdem gelasius papa in. c. se quenti

¶ Si de ppio significato iportat ꝯditionẽ nõ tamẽ semp eã significat. Vnde quãdoq; facit dispositionẽ ꝯditionalẽ. qñq; executi onem tantũ. quãdoq; significat causã incertã quãdoq; certã. quãdoqz euẽtũ incertũ nõ ꝯ ditionalem quia non suspendentem. quan doqz accelerationẽ et qñqz nichil significat exemplũ primi ibi pmitto vel lego si nauis ex asia venerit vt in. l. itaqz. ff. si cer. peta. se cũdi ibi iuder dicit do tutorẽ si satisdederit quia sensus est q; pure datur et imediate sit tutor. sed administrare non debz nisi prius satisdederit vt. l. muto. §. hanc aũt. ff. de tu te. vbi dicitur. hanc aũt cõditionẽ si satisd derit conditionẽ ñ facere ratio ẽ volũtas p ferentis Nam tutor a iudice nõ potest dari sub conditione. c. actus legitimi de re iur. li. vi. etiã quia inutus datur tutor ergo ñ sta bit in voluntate sua per conditionẽ. Nec iu dices in decernendo solẽt facere iudicia sua conditionalia. exemplũ tercii lego ticio si ne gocia mea gesserit. Et ẽ aliud exprimere cau sam per quia ⁊ aliud per si. Nam per qz exp̃ mendo falsa causa non vitiat sed per si vici at. l. demonstratio. ff. de cõdi. et demons. nisi aliud appareret ex voluntate disponentis.

Etiam quãdoqz si capitur. p quia vt ibi si deus est quia hoc subiecta materia et fides catholica habet q; deus creator est omnium certitudinaliter. Quarti quando ille euẽt? est ō presenti vel de preterito vt ibi pmitto vel lego si rex ẽ parisi? vel fuit tali die vbi euentus est disponentibus vel disponenti incertus nõ tamẽ cõditionalis quia nõ sus pendit. Nam actus purus statim valet vel non valet vt. §. fi. insti. de ver. obli. et sic ac celerationẽ significat. etiã quãdoq; nichil si g nificat vt ibi pmitto si talis moriatur ar. l. pupillus. §. qui sub cõditioe. ff. de noua. ⁊ delega. quia nõ potest significare cõditio nẽ que est de euentu futuro incerto. sed qui a nichil certi? morte ergo materia subiecta nõ patitur. dicit tamẽ bertho. q; in vltimis volũtatibus optatur cõditionẽ dicẽdo lego si heres morietur vel si sẽpronius morietur ex eo q; mors sit incerta. sed an legatari? mo rietur anteq; heres vel sempronius allegat. l quibus diebus. §. quidã ticio. ff. de cõdi. et demõstra. vb dicitur q; legatũ tale si mat tua morietur. est cõdictionale. petrus dicit cõtra q; est purũ. Et si in textu allegato de bet sumi pro cũ quod significat principalit tẽpus et p cõsequens conditionẽ. Itẽ nichil sigificat vt ibi pmitto si volueris lego si he res voluerit. l. sub hoc. ff. ō act. et obli. quia actus in volũtate obligandi est et sic nulla dispositio vel restrictio fit nisi disponẽs vi deatur decidere. l. si ita exprest. ff. de. cõdi. ⁊ demonstra.

¶ Si non dederis hoc cõp'erũ sic applica tũ dnobus ab eodem stipulantibz vel per pactũ sibi acquirentibz dicendo tu pmittis michi petro si nõ dederis henrico ⁊ henric? similiter dicat tu promittis michihenrico si ñ dederis petro cappã sensus huius dictio nis est q; altero litem cõtestãte deficit condi tio p alterũ apposita et existit cõditio p ip sũ apposita super re sibi data vt i. l. si tici? ff. de ver. obli. ratio est volũtas pferentis

sumpta ex hoc q̄ ille nō vult rē habere ī casu ī q° iste habebit. Itē ibi promittis michi sticū et si eum nō dederis promittis michi x. nomine pene vel loco eius significat q̄ si non detur sticus cum potest dari sic q̄ in mora dādi existat ꝯditio et stipulatio siue conuentio penalis que per dationem. x. cōmittitur siue purificatur vt. l. stipulatꝰ. §. i. ff. de ver. obli. ratio est voluntas p̄ferentis sūpta ex hoc q̄ sticus est in obligatione primo deductus pure. et per hoc agitur eū dari cum poterit et promissor interpellabitur dare ꝛ sic de aliis. finaliter autem semp ad mentem disponētis recurrendū est qr sepe ꝯtingit q̄ vna dictio vel oratio per vnū capitur ī vno significato et per aliū ī alio sūt ergo circumstantie attendende p quas mēs proferentis declaratur ut sunt qualitates persone ꝛc̄

¶ Si capitoliū nō ascenderis si ticio nō nupseris si nauis ex asia nō venerit. hec ꝯditio per cautionem ipletur ꝑ ut testatorē voluisse ꝯcluditur sicut cōditio per illū modū ꝺficit vel existit per quē deficere vel existere ꝑferens intelligit p̄out ex cōditionis significato ꝑprio vel alio ꝓbabili medio ꝯcluditur ex euentu vel defectu.

¶ Si non valet hoc iure valet illo. si non valet iure testamenti valeat iure codicillorꝝ ꝛc̄. Hee clausule significant si nō potest valere ex ꝺfectu solemnitatis vt testamētū scz q̄ non sunt vii. testes vel nō sigillauerūt eo dē cōtextu valeat iure codicillorū si sit qui q̄ testes quia disponēs hoc voluit et lex admittit. significat ergo dictio si apposita hiis verbis vel aliis quod volūtas disponētis declarata ex verboꝝ significato vl̄ alias quouis mō dictat.

¶ Si peperit hec dictio si applicata verbis diuersimode significat ꝑut diuersimode applicatur. verbiḡ. dicendo si tres pepit liberesto significat q̄ partus quartus sit liber vt. laretusa. ff. de sta. homi. si ergo vnum p̄mo p̄perit ꝛ sc̄o tres ex eodem vtero vel p̄mo duos et sc̄o duos ex eodē vtero tunc qui quarto nascit est liber nec potest dici q̄ duo simul nascūtur quia natura hoc nō patitur vt m. l. aretusa prealle. alii dicūt si nascitur masculus ꝛ femella masculus p̄sumitur p̄mo natus quia fortior. sed hoc est incōtrarium quia femina citiꝰ pubescit ꝛ pficitur. alii dicūt q̄ omnes erūt liberi. l. cū mater. §. fi. ff. de fideicōmiss. liber sed hec non fuit mēs testatoris ergo p̄imū dictū melius.

¶ Siue euenerit siue nō euenerit. Hee orationes de se sunt ꝯtrariorum casuū et tamē cōiuncte significant puritatem scz q̄ actus qui disponitur hiis verbis sit purus Et sumitur significatū ex hoc q̄ certū est alterum casuū euenturum. ꝛ sic dispositō redditur pura facit lex q̄ si petente. §. vlti. vbi habet q̄ venditio facta hoc modo siue nauis ex asia venerit siue non est pura vt. l. vbi pupillus. §. qui sub cōditione. ff. de noua vbi habetur q̄ qui stipulatur sub cōditione omino extitura pure stipulatur. vt. l. itaq̄. ff. si cer. pe. vbi cōditio dicitur cū incertū ꝯfertur. Et sic patet q̄ hec cōditio nō reddit. actū ꝯditionalem de per se sz hec oratio applicata dispositiom vltime volūtatis eū reddit cōditionalem vt. l. huiusmodi. ff. quā dile. ce. vbi dicitur q̄ legatū hoc modo factū siue illud factū fuerit siue nō est cōditionale. et intellige siue nō fuerit infra certū diez ne ī ifinitum expectetur. Et licet certū sit alterū casuū euenturū tamē incertū est an viuēte legatario vel nō. et hec incertitudo facit cōditionē in vltimis voluntatibus fa. ler. i. ff. de cōdi. et demonstra. secus si in cōtractu qui pure transmittitur siue factum existat siue nō ergo cōtractus factꝰ cū ille morietur non est cōditionalis sed in diem. l. nam et si moriar. ff. de cōdi ꝛ demōs. et sumitur ī hiis significatū ex cōmuni mō intelligendi nisi aliud certe apparet ex volūtate testatoris vl̄ cōtrahentiū.

Sobrīm vel sobrine dicūtur qui vel que
er patruelibus fratribus vel sororibus con
sobrinis vel amitis progenīti vel progenite
sunt.

Sobrinus ꝑpior et sobrina ꝑpior. sunt
patrui magn̄ vel amite magne filii filie ve.
ꝛ sobrinus nascitur ex sorore.

Socer ē pater mariti vxoris ī. l. sicut aūt
ff. de re iudi. etiam est ꝑter vxoris mariti.
vt. e. l.

Socrus est mater mariti vxoris ꝛ socer
pauus. ꝛ ꝑsocrus pauia mariti..

Societas require supra actō ꝑ socio nā
vera societas fraternitatem iducit vt ī. l. ve
rū. ff. ꝑ socio.

Solutio scd'um goff. est rei que debetur
redditio īsti. quibus mo tolli. obli in pīn
vel large est ab obligatione liberatio et ali
a ē naturalis siue vera q̄ fit ꝑ redditionē ei⁹
ei⁹. quod debetur. alia ciuilis siue ymagina
ria. Et fit multipliciter per nouationē dele-
tionē acceptilationē vl̄ cōpensationē ō q̄bz
in suis locis.

Soluendo esse. est habere vnde soluat l̄
vnde soluere possit insolidū ꝑ se vel per ali
um. ff. de. ver. sig. l. soluendo et sic dicit̄ q̄s
esse soluendo. ecōtra nō soluendo dicitur il
le qui soluere nō potest.

Solemnitas sumitur pro actu reali vt so
lemnitas stipulationis dum quis fideiuben
do se obligat interrogatione precedente ꝛ re
sponsione sequente īsti. de fideiuss. §. fi. Et
hoc est notandū pro intellectu huius si scri
ptū repiretur aliquē fideiussisse sup hō ver
bo significatur solemnitas stipulationis nisi
fieret in patria tali in qua efficax est simplex
ꝓmissio. similiter in autentico instrumento
si repitur ibi scriptū aliquē ꝓmisisse sub hō
verbo includitur solemnitas stipulationis. l
l. C. de vsur. et. §. si ita scriptū īsti. ō inuti.
stipu. Et similiter signficatū ex solemnitate
instrumenti quod signficat actū ibi cōtētū
solemniter factū. etiā ex parte notariatus q̄
notarii non redigūt instrumenta in scriptis
publicis nisi de actibus coram eis solemnit̄
celebratis. alias ꝓmissio nō facit de solemni
tate stipulationis. secus de fideiussione duz
sa'tem. apparet in q̄ctum ꝑ quo et penes quē
alias enī nulla esset fideiussio. l. cū de idebi
to. ff. de ꝓba. §. f. iuncta. l. i. de fideiuss. et sic
de aliis in quibus includitur solemnitas vl̄
non.

Solus est cui nullus ē cō rarius dis. viii
si solus xps audiendus est ī. debemus attē
dere quid aliquis ante nos faciēdū putaue
rit et. viii. q. i. sciēdum in fi. sola est que fidē
possidet meritū obedientia.

Solū. idem ē qd̄ terra. vnde. Sit tibi ter
ra solū duo possūt vincere solū vbi primū
est substantiuū neu. gene. scd'um adiectiuū.
ma. gen. vnde dicitur quicquid plātatur se
rit̄ vel inedificat̄. Omne solo cedit radices
si tamē egit īsti. de re diui. §. cū in suo.

Solidum idest firmū ꝛ ponitur cū in vt
īsolidū idest quilibet eorū per se solū. vñ.
locum habet in ꝓmissionib⁹ stipulatioē val
latis que stipulatio cōcipitur per verba fu
tura vt inserit īsolidum se daturos vel ser
uaturos.

Sors est ars diuinandi diuinatio autē
ꝑprie in malo sumitur Item etiā sors idē est
quod sortilegiū vt. c. i. de sorti. Itē sors est
portio hereditatis eo q̄ per sortes solēt diui
gui hereditatū portiones de preben. cū scd'z
apostolū. xxi. dis. cleros sumitur etiam ꝑ for
tuna vel euētu. xxvi. q. ii. sors. Item ꝑ capi
tali capitur vt de vsuris. c. i. et. ii. et de hoc i
prohemio in cle. m verbo sortis.

Sortilegiū est qñ aliquid per creaturā
diuinatur. et spēs diuinatōnis numerātur
xxvi. q. iii. c. igitur ꝛ e. q. v. epi ꝛ. c. nec mīz
etiā ois diuinatio quocūq̄z modo fiat ꝛ q̄
litercūq̄z vocetur est prohibita et damnata
vt xxvi. q. v. per totum

Sortilegi vl̄ sortilegiste. sūt diuinatores
vl̄ isti q̄ sub nomīe ficte religionis ꝑ quasdā

quas sanctorum vel apostolorū vocant sortes vel diuiationes sentētiā vel scienciā profitentur siue diuinatōnis aut quarūcūq; scripturarū inspectōne futura pmittūt vt.xxvi q.i.c.i.

Botulares dicuntur quasi subtalares a sub et talo.et aliud sūt boti genꝰ calciamenti vt i cle.ne.in agro de sta.mo.

Spectacula sūt que fiūt in loco.vbi ludebant tragedi ⁊ comedi vt dicunt greci et habetur in auten.de cōsulibus.et spectaculum phibitum est put importat effusionē sāguinis.C.de gladia.l.i.li.xi.et.l.legatum.ff.de vsu.et vsufruc.sed ludi permittebātur ad letificationē populi vt comedie ⁊ similia.l.i.ti.et.iii.C.de specta.li.xi.

Specus est altus locꝰ supra terrā p quē ducitur aqua.ff.de riuis.l.i.§.specus.Item ponitur p fossa qua colligitur aqua et est ā pla et rotūda.ff.de aqua plu arcē.l.supra i ter ibi glo. ponit differentiā iter specꝰ ⁊ curriculū vide ē.de.c..

Species significat terminū significatiuū pluriū differentiū numero vt homo ille terminus significat omnes homines iter se differentes numero qui terminus homo significatur per hoc nomē species put est vnū de quinq; predicabilibus.sed secūm legistas sumitur species qñq; p idiuiduo vt seyus stichus fundus cornelianus dicitur species put ex significato vel quouis alio modo concluditur proferentem significare voluisse vt si dicat testator lego ticio omnes seruos seyo lego stichū ibi seyus in stichum pferetur.l. vtrum. §. felicissime.ff.de le.iii.nā species expressius legatur q̄z genus et legatum speciei prealet et aliquid significat ⁊ operatur similiter.ibi lego ticiū vnū de seruis meis seyo lego stichū seyus in stichum pfertur.l.cū ita.§.i.ff.de op.et elec.lega.non obstan.l.si heres.§.i.e.i. quia ibi optauit de facto.sz ibi lego ticio fūdum sēpronianū seyo eiusdē fundi vsufructum seyus in vsufructu nō pfertur ymmo inter vtrumq; cōmunicatur.l. si alii.ff.de vsufruc.lega. Sed si iudex diuidendo dicit ticio assigno fūdū sēpronianum seyo eius vsūfructū solus seyus habebit vsūfructū.l.⁊ puto.§.l.ff. fami.hercis. ratio est volūtas iudicis sumpta ex natura diuisionis qua agitur recedi a cōmunione.nā si vsufructus remaneret cōmunis non fieret diuisio nec recederet a cōmūione.Et hec diuisio et sententia iudicis esset euidenter iniqua q̄ in fundo eque vni adiudicaretur tota pprietas et cum hoc ps vsufructus.ideo sumitur intellectus talis q̄ vnius sit pprietas ⁊ alius vsufructus quia ī hꝰ nulla apparet iequalitas. Item ibi testatoꝛ legat ōnes seruos cuidam nō capaci puta deportato et stichū seruū ticio capaci ticius habebit stichū nec derogatur legato generis per legatū speciei qz legatum generis nullū est ipso iure.et sic ei non derogatur vt.l.nam ⁊ si. ff. de iniusto. rup.et irri.fac.test.vbi qō nullū est rumpi nō potest.Item ibi papa cōtemnit gratiā alicui ad primū beneficiū vacaturū in ecclia alii ad primū vacaturū in dyocesi etiā ꝑ pferetur ad primū vacaturū in dyoc. ꝓter ius prius acquisitum priori cui papa per se cūdā gratiā nō vult ꝺrogare. Nā papa specifice nominat dyocesim ad ipsius gratie restitutionē vt in illa dyoc.gratia tātum habeat effectum . Etiā quia hec gratia potest habere effectum vsq; hoc q̄ deroget gratie generali.secus in legatis vbi ōnes serui vni legantur et alteri stichus legatur quia nisi. derogetur legato generis legatū speciei nō habebit effectū et nichil operabitur.

Sperant idest putant inst.qui et a qui manu mitti non licz. §.in fraudem ibi sepe.

Spoliatio ē a possessione rei immobilis violenta et iniuriosa dectio vel rei mobilis ablatiō.dicitur violenta qz si quis sponte possessionez suā renūciauerit vel abiurauerit locū nō habebit spoliatio ⁊ p cōsequēs restitutio.Nam restitutio spoliatorum est

ablatorū ī iudicio reīntegratio et quia credē dum ē canones loq̄ sano ītellectu spoliat? intelligitur ī casu quo criminaliter accusat quī tota sua substātia vel maiorī parte ipsius se per violentiā destitutū affirmat quia nec nudī cōtendere nec inermes īimicis nos opponere debemus. habet enī spoliatus prīvilegiū vt nō possit eruī iam nudatus vt ē tex.ī.c frequens de resti.spolī.li.vi. vñ. Cā tabit vacuus corā latrone viator vide goff in summa.de resti.spoli. vbī predictā dīffīnitionem spoliationis subtiliter declarat.

¶ Sponsus et sponsa sūt qui inter se de futuris nuptiis ꝓmittūt per verba ō futuro a spondeo sic dicti īdest ꝓmitto vt.l. iii. ff.de spon.

¶ Sponsa dicītur etiā quā pater spondet alicuī futuram sponsam seu vxorem vt.l. ti. ff.e.ti.

¶ Sponsalia sunt futurarū nuptiarū cōuētio et repromissio.ff.e.ti. l.i.et.xxx.q.v. nostrates. et ita iste cōsensus est de futuro matrimonio. Consēsus vero nuptiarū est de p̄senti matrimonio.sed dicit placent.cūdē esse cōsensū spōsalium et nuptiarū.sponsalia aī dicta sūt a spondeo.nā moris fuit veteribus stipulari et spondere sibī vxores futuras vt.l.ii.ff.e.ti. Inde spōsa q̄ a populo facta est et certa stipulatio potest īteruenīre sed nō est necessaria. Et nota q̄ sponsalia dissolui p̄nt pluribꝫ mōis scd̄m io.an.ī tractatulo suo sup quarto decretalium et nota super rub.de spon.

¶ Sponsalicia largitas dicitur qd̄ dat spōsus spōse sine animo tamē recōpensandi sed ōmino gratis vel ecōuerso. et ista donatō dicitur ꝓtractus iurīs ciuīl. Et illorū sūt quatuor scz stipulatio litterarū obligatio ꝓtractus ēphiteoticus et sponsalicia largitas vt in.§.ius aūt gentiū isti.de iu.na.gē.ī ciui.ī glo.sup verbo pone.

¶ Sportule sunt salaria aparitorū vl̄ scd̄z azo.C.e.ti.forte apparitores ista nō sibī sz ꝓ fisco recipiebant. et illa reponebantur in sporta vel in aliquo simili vase vt corbe in quo ꝓsueuerunt aliqua portari et ita subtus custodia fisco cōseruabantur ī sic ꝓtinentia ponūtur ꝓ cōtentis vt. C. de spor et sūp l.iii.ī in rub.

¶ Spurius est filius ex īcestuosis nuptiis natus. et dicītur a greca voce sporas quod est vulgo cōceptus vel sine patre nomen sū pīsse vt.ff.de sta.homi.l.vulgo cōcepti.l̄ est natus de cōcubina vt de renūc.c. īnsī cū p̄idem. §. persone vero ī glo. que distīguit notabū spurium māserē et naturalē.

¶ Stabularīi dicūtur quī aduocatis hospitibus et stabulis p̄ponuntur a stabulis sic dicti. Qui vero sic recipiunt hospites et sine equis vocantur caupones.

¶ Stationarīi dicuntur milites qui vt alicui teneant stationē sūt cōstituti possūt etiā dīci librorū venditores quia statōnē faciūt ꝓ libris vendēdis. Item dicūtur elemosinarū questores īm.c.cum ex eo de pe.et remiss. vbī ꝓhibetur talibus p̄dicare et ponitur ibī forma de verbo ad verbū corū que tales dicere debēt populo..

¶ Stadiū est octaua pars miliaris ytalici quod vt hystoriace refertur hercules vno ā belitu currebat et postea stabat .et est spacīū centū et trigīta passuū scd̄m azo .īnsti.de re diui. §. vniuersitatis ī.g.ibī stadia.

¶ Status est cōditio bois in qua vt plurimū potest vt ait plato..

¶ Status liber est libertas cōcessa sub ꝓditione vt dicendo lego seruo meo libertatez si nauis ex azia venerit.l.i.de ver.obligati. ff.ꝛc̄..

¶ Statuimus bene sīgnificat sententiā dīffinitiuam vt.c.īnhīis de ver.sig. Et importat cōmuniter nouū ius secus decernimus et īnouamus vt in.c.decernimus de iudi ꝛ.c.īnnouam? ō treu.ꝛ pace. Nā decrīn? discussionē dubiī īnnouamus antiq̄ iurīs reuocationē et statuimus nouī iurīs promulgationem

importat.

¶ Statutū est ius ab homine positum vel dispositio ex qua ius ꝓducitur m̄sti. de iurc na. gen. et ciui. et significatur ius statuti ex verbis ī statuto positis que significant qđ sonāt aut stricti⁹ aut extensiue. vel aliter ꝓ ut obscuritas eoꝝ declarat seu quouis medi o ꝓbabili cōcludit. Nam ī ąbusdā statutis verba clare sumūt ī suis ꝓpriis significatis nō restringēdo nec extendendo vt ibi statu tū impatoris dicit idem q̄ iuder ą dimittit ab adminīstratione nō soluat pecunias usu re ab eo debite nec ab eo exigant nec a fide iussore. l. cōstitutiomb⁹. ff. ad mūicipa ⁊c. Q̄nq̄ etiā restrīgūt verba statuti vt ibi sta tutū est q̄ si vir manumiserit seruū dotalē de volūtate mulieris teneat mulieri soluto matrimonio restituere ącą̄d peruenerit ad ipsū a liberto. et etiā heres ei⁹ si ad ip̄m per uenerit ī q° statuto solū cōprehendit vir ⁊ heres ei⁹. sed non socer pater viri. l. si vir. § de viro. ff. solu. matri. Q̄ nq̄ significat extē si⁹. verbigratia statutū est q̄ conductores domoꝝ habitent in illis ⁊ nō ꝺducant aliis nec alios secū. in domo ꝺducant ꝓ precio t̄ gtis teneant vir cōduxit domū taliter certe extenditur q̄ potest inhabitare cum vxore ⁊ familia sua tota. nec facit cōtra statutum vt l. si ita stipulat⁹ fuero. ff. de ver. obli. barth. hic decidit hāc questionē statuto cauetur q̄ quicūq̄ fecerit effundi sanguinē in palatio capite plectatur barbitonsor fleubotomat aliquem ibi an incidit penam. Et dicit q̄ ñ quia statutum intelligitur quicū nq̄ iniuriose ⁊c. etiā pena nō debet impoñ nisi ꝓ delicto sed barbitonsor in tali casu nō cōmittit deli ctū igitur ⁊c. nisi appareret de mēte statuen tis q̄ velit ꝓhibere ꝺ se licitū puta effūdere sanguinē etiā licite per fleubothomiā ꝓpter loci honestatem. Nā tunc bene staretur ver bis statuti. et sic cōtrafaciens incurreret pe nā damn vel non lucri appositā. Si autem statutū velit ꝓhibere ꝺ se licitū in dubio ñ est tenendū nisi clare hoc pateat. Et prędicta intelligūtur ꝺ extensione vel restrictione vl tra q̄ verba significant de se. Si aūt verbū habet plures significationes tunc illa eligit quā eligēdā sigificatū verbi declarat vt qñ lex dicit naturales filios esse in potestate pa tris intelligitur de naturalibus ⁊ legitimis quia aliis legibus declaratur q̄ filii natura les tantū nō sunt in patria potestate. Et no ta q̄ significatio ꝓpria verbi dicitur illa ī qua cōmuniter capitur ipsum verbum vt in l. labeo. ff. de suppel. lega. Item statutū im ponens penā pecuniariā ꝓ adulterio vel ho micidio ꝓ quibus est pena mortis de iure cōmūi vtrū valeat archi. in. c. duo ista noia xxiii. q. iiii. et in. c. finali. ne. cle. vl mo. li. vi et host. et io. an. in. c. fi. de cōsue. decidūt q̄ non valet quia cōstitutō debet esse iusta eq̄ et vniuersalis. iiii. dis. c. erit autem ler. sed ista. est iniqua quia ꝓ eā datur occasio faci le delinquendi. l. si vnus. §. illud vero. ff. de pac. c. quēadmodū et. c. et si xp̄s versi que dā eni. ꝺ. iureiur. nil eni magis appetim⁹ q̄ saturare volūtatē nostrā cū possum⁹. Cum ergo quis scit se ꝓ homicidio nō morituꝝ citius facit nec suā culpā ptimescit cū sperat posse redimere eam bal. solus apud legistas in. c. i. §. iniuria de pace iu fir. in vsi. feu. di cit sine aliqua allegatione hoc statutū iua lidū esse quādo imponit penā pecuniariā ꝓ uam et sic ꝺtēptibilem alias secus ⁊ nichil allegat. sed ludo. de roma ꝓbat per tex. in. § pena insti. de iniur. vbi dicit q̄ valida erat lex. xii. tabularū oli que ꝓpter delictū ipo nebat penā pecuniariā et hoc ꝓpter magnā vetez pauptatem. Item allegat glo. dicētez qui rustico aufert porcū aufert sibi oculū. l illicitas. ff. de offi. presi. Item quia rustici ñ audēt optare pecunias ī comitatu florētino vt. l. dnī predictoꝝ. C. de agri. et censi. li. xi. Item statuta cōmuniter fiunt q̄ qui steterit in ciuitate ꝓ tot annos efficitur ciuis. ąd si nō steterit cōtinue sed ꝓ maiori pte tpis

an locum habeat, statutum tex. ẽ singularis in. l. cũ delamo. §. sabin⁹. ff. de fũdo instruc. instru. q3 lega.. .

¶ Statutũ siue ler puniens vnũ delictũ et ꝑsupponẽs aliud nõ vaiet in illũ in quo nõ verificatur ỏlictũ ꝑsuppositũ glo. vnica i. l mãcipia i verbo aduocãdũ. C. ỏ ser. fu. ver big. Sta. dicit tbãs aliquẽ i possẽone pnĩ aĩ pena cẽtũ et restituat possessionem pũit eĩm turbãtem et presuppoint possessionẽ iustam si ergo quis nõ abstulit possessionez ñ pugnitur pena statuti p hoc dicit ludouic⁹ de roma q lucratus fuit. vi flor. Item rome erat statutũ q quicũq; nõ exequit dispositionem defuncti infra annũ ꝓuarerur õnibus beneficis suis excõmunicaretur et stati resti tuez boã testatoris iurta. c. si heres. ỏ testa ꝙdam rerlictus executor ex testamento nũq; habuit bona in posse suo sz erant penes he redem nõ fuit execut⁹ infra ãnũ et cũ fuissz beneficiis ꝓuat⁹ et excõmũicatus dicit lud. de roma se determinasse q male fuerat excõ mũicatus quia ꝑsupꝓsitũ statuti scz q ha buerit bona in posse suo non verificabatur in eo et dicit hoc bene notandũ. Item statuti causa ꝙpmitti nõ potest. casus est in. l. nõ di stinguemus. §. deliberati. ff. de arbi. et. c. cã. de i iteg. resti. sz potest de ea icidẽter cogno sci casus singularis i glo. l. cũ ꝓponas. C. de re. credi. quia idẽ est in arbitro qỏ in iudice de quo i. l. quotiens. C. de iudi. Item statu tũ ꝓhibet habentẽ vnũ officiũ acceptare ali ud si acceptat penã habet vt careat accepto et priuatur officiis seu bũficiis et salario pri mi tex. singularis est in. l. quisquis C. de co harta prin. li. xii. et ibi p bartho. Item statu tũ ẽ q credatur testibus deponẽtibus de cre dulitate ã valet. dicit hosti. et domin⁹ ãtho de but. i c. i. de app. q non valeat de h° sdm lud. de ro. i. l. i. ff. de ven. ispi. et i. l. qd tamẽ ff. de ar. et plẽ. p do. antho. in. c. quotiens de test. vbi tex. ibi non valet dictum testium p verbũ credo. Item statuta ciuitatis iudex seruate iurat queritur an iudicans cõtra sta tutũ ꝓtinens id quod ius cõmune sit ꝑiur⁹ et recidit in hoc an statutũ eõtinẽs id qd i⁹ cõmũe sit ius ꝓmũe vel mũicipale bal. i. l. ii. ff. de cõsti. pe. dicit esse casũ singularẽ i. l. ma gistratus. ff. ad mũicipa. et dicit ludo. de ro. hoc nescio extendere. Item statutũ phibens ne doctores salariati vadãt ad allegãdũ seu aduocandũ et si faciũt debent ỏponi a mat cula aduocatorũ et priuãtur salario illi⁹ an mi scdm bal. singulariter in. l. placet in fi. C. ỏ epis et cle. ymmo dantes licẽtiã doctoribꝰ stipendiariis reipublice aut armigeris cũ ñ possunt quia eorũ officium ad hoc nõ exten dit vt vadãt ad balnea naturalia l alia loca similia salariũ illius tẽpis q° licẽtiã dederũt ipi officiales de ꝓprio soluere tenẽtur. cas⁹ est singularis in. l. per hanc. C. de eroga. mili an. li. xii. scdm ludo. de roma. Item nota q i statutis cõmũiter locũ habet ar. a contrario sensu hoc tamẽ est limitandum nisi ar. illud sumatur q statuentes in penã iciderent tunc eni nõ valet vt est glo. in cle. i. super verbo facere de vsuris

¶ Stellio dicitur qui inconstans et varius ẽ verbo vel facto vel ꝙ rem aliquã obligauit alicui et deiỏ i pignorat alii ñ facta mẽtiõe ỏ ꝓmo et gnãliter qỏ i hiis criminalibꝫ cau sis dicitur dolus in ciuilibus dicitur stellio natus. Stellio ꝓprie est aial diuersis macu lis plenũ et venenatũ simile lacerte et ẽ corpe pictũ lucẽtibus guttis vide de h° supra cri men stelliõnatus.

¶ Stichus est ꝓpriũ nomẽ serui

¶ Stigma est signum vel instrumẽtum quo brachia fabricensium figurabãt cui erat im pressum nomẽ impatoris facies vero eoz ñ figurabãtur vt. l. si quis. C. de pe. et scỏz io an. c. si iuder laycus de sẽ. ex. li. vi. in glo. ibi agnoscitur.

¶ Stipes ẽ psona a qua alii originẽ ducũt

¶ Stipulatio est firma verborum concepti o qua quis aliquid se facturũ daturum ve

ꝑmittit alteri ſup hoc ipſuꝫ ĩterrogãti ꝙ dicitur a ſtipulũ grece qđ ẽ firmũ latine. denominat etiã a ſtipite. cõſtat autẽ ſtipulatõ ex ĩterrogatione ꝓmiſſa et reſponſione ſubſequẽti quẽadmodũ cõtradictio ex affirmatione et negatõne h° mõ ꝑmittis vel dabis michi. x. ꝑmitto ſ dabo tibi. quãdoqꝫ dicit ſtipulatus ille qui ꝑmittit ꝑ ſtipulationem paſſiue. Vel ſic ſtipulatio eſt ſolemnis ꝑmiſſio facta ĩterrogatione ꝓcedente ꝙ reſponſione ſequente.

¶ Stipulatõnum. alia eſt pura alia cõditõnalis et alia ĩ diem.

¶ Stipulatõ pura. eſt que nec fit ſub ꝓdcõue nec ĩ diẽ ſꝫ pure vt dicendo dabẽ h° dabo

¶ Stipulatio cõditõnalis habet fieri ſub ꝓditõne hoc mõ promittis michi dare centũ ſi nauis ex azia venerit ꝙ reſpõdes promitto

¶ Stipulatio in diem fit hoc modo dabis michi. x. in kalẽdis iulii. et reſpondeas dabo

¶ Stipulatio acquiliana eſt que nouat oẽꝫ ꝓtractũ ut ſic quicquid michi debes ex quacũqꝫ cauſa idem michi ꝑmittis. ſi enĩ ex mutui datione michi debitor ſis veliꝫ acceptũ ferre ideſt per acceptilationẽ remittere ñ poterit res expediri miſi per obligationẽ que ĩ rẽ cõtrahitur reꝛe ſ. acquiliana actõ.

¶ Stipatus ideſt vallatꝰ circũdatus fulcitus ſcd'm. Jo. an. ĩ cle. paſtoralis verſi. notoriũ de re iudi.

¶ Stinarii dicũtur amatores ideꝫ dicũtur carnearii.

¶ Stratum dicitur genetaliter õne genus veſtis vel õne ĩdumẽtum vt. ff. de ver. ſig ſed magis ꝑprie veſtes cubiculares dicimꝰ ſtratum a ſternendo vnde etiã via publica ſtrata dicitur..

¶ Stratores etiã a ſternendo dicuntur qr cuſtodientes ĩ carcere reos cõdẽnatos puniebant vel ſtratores dicuntur eſſe iſti qui ſtabulis vel equis ſtantibus ĩ eis ꝓſunt et dicitur a ſtratorio ſcdꝫ azo. C. de ſtrato. li. xii ĩ rubrica..

¶ Studium vt dicit azo. eſt vehemens et aſſidua ad aliquã rẽ agendã cum ſũma voluntate occupatio ex qua volũtate labor ĩ opus defertur. et ꝑdit laboris tediũ verſus ĩ oblectamẽtum

¶ Studiũ liberale et latinũ olim tãtũ erat rome et ꝯſtantinopol'. ĩ aliis aũt locis nõ miſi ex ꝓuilegiis vt. C. de ſtu. li. ĩ rubro ꝙ ĩ nigro. li. xi. et ĩ prohemio. ff. §. hec autem hodie impio ſciſſo ſtudium ĩ multis locis fit et maxime bonome que legalis ſtudii obtinet monarchiã. ſed vtrum ĩ feſtis ꝙ diebus doĩcis liceat ſtudere. Jo. an. dicit ꝙ ſic dum ſtudium fiat ſine ſolẽmtate nõ ꝓpter lucrũ cũ nõ ſit opus ſeruile ſed cũ ſolemnitate puta ĩ publicis ſcolis nõ licet. antho. de buꝛ. dicit ꝙ cauſa cõſilii dandi vbi neceſſitas ſuadet ſcꝫ quia cauſa eſt tempꝰ pitura vel de loco lõg̃quo tunc licet ſtudere etiã ad lucrũ alias nõ nec ĩ ſcientiis. poſitiuis que ad lucrũ vel honores tendunt ſed ĩ theologia ꝙ ſpeculatiuis ſic. et addit panor. etiã ĩ iure canonico cũ ſit thologia practicata quia talis laborat ĩ vinea dnĩ ꝙ efficitur per h° ſpeculatiuus et abſtrahitur a vitiis nõ autem cultus diuinus vel officium ꝑ hoc ꝓtermittatur ſanꝰ enĩ eſt maioribus ſtudere ꝙ mẽtes ocupare ꝙ ocium ĩſequi vel ĩ laruis vagari ymmo melius eſſet domi manere ꝙ feſta eccleſiarũ ꝓpter dominas'viſitare vt nota. c. i. de feriis et. c. odi et proieci. feſtiuit veteras. xxiiii. q. i. vbi etiã vidua q ĩ. corbanũ duo minuta poſuerat a ſaluatore ommibus prefertur quia dominus non ea que offerũtur ſed volũtatem offerentiũ reſpicit ſtudeat ergo diligens ſcolaris diebus feriatis et aliis quia nõ ſufficit diu fuiſſe. ĩ ſtudiis ſed bene et laudabiliter viriſſe cõmendãdum eſt. xii. q. ii. glꝰ a epi ĩ fi. nec aliquis repente fit ſũmus de pe. diſ. ii. §. hec que de caritate. et non poteſt quis modico tempore multum adiſcere. xlviii. diſtinc. §. i. quãuis igemũ ĩ bñ ſtudentibus interdũ ſuppleat

tempus. lxxvii. dis' monach? vbi dicit quã tũ de tempe decerpit mozũ hoc docetur ha bere ꝓbitas q; plixioz cõsuetudo nõ cõtulit aduertat. etiã dictũ iurisconsul. ff. de fideicõ mis. liber in. l. apud iulianũ ubi dicit si vnũ pedem tenerem in sepulchro adhuc discerẽ nã qui vult seruare ꝛc̃.

¶ Stuprum est illicita virginis defloratio quãuis in uidua ꝓmitti dicatur nisi sit mere trix vel illicita cõcubina scdm le. ff. de ꝓcu. l. in cõcubinatu in fi. Item cõmittitur i pue ris. ff. ad. l. Jul'. de adulteris. l. stuprũ.

¶ Suarii require s̃ porcarii.

¶ Suasio capit in bona parte vel in mala. ff. de seruo corrupto. l. i. §. psuadere et. C. ꝺ fur. et seruis corrupt. l. si. quis

¶ Subgrũda ẽ vna ps tecti vnuscuiusq; dom? que incũbit extremis capitib? tigno rum tectalium ut. ff. de biis qui eic. vel e fu ꝺ. l. si vero. §. si pretor ait et alias dicitur sb grauida vel subgradia.

¶ Subrogare ẽ aliquẽ loco alterius substi tuere vel cõstituere vt officiales vl' iudices alios subrogãte et põt scribi r p b cõmutan do vt surrogare.

¶ Subornatio est informatio facta per ali quẽ de veritate tacenda et falsitate dicenda scdm guillermum de montis lau. in cle. testi bus de tsti.

¶ Subsignare est subscribere vt testes in cirographo solent signare et quasdã notu las subscribere et quãdo subscribens se cõ sentire dicatur et quãdo nõ. est bo. glo. in. c presbiterorũ in versi. scripserit ꝺ rebus eccle non alie.

¶ Substitutio est scda ꝓditionalis istituti o. q; institutio dicitur prim? gradus et sub stitutõ scdus. q licet substitutioes in ifinitũ de vno in aliũ pñt ꝓcedere tamẽ omnis isti tutio que fit post primã dicitur substitutio q scdus gradus. sicut scde nuptie dicuntur ões qne sequũtur primas. et diuiditur q; substitutionũ alia est directa alia obliqua

Et nota differentiã inter verbũ directuum obliquũ et cõmũe. Dñ directũ ẽ q; significat vt ille cui relinquitur vel in quẽ dispomitur sua manu recipiat vt est verbũ instituo vt patet. ff. ꝺ here. isti. Item illud heres esto vt ibidem. Item accrescat similit verbũ capiat vel accipiat. Sed verbũ obliquũ ẽ qꝺ signi ficat vt ille in quẽ dispomitur vel cui relinq tur de manu alterius accipiat vt est verbũ restituto fa. l. instituta. ff. ad trebel'. et p to. ti. Item volo vt quando p fidei cõmissũ ps hereditatis est restituenda. l. pater filium. § fi. ff. dele. iii. Item verbũ rogo ꝛc̃. Sed ver bum cõmune est quod vtrãq; signficatõnẽ siue de mañ sua siue de alterius recipiat vt est verbũ substituto sicut in. l. centurio. ff. ꝺ vulga substi habet enim qñq; directã signifi cationẽ quãdoq; obliq;. substitutio directa dicitur cum nullo mediante quis capit here ditatem deficientis q directe efficitur hẽres ipsi testatori qui instituit eũ inst. de vulga substi. §. quo casu. Et hec subdiuiditur q; alia est vulgaris. alia. pupillaris alia exem plaris alia breuiloqua siue recipca alia cõ pendiosa.

¶ Substitutio vulgaris dicitur q; de vul go q a quolibz fieri põt dũ tamẽ b testamẽ tũ facere et ille ex testõ capere possit. q hec subdiuiditur quia quedã ẽ vulgaris exps sa et quedã tacita..

¶ Substitutio vulgaris expressa est que fit verbis negatiuis hoc modo ticius heres esto et si heres ille ñ sit vel erit. seyus heres esto idest sit sic enim instituo et michi ticiuz heredem q si noluerit vel non potnerit esse heredes sit heres seyus.

¶ Substitutio vulgaris tacita fit p verba affirmatiua veluti quando miles puberẽ et impuberem heredes. instituit et cõmũi verbo eos substituit hoc modo sey. ipubes q me pubes heredes estote vel sumto quos vna nit mucẽ substituo vel sic et in idẽ redibit puberem seyum et ipuberẽ heredes fatio et

eos sibi mutuce substituo. qua substitutione colligo q; si unus nō fuerit heres vl' si un' moriatur alius i solid' sit. ⁊ dicitur vulgaris quia fit a quolibet ō vulgo siue sit in potestate siue nō et dicitur tacita quia puberez tacite vulgariter ipuberi substituit que sb stitutō magis esset pupillaris nisi ppter adiunctam personā. sed in milite talis substitutio pupillaris est, ppter priuilegiū militis q substitutio q̄tū ad puberē vulgaris ē q̄tū ad impuberē pupillaris. qm̄ si pubes heredi tatem adeat p parte sua euanescit substitutio prius facta. sed si impubes heredi tatem adeat p parte sua nō euanescit cū ē sb stitutō facta priusq; exp'euit pubertatē vñ sub expressa pupillari cōtinetur tacita vulgaris. ff. e. ti. l. nā hoc iure

¶ Substitutio pupillaris que soli pupillo et impuberi fit Et est etiam duplex alia expssa alia tacita. substitutio pupilaris exps sa fit hoc modo iste filius meus ipubes heres esto et si heres non erit aut si heres erit et infra pupillarem etatem decesserit ille heres esto vel sic instituo michi in heredem T filiū meū pupillū ⁊ si non erit aut si erit heres et infra annos pubertatis vel i pupillari etate decesserit substituo ei seyum hec dicitur expressa substitutō q; i ea omnia verba exprimūtur que exprimi oportet ..

¶ Substitutō pupillaris tacita. Est hec filius meus impubes heres esto et si iste non erit. ille heres esto vel sic quisquis michi heres erit sit heres filio meo impuberi. Hec dicitur tacita quia verba quedā nō expressa hic tacite subintelliguntur que exprimūtur in expressa substitutione pupillari. Nā per hanc tacite itelligitur q; si filius decesserit i pupillari etate ille qui erit heres patri erit heres filio . Et debentur ille pupillares substitutiones solis pupillis in potestate pētū existentibus et ab ipsis parentibus fiunt p qō euidenter patet q; non a matre sed a solo patre fiūt cū mater filios nō habeat in ptāte

Sed nunquam substitutus ex pupillari expressa repellit matrem pupilli et substitutus ex tacita repellitur a matre pupilli et succedit ipsi pupillo mater. Item qui ē substitutus ex pupillari substitutōne fit heres ipsi pupillo. Ille vero qui est substitutus ex vulgari fit heres ipsi testatori. Item in pupillaris tacita itelligitur esse vulgaris exps sa qua mater substituitur pupillo. Et h° p pter priuilegiū matris. Item eodē modo qñ quis pupillo vel alii substituitur ppter adiunctā psonā.

¶ Substitutio pupillaris cōpendiosa. est que fit verborū cōpendio que verba in pupillari expressa sūt plriora. Et ex hoc dicitur cōpendiosa et habet fieri hoc modo. Instituo ticium filiū meū michi in heredem et quādocūq; decesserit sine filiis substituo ei. Seyum vel sic Iste filius ipubes heres esto et quocūq; tempe decesserit ille heres esto q substitutio tantū locū habet in milite de h° in .l. precibus. C. de impub. et aliis substi.

¶ Substitutio breui loqua sine reciproca. Est que cōtinet duas vulgares et duas pupillares substitutiones vt cū duo ipuberes instituti a parentē qui habet eos in potesta te mutuez substituūtur hoc modo S et T filios meos impuberes michi istituo heredes et eos mutuem substituo. Unde quia ptinz expressam pupillarem si aliquis pdictorum decesserit in ipuberi etate mater impuberis decedentis omīo repellitur ⁊ succedit substitut? . Et hāc substitutionē lex appellat recipcā et ōnes quatuor expresse sunt.

¶ Substitutio exemplaris vel exemplaria ē que fit a pentibus vtriusq; serus filio furioso vel mente capto. Et dicit exemplaris quia fit ad exemplū pupillaris substitutio nis quia sicut pater puidet filio pupillo q testari nō potest de herede. Ita puidet filio mente capto vel furioso. Et fit hoc mō. T filiū meū furiosū l' mēte captū michi heredem instituo. Et si decesserit furiosus vel mente

captus.autēq; ad sanam mentem puenerit substituo ei talem filiū suū vel fratrem vel aliquem alienum si deficiat filius vel frat.

¶ Substitutō obliqua siue nō directa. Est fideicōmissaria ꝛ est illa q fit per fideicōmissū vt hic qcūq; vestrū sine liberis decesserit rogo vt eius portio ad supstitem peruemat Et est qñ qs istituit heredē ꝛ ei? fideicōmittit vt q̄cito possit ei? hereditatem adeat et eam alteri certe persone cui ꝛ qñ testator voluerit restituat videlicet tali die vel sb tali cōditione si decesserit sine filiis vt si forte in ea cōditione fuerit q̄ testator magis diligat eū et ex testamento eius directo michil capere possit puta quia directe ꝛ immediate capax non est qualis est spuri? saltem hoc modo aliqd capiat et p̄sequatur ex hereditate vel totam ipsā hereditatem vt. C. ad trebel. per totū quasi. et. ff. e. ti. in multis legibus et i. c. Raynūcius ꝛ. Raynald? de testa. Et nota q̄ i substitutō ibz fideicōmissariis locū habet quartarū deductio in directis autē non .c. si. pater de testa. li. vi. vbi est casus et ibi vid' g. de his substitutōibz ꝛ glo. i c. Raynūcius p̄alle. et inst. de vulga. et pupil. substi. per totum

¶ Substitutus heres require sup̄ heres sb stitutus. Et nota q̄ oibus substitutōibus p̄mo p̄cedere debet institutio sicut p̄m? gradus et postea pom̄ dēt substitutio

¶ Subhastari. est rem venalē ppom̄ hasta suppositā qō frequens est circa predia que nūciantur vel censētur fisco vacare et sic p subhastatiouē plus offerenti dātur

¶ Subsidiaria actio require sup̄ actō subsidiaria.

¶ Successio quādoq; fit ō capite in caput et quādoq; de gradu i gradum secm̄ azo. in sū. de succes. edic. C. et. ff. e. ti. l. i.

¶ Successio de capite in caput Est cū deficiente primo capite liberorū oritur secm̄ caput agnatorū et isto deficiente succedit terciū caput cognatorū et cognatis deficiētibz succeditur quarto ordine p vn̄ vir ꝛ vxor

¶ Successio de gradu in gradū. Est quando plures persone sunt in eodē capite i diuīsis gradibus vna prior altera posterior: nā prior repulsa spe vel repudiatione sequēs succedit vt. ff. de succes. edic l. i. et. C. e. ti. p azo. i sūma. Et ad plenorem doctrinam successionū ab intestato sic est distinguendum aut dubitatur qualiter descendentes succedant ascendentibus aut qualiter ascendentes descendentib? aut q̄liter collaterales collateralib? ·Primo casu aut sup sūt legitimi et naturales aut legitimi tantum ut adopti ui aut naturales tātū aut nati ex illicito coitu vt spurii ·ꝛc. Si legitimi et naturales aut supsunt tantū filii primi gradus aut vlteriores. Primo casu aut ōnes emācipati aut ōnes in potestate sūt et tunc iure veteri et nouo succedunt equaliter sublata differentia sexus vt. l. xii. tabu. Et isti. de here que ab i testa. defe. §. Emancipati. C. de suis et legit here. l. vlti. Et autē. i successione ibidē. aut supsunt quidam emancipati et quidam i potestate et tunc iure veteri digesto; vocabātur existentes i potestate ꝛ emancipati ō iure pretorio. Et de iure ciuili. ōnes equaliter. licet diuersis iuribus vocarent. C. de legit. here. l. memini m? ibi. Cū igitur pretorē filium emancipatū ꝛc. ff. de bo. pos. l. Sed cum ꝑ atrono §. bonorū. In iure vero autēticoꝝ vocabantur etiā emācipati cū suis equalit vt in auten. de here. que ab intest. ōfe. §. Reliquū ibi. In illa ꝛc. Si vero supersūt vlteriores aut erant cōcepti viuente eo de cui? hereditate agitur aut eo mortuo. Si eo viuente aut nascūtur eo superstite per quē cōiunguntur aut constat eos excludi si velit ille adire hereditatem quia precedit eos i ḡdu. Sed si nolūt vel nō possūt q̄ morit ānte q̄z adeant vocāt vlteriores per eū cōiūcti. Et si soli ꝛ eodē gradu vocātur equaliter. si cū patruis vocantur in stirpes iure veteri et nouo Idem si nascūtur mortuo patre quia

paria sūt eū nō esse mortuū et repudiare et eū mori anteq̄ repudiet. si nō erant ꝯcepti mortuo eo de cuius hereditate agitur nec ꝓtorio nec ciuili titiure vocantur nec excludē sequentes vt hec oīa euidēter ꝓbantur. C. ō suis ⁊ legit. here. l. Nepotes. Et m autē. i successione ibidem prealle. Et mīsti. de here. que ab intesta. defe. §. cū filius et in auten. de her. que ab intest. defe. §. Reliquū ꝓalle coll. ix. et. ff. de inīusto. rup. irri. q3 testa. l Si quis filio. Sane tamē hec itelligātur eē vera nō ex equalitate tituli. C. de hiis qui añ. ap. ta. l. vnica. et de cadu. toll. l. i. §. i notissimo eo casu quādo ius ꝓpetebat adulto filio vt. C. ad senatusc̄os. orphi. l. vlt. predicta ꝓcedunt si nascūtur eo existente in potestate per quē cōiūgūtur. Si vero sit emācipatus et nepotes reponātur ideſt remaneāt in potestate eius de cuius successioē tractat Considerato iure ciuili antiquo preferūtur nepotes. Sed per edictū de cōiūgēdis cum emancipatis liberis ipsi vocantur simul. Et tātum cōsequitur filiꝰ quātū ōnes nepotes ex eo nati vt apparet. ff. de coniūgen. cum emāc. lib. l. eius. §. Int ipsū. et. ff. de cōtra. ta. l. i. §. qui habeant et. l. qui habz. et. l. Cū emancipatus. §. Si pater. Sz iure nouo autenticorū preferūtur filii quia priores in ḡdu cū sublata sit sententia patrie potestatis Et sic est correctus ille titulus de cōiūgen. cum emanci. vt notatur. e. ti. l. i. i prin. et. C. de. suis et legit. here. l. fi. et auten. i successioē ibidem quod itellige vt ibi dicitur. Nā titulus ille adhuc hodie manet sc̄m. Ja de Rauen. sc̄z quo ad successiones ex testamento. Si autem mortuo ascendente supsūt descendentes ligitimi tantū vt adoptiui. tūc si dantur in adoptionē descendentibus per lineā masculinā vel feminā succedūt eis ex testamento ⁊ ab intestato exheredati habēt querelam. Si dantur extraneis in adoptionē aut moritur pater adoptiuus testatꝰ aut itestatus. Si testatꝰ regulariē michil reliqre cogitur fallit in casu si arrogatus sit impubes cui cogitur quartam relīquere ex constitutione diui pii vt. l. papinianus §. Si ās ff. inoffi. testa. Ita simpliciter dixit dyuus Sed quid si erat factus pubes an debeatur sibi quarta dic vt notatur. C. de adop. l. ii. Si autē moritur pater adoptiuus intestatꝰ aut sine legitimis et naturalibꝰ et tūc sc̄m ones succedūt adoptiui. Aut extantibus legitimis et naturalibus. Et tunc repbata q° rūdan opinione qui dixerūt cōtrariū vocātur etiā cū legitimis ⁊ naturalibus equaliē Si tempe mortis repiantur in potestate vt hec ꝓbantur. C. de suis et legitimis. heredi. l. fi. Tercio casu quādo mortuo ascendente naturales tantū supsūt aut extantibus legitimis aut nō extantibus. Primo casu aut ō cedit pater testatus aut intestatus. Si testatus potest eos instituere in vncia vt in. l. ii. ⁊ i auten. ibi. posita. C. de natur. l. l. fi. Si intestatus in michilū succedūt. sed aluntur. vt i autenti. de natura. libe. §. Si vero et. C. de naturalibus liberis autentica licet. Secundo casu quando nō extantibus legitimis filiis naturales supersūt extantibꝰ parētibꝰ aut nō extantibus. si extantibz aut decedit testatus et tunc potest naturales īstituere in solidū parentibus relinquēdo legitimā aut intestatus et nō supersit cōiunx legitima et tunc succedūt in duas vncias vt in autē. lz prealle. Quarto casu qñ supersūt spurii aut tractatur de successione linee paterne aī materne. si paterne spurii ex illicito coitu nati nulli succedunt in autē. Qui mo. na. effi. sui §. vlti. si materne aut tractatur de successione matris aut successione cōiunctorū per matrem. si matris aut nō ē illustris aī illustris Si primū videlicet nō illustris. Aut supsūt spurii vulgo quesiti. Aut supsunt spurii i cestuosi vel nephārii. Si sunt vulgo quesiti succedunt matri īdistincte. ff. ad turpillia l. i. §. i. Et isti. e. ti. §. Nouissimo si sūt suscepti ex damnabili coitu nō succedūt i auten.

qui mo.na.effi.ſui·§.fi.Si vero mater eſt il luſtris tunc aut extantibus iuſtis filiis aut non. Et dic.vt.C.ad ſena.cõſul.orphi.l.ſi qua.Si vero de ſucceſſione cõiũctorum per matrẽ indiſtincte ſuccedũt et eis ſuccedit̃. vt.ff.vnde cogna. l.ſi ſpurius.et.l.In hac pte. Secũdo caſu principali ſcz quãdo agi tur qualiter aſcendentes ſuccedant aut ſup eſt pater et mater aut pater vel mater tantũ aut vterqz ſimul cũ fratribus vtriqz cõiũ ctis aut cũ cõiũctis ex altera parte tãtũ aut ſupſunt auus vel auia vna cum fratribus. Primo caſu iure veteri p̃ferebatur pater ma tri ſi filius fuerit in poteſtate quia olim oc cupabat iure peculii ⁊ quia erat agnat⁹ ma ter vero cognata vt.ff.ad turpil.l.vlti. Itẽ hec erant tunc vera in naturali et legitimo patre.ſec⁹ i naturali tãtũ quẽ ñ hz i ptãte ⁊ ſic ñ habz beneficiũ manumiſſionis. Itẽ ſec⁹ i legitimo vt.ff. ad turpil.l.ſi patrem hodi e vero filius habet heredem et non occupat iure.peculii vt in autẽ.de here.que ab inteſt defe.§.i. Item ſublata eſt differentia agna tionis ⁊ cognationis vt.e.ti.§.nulla.⁊ ideo pater et mater vocantur.vt.C.ad turpilia. in auten . defuncto.ſcdo caſu locum habet. inſti.ad ſenatuſcõſul.orphi.§.i.quia hodie ſimul vocãtur in portioẽs viriles vt i autẽ. de hered.que ab inteſta.venĩ.§.cõſequens et in autentica defuncto prealle.Tercio caſu prefertur pater et mater fratribus cõiũctis ex altera parte tantũ vt in anten. prealle. ỏ functo etc̃. Quarto caſu ẽ opino inter. Bul garũ ex vna et martinũ et Johãnẽ partib⁹ ex altera vt in ſam alle.autẽ.defuncto. Terci o caſu principali cũ tractatur de ſucceſſione collateraliũ aut ſũt fratres vtriqz cõiũcti tã tũ et ſuccedunt vt.ff.de ſuis.et legit.here.l i.§.vlti.aut ſupſunt cõiuncti ex altera pte tantũ vt vterim tantũ vel cõſãguinei tantũ tunc aut ſuperſũt ex legitimo nati matrimo nio aut nõ. Si primũ tunc ſuccedunt vt.C. de ſuis et legit.here. auten. poſt fratres. Si ſecm aut ſunt cõiuncti per patrẽ tantũ et ñ ſuccedunt vt in auten. qui mo.na.effi.ſui.§ filiũ. Si p matrẽ ſuccedũt etiã ſpurii vel ex vulgo queſiti vt.ff. vnde.cognatio.l.ii.aut ſuperſunt veterim tantũ aut ⁊ ſanguinei tã tum et tũc pariter ſuccedũt in bonis a ſe que ſitis quia cognatio hodie ab agnatione ñ differt vt i auten.poſt fratres prealle. Sed i bonis queſitis a patre preferũtur cõſangui nei ⁊ i queſitis a matre preferũt veterim vt. C. de ſuis et legit.here.l.de emancipatis. Et i hoc nõ remanet illa lex incorrecta aut ſup ſunt vt vtriqz ⁊iuncti cũ cõſanguineis tãtũ vel veterim tantũ et preferũt vndecũqz q ſitis vt in auten. Itaqz cõmunia. de ſucceſ. Nam duplici iure vtuntur vt in corpe . vñ. ſumit. aut ſuperſunt fratres et filii fratruz ⁊ tunt ſuccedũt eadem diſtinctione ſeruata vtrinqz cõiunctorum et nõ cõiũctoz i autẽ Ceſſante. C. de ſuis et legit.here. dic vt ibi vel ſupſunt etiã nepotes fratrũ vel vlterio res et tũc qui prior eſt in gradu.potior erit i iure auten. p⁹ frẽs pal.ſcdm.dy.cui⁹ fuit hec diſtictio paucis p Cinũ additis qui hãc ponit ad litterã. C. cõmunia. de ſucceſ. i auten Itaqz prealle. Et datur ſup. c. auctoritate. de conceſſio.prebende.libro. vi. Ex dictis de ſucceſſione hereditaria. talis oritur queſtio Utrũ qui preferãtur in ſucceſſione inter pueros fratres ex matre tm̃ et vna inter pu eros filie ſororis patris vel pueros filie fra tris patris aut pueros filii ſororis patris et altera ptib⁹ In hac qſtioẽ icidẽs caſus eſt talis quidã h. fuit frater ex pte matris tãtũ cuiuſdã.g.uxoris h.idem h cũ quadã k fa mula ſua genera uit duas filias i ſtatu ſolu to de poſt cõtrarit h ⁊ k matrimoniũ et ipã k in celebra tione matrimonii ſuas tenuit fi lias ſub mãtello ſurgit et h° queſtio an iſte filie ſint legitimate et poſſint ſuccedere vel ne. Et reſpondetur q⁹ ſic videlicet q⁹ iſte filie ſint legitimate et ita ſuccedunt acſi fuiſſẽ legitimate a principio gnationis fa. § dubitat

in autenti. de incest. nupti. coll. ii. Quia legitimati per subsequens matrimoniū habent omnes successiones quas habēt illi qui sūt ab inicio legitimi ⁊ naturales ita dicit. Bar in. § dubitatū prealle facit etiā. §. tribus i auten. qui mo na. effi. sui in versi. Reliquū coll. vii. vbi dicit bar. q tales sic legitimati efficiūtur primogeniti siue postea alii liberi nascātur ex eodem matrimonio siue nō et succedūt illis personis quibus succedūt illi qui ab inicio legitimati fuerūt fac. optime. l. Cū quis. C. de natu et li. et inst. de nup. § fi. vbi glo. sup verbo interdictū cū glo. pe. Item in. c. tanto in principio qui. fi. sit. legit Et ad questionē principalem quia in casu p̄senti pueri filie sororis patris pueri filii fratris patris et pueri filii sororis patris sūt in eodem gradu tunc filia fratris ex vna parte preferetur in successione pueris suprādictis patet hoc. C. ō legit. here. autē. post fratres cum similibus vbi dicitur quādo defūct⁹ nō relinquit fratrem vel sororem ex vtroq; parente nec eorūdem fratris et sororis liberos ertunc preferūtur in successione fratres ⁊ sorores ex vna parte et eorūdem liberi ⁊ sunt i gradu vicinori q̄s pueri suprādicti sc̄z filie sororis patris ⁊ pueri filie fratris patris et filii sororis patris vt in auten. de here. ab i test vemenli §. Reliquū. et. §. illud. palam. Idem dicit bart. de salice. in auten. post fratres prealle. et p̄batur. C. de legit. here. in auten. p⁹ fratres. ii. vbi habet q̄ post fratres sorores et eorū liberos succedent a primo alii scd̄um gradus suos nam puer fratris ex vno parente est i tercio gradu cōsanguinitatis sed suprādicti pueri sunt i quarto gradu et qui vicinior est in gradu p̄ferēt in successione g° ⁊c.

¶ Suffragiū est p̄prie patrocinium qd̄ prestat aduocat⁹ aut cōsiliū vel seruiciū xii. q. ii suffragia. quādoq; ponitur p salario qd̄ debetur aduocato scd̄m azo. C. de sufragi. q̃q; est cōsensus in scriptis redactus sc̄z ꝑ dicitur ego b nomio p in prelatū ⁊ sic sumitur de elec. c ppetuo li. vi. Est etiā auxiliū ō p̄cationis p̄o aīab⁹ factū Et sic sūt q̄tuor moi suffragandi p aīabus ad quos ōnes alii reducūtur sc̄z oratio beatorū hoim siue amicor. ieiunium. elemosina ⁊ sacramētū altaris. vnde missa p̄ces dona ieiunia quatuor ista. absoluūt aīas quas purgās detinet ignis de h° vide glo in. c. cum creatura de cele. missa..

¶ Sup. hec p̄positio ō suo sig̃to significat in iure ypotecationē ⁊ p h° si testator legat ānuo decem sup tali fūdo sensus est q ipm fūdum ypotecat p illo legato et idem in p missione Nā ipoteca dicitur ab ypos ideſt sub et thesis positio quasi suppositio Item dictio sup q̃q; nō signific ypotecationē q̃ aliquid impedit verbig̃ cōcedo tibi. x. ānua sup tali re transferens in te dominiū ex hac causa p translationē dominī impeditur ipoteca ut in l. pignus. ff. de re iudi. Itez dictio sup q̃q; ponitur p̄o de vt in c. super spoliatione de or. cog. c. sup litteris ō rescriptis. c. super eo de elec⁊. sic dicit alexander Cū sup ē p de et c. q̃q; ponitur p p̄eter ut notatur in dict's iuribus.

¶ Suffragarii ideſt auxiliarii. Inde dicūt suffraganei idē auxiliarii dyocesanor epōrum ō elec. c. suffraganeis vbi episcopi dyocesai dicūt suffrag̃ei archiep̄i metropolitani ⁊ possunt eo tantum confirmato nōdum consecrato nec palliato de mandato eius consecrari vt ibi dicitur.

¶ Supinū habet duos casus tm̄ accusatiuū et ablatiuū in ablatiuo significat terminus a quo vt minor natu vt in. l. iii. §. minorē. ff de mino . Nam tempus legis cōputatur a tempe natiuitatis vt a termino a quo. sz in accusatiuo significat terminū ad quē. Ratō quia volūtas defuncti sc̄z ei obtemperari est terminus ad quē et nec isto casu nec p̄cedēti significat cōditionē quia inchil quod suspendi possit subest. Supinū ergo i vtroq;

casu scz accusatio et ablatio sumptuz de se solo nō importat cōditionē nisi addatur ei verbum vel participiū futuri temp̄is vt vē turus vel iturus. Tūc enī ēr adiuncto qđ ꝓ tinet euentum cōditōnē signficabit sed nō ex suo ꝓpr̄io sigmficato quo tātum sigmfi cat terminum a q° l' ad quē.

¶ Superficiales edes sunt que in so'o con ducto vel empto sunt posite quarum ꝓpin ꝗtas seu ꝓpr̄ietas ciuili ꝛ naturali iure ei? est cuius est solum vt. ff. de superficie. l. ii. ℓ edificia super soli faciē facta puta q: domi nus soli ex locatione cōcessit super soluz su um edificia fieri.

¶ ꝑ e fuperficiei i rē actio ne. Require sup̄ de actiombus

¶ Subpunctare litterā. Est eam damnare punctis suppositis vt quādo littera fupflu a inferius punctatur vt habetur s̄ de. l.

¶ Supeller est domesticū patrisfamilias in strumētum in quo cōtinētur mense ciphi sce phalia subsellia cultra. Impiria vasa ozari a aquaria pelues aq̄naria traha vasa esta aria volgaria idē ad certū officiū attributa et cetera instrumēta domus vt scribit pōpo mus dicitur autem supeller vt labeo ait q: bii qui i legatione mittebantur secū suppel lectiles deportabant vt. l. labeo. ff. de suppe lega.

¶ Supplicarii dicūtur qui ob aliquod de lictū enorme in publicū deuoluūtur erariū que deuolucio dicitur bonorū publicatio

¶ Supplicatio est petitō veme priorīs er roris vel est quedā benignitatis ipsius sup ioris iploratio. Et ponūtur tres differentie i ter supplicationē et appellationē vt in glo. iii. c. er litteris ō in īte. rest. Et sumit ibi sup plicatio stricte ꝑ ea que porrigit aduersus sententiam que petitur reuocari quāuis ali as capiatur large pro qualibet precū porre ctione. Et ponit butri. quartā differentiā q: non licet tercio appellare sed bene licz tercio supplicare quā differentiā. Jo. an. quē seqt bal. rēpbat dicens butri. errasse. quia si in telligitur q̄ post duas supplicationes terci a admittitur tunc est contra casū. l. si aduer sus. C. de preci. impa. offe. si sedo intelligit q̄ post duas sententias latas i cā appellati omis liceat postea loco tercie sententie face re supplicationē. item falsū est quia quādo nō licet tercia vice appellare nec licebit sup plicare. alia differentia licet in appellatione a sententia diffinitiua sec? tamē i interlocu toria non sit necesse exprimi causam aliquā tamē in supplicatione necessario apponitur causa saltem colorata alias superior nō debz admittere supplicationē. Item differūt q̄a solus princeps superior cōcedere habz sup plicationem. sed appellatio etiam fit ab in feriori..

¶ Surreptio est repentina et festina alicu ius falsitatis suggestio. Et dicit a sub ꝛ re po de h° notatur in. c. sup lris de rescriptis.

¶ Suspensio excōmunicatio et exilium dif ferūt q: potest suspensus sine peccato cōmu nicare aliis horibus et alii sibi secus in excō municatōne et exilio que tn differunt inter se quia excōmunicatus potest manere i ciui tate licet priuetur hominū cōmunione sed in exiliū missus expellitur taz a ciuitate q̄z a cō municatione hominū. ꝛ suspensus celebrans ppetuo depom dēt c. clericorū de vi. ꝛ ho. cle ꝛ. c. clerici et latores de cle. excō. mimst.

¶ Suspensū dicitur id qđ excedit domos vel vltra eas extenditur quod si ceciderit ꝛ alicui nocuerit vel dampnū intulerit in via publica eunti tenebit dns domus illius ō q̄ dampnū illatū ē vt. ff. de effu. ꝛ eiec. p totū

¶ Suus quis dicatur Cum dicitur quis p sequi iniuriā suorū vide in. c. de cetero de te sti. ꝛ in. l. si femina. C. ad turpilianū dicitur etiā ille qui admittitur ad successionē ab in testato siue iure agnationis siue cognatōis ō quo etiā i. l. neganda. C. qui accu. nō. pos canomzata. iii. q. xi. c. neganda Bal et mod in dicūt illuz esse suum pro quo potest quis

agere ſine mandato cum ſola cautõne de ra to vt ſunt õnes agnati cognati filii liberti patroni ⁊c. Contra quos nõ poteſt quis ꝑ pelli teſtificari i cauſa criminali vt notatur i. c. de cetero ꝓalle. Item aliter capitur cuꝫ quis dicitur eſſe ſuus ideſt ſue mẽtis vel a pud ſe vt in. l. fulcimus. §. adeo autẽ latita tio. ff. qui. ex cau. in poſ. Et eſt pulcher mo dus loquendi ꝙ furioſus ebrius dormiens pupillus etc. dicitur non eſſe ſuus nec pati tur venditionẽ alias vendicationẽ de qua ibi. Nam nõ ſe ocultat qui ſuus non eſt vt in. § . adeo ꝓalle. Item ſuũ eſt verbũ ambi guũ. Ideo dicens ſuũ nõ eſſe adicere debet neq; ſibi cõmune. ff. de ver. ſigñ. l. pupilli⁹ in fine ⁊c.

Tabellarius ſiue tabellio. Eſt publica ꝑſona ſacra mento aſtricta in ciuitate vt rationes et acta in foꝛ mã publicã redigat a ꝓꝛi cipe ad hoc officiũ depu tatus et cõfirmatus. Vel ſic eſt perſona pu blica habens officiũ ſcribendi inſtrumenta ſuper cõtractibus vel aliis rebus ad facien dum fidẽ ſuper eidẽ. Et tabellionatus offi cium per beneficii ſubtractionẽ appellatioẽ ꝓpoſita ſi dici ꝺbet clericis in ſacris ordi nib⁹ cõſtitutis. c. Sicut. X. ne de vel mo. Et dat ibi glo. rationẽ qꝛ genus negociatõis eſt. Et finaliter tenet glo. ꝙ in cauſa eccleſia ſtica vel ſpũali poteſt exercere officiũ vt. c. Quoniã de ꝓba. et. xxvii. q. ii. Multoꝫ Itẽ tabellio debet eſſe requiſitus et rogatus vt i. Spe. de inſtrumẽ. edi. §. ii. verſi. Sꝫ pone et. §. iii. in ꝓꝛima colũna te. eſt glo. in verbo requiſitis in de. romana de tureiur. Item ta bellio cõpellitur cõficere inſtrumẽta ſi roge tur. Sed pone mãdato ſupioris nõ vult cõ ficere quid erit. Reſpõdetur ꝙ ꝓꝛiuatur of ficio tabellionatus ſcdm. Bal. i. l. ꝓuidẽdũ C. de poſtulan. Et eſt ratio quia eſt ſeruus publicus hoc tamẽ limitatur niſi vna cum offitio notariat⁹ habeat aliud officium an nexũ et illud per quiquẽniũ exercuerit tunc eni multus rogari nõ poteſt. Caſus eſt vni cus ⁊ ſigularis vt ibi nota. angel⁹ . i. l. i. C de tabul. li. x. Sed queritur vtrum tabellio qñcũq; vult poſſit renũciare offitio tabelli onatus. Reſpõdetur ꝙ nõ ratio quia nemo poteſt renũciare ſuo officio niſi in manibus ſupioris cõcedẽtis. l. elegantis. ff. de offi. ꝓ ſi. c. admonet ꝺ renũc. et. c. Quod in dubiis e. ti. Bald⁹ ad hoc inducit. l. filiis. ff. ꝺ fur. Item queritur an tabelliom cui tempe roga tus fuit ſolutũ de mercede cõfectionis inſtru menti debeat iterũ ſolui quãdo ꝑs velit ha bere copiam inſtrumenti. Rñdetur ꝙ ſic g. eſt notabilis. in. l. fi. §. Exẽplaria. C. de ꝓꝛi agen. in re. li. x i. qꝺ eſt menti tenẽdũ ſcdum ludo. de roma quia q°tidianũ. Cetera cẽplu ra vide ſupra de J. ⁊ N. Et quot ꝑſonis eq ualeat tabellio i fide ſcriptis adhibenda. ẽ glo in verbo duos viros. in. c. quomã ꝓtra falſã de ꝓba. Et nota licꝫ ſacerdos nõ debe at exercere officiũ tabellionatus. c. Sicut te ꝓalle. tamẽ ſi cõficit valet ſcdm. Bar. in. l. vniuerſis. C. de eden. Sꝫ pone ſacerdos ſcri bit legatũ ſue eccleſie vt tabellio an taꝫ ſcri ptura valeat et ꝓbet. Reſpondetur ꝙ ſic. c. Cũ inter nos de re. iudi. vbi determinat. Jo an. Et ꝓbatur quia poteſt eſſe teſtis . c. Cũ nũci⁹ . de teſti. nõ obſtat ꝙ pater nõ poteſt cõficere inſtrumẽtum ꝓ filio vt eſt glo. ſigu. l. Impuberis. §. i. ff. de falſa. quia nõ ẽ eadẽ ratio in patre ⁊ ſacerdote. Itẽ puniꝫtur tabel lio qui accipit aliquid etiã a ſponte ſoluẽte vltra ꝓꝛopũ ſalariũ ſcdm. Bal. in auten. Sꝫ hodie. C. de epiſ. ⁊ cle. Item ſcribens falſũ inſtrumẽtum imutatis debet puniri pena i gnis. Caſus eſt i. l i. C. de emu. cõceſ. li. x. Et ſcribẽs. minutũ inſtrumẽtum perdit manũ. c. Impialem. §. Scriba. ꝺ ꝓhibita aliena per fredericũ. Item ſcribẽs inſtiumẽtũ vſurarũ

est periurus et non potest amplius confice re. Et potest ꝓnũciari infamis scd'm hosti. i sũma. de vsuris in fi. §. fi. vbi quid de nota rio et archi. de hoc. xxxviii. dis. c. sicut.

¶ Tabularii etiam scd'm accur. sũt qui faci ẽdis publicis istrumẽtis publice ꝓsũt i singulis ciuitatibus require supra. scribe ꝛ xvi q. iii. §. potest ad finem et. C. de tabula. li. x

¶ Tabernarius dicitur qui tabernam exercet. vinũ vendens.

¶ Tabule testamenti Jñ vocate sũt q' ãte cartarũ vsũ i tabul' tã testamẽta q̃ epistole scribebãt quarũ portitores tabularii vocabantur scõm ysi. li. v. Et tabule testamenti ꝓprie sũt testamentũ editũ in scriptis signatum et pfectũ. Sed abusiue etiam illa testamẽta tabulas appellam? que falsa sẽ ꝛ vicia ta scd'um azo in sũma. C. de tabu. exhibẽ.

¶ Taciturnitas est quãdoq̃ habenda ꝓ cõfessioẽ etiã quãdoq̃ tacitũ habetur ꝓ exꝓsso. ff. si cer. pet. l. cũ quid et. c. gratũ de offi. delegati.

¶ Tacere hoc verbũ de se nõ signifícat cõsẽsum nec dissensũ sed tenet mediũ. Dñ nota q̃ est dare consensum dissensũ et mediũ quod nõ est cõsensus nec dissensus vel aliter nam habemus velle et nolle et mediũ qđ ñ est velle nec nolle. Nam velle est cõsentire. nole est dissentire. siue resistere per motum aimi. Vnde i vtrq̃ scz velle ꝛ nolle est motus ai ad bo quod vult vel nõ vult idest resistit. Scz ñ velle siue nõ nolle ẽ cũ nullus ẽ motus ai ad vnũ vel ad aliud ꝓ vel cõtra. fa. l. i. in. §. scientiã. ff. de tribnto. act. vbi dicit vlpi. scientiã hic eam accipimus que habet volũtatem sed vt ego puto nõ volũtatẽ sed patiẽtiã. Non enim velle debet dñs sed ñ nolle. Si igitur scierit et nõ protestat' l' nõ cõtradicit tenetur tributoria actione. Si vero dissentit nõ tenetur illa actione. tenetur autem si cõsentit. etiã si non consentit si tñ non dissentit vt ibi dicitur. Sequitur ergo q̃ tacere de se nec consensum nec dissensum sigificat Quãdoq̃ aũt sic quãdo sigificato aliunde sumpto quouis ꝓbabili medio cõcluditur tacentem consentire vel dissentire. Verbigratia facta locatione p̃dii rustici vsq; ad annũ finito anno tacente locatore cõductor remanet in fũdo cõcluditur relocasse et recõduxisse ꝓ alio anno. Et si ꝑma locatio erat ad maius tempus puta quĩquẽnium Scd'a videtur facta tm̃ ꝓ illo anno. In p̃dis etiam vrbanis videtur facta noua locatio sed aliter q̃ in rusticis quia ꝓ tempe quo ibi habitatur nisi ꝑma locatõ eẽt facta i scriptis quia tunc scd'a non videtur fieri eo q̃ nulla scriptura ĩuenit q videt reqri sicut i ꝑma. l. Item queritur. §. fi. ff. ꝺ loca. ꝛ ꝓduc Patz ergo ex hoc q̃ tacens habetur ꝓ ꝓsẽtiente. Ratio sumitur ex scientia et patia inhabitationis. Sed ibi facta locatione ad ãnũ si in fine anni locator efficitur furiosus ꝛ eo existente furioso ãno finito cõductor remanet dicit tex. q̃ cõductio ñ renouatur. Et sic tacere nõ signifícat cõsensũ. l. Cũ ad certa. ff. locati quia nõ potest concludi in furioso cõsensus. Certũ enim est q̃ nõ habet consẽsũ saltem validuz ad disponendũ et minus ex patientia sua concluditur. Et licet ex parte conductoris remanentis bene concludatur cõsensus nõ tamẽ sufficit ad ꝓtractũ nisi ꝓ currente cõsensu ꝑtis locatoris qui nõ cõcurrit ꝓpter furorem. Item pater pro dote et dotalicõ nomine filie põt agere si filia ñ dissentit. et si filia est furiosa põt agere qa tunc non dissentit licet etiã nõ cõsentiat. l. ii §. voluntate. ff. solu. matri. Nec obstat tex. ibi dicens q̃ creditur cõsentire quia debet intelligi quod verisimile est q̃ consentiret si furiosa non esset vel censetur cõsentire quo ad effectum quia quo ad materiam illius.

. § . Idem est effectus filiam non dissentire et eam cũsentire cũ vtroq̃ casu pater agere possit licz quo ad rei veritatem nõ cõsentiat nec dissẽtiat. Itẽ res aimo furandi furripit tacenti et pone absenti bo tarere ñ signifícat

cõsensũ nec dissensũ quia nichil mouet am
mũ ad cõsensũ vel dissẽsum et tamẽ h° non
impedit furtũ cõmitti ꝫ furtũ dicatur ꝓtre
ctatio rei aliene dño muito ſꝫ ſubaudi bel
nõ volenti Patet quia furioſo domino fie
ri poteſt furtũ licet vere muitus non ſit ſed
vere nõ volens eſt Nec obſtat. §. vetare in
l.qui vas ff. de fur vbi dicitur vetare dicit̃
qui non cõſentit vt ſ̃ ꝺ filia furioſa qꝛ ve
tare videt̃ q° ad effectũ ꝯ dicit̃ ꝙ reuera diſ
ſẽtit diſſẽſu gñali q° ꝙlibet vult res ſuas re
tinere ⁊ non furripi et diſſentit ſibi eas au
ferri et iſte diſſenſus qui ſemel fuit i animo
ſemꝑ videtur perſeuerare. Et ergo abſens
dormiens ignorans furioſus diſſentire viꝺ
tur diſſenſu generali et vemente caſu parti
culari et ſpeciali habetur ꝓ ſpãliter ⁊ parti
culariter diſſẽtiente ⁊ ſic i furto neceſſario ñ
requiritur voluntas vel diſſenſus ſed ſuffi
cit nõ cõſenſus vt patet in ſemꝑ furioſo ⁊ i
ifante qui nũq̃ habuerũt motum ai i diſſẽ
ſu. Item ſi frater vnus rem cõmunẽ cũ alio
fratre ſuo ipo preſente et tacente donat vx
ori ſue ſcilꝫ donãtis alter fraꝫ tacens videt̃
cõſentire. Et ſic valet donatio ꝓ parte illius
tacentis et non ꝓ patte donantis quia inter
virũ et vxorem eſt vt in.l. Si ſeruus cõmu
nis. ff. de dona. int̃ vi. et vxo. Item ſi ſciente
creditore et taennte debitor vendit pignus
nõ propterea videtur ipſe creditor pignus
remittere l. Sicut. §. Non videtur. ff. qui.
mo. pig. vel ypothe. ſol. quia ex illo actu ñ
poteſt inferri cõſenſus creditoris in iure pi
gnoris nec ex hoc actu ius creditoris ledit̃
Idẽ ſi venꝺ fũꝺ in qno habeo ius fruitutis
paritate rõis

Tacite intellectũ. Diuerſimode capitur
in iure ſcꝫ ꝓ modũ diſpoſitionis conditõis
vel aliter ꝙt ex diuerſificatione ſignifica
ti vel cauſe cõcluditur verbigratia i cõtra
ctu ſocietatis facta cõuẽtione ꝙ vnus ſocio
rũ habeat duas partes lucri. Intelligitur e
tiaꝫ tacite ꝙ habeat duas partes damni. Et
hoc tacite intellectum capitur ꝓ modũ diſpo
itionis ſeu cõuentionis vt i. §. Illud Inſti
ꝺ ſocie. Et ſumitur ſignificatũ ex equali mẽte
paciſcentium in tacito et expreſſo. Item ibi
cõcedendo aquehauſtũ intelligitur cõcedi
iter ad illũ Et hoc tacite intellectũ sumit̃ eti
am per modũ diſpoſitionis ſed non princip
liter ſed acceſſorie ſeu cõſecutiue vt in.l. iii.
de ſerui. ru. predi. ff. Ratio quia in itinere
nulla eſt vtilitas niſi inquãtũ deſeruit ad a
quehauſtũ. Item ibi ꝓmitto partũ filie vel
fructum fũꝺi. intelligitur ſi naſcatur. l. i. i fi
l. Quomã. l. Interdũ. ff. de ver. ob. quia ni
ſi naſcãtur nchil eſt in legato vel cõuẽtõne
et ſic vtilis eſſe nõ poteſt. Item ibi debitum
ſub cõditione acceptũ fertur ſimpliciter in
telligitur tacite ſi cõditõ debiti extiterit q°
ad effectũ acceptilationis ñ quo ad diſpoſi
tionẽ vt. l. Sub cõditioue. ff. de accepti. Itẽ
ibi ꝓmitto tibi. x. intelligitur ſi petieris non
per modũ cõditionis ſed per modũ ãmoniti
onis ⁊ interpellationis vt añ nõ ſim i moza
poſtea ſic. l. Si cũ petieris. de ver. obli. Jun
cta. l. moza. ff. de vſuris. Ratõ quia debitor
non eſt in moza retinẽdo debitũ volente cre
ditore ſed eo muito quãꝺo fit interpellatio
Item ibi patronus operas ſtipulatur a lib
to ſimpliciter intelligitur cũ fuerint idicte ꝙ
adiectio requiritur in opis ſicut i alia ſtipu
latioẽ intelligitur cũ pecieris et ẽ ratõ quia
patronus ſtipulatur operas ad vtilitatem
ſuam.

Tacite meſſe multipliciter contingit ver
biꝝ cõuemio cũ depoſitario ꝙ ꝓpter amiſſi
onem rei depoſite nõ agã cõtra ipm In iſta
cõuentione tacite meſt vel cõtinet̃ remiſſio
quia ſi per dolũ perdidit agere non poſſum
depoſiti Sed pono facio cõuentionẽ ꝙ non
agam de dolo dicit tex. ꝙ nõ valet cõuentõ
Et ſic valet tacita remiſſio et exp̃ſſa nõ l. Si
vnus. §. illud ff de pac. Et ſic exp̃ſſio eorum
que tacite inſũt nichil ibi opatur Ratio ꝙa
expreſſũ aliter ſigꝫ quia in ꝓmo caſu ſigꝫtur

remissio doli non simpliciter sed prout con
tinetur in obligatione siue actione depositi
Ideo p dolo nō potest agi actione depositi
sed alia actione scz rei vendicatione q2 do
lo desiit possidere vel actione de dolo. Sed
i scdo casu dol9 simpliciter remittitur Et sic
si cōuentio teneret non posset pro dolo agi
aliqua actione 7 sic maneret impunit9. Ido
non tenet cōuentio quia daretur occasio de
linquēdi. vt. l. cōuenire. ff. de pac. do. Item
ibi cōcedo rem precario simpliciter tacite i
telligit q durat donec voluero siue reuoca
uero. l. i. de precario. ff. Etiā morte mea non
finit .l. iiii. ff. locati quia i p̄cario simplicit
cōcesso itelligitur volūtas scz q per volūta
tē contrariā siue reoucationē non pseueret
et q perseueret donec reuocetur sed morte
non reuocat igit perseuerat. Sed quādo p
cedit q̄diu concedens voluerit tunc signifi
cat q durat q̄diu voluntas adest. Sz mor
te quis desinit velle. Ideo tunc finitur pre
cariū. Item ibi iudex cōdēnat quē pena ca
pitis siue deportationis ad quā tacite sequi
tur pena ademptionis bonorū. Pone cōdē
natus appellat. pendente appellatōne mori
tur. ipsa pena principalis tollitur. et etiā ac
cessoria scz adēptionis bonorū Tūc enī mor
te illius pena principalis scz deportationis
tollitur et etiam accessoria sicz ademptō bo
norum vt in. l. iii. C. Si. pen. app. mors iter
ue. Ratio quia tacitū. intelligitur accessorie
et consecutiue modo sublato principali ex
presso aufertur et accessoriū. Sed dum duo
exprimūtur que ambo principalia sūt. Et ad
sublationē vnius nō aufertur aliud sic dū
pena impontur i duobus factis vtrūq est
equeprincipale. Alii dicunt q etiā in isto ca
su pena ademptionis tollatur quia expressō
iudicis nō fit nisi ad maiorē declarationem
Etiam pene i dubio sunt molicde de pe. dis
i. §. pene licet forte secus in vsuris. Est tamē
in arbitrio iudicis cuius mens attendi debz
quia scdm eius mentem. vel arbitriū morte
finitur vel nō. Item ibi lego alicui simplici
ter itelligitur pñti die. Et si exprimo in pñ
ti die tunc signficat quod verba sonant sci
licet q presēs dies isti legato appontur. Et
hec exp̄ssō si illud nō esset michil operetur a
liud q̄ tacitum nec aliud tacitum q̄ exp̄ssuz
Sed ex clausula postea apposita scz legata
quibus dies nō est appositus volo solui ā
nua bima trima aliud signficatur in tacito
aliud in exp̄sso. Quia ex tacito cui clausula
apposita nō est vel dies ex clausula secuta
debentur ānua bima. In expresso vbi dies ē
appositus dicendo pñti die ad ipsū legatū
p̄dicta clausula ñ refert q2 isti legato dies
est appositus vbi autem dies tacite intelli
gitur non est appositus licet idem operet
si aliud nō sequeretur. Sed si dicat legata
quibus apposui verbum pure volo solui
post annum tunc opatur q legatuz relictū
pure hoc verbo expresso obeatur p9 ānum
et legatū simpliciter relictū debetur statim
q2 hec est mens testatoris signficata ex ver
bis. Item ibi lego tibi purē. Intelligitur si
volueris hoc tamē nō facit legatū p̄diciona
le nec impedit transmissionem legati si lega
tarius ante moritur. Et tamē exp̄mendo b°
in legato dicēdo lego tibi pure si volueris
legatum est cōditionale. l. Si ita expressum
ff. de cōdi. et demonst. Item ibi filiū meū ex
heredo intelligiiur tacite p̄ditio si heres ad
ierit. Sed pone q hec conditio exprimatur
dicit tex. q exheredatio viciatur. l. Si quis
ff. de here. instit. Rō scdm doc. quia aliter in
telligitur 7 aliter exprimitur. Nam intelligi
t quo ad effectū scz vt exheredatio habeat
effectum si heres adierit. Non autē itelligit
q exheredatio sit cōditionalis. Sed quādo
exprimitur tunc refertur ad dispositōnē. Et
sic exheredatio est cōditionalis. Ideo vicia
tur quia est actus qui nō recipit cōditionē
p. c. Actus legitimi. de re iur. li. vi. Et est ra
tio diuersitatis i legato 7 i exheredatioē q2
verisimiliter nō videtur testatorem legatū

velle facere conditionale per expressionē illi
us cōditionis si heres adierit si apponatur
illa secus in erheredatione quaz testator vi
detur velle facere cōditionalem dum appo
nit conditionem talem vt magis restringat
sed per appositionem cōd tionis viciatur le
ge positiua. Jdeo nō valet. cōditio g° exp̄s
sa ad dispositōnē viciat sed tacite intellecta
ad effectū non viciat eam qñ apparet ō mē
te exp̄mētis q p exp̄ssionē vult aliud sig̃re
scilicet facere actū conditionalem qui non ē
conditionalis ex tacito intellectu tunc actus
est cōditionalis quia exp̄mens hoc vult qui
ad hoc cōditionē exp̄imit et sic tunc legatū
relictuz si heres adierit est conditionale. Et
verisimile est q cōditio exp̄matur sicut itel
ligitur ad maiorem declarationem. Et sic li
cet actus nō recipiat cōditionem p illam ta
men expressionem nō debet viciari quia so
lum quod tacite iest exp̄imitur. Et lex posi
tiua non admittens conditionem videt itel
ligi de cōditione extranea Et nō ō illa que
inest que exp̄imitur er abūdanti. Sic etiā
erheredatio potest esse cōditionalis quādo
testator sic voluit sed quia nō recipit cōditi
onem viciatur Etiā acceptilatio erit cōditi
onalis ꝓpter volūtatem acceptū ferentis.
Sed qnia etiā nō recipit cōditionē viciat
Et ita in hiis debet attendi mens disponen
tis et seruari qō vult et prout vult nisi vbi
lex positiua hoc impedit Itē vbi iudex dat
tutorem pupillo simpliciter intelligitur taci
te q ministret si satisfecerit. Sz pono q iu
dex i dando tutorez hoc exp̄imat dicit ter.
q valet datio et eo mō intelligitur quo exp̄
mitur. l. mutuo.. § hanc autem. ff. de tuto. et
hec lex facit p predictis. Et est rātio huius
legis quia verisimiliter exp̄mitur sicut intel
ligitur in dubio hoc iuncto q si faceret con
ditionē actus viciaretur quod ñ ē dicēdū in
dubio maxime in hoc caū ꝓpter periculū qd̄
pupillo imineret si tutoris datio nō teneret
Item ibi ꝓmitto. r. siplicit̄ itelligitur tacite
q̄ soluā cum petieris dicit text. q̄ idem sig̃t
nec aliud opatur vt in. l. si cū pecieris. ff. de
ver. obli quia etiā itelligitur sicut exp̄imi
tur nec habet aliud sīgnificatū q̄z exp̄ssū ex
cōmuni mō intelligendi. Sed ibi lego illi si
capitolio ascenderit hec cōditio tacite conti
netur si voluerit quia volens ascendit et tñ
exp̄imendo hanc cōditōnem aliud opatur
quia legatū viciatur qō ñ viciaretur ex ta
cite intellecta. l. nō nūq̄. ff. de cōdi. et demōst
Et est ratio quia aliud sīgnificat cōditio si
ascenderit et si voluerit nam legādo sub cō
ditione exp̄ssa si voluerit legatū ponitur in
sua libera ⁊ mera voluntate. Jdeo viciatur
per legem positiuā statuentem q̄ legatū nō
possit ponī in libera voluntate. Secus in il
la cōditioē si ascendit q̄z si ascēdit siue libe
re volens sīe non tamen conditio impletur
et sic de aliis exemplis..

¶ Tacitū ꝓprie et vere dicitur qō nullate
nus est exp̄ssum Et hoc in iure nichil sīgnī
ficat eo q̄ nō est sig̃tū eius nec apparet Di
cit autem in iure exp̄ssū qō aliter q̄z verbis
expressum est nam inter modos sīgnificandi
verba obtinent principatū. Jdeo verbis ex
p̄ssū dicitur vere expressum et qō dico ver
bis idem dico scriptis q̄z illa cōtinēt verba
Aliter autez exp̄ssū q̄z verbis dicitur tacitū
ad differētiā expressi verbis ⁊ h° est tacitū
iuris qd̄ ñ ē expressū verbis verbi g̃ mutua
ui doliū vini nō exp̄mitur q̄ reddat vinū
eiusd̄ bonitatis h° tñ tacite intelligitur. l. cū
quid ff. si cer. pet. et sumitur ratio ex natura
mutui que est q̄ res reddatur eadem in va
lore q° mutuata esse censetur h° est sit ē eius
dem nature et bonitatis hoc tacite intellectū
sīgnificat et opatur acsi esset verbis exp̄ssū
l. cum quid preallegata .

¶ Taxare est idem qō estimare.

¶ Tam q̄z ē nota similitudinis. c. solite ō ma
io. et obe. aliq nādo nota veritatis. c. exp̄te
de sponsa.

¶ Talis idest ille. C. de summa trinita. et si

catho.l.i.

¶ Theatrum est locus in ciuitate cõmunis et publicus ad spectacula et dicit a theorã do idest inspiciendo vt in foro vel palatio communi.

¶ Tecta serta alias sarta dicuntur tecta integra.

¶ Tegule sunt lateres differũt tamẽ quia tegule dicũrur a tego quasi tegentes ꝛ nõ sunt cocte sed ligna sub lateribus posita p eorũ sustentatione. Sed lateres funduntur ex lapidibus et argilla ꝛ coquũt.

¶ Telum non dicitur tantũ qđ ab arcu mittitur sed etiam a manu eo qꝫ in lõgũ mittat ergo lapis lignũ ferrũ nomine teli cõtinet. Ter.est isti.ff pub.iudi.§.Telum autẽ scdm Gay.i iterptatione legis.xii.tabu.

¶ Thelon grece tributũ dicitur latine. Jn de theoloneũ idẽ tributũ Et etiã dicit loc9 in quo exigitur

¶ Teolonarius.dicitur q exigit theoloneũ

¶ Temulẽtia est ebrietas.l.vnica.C.si quis imp.magistra.

¶ Templarii sunt preceptores vel cõmẽdatarii ꝛ persone religiose vt cle.i.de reli.doi. ꝛ cle. cũ ex eo de sen. et cõmunĩ.per.Jo.an. i rubrica de regula et.c.Ecclesia sctẽ.ma.de cõsti.tales deputantur ad adminstrationẽ ecclesiasticã. Et sic possũt agere et ffendere iura ecclesie vt.l.cle.i.de rescrip. Et pñt etiã esse persone incogmte et de lõginquis partibus.c.cum deputati de iudi.et quandoqꝫ eliguntur et habẽt ecclesias prochiales.ꝛ sic auctoritas dyocesani debet interuenire fa.c vnicũ de capel.mona li.vi. Et nota in dicta cle.i.de rescrip.quãdoqꝫ nõ habet ecclesias prochiales ꝛ sui maiores habent eos deputare ꝛ instituere preter cõsensum dyocesani. Et scdm ino.in dignitate cõpantur institoribus.c.quod q̃busdã de fideiusso.quia istãt. negociis sibi cõmissis vel etiã cõpantur visitatoribus siue vicariis missis a supioribꝰ ad aliqua officia exercenda. et si queritur quis debet pferri in agendo pro ecclesia mẽ templariũ vel preceptorẽ et deputatorẽ oꝰ Sic est distiguendũ aut agitur de subiectione ecclesie sic ad maiorem pertinet defensio potest tamẽ inferior assistere iuditio.c.exposuit de dila.per ino.en.aut agitur de iuribus et bonis ecclesie hoc dpliciter aut ecclesia est subiecta qᵒ ad bona et qᵒ ad preceptorem ipi supiori qui p libito potest inferiorem remonere sic iterũ superior pferendus est aut nõ est ei subiecta quo ad platũ videlicet quia perpetuus est nec ad libitum remouibilis sic inferior in agendo preferẽdꝰ est maiori quia cõmodũ ad ipsũ principalẽ spectat ar.§.biduũ versi palam autem.ii.q vi.et.l.i.§.i ppa causa.ff.quãdo appel.sit et hoc si inferior talis est ydoneus ad defendendũ alias supior agit.c.licz.ext rãsmissa. de fo.compe.hoc no.doc.in dicto.c.Cum ꝺ putati..

¶ Tẽpus cõtinuũ est qꝺ continue currit diebus feriatis et nõ feriatis in presentia ꝛ absentia siue sit copia iudicis vel non.C.de pscrip.lon.tem.l.fi.

¶ Tempus vero vtile non currit diebus feriatis et absentie et diebus quibus non est agendi copia. Et istud est multiplex scilicet cõtinue vtile et vtile quo ad sui principium tãtũ nõ quo ad pgressum e.c vt in glo cle.vnice de in integrũ restitutione vbi glo. remittit de cõcef.pben.c.ii.et c.quia diuersitatem in fi.vñ tẽpꝰ datur ad eligendũ vtile quia nõ currit impeditis ꝺ elec.ne p defectu de hᵒ vide gof.in sũma de elec.§.hoc tẽpus vbi concor.

¶ Tenor litteraꝝ Est idem qꝺ sentẽtia litteraꝝ require s sentẽtia litteraꝝ sed tamen tenorem litterarũ dicimus recte tenorẽ textus q̃uis titellis scribat vnde tenor dicit ipa sẽtẽcia litteralis licet rethorice plima scribãtur

¶ Tepidariũ est idẽ qđ balneũ a tempe aq nomen trahens..

¶ Tergiuersator dicitur qui in vniuerso ab

actione recedit quasi tergū vertens vt in.c. vlt.de collu.detegē. in.g.iiii.et ibi nota. Et differūt tergiuersator et ꝓuaricator q calūpniator vnde tergiuersator desistit ꝓuaricator occultat verū ꝓfert calūpnia falsū

Tergiuersari est in totū ab actioē desistere et dorsum vertere.ff.de aboli.et in glo.ꝑalle.in.c.vlt.de collusi.detegen.Et hoc cuz fit inordinate nam si fit ordinate est absq; vicio primo si in accusatione ꝓcessū cognouit esse falsū in quo accusabat et sic pari cōsensu se absoluūt accusator et reus. scdo si princeps ad quem pertinet cura bonī cōmunis quod per accusationem intenditur abo leuit..

Tergiuersatio quādoq; est versutia vel calliditas qua quis inducit aliū vt desistat ab eius inquisitione et sic capitur in.c. vlt. i glo. ꝑalle. Oñq; etiam est frustratio delusio vel colludiū.

Terminus peremptorius obtinere debet tātū tempis quātū tria edicta nisi aliud exigeret iustícia vt in.c.dilecti de dilati.in.g

Terminos prochie aliquis transgredī quiq; modis primo cū prochianuz alterius ad sepulturā admittit.scdo cū alterius subditum excōmunicat vel interdicit.Tercio cū alterius prochianū ad pēnitentiam recipit. Quarto cū fidei cōtrariū predicat.Quinto cum terminos ꝓcessionū euellit.c i.de sepul in glosa.

Territorium est vniuersitas agroz iurta idest intra fines cuiuscūq; ciuitatis ab eo dictum q magistratus eiusdē loci inter eos fines terrendi idest amouēdi vel submouendi ius habet .ff.de.ver.sign.l.pupillus.§. i territorium alibi ponitur pro dyoc. xvi.q ii.c. i. de constit.c.ii.li.vi.glo.i cle.ne.roma in.de elec.

Testes sūt quos ante iudiciū quisq; sibi placitat q allegat ne possit libere ac dissimulare aut substrahere se. Vnde etiam legati appellantur Item testis est rei geste ꝓbator Sed testis cogendus est qui ad testimoniū faciendū cogitur dicūtur ergo testes quia testimonium adhibere solent sicut signatores q testamentū signant scdm isiō li.v. Itē antiquitus supstites dicebantur eo q super statu cause ꝓferebantur nunc parte nomis ablata per auferesim testes dicūtur q cōsiderantur cōditione natura et vita vt in.c.forus ō ver.sig.ad fi.q est dignitas ferre testimonium xxxii.q.v. ꝑceptū nā testis falsus trib? ē obnoxius.deo.mentiendo.iudici decipiendo.et demū innocenti quē falso ledit testimonio ō cri.fal.c.i.et debēt testes secreto q sigillatim examinari vt notatur ō testiboz ī nomine domini q. c.licz vniuersis.de ꝓtrarietate testiū est glo.bona.iiii.q.iii.si testes versi.Si vero ex hiis quidem.testes etiam cōtinentur sub nomine instrumētoz. c peruenit de testi.cogen.et testis familiaris ñ admittitur.c.ī litteris de testi.et qualiter testis absens examinetur vide.c.constitutus ō fideiuss.nec testis ppt̄ hoc est infamis cui? testimonū repbatur vt i.l.luci?.ff.de hiis qui no.infami.Item testis iuite.detenti testimonū nō valet.ff.qui test.fa pos.l.qui testimonium.§.vlt.et glo.c.Sacris sup verbo. per coactionē de hiis que.vi.me.ve.cau.

Testamentuz dicitur ideo q misi testatoz mortuus fuerit cōfirmari non potest nec sciri quid ī eo scriptū sit clausū et signatū.Et est dictum testamentum quia non valet misi post testatoris monumētum scdm ysi. li.v. Et describitur sic testamētum ē voluntatis nostre sententia iusta de eo quod quis post mortem suā fieri vult.ff.e.ti.l.i. et additur cū institutōne heredis isti.de le. §.añ here.q hoc de vniuerso patrimonio vt excludatur singulare relictum et codicillus et dicitur testamētum quasi testatio mētis vel ultimuz eulogium seu vltima volūtas alias dictuz quia quis de rebus suis disponit legatario legata assignādo.Et diuiditur quia aliud ē testamētum nūcupatiuuz qđ cōsistit ī sola

nuncupatõne teſtatoris non m ſolemnitate ſcripture tamẽ ſeptem teſtes neceſſarii ſũt q heredis nominatõ. mſti. e.ti. §. fi. aliud eſt i ſcriptis ꝺditũ qꝺ ſimiliter erigit numerum ſubſcriptõnes et ſignacula ſeptẽ teſtiũ. Jtẽ teſtamenti aliã diuiſionẽ pomt yſi. li. v. ſcz teſtamentorũ aliud iuris ciuilis aliud iuris pretorii.

¶ Teſtamẽtum iuris ciuilis Eſt teſtamẽtum vii. teſtiũ ſigillo ſignatũ ſbſcriptioẽ firmatum quod apud ciues fit. Et mde dicitur ciuile.

¶ Teſtamentum iuris pretorii. Eſt ſeptem teſtium ſigmis ſignatuz. Et dicitur ſic qz fit apud ptores ſcdm yſi. ibidem.

¶ Teſtamentũ olographũ Eſt manu actoris totum ꝓſcriptum et ſubſcriptum vnde q nomen accipit ad olon ideſt totũ et gphos ſcriptura vel littera quaſi tota littera ſecundum yſido.

¶ Teſtamẽtum irritũ Eſt ſi ille qui teſtat? eſt capite diminutus eſt vel captiuitate detentus aut ſi nõ rite ſz cõtra legem factum eſt ſcdm yſi.

¶ Teſtamẽtum ruptũ. Jdeo vocatũ eſt qz naſcẽte poſthumo neq; erheredato neq; herede nominato rũpit ſcdm yſi.

¶ Teſtamentũ ſurreptũ ẽ quod ī fraudem hereduz ſeu legatarioz q libertorũ nõ pa'ã prolatũ eſt qꝺ ſi nõ latet tamẽ dictus perſonis nõ puide ſuppreſſũ videtur. erant autẽ olim tres alie ſpecies que hodie in vſu eſſe ꝺ ſierũt. Quoddam erat pacificũ teſtamẽtũ q appellabatur calatis comiciis a calos quod eſt bonũ et comitiis par quia in bona pace fiebat vel a calatis comiciis hoc eſt a bonis cõuentibus a calon bonũ q comicie cõuẽt? vel cõuentiones ſapientũ. bone autẽ cõuentiones erant que m pace fiebant. nam faciebant teſtamenta diebus feriatis ppt penuriam hominũ quia aliis dieb? nõ feriatis erant homines in domibus diuerſis negociis occupati quare teſtes nõ poterant ĩueire vel dicitur a calo ideſt vocatio qz pſonarũ vocatio fiebat. aliud erat bellicũ quod procinctũ dicebatur eo q tempe preliorũ cum ī preliũ exituri eſſent homines ī procinctu fiebant poſtea acceſſit tercia ſpecies ſcz teſtamẽtum per es et libram quod per emãcipatõnez ideſt ymaginariã quãdam venditionẽ quinq; teſtibus agebatur et libripende idẽ eſtimatore q libripendebat ideſt eſtimabat familiam ideſt hereditatem et emptor qui erat loco heredis ciuibus romanis ideſt liberis hominibus et puberibus preſentibus ꝑma duo illorũ teſtamẽtorũ penitus abolerunt. terciũ vero partim remanſit in vſu. ſcz quo ad numerũ teſtiũ videlicet ſeptenarium. erant enim quinqz teſtes libripens q emptor. et predicta nomina teſtamẽtoz ad ius ciuile referebantur quia ius ciuile mutat illa.

¶ Teſtamentum ioffícioſuz. Eſt qꝺ frustra liberis exheredatis ſine offitio pietatis liberalis ī extraneas pſonas redactum ẽ ſcdz yſido. li. v. Jtem teſtamentum ſic etiã deſcribitur eſt diſpoſitio vniuerſalis directa in tẽpus mortis ſulemnizata hiis que pomt q requirit lex ciuilis vt in. l. i. prealle. verbigtia quis heredem iſtituit vel legat ſub impoſſibili cõditione valet diſpoſitio et reicitur impoſſibilis cõditio. l. obtinuit. ff. de cõdi. et demonſ. et iſti. de here inſti. §. impoſſibilis. et ſumitur ſignificatum ex vltima voluntate quia cõcluditur teſtatorem voluiſſe deriõre. et per hoc illam cõditionẽ per obliuionẽ vel alias nõ exanimo appoſuiſſe q ex magã ſolemnitate teſtamenti que ī ipo requiritur et ſigificat q teſtator nõ vult loqui fruſtratorie. Sed q impoſſibilis conditio viciat inſtitutionem filii patet in. l. filius et. l. ſi ticius. ff. de cõdi. inſt. et. l. cum heres. §. i. ff. ꝺ ſtatu. li. hoc ſignificatũ capitur aliũde quo cõcluditur viciare ymmo de cõmũi modo itelligendi idẽ in omni ipoſſibili ī teſtamẽto et cõtractu quia ſignificat deriſionem et ñ

esse aīmū dispōēdi. Jtez aliquis legat vi
na que sunt in penu sua etiā vasa videntur
legata. l. nam q liquide. ff. de pe. lega. et su
mit significatū ex natura vim q3 per se sub
sistere nō potest sine dolio l' vase. etiā ex te
stamento quia disponens solet esse liberal'
eo q plus bonis suis non indigeat. Secus
ergo in cōtractu si quis donet vina que sūt
in penu sua nō veniūt vasa licet venirēt sū
pto significato ex cōmuni mō itelligendi q
per se vinū sine eis subsistere nō potest nec
cōmode solui dum tamē vasa non sint maio
ris precii. Jtem qualiter vltima volūtas te
statoris est ambulatoria et an vltima tan
tum sit seruanda nō obstante iuramento de
ñ mutādo primā. vi. c. cū matrhe de cele. mis
de succes. ab intest. c. vlti. xiii. q. ii. c. vlti. Et
nemo potest facere quī leges habeant locū
ī testamento suo. C. de testa. l. testandi. q. ff.
de le. i. l. nemo potest. vbi ter. op. non obstā
te auten. de. nup. §. dispōit vbi dicitur q
voluntas testatoris habetur pro lege ergo
potest derogare legi cōmūi quia intelligit
dum voluntas testatoris sit vinta legibus
et facta scd'm eas alias facta cōtra eas non
censetur vice legis. Jdeo si dicit testator nō
sum peritus volo ergo vltimam voluntā
tem meam valere licet non seruem solēnita
tes iuris nō valz dispositio vt testamētum
q̄uis valere possit iure codicillorū vt in di
cta. l. testandi vbi glo. Jtem nota q de iure
canonico in testamento vel relicto ad pias
causas sufficiunt. ii. testes. c. relatū de testa.
et scd'm barth. et bal. in. l. i. C. de sacrosanc.
eccle. Jus ciuile. sequitur. et tenet idem ī pi
is causis et ī terris imperii. Sed in terris ec
clesie ñ misi in piis cāis sufficiūt duo testes
cum p̄sbitero. c cū esses de testa. non autem
ī terris impio subiectis sufficiūt tres sed re
quirūtur septem. Et sic in piis causis leges
non obsequūtur canonibus sed tenentur ad
vnguez. Jtē statutū dispōit q testamenta
non valeant misi sint īsinuata potestati vel
officiali ciuitatis infra. iiii. menses. a morte
testatoris certe testator non potest hoc sta
tutum tollere dicendo volo q testamentuz
meum valeat etiā si nō insinuetur ifra qua
drimestre officiali ratio quia talis īsinuatō
statuta est ad euitandum falsitatem et scīē
dum veritatem testamenti. Sed testator ñ
potest renūciare legibus datis ad inquiren
dum veritatem. fa. l. iubemus. C. de testa. l.
fina. C. de fideicōmiss. potest tñ testator tol
lere ypotecā et ne dominū trāseat recta vi
quia b° introductū est vt sua volūtas celeri
orē finē sortiatur et sic cōmodo suo potest re
nūciare priuato Jtez potest dare licētiam le
gatario intrādi possessionē et eā apprehēdē
di p̄pria auctoritate ī legato quia licz b° re
spicit cōmoduz priuatum q requrat ordo iu
diciarius cui testator renūciare potest et hec
omia no. ff. ō le. i. l. nemo pōt p̄all. Jtē nota
de hiis qui testari nō possūt et qui phibent
a lege facere testamentū. q sī impuberes scz
masculus minor. xiiii. et femina minor xii. q
non habēt aīmi iudiciū. Jtez filiusfamilias
nō potest testari etiā si pater consentiat misi
de peculio castrensi vel quasi castrensi de q
bz etiā preter patris volūtatē testari potest
Jtem furiosus et mente captus quādiu ta
lis est. Jtem p̄digus cui bonorū administra
tio est interdicta Jtem mutus q surdus natu
raliter idest a natiuitate. sed si accidētaliter
ēmut? q surdus q scit litteras pōt suū scribe
re testamentū et codicillos Bz si est tātū sur
dus bñ potest facere testamētū Jtē dāpnat?
ad mortē scz qui cōdēnatus est vt efficiatur
seruus pene Jtem qui dubitat de statu suo
scz vtruz sit seruus l' liber pater vel filiusfa
milias Jtez qui damnat? est p crimine famo
so sic ē crimen cōtra naturā vel aliud famo
sū crimē. Jtē. monacus seu canonicus regu
laris Jtē qui ꝑmisit crimē lese maiestatis itē
hereticus. itē cec? testari nō potest misi qua
dā adhibita solēnitate spāli q3 vbi versa
ē maius periculū dēt adhiberi. mai? cōciliū

de testamẽto vero ceci quo° fiat vĩ ī.l.hac consultissiã.C .q tes.fac.pñt vbi hic modus receptus est debent enī vocari vii.testes et tabellarius ⁊ cecus coram eis exp̃mat se velle testari sine scriptis ⁊ debet exp̃mere noia iudicia et dignitates heredũ quos instituit ne sola noīm cõmẽoratõ quicq̃ ãbiguitatis piat et debet legata designare et hec omnia sunt scribenda a tabellario tũc coraã testib9 vel si essent ante scripta coraã testibus recitari debent et cecus debet pfiteri illud esse suum testamẽtum et ipsũ dispositũ esse ex sui aĩmi sententia.⁊ in fine debz vnusquisq3 testium et etiã tabellarius se subscribere ⁊ testiũ ⁊ tabellarii signacula debẽt appom.q9 si tabellari9 inuẽri nõ poterit octau9 testis debet adhiberi vt per eũ capiat effectũ qd̃ per tabulariũ fieri debuit.et hoc testamẽtũ dicit̃ nũcupatiuũ licz multã similitudinẽ habeat cum testamento in scriptis et in quib9 casibus ecclesiastica persona de bonis ab ecclesia pcessis possit testari habes notabilez glo.ī.c.pñti de offi.ord.in verbo erseruari li.vi.vbi bona distinctio.Itẽ an clerici pñt cõdere testamentum.xii.q.iii.c.i.⁊ de testa.c.quia nos et.c.relatũ ⁊ an clericus vel monacus possit ī testamento pom tuto2 lxxxvi dis.peruenit.xxi.q.iii.Cypan9.xvi.q.i.Seneraliter.Item testamẽtum rũpitur natõne postumi qui si mo2itur viuo testato2e testamentum recõualescit vt in.l.postumus.ff.ō miusl rup.testa.quod ẽ verum si testato2 viuit ciuiliter et naturaliter.secus si naturalit̃ tãtum viuat ⁊ mœtus sit ciuiliter tũc enim nõ recõualescit.casus ẽ singularis in.l.qui· vxo .ff.de p̃ci.ip.offer.qui nõ allegatur in materia. Et ẽ mirabilis casus ille scdz.lud. de roua. Item testamentum mouissimũ imo bile perseuerat et testato2is obitu cõfirmat̃ c.cũ marthe.§.ceterũ de cele.mis.⁊ testamentum facere potest qui habet annos.xiiii. in autẽti. vt sponsa largitas.§.i. Item alio mõ testamentum est lex diuina scripta noua vel vetus ⁊ sic dicimus bibliã cõtinere duo testamẽta videlicet testamẽtũ vetus et nouũ ⁊ testamẽtum nouũ et vetus est recipiẽduz a nobis q̃q̃ ī pat̃is canonib9 nullũ eo2uz ex toto teneatur iserũ.Et inuen̄tur.c.inter canones sãcti pape innocen.cuius auctorita te hoc docetur vt habetur ī.c.Si a romano rũ.§.Itẽ si ideo.xix.dis.vbi subditur restat nimirũ q9 decretales epistole romano2ũ põtificũ sunt recipiende.etsi nõ sint canonum codici cõpaginate per.c.beati leonis.xxv.q i. õma.quod etiã attribuitur damaso pape vbi õma custodiri mãdãtur.

¶ Tignus vel tignum dicit̃ esse õne genus materie lignee vt in.l.xii.tabularũ.Et azo. ī sũ.e.ti.⁊ isti.de re diui.vnde tignarii dicũtur õnes qui edificant.

¶ Tign9 imũctus de tigno imũcto require supra actio.

¶ Tiguli dicũtur foramina quibus exit fumus.

¶ Thiro Est nouus miles vt. C.de thiro. li.xii.

¶ Thirus. Est serpens venenosissimus ō quo fit thiriaca magna..

¶ Titubatio Est cum ego hinc inde duo cõtraria sciam nec tamẽ alicui eo2ũ quia dubito credulitatem meam applico vnde titubare dicitur quis quando suspicionẽ habet super eo de quo p̃tenditur vt in.c.in nostra p̃sentia de p̃cura.ī glo.iii.etiã titubare ẽ defectuose loqui vel ignorant̃ .vñ titubãs p̃ ignorante habendus est.C.de cõdi.īdebi l.vlt̃.et.ff.de li.ho.exhi.l.iii.§.is qui.ar.c. domin9 de sc̃tis nup.vbi glo.p̃o et contra ⁊.c.p̃posuit de cõiug.ser.ī.glo.

¶ Titul9 quãdoq3 signum dicitur qñq3 cã acquirendi domimi qñqz ip̃a ecclesia vt titul9 sancti petri.qñqz clericatus.quãdoqz canonicat9 ī aliqua ecclesia.vnd̃ dicitur q3 ītitulari idest clericari vel canonicari.Item qñq3 capitur p̃o causa ihabili ad domimi trãslatiõnẽ vt p̃o locatione vt.c.ecclesia.

ſancte.ii. vt lic. pen.' Item titulus eſt iuſta cauſa poſſidendi quod noſtrum eſt.et ſic exigit iuſtus titul9 in vſucapioē et ꝓſcriptioē c.ſi diligenti de preſcrip.et.glo.ſumme .xvi q.iii.etiam titulus poſſeſſori cauſam tribuit ꝓſcribēdi vt.c.i.de preſcrip.li.vi.et eſt vnū de principalib9 requiſitis ad preſcriptionez dicitur etiā titulus qlibz ordo eccleſiaſtic9 quelibet dignitas vel prelatio.et ſic dicitur quis intitulari in aliqua eccleſia ideſt ordinari ſcdm ber.in.c.dudū de elec.ſuper verbo ititulatā 1.ff.ſi cer.pet.in rubri.

¶ Titulus poſſeſſionis vel poſſidendi ē inicīū poſſeſſionis et cā q̄re quis poſſideat vt ē ptio venditio donatio permutatio quia p emptionem et ſimilia icipimus poſſidere.

¶ Thoci ſcdm azo.dicuntur ſuſtentatioēs pauperū.

¶ Togatos dicimus aduocatos a veſte to g̃ nominatos quā habebāt olī aduocati diuerſā a ceteris vt p h° cognoſcerentur.

¶ Tota ideſt omis.ff.de pac.l.ſi vn9.§.pactum ibi idem dirimus.

¶ Torneamenta dicūtur quedā nūdine l' ferie in quibus milites ex edicto cōuenire ſolēt et ad oſtenſionē viriū ſuarū et audacie temere cōgregari vel cōgredi vt.c. i.de torneā.1 cauſa phibitionis eſt piculū animaz et mors hominū inde prouenens vt ibidem notatur.

¶ Tortuta poteſt quādocz fieri in domo ñ in iudicio quādo tabule teſtamenti patris eorñ filiorū qui a fallia interfectus dicebat puſcz queſtio de ſeruis haberet apte et recitate ſunt vt in.l.ſi ea queſtio.C.de his qui vt indig.1 ibi no.doc.circa glo.ii..

¶ Tonſura in clerico vide glo.in cle.qm̃ de vi.et hon.cle.et.xxiii.diſ.c.clerici.c.phibere c.ſi quis ex clericis.c.nō liceat quemlibet et xii. q.i.duo ſunt.

¶ Trabea eſt veſtis cōſularis vt.C.ō ꝓſu. l.i. li. xii.qua veſte etiaz vtebatur impator etiā ſe cōſulē vocabat vt i autē.ti .de ꝓſul. ciui.coll.iiii.

¶ Tractatorii erant viri qui tractabant et cōtractabant ideſt mambz cōtigebāt et palpabant aīalia publica et equos ſacro vſui deputatos vel dicūtur tractatoria littere impetrate p licentia vehendi aīalia vel littere date licentie ad tractandum et puniendū criminoſos ſcdm accur.C.e.ti.in rubrica.

¶ Tradere duplicē habet ſignificationem vno mō eſt rē ſuā in alterū tranſferre.Corpalis enī res tradi poteſt et a domino tradita alienatur hoc patet per ethimologiā dictionis dicitur enim trado quaſi tranſferēs do. Et ſic bene dicitur inſtrumētum venditionis iure.ppio tradidit ideſt tranſferens tradidit ſeu dedit.alio mō tradere capitur p īducere in poſſeſſionē ſiue p ipa corpali.ꝓſtatione rei vt cū dicitur poſſeſſionē tradidit vl ipm equū per frenū aut libzū in manibus.

¶ Torrens eſt aqua i ymbre cū impetu que in eſtate torreſcit et areſcit ſcdum glo .i cle. dudū de ſepul..

¶ Traha eſt inſtrumentū ruſticū qō equā dis ceſpitibus vel feno colligēdo aptat.

¶ Traicere eſt mare tranſire vnde dicitur ſi in ponticoibus mare traicitur ideſt tranſeatur. Inde traiectum eſt per mare tranſitus etiā alio mō ē nomē ciuitatis.

¶ Traiecticia dicitur pecunia que locatur vel permittitur alicui per mare ad quēcūcz locū trāſuehēda vel deportanda.

¶ Tranſactio eſt de re dubia et lite incerta nondū finita dato aliquo ꝓmiſſo vel retento nō gratuita pactō vt i .c.ſuper eo ō trāſ .et eſt idem quod compoſitō inter aduerſarios 1 litem intelligo pñtem vel futuraz qz añ lit.cōteſt.poteſt fieri tranſactō vt.ff.de. cōdi.ide.l.elegāter.§.ſi quis poſt. Itē litē ſubaudio iuſtā vel iniuſtā vt.C.e.ti.l. ii.1 ſi qs quādo agit credit ſe habare iuſtā cāz alias cōtrariū vt.ff.de cōdi inde.l.i.i fi.vt tamē diſtinguatur inter iſiſtentē 1 reſiſtētē vt ſi actor p calūniā iſiſtat nulla ſit trāſcatō

sed si reus per calumniã resistat valeat tran sactio quãtũ ad eũ. C. e. ti. l. sub pretextu li cet p aliã viam hoc est p actõnẽ de dolo vl replicationẽ doli cõsulatur actori vt ibidẽ dicitur quãdo reus dolo induxit actorẽ ad transigẽdũ. et dicitur i descriptioẽ nõ ḡtui ta pactio. Ideo quia fieri nõ potest ḡtis ym mo expedit q̃ is cui fit transactõ aliquid dꝫ vel dare pmittat transigẽti vnde fieri debꝫ aliquo dato retento vel pmisso aliqñ tran sactio nõ pcedit. et in eo quod dicitur aliq° itelligitur etiã de modico quia si questio e rat de re valente cẽtum potest fieri trãsactõ p decẽ vel p minori. nec potest dicere transi gens se deceptum quia transigit super icer to. Item in eo q̃ dicitur re dubia et lite icer ta intransitiue pntr vt sit sensus de re q dubia ꝛ icerta est lite idest propter litem qr lis q̃diu pendet facit rem dubiã et icertam Nam euẽtus litis et iudiciorũ incertus est. l. quod debetur. ff. ỏ pecu. vnỏ super eo qỏ in questione vertitur litẽ pẽdente potest fie ri tansactio. et ideo dicitur lite nõdum fini ta. Nam si iudicatũ essꝫ nec appellari possꝫ nec aliquo remedio sẽtẽtia retractari ita q̃ de sententia nõ dubitaretur certe trãsactio non valet vt si quis cõdẽnatus ad. x. dicat verũ est me tibi cõdemnatuꝫ esse ad decẽ et verũ. ẽ q̃ debeo. sed si vis esse cõtent? ỏ. v dabo tibi iptinenti tunc transactio nulla es set et si iudicatũ negaret adeo tñ liquida fo ret pbatio vt nõ sufficeret negare adhuc ẽ idem vt. C. ỏ pe. l. qui sententiã dicitur enĩ transactõ quasi actõis in amicitiã seu ami cabilem eõpositionẽ transitio transeunt enĩ a lite et ab actioẽ qui cõponũt inter se pac scentes cũ tamẽ gratis nõ remittitur actio. secus si gratis remittitur quo casu non fit transactio sed simplex p donationẽ pactio qui enĩ transigit quasi de re dubia et lite in certa neq̃ finita transit idest cõpnit vt in. c sup eo. e. ti. i glo iii. ꝛ sic is transit ab actioẽ qui traasigit. et is qui proprie agit dicitur transigere vt. C. e. ti. l. ii. pal. reus autẽ ipro prie. Item in spũalibus nõ valet transactio pprio nomine dicta. c. si quãdo clerici de of fi. de le. et. c. super eo prealle. et est tex. in. c. cõstitutus et. c. preterea. i. e. ti. Ratio q̃a trã sactõ in spũalibus cõtinet speciem symonie verbiḡ. duo litigant super aliquo beneficõ ecclesiastico puta ecclesia vel prebenda ꝛ eti am super iure presentandi talis transactio cũ sit super re sacra non valet quãdo alter illorũ dat alteri decẽ vel. xx. ãnuatim vt ces set a lite. et alter obtinet ecclesiam seu pbẽdã seu ius presentandi cũ sit ãnexũ spũali ergo species synomie est vbi aliquid datur vel p mittitur siue retinetur in talib? vt possideа tur alias pcederet in spũalibus nullo dato retento vel pmisso. Sed tunc pprie non est transactio sed circa tempalia valet transacti o tali modo sumpta. sumitur autem aliq̃ et largo modo transactio prout est amicabilis ꝓpositiõ et sic potest fieri i spũalibus vt i. c statuimus de transac. ar. c. misi essent de pbẽ et. c. vlt. de rerũ pmu. et hoc dũ er vtraq̃ p te detur spũale auctoritate tamẽ supioris vt si aliqui litigent sup ecclesiis et epus vel ar chiepus cõponat eos iure. Item non valet transactio in subiectione spũali. c. preterea. ii. e. ti. subiectio enim ẽ. spũale quid. et ideo aliquo dato vel promisso sine retẽto remit ti non potest sed gratis bene potest. verbi gratia iste subiectus est primo abbatie tali. scꝫ ecclesie sancti petri. modo vult trãsige re idest dare. xxx. solidos vel aliud in certo cẽsu vt sit exemptus ab abbatie subiectõne qui census est licet esset recogntio debite sb iectionis. c. õis anima. de sen. ex. tñ non va let talis transactio propter subiectionem. Sed si ḡtis vellet quis aliquã ecclesiam exi mere subiectã bene posset ex eo ãnuatim ali quid accipere nec esset simonia. c. cõstitutis de reli. domi. vel sibi cõstituere soluendũ cẽ sũ i recogntionẽ domini vt i. c. omnis palle l' ad iudiciũ pcepte libertatis vt. c. recepi?

de priuile. Item in matrimomo compositio vel transactio non valet c.fi.de transac. Et nota duas regulas. Prima affirmatiua q in omni cā criminali vel in omni crimine p q° venit pena sanguinis licitum est transigere excepto crimine adulterii. Ratio huiꝰ regule quia vnicuiq licet redimere sāguinē suū Sed ratio exceptionis ē frequētia criminis adulterii.xxxii.q.vii.quid m ommbus grauius et de iudi.c.at si clerici. § .de adulteris. Scda regula negatiua q in aliis criminibus ī quibus non venit pena sanguinis nō est licitum transigere excepto crimine falsi ī quo potest transigi. Ratio regule est ne delicta maneant impuita. Ratio vero exceptionis quia ñ potest maius crimē imponiq falsitatis quod adimit ōnem honorē .et hec dicta pcedunt in iure ciuili. Jure nāq canonico ñ licet transigere sic quia ibi non venit pena sanguinis imponenda. Itez transigi nō pōt super alimētis nisi auctore pretore.ff.de trā. l.cū hii in sūma. ergo nota q quedam sunt in quibus nec cōpositō nec dispensatio nec transactio locū habet. quomō enī posset fieri per amicabilem cōpositionē vel p dispensationē vel per transactionē vt vir dimissa vrore aliā supinduceret vel vt monachus talis existens ppriū haberet de sta.mo .cuz ad monasteriū.vel vt subiectus in subiectione perdurans domino non obediret vel supiori ī licitis et honestis. Jn hiis ergo cū similibz trāsactio locū ñ habet vt.c. fi.e.ti. Effectus autem transactionis est vt omnia instrumenta ad causā spectantia super qua transactum est. et quidqd aliud est qō opē partibus ferre poterat hoc sit vacuū 7 omī virtute cassatū. Et sola transactio validum perpetuūq robur obtineat vt.c i.e.ti.scdm goff.in sūma.de transac.

¶ Transfuga dicitur qui transit ad hostes.

¶ Translata legata dicūtur que testator legatario adēpta trāsfert ī aliū scz auferēdo ab eo cui pmo legauerat.

¶ Translatio est de sede ad sedem facta cō mutatō vt cū epus de vna sede ad aliā trāsfertur. Vnde qꝫ hic appellatur translatio alibi dicitur mutatio vt.vii.q.i. mutationes Vel sic est ab vna ecclesia ad aliam regulariter transitio. potest enī aliquis de minori ecclesia ad maiorē trāsferri. nam qui puehitur de minore ad maius puehitur vt. xcvii. dist. legimus ī fi. et hoc maxime de translatione epōrū. Vnde translationū due sunt cē Prima vtilitas cū in sua eccle ia ifructuosꝰ est. Scda necessitas vt cū psecutorem patiē et hostilitatem. Et sūt tres cause transitus pma leuitas. scda cupiditas. tercia humilitas de hoc vide goff.in sū.e.ti.

¶ Transmigrare est de loco ad locū trāsire

¶ Trapezeta idest cāpsor l mercator.xxiii dis. Jn nōie domini.

¶ Treuga est securitas prestita personis et rebus ad tempus discordia nondum finita vt de treu.et pa. c.i. sed par require supra. de P.

¶ Tribunal scdm goff. est locus maiorum iudicū qui habent merū iperiū 7 scdm azo in sū. C .de iurī .om. iudi. vel est locus vbi iudex pro tribunali sedet q alias vocatur de ver.sigm. forus et est glo.in.c.i.de re iudi.li.vi.

¶ Tribunus plebis Est plebeyꝰ magistratus sic dictus quia populus romanus olim erat diuisus ī tres partes. Et ex singulis singuli tribuni pcreabantur l quia tribum suffragio cōstituebātur.

¶ Tribunus quiritū. idest militum erat rege exacto ante dictatores qui prefuit equitibus postq parti ex plebe et parti ex patribus alias partibus milituz creati sūt tribum cōsulari potestate.

¶ Tributū est census qui prestatur ratioē soli ppii a possidentibꝰ. dicitur autē tributū ideo quia militibꝰ tribuebatur qui expeditiom publice vacabant vnde et stipendiū appellatur vt.ff.de ver.sigm.l.ager.1.ff.3

pub.et vecti.l.i. § .hic titulus ſuper verbo impendant ī glo. Et in tribus nō habet locū ꝓſcriptio.xvi.q.iii. §.poteſt.ii.verſi.adhuc C.de preſcrip.xxx.an.l.comperit.nec cōpēſatio.C.de cōpenſa.l.in ea et.l.ꝓcedenti et.ff. de iure fiſ.l. aufertur. §. qui cōpenſationem vbi dicitur q̄ in aliis duob⁹ menſibus ꝓbato debito fit recōpenſatio cū fiſco p̄ecq̄ in tributis et ſtipendiis..

¶ Tributarii dicūtur a tributo quod a tributione diriuatur.

¶ Tributoria actio.require ſupra de actōnibus tribuē.

¶ Triens eſt tercia ps aſſis quatuor continens vncias.

¶ Triennium eſt tempus triū ānoꝝ vt.c.i. de ꝓſcrip.et ide dicitur triennalis ꝓſcriptō que cōiter currit.in vſucapione.

¶ Tricenniū eſt tempus. xxx.annorū inde tricennalis preſcriptio vt.c.vigilanti.e.ti.

¶ Triplicatio eſt que duplicā ifirmat q̄ adiuuat actorem et ſic deinceps q̄druplicatio. q̄ require ſ̄ duplicatio.

¶ Tripondius .Eſt as triplicatus ſcilicet. xxxvi.vncie.

¶ Triūuiri capitales dicuntur qui carceris habebāt cuſtodiā quorū iteruentu animaduertendum erat ī quoſcq̄ homines facinoroſos quos etiā dicimus ſtratores a ſtringendo qr in carcere cuſtodiendos et reos dānatos puniebant.

¶ Triūuiri monetales dicuntur videlicet eris et argenti.vel auri cōflatores.

¶ Tuguriū dicitur eſſe tectuꝫ q̄ rebus vrbanis vel ruſticis cuſtodiendis eſt ꝺputatū vel dicitur omne edificiū quod magis competit ruſticis q̄ vrbanis edibus. Et dicitur quaſi tegulariū eo q̄ tegat. ff. de verbo ſigl. domus.

¶ Turtibuli alias titubi ſiue tiguli dicūt̄ foramina per que erit fumus caminorum et idē dicūtur feneſtre quibus calor balnei euaporat.

¶ Turpia verba ideſt diffamatoria. Si ſūt ſpecialia viciant legatū vel inſtitutionē ſed non exheredationem. ſed generalia turpia ſunt apta puniri. ideo diſpoſitionē punientem nō viciant. non autē ſunt apta honori. ideo diſpoſitionē honorantē viciant. niſi vbi voluntatem diſponendi ſignificāt. vel bigratia teſtatoris dicit ſic. Ticio furi homicide vel adultero lego. x. legatū nō valet vt l. turpia. ff. de le. i. quia hiis verbis teſtator diffamat legatarium. et ſic ſenſus eſt magis q̄ eū vult grauare diffamādo q̄ honorare ſi volet valere legatū ler ciuilis hanc volūtatem non admittit in odiū diffamantis vt. i. l. turpia p̄ealle. Sed ubi teſtator dicit filius meus impiiſſimus male de me meritꝰ heres eſto valet inſtitutio. l. hiis verbis. §. i. ff. de here. inſti. quia ſiue ſit verū ſiue falſū q̄ ſit impiiſſimus cōſtat tamē de perſona. ratio eſt diuerſitatis in hoc caſu et p̄cedēti quia primus caſus ē in verbis ſpecialibꝰ ſcdus autē in generalibus. alii dicunt q̄ in caſu p̄cedenti valet legatum ſicut in iſto quia cōſtat de perſona et de legato ei facto niſi aliud cōſtet teſtatorem voluiſſe vel niſi ler ciuilis diſponat vt ſupra dictū eſt. Itez ibi filium meū latronē et gladiatorem exheredo valet exheredatō. l. et ſi peperit in prīcipio. ff. de libe et poſtu. Ratio quare valet exheredatio. et non legatū vel inſtitutio ſic facta quia verba diffamatoria apta ſunt exheredationi cū ſit ad penā vel ad priuationem bonorū. Sed ſecꝰ in legato vel in inſtitutione..

¶ Tunc ſignificat extremitatez temporis. l. ſi is legatū. §. ſed ſi ita ſcriptum. ff. de cōdi. et de. hoc fac. ad queſtionē notandā. Si quis ita teſtatur. ſi impator nō venerit ī italiam infra quīquēnium heres meus tunc. x. dato ſeyo impator moritur primo anno anſelus poteſt petere. x. ſolutio certe non niſi p. ſt. quīquēnium e ad hoc ſemper allegatur tertius p̄eallegatus et hoc q̄n tempꝰ appon̄t

m conditone potestatiua. Si vero m condi tione casuali apponitur si deficiat nō expe ctatur.l hoc iure.ff.de ver.oblig̃.§allit misi addatur dictio tunc ex hic excerptum est. c cōmissa de elec.li.vi.vbi de hoc.

¶ Tutela scdz a3o.m sū.est vis et potestas i capite libero ad tuēdū eū qui ꝓpter etatē suam sponte se tueri nequit a iure ciuili da ta ac permissa vt instī.de tute. §.Est autem vis autē dico de facto.i potestas de iure vt talis sit tutor qui ꝓpria imbecillitate non i pediatur nec a iurisdictione repellatur qua les sunt pupillus furiosus et qui perpetuo morbo laborant illi ꝓpter ibecillitatem cor poris vl aīmi tutores esse nō possunt.Sed femine que q̄uis sciāt res admīstrare pu pillares et ad id experiendū vires habeant tamē a iure īstitutionū nō admittūtur.

¶ Tutela testamentaria est qñ pater dat fi lio tutorem i testamēto.

¶ Tutela datiua est quādo null9 datus ē tutor filio in testamēto et null9 de ex tātibz ꝓsāguineis ē ydone9 ad tutelā iuder ex of ficio suo dat tutorem.

¶ Tutela legitima .est que defertur a lege scdm quā nullus datus est.

¶ Tutor filio Jn testamento qui ꝑmo loco deberet ei succedere ab itestato tenetur sus cipere tutelam huius.

¶ Tutele actō directa et cōtraria require ꝫ actio.

¶ Tutor est qui pupillum vel ꝓpillā mor te patris vel emancipatōne sui iuris factuz vel factam tuetur. differt autez a curatore quia tutor datur impuberi.curator vero pu beri vel adulto scz furioso ꝓdigo surdo mu to et similibus qui rebus suis ꝑesse nō ꝓnt Jtē tutor quādoq̄ datur a iudice quādoq̄ a testatore. Datur a testatore et cōfirmatur decreto iudicis vel presidis.etiā datur iuito sed curator non misi volenti preterq̄ ad litē Jtem tutor nō datur certe rei vel cause sec9 m curatore ymmo tutor principaliter datur persone et secūdario rebus. Sed curator ꝑ° et principaliter datur rebus et secūdario p sone. Et nota q̄ quidam est tutor legitim9 quidam fiduciarius .quidam testamentari us quidam onerarius. tutor fiduciarius est qui pupilli emācipati cuius pater qui eum emancipauit tutor erat legitimus eo patre mortuo tutelam accipit cū mortis tēpe erat i patris potestate. verbigratia. ticius duos filios habuit scz. Seyum et Meuiū Sey9 fuit minor xiiii. ām̄s Meuius fuit pupillus seyum habuit i potestate et meuiū emācipa uit et ipse tutor eius erat et mortuus est eo patre mortuo .seyus frater meuii pupilli fi duciari9 tutor est. emancipatioē eni perit i9 agnationm̄s ne fratris sui frater legitim9 tu tor esse possit tamq̄ proximus agnatus sed fiduciarius bene. et sic tutor fiduciari9 est frater fratris sui emancipati vt patuit scz si pater emācipet vnū de filiis suis impube ē eius est ligitimus tutor. et mortuo patre fili us alter maior fiduciarius tutor appellat.

¶ Tutor legitim9 ē q̄ lege ꝯcipiente pupilli nāciscitur tutelam quales sunt primi agna ti et cognati. Regulariter eni traditū ē scdz leges vt ad quē spectat emolimentū heredi tatis alicuius pupilli ad eūde n pertineat q onus tutele eius misi forte sit mulier que bn̄ vocatur ad hereditatē morientis nō tamen ad tutelam superstitis quia tutrix esse non potest.

¶ Tutor onerarius Est qui datur pupillo vt ipsum defendat a veratiombus alioꝝ vel datur nouitatis gratia vt alios tutores instruat.c.venerabilē de elec.i glo.snp ver bo aduocatis.vel honorarius dicitur dat9 causa honoris nō admīstrationm̄s et tales non habēt onus vt reges principes comites barones qui dimittūt filiis causa honoris Jdeo illoꝝ tutelavacationē n̄ prestat īsti. de excusatio. tuto. vel.cura. §. Jtem tria. onera.

¶ Tutor testamentarius dicitur qui ex

testamento datur tutor filio a patre pupilli scilicet qui actu m testamento nominatur et assignatur.

¶ Tutor suspectus scdm azo. in sū .C.e.ti. dicitur ille qui moribus talis est vt suspectus sit. nō ēt facultas et paupertas fraudulentia vel callida cōuersatio ī rebus pupillaribus suspectum tutorē cōmēdant vel cōmutant. Item in auctoritate prestanda p tutorem expediens est vt loquatur fa.l.i. §. pe.ff.ō tute.ꝛ isti.qui tuto.da.pos.ī testa.ī glo.i. Et fa.hoc ad subtilem questionē scdz barth.pone pupillo est delata hereditas extranei qui sciente et paciente ipso tutore. habitauit in domo eiusdē defuncti a quo delata est sibi hereditas. Queritur an per hoc ꝓbetur aditio hereditatis et vtrū patiētia et scientia tutoris auctoritatē induxisse vidēatur. Et an ī auctoritate sit necesse ꝙ tutor loquatur. Et apparet ꝓmo ꝙ sic. nam talis actus habitandi in domo defuncti in eo ꝙ potest p se adire hereditatem induceret prescriptionē additionis. p q° fa.l.gerit. ff.de acquir.pos. Dz pupillo ꝙ nō potest adire sine auctoritate tutoris talis act? absq; tutoris auctoritate aditionem nō iducit vt.l.patuit.ff.de iure deli. Solutio dyn? dicit ꝙ scientia aut patientia tutoris auctoritatē non inducit. Ec sic ex illo actu nō ꝓbatur aditō nisi forte tutor quādoq; mandasset pupillo vt aliquid faceret in illa domo. nam talis expressio mandati auctoritatem iducit. vel etiā nisi pupillus diu stetisset ī domo scilicz p spaciū decē ānorū quia per hoc ꝓbatur aditio quasi ōnia fuissēt solēniter acta auctoritate tutoris.

Vacans possessio. require s possessio

Vacantia bona dicūtur ea que dominū nō habēt vel que fisco vl dominio alicuius applicata sunt Quod cōtigit multis modis. Quandoq; si quis intestatus decedit vel qui testari non potest. vel faciat ꝓpter quod heres suus ei succedere nō potest. vel etiā vbi alias de ꝯsuetudine bona alicuius dominio applicāt nā tunc dicūtur vacare bona.

¶ Vagabūdus est qui nō habet domicilium sed hodie hic est. cras alibi. l. iiii. §. ptor ff de damp. infec.. Sed quasi vagabundus est qui habet domicilū sed raro moratur in eo et vagatur hinc inde et quomodo ꝙueiatur iste habeē in. c. fi. de fo. cōpe. ī glo. i ꝛ ibi notatur.

¶ Valitudo dicit infirmitas ī vno sigto

¶ Valitudinarii dicūt infirmi qui frequēter egrotant vel qui laborant p lucida interualla vt qui modo sam sūt post horā ifirmi

¶ Varicosus dicitur curuus a varice neruo cōtracto qui neruus in senectute reddit hominē varicosū et curuū.

¶ Vasalaigū scdm spe. ī ti. de feu. Idē est qđ homagiū quod enim in frācia dicit homagiū in italia vocatur vasallagiū

¶ Vasallus est feudatarius. Et scdm vulgare ꝓuincialium nobiles feudatarii vasalli dicūtur. Plebeyus vero homo medio? nūcupatur. sed ipse. et vasallus nō potest vendere feudū sine volūtate domini. Et dū vē dit debet rogare dominum suū ꝙ ab eo recipiat et alterū emptorē inuestiat. Quod si dominus denegat et eū erorare non potest det emptori alia bona equalētia tali feudo ī iuste vendito de hoc in. c. que in ecclesiarum de cōsti. et ī vsibus feu. per totū. Et hoc verū nisi ille cui vasallus feudū alienat velit supportare ōne grauamē vt ī. l. murilegulo C. de murileg. li. xi. fa. l. ii. in pri. ff. solu. ma

et sic vasallus posset alii in feudum dare su
ũ feudum etiã inuito domino. Quod videt
non esse verũ et cõtra casum in .c. i. de duo.
fra. Sed queritur a quo cognosci debeat cã
feudi. Pro quo nota q̃ scd̃m ia. de bel. cui
p̃ õmbus statur in hoc distinguitur aut loq̃
tur ꝺ vasallis minoribus aut maioribus. Si
maioribus vt sunt duces. comites. marchio
nes. capitanei. qui imediate ab impatore in
uestiuntur tũc de cõtrauersia imperator co
gnoscit .c i. de. l. Prardi in vsi. feu. Idem co
rã rege de imediate a rege ifeudato. Si de
minoribus q̃ ab iferiore habẽt feuda vt mi
litibus aut nobilib9 hº triplicit aut vertit
gstio it duos vasallos. aut it duos quoz
alt ẽ et alter ñ ẽ vasallus aut iter dominuz
et vasallũ. Si primũ aut cõstat ambos esse
vasallos litigant tamẽ de parte feudi vel fi
mbus sic est cõclusio q̃ coram domino cui9
sunt vasalli debet cognosci. c. i. apud quez
vel quos cau. feu. deter. Aut cõstat de vno
tantum nõ tamẽ de altero qui michil habet
msi id de quo questio vertitur tũc per pes
curie debet causa terminari dicto. c. i. apud
quem vel quos tt. Aut nõ cõstat de aliquo
horũ. p certo. Quia ãbo michil habẽt in feu
dum msi illud de quo gstio est et hoc du
pliciter. aut pretendũt se iuestitos ab eodẽ
vel a diuersis dominis. Si scd̃m iuder com
petens erit ordinarius loci vel delegatus. c
ii. de le. conra. i prin. i. vsi. feu. Si primũ hº
duplicíter aut vterq̃ dicit feudũ suũ ꝓpriũ
idest sibi cõcessum et sic iterũ ordinari9 erit
iuder dicto. c. ii. aut vterq̃ dicit fuisse suo
rũ pgenitoz sic domin9 cũ curia sua cogno
scit non tamẽ solus prealle. c. ii. aut vn9 di
cit feudũ nouũ scz ipsũ iuestitũ alter anti
quũ scz suorũ pgenitoz ab eodem tñ dño
tunc olim ordinarius cõpetens erat iuder
hodie per pares curie cognoscitur 7 sic fina
liter cõcluditur in primo casu principali q̃
solũ vno cnsu cognoscit dominus de causs
feudi scz quãdo cõstat ambos esse vasallos

Scdo casu principali tenetur glo. i. c. Ceteꝛ
de iudi. que dicit i causa ordinariũ loci in q°
feudũ situ est cognoscere debere. Tercio ca
su iterũ per pares curie. si repiri possunt. si
non eligantur alii et tales erunt iudices or
diarii. quibns lex dat iurisdictionẽ ordina
riam. Ideo sedebũt p tribunali et seruabũt
iuris ordinẽ. Si nõ habent tribunal eligere
pñt. Et eoip̃o q̃ dñs iudicat etiã sentẽtiã p
priã executiom mãdare potest quia feuduz
dicitur suũ territoriũ. Item scd̃m glo. c. ro
mana. §. debet de app. li. vi. pcluditur si vl
tra dominũ feudi est alius primus imedia
tus. ad hunc appellatur a sententia domini
feudi. Si talis nõ sit tunc ad ordinariũ loci
i quo res situatur spectat quia domin9 feu
di ẽ tali subiectus vt. §. debet prealle. Tñ
in vsi. feu. ter. est q̃ tali cãu ad impatorem
appellandũ sit. Et sic sentit bal. tacite. Pri
mum tamẽ magis placet doctoribus vt no
tatur in dicto. c. Ceteꝛ et ite ligũtur p̃dicta
q̃ndo est questio de feudo. Sed secus est
dũ questio vertit de cognitiõ feudi scz ad
quem pertineat cognitio eius. Talis enĩ nõ
pertinet ad dominũ feudi. siue sit ecclesiasti
cus siue. secularis. Aliaz esset iuder in sua
causa et cõtra totũ ti. C. ne quis in sua cau.
quia sic cognoscens de cognitione feudi. in
casu quo sibi adiudicaret cognitionẽ talez
deberi. Consequenter de ꝓprietate feudi si
bi adiudicaret. Debet ergo superior ordi
narius vel alter de hoc cognoscere vel iudi
care. vel partes arbitros eligere debent. qui
cognoscant vt notatur i. c. verũ i glo. iii. ꝺ
iudi. Et ibi circa. g. quartã vtꝛ 7 quãdo se
cularis iuder possit negligentiã supplere ec
clesiastici in cognitione tali.

Vates modo sacerdotez modo. pphetã
modo poetam significat. xxi. dis. cleros post
columnam.

Vasa ire sũt omnes peccatores vt. xviii
q. iiii. nabugbodonozor vbi dicit vasis ire
nũq̃ deus redderet iteritũ si non spõtaneũ

inemíretur homo habere peccatũ.

¶ Vectigal est tributũ quod prestatur de rebus que vehũtur ℓ ōmbus negociis manuũ a vehendis mercibus dictũ. Idem est etiam naulũ vt.ff. de pub.et vec.l.i. §.hic. titulus et scd'm azo.in summa.C.e.ti.vide. s tributum

¶ Vector Est portitor qui vehit. Et vectores sunt nō solũ qui vehunt sed etiã qui vehũt ℓ in naui scd'm azo.in sũ.C.e.ti.et.ff.ad. le.rodi.de ia.

¶ Vectores possunt dici siue habeant merces siue non.dum.tamẽ operas suas mgrō nauis exhibeant ad nauigandũ. Et sunt.v nomina que prestant actũ et passionẽ vt hospes zelotopus ꝛc. require s de A.

¶ Vectura idest vectigal siue naulũ.

¶ Vehiculum scd'm.l.xii.tabu.est via in octo pedes ex transuerso.amfractu.xvi.dis qz ñ est necessariũ. §.actu. Jus trahendi ligna lapides vero nō. permittitur habenti actũ.sz viã misi specialiter cõuemisset de b° in actu vide infra via.

¶ Veldim sunt homines certi et signant clerici vel canonici terre vel ecclesie alicui? de quib? in.l.i.C.de coll.illi.vbi dicitur q collegiũ vbaldinorũ non potest cõstituere syndicũ.

¶ Vepro et ponitur interdũ vt i.l.si funduz sub cõditõne. §.hiis verbis.ff. de leg. i. Vel etiã ponitur p ꝛ interdũ vt.in.l. Sepe de ver.signi.et.l.Cum quidam.C. de verbo signi.Etiam ponit alternatiue vt i.c· inter. ceteras de rescrip.

¶ Venatio.scd'm goff.i.sũ.ti.de cle.vena est triplex scilicz oppressiua arenaria et saltuosa oppressiua est hominũ ꝺ qua dicitur Cepit nemroth esse robustus venator coraz dño idest extinctor vel oppressor. Et sic venator est hominũ exactor et oppressor qui aliquẽ venatu oppimit· Arenaria est que fit in arena vt cum quis locat operas suas vt pugnet i arena cũ aliqua bestia dentata hanc qui exercet peccat graviter misi eã exerceat gtia viriũ.expertendarũ vt.ff.de postulã.l.i. §.Itẽ si actus et iii.q.vii.tria verba fames circa prici. Et de hac loquitur lxxxvi dis.qui venatoribz cũ duobus.c.siquen Saltuosa est que fit i siluis et saltibus ad capiendas feras. Et hec est licita. Sed quo modo i clericis liceat in ppriis psonis venari deficiente familia et vendere cũ illud nō sit vagari sed necessitati et vtilitati ecclesie subuenire ad quod tenentur clerici. vii.q. i.presentiũ et glo.cle.ne i agro de sta.mo.in verbo personale et ibi cõcor.et ergo saltuosa est illicita ex tempe et psona. Ex tẽpe vt i q̃dragesima et sabbatinis diebus.lxxxvi. dis. an putatis. Ex persona vt in clerico in quo tamen distinguendũ est quoniam episcopo semp ẽ illicita xxxiiii.dis.quomã. Aliis vero clericis licita ẽ causa necessitatis vtilitatis vel recreationis.cũ retibus laqueis et canibus dum fit cũ silentio et modestia. Nã etiã monacho licz terere lina p piscib? capiẽdis vt de cõse.dis.v.nũq̃ vide goff. in sũ.de cle.vena.

¶ Vendere ẽ rem p certo pcio dare et sũt bona debitoris vendenda si vigeat es alienũ et dilatio dampnũ sit illatura creditoribus vt i.l.fulcimus. §.adeo autẽ.ff.qui ercau.in posseatur.

¶ Venditio est de re que habet cõmertiũ et solet poni in instrumentis quod promittit venditor emptori rem vẽditã legitime defẽdere auctorizare et dispurgare que verba debent sic intellgi q si de re ipa lis fuerit facta orta siue mota emptori. vẽditor teneatur rem i ipsa lite legitime scz scd'z leges defendere auctorisare idest auctor litis fieri siue per se litem agere vl' dispurgare idest litem expeditã ab omni onere reddere. Jtez nota quãdo venditor est cert? q rei vendite pas est ei ppria ꝛ pars cõdicticia idest alicui cõditiom vel alteri domino subiecta. ignorat tamẽ que et quanta tũc ponit in istrumẽto

vēditionis sic q; ppzium imperpetuū quod cōditicīū dño subiectū hoc est dicere quod est ppzīū in hac re habeas vt ppzīū imppetuum. Sed qđ cōditicīū habeas cū ea cōditōne ad quem pertinet. Item secūm azonē i sūma, C. de per. ꝛ cōmo. rei. vēdi. Et goff. i sum. de emp. ꝛ ven. traditur talis regula rotunda et quadrata. Cum venditio fit pure sine scriptis certe speciei. que degustatōnez non recipit ōne piculum spectat ad emptorē excepto casu publicatōnis. misi pactū culpa mozа callidītas vl traditio interuenerit. Et qlibet verbum huius regule hēt i se pōd? de quo vide goff. i sū. vbi. s.

¶ Vendicare est corā iudice dicere vel itē dere rem esse suam vl allegare vt quando. quis dicit hec res est mea. et est idē qđ iten tare scz ad hoc solū intendere vt res sua declaretur et sibi dominiū applicetur

¶ Velum est quadruplex scz cōsecrationis ordinationis prelationis et professiois. Professionis suscipitur a virgine vel corrupta cū pfitet de altari l dz manū i. xx. ānо ad min? xx. q. i. c. i. et. q. ii. c. puella. Cōsecrationis ipomt i. xxv. ano vt. e. q. i. placuit ꝛ. lxxvii dis. placuit. Potest aūt cōsecratio virginuz fieri i die feriarum i albis pascalib? idest tota septimana pascali. i apostolorz natalibz misi sint graui languore detente. tunc enim aliis tenpibus possunt ymmo etiā aliis precipuis festiuitatibus. et diebus dominicis. vt. c. i. de tem. or. et quali. oz. Viduas autē nullus pontificū velare presumat. xx. q. i. de votis i fi. Sed ipsemet vela suscipiant ꝺ altari. xxvii. q. i. viduas. que capitibus suis. imponant. Et licz i. c. platū de hiis que vi. ve. me. cau. fi. Epūs corrupte velū ipositis se videat tamē solū iponere simulauit. Velum autem religionis vel vestem religiosaz ꝺ manu presbiteri sumere possūt. xx. q. i. vidua. Secus de velo cōsecratōnis qđ solemniter a solo episcopo soli virgini solēnib? diebus ipomtur. Terciū ē velū ordinatiois quod olim dabatur dyacomis in. xl. anno. xx. q. i. Sanctimomales. xxvii. q. i. dyacomissam. Quartū est veluz prelatiomis quod olim dabatur abbatissis in. xl. anno. xx. q. i. iuuenculas.

¶ Venditi actio Require supza actio. venditi.

¶ Venia etatis datur mulieri in. xviii. anno et viro i. xx. l. ff. ꝛ. l. ōnes adolescētes. C de his qui ve. eta. ipe. Et tamē maioz etas requiritur in abatissa q̄ in abbate. c. idē tatibus de elec. li. vi. Juncto. c. cū i cunctis e. ti. Ratio autē i hoc potest esse. quia mulier auarioz est viro ar. l. Sed si ego in fi. ff. ad velley. vbi dicitur senatus eni obligate mulieri. succurrere voluit ñ donāti. hº ideo quia facilius se mulier obligat alicui q̄ donat. Et iō gubernatio patrimonii citius pōt sibi cōmitti. De hoc per cardinalem in. c. in demnitatibus prealle. In scdo casu ratio ē fragilitas sexus. Et quia in spūalibus gubernādis nō est mulier ita capax et habilis sicut vir. Et minoz etas requiritur mulieri i eligendo vel eligente q̄ in viro vt in. c. in demnitatibus prealleg. et in cle. vt hii de eta. et quali. Et in minori etate potest religionem profiteri q̄ vir. Ratio quia in vtroq; casu pfessus eligit et mulier citius pfiteri potest quia citius pubes est et capax doli. Ideo citius etiā pōt se obligare.

¶ Venire diem debiti est posse pecuniam petere.

¶ Venire idest vendi vt i. l. fulcim?. §. si i diem et. §. multis eiusdem legis. et. l. precedenti. ff. qui ex cau. in pos. eatur. cū similib? Est enī verbū neutº passiuū sō voce neutrali significans passionez. vñ exulo. etc. Et differūt venire a veneo et venire a venio. vñ si vis venire. ꝛc.

¶ Venter require s̄ mittere in possessionez nomine ventris. Et nota q; venteris ingluies ad luxuriā facile puocat. ꝛ ōne bonuz opus dissoluit. Vnde venter et genitalia

ſibimetipſis victima ſunt vt ex vicinitate mẽ broꝝ confederatõ intelligatur vicioꝝ xliiii diſ. §. i. Non enī plus q̄ neceſſe eſt debem⁹ corpori ſeruire ſed ſolã ei⁹ infirmitatẽ refi cere vt ipm̃ ad vſũ exercẽde virtutis habea mus vt. c. cõuiuia. c. diſ. vnde ſeneca Non viuo vt comedã ſz comedo vt viuã et ideo bart. comedebat ad pondus vt haberet in tellectum pariter diſpoſitũ et nũq̄ alteratũ Sic ꝛ nos moderate comedamus. nõ inimia ciboꝝ egeſtate. vt i. c. nõ mediocrit ꝛ. c. non dico cũ ſimilibus de con. diſ. v.

¶ Verbũ i larga ſignificatione ponitur i ſure pro qualibet parte oratõis. a verberã do dictum eo q̄ aerẽ verberat. vt dicendo i glo. ſuper verbo iſtituto ſuper verbo velo citer ſuper verbo infra tẽ. Non ergo capit hic verbũ ſicut in iohãne. c. i. In pncipio e rat verbũ. et ſicut in donato. verbũ ẽ pars orationis prout eſt diſtincta ab aliis parti bus orationis ſed ſignificat dictionẽ cuiuſ cũq̄ ptis orationis. Ad hoc aũt ſũt verba. ꝛ eoꝝ ſignificata impoſita. vt per ea ſignifi cetur mens vel volũtas iterioꝝ ipi⁹ verbũ proferentis. Nedũ aũt verbis ſignificatur mẽs hois ſed etiã factis ſignis et cõiecturis licet iter modos ſignificandi verba obtine ant principatũ. eo q̄ clarius et euidẽtius ſi gnificant. Vnde volũtas ſeu mẽs pferẽtis dat ſignificatũ verbo. quia ſine mẽte verbũ nichil ſignificat. vt in furioſo quia verbum ab eo platũ nõ habet mentẽ nec volũtatẽ. vt i. l. furioſus. ff. de re iudi. Et vſus cõmu nis imponit ſignificatũ verbo. patet per. l. la beo. ff. de ſuppelle. lega. que dicit verba. accipiẽda ſunt ex vſu cõmuni. et dicit ibi bar q̄ vſus communis eſt tripler. ſcz loquendi intelligendi et vtendi. Vñ cõmunis vſus lo quendi eſt q̄ equus certe qualitatis vocet calofredus. Sccõ i dictioẽ heres ſingularis numeri ſignificatur pluralis numer⁹ ꝺ vſu intelligendi vt. l. in uſu. ff. de ver. ſignī. et in vſu loquendi ineſt uſus intelligendi. Tercio de vſu vtendi ponit exẽplũ de põderibus ꝛ men ſuris. vt i. l. excepto cũ ibi alle. C. ꝺ lo. et ꝑduc. De hoc vocabulo verbũ uide plura i vocabulario cuiuſdã doc. legũ aurelian. ſe cũdũ do io. de matiſtona. Et icipit verbũ h nõ recipitur Ex quo obuſculo plures addi tõnes excerpſi quas hiis expõnibus ter minorum inſerui. Item verba ſũt accipienda cum effectu vt. c. relatũ de cle. nõ reſi. de pe. diſ. i Hec autem. c. vlti. de ſpõ. et. l. i. §. hec autem verba. ff. q̄ quiſq̄ iuris et debent verba de ſeruire intentiom. nõ autem intentõ verbis cũ per verba exprimatur intentio. xxii. q. v. humane aures ꝛ. i. q. i. marchion. c. intelligẽ tia de verbo. ſigin. cũ ſimilibus. Etiã verba ſunt referenda ad cõmunẽ intelligẽtiã vt i. c. ex litteris de ſpon. ꝛ. l. nõ aliter. ff. de le. iii Et verba generalia ſũt generaliter itelligẽ da vt in. l. i. §. generaliter. ff. de le. preſtan. ꝛ. c. qm̃ de cõiu. lepro. ꝛ. c. maiores ibi. Ad id autẽ in fi. de baptiſ. Nec verbis eſt vten dũ. l. vt verborũ. C. qui admit. ad bo. poſ. Vbi dicitur vt verboꝝ inaniũ excludam⁹ captiones etc. verba etiã cõmendatoria nõ obligãt vt. l. ſi idem filiuſfa. §. ſi adoleſcẽs in. fi. C. q̄ cũ eo. fa. c. cũ. vemſſẽt de iſti. ibi ñ ſolũ de illo. ſed de õmbus redditibus face ret quod placet. Sunt enī verba dubia cõ tra ſtipulatoreꝫ iterpretanda vt in. l. Stipu latio iſta. §. in ſtipulationibus. ff. de verbo. obli. et. l. quicquid. e. ti. vbi dicit q̄ ñ ẽ ex ꝓſſũ cenſetur. omiſſũ

¶ Verborũ forma eſt cõſideranda nec ab ea recedẽdũ ſine certa cauſa vt. c. ex litteris de ſpon. et. c. ad audientiã de ver. ſignī. In vltimis aũt volũtatibus verbũ idifferens ut cum habuerit preteritũ uel futurũ. trahi debet ad futurum quia ultima uoluntas ſẽ per de futuris eſt alias a ꝓpietate uerborũ nõ eſt recedendũ niſi. cõſtet loquentẽ aliud uoluiſſe. ℓ etiam niſi res aliter ſalua eſſe nõ poſſz. Et ſit ipietates nõ ſũt ad ꝓſquẽtiã trahẽde. ſed excuſande. ſcdm ber. i. c. ꝓtera

de ver. sigñ. Etiã dicit.l.i.§.si.is qui nauẽ ff.de exer.q̃ uerba sunt intelligenda in ꝓ po ꝓ significato licet possint ipꝓpriari vt.ꝓue niãt materie subiecte. ff.lo.l.si.it.rubr.

Verbis dicitur obligatõ cõtrahi vt cõ ditio certi ut ſ.de.C.

Verna est seruus ex ãcilla i domo nat⁹ Inde dicitur vernaculus q̃ ẽ paruus ꝑuus diminutiuũ.

Vero quãdoq̃ stat iceptiue quãdo nõ ꝑcedit materia cui iungat sequẽtem. ut de. elect. super eo uero. Quandoq̃ aduersati ue de hoc.in auten.de here et falci.in ꝓin. colſ.i.

Vepres dicũt spine q̃ vi prẽdũt q̃ lace rãt carnes q̃ vestes scdz.io.au.in cle.dudũ de sepul.

Vesanus.dicitur qui sine samitate est.si cut vecors sine corde vt.ff.de verbo.sigñ. l.male.

Vestiarii sunt qui vestium exercene ne gociationẽ

Vestibulũ scdz a3o. Est locus ante osti um cuinsq̃ domus. vel primus aditus seu itroitus vel porticus ꝙcetera. et tectus erat vt vest mẽto tegitur homo. Vel dicitur ab aue idest salutatione. que fiebat ibidem stantibus.

Vestimentũ.dicitur omne illud quod i duimus.

Vestimenta interpolata dicũtur veteres vestes itez polite.

Vestis virgata vel partita et de caligis scachatis habetur i cle.ii.de vita et honest clerico.

Vester est verbũ fictionis vt.ff de vi.et vi.ar.l.i.§.deiecisse. Et per bart.i.l. Si is q̃ de vsucap.et glo.i verbo habere videtur i c.non minus de emunita eccleſ.

Veterani sũt milites emeriti idest extra militiã ꝓpter sua merita positi.C.de vetera in rub. Et i legenda sãcti martini.vbi dicit q̃ ipator ꝑcepit q̃ veteranoz filii sacmẽtis militaribus implicarẽt.

Vetus ius. Reḋte ſ.ius

Via ẽ ius eũdi ãbulãdi vehendi vehicu lum et iumẽtũ duceudi. Ita q̃ ille cui cõpe tit ius vie. potest illa facere Et differt ab actu: q̃ plus ꝓtinet via q̃ actus. Nam via iter actum .et ius. i se ꝓtinet. Itẽ eo cõten tus est actus vt iumẽtum agat q̃s etsi nõ vehiculum .plus eni vehiculũ occupat q̃ iumẽtũ. In via necessariũ.est vtrũq̃ posse agere Itẽ uia hz ius trahẽdi lapides ligna uel trabes et ferendi erectam hastam Quod nõ habet actus. nisi de hoc specialiter cõue misset.licet a tergo ducere vellet traberz non i collo qz potius videtur rigorosũ q̃ equũ Item vie latitudo ad agendum vehiculum si latioz vel angustioz nõ designaretur per cõtrahentes. l.xii.tabu. diffinitur scz.viii. pedum per rectũ. Vbi via est recta ñ tortu osa. Sed i amfractu. xvi. pedum idest vbi reflexa est quod i actu ñ oportet.vide supꝑ vehiculũ.

Vi bonorũ raptorũ actio require ſ acti o vi bonoz raptorũ.

Vicarius Secdm goff est.qui vices alte rius gerit siue i offitõ cõtentõso siue nõ cõ tentõso vt.C de offi.eiꝰ qui vi.gerit per to tũ et de offi.vica.p totũ et de offi archi.c.i. et de officio archipresbi. capitulo primo in fi.et sciendũ q̃ illi vicarii de quibus in le gibz sub illa rubrica positis tractatur.sunt nõ delegati sz subdelegati vel ordinarii iu dices. Nam eligebantur i certũ tempus qd erat ordinariis prefixum vt ipsi vices ordi nariorũ pñtiũ et viuentiũ supplerent. Erãt et alii qui gerebant vices mortuorũ et absẽ tiũ qui et suffraganei appellãtur hii oĩa po terant agere que pertinebant ad iurisdictio nem.preter vltimũ supplicium et mẽbri ab cisionem vt. C.de offi.vica.l.ii.et vicarius ecclesie est presbiter qui vice principalis.re ctoris deseruit ecclesie. Et sunt quatuor spe cies vicariorum. Quidam sũt perpetui ad

prochiales eccleſias conſtituti vt ꝺm.c.S.p petuꝰ de ſi.iſtru.et.c.extirpande de ꝓeben Quidã nõ ꝑpetui ſed ad aliquos actus cõſtituti.vt tpales.de quibus i.c.peruenit de app.Et iſti dicuntur marcionarii vii.q.i mchil.Quidã ſunt ſpeciales nõ ad curã ſed ad certum locum.articulũ ℓ actũ cõſtituti ꝺ quibꝰ ſ.c.tua de offi.vica. Quidã nec ꝑpetui nec adꝫ curã.nec ad certũ actũ.ſed generaliter dantur ad õma.vt vicarii m curiis epiſcopoꝝum.de hoc glo. optima m cle.que de eccleſiis de offi. vica. Et vide lecturã ymmole. Item vicarii dicuntur illi qui.vt cuiꝰ cũqꝫ vicem compleant uel gerant ſunt conſtituti unde vicarius dicitur quaſi uicem gerens.

¶ Dice comes ſcdm ſpe.e.e. ti.dicitur ille cui dominus tpalis cõmittit executionẽ iuriſdictioms ſue i aliquibus caſtris.et ſic talem uocant vulgariter lumbardi.et aliqui i patrimonio beati petri.

¶ Dicedñs ſcdm ſpe.e.ti.ꝓprie ſcdm iura eſt qui ꝓeeſt rebꝰ epiſcopalibus.lxx.di. colonus.

¶ Dictoꝛes ſerui ſunt quos ꝙs hẽt victos parandi gratia.

¶ Dictus nomie intelligitur õne illud qd neceſſe eſt homi ad uiuẽdum.

¶ Deſtis uicẽ habꝫ uictꝰ.ff.de ver ſignĩ. l.uictus.

¶ Didua Eſt non ſolum illa q deſiit eſſe nupta vt i.c.vidua xxxiiii.diſ.vbi reſpctus hẽt ad coẽm uſũ loquẽdi .verũ et proprie etiã illa que nũqꝫ fuit nupta vel q nõ hũit viꝫ.ff.e.l.manifeſtũ .Et dicit vidua q̃ſi viro ꝓuata ℓ ſie duitate vt.l.malũ. §.viduã ff .de ver.ſignificatione.

¶ Ville dicunt edificia ruſtica q villa poñt ꝓ ciuitate de cenſi venerabili.

¶ Villici Dicũt ſerui q ad villã mittũt ℓ ſunt qui m villis morantur. Item villicus eſt gubernatoꝛ.

¶ Videtur interdũ eſt ſignũ veritatis nõe ficticms.l.ſeruũ filii.§.ſi quis rẽ.ff.de le.i. m glo.ibi cõcoꝛ. Et quãdoqꝫ videtur ſignificat ſẽtẽtiã diffinitiuã vt.c. ꝓeterea requiſiti de app.et rñdetur de iure ꝓ ipſũ vt.c.i. de iudi.li.vi.

¶ Vinũ abſinthiatũ Eſt cũ melle et abſinthio cõfectũ.

¶ Vinũ picenũ et thiriacũ dicitur a locis xxiiii.q.iii.c.pleriqꝫ.

¶ Viuariũ dicit idago vbi fere ſũt inclin ſe.vel dicitur locus in quo piſces ſeruantur vt ibi viuant ſcdm io.an.i cle.ne i agro de ſta.mo.Et differũt viuariũ.ſaltus.foꝛeſta. garena .inſula.ꝛc.vt ibidem.

¶ Vinaria ꝓprie ſũt toꝛcularia ſeu dolia et cetera vaſa vini que etiã ad aliũ uſũ trãſferri poñt. Et tã diu vinaria dicũtur q̃diu vinũ hñt vt.ff.de ver.ſig.l.vinaria.

¶ Vinarii dicũt ebꝛioſi etiã vinariꝰ ẽ oꝛtꝰ vbi creſcit vinũ .

¶ Vicim ſcdꝫ bar.m.l.ſi citius.ff.ꝺ aqua plu.arcen.dicũtur quouſqꝫ vox hominis. exclamantis audiri poteſt.l.i. §.eo dẽ tecto ff.ad ſillei.et intelligitur de voce communi ñ nimis gracili nec nimis tubali ſicut vox thauri.etiã dũ clamans medio mõ ſit nec i tecto vel apice turris nec in celario.

¶ Vindicta dicit modus manumittendi q dicitur a nomine vindicta.i.ꝓtoꝛis virga qua ipſe caput ſerui tãgebat.hec verba ſolemnia dicens adiuro te liberũ moꝛe quiritꝫ.vnde pſi vindicta poſtcqꝫ mens a ꝓtore receſſit.

¶ Vindicta ſcdm aiios eſt ipſa libertas apud iudicẽ data et dicit ſic qꝛ data foꝛte a iudice ſeruo vitelliozũ alias liberoꝛũ qui vindicauit ciuitatẽ romanã cõiuratione dominoꝛũ ſuoꝝ cõtra rẽpublicã facta detegẽdo ꝓpter quod apud cõſiliũ libertatẽ cõſecutꝰ ẽ ſiue libertati a populo donatus ſiue ꝓ comodũ obtentum ẽ vt õmis illa libertas que a populo datur vel a magiſtro qui vicẽ populi gerit dicitur vindicta. Dec.azo.i

ſumma. C. de vindi. et liber et apud conſul manumiſſis.

¶ Vir et vxor dicūt illi qui matrimoniū cōtraxerūt p verba de pñti et ō futuro ſpōſalia require ſponſalia

¶ Virginitas eſt i carne corruptibili ppetua corruptionis euitatio. Item virginitas corrupta reſtitui nō poteſt. C. de rap. virg l. vnica circa prin. ibi marie cū ꝛc. Et. xxviii q. v. Si paulus vbi dicit iero. Audacē dico cum ōnia poſſit deus ſuſcitare virginē nō poteſt poſt ruinā valet quidem libera re de pena ſed nō valet coronare corruptā Et infra ſubdit rectius fuerat hominē ideſt virginē ſubiſſe cōiugium et ābulaſſe p plana ꝙ ad altiora tendentem in inferni profūda cadere. et ſi dicatur deus poteſt exoculato reſtituere viſum ergo corrupto virginitatem. Reſpondetur ꝙ non ē ſil'e q; de? non poteſt facere qui illa corrupta ſit quia factum non poteſt eſſe nō factū. vel dicitur quod nō refertur ad carnis corrupte reſtaurationē ſed ad virginalis palme retributōnem et ſic nō poteſt. i. nō cōgruit eius potētie. et eſt cōtra iuſticiā corruptam coronar aureola. Item virginitatis florem nō amittit per violentiā ſtuprata vt. c. ita ne et ſequentibus. xxviii. q. v. Etiā melior eſt virginitas mentis ꝙ. carnis vt. c. tolerabilius. e. q. et pena capitis punitur qui tm attēpta re cū effectu tamē auſus fuit virgines ſactiſſimas etiā cauſa matrimonii iūgendi vt C. de. epiſ. et. cle. l. ſi. quis nō dicā rape.

¶ Virtus ſcdm. phm ſcdo. ethico. eſt que habentem pficit et opus eius bonū reddit 7 dicitur quaſi verū tuēs a vitiis ꝓſeruās ō pe. di. ii. illa anima et. c. ſequēti. no. io. an in cle. i. de ſū. tri. et fi. catho.

¶ Viſitatio qūo et qñ fiat per archiepm et que crimina punienda ſunt et in quib? ꝓcuratio fiat vide. c. i. de cenſi. li. vi.

¶ Violator eccleſie dicitur quicūq; ipſas eccleſiā fraudēdo oſtia capiendo res ſuas inuadendo priuilegia ſua cuſtodiēda vel corrūpendo offendit.

¶ Vis eſt rei maioris impetus qui repelli nō poteſt vel cui reſiſti nō poteſt ſupplemode. ff. qđ me. cau. l. i. et. ii. Et quot modis ſumatur et quot actōnes vel interdicta introducat no. in. c. ad audientiā. e. ti. in. glo ii. Cuius glo. effectus infra patebit. et ē generalis quādoq; vnde ſcdm goff. et azo. e. ti. vis eſt quidupler ſcz ipulſiua ablatiua expulſiua. turbatiua. et inquietatiua vide. infra.

¶ Vis cōpulſiua eſt per quā compellitur quis ad facendū illud quod nō faceret ſi eſſet liberi arbitrii nec cōpellere tue q ipomt neceſſitatem cōtrariā voluntati ſpōtanee. et ex hac vi oritur actio qđ me. cau. ff. e. ti l. i. i fine.

¶ Vis expulſiua ē quādo quis ēicitur ō poſſeſſione ſua. Et ſcdum iſtam inducitur īđ dictū vnde vi et eſt tātū rerū immobiliū ſ de hiis que imobilib? coherent.

¶ Vis ablatiua eſt rerū mobiliū et hec inducit actionē vi bonorū rap. in rebus mobilibus. ē enī circa mobilia tantū vt. ff. de. vi et vi. ar. l. i. §. ſi fundus et. §. ii. et iſti. vi bo. rap. §. ſz nedū talia p illā enī alicui bona ſua vel res ſue violēt rapiūt..

¶ Vis turbatiua eſt quando quis turbatur in poſſeſſione ſua que inducit interdictū vti poſſidetis in rebus ſoli. ſed i rebus mobilib? inducit īđictū vtrobi. cū duo ſe poſſidere cōtēdunt eādē rē..

¶ Vis inquietatiua eſt que introducit īđictū quod vi aut clā 7 dicitur inquietatia quia ñ ſinit aliū vti re ſua quiete vt arare vel aliquid facere vel quādo alter vult alio inuito adiquid edificare i ſuo ſolo vel forte iaz edificauit. nec diſtinguit īđicto an iuſte vel iniuſte fecerit vt ſi quis a me ꝓhibitus vel putās ſe ꝓhibēdū quid in meo ſolo faciat ſiue t? faciēdi habuerit ſiue non vt. ff. qō vi aut clam. l. i. 7 dico ſcōz azo

m rubrica.ff.quod.me cau. accipitur vis ꝑ ut nullo modo potest resisti sed in rubrica de hiis que vi me.cau.fi.accipitur ꝑut põt resisti licet cũ piculo.et est cõpulsiua hic et ibi. Item est quedam vis publica que fit cũ armis.quedam fit sine armis de ord.cõg cũ dilectus in glo.vi. Itẽ vis dicit maioris ipetus rei cui resisti nõ põt vt s.dictum ẽ ꝛ de hiis q vi me.ue.cau.fi.c.ad audiẽtiam in glo.ii.

¶ Vis negatiua est qñ res alicuius iqetat

¶ Vis publica Est q fit cũ armis.sed vis ꝑuata q fit sine armis isti.ff publi.iudi.circa fi i §. itẽ lex iulia ff vi ꝑuata.vñ vis ꝑuata reũ depõit ab ordiẽ rerũ idest mulctabit i ẽcia pte bonorũ.sz deportatur cũ vis armã ꝓbat vt i glo.c.ii.de or.cog in.

¶ Vis siue metus cadens i cõstantẽ virũ est metus pene vel cruciatus siue amissionis oim bonorũ et ista excusat misi postea cõsenserit vt in.c.de illis.ii.de spon. Alia est vis vel metus.nõ excusans que nõ cadit in constantem virũ vt in.c. veniens et.c. ꝓsultationi.e.ti. Et no.q põt quis vim vi repellere vt.c.sigisti.ii.de homi.et.c.si vero ff sen.ex et dis.i. Jus naturale.l.i. §.vim vi.ff.de vi ꝛ vi ar.l.scientiã. §.qui cũ alter.ff.ad le.ac qui. Et hoc verũ si repulsio fiat mcõtinẽti nõ ex interuallo vt.l.idem est. §.cũ agitur. ff.de vi.et vi.ar. Dicitur autẽ sic fieri mcõtinenti quãdo fit flagranti crimine hoc est donec amm? cõtinuus durat et nõ diuertit ad alios actus vt. §.vim prealle.Scdo dẽt fieri causa defensionis non offensionis vel vlciscendi vt. §. penult.in.l.scientiã prealle Tercio debet fieri cũ moderamine iculpate tutele.C.vnde vi.l.i.c.vt fame. §.vlt.de sẽ.er.ꝛ dat ibi tal ꝓclusio q ista ff defsio ẽ vera ꝛ iusta q fit tm ꝛ tunc quãtũ ꝛ qñ ẽ opportunũ vt.i.glo.l.i.C.vnde vi.prealle.tamẽ si ff fendens modũ excedat nõ ex proposito nõ tenetur.xxiii.q.iii.nõ ferenda. Alan? et Jo distingunt aut vis fit persone aut rebus ff hoc vide.glo.in.c.sigisti palle et.c.dilecto filio de sen.ex.li.vi.et i.c.siguit de pe.et re. vbi cõsideratis circũstantiis iponitur pẽ tentia arbitraria illi qui se defendendo modũ excessit. Quarto potest fieri quãdo hẽt iustum timorẽ offense puta per minas alicuius qui minas exequi solebat aut ꝓ occursũ nõ enim oportet expectare qnousq; detur primus ictus quia talis posset esse letalis. Sz an quis excedens modũ in defendendo se vt cũ posset euadere vulnerãdo occidit puniatur de occiso.Solutio si voluit occidere non tamẽ occidit nõ tenetur sed vt culpabilis punit ex arbitrio iudicis vt. l.si adulteriũ cũ incestu.ff.de adul.et bal.singulariter in.c. i.de pa.te in vsi.feudorũ. Item si accusatus de homicidio fecit articulum q hoiez occidit sed fecit ad suã defensionem et ꝓbauit que in articulo cõtinẽtur an debeat absolui per rrgulã in.l.sẽtẽtiã. §.si cũ alit ad. le acqui.et.l.i.C.vnde vi.et.ff.vt vim et in cle.si furiosus de homi. Bal singulariter dicit q nõ sz venit potius puniendus vt.l.i. C.de cõfes.Ratio quia etiã i defẽdendo dẽt seruare moderamẽ inculpate tutele.dẽt g° adicere i ꝓbatione defensionẽ necessariam. prout no.ludo.de roma.in singularibus suis

¶ Vir nõ habet potestatẽ sui corpis sed mulier vt i.c.quidã de cõuer.ꝓing. et.xxvii q. ii.sunt qui dicunt. Nec potest misi ob cãz fornicationis vxorem suã dimittere scdm interꝓtationẽz sacrii eloquii hoc verũ de hiis quorũ matrimoniuz carnali copula cõsũmatum est vt.c.ex publico in fi. de ꝓuer cõiu. Nam vir et vxor ꝓ copulã cõiugalẽ effecti sũt vna caro.vt.c ad apostolicã.ꝛ.c. cũ sis ꝓditus. e.ti. Etiã vir cogitare debet quomõ placere possit vxori ergo minus que dei sũt cogitare valet cũ quasi diuisus i duo plenã sui nõ habeat potestatẽ vt.c. diuersis fallaciis de cle.ꝓiug. Et ẽ caput mulieris.xxxiii. q.v.Cum caput xxxii.q. vi.nõ mechaberis et.c.duo pueri de despon. impub.et glo.i.c

i.de clamde.despon

¶ Vir ꝺ enotat quãdoqꝫ affirmatõez Nã qꝺ vꝛ fit fieri tñ dubiũ nõ eriſtit vt. c.ii ꝺ cogna.ſpiri.li.vi.ff. de iudi. l. vir certis ex cauſ et xv.q.i.merito queritur Qñqꝫ etiam ſignificat negatõnẽ.idẽ nullo mõ vt.ff.de le 1.l. ſi ſeruus legatus. §. Qui qñqꝫ Sic etiã dicitur vir bono pagũt exitu que malo ſũt inchoata principio.lxi.diſ.miramur.q.i.q.i principatus et.c.cũ paulus.

¶ Vncia eſt duodecima pars aſſis et nati er cõcubinis i domo ſuccedũt i duabus vn cijs ideſt in duabus ptibus.xii.ptiũ aſſis ſi alii legitimi nõ ſupſunt.Cetera noia aſſis. Require ſ as

¶ Vnde agnati Et vnde vir et vxor req re ſ bonoꝝ poſſeſſio. Et no.lud.de roma qꝺ viro ducenti duas vxores q mulieri nubẽti duobus viris de iure ciuili eſt pena capi tis.l.eũ qui duas.C .de adulte. Sed de iu re canonico debent vxori incidi capilli et panni anteriores et poſteriores. xxxiii.q.i. de benedicto ſcdum expoſitionẽ verã ibi et batam.

¶ Vmurſitas ſcdm azo..ti.de inſti.C eſt pluriũ chorozꝫ itt ſe diſtãtiũ vno noie ſpeci aliter eis deputata collectio. eſt etiã ſtudiũ vniuerſale ꝓuilegiatũ.Sꝫ queritur ſi vmũ ſitas cõgregatur et aliquis beſtialis deridẽ do q rixando cõturbat totã vmũſitatẽ qua pena talis pugnietur.Reſpondetur qꝺ excoi catione tridua et electione de collegio.Tex eſt ſingularis ſcdm lud.de roma.v.q.iiii.i loco bñdictionis quẽ dicit eẽ nõ alibi.Itẽ vniuerſitas ſcolariũ vbi precipue per ſcola res regitur diſponere poteſt qꝺ aliquis qui non ſit ꝺ vniuerſitate det vocẽ vt.c.preſcri ptum de elec.et.lxiii.diſ.abeũtibus cũ ſimi libus.Sꝫ nũquid ſi vnus tñ i vniuerſitate cõtradicat ne ille admittatur valeat actus admiſſionis. Dominus lu.de roma dicit tu q pauca ſcis ſic e° diceres h° idubitatũ p re gulã qꝺ maioꝛ.ff.ad muicip.l.plane.ff.quod cuiuſqꝫ vñ.no.q de.i.de biis q ſi.a.ma.p. ca.ſꝫ ꝓtrariũ ẽ verũ.Nã h°caũ vnꝰ quãtũ cũqꝫ mimimus cõtradicens reddit actũ nul lũ.hoc ẽ dictũ ſingulare cõpoſtelam quẽ re fert et ſequitur io.an.in.c.ſcriptũ prealle.i nouella ꝛc·

¶ Vno cõtextu fieri aliquid eſt fieri milo alieno actu interpoſito niſi fiat ex neceſſita te q actu nature vt ſuperflui ponderis depo ſitio vel medicine acceptio ℓ Huis languoꝛ vt. C·de teſta.l.cum antiquitas hec azo.q goff.c.ti.

¶ Voluntas coacta Etiã eſt volũtas.xv. q.i.merito.ff.ꝙ.me.cau.l.ſi mulier. §.ſi dos q §.ſi metu.ſed h° ꝓtelligitur ſic ꝙ nõ ẽ libe ra volũtas que acquirit in matrimonio vt i.c.gẽma.de ſpon.cũ ſimilibus et. l. ticia.ff de verbo.obli.Item volũtas et ꝓpoſitum diſtigunt malefícia vt.ff.de fur.l.qui in iu re. §.i.et.l.dyuꝰ.ff.de ſicca q eſt glo.i.l·ful cinꝰ §.Quid ſit latitare in verbo animꝰ q dat etiã quatuoꝛ modos ꝓbandi animũ ali cuiꝰ et dicit lex. Voluntates hoim vane ſt vt.ff.ad trbel.l.qui poterat.i.rñſo circa fi. vnde hoc nomen volũtas ſignificat genera liter ſcꝫ cũ ratioẽ vel ſine ratione vt.l.cũ q dã.ff. de le.ii.Et i h° i differt ab arbitio qd ſignificat velle cũ ratione vbi autẽ actꝰ po nitur in voluntate voluntas ſignificat per modũ cõditionis quia ſenſus eſt ꝙ actꝰ va let ſi velit ſicut cũ ponitur i arbitrio. ſenſꝰ eſt ſi arbitretur vnde actꝰ põt poni in volũ tate eius cui debet queri et eſt cõditionalis et purificatur cõditio declarata ſua volun tate vt.l.ſi ita exꝑſſũ.ff.de cõdi.et demonſ Sed i volũtate obligandi non poteſt poni quia obligatõ ſua natura debet aſtringere neceſſario qd ñ facit actu poſito in volũta te obligandi i volũtate alicuius certi ℓ icer ti nõ põt cõtractus poni. Et ptes nõ viden tur habere animũ cõtrahendi ſic nec eo po ſito i arbitrio ymmo multominus vt.l.ſi. merees i prin.ff.lo.et cõduc. In volũtate.

vero tercii põt cõtractus poni et valet si velit et nõ valet si nõ declarat se velle vt. l. fi C. de cõtra emp. et ven. Et si velic stabitur eius iudicio. sine voluntati. Item quia non videtur fieri iniuria disponenti q̃ sic dispomit. Item quia fieret differentia iter arbitrium et voluntatẽ. Vltima autẽ voluntas ñ potest pomi in voluntate puta heredis instituto vel legatũ vt. l. illa. īstitutio. ff. de here. isti. l. ñ nũq̃ ff. de p̃di. et demonst. Et h° ẽ positiuũ quia alias in simplici ratione põt pomi sicut contractus. Ex hoc patet q̃ quo ad õnia idem est in contractu q̃ volũtate vltima. hoc excepto quãdo pomitur in voluntate tercii quia cõtractus valet vt cõditionalis. vltima vero volũtas nõ valet quod ẽ positiuũ. io. fabri. dicit q̃ hoc nomẽ volũtas er cõmum vsu intelligendi sigmficat id' qõ arbitriuz. Sigmficat ergo finaliter volũtas vt sua impositio persona cui iniũgit vel ler ciuilis ei sigmficatũ dat seu qõ quo uis modo mens ꝓferentis dictat misi ler ciuilis impediat. Volũtas prima derogatoria sigmficat put verba sonant. Verb gtia. testator dicit cui bis legauero semel deberi volo. postea titio legat bis puta primo stichũ. postea pamphilũ legatũ tãtũ semel õ betur. vt. l. Si quis in pinci. de le. iii. ff. qz. clausula derogatoria sigmficat cõsensũ de esse legato eidem sc̃o facto. Et protestatõ ꝓcedens in facto sequenti nocet vt. l. qui i aliena in fi. ff. de acqui. here. legatũ g° scdm factũ quod alias nõ deberetur non debeẽ quia volũtas testatoris in eo deest ex volũtate prima derogatiua. Si ergo testator eidem ab eodẽ herede in eadem scriptura legat bis eãdẽ q̃nantitatẽ semel tantũ debeẽ Et iã nõ precedente volũtate derogatoria. Si vero testator dicat cui bis ꝛc̃l vt s̃ et addit nõ obstante volũtate p̃cedente derogatoria. vel sic adicit et nolo clausulã derogatoriã hoc caũ locũ habere tũc valet vtrũq̃ legatũ quia verba addita tollũt sigmficatũ clausule derogatorie et faciũt volũtatez ad esse vtriq̃ legato. Itẽ vbi testator in suo testamento dixit sic nolo me posse facere aliud testãmentũ etc̃. Vel sic Nolo me posse immutare hoc testamentũ vel nolo me posse pemitere si fecerit aliud testamẽtũ valet etiã nõ expressa priore voluntate derogatoria. Hec bar. sic ꝓbat licet p. p̃dicta verba testator quãtũ in ipso est aufert sibi liberã testamenti factionẽ tamẽ hoc nõ potest. l. stipulatõ hoc modo. ff. de ver. obsi. Et sic p̃dicta verba michil possunt sigmficare quia talis volũtas nõ admittitur iuret Ideo sequens dispositio valet ac si predicta verba nõ prediceret. Sed si testator diceret. Si fecero aliud testamentum nolo valere quia hic noni dispomit circa potestatẽ testãdi sed circa volũtatẽ suam quã dicit esse i futuro facto tũc nõ valeret scdum testamẽtum misi reuocata clausula reuocatoria. Ratio quia lege ciuili non potest dari vel adimi hereditas in codicillis. l. i C. de codicillis.

Volo hoc verbuz sigmficat prout eius sigmficatũ vel quodlibet adiunctũ vl̃ quelibet circũstantia sigmficare dictat. Nã q̃n simpliciter ꝓfertur sigmficat motum. animi ad aliud ꝓsequendũ. Et cum michil adiungitur seu nõ apparet ad q̃d refertur in iure nullus est effectus. Etiã nõ dispomit p bar. in postilla etiã. C. de sum. tri. et fi. catho. l. i. Et notatur in. l. Qui se patris. C. vnde liberi q̃ volo et nolo ñ sunt opposita qz volo ad omne tempus refertur vt dicẽdo volo adire hereditatẽ. Sz nolo ad pñs tẽpus tantum refertur dicẽdo nolo adire intelligitur nunc licet postea velim. Et ideo facit orationẽ ambiguam de qua ambiguitate ꝺ verbo nolo no. do. antho. de but. in. c. ex litteris. i. ꝺ sponsa. Sz vbi. Si ille cui relicta ẽ electõ dicit volo eligere hãc rẽ sigificatũ illorũ verborũz est ambiguũ quia potest intelligi dupliciter vno mõ idest p̃m9 motus meus fertur i hanc rem nõ tamẽ deliberate

Secũdo modo p ipso actu acceptationis: idest accepto hanc rez. Si ergo queris in q° horũ modoz sit retinendũ respondetur si ẽ traditus terminus ad eligendũ seu delibe randũ et in fine termi respondes volo elige re hanc rem tunc signficatur electõ fa.l.sz in.alio.ii.rñso ff. ad.trebel.cũ dicit post de libationis tps.et sic tẽpz deliberatõis dat signficatũ.fa.l.õnis qui. ff.e.ti. idẽ si ad in terrogationẽ eius cuius itereſt eodẽ modo rñdes scz volo eligere hanc rẽ signficato sũ pto ex verbis p certo marie cũ dicis p certo volo eligere hãc rẽ si ãt ñ ẽ aliud vñ recipiat sigtũ nisi ex ipis verbis tũc nõ sigt electõ ymmo recipt p° idest pmz motz fimt in hãc rẽ. Jtẽ ibi legatarz cui relicta ẽ electõ dicit volo hãc rẽ sigtur electio ut.l.ii.ff.de op· et elec.lega.q2 motus cõsigficatus p verbũ volo refertur imediate ad rem per qõ signi ficatur acceptatio rei. Et idem si heres instí tutus diceret volo hanc hereditate in quia per hoc signficatur aditio secus si dicerem volo eligere volo adire quia tunc nõ signi ficaretur acceptatio et aditio quia motus aimi nõ fit imediate ad rẽ sed ad actũ eligẽ di vel adeũ di. Jtem si instítutus dicit volo esse heres signficatur aditõ vt.l.iã dubita ri.ff. de here.istitu. Et sic aliud ẽ dicere vo lo adire et volo esse heres quia p secda ver ba signficatur simpliciter aditio p prima. nõ. Et idem est dicere volo esse heres et vo lo hanc hereditatem. Jtem ibi volo relĩqre signficat idẽ reliquo vt i.l.pamphilo. §.p positũ.ff.de le.iii. et sumitur signficatũ ex natura vltime volũtatis cuius est puidere i futuz. Etiã fauoz eius vt valeat disposi tio. Jtem dicendo volo p talẽ geri negocia. mea signficat mandatũ.ff.mandati.l.i. Jtẽ vendere volens dicẽs volo rem vendere p r. et emens dicit volo emere pro.r.signficatur emptio et vẽditio quia per verbum pñ tis tpis significatur ꝓsẽs de presenti secus dicẽdo vellem vendere et vellem emere.

Votũ Est alicuiz boni cũ deliberatõne facta pissio l deo facta pollicitatõ xxvii.q i.de iudiciis ii. Et dicit boi qz de malo nec etiã de re bona sine delibatione non pcedit obligatio Nã de malo quis nõ obligattur quia i male pmissis rescinde fidẽ et i turpi voto muta decretũ xxii.q.iiii. in malis. Di cit cũ deliberatione qz votũ quod ex falsi litate animi potius q̃z ex arbitrio discretõ nis emittitur nõ est vsquequaq̃z obligatorí ũ vt.c.vemens.e.t.. Et est triplex votũ. pri mũ necessitatis quod quis necessario i bap tismate pmittit vt abrenũciare dyabolo. et põpis eius tenere fidẽ seruare decalogũ. de con.dis. iiii.c.pmũ. Secm ẽ voluntatis qd quis volũtarie emittit super hiis ad que añ votũ nõ tenetur vt cõtinẽtie obstinẽtie ꝛc. Terciũ est votũ mixtum ex hiis duobz scz partim necessitatis et partim volũtatis. Sz votum voluntarium subdiuidit i votum. solemne et simplex. vnde sipler est cui nul la solemnitas adhibetur Solum autẽ votũ ꝯtinẽtie solẽnizat. Que autẽ vota redimi et cõmutari possũt vide goff.in.sũ.e.ti. Jtem votum obligat quem deo cũ dicitur voue te et reddite vt. c.etsi xps et.c.debitores 5 iureiur et.c.magne de voto post princi. Sz queritur primo nũquid votũ añ ingressum religionis dissoluatur per ingressũ de volũ tate abbatis. Et videtur q nõ quia abbas non videtur posse tollere obligationẽ deo quesitã. Sed cõtrarium est verum per goff xx. q.iiii. monacho. Secdo queritur an dis soluat per cõtractuz matrimonii accedente cõseusu alterius cõiugum. Solutõ sic p.g. xxxiiii.q.v. voluit. Tercio filiusfamilias ñ obligatur ex voto nisi de voluntate patris vt.l.si quis rem. §.voto.ff.de pollicita. An hoc sit verum de iure canonico. Solutio q non per glo.xxx.q.ii.mulier. Cuius tres si rationes. nã filiusfamilias delinquẽs etiaz sine voluntate patris dyabolo obligatur vt c.i. de elec.puer ergo et deo obligabit secdo

vouēdo filiuſſa. ducit ſpū dei ꝛ q ſpū dei a gūt nō ſt̄ b regula. xix. q. ii. due ſunt et. c. licet de regula. Tercio quia votum eſt ad ſpūale et i ſpūalibus patria poteſtas nō curatur vt. c. fi. de iudi. li. vi. et glo. in. i. ait p̄ tor. ff. de minor. Et m. c. ex parte. de reſti. ſpo. Item non vouere ſanctius eſt q̄ votū put melius poteſt nō pficere. Grauius enī puniuntur qui votum fecerunt ꝛ non perfecerūt q̄ qui ſic voto mortui ſūt ſiplicit de fide. xii. q i. §. qcūq; Vl̄ deſcribit ſic votū ē animi ꝓceptū cū deliberatōe firmatum

Vrbs Siplicit̄ plata populi rōani cita tē ſigt̄ āthonomaſice inſti ō iu. na. §. ſz q°ti ēs. Vrb̄ āt appella° muris aut edificiis fimt̄ vt. c. ſignuit de pe. ꝛ re. ꝛ. ff. ō ver. ſig. l. ii

Vrbana p̄dia oīa edificia accipi? ñ ſolū ea que ſūt in citatib? l̄ oppidis ꝓſtituta ſz etiā in rure niſi forte ſtabula ſit qr loc? nō facit p̄dia vrbana ſz materia vt. ff. de ver. ſig. l. i. vide §. p̄diū.

Vrbanoꝝ p̄diorū ſeruitutes reqre ſup̄. ſeruitutes.

Vſuarius eſt qui alicuius rei vſū habz vt ſi tu q es dñs hui? ſerue cōſēſeris ſiue ꝓ ceſſeris michi vti miſterio ei? ſalua p̄p̄eta te ꝛ dñio. vñ vſuarii dici poſſūt clerici qui non poſſūt vendē nec teſtari ſiue donare ō boms eccleſie ſed victu tātu et veſtitu debēt eē cōtēti. x. q. ii. eps hēat ꝛ c. cū ꝓſtat ō pig. ſcōz ber. ſcōz aliq°s vero clerici pñt vſufructuario ꝓpari ad quē ptiz oīm fructuū pceptoꝝ i? diuidēdi ſcz inquātū vſufructuarii i morte ꝛ in vita ſūt reddituum ſuoꝝ dni ꝛ ſua debita ex quacumq; cā ſoluere pñt. Tñ fallit in prelatis ſecularibus qui redditib? ſuis prouenientibus eis ratione p̄lationis ſoluere non poſſunt debita niſi eſſent pro vtilitate eccleſie contracta cōpetit ergo vſuario ius et vſus ſed non poteſt locare vel alienare ſed ſolū ad vſū ſuū et familie ſue poteſt vti ſeruitute tali vt ortis fūdis et ſimilibus ſi quis habeat in hiis ſeruitutem.

vſus.

Vſus eſt ius vtendi reb? alienis ſalua rerū ſubſtātia ꝓprietate et domīnio.

Vſufructuarius eſt q̄ fruitur et vtitur reb? alienis l̄ q̄ res ſuas nemi furat. ff. de fruit. l. in iure cōmuni.

Vſufructus eſt ius vtendi fruēdi alienis rebus ſalua ſubſtantia rerū ve. ff. de. vſufruc. l. i. Et ē ius in corpe q° ſublato ꝛ ipſū tolli neceſſe eſt. Deſtructa enī domo deſtruitur et vſufructus qui habetur in ea vt. ff. e. ti. l. ii. Et nota ſcd̄m azo. in ſū. C. e. ti. q̄ vſufructus formalis dicitur ius ideſt ſeruit? ſz vſ? cauſalis ſcd̄m quē aliquis hēt cauſā domini non dicitur ſeruitus et ponitur hic fruendi et nō in diffinitione vſus qr differunt ius vtendi et fruendi vt infra patebit Et vtendi dicitur ad differentiā creditoris qui habet ius in pignore ñ tamē poteſt eo vti ymmo furtū cōmittit ſi eo vtitur. Vel vtendi ponitur ad differentiam vtilis domini quod habetur in reb? alienis ſic emphiteota et feudatari? hñt. Sz fruēdi ſcōz accur. et ber. dicitur ad differentiā nudi vſus quia minus ē in vſu. q̄ in fructu. Dicit in rebus alienis qr ſua res nemi ſeruit. Salua rerū ſubſtantia dicitur ad differētiā ſupficiarii et emphitheote qui nō tenēt reficere edes. Sed vſufructuarius tenetur et etiā tenetur ad tributum qr ad eū ptinz fructus. Vnde ber. exponit ſalua rerū ſubſtātia ideſt ne peat in toto ſubſtantia. Accurſ exponit ſalua ſubſtātia qr tādiu durat vſufruct? q̄diu durat ſubſtātia Et nota differentiā inter eū qui habet ſeruitutē vſus. Et eū qui habet ſeruitutē vſufructus quia is qui habet ſolū ſeruitutē nudi vſus ita vtit q̄ fructus nō percipit ſicut poſſū vti equa tua ita q̄ fructus inde nō percipiā. Sic q̄ pr tus nō ſit meus ſic ſimiliter qui habet vſuz tātū alicuius fundi nō pōt vti pomis oleri b? et ceteris fructib? ad vſū ſuū cotidianā ille autē cui cōpetit ſeruit? vſufructus pōt

ōma nec facere..

Usucapio Est acqsitō dominii vtilis directa rei aliene p ptinuatōnē possessioīs tpis lege diffiti. idest p spaciuz tpis a lege diffitū ff.e.ti.l.iii.verbiḡ.Emi rē mobilez a ñ dño bōa fide putās rē esse vēdētis.Et cōtinuū tēnū possideo sic īterruptōe ipō iu re efficioz dñs illiꝰ rei directū ātt dniū hēt verus et principal dñs rei.Sz vtile dominū dicitur quādo quis ī veritate nō est dñs sed habz vtilitatē rei acsi essz dñs vt feudatarius vasallus et similes.Et dicitur vsucapio qz vsu qᵒdā et cōsuetudine possidendi cep et acquisiui dominū. Sedo in rebus mobilibus vl se mouētibus. Nam īmobili a non dicūtur vsucapi ppie sed potius p scribi ī immobilibus enī prescriptio locuz habet. Tempus enī a lege diffinitū ē triēnū in vsucapione sed in prescriptōne statuitur decēnū inter presentes et vigēnū inter absentes vt īsti.de vsuca. Et datur vsucapio ne dominia rerū sint ī icerto p publico bono introducta vt.l.i.ff.e.ti.Cōtra equitatem naturalē.ff.de neg.gest.l.i.ī fi.ꝛ de ꝓdi īdebiti.l.nō natura. Nā locupletari nō ꝺ bet quis cū alterīꝰ dāno secdm regulā li.vi. et sic aliud est equū et aliud bonū vt.C.de pac.cōuē.l.hac lege. Et qñ oppomitur equitas scripta pfertur rigori scripto.Soluᵒ verū est dū vtrūq; scriptū est in specie.Sed ī ꝑalle.l.Non natura equitas ē scripta ī gñe ꝛ hic rigoz in specie ergo prefertur rigori. Etiā ī vsucapione vel prescriptōne versat quedam equitas naturalis que suadet post ꝙ quis iusto titulo bona fide certo tēpoꝛis spacio rem tenuerit dominū acquirē debet et iputet dño qui fuit negligens er tāto tēpoze rem suaz quere et custodire etc̄.Et sic nemo debet locupletari.ꝛc̄.misi subsit cā vt hic ꝓpter cōmunē oim vtilitatē ꝛ vt aliqñ sit litiū finis.l.fi.ff. pro suo vbi datur hec ratio. Ideo exceptio prescriptōnis ē exceptio litis finite ꝛ oppomē sicut alie litis finite exceptiones.

Usq; stat qñq; īclusiue vt.ff.de senat. l.fi.et m.c.i.de oz.ab epis.qui re.qñq; etiā exclusiue vt.c.cū dilectis de fi.instru.vbi dicitur.qꝺ vsq; ad diffinitiē sētētie calculū potest vtraq; pars exhibere īstrumēta.Est ergo dictio vsq; significativa vltimi termini ad quē sicut dictio a vel ab primi terminī a quo. Item ibi vendo vel dono hunc fundū qui ē me? vsq; ad cimiteriū vl vsq; ad ecclesiā signficat exclusiue.ratio qz materia subiecta nō patitur sensū īclusionis licet hoc etiā ageretur per disponētē. Sz ibi ab ecclesia vsq; ad cimiteriū est locus diuini iuris vel religios? sumit̄ īclusiue qz materia subiecta importat sēsū īclusionis.Itez exclusiue hic ambulatoria est vltima voluntas vsq; ad mortem.vt.l.iii.ff.de adi.lega. Sz dicēdo vsq; ad vite exitū verba ponūt̄ īclusiue.Itē inclusiue ibi minori dat̄ tutoz vsq; ad pubertatem.Sed exclusiue ibi vē do tibi agrū vsq; ad illū fūdū qui est vicinū qz nō dispomit quis de re aliena nisi hēat ī mandatis.Itē īclusiue ibi do tibi iter vsq; ad kalēdas marcii.Sed exclusiue ibi ꝓmitto tibi dare.x.qᵒlibet die vsq; ad kalēdas aprilis.Rō qz volūtas disponentis ꝓtenditur̄ ī ꝑma ex fauoze dilationis et debitoris fa.l.arrianus ff.de ac.ꝛ obli.Sz ī scda cōsecuratur er obligatione q̄ stricte capit̄. Itē inclusiue ibi do tibi in pententia dicere vii psamos singulis diebus vsq; ad kalēdas iulii.Sz exclusiue si sit sententia lata a iudice de soluendo quolibtt die vnū florenum vsq; ad kalendas.

Usura sicut cōmuniter dicitur est quicquid pret̄ vsū sorti accidit vel accedit secdz goff.xiiii.q.iii.pleriq;.Et addit ipse in tentione vel pacto precedente.Sola enī spe.l̄ expectatione viciū vsurariū cōtrahitur vt. c.i.et.c.ꝓsuluit de vsuris et.xiiii.q.iii.si ie nerarius.Et hoc cum principaliter habetur spes et expectatio lucri alias si ob caritatez

moneaꝯ ꝗs ad mutuādū et secūdario speret de aliqua retributioē non putatur vicioſū ar.ad hoc.lxxxii.diſ.In ſingulis.et.lxii.di. ſi officia.lxi.di.quid ꝓderit ſcōm goff.Itē vſura ē vbi plꝰ recipiꝯ ꝙ datū ē. Et diffiniꝯ ſcōz azo.C.e.ti.ſic.Vſura ē qđ ꝓ ꝛemoꝺe rei ꝯceſſe datur. Dicitur notanter ceſſe.doꝫ qđ valet idem ſicut date vel mutuate.Vel.q vſura dicitur ab vſu ꝛ es eris quaſi vſu eris ideſt vſu eris data ſcz pecume cū nomīe pecume quicquid homines hñt ꝯtineaꝯ.i.q. iii.c.totū.Et nota q oīs vſura p̄ſtaꝯ ſup facta dilatōe ad ānū vnde qdā vſura vocaꝯ cēteſima.illa ſcz que īfra ānū equipaꝯ ſorti Quedā vocaꝯ ſextupla a ſex quod eſt totū ꝛ plica ideſt pars ꝯ medietas que etiā alio noīe emiolion dicīꝯ ab emi quod ē medīū ꝛ oīō qđ ē totū ꝛ ē illa vſura que totū ꝯtiz et medietatē totius.Quedā vero ē triēms ſcz que p̄ſtatur uſq; ad terciā ptē cēteſime ꝯ ſortis.qdā ſemis q p̄ſtaꝯ ad medietatez ſortis. Quedā bes q p̄ſtaꝯ ad duas ptes ſortis.Itē q dā vſura ē fenus ſortis.ꝛ q dā fꝰ feneris.Nā vſura dicīꝯ qđ vltra ſortē recipitur vt. c.fi.xiiii.q. iii. ſed fenus dicīꝯ lucꝛ de vſura ſumptū ꝯ vſura vbi ad mutuū reſtituēđ nō fuit ēctū tp̄us determinatū. Et fenꝰ vbi determinatū .eſt tñ diſtiguēdum inter vſurā ꝛ rez illā qua vſura cōmittīꝯ. Nā q ab vſurario exigitur ꝓpꝛie eſt lucrū qđ vltra ſortē exigitur.ſcz lucꝛ reſtituendū Sz res ī qua vſura cōmittīꝯ ē mutuū de q lucꝛ predictū gigmīꝯ Sed vtꝛ de vſura cognoſcat iudex ſecularis vel eccleſiaſticꝰ notatur plene p doc.i.c.cū ſit de foꝛ.cō.Et.xi. q.i .in ſū. c.ex litteris de iureiur.Et eſt glo. notabilis q icipit cū repetūꝯ ī cle.diſpendioſam de iudi.et.xiiii.q.iiii.Quid dicā.Sed breuiꝯ ſi q ſtio vſurarii eſt q ſtio facti iudex ſecularis cognoſcit ſi q ſtio iuris ſolꝰ iudex eccleſiaſticus cognoſcet.Et īfra quātū tēpꝰ exceptio vſurarū debeat ꝓbari hoſti.ꝛ io. an.ſingulariꝯ in nouella dicunt q īfra octo dies a die ꝓpoſite exceptionis ar.c.pia de. excep.li .vi.Et p certo eſt extranea iductō vt dicit lud.de ro.Nā ter.ille reuera loq ī exceptione excōmunicationis.Hᵒ etiā confirmat lapus abbas in allegationibus ſuis allega.lv.ad fi.Et ſubdit lud. de ro. Ego ro me decidi cōtrariū vide pulcram rationē q ymmo īfra.xv.dies ꝓbari debeat. Nā q vſurā exigit raptoꝛ eſt latro et ſpoliatoꝛ vt. c.ſi q s vſurā.xiiii.q.iiii. Sed exceptio ſpoliationis ꝓbatur īfra.xv.dies vt.c.frequēs de reſti.ſpoli.li.vi.igitur etc. qđ eſt bñ mēti tenendum.

¶ Vſurariꝰ manifeſtus quis dicatur vi. c.i.ꝛ.ii. de vſuris li.vi.Et vltra hᵒ dicit matheus q ſit ille qui vſurarius ex libris ſuis cōuincitur alle.cle i .de vſu.ꝛ.c.ſi ſincera.xlv di. c. ſane.xxiiii.q.ii.et.l.i. §.editiones.ff. de edendo.Scđo ille qui cōfitetur coꝛā ſacerdote ſe eſſe vſurariū. q vſurarii iudex eſt ſacerdos ꝛ ſic ꝓfeſſꝰ coꝛā ſuo indice erit manifeſtus vt in.c. Que pemtet de pem.di. vi.io.an.dicit hoc verū ſi aſſint teſtes vt.c quē ꝓ đ vſu. li.vi.Item ſequīꝯ io.de ligna qꝛ iudiciū foꝛi pemtentialꝯ non iducit illos effectꝰ q°s iudiciū foꝛi contentioſi.q tō ſit manifeſtꝰ qꝛ ꝓfiteꝯ coꝛā iudice anime miſi aſſint teſtes.Tꝛcio dicitur ille vſurarius manifeſtus q habet altare patū.Sūt gᵒ vſurarii triplices.Primi notoꝛii qui hñt altare ꝯtinue patū ſemp mutuātes.Secđi nō notorii ſz manifeſti qui ñ habent altare cōtinue patū ſz iterdū mutuātes.Tercii p famā tm manifeſti ſunt

¶ Vſurpare eſt aliquem ꝓtra rōnez ius vſū vel cōſuetudinem capere inuadere vel p̄ſumere.

¶ Vſurpatio eſt interruptio vſucapionis. vt.l.ii. ꝛ nota in rub.ff.de vſucapi.ꝛ vſur. ꝛ dicit ibi tex.q oratoꝛes vſurpationem frequentem vſum vocat.

¶ Vti ꝛ frui differūt ſit qꝛ vti dicitur ille qui ita vtitur re q fructus nō pcipit.ſicut

ssū vti qđ vsū q°tidianū ⁊ ministeriū eē
tuā ita q fructū non ꝓcipiā sc3 q pt? nō sit
me? sed is qui alicui? fūdi vsum habet po
mis et olerib? vti pōt. ⁊ vsū q°tidianū nō
tñ donare vel vēdere pōt. Frui vero dicitur
ille qui fructus ꝓcipit. Et sic vsuari? habet
vsum rei et cui dñs nemoris cōstituit vsum
nemoris ad necessitatem suā et familię sue.
vt accipiat ligna olera poma flores. ⁊c. que
nascuntur i nemore ꝓ se ⁊ suis cōuiuis. Nō
tñ vendere ꝑmittit ipsu3 alias frueret qua
re clerici dici possūt vsuarii vt ꝫ dictū ē.

¶ Vti possidetis est qđā interdictum cū
possesso? mquietatur a nō possidente vt iu
dex ꝓ ipso det sētētia3. Si vnus fuerit tunc
ꝓnūciare bēt in singulari numero vt ita pos
sideas vt possides. si aūt plures tūc debet
ꝓnūciare i plurali numero vt vti posside
tis ita possideatis. Hodie tñ honoris cā cū
boies vm tñ loqūtur plurali ꝑmone vtūtur
dicētes bñ veneritis trāsite bene. Et cepunt
iste honorabiles voces a iulio cesare. vñ ⁊ il
lud dicitur nos duo turba sum? hec a3o in
sū. C. e. ti. ⁊ vi. glo. añpenul. i c. l3 tñ ꝺ ꝓba

¶ Vulua scđum archi. xiiii. q. iii. plerięꝫ.
Qñꝫ illud est qđ ex vulua nascitur. Vel
ē vēl ꝓrci vl vb faccinū l ylia sc3 salsicia

¶ Vulgaris substitutio dicit cū quis loco
instituti vel eius cui a las puta ab itestato
ē ius adeūdi i casu hereditatis nō adite ap
ponitur seu surrogatur vnde cōditio ē sēp
si hereditas ñ adeatur. Et dicitur vulgris
q2 i hūc casū seu euētū fieri pōt a q°libet ⁊
testari potest et cuilibet qui i? adeundi ha
bet ex testamento vel ab itestato q2 volun
tas talis disponētis simplicit admittit iure
ciuili. secus in pupillari et aliis substitutom
bus vbi nō siplīciter admittit ymmo restrī
gitur et limitatur. Et qñꝫ pemt? nō admit
tit iure ciuili scripto. Et nota q cōditō ibi
ꝓposita si hereditas nō adeat pōt dupliciter
t itelligi. scđum q nō adire dupliciter cōtin
git sc3 vel ꝓpter nolle adire l ꝓpt nō posse.

Et illud nō posse multis modis pōt cōtig
vel q2 euenit furor vel deportatio vel ⁊a
bonorū acquisitio interdicitur. vulgris en
substitutio semp cōtinet cōditionē de euen
tu ñ adite hereditatis licet iā i vnū casum
uires vel oēs ꝓtingere possit cetera vi
de cōstitutionibus.

¶ Uxor sortit forum mariti et ptcipat ꝑso
giū i ꝓ? vt. l. femie. ff. de sena. ſ3. nō ideo
cōcubia sequt? for? sui ꝓcubiārii vt. l. de iu
re im. fi. ff. ad municip. ⁊ ē rō q2 castitas mrī
monialis aliquid mereri debz vltra q3 forica
tio S3 dicta. l. de iure nō bēt locū i cōcubi
clerici. q2 talis sequit? forū clerici. de hoc sū
due notabiles glo. vna. xxxii. dis. c. eos. al
xi. q. i. clericū. Ratio quia non potest uega
ri quin concubina clerici sit de familia ei
s3 familia clerici sequit? ipsius forum vt. c. i
dicatū lxxxix. dis. et in. l. ii. C. de epis. et cle.
i ꝓhemio digesto? hec lud. ꝺ ro. i. sīglāribꝫ
suis. Itē vxor fugitiua reuersa i bui nō di
tisse videt vt. ff. de re. iur. l. q ⁊c3 q2 cal
re iracū die poti? factū videtur. sc3u3 accu
ibidē. Et talē vxorē fugitiuā ⁊ ꝓsequē
furtiuā licitū est inquirere in domo scolari
suspecti auctoritate iudicis. vt glo. i. l. iii. C.
de epis. audi. Et. l. si quis i h° genus. C. de
epis. et cle. ⁊. no. i. l. i. C. de seruis fu. vbi pl
mus ꝓ doct. de iqsitōne cuiuslib3 rei furti

Xēnia dicūtur munuscula
quedā q dātur estulēti et
poculēti q vulgo dicūtur
appēsatōes. ceteraꝫ vero
rexꝫ q vsū edilīū excedt
magꝫ ꝓpe st munera. Dē
ni fieri xenium de pomis dū quis habz ho
spites scđm archi. xiiii. q. iii plerięꝫ in fi.

¶ Xenodocus ē qui xenonē alicuius ciuita
tis ꝓcurat.

¶ Xenon est do? in q egrotātes recipiūtur
curātur et alimentis substentantur vt. C. ꝺ
epis. et cle.

Xenodochiū est domus ad hospitiū p egrinātium deputata vt quidā dicunt. Sz tñ xenon et xenodochiū eadez domus dici pōt scz i qua valitudinarii et senes idest m firmi recipiūtur ⁊ alūt. Predictā autē diffe reutiā facientes zenon p litterā. z. ⁊ [illegible] chiū dicūt esse scribendū vi. c. iii. de [illegible] Et varia nomina taliū locoz habes. v[illegible] ti. si quis hominum ad fi. In auten. de [illegible] na emphi. §. qñ i pñ. coll. ix. ⁊ d' ecc. t[illegible]. et est glo. i cle. p litteras dñ pben.

Xpus est rex regum dñs dominātiuz. vt in cle. pastoralis de re iudi. c. cōtra morē in fi c. di. et. c. Tua. ii. de deci. et. Apocall. x. c. vl tra medium. i. ad thi. vi.

Xpi actio nostra instructio demōstratur de elec. sigmificasti de sepul. c. i. xii. q. i. ex ēplum dñi accipite fa. ii. q. i. de⁹ oīpotens ⁊ de cōse. di. i. solemnitates. ii. Jtē xpi ad. belial nulla ē ꝙuētio lucis ad tenebras nul la ptícipatio iustície et iiquitatis nulla cō municatō. null⁹ cōsēsus tēplo dei cū ydo lis de pe. di. i. c. si anteq̄ i fi. ⁊ di. ii. c. si eni i quit a p'in. post mediā colūnam. Jtē xp⁹ venerat i virginē post digestū ifoz. g. ē i. l tícia. §. seya. ff. de au. et ar. lega. vbi dicit. Ab heredibus meis fieri volo iu beoq̄ si gnū dei glo. dicit. vt crucē secm hug. Jtez xpus mortē elegit m cruce ꝓpter quatuoz. Primo vt in illa p'ndens in aere se int' deū et hoiēz mediatoz ē oīderet di. x. c. qm̄ ⁊ p ma ad thi. ii. Secdo vt damna obuemētia p mis pentib⁹ p lignū vetitū restauraret p lignū crucis. Tercio vt dyabolus à vicit p lignū suparet p lignū. Quarto vt eut dē t oīderet p qnibus restaurādis patiebat scz p superis ãgelozum ruinis repandis. p iu tis de lymbo educendis p amicis colli gēdis et amādis. p timicis recōsiliādis glo ē suo verbo crucis in cle. i. de sū. tri. et fi. ca Jtē xpus tres mortuos resuscitauit scz pu ellā in domo p quā cogitatō intelligit. Puerū in porta ciuitatis p qnē actus intelligt.

Et lazarū i sepulcro p quē c[illegible] m[illegible] la. notatur. vnde. Mens mala. mo[illegible]. malus actus moz foris vsus. Tumba. pu ella puer lazar[illegible] sta notant. Hāc verbo. huc motu lacrimando suscitat illū xpus in m'edic[illegible] gscit eger hō de pe di. ii. Si Fmo et. §. tanq̄ ⁊ c. sicut tribus

Xpianoz nomē pmo ortū ē ãte anthio chiā vbi ignatius fuit epus viii. q. i. muta tiones. Nã pus oēs fideles dicti fuerūt di scipuli vel fratres. Sz post apostoli fece rūt cōciliū antiocenū tūc dicti st xpiam vt ē. g. xxii. di. sacrosācta ⁊ ibi tex. Et xpian⁹ factus ex necessitate egritudinis nō potest esse cleric⁹ nisi in duobus casibus. Prim⁹ ē si deficiant clerici i ciuitate. Secds si scitas snadet cōtrariū puta per lapsū bienni vt. lxvii. dis. si quis in egritudine. Jtē xpiam facientes se iudeos qua pena puniāt hēs in. l. iudei. C. de iude. Et i. ti. de apostā. Et i ti. ne sanc. bap. rei scōz lud. de ro.

Conom⁹ dicit ille cui res eccle sie gnāda dat scz epalis et. ꝓprie res canonicoz. Et iā qñ qz ē vicedñs l' ꝓpositus. l. q. iii saluator vide. g. in. c. ipatoz de iura calūp vbi cōcoz. Dñ secm goff. drīt yconomus sidicus ꝓcurator et actor. Nã yconomus. adminístrat res eccle ⁊ aliqñ defēdit i causa Et qñz i eccliā vacāte ad ꝓcipiēdos ꝓuētus et seruandos ad opus futuri ꝓlati. Sndi cus aūt ē i rebz ⁊ negociis cuiuslibet corpis vel collegii. Et secm leges nō drīt a defen sore vniuersitatis. Sed procurator ést pri uate psone a dnō negocium vel plura. Ac tor aūt p vno vel p vniuersitate ad vnā cāz et pētez ⁊ cū de certo ꝓstituit alia vīs ē yconomus.

Ydrophilagii dicūt ab ydria qđ ē vas q° a qua. defertur. l' ab idros idest aqua et philare custodia quasi custodes aquaz f io. an. i. c. si iudex laicus de sen. ex. li. vi.

Ypocrisari⁹ qñqz pomit ꝓ sindico qñqz

DOMEIN-ARCHIEF
VAN
UTRECHT.

colorchecker DIGITAL SG
DCSG - UBU # MX - 7181
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
x-rite
mm
0
1
2
3
4
5
6